CEZAR PETRESCU

VICTORIEI

*

DUMINECA ORBULUI

CEZAR PETRESCU

CALEA VICTORIEI * DUMINECA ORBULUI

Coperta : Tiberiu Nicorescu

Textele ediţiei de faţă (îngrijită în redacţie) sînt reproduse după : *Calea Victoriei*, E.S.P.L.A., 1957, ediţie revăzută de autor, şi *Dumineca orbului*, ediţie definitivă, Editura Cugetarea, 1946. Notele de subsol aparţin redacţiei.

CEZAR PETRESCU

CALEA VICTORIEI

*

DUMINECA ORBULUI

Cuvînt înainte de
MIHAI GAFIȚA

1967
EDITURA PENTRU LITERATURĂ

CUVÎNT ÎNAINTE

Cezar Petrescu şi romanul oraşului modern

Cele două romane care apar împreună în volumul de faţă au mai multe legături între ele decît îngăduie să se vadă la o primă lectură. Cititorul obişnuit cu literatura lui Cezar Petrescu va constata o anumită apropiere între destinele eroilor din Calea Victoriei *şi ale celor din* Dumineca orbului. *Şi pe unii şi pe alţii capitala îi descumpăneşte, îi derutează, uneori îi prăbuşeşte definitiv, îi suprimă chiar. Parcurgîndu-le paginile chiar la mare distanţă unul de altul, fiecare te trimite numaidecît cu gîndul la celălalt ; cu atît mai mult simetria de împrejurări şi deznodăminte se impune cînd ele sînt, ca acuma, tipărite laolaltă.*

Cu aproximativ un an înainte de moarte, Cezar Petrescu discutase cu editorul despre apariţia unei serii din scrierile sale, o selecţie la început mai restrînsă, putîndu-se lărgi mai tîrziu, pe măsură ce avea să ducă la capăt intervenţiile socotite absolut trebuitoare, în toate, sau măcar în cele mai multe din cărţile sale. În vara 1960 încheiase astfel de intervenţii la Oraş patriarhal, *care a şi apărut cu puţine zile înaintea stingerii neaşteptate a scriitorului din viaţă ; nuvelele primei sale perioade se aflau şi ele în formă ca şi definitivă, aşa cum au fost publicate la sfîrşitul lui 1961, sub titlul* Drumul cu plopi. *Cea dintîi carte care urma să fie revăzută de autor era* Dumineca orbului, *din prezentul volum. Era hotărît ca noua ediţie a acestui roman, a cincea, să fie însoţită, sub aceeaşi scoarţă, de* Calea Victoriei, *în forma dată de autor cu peste patru ani mai înainte, în toamna 1956, cunoscută cititorului la apariţia ediţiei din 1957.*

Reeditările în cadrul seriei îi îngăduiau scriitorului să opereze nu numai o firească selecție, dar și o nouă grupare, mai întemeiată pe realitățile interioare, concrete ale operei, unele din volume grupînd mai multe din cărțile sale.

Volumul cuprinzînd romanele Calea Victoriei *și* Dumineca orbului *este cel mai unitar dintre cele care ar fi trebuit să adune cărți diverse ale scriitorului. El cuprinde două lucrări aparținînd aceluiași ciclu, anume* Capitala care ucide. *Tema lor, în formularea cea mai generală, este deci comună. O apropiere mai puțin evidentă pentru un ochi neavertizat stă în faptul că, la distanță de cinci ani între ele, primul roman oarecum deschide, iar celălalt închide ciclul său de romane, intitulat* Cronica românească a veacului XX *(în forma și în proporțiile ei inițiale).*

Mai restrînsă la început, cuprinzînd opt sau nouă romane, apoi sporite către douăzeci, Cronica *trebuia să se limiteze precis între anii 1900 și începutul celui de-al patrulea deceniu :* „...Sînt romancle unei epoci care nu trece îndărăt peste piatra de hotar a veacului : anul 1900" [1], *romane în care eroii, porniți în viață* „fără adresă, o dată cu veacul", „parcurg epoca din 1900... pînă în 1932", *cînd sosesc* „o dată cu veacul, o dată cu noi toți" [2].

Romanul Dumineca orbului, *apărut în 1934, purta la prima ediție pe copertă foaia de calendar cu data zilei cînd se petrec întîmplările cărții : 13 mai 1934. Este o dată prea apropiată de granița anunțată în* Plecat fără adresă *— 1932 — ca să nu aliniem romanul celorlalte din ciclu ; totuși, este una diferită, indicîndu-ne că scriitorul nu intenționa să rămînă cu* Cronica *sa în limitele perioadei menționate, ci căuta să fie în pas cu desfășurarea evenimentelor, cu problemele zilei.*

Un ciclu al marelui oraș capitalist, în care omul se ignorează mai mult și se concurează mai acut, se urmărește mai cu îndîrjire — cu cît mulțimea din jur e mai numeroasă, întinderea străzilor mai lungă, mai înalte blocurile, mai însemnat orașul însuși în ierarhia bursei de valori a țării — acesta ar fi sensul volumului de față, alcătuit din romanele Calea Victoriei *și* Dumineca orbului. *Ele sînt cele mai importante din ciclul intitulat de autor* Capitala care ucide, *de fapt singurele de acest fel programate încă dintru început în* Cronica *proiectată. Li s-au alăturat pe urmă* Cheia visurilor,

[1] *Plecat fără adresă, Cuvînt înainte,* Ed. Naționala, Buc. 1932, pag. XIII.
[2] *Idem,* pag. XIX.

mai mult o improvizație decît o elaborare atentă, Carlton *și* Adăpostul Sobolia, *ulterioare intențiilor și planurilor prime. Editarea împreună a acestor două romane reconstituie practic un moment destul de unitar din activitatea de prozator a lui Cezar Petrescu, îl poartă pe cititor mai aproape de aspectele concrete ale concepției sale literare, din perioada cînd își scria principalele cărți. Înrudite, făcînd parte din aceeași familie de preocupări, ele au însă și suficiente diferențieri între ele, pentru ca să îndreptățească o discuție separată. Aceasta cu atît mai mult cu cît ultimul dintre ele prilejuiește și dezvăluirea unui capitol nou, pînă acum cu totul inedit, din biografia literară a scriitorului și nu mai puțin din aceea a personalității sale omenești. Un episod echivalînd el însuși cu un adevărat roman, al* Cronicii *sale, trăit, apoi construit chiar de scriitor, la propriu și la figurat!*

*

Calea Victoriei *se deschide cu o înfrigurată așteptare din partea personajelor, să ajungă mai repede în București, ca într-un liman al tuturor împlinirilor rîvnite. Fiecare speră, e încredințat că va afla aici tot ce a clădit cu imaginația în lungile luni de existență provincială. Din mulțimea care va invada curînd peroanele, revărsată din tren, ochiul romancierului se oprește asupra familiei magistratului Lipan și asupra unui tînăr cu veleități de scriitor, Ion Ozun. Momentul cînd încep să se desfășoare întîmplările nu e lipsit de semnificație: 25 septembrie 1925, deci cîteva luni sau numai cîteva săptămîni după ce* Întunecare, *romanul care a precedat* Calea Victoriei, *se încheie cu sinuciderea disperată, tragică a lui Radu Comșa. Intenția succesiunii relativ stricte între romanele sale se desprinde și de aici. În primele două părți ale noului roman acțiunea e dusă pînă în primăvara următoare a anului 1926; ultima face o boltă peste trei ani, pînă în iarna 1928—1929. Ca și în cazul* Întunecării, *„cronicarul veacului" prelungește întîmplările, prin diferite artificii de construcție, pînă în momentul în care el însuși scria cartea respectivă sau pînă în momentul cînd aceasta apărea. Procedeul se va menține și după* Calea Victoriei *— publicat în 1929 — în cele mai multe din romanele lui Cezar Petrescu.*

Ce se petrece în intervalul 1925—1929 în roman? Ce fapte se aglomerează pe atît de cunoscuta arteră centrală a capitalei româneşti, privită ca simbol al prăbuşirilor de tot felul?

Trenul aduce aşadar în capitală familia magistratului Constantin Lipan, sugestiv şi prin nume: lipanul este un alt nume al buruienii numită şi brusture. Provenit din categoriile mijlocii şi înzestrat mai ales cu tenacitatea de a urca treaptă cu treaptă în scara ierarhică a societăţii vremii, Lipan a ajuns în oraşul său de provincie o figură de o mare duritate sufletească. Austeritatea sa, spiritul său de dreptate sînt de fapt concretizarea simplificării extreme, aproape de automatizare, a conştiinţei sale, mişcîndu-se cu precizie numai în cadrul trasat de legile pe care e pus să le aplice cu rigurozitate — numai cît permit ele, numai cum îi dictează ele! Aparent, el e unul din puternicii zilei, prin instrumentul teribil pe care-l mînuieşte: justiţia regimului; aparent, aceasta îi conferă independenţa faţă de miniştri, bancheri, politicieni, ziarişti etc., îl situează parcă deasupra lor. Practic, Lipan este un instrument, nu un mînuitor. El aplică *legea împotriva oricui: a potentaţilor politici, financiari, administrativi — şi o face cu siguranţa că apără* dreptatea. *Însă el nu observă că legea e făcută tocmai de ei, pentru folosul lor, în interesul lor. Că însăşi aplicarea legii îi este lui îngăduită în măsura în care o vor ei, în jocul lor încîlcit de interese bancare, industriale, de combinaţii pentru dobîndirea sau împărţirea puterii în stat. Ca şi emblema îndeletnicirii sale, reprezentată de o femeie legată la ochi şi peste urechi, Lipan este orb şi surd la tot ce-l înconjoară, şi în primul rînd la situaţia lui suspendată, de intelectual mercenar al burgheziei.*

Falimentul acestui personaj, tragic în fond, decurge tocmai din confundarea sa nelimitată, ca om, cu rolul pe care i l-a rezervat fauna de la cîrma ţării, din lipsa lui de sensibilitate şi de pătrundere faţă cu iţele care se leagă şi se dezleagă în jurul lui, cu ajutorul lui adesea. În propria familie, el nu e de loc mai înţelegător decît în viaţa publică.

Lipan şi ai săi — soţie şi patru copii — întruchipează un număr de destine fundamentale pentru viaţa socială a momentului; prin intermediul acestei familii, prin relaţiile pe care ea le încheagă, prin oamenii cu care vine în contact, romanul îl

introduce pe cititor în principalele medii ale orașului burghez — cercul oamenilor de afaceri, acela politic, apoi lumea mondenă a capitalei de ieri, vînători de situații și de zestre, candidații amorurilor ilicite, în sfîrșit, tineretul fără orizont și aspirații, acela studios, ca și acela rătăcit, intrat sub influența unor diversioniști și pescuitori în ape tulburi.

Elena Lipan este o dezarmată în vălmășagul citadin. Idealul ei este unul casnic ; ambițiile ei nu trec de hotarul maternității placide, al femeii supuse, care îi dorește bărbatului ascensiunea pentru a adăuga un spor de leafă cheltuielilor de fiecare zi, iar ei înseși își dorește să fie mereu umbra lui perfectă.

Fiica sa, Ana — Annie ! — a spart găoacea provincială a mamei prin venirea în București. În orașul unde a crescut începea să se configureze ca o Madame Bovary — și așa va și ajunge cu siguranță, de vreme ce, după experiențele erotice străbătute în capitală, este întoarsă de soțul său către un tîrg de provincie încă mai anost decît cel din care plecase cu trei ani în urmă. Traiectoria ei înregistrează, însă, în acest răstimp, destule întîmplări, ca să aibă cu ce-și hrăni regretele, iar, mai tîrziu, amintirile. Amorul ei ilegal numără doar o singură aventură, un clișeu al aventurilor amoroase parcurse de fetele de provincie poposite în capitală : ea cade în mrejele unui crai cam afanisit, cam îmbătrînit, care o stoarce cu cinism de bani și de bijuterii.

Cealaltă fiică, Sabina, pare a avea rezervat un alt viitor. Inteligența vie, spontaneitatea, dezinvoltura, intuiția sigură cu care calcă preceptele rigide ale tatălui și sfaturile prăfuite ale mamei i-ar da dreptul la altă soartă decît aceea care-o lovește : încercînd în joacă stupefiantele unei prietene, e violată în timpul transei. Sinuciderea e tot ce-i rămîne acestei copile, autorul păstrîndu-i pură în acest chip, dacă nu viața, cel puțin amintirea.

Mezinul familiei Lipan, Nellu, este o haimana mediocră, tipul statistic livrat în serie de burghezie în epoca dintre cele două războaie. Insensibil la morala tatălui, neatent la grijile mamei, fără aderență la sentimente mai profunde, dar înhăitat cu alții, ca dînsul, el e sortit să îngroașe rîndurile clientelei docile a burgheziei, satisfăcut dacă stomacul, buzunarul îi sînt satisfăcute cît mai copios. Este și singurul care trece neted prin

carte, fără ca anii, viața să adauge sau să scadă ceva conștiinței lui de perfectă mediocritate.

Un caz mai complex, întrucîtva aparte, e Costea, fiul cel mai mare al lui Lipan. Costea Lipan este un rebel — la început împotriva familiei, a principiilor severe părintești, mai tîrziu împotriva puternicilor zilei și în cele din urmă împotriva oricărei ordini.

Între forma cărții din 1929 și aceea modificată de autor în 1957, la reeditare, personajul se clarifică în direcția precizării tot mai evidente a spiritului său anarhic, a nihilismului său. Proaspăt student, venit de curînd din orașul de provincie, el păstra o anumită puritate, revolta sa era sinceră și, cu toate că limitată în obiective și manifestări, era net antiburgheză. Plecarea sa din casa părintească și hotărîrea de a trăi prin mijloace proprii au tocmai această semnificație. Fronda se împletește însă curînd cu diferitele influențe pe care le suferă, fondul curat, revolta cinstită împotriva conformismului burghez rămînînd din ce în ce mai în umbră. Personajul adoptă mai întîi o poză falsă, de cinism, care nu-l prinde, împrumutată de la un anarhist notoriu, denumit în carte Spartacus, un profesionist al terorismului și crimei. Valențele de luptător posibil ale lui Costea Lipan se irosesc deci, captate în altă direcție decît cea revoluționară, către care părea la un moment dat că va evolua. Personajul acționează cu desăvîrșire inconștient că împotrivirea sa față de ordinea burgheză se petrece după un program cunoscut pînă la amănunte de poliție, îngăduit fără teamă atîta vreme cît se consumă în adunări sterpe, și chiar atunci cînd tagma lui se răfuiește cu cîte unul din potentați, ceea ce nu periclitează ordinea însăși. Dovadă că, și cînd e asasinat primul-ministru de bătrînelul maniac, anarhistul Spartacus, Costea va fi ferit de rigorile poliției, cît datorită numelui părintesc, renunțării lui Lipan de a mai zgîndări una din marile afaceri, cît pentru faptul că oligarhia nu-l simțea pe tînărul Lipan primejdios, nu și-l considera un dușman propriu-zis. Cititorul poate lesne presupune, în finalul cărții, că neînduplecatul inimic al despoților se va domoli, ca și tatăl său, din convingere, din teamă, sau din alte pricini, și va ajunge, la rîndu-i, un om de credință al vechii orînduiri; sau poate, recules în cele din urmă, va sfîrși descumpănit, ca Radu Comșa, curmîndu-și viața.

Romanul se termina deci cu următorul tablou: Sabina moartă în patul camerei unde Costea se exilase de bunăvoie; peste București se lasă amurgul. „Pe cerul nemărginit albastru două brațe întinse descătușează în sfîrșit plînsul. Dar nu știi ce vor. Poate imploră lumina de sus. Poate blestemă viermuirea deșartă de jos.

Cerul e înalt și gol."

Cele două brațe sînt ale lui Costea; el e cel care plînge, „în sfîrșit", *după cinica înfrînare a ceea ce era omenesc în el, în joaca sinistră de-a anarhia și de-a moartea. Descumpănit, personajul nu știa ce să aleagă, ce să cheme după ruina vieții lui, a familiei lui. In ediția ultimă, din 1957, scriitorul a introdus o frază singură, care nuanțează într-altfel finalul: poate că cele două brațe întinse imploră lumina cerească sau blestemă viermuirea străzii de jos.* „Poate amenință și pecetluiesc un legămînt" — *precizează autorul. Cerul rămîne însă și aici* „înalt și gol" — *cititorul tot nu știe ce va face personajul; în fața acestuia se conturează totuși o cale, aceea a unei altfel de răfuieli cu puternicii zilei, de astă dată nu cu un om, ci cu întreaga faună a celor care i-au zdrobit viața și familia.*

Intre aceștia este în primul rînd bancherul Iordan Hagi-Iordan.

Cînd își anunța prima oară intenția unei Cronici *a societății românești, Cezar Petrescu definea* Calea Victoriei *drept romanul disoluției psihologice a unei familii provinciale, instalată în București după război.*[1] *In centrul acestui proces a stat, cum s-a văzut, familia Lipan. Ceea ce trebuie cu precădere subliniat e că nu simplul contact cu marele oraș e fatal acestei familii, deci nu o teză veche semănătoristă sau poporanistă călăuzește pe scriitor, ci constatarea precisă, realistă a faptului că „disoluția psihologică a familiei provinciale" e determinată nu de o forță misterioasă, nu de vreo fatalitate citadină neexplicabilă, ci de omul de afaceri Iordan Hagi-Iordan, de clientela și acoliții lui. Sensul predominant al cărții este așadar unul de critică socială, vizînd direct forțe esențiale din societatea burgheză.*

Dezastrul lui Lipan se produce în ciocnirea cu însuși marele bancher. Una din combinațiile lui murdare este denunțată pu-

[1] *Adevărul literar și artistic,* 11 aug. 1929.

blic de austerul magistrat, pentru ca tot el să fie cel sacrificat atunci cînd intervin interesele și mașinațiile de culise, aranjamentele politice și financiare: asupra lui se fac presiuni să închidă dosarul, să renunțe la acțiunea judiciară declanșată. Lipan ar fi continuat poate un timp să se zbată de unul singur, înfruntînd toată împotrivirea celorlalți, sprijinit numai de aparenta sa independență de om al legii, imparțial. Dar el este șantajat și obligat să se dea bătut, punîndu-i-se în față alternativa arestării lui Costea, sub acuzația de complice al asasinului Spartacus. Tăria lui Lipan, întemeiată pînă atunci pe rigiditatea în aplicarea legilor, se frînge sub apăsarea forței lui Iordan Hagi-Iordan. Costea, la rîndul lui, e amestecat indirect în murdarul triumf al bancherului, fiind răscumpărat de tatăl său cu prețul călcării pe conștiință. Nenorocirea Sabinei, ființa aleasă a clanului Lipan, este declanșată de copiii lui Iordan Hagi-Iordan: fiica acestuia o inițiază în tainele stupefiantelor, iar feciorul lui o violează în timp ce ea era sub stăpînirea narcoticului. Același fiu al lui Iordan Hagi-Iordan împreună cu alte pramatii, feciori de bani gata, îi cuceresc admirația lui Nellu, cel mai mic din copiii lui Lipan, sustrăgîndu-l influenței părintești și introducîndu-l în mediul lor pervertit, cu băutură, fete, pocher.

Așa cum în viața publică a capitalei voința piratului bursei schimba miniștri, cumpăra conștiințe, își anexa ziare, înghițea capitaluri și firme industriale, înlătura concurențe, tot astfel, în viața personală a oamenilor, înrîurirea lui strivea conștiințe, violenta sensibilități, sfărîma familii, jignea omenia fără nici un scrupul. Romanul Calea Victoriei *ni-l înfățișează în posturi și situații de o sferă totuși mai restrînsă decît o vor face alte romane ale scriitorului, ulterioare,* Comoara regelui Dromichet *și* Aurul negru. *În* Calea Victoriei *Iordan Hagi-Iordan este văzut numai din unghiul relațiilor sale cu lumea politică și, într-o măsură, cu presa, cu justiția momentului. Este fauna care-l știe de stăpîn, și a cărei zbatere e doar veleitatea, curînd cumințită, de a se sustrage nemiloasei (dar profitabilei) tutele. În celelalte două romane, bancherul e urmărit acolo unde el dă marile lui bătălii — la bursa petrolului, înfruntîndu-se nu cu un ministru de paie, cu un magistrat de carton, cu un ziarist pornit pe căpătuială, ci cu rechini ca și el, posesori de capitaluri, mînați de resorturi asemănătoare. El va apărea în*

ciclul epic închinat de scriitor petrolului, în cîrdășie cu un om politic, prefectul Emil Sava, și cu un om de știință, inginerul Dinu Grințescu, despuind de pămînturi pe țărani, pe un moșier, speculînd la bursă, atrăgînd capitaluri străine, fructificîndu-le sau luptîndu-se cu ele, pînă ce va fi, la rîndul lui, înghițit de acestea. Romanul Calea Victoriei îl arată însă îndestul ca pe un magnat vorace al industriei și al băncilor, un puternic al zilei din umbră, lipsit de dorința de a se vorbi de el, de a deveni cunoscut marelui public, dar trăind voluptatea de a se ști temut, ascultat, urmat. O lungă completare, adăugată în ediția din 1957 capitolului Groaznicul asasinat explicitează minuțios șantajul politic al bancherului asupra politicianului Gică Elefterescu, viitor prim-ministru. Chiar fără această traducere în scenă directă, figura bancherului rămînea pe de-a-ntregul odioasă.

Calea Victoriei este primul roman al lui Cezar Petrescu în care jungla capitalistă este abordată pe larg, și anume într-un moment de vîrf al manoperelor ei din perioada interbelică. Sînt anii premergători marii crize din 1929—1933, deci epocă de relativ calm după zguduirile din timpul războiului, epocă în care afacerile se închegau cu repeziciune, beneficiile sporeau vertiginos, noi surse de cîștiguri erau descoperite. Procesul e privit în acest roman în perimetrul lumii de afaceri și a politicienilor ; în romanele ulterioare, îndeosebi Comoara regelui Dromichet și Oraș patriarhal, observația scriitorului se va deplasa către sat, către orașul de provincie. Latura de analiză socială are în Calea Victoriei o pondere cu mult mai mare decît în numeroase alte romane. Denunțarea corupției de la vîrful piramidei burgheze se face pe direcțiile principale de atac. Urcușurile și coborîșurile în arena politică, „marile afaceri" sînt văzute și înfățișate cu ochiul gazetarului priceput în materie, așa cum fusese Cezar Petrescu neîntrerupt, începînd cu 1918. Latura de senzațional nu lipsește narațiunii, nici surpriza bine pregătită, lovitura de teatru etc. Romancierul verificat din Întunecare făcea o nouă demonstrație de virtuozitate în subtilitățile genului, remarcîndu-se printre cei mai iscusiți autori ai narațiunilor de largă respirație, cu acțiunea desfășurîndu-se pe multe planuri, cu numeroase personaje. Școala bună

balzaciană, frecventarea marilor epici realişti ai lumii, de la Stendhal la Tolstoi şi ochiul atent la mişcările epocii îşi spuneau cuvîntul.

Prin celălalt erou al romanului, sosit în Bucureşti o dată cu familia Lipan, prin tînărul Ion Ozun, candidat la gloria muzelor, pătrundem într-o altă lume şi în alt ciclu de probleme şi frămîntări ale epocii.

Ion Ozun este, în fond, un Eugène de Rastignac mai nou. Ca şi eroul balzacian, el a venit din tîrgul de provincie cu un legămînt nu mai puţin îndrăzneţ: să-şi cucerească un loc — şi cît mai bun — în ierarhia spirituală a capitalei. Visul lui scade cu încetul, pe măsură ce personajul vede că obstacolele întîlnite sînt mai greu de definit şi încă mai greu de învins. Talentul nu-i lipseşte, însă nici nu pare să facă trebuinţă nimănui; putere de muncă are, dar sute şi mii ca el se asistă irosindu-se fără folos, căci astfel de marfă era tot mai multă şi mai ieftină; pentru laşităţi nu are curajul încă şi nici nu-l ispitesc, pentru că nu le ştie încă măslui; nici pentru mărunte afaceri de felul celor sugerate de amicul Bică Tomescu, actor înzestrat şi cu aere de puşlama, nu-şi află îndemînare. Pe scurt, Ozun este un dezarmat, dar de un fel superior lui Lipan, întrucît propria-i substanţă, o anumită putere intrinsecă, nedepinzînd de alţii, zace în el şi nu se dă înfrîntă. Căci, pe cîtă vreme cinstea, corectitudinea magistratului nu se pot manifesta decît în aplicarea legilor — fără legi personajul fiind ca şi desfiinţat sub raport social — Ozun dobîndeşte o anumită independenţă faţă de societate, faţă de puternicii zilei, prin ancorarea lui la valorile artei, la literatură. Alinierea lui la remorca aceleiaşi lumi care-l anexase pe Lipan se petrece în măsura în care el părăseşte tot mai mult literatura pentru a se consacra gazetăriei.

Evoluţia lui Ozun seamănă în mai multe privinţe cu a lui Radu Comşa din Întunecare; *pe alte planuri, cu alţi eroi, romanele ulterioare ale scriitorului vor multiplica procesul dramei intelectualului în epocă:* Comoara regelui Dromichet *prin Dinu Grinţescu,* Oraş patriarhal *prin Tudor Stoenescu-Stoian,* Plecat fără adresă *prin Adrian Sintion etc. Mai mult decît prin Lipan, surprins în perioada deznodămîntului, a ultimului act al că-*

derii lui, Calea Victoriei *realizează prin Ion Ozun și prin personajele cu care vine el în contact dezbaterea problemei intelectualului.*

Cu puține diferențieri specifice și mai ales cu rezultate diferite, Ion Ozun, apoi protectorul lui vorbăreț, Mirel Alcaz, om nu rău la suflet, însă cam farfara — variantă de Caracudi sau Amicul X *din schițele lui Caragiale, dar cu relații mai reale decît acela — apoi poetul și dramaturgul Leon Mătăsaru, autorul poemului teatral* Cheia visurilor, *și, în sfîrșit, romancierul, membru al Academiei, Teofil Steriu, toți aceștia parcurg în roman traiectorii în general asemănătoare, concretizînd diferite ipostaze ale destinului intelectualului în epocă. Mirel Alcaz a fost și el un postulant, ca și Ozun, dar înaintea lui. El a coborît ultimele trepte ale decăderii morale o dată cu suișul în ierarhia ziaristicii, pe măsură ce creștea cursul acțiunilor lui în ochii potentaților politici și financiari. Agitația lui cu aere de independență la gazeta proaspăt înființată, cu nuanțe fascizante, este doar de fațadă: sforile „libertății" lui stau în mîna financiarilor sau politicienilor. Dar el își evaluează scump această aparență de libertate și profită cît poate.* „La noi se plătesc lefuri foarte bune — *îi declară lui Ozun.* Independența se plătește scump ! Parol !"

Fraza lui nu e confuză, ci implică ambele sensuri: și faptul că, din punct de vedere moral, intelectualul aflat în această postură plătește scump iluzia de libertate, dar și faptul că pe cei în cauză îi costă îndestul cumpărarea conștiințelor. Fapt e că Alcaz parcurge toate treptele posibile ale acestui fel de libertate a presei, socotită în epocă drept a patra putere în stat.

Leon Mătăsaru ocupă un loc puțin întins în roman, dar cazul lui e semnificativ sub multe aspecte. El își salvează cel puțin o parte a ființei lui prin legătura pe care o menține cu arta, dincolo de viața risipită pe care o duce. Vinul, femeile, nopți pierdute în alte chipuri nu irosesc cu totul ceea ce e ales în acest om. Cu tot scepticismul lui, cu toată încrederea că viața și societatea în care trăia ar putea să-i mai ofere ceva nou, totuși dă la iveală, ca printr-un miracol, feeria simbolică, izvorîtă din folclor, Cheia visurilor. *Euforia lui următoare succesului piesei măsoară capacitatea acestei categorii de intelectuali de a putea păstra — dincolo de orice vicisitudini ale vieții, dincolo de orice povîrnișuri parcurse — nu doar o latură nealterată,*

pură, ci și accesul la fericire, și, mai mult, posibilitatea de a-i face pe alții fericiți. Este chiar surprinzător ce virtuți atribuie scriitorul artei, în tabloul său construit numai din linii și culori întunecate. Feeria lui Mătăsaru e singura putere în stare să readucă la suprafață fărîma de umanitate păstrată, oricît de afund, în conștiințele robite patimilor și concurențelor zilnice. Chiar de la primele apariții și mișcări din scenă, după ridicarea cortinei, „mulțimea se simți captivată — *notează Cezar Petrescu* — și nimeni în sală nu mai tuși. Iar Ion Ozun înțelese de îndată că asistă la ceva rar și nespus ; la una din minunile acelea cînd o mie de oameni evadează din mizeria lor ascunsă, din ambiții și deșertăciune, din griji vulgare și din rînjetul fiecărei zile, să se ofere, purificați de o văpaie arzătoare, bucuriei de a admira... Și avu o pornire de recunoștință și de iubire pentru publicul acesta, care, dincolo de vanitatea toaletelor și de frivolitatea bîrfelilor, se reabilita, simplu și unanim, în cele o mie de fețe transfigurate." *Comentariul lui Cezar Petrescu tălmăcește mai larg, în paginile respective ale romanului, admirația pentru artă ca un tărîm unde pentru o clipă* „toți uitau ce sînt într-adevăr. Cine sînt. Cum sînt..." *și se transformau fiecare în* „ce-au dorit cîndva a fi cu însetare", *adică năzuind spre înălțimi, spre fapte care înnobilează pe om. Această încredere în rolul artei relevă că scriitorul nu socotea dezumanizarea drept o fatalitate a destinului omenesc, ci o rezultantă, un efect al unor determinări sociale. Pesimismul său nu e, în acest chip, total, ci e legat de situația omului în cadrul unei anumite societăți, care, în loc să-i valorifice latențele, ceea ce e bun și frumos în structura lui, dimpotrivă, cultivă și dezvoltă instinctele, patimile josnice, pornirile animalice. În primul rînd pe terenul acestei convingeri, păstrată de-a lungul activității sale literare, s-a petrecut apoi numaidecît după August 1944 adeziunea lui Cezar Petrescu la noile realități ale țării, la democrația populară.*

Ar trebui poate făcută încă o precizare : în succesul lui Leon Mătăsaru scriitorul își crea lui însuși argumentele care să-i susțină hotărîrea de a nu se lăsa copleșit de gazetărie — așa cum face Ion Ozun ! — ci de a păstra nealterată grija și preocuparea pentru literatură. Pericolul subsumării literaturii față de gazetărie a existat întotdeauna la Cezar Petrescu, și numai faptul că a fost conștient de el i-a ajutat să-l depă-

şească. Nu însă fără a plăti un important tribut stilului gazetăresc în însăşi structura cărţilor sale.

Alternativa scriitor-gazetar este urmărită şi în alt plan, tot prin intermediul lui Ion Ozun, de data aceasta în cadrul unei dezbateri mult mai profunde, pe care, la ediţia din 1957, autorul a simţit nevoia să o dezvolte. Este vorba despre destinul unui alt scriitor, Teofil Steriu, la care pătrunde Ozun în momentul cel mai disperat al existenţei lui bucureştene, flămînd, îngheţat, fără nici o perspectivă.

Teofil Steriu apare chiar din primul capitol al romanului, întorcîndu-se acasă, în capitală, în acelaşi tren cu care vine şi Ion Ozun. O scurtă confruntare cu o amică din tinereţe, acum savantă cu renume mondial, dar uscată ca o stafidă — şi nu numai trupeşte, dar secătuită sufleteşte — ni-l arată pe Steriu afişînd un scepticism universal faţă de rostul literaturii, în total contrast cu entuziasmul autorului însuşi în faţa feeriei lui Leon Mătăsaru. La reprezentaţia acesteia Steriu va adormi în fotoliul său, ilustraţie elocventă a propriei sale teorii că nu-l interesează literatura confraţilor, că nimic nou nu se poate spune, că totul e o farsă pentru creduli sau neiniţiaţi.

Personajul e un blazat, chiar un cinic, dar în cinismul lui se amestecă — pe lîngă cochetăria celui recunoscut de-o ţară, care-şi permite, de la această situaţie, să-şi ironizeze propria literatură — se amestecă o convingere pe care nici Ozun şi nici Leon Mătăsaru n-o au nici măcar ca o revelaţie de o clipă : că îmblînzirea pe care o coboară arta în sufletul celor pervertiţi nu durează decît atît cît ţine contactul direct al contemplatorului cu opera, apoi ea dispare, şi anume, fără să lase urme. Fiecare se întoarce la ale sale, uitînd cu totul purificarea prin care a crezut că trece, ba chiar amintindu-şi de ea ca de-o nedorită, jenantă slăbiciune.

Teofil Steriu e conştient de această tristă realitate a artei. El declară că şi-a pierdut aşadar încrederea în puterea magică a artei, afişează o filozofie a indiferenţei totale faţă de public, faţă de rostul şi destinul scrierilor sale, faţă de viaţa despre care scrie. O lungă peroraţie în acest sens — dilatată mult de autor în ediţia din 1957 a romanului, cu implicaţii interesante, dar şi contradictorii, definind în alt chip personajul — ne arată pe celebrul Teofil Steriu ca pe un profesionist al scrisului din pura obişnuinţă de a scrie. Literatura a ajuns la el un fel de viciu, ea se hrăneşte din propria-i substanţă, nu

se trage din viață, din existența și frămîntările oamenilor, dar este în continuare la fel de umană, eroii săi sînt mereu strălucite întruchipări ale vieții. Cum se poate petrece aceasta? Lucrul se explică prin aceea că lui Steriu viața, cu toate marile ei prefaceri postbelice, nu-i mai oferă nimic nou, el scrie despre oamenii „pe care poate, într-adevăr, i-am purtat odată în mine!", *în rest, nimic nu s-a schimbat pentru el în lume.*

Sub crusta de cinism, personajul are, totuși, dreptate. În societatea despre care scrie el — și despre care scria Cezar Petrescu însuși — se produseseră prea puține schimbări de esență, în orice caz nu dintre acelea de natură să determine schimbări importante la categoriile de oameni abordați de autor și de eroul său. Despre Lipan și despre Ozun, despre lumea cu care ei vin în contact, se putea scrie prea bine în 1929, avînd la bază cunoașterea unor realități datînd dinainte cu un sfert de secol — bineînțeles atunci cînd romancierul nu-și propunea să descopere elementul esențial al noii epoci: poziția acestor categorii în condițiile în care revoluția se cocea, înainta, le cuprindea în vîrtejul ei cu sau fără voia lor, cu sau fără conștiința clară a evenimentelor pe care le trăiesc. Romanul Calea Victoriei *rămîne așadar la o perspectivă echivalentă cu cea balzaciană, dar fără să devină prin aceasta anacronic, de vreme ce tipologia înfățișată și problematica ei erau încă verificate copios în epocă.*

Scriitorul își însoțește această latură a demonstrației cu încă una, aceea extinsă la reeditarea din 1957, anume, despre capacitatea excepțională a vieții de a crea cazuri cu situații și eroi ce depășesc cea mai debordantă imaginație. Sarcina romancierului s-ar restrînge în acest caz la simpla căutare, aflare, transcriere a faptului brut. Ceea ce romanul Calea Victoriei *nu întîrzie să facă, prin povestirea lui Teofil Steriu, relatînd din celebrele procese ale epocii capitaliste, pornind de la furtul unei pîini, altul decît acela din* Mizerabilii *lui Victor Hugo. Ca și cealaltă teză privind procesul elaborării literare — alimentarea noilor cărți din propria substanță, din cunoașterile vechi, în ultimă instanță din imaginație — și aceasta este una scumpă lui Cezar Petrescu. Autorul* Întunecării *a oscilat întotdeauna în a acorda prioritate uneia sau alteia și a ales aproape fără excepție mijlocia — ca și eroul său din* Calea Victoriei *— cu credința că nu se contrazice. Împinse la limitele pînă la care le duce aici scriitorul, nici una din ele nu se*

verifică, și el însuși nu a practicat în scrierea romanelor sale vreuna din ele într-o formă atît de exclusivistă: sau imaginația pură, sau transcrierea aidoma a faptului brut. Cezar Petrescu a pornit întotdeauna de la întîmplări reale, cunoscute direct din viață, sau de la motive aflate în cărți, și a lucrat asupra lor cu solida sa imaginație de romancier, care, cum spunea G. Călinescu, în orice întîmplare din viață găsește substanța unui roman posibil. (Vom vedea la discuția despre Dumineca orbului *cît de mult se verifică afirmația, chiar pentru propria viață a scriitorului.)*

In Teofil Steriu, Cezar Petrescu analizează prin urmare tipul scriitorului trăind izolat de societate, desconsiderînd-o, oferindu-i totuși neîntrerupt literatura sa, din pura convingere că nu poate face altfel, însă fără ca el însuși să se cheltuie, ci ca o eliberare proprie. In Leon Mătăsaru este examinat un alt tip de scriitor, acela care se dăruie publicului cu fiecare carte nouă, care trăiește total fiecare rînd scris; și scrie chinuit, multiplicîndu-se pe sine în oricare din elementele lucrării sale. Ion Ozun își face din fiecare un ideal, dar, sorbit de gazetărie, întruchipează pe scriitorul nerealizat, care măsoară cu fiecare prilej că se îndepărtează tot mai mult de icoana a ce-ar fi dorit să fie.

Este interesant că, sub raport uman, scriitorul vede în fiecare din aceștia trei niște ratați. Dacă totuși acordă anumite circumstanțe vreunuia din ei, acela nu e în nici un caz Ion Ozun, cu toate remușcările care-l încearcă pe erou. Satisfacțiile obținute, treptele parcurse în ierarhia societății, starea materială dobîndită nu-l satisfac, căci el are mereu senzația că nu acesta era drumul rîvnit, drumul pe care ar fi trebuit să meargă. L-a urmat fiindcă i s-a deschis întîi, fiindcă apoi n-a mai avut tăria să-l caute pe cel adevărat, al său. Leon Mătăsaru, Teofil Steriu au cel puțin mulțumirea audienței la un public anumit, fie această audiență și de-o clipă; Ion Ozun nu are nici atît. Deocamdată, personajul nu realizează decît parțial marasmul de care e atras tot mai adînc; cînd va avea pe deplin conștiința acestui lucru, sau cînd o va pierde de tot, înfrîngerea lui va fi deplină. Oricîtă risipă ar caracteriza viața lui Mătăsaru, oricît cinism va afișa Steriu, nici unul din ei nu va avea sentimentul ratării complete. Ceva din ei, din viața lor — arta — îi salvează într-o măsură de la naufragiul

total. Ion Ozun a părăsit — sau e pe cale de a părăsi — definitiv această ultimă — mai exact: unică — posibilitate de a-şi păstra nealterată o fărîmă de omenie, într-o societate pe de-a-ntregul ostilă, opacă sentimentelor umane.

*

Cu Dumineca orbului *pătrundem într-un univers cunoscut bine din* Calea Victoriei, *însă urmărit în alte ilustrări concrete: cei doi tineri protagonişti ai cărţii, magistratul — şi el magistrat! — Sergiu Miclăuş şi profesoara Gina Alimănescu, au trăit cu cîţiva ani înainte întîmplări care le-au zdruncinat rezistenţa morală şi-i împinseseră pe amîndoi în marginea prăpăstiei. Pe el îl aduseseră în această stare viaţa trîndavă de noapte, beţia, cărţile; pe ea, o dragoste nenorocită pentru un cuceritor de profesie. Cînd erau gata să se prăbuşească, ambii s-au smuls cu ultima putere şi au evadat spre oraşe de provincie, unde şi-au regăsit echilibrul. Toate acestea vor fi sugerate în scurte retrospective, pe parcursul romanului. În primul capitol, însă, îi întîlnim pe amîndoi aduşi în Bucureşti de acelaşi tren, ca şi pe eroii din* Calea Victoriei, *încrezători, vindecaţi — definitiv, cred ei — de ispita vechilor experienţe, fatale pentru amîndoi. Graba ambilor, neatenţia, înghesuiala, mici incidente caracteristice peronului de gară, mici coincidenţe şi îndrăzneli, un şofer cu iniţiativă şi, lîngă toate acestea, o inexplicabilă dar graţioasă pornire a unuia către celălalt îi apropie unul de altul, şi un început de idilă se înfiripă. O dragoste pe atît de pură pe cît de ciudată şi întîmplătoare le-a fost întîlnirea: o putere magică i-a purtat, parcă, spre a-i întîlni, pentru ca, îndată după despărţirea cu legămîntul de a se întîlni a doua zi, să se năpustească asupra lor parcă o fatalitate întru totul potrivnică, dejucîndu-le toate bunele intenţii, aglomerînd în calea lor cele mai absurde obstacole. Fericirea lor posibilă, mulţumirea calmă, caldă, întrezărită o clipă de amîndoi, se năruie. Fiecare se întoarce definitiv la ceea ce crezuse că îndepărtase de la sine pentru totdeauna: el — la cărţi, cîrciumi, nopţi irosite; ea — la bărbatul care-i zdrobise şi prima oară inima.*

O fatalitate? întîmplarea potrivind lucrurile tocmai pe dos decît ar fi fost, la urma urmei, de dorit? imposibilitatea fun-

ciară a omului de a fi fericit în viață? Care din acestea, sau care altă pricină ascunsă răvășește existența celor doi tineri, întorși purificați în capitală? Ce demon dezlănțuie asupra lor — asupra omului în general — convoiul de adversități, interzicîndu-le accesul la frumusețea spre care, totuși, viața lor părea să aspire?

Intrăm aici într-o discuție mai complexă despre sensul cărților lui Cezar Petrescu, sens căruia romanul Duminica orbului *îi aduce o ilustrare în plus, după aceea din* Calea Victoriei. *Romancierul reia mereu, obsesiv, în scrierile sale teza despre imposibilitatea omului secolului al XX-lea de a-și afla fericirea, un om a cărui situație — spune scriitorul — e suspendată, nesigură, fără reazim interior, deci sortită prăbușirii,* „într-o societate în lichidare, care se autodevoră"[1]. *Omul acestui secol era pentru Cezar Petrescu o victimă sigură și fără putință de salvare. Toți eroii săi din această perioadă erau, în consecință, niște învinși, oameni fără o stea cardinală, iar cînd unul îndrăznește să năzuiască* „spre altceva, nobil și pur, acela într-ales ispășea mai crunt abaterea de la mediocra orînduială"[2].

În Calea Victoriei *s-a văzut ce sfîrșit au toți;* Duminica orbului *nu cruță în mai mare măsură personajele.*

O îndîrjită luptătoare pentru emanciparea femeii constată că și-a ratat tocmai vocația naturală, datoria de femeie; o tînără exuberantă și gingașă ajunge o tiranică matroană, iscusită în vînarea unui bărbat docil, cu perspective certe de parvenire; un ministeriabil care-și intuiește falsitatea poziției și-o păstrează cu o voluptate disperată; o actriță fostă celebră, își urmărește cu amărăciune decrepitudinea; o alta asistă neputincioasă la începutul crepusculului ei; un fost industriaș și bancher, renunțînd de bunăvoie la avere, situație, afaceri, este vîrît de familie în casa de nebuni și iese de acolo cu faima omului zdruncinat la minte, deși nu e decît lucid și cinstit cu el însuși și cu lumea; un poet talentat se sfîrșește cu plămînii zdrențuiți de tuberculoză; doi bieți bătrîni care s-au iubit la tinerețe și au fost despărțiți de împrejurări își încrucișează drumurile fără să se mai cunoască, deși se caută cu obstinație de zeci de ani; pînă și un orb, care le știe tuturor acestora durerea și se roagă pentru fiecare lui Dum-

---

[1] *Plecat fără adresă, Cuvînt înainte,* pag. XIV.
[2] *Ochii strigoiului,* Cugetarea, București, 1943, vol. I, pag. 341.

nezeu ca să le împlinească himera, pînă și acest om care nu intră în concurență cu nimeni, nu stînjenește pe nimeni, ci vrea să facă el, neputinciosul, bine oricui, e ucis pentru a fi jefuit de doi borfași, care și ei, la rîndul lor, își simt urmăritorii aproape.

Scriitorul și-a primit cu satisfacție ironică, nu lipsită însă de convingere, calificarea de „pesimist social" ; și-a dat-o el singur nu o dată. Și-a explicat opera în acest sens, numindu-și-o „apologie a învinșilor"[1] și proclamînd cu tărie, în perioada căreia îi aparțin și romanele de față, că o „eră nocturnă" se apropia fără greș de societatea, de oamenii ce-i slujiseră de model. Destinul acestora era deci pecetluit!

Și totuși, dincolo de prorocirile directe atît de neguroase, opera sa pleda indirect pentru o concluzie în care nu fatalitatea, nu o putere mai presus de om prilejuia cascada aproape neverosimilă de prăbușiri, ci omul însuși, — din cauza neînțelegerii funciare a datoriei, a capacităților sale, din cauza abdicării de la anumite cerințe fundamentale implicate în condiția umană însăși.

Nu vom lua cîte unul pe toți eroii, pentru a dovedi, cu fapte din carte, că ei puteau evita zdrobirea conștiinței, pierderea trăsăturilor înalte ale umanității lor — așa cum Ion Ozun ar fi putut păstra neatinsă dragostea pentru arta lui. Gina Alimănescu și Sergiu Miclăuș sînt ei înșiși în primul rînd — și mai ales el — responsabili de risipirea fericirii rîvnite. Ce-l împiedica pe acest tînăr să-i arate cu toată claritatea fetei că el a venit în București, chemat la o înmormîntare, și încă a unei ființe pentru care în inima sa nu se păstrau sentimente de prea mare afecțiune? Ce l-a împiedicat să mărturisească deschis, firesc bătrînei și bănuitoarei protectoare a Ginei că vine de la cimitir? Ce-l determina să considere că, dacă o împrejurare neprielnică nu i-a pus la timpul hotărît față în față, atunci este inutilă încercarea de a tectoare a Ginei că vine de la cimitir? Ce-l determina să întîlniri? De ce, la rîndul ei, Gina acceptă atît de ușor misterul destul de ieftin al lui Miclăuș, de ce nu presupune și ea, firesc, un caz neprevăzut ivit în calea tînărului lipsă la întîl-

[1] Plecat fără adresă, pag. XIII.

nire, ci se lasă din nou învăluită, cu voluptate rea, în mrejele din care se smulsese? La astfel de întrebări, firește, nici personajele, nici romanul nu dau răspuns. Căci cum spune unul din personajele cărții, Ioachim Grult, „toți vorbesc ceea ce n-ar trebui să vorbească și fac ceea ce n-ar voi să facă. Toți ar avea altceva de spus și mai ales altcuiva de spus... Iar toți găsesc natural să se mistifice reciproc și bineînțeles înaintea tuturor, să se mistifice pe sine..."

Nu o fatalitate, nu o incapacitate legată de însăși esența structurii sale, de sensul existenței sale pricinuiește toate nefericirile, ci omul, el însuși și le atrage cu inconștiență, cu superficialitate asupră-și. Societatea, prin felul cum e alcătuită, prin morala și practicile ei, e prielnică acestor deznodăminte, e generatoare ea însăși de tragedii, astfel că multiplică pricinile nefericirii, sporește dezechilibrul în viața omului și a colectivității. Este interesant că tatăl vitreg al lui Miclăuș îl întîrzie de la întîlnirea cu Gina, tocmai vrînd să-i facă un bine, să-l pună la adăpost de griji, de lipsuri, să-l ajute a se feri de vechiul lui fel de viață; protectoarea Ginei o aruncă pe fată în brațele celui ce-i strivește mai mult viața, tocmai vrînd să o apere de experiențe ca acelea străbătute. Scepticismul acesta cu privire la finalitatea acțiunilor omenești se compune, chiar în această perioadă a creației sale, într-o concepție mai largă a scriitorului, expusă ca atare în Cuvîntul înainte *la romanul* Plecat fără adresă *(1932), și, firește, amănunțită în paginile romanului, dezvoltată ori amplificată în felurite chipuri în* Aurul negru, Cheia visurilor, *apoi în* Ochii strigoiului *și* Carlton *etc. Iată însă că în subtextul romanelor din volumul de față — și în altele — circulă ca un curent subteran sentimentul tulbure, intuiția scriitorului că, totuși, undeva nu poate să nu existe o* soluție. *Zaharia Duhu crede în existența unei comori fabuloase a regelui Dromichet, și cu ajutorul ei ar vrea să aline suferințele și lipsurile alor săi — iar cînd află rîvnitul tezaur, îl îngroapă la loc, și abate — nu egoist, ci disperat — pe deasupra cursul unei ape, cu siguranța că himera sa are existență reală, dar și cu regretul că încă nu e momentul s-o dea la iveală* (Aurul negru); *eroii din* Cheia visurilor *cred în* „insula de la capătul curcubeului", *iar inginerul Paul Năgară din același roman se retrage într-o căsuță liniștită și cultivă flori; învățătorul Nicolae Apostol*

izbutește să ridice un sat, să-l transforme într-un ostrov fericit, datorită abnegației cu care slujește școala și răspîndește știința de carte (Apostol). *Astfel de încheieri sînt, firește, utopice, finalurile de roman în care ele apar rămîn artificiale, însă ceea ce merită reținut este latura simbolică a lucrurilor, anume că în chip obiectiv viața îi impunea scriitorului dacă nu certitudinea, cel puțin senzația că* viața *nu poate să se reducă la cascada de prăbușiri și dezastre zugrăvite de el, că nu poate fi numai atît, că trebuie să mai fie și altceva, altfel. Cu toată sinceritatea, el a făcut să reiasă în toate cărțile sale că nu știe cum anume, concret, ar putea arăta* altfel *viața ; mai exact, că în cadrul societății pe care o oglindea, în modul de viață pe care-l înfățișa, nu-și putea imagina în chip cinstit un alt curs al întîmplărilor decît convoiul de nenorociri. Ceea ce înseamnă că prorocirile sale fatidice se referă nu la viață în general, ci la viața într-o societate precisă, aceea în care trăia el însuși, cu alte cuvinte, orînduirea capitalistă. De aici neîncrederea în orice tentativă de aspirație către o altfel de soartă, chiar falimentul unor atari tentative. De aici tragismul destinului unora, cinismul altora, de aici scepticismul etc. În* Dumineca orbului *există chiar două personaje care, datorită lucidității lor în judecarea vieții, au ancorat într-un cinism împins pînă la limită, oameni care au ajuns la această atitudine tocmai pentru că au experimentat toate tipurile de existență în societatea lor. Ei sînt fostul magnat al industriei și finanței Ioachim Grult și mama sa, Aspazia. Grult a pornit de jos, de la situația de drojdie a societății, pentru a ajunge în vîrful piramidei sociale a burgheziei, iar, o dată aflat acolo, a fost dintr-o dată cuprins de dezgust pentru tot ce făcea, pentru tot ce poseda. Intr-o bună zi, se destăinuie el,* „am descoperit că devenisem prizonierul unor obligații la care nu mă constrîngea nimeni... Întreprinderi, fabrici, ferme, consilii, telefoane la fiecare cinci minute, bani și iarăși bani, mai mulți decît îmi cereau nevoile mele... Pentru ce toate ? Îmi pierdeam viața cîștigînd bani..." *Dar, desfăcîndu-se de ban, dobîndindu-și independența față de ban, încă nu înseamnă că personajul a devenit fericit, că a aflat soluția rîvnită. El s-a comportat cinstit față de el însuși, dar cheia fericirii îi rămîne în continuare ascunsă. Izolarea de burghezie, de orînduirea ei, de modul ei de viață încă nu înseamnă o rezolvare — spun ro-*

manele lui Cezar Petrescu. Ea poate fi o atitudine pozitivă, un prim pas către aflarea unei soluții, dar ea singură nu constituie soluția însăși. Dovadă? Cu tot cinismul său, cu toată superioritatea sa morală asupra celorlalți, cu toate că se socotea „eliberat", cinstit față de el însuși, personajul e, în fond, nefericit, el suferă din cauza neînțelegerii celorlalți, cu atît mai mult cu cît chiar bunele lor intenții se întorc în chip ostil împotrivă-i și împotriva celorlalți. „E adevărat că oamenii buni și ideile generoase fac omenirii răul cel mai adînc", *proclamă el nu cu cinism, ci cu amara experiență acumulată. Dacă precizăm că această răsturnare a gîndurilor bune are loc în societatea capitalistă, din cauza rînduielilor ei, atunci personajul nu e un mizantrop, nici un pesimist, ci un lucid. Într-o lume în care* „toți vorbesc ceea ce n-ar trebui să vorbească și fac ceea ce n-ar voi să facă", *în care adevărata față a lucrurilor nu se vede, dar care e profund urîtă, în care omul e totodată victima societății și a sa însuși, o dramă cum e ratarea celor doi eroi, tinerii Sergiu Miclăuș și Gina Alimănescu, firește că devine un fapt divers, banal de prea frecventa lui repetare. De aceea cartea se încheie cu un tablou generic al capitalei, în care nimic deosebit nu pare să se fi petrecut în ultimele douăzeci și patru de ore, cît a ținut acțiunea romanului. Pentru cei doi eroi, ca și pentru alte personaje ale romanului, noaptea a adus încheieri contrare celor care se pregăteau de cu ziuă. Și totuși, spune scriitorul, aceasta nu schimbă cursul lucrurilor. Dimineața, pentru marele oraș capitalist, nimic nu pare altfel.* „Începe viața să curgă ca ieri și ca mîine. Nimic nu-i schimbat și nimica nu-i nou. În fiecare casă a fost și va fi un mort, o amăgire, o nădejde, o înșelare.

Nimica nu-i nou
Totul a fost.

. . . .

Totul va fi cum a mai fost."

*

Romanul Duminica orbului *are și o istorie a lui, pe care aici n-o putem schița decît în puține cuvinte. Cînd am alcătuit*

cartea despre Cezar Petrescu, nu ne era cunoscută. Puţin după aceea, am avut sub ochi un mare număr de scrisori ale prozatorului, din paginile cărora am putut înţelege că la temelia romanului a stat o întîmplare trăită de Cezar Petrescu însuşi. O vinovăţie asemănătoare cu a lui Sergiu Miclăuş şi-o descoperă lui însuşi; deopotrivă cu acesta, se socoate el însuşi o victimă a convenţiilor, relaţiilor, întregului ansamblu de condiţii în care îşi ducea existenţa.

Lucrurile s-au petrecut în intervalul decembrie 1931 — iulie 1932, adică în perioada cînd scriitorul lucra la cîteva din cele mai importante cărţi ale sale, îşi preciza structura Cronicii, *elabora acea neguroasă filozofie din prefaţa romanului* Plecat fără adresă *şi scria chiar acest roman, despre care spunea că e* „cheia tuturor celorlalte romane“ *ale sale, că el* „centrează aproape toate cărţile tipărite pînă acum, cele cîte stau în sertar începute şi aşteptîndu-şi rîndul, cele care vor veni!“ [1]

Cezar Petrescu a cunoscut în decembrie 1931 o tînără venită în Bucureşti cu mari ambiţii literare şi care a plecat după cîteva zile la Paris, pentru a-şi căuta acolo căi mai potrivite pentru realizarea intenţiilor. Cititorul va înţelege că, de vreme ce destinatara scrisorilor a păstrat pînă acum discreţie asupra întîmplării, sîntem îndreptăţiţi să procedăm la fel. Vom trece, aşadar, sub tăcere numele acestei poete veleitare, către care au mers timp de opt luni un număr de 38 scrisori ale lui Cezar Petrescu, de o importanţă certă pentru explicarea unora din cărţile sale, a atitudinii unor eroi — şi, în speţă, pentru explicarea romanului Duminica orbului.

Ca date biografice, vom spune că eroina întîmplării era, la data respectivă, în vîrstă de 30 de ani; avea o licenţă în litere şi un doctorat de la Sorbona. In activitatea ei declară traduceri în cîteva limbi de circulaţie universală, de exemplu din Shelley în franceză, din Baudelaire în engleză, apoi din Eminescu, Alecsandri, Goga, Arghezi în franceză. Era, prin urmare, o intelectuală subţire, a cărei conversaţie l-a captivat pe Cezar Petrescu, el însuşi amator de lungi discuţii. Ceea ce a pricinuit întîlnirea a fost cererea tinerei necunoscute de a supune traducerile sale din Eminescu verificării lui Cezar Petrescu, gazetar şi scriitor cunoscut, în acel moment iniţiator al

[1] *Plecat fără adresă,* pag. XI ; idem, pag. VIII.

unor campanii pentru ridicarea unui bust al poetului și pentru restaurarea casei lui natale de la Ipotești. Trebuie spus cu obiectivitate că aprecierile scriitorului nu au fost entuziaste, dar de aici a luat naștere corespondența amintită, apucînd un drum cu totul neașteptat și plin de cele mai surprinzătoare revelații despre procesul de creație al scriitorului, despre firea sa, despre opera sa.

Întîlnirea primă, în biroul redacțional de la Curentul, *a fost urmată de alte cîteva, în holul hotelului „Excelsior", și de una la un restaurant. Apoi destinatara scrisorilor a plecat la Paris. Acolo i-au sosit cele mai multe din scrisorile amintite, începînd cu a treia, din 26 dec. 1931.*

Cititorul va înțelege de asemenea că, în marea lor majoritate, scrisorile exprimă într-o bună parte a lor pasiunea scriitorului, ajuns la aproape patruzeci de ani, dar aprins ca în adolescența sa, dinainte cu două decenii. Asupra acestei laturi a corespondenței vom păstra cuvenita discreție, menționînd numai puritatea desăvîrșită a legăturii care s-a stabilit între cei doi. Principalul care interesează aici e că, foarte curînd, pasiunea a început să facă loc tot mai evident îndeletnicirii de scriitor, și povestea de dragoste a devenit pretextul unui veritabil roman epistolar. De la Paris, ea *a devenit în imaginația scriitorului echivalenta unei eroine de roman, avîndu-și drept partener pe autorul scrisorilor însuși. Confesiunile sale se transformă în portretizări ale unui personaj literar care împrumută din biografia proprie destule elemente, dar care datorează imaginației aprinse a romancierului și mai multe. Ceea ce este esențial e că profilul acestui personaj se apropie nu de acela al scriitorului, ci de al unora din eroii săi preferați, de exemplu de al lui Ioachim Grult din* Dumineca orbului *și, mai evident chiar, de al unui pictor, personaj întîmplător și anonim în roman, acela care a provocat răvășirea interioară a Ginei Alimănescu și care va pune din nou stăpînire pe inima ei, cu gîndul de a o părăsi numaidecît.* „Îndată ce simte o cît de slabă cătușă, se scutură — *declară romancierul despre acest personaj.* El are egoismul artei. Aceasta le-o spune tuturor cu un candid cinism." *De fapt o spusese — cu cinism sau cu sinceritate — și Cezar Petrescu în scrisorile menționate mai sus, de la începutul anului 1932.*

Tipul lucid pînă la cinism, dornic să fie mereu liber, violentînd mereu convențiile sociale, pe cele mondene, dar trăind

în mijlocul lor ca într-un mediu favorit, abia acum începe să apară în scrisul lui Cezar Petrescu, constituit ca atare, în personaje distincte, cu biografii proprii. Adrian Sîntion din Plecat fără adresă *acum se închează, elaborat chiar paralel cu înaintarea scrisorilor. Ca și Cezar Petrescu, personajul își înăbușe cu cinism o dragoste ca să rămînă singur, deci tare! O scenă asemănătoare construiește scriitorul în corespondența trimisă la Paris. Grult și pictorul anonim își află geneza în aceste scrisori.* Fram ursul polar *e rezumat într-una din ele și aflăm, surprinzător, că în ursul fost saltimbanc, care tînjește după ghețurile natale, dar nu se poate desface de amintirea circului, scriitorul s-a zugrăvit pe el însuși, prizonier al convențiilor societății burgheze și dornic, fără perspectivă, să se rupă din lanțurile lor.*

Ce e adevăr și ce e pură imaginație de romancier efervescent în tot ceea ce literaturizează aici scriitorul? Lucrul ar merita analizat, tocmai pentru a descifra mai atent personalitatea acestui fugos temperament care a fost Cezar Petrescu, și a o face tocmai pentru epoca de vîrf a scrisului său, care este momentul 1931—1932, unde se află firele de început ale celor mai multe din cărțile sale ulterioare. Din păcate, spațiul unei prefețe nu îngăduie o astfel de analiză, dar cîteva elemente trebuiesc totuși menționate. G. Călinescu spusese undeva despre Cezar Petrescu că el este „un adevărat romancier", „un epic pur", *urmîndu-și vocația cu o remarcabilă stăruință și cu succes de public indiscutabil; un scriitor gata să facă un roman din* orice *întîmplare, caracterizat de* „frenezia de a născoci", *de o mare* „iubire pentru eroii fictivi", *de* „beția narațiunii". *Scrisorile menționate dezvăluie unul din momentele cînd un fapt de viață, avîndu-l și pe scriitor între eroi, devine substanță de literatură, se transformă în roman de îndată ce autorul scrisorilor a intuit* romanul *în acest episod; atunci latura erotică a început să dispară, făcînd loc ficțiunii, adică literaturii. Cu satisfacție chiar, scriitorul asistă la destrămarea rapidă a ceea ce putea fi un idilic episod de dragoste și începe în schimb să-i examineze dimensiunile* literare. *Iarăși pentru respectarea adevărului, trebuie spus că destinatara scrisorilor își are partea sa de contribuție în convertirea întîmplării de dragoste în* altceva *— ea a întîmpinat efuziunile inițiale ale scriitorului cu prudență, adică i-a opus o rezervă pe care el a prefăcut-o numaidecît în ilustrare a scepticis-*

mului universal caracteristic eroilor săi. Iată un pasaj foarte grăitor din scrisoarea a șasea, trimisă la 29 dec. 1931, adică la cîteva zile după ce se cunoscuseră. Cititorul va vedea că, de pe acum chiar, romancierul *dă la o parte pe îndrăgostiți, apropiind episodul de tipul cărților lui Cezar Petrescu:* „Tot ce-a fost între noi s-a petrecut atît de în afară de ceea ce am trăit pînă acum fiecare... încît îmi pare că a însemnat literatură. Și nu din cea mai bună... Ne-am ascultat unul pe altul vorbind. Și ne-am ascultat și pe noi înșine. Poate furați de propriile noastre vorbe, la un moment dat tu nu mai vorbeai pentru mine, ci pentru tine; eu nu mai vorbeam pentru tine, ci pentru mine. Iar unul pentru celălalt n-am mai fost decît un pretext pentru a evada din noi înșine, fiindcă fiecare eram în felul nostru comprimați pînă la asfixie în teribila noastră singurătate ...eu în cea încă mai înfricoșătoare, din mijlocul mulțimii, unde trebuie să-ți impui un rol, să-ți așterni pe obraz o mască. O purtam, întrucît mă privește, de atîta vreme, încît se identificase cu obrazul, mă acomodasem cu ea — mă temeam că se va suda atît de perfect, încît n-aveam s-o mai pot smulge decît cu carne cu tot."

În Duminecа orbului *se vorbește de asemenea despre faptul că* „toți vorbesc ceea ce n-ar trebui să vorbească și fac ce n-ar voi să facă", *despre masca pe care fiecare și-o arborează, și numai din cînd în cînd o părăsește, în colocviile solitare cu sine însuși.*

Despre tot ce spune în scrisoarea de mai sus, Cezar Petrescu afirmă că e purul adevăr despre sine și despre felul cum s-au desfășurat lucrurile. Și are dreptate! Dar acesta este adevăr atît de organic legat cu ființa sa scriitoricească, încît realitate și ficțiune se contopesc, și lucidul observator al vieții sau nu știe, sau nu vrea să delimiteze ceea ce e fapt real de ceea ce e literatură.

O comparare și confruntare a scrisorilor cu literatura acestui moment al lui Cezar Petrescu ne duce la numeroase analogii din acelea pentru care istoricul literar are totdeauna o îndreptățită pasiune. E și interesant și atractiv să fixezi germenul unei cărți viitoare. Nu avem, din păcate, posibilitatea să o facem acum, deși în scrisori am găsi mai multe astfel de izvoare ale unor cărți. De exemplu, referindu-ne numai la cîteva episoade din Duminecа orbului, *senzația lui Sergiu Miclăuș că el și Gina* „se presimțeau" *de mult venind unul către celălalt*

o aflăm declarată în scrisori; cinica pasiune a lui Grult pentru „partea ascunsă“ *a faptelor (care e urîtă), și-o recunosc deopotrivă cei doi autori ai scrisorilor; întîlnirea lor le pare scrisă de mult în ordinea obligatorie a vieții, pentru ca separarea lor, urmarea idilei lor să fie văzută de scriitor, ca și în finalul romanului, un fapt fără importanță pentru alții:* „Pentru atît, nimic nu s-a schimbat în univers“ — *spunea el în scrisori;* „totul va fi cum a mai fost — *spune tot el în roman.* Viața merge înainte ca ieri, ca alaltăieri, de-o veșnicie.“ *Și, de asemenea ca în roman, unde se cochetează cu ideea unui destin implacabil — dar pe care l-am văzut stînd în oameni, în condițiile mediului unde ei trăiesc — și în scrisori se vorbește despre o forță mai presus de cei doi, care-i călăuzește după chibzuieli proprii, necunoscute, în vederea altor încheieri. Ultimele scrisori sînt comentariul îndelung tragic, reluat mereu, în exprimări diferite, iar uneori aidoma, în jurul aceleiași sfărîmări a unei povești, ce putea fi frumoasă, dar pe care ei înșiși au ucis-o.*

Imputarea directă, acuzarea nu rezolvă nimic, dar sensul, evident și în roman, e că abdicarea de la natural, de la sinceritatea față de sine însuși și față de alții se răzbună. Faptul că omul se falsifică pe el, îi minte pe alții, uneori chiar cu bună intenție, aceasta nu rămîne fără ispășire. Cheia fericirii, spun și romanul și scrisorile, e în noi, după cum cauzele nefericirii sînt legate tot de om. Și de societatea din jur — ceea ce înseamnă că tot de om, în ultimă instanță.

Regretul din scrisori îl aflăm în întregul sens al romanului Dumineca orbului, *în acord cu tonalitatea tragică generalizată la toată opera lui Cezar Petrescu. Nu trebuie cumva să se înțeleagă că de la acest episod a început tragismul acestei opere, ci că romancierul însuși, ajutat și de eroina scrisorilor, a transformat episodul în substanță asemănătoare cu a scrierilor sale. Poate că mai merită spus despre eroină că ea, cu pasiunea ei pentru occidentalism, pentru modernitate — pe care i-o constată stăruitor autorul în scrisori — dobîndește o configurație specifică în roman, în personajul Sanda Dobrotescu, mama vitregă a lui Sergiu Miclăuș, iubindu-l cu severitate, sancționîndu-l cu grijă părintească, austeră, corectă pînă la pedanterie, și care, după o viață în care a adorat tehnica modernă extremă, și s-a cenzurat pînă la defeminizare, moare*

ca un biet om, nici demn, nici supus autocontrolului, ci căutînd cu disperare să se agaţe de viaţă, ca orice făptură de sub soare.

Duminica orbului *are, după cum se vede, şi un sens autocritic: este descărcarea unei obide proprii, a unui regret, sancţionarea severă — nedeclarată niciodată de scriitor, dar atît de evidentă din compararea romanului cu scrisorile — a unui episod trăit de el însuşi cînd s-a identificat prea mult cu eroii propriei imaginaţii, cînd şi-a transformat prea mult existenţa în substanţa operei proprii. Pentru viaţa sa, episodul, adus acum întîia oară la lumină, a fost şi dramatic îndestul, nu doar simplu subiect de corespondenţă; pentru* Cronica *sa, el s-a dovedit rodnic, ca orice experienţă omenească.*

MIHAI GAFIŢA

CALEA VICTORIEI

PARTEA ÎNTÎI

J'ai tout donné pour rien.[1]

— *Théophile Gautier*

[1] Am dat totul pentru nimic (fr.).

I

BUCUREŞTI — GARA DE NORD

Un întuneric dens, materializat, de pîslă. Nici o constelaţie sus. Nici steaua polară. E de mirare din ce noapte cu duhuri vrăjmaşe a descins peste cîmpuri o beznă atît de opacă şi grea. E de mirare şi parcă de teamă.

Numai ferestrele trenului preling dintr-un capăt în altul un şir de lumini, ireal şi fantast. Văzut de departe, arată ca pachebotul-fantomă cu pasagerii-strigoi. Ştiţi, vasul-nălucă din legendele matelotţilor, navigînd cu lampioane de bal şi orgie spre naufragiul din fiecare miez de noapte, unde toţi vor pieri, ca toţi să învie în cealaltă seară, pînă la dezlegarea blestemului rău.

Dar teama e absurdă şi romantică înşelare. Locomotiva cu picuri roşii pe piept spintecă pîrtie în întunericul de smoală, pe-un drum străbătut de o mie de ori. Acolo, în fund, mijeşte o geană fosforică. Şi cînd a ajuns, nimeni nu mai priveşte înapoi.

Domnul străin din colţul compartimentului, lîngă fereastră, aţipi cu ziarul despăturit pe genunchi, cu tîmpla rezemată în speteaza de pluş vişiniu. Surîse îndată prin somn unui vis şăgalnic, care-i descruntă figura osoasă şi fină, cu profil de medalie.

Sabina duse degetul la buze în semn de tăcere :

— Ssst ! A adormit Caton Austerul ! şi pot să vă spun ce visează de-i atîta de fericit...

— Sabina ! Te rog, linişteşte-te !... Dacă domnul se deşteaptă ? se alarmă în şoaptă doamna Elena Lipan.

Sabina păru că nici n-a auzit admonestarea maternă. Continuă :

— Visează că în sfîrşit a căpătat autorizaţie să dărîme Cartagena şi că a pornit cu preafaimosul regizor cinematografic Rex Ingram să filmeze ruinele. Ascultaţi-l ce spune (declamînd, cu mîna întinsă) : *„Ceterum censeo Cartaginem esse delendam !"* [1] Mania lui. Nu-l lasă nici prin somn... Într-adevăr, domnul străin, poreclit de scorniturile Sabinei cu numele bustului de pe biblioteca părintească, Caton Cenzorul, îşi întrerupse surîsul.

Dormind, şoptise cîteva cuvinte neînţelese. Se răsuci foşnind ziarul şi căută o poziţie mai comodă, apărîndu-se de lumina verticală a becului.

Sabina rămase cu gestul suspendat, prefăcîndu-se că-şi orînduieşte, în faţa oglinzii, părul zburlit şi obraznic.

— Sabina, încetează odată ! porunci cu asprime Constantin Lipan.

— Dar ce fac, papa ? se miră cu ipocrizie copila, dovedind încă o dată că nu-şi cîştigase stînd cu braţele încrucişate reputaţia de marea tartoră a tuturor drăciilor închipuite şi neînchipuite. Ce fac ? Mai întîi nu scrie nicăieri că-i interzis să vorbim despre Caton. Citeşte şi mata toate afişele : „Scuipatul oprit. Fumatul oprit. Urcatul cu picioarele pe banchetă oprit !" Despre Caton, nimic ! Şi pe urmă, de unde să ştie că el e Caton Austerul sau Caton Cenzorul ?... De altfel, e momentul să profităm de ocazie şi să aflăm cu cine am avut onoarea să călătorim...

Se înălţă în vîrful pantofilor şi întoarse rama de piele în care se afla, agăţată de mînerul valizei din plasă, cartea de vizită.

Citi cu ochii măriţi de mirare : *Dr. Mihail Pop-Spătarul. Profesor universitar. Fost ministru de instrucţiune. Fost ministru al sănătăţii publice.*

Atîtea titluri o intimidară mai mult decît toate severele dojane de mai adineaori. Se aşeză cuminte la loc, tipărindu-şi fustele scurte de uniformă cu mutra cea mai spăsită de pe lume.

---

[1] Sînt de părere că trebuie să fie distrusă Cartagina ! (lat.).

— Ei, ce e cu domnul Catone al tău ? întrebă Nellu Lipan cu aerul lui insuportabil de frate cu un an mai mare, trecut de doi ani în cursul superior de liceu.

Sabina se plecă, şoptindu-i în ureche numele şi titlurile lui Caton Austerul. Ştirea trecu din ureche în ureche, transmisă la toţi membrii familiei Lipan. Şi toţi deveniră deodată de o servilă şi miloagă cucernicie, respectînd somnul înaltului personagiu.

Constantin Lipan îşi pipăi involuntar cravata. Elena Lipan îşi verifică în oglinda poşetei obrazul cu pleoapele ostenite de drum şi de fum. Copiii îşi rectificară ţinuta din ce în ce mai dezordonată după atîtea ceasuri de interminală şi plicticoasă călătorie.

Toţi îşi recapitulară în gînd cuvintele şi gesturile care ar fi putut să indispună cumva tovarăşul de compartiment.

Era o familie crescută în cultul mărimilor şi în respectul înaltelor titluri.

Un timp se auzi numai ţăcănitul monoton al roţilor în noapte. Vuietul trenului pe poduri sonore de fier.

Elena Lipan închise poşeta după ce orînduise conţinutul cu toată luarea-aminte de femeie meticuloasă şi terorizată de veşnicul spectru al economiei ; apoi cuprinse cu o privire satisfăcută şi tutelară copiii, strînşi în juru-i ca puii de cloşcă în cuibar.

Aşa îi voia şi ea : cuminţi, ordonaţi şi cuviincioşi.

Pe figura pretimpuriu veştedă, cu ochii decoloraţi şi cu subţiri cute în jurul buzelor, trecu o lumină de destindere. Viaţa începea în sfîrşit să le surîdă.

După douăzeci de ani, tainica şi suprema lor dorinţă, pe care nici nu se mai încumetau s-o exprime, se afla brusc împlinită. Constantin Lipan, înaintat încă de îndelungată vreme pe loc în somnoroasa şi săraca urbe provincială unde vegetau fără speranţă, era mutat la curtea de apel din Bucureşti, prin bunăvoinţa şi capriciul ministrului de justiţie, fost trecător coleg de şcoală. Cariera lui de magistrat model, felicitată pînă acum platonic în toate memoriile şi rapoartele forurilor superioare, îşi găsea o încununare mai puţin vagă. Douăzeci de ani, capitala le păruse un pisc inaccesibil, spre care aveau drept să năzuiască numai cutezătorii cu glezna tare şi cu plămînii largi : oamenii înălţimilor. În existenţa lor restrînsă şi mediocră, capturaţi de

smîrcurile neînsemnatului tîrg de la marginea țării, renunțaseră osteniți să se mai măsoare cu asemenea privilegiați ai norocului. Cînd iată că mutarea neașteptată, aproape inexplicabilă, le-a căzut ca o recompensă de natură divină!

Femeia aruncă o privire piezișă bărbatului.

Îl găsi încărunțit prea devreme, împuținat și slăbit, cu trăsăturile amare.

„Încă doi ani, trei; și îl dădea gata provincia!" gîndi cu ură la tot ce lăsase înapoi: bîrfelile și spionajul cucoanelor adunate la ceai și la maus; șicanele mărunților satrapi locali, iritați de rigorile acestui magistrat scrupulos pînă la manie; necazurile de gospodină în care și-a mistuit tinerețea cu slugi toante; grija copiilor crescuți într-un tîrg cu școli puține și sărăcăcioase. Toate sfîrșeau. Rămîneau un vis urît și lung, de care și amintirea va fugi mîine cutremurată.

— Cît e ceasul, Const?... Nu mai ajungem oare în astă noapte? întrebă, incapabilă să-și mai biruie nerăbdarea, acum, la capătul drumului.

Constantin Lipan deschise capacul gravat al cronometrului de aur — cadou de logodnă datînd de peste două decenii — șterse cu ticăiala dintotdeauna sticla ochelarilor și păru că descifrează oracolul cine știe cărei controversate inscripții hieroglifice, cu atenția concentrată a unui egiptolog miop și covîrșit de imensitatea răspunderilor, înainte de a se pronunța.

— Încă o oră și trei sferturi! anunță, închizînd delicat capacul și introducînd ceasornicul în pungulița de piele mată.

Amîndoi aveau mișcări încete, pline de precauție, pîndiți parcă de nevăzute și perfide amenințări. Cum descoperise Sabina în competința ei de jună pasionată a cinematografului, amîndoi își trăiau viața *au ralenti*[1]. O economiseau cu avariție de bătrîni. Și păreau într-adevăr mult mai vîrstnici decît ar fi arătat actul de naștere, cu ochii lor uzați, cu mîinile lor pale și uscățive, cu hainele lor îngrijit periate, dar păstrînd un iremediabil miros de naftalină, de benzină și de muced garderob întunecos.

— Numai de-am găsi camere la otel! Și numai de-ar sosi mai repede vagonul cu mobile, să ne putem aranja casa!...

[1] Lent (fr.).

își repetă Elena Lipan îngrijorarea care-o muncise tot timpul, cu o săptămînă încă înainte de plecare.

— Eleno, iar începi să-ți creezi panică din senin ? o dojeni bărbatul. De două ori șeful de stație și-a dat cuvîntul de onoare că vagonul pornește chiar în astă seară. Iar la otel am telegrafiat ieri să ne rețină camerele...

— Dormim la otel ? se bucură Sabina, frămîntată din nou de neastîmpăr. N-am stat niciodată la otel. Pot spune așa, că mi se împlinește în astă seară unul din idealurile mele. Dacă are să fie mai ales o cameră cu fereastra la Calea Victoriei, n-am să dorm toată noaptea. Și mîine dimineață ieșim toată trupa la plimbare, ca familia lui Enache Cocoloș, cu umbrelă și galoși.

Elena și Constantin Lipan o fulgerară cu o dublă și aspră privire. Sabina își încrucișă brațele pe piept, pocăită. Dar ochii negri, de luciul antracitului, sau, cum spunea ea, ochii de galoși noi, *Tretorn,* clipeau de nerăbdarea atîtor indescriptibile desfătări, rîvnite fără speranță și ajunse la sorocul împlinirilor fără nici un semn vestitor. Căci pentru toți patru copiii, cu toată deosebirea de vîrstă și fire, capitala era necunoscutul miraculos, cetatea mirajiilor, vrăjita turbincă unde fiecare va afla tot ce-i poftește inima și tot ce i-a urzit, himeric, închipuirea.

Pentru Ana, domnișoara Annie, care de un an terminase pensionul și tînjise în mocneala orașului de provincie, capitala însemna decorul în sfîrșit vrednic de făptura ei înaltă, rece, aristocratică și țîfnoasă. Loja la teatre și la operă, relații cu altă lume decît aceea vulgară de unde venea și de a cărei atingere se ferise cu orgoliu, poate o prietenă de neam ales, poate un logodnic.

Pentru Costea — „rebelul tribului Lipan", cum îl numise Sabina — absolvent cu elogii al liceului, dar adolescent încăpățînat și ursuz, capitala reprezenta facultatea, conferințele și biblioteca Academiei, anticarii și cursurile savante. Și însemna, mai ales, camaradul necunoscut, care fără îndoială se află undeva, așteptîndu-l și căutîndu-l cu antenele fine în nevăzut pentru a-l consola de orizontul mărginit al familiei, unde se simțea străin, disprețuindu-i pe toți de-a valma, cu excepția Sabinei, din pricina meschinelor prejudecăți burgheze și a egoismului lor orb, de soboli.

Nellu, al treilea frate în ordinea cronologică, închipuia capitala ca un fabulos garaj de unde nu lipseşte nici o marcă de automobil din cele mai rarisime şi ca o vastă arenă sportivă, unde în fiecare zi se dezlănţuie competiţia între două echipe, doi campioni, două celebrităţi măcar europene, dacă nu mondiale.

Iar pentru Sabina, capitala însemna larmă, prilej de înveselire şi de încîntare a ochilor, forfota de bîlci a mulţimii, un necurmat film în care comedia irezistibilă şi drama patetică se alternează într-o reprezentaţie fără pauze, cu programul mereu schimbat şi cu actorii mereu întineriţi la izvorul nimfei *Jouvence*.

Tot ce auziseră, tot ce citiseră, tot ce ştiau pe nevăzute despre oraşul zugrăvit cînd ca un Babilon al tuturor pierzărilor, cînd ca un feeric Paris oriental, se transfigurase în fiecare imaginaţie, după chipul, dorinţa şi asemănarea fiecăruia.

Nici o mirare deci că acum toţi trepidau de nerăbdare.

În întunericul nepătruns, cîte-o haltă singuratică rămînea în urmă cu lumini palide şi triste.

Sabina îşi turti nasul de fereastră, să citească din treacăt inscripţia de pe banda unui felinar anemic. Nu izbuti şi se aşeză la loc mînioasă.

— Vintileanca ! informă cu un surîs binevoitor Caton Austerul.

Nimeni nu observase cînd s-a deşteptat şi de cînd cu ochii lui, albaştri şi reci, îi înfăşurase încă o dată pe toţi într-un examen atent, aplicîndu-le profesional diagnosticul.

Elena şi Constantin Lipan priviră apăsat la Sabina. Abia atunci copila îşi dădu seamă că uitase să mulţumească.

— Mersi ! spuse şi izbucni în rîs, fără motiv, numai fiindcă irupea toată tinereţea voioasă din ea.

Doctorul Mihai Pop-Spătaru, profesor universitar şi fost de două ori ministru, neştiind că a devenit prin somn Caton Austerul, zîmbi mai departe cu nevinovăţie. Scoase din buzunarul vestei o cutiuţă de email cu pastile parfumate şi, înainte de a se servi, o întinse Sabinei :

— Îmi faci plăcerea, domnişoară ?

Sabina roşi pară, fiindcă întîia oară o trata cineva ca pe-o domnişoară în toată puterea cuvîntului. Ba încă un cineva atît de important !

Părinții o încurajară din ochi să primească.

— Mersi! rosti, fără să mai aștepte de astă dată mustrarea privirilor care-o struneau cu hățuri invizibile.

Și cum era încă atît de copilă, în loc să savureze încet bomboana ca orice plăcere care trebuie să dureze cît mai îndelung, începu s-o crănțăne în dinții ei mărunți, albi, tari și voraci.

— V-au cam deranjat copiii cu neastîmpărul lor... căută prilej de vorbă Constantin Lipan, gata să se prezinte, mînat de convingerea că o asemenea cunoștință ar putea fi cîndva prețioasă pentru el sau pentru copii.

— De fel! reteză scurt Caton Austerul, și privi de îndată pe fereastră, în noapte, arătînd astfel că el n-are nici o poftă să-și recruteze relațiuni într-un compartiment de tren.

Îi cîntărise pe toți. Îi găsise insignifianți și de o jalnică platitudine. O familie de provinciali cu sîngele sleit. Numai mezina, vioaie și impertinentă, cu sfîrcul obraznic al nasului și cu ochi de cărbune, îl încîntase ca un pui de leopard născut pentru sprintene salturi în aer liber.

„Au s-o asfixieze cu mediocritatea lor! gîndi. Sînt o familie de pisici jigărite în care s-a ivit o felină nobilă și ageră de junglă."

Asemuirea cu puiul de leopard îi revenea stăruitor, fiindcă în țări depărtate, de unde se întorcea, în preziua plecării, admirase la grădina din Anvers o pereche de asemenea pui, hîrjonindu-se și încercîndu-și elastic puterile tinere, fără să sufere încă de marasmul captivității.

Sabina terminase de ronțăit. Înțelese după mutra-i deznădăjduită că rebelul tribului Lipan se sfîrlogea pe banchetă, căutînd un pretext să evadeze pe culoar și să fumeze a șasea țigară clandestină. Știa numărul exact, căci între dînșii exista o veche complicitate.

Îi făcu semn cu un imperceptibil tremur al genelor:

— Mergi cu mine, să ne dezmorțim puțin, Costea?

Costea se ridică și o însoți cu înfățișare resignată de om care se sacrifică tuturor capriciilor. Dar abia ajunse pe culoarul îngust și pufni ușurat, prinzînd-o de umeri și scuturînd-o cu recunoștință:

— Uff! Bine că ți-ai adus aminte... Credeam că mă înăbuș. Ai auzit? „V-au deranjat poate copiii cu neastîmpărul lor, preaînalt stăpîne?" Numai n-a milogit cunoștința. Era

gata să ducă mîna la buzunar şi să scoată carta de vizită. Ştii tu, carta de vizită nou-nouţă, tipărită după gustul scumpei noastre mămucuţe şi afectatei noastre surioare, Annie, recte Anuţa sau Anica : *Const. Lippan, consilier al curţii de apel din Bucureşti.* Const. prescurtat fiindcă li se pare mai puţin banal decît un simplu Constantin sau Costică. Şi Lippan cu doi p, fiindcă se cred aşa, dintr-o dată, înnobilaţi... Pe bunicul nostru îl chema Costache Lipan ; dascălul de strană Costache Lipan din Cîrligi. Şi nu văd în asta nici o ruşine.

— De ce vorbeşti aşa, dragă Costea ? îl întrerupse rugător Sabina. Cu tine nu poate avea nimeni nici o bucurie ! Tuturora ne vine a zburda de fericire fiindcă am scăpat de „Hai la gază, gazăăă", de căţeluşa lui madam Ştiubei, care trecea cu codiţa bîrligată printre gard, şi de toate meschinăriile din tîrgul nostru, de care tu te plîngeai cel dintîi. Cînd colo, încă nici n-am ajuns bine să respirăm, şi iată că ai început din nou cu ale tale !...

Glăsuind, Sabina imitase volubil pe jupîn Fişel cînd striga „Hai la gază, gazăăă !" şi aştepta cu bidoanele la portiţă ; o imitase pe madam Ştiubei, care se tînguia cu glas piţigăiat, din cap, urcată pe zaplaz, cînd i-a scăpat Firfirica plecată cu coada bîrlig în aventuri galante, şi ar fi fost gata să mimeze toate cucoanele din oraş cînd se adună la ceai, să descoasă pe cele care lipsesc, numai ca să descreţească aşa posomorala fratelui mai mare, întotdeauna în război cu familia, cu tîrgul natal şi cu tot universul.

Costea aprinse ţigara, coborî fereastra şi rămase rezemat de bara de alamă, cu părul aspru răscolit de vînt. Sabina păşi în vîrful picioarelor, lipită de perete, să facă de strajă şi să tuşească — semnal de alarmă în clipa cînd vreunuia din părinţi i-ar fi venit în gînd să iasă din compartiment şi să surprindă fiul rebel în flagrant delict de fumat.

Apoi, sătulă de imobilitatea de sentinelă, trecu la cealaltă uşă şi se iţi înlăuntru.

Veni repede, cu schime misterioase, anunţînd o senzaţională descoperire :

— Închipuieşte-ţi ! Pinguinul şi Barbara Ubrich s-au împrietenit. S-au întins la mare cislă şi taifas !

Costea dădu din umeri cu ostilitate de plebeu pentru toată umanitatea din clasa întîi, în care se afla înregimentat

numai prin tirania şi snobismul familiei : „Să le fie de bine ! Cisluiască şi tăifăsuiască în pace şi onor ! Ce-l interesează pe el ?"

Sabina îşi simţi stinsă toată veselia.

Cu un frate cum e Costea, n-avea niciodată chip să se desfăteze de tot ce-i oferea spectacolul vieţii amuzant şi pitoresc. El e întotdeauna posomorît şi revoltat pe cineva. Trăieşte numai împotriva cuiva.

Dacă ar fi fost altfel de om, ar recunoaşte şi el că nu există o scenă mai nostimă ca discuţia care s-a încins între Pinguin şi Barbara Ubrich. Pinguinul stă cu pîntecul revărsat, abia mişcînd din mîinile scurte cu aripile ciunte ale păsării antarctice din pozele manualelor de geografie ; Barbara Ubrich îi vîră căngile degetelor în ochi, gesticulînd repede şi după aceea căzu în imobilitate letargică, probabil să mediteze la jalnica ei tragedie.

Aşa îi botezase Sabina mai devreme, cînd i-a întrevăzut în compartimentul vecin, făcîndu-şi *vis-à-vis* : bărbatul — corpolent din cale-afară, cu haina de lustrin neagră şi cu vesta albă bombată pe pîntec, dormind cu obrazul lucios de sudoare, parcă uns proaspăt cu undelemn ; femeia — uscată ca o scîndură, cu profilul tăios, cu ochii sticloşi de sufragetă care a făcut greva foamei şi cu degetele încovoiate de vrăjitoare.

Acum Pinguinul se deşteptase şi amîndoi vorbeau. Păreau că se cunosc de cînd lumea. Iar pentru Sabina dialogul dintre aceste exemplare reprezentînd două contraste extreme şi caricaturice ale speţei umane e lucrul cel mai înveselitor cu putinţă. Păcat că nu-i rost să-i şi audă, ca să-i fie înveselirea deplină ! Căci ce pot să vorbească altceva decît ceea ce-şi spun hazliu doi eroi de comedie americană înainte de a începe să spargă teancurile de farfurii, să se ridice cu plafonul vagonului în cap, să se fugărească pe scări înguste, unde Barbara Ubrich rămîne atîrnată de coade şi unde Pinguinul nu mai încape de pîntec, barînd defileul ca un butoi de bere ?

Bietul Pinguin ! Biata Barbara Ubrich ! În ciuda aspectului comic cu care îi blagoslovise natura şi viaţa pe amîndoi, conversaţia lor n-avea cu toate acestea nimic înveselitor. Şi poate chiar Sabina, ascultîndu-i, s-ar pomeni cu toată

pofta ei de veselie deodată întunecată la presimţirea atîtor mîhnite întîlniri cîte sînt pe acest pămînt!

Cînd Pinguinul se urcase în vagon, răsuflînd astmatic şi tamponîndu-şi broboanele de năduşală, nici nu aruncase o privire la tovarăşa de drum pe care i-o rezerva întîmplarea. Se trîntise între braţele jilţului, gemînd ca un om greoi ce era, îşi înfăşurase o batistă în jurul gulerului înmuiat de sudoare şi aţipise la comandă. Călătoarea din ungherul opus făcuse o mişcare de surpriză, gata să-i vorbească, sub impresia că recunoaşte ceva dintr-un foarte îndepărtat trecut. Apoi renunţase. Şi au mers aşa ceasuri întregi: bărbatul horăind, femeia cercetîndu-i cu fixitate obrazul invadat de grăsime, în care abia mai dura suvenirul unui astfel de chip: tînăr, vivace, agresiv.

De la Buzău, Pinguinul se deşteptase. Căscase, se frecase la ochi, îşi desfăşurase batista udă din jurul gîtului, şi cum i s-a părut că necunoscuta-i surîde prietenos, a zîmbit şi el, aşa, într-o părere, de bunăcuviinţă, întrebîndu-se cu cine-l confundă oare. Iar numai cu încetul s-a lămurit, din pîcla de ani, amintirea. Venea, vai! acum de atît de departe!

Dacă s-ar fi întîlnit în mijlocul străzii, pieptiş, în plină lumină a zilei, ar fi trecut fără să se recunoască foştii tovarăşi de bancă din anii universităţii, din care pentru el nu mai supravieţuia nici cenuşa.

Şi-au strîns mîinile cu înduioşare. Şi-au povestit. Şi-au amintit, scormonind unul pe faţa devastată a celuilalt, deşertul peste care a bîntuit vremea.

Ea se întorcea după şaptesprezece ani de lipsă, cu o diplomă de doctorat a Sorbonnei, docenţă, titluri, lucrări, o modestă, dar consolidată reputaţie în specialitate. Nopţile de veghe, cărţile, laboratorul, lipsurile îndurate cu încăpăţînare şi bravură pe tărîmuri străine paingeniseră obrazul în creţuri mărunte şi multe, ca un fruct ce-a fost cules crud şi s-a uscat. În glas avea ceva neplăcut, de sticlă sfărîmată; în toată făptura, ceva ucis pentru totdeauna de formule chimice şi de ariditatea tratatelor. Ochii bărbatului nu se puteau desprinde de la mîinile arse de acizi; mîini fără feminitate, cu graţia devorată de lichidul fiolelor şi de fumegarea retortelor.

Fusese atît de vie, de nebunatică ; întindea spre cerul primăverilor de atunci mîini cu degetele atît de febrile şi ochi fragezi atît de însetaţi de toate nălucirile tinereţii, şi o regăsea atît de străină, cu glasul acela atît de strident, cu atît de urîte şi nestăpînite ticuri nervoase, cu ochii atît de sticloşi !

Privirea fixă cu deosebire îl neliniştea, silindu-l să plece pleoapele. O simţea măsurîndu-l cu neîndurare, descifrîndu-i fiecare trăs, ca o confruntare intolerabilă cu un alt seamăn al lui, care a murit de mult şi a fost îngropat ; pe care l-a uzurpat ca să-i poarte numele, dar căruia nu i-a putut smulge şi tot ce celălalt luase cu el, proaspăt, generos şi pur.

— Am auzit că ai devenit scriitor mare !... Ziarele pe care le primeam din cînd în cînd din ţară pomeneau despre dumneata ca despre cel mai mare... Îi dai voie unei prietene vechi să te felicite ?...

— O ! se apără Pinguinul. Toate sînt exagerări ! În cărţile mele se află atît de puţin din ceea ce crezusem odinioară că am într-adevăr de spus !...

— Erai ambiţios şi ai devenit modest. Erai pornit să cucereşti lumea şi te regăsesc dezgustat, tocmai poate fiindcă s-a lăsat cucerită atîta de uşor.

— Nu ! Eram tînăr şi acum nu mai sînt... Uite la grăsimea aceasta !... S-a hrănit dintr-un mort ! Din celălalt eu, de atunci, pe care l-am asasinat.

Femeia rîse, clătinîndu-şi pălăria ei slută de sufragetă, cu un şuierat dezagreabil printre buzele vinete şi subţiri :

— Eu văd, dimpotrivă, că ai rămas acelaşi. Literaturizezi viaţa...

Omul gras vru să adaoge ceva. Făcu un gest neisprăvit cu mîna scurtă. De mult ştia că vorbele nu pot exprima ceea ce rămîne turbure şi pe vecie nespus în fiecare cuget.

Tăcură.

Priviră amîndoi, ca să-şi ocolească ochii, în bezna unde despica tunel, gîfîind, expresul. Cîmpuri negre fără conturul satelor. Întinderi ascunse misterios în noaptea fără fund.

O singură luminiţă afară, dincolo de geam ; becul reflectat de sticlă, călătorind alături de dînşii, suspendat în aerul negru şi atît de aproape şi atît de clar, încît ar fi crezut amîndoi că e destul să coboare fereastra şi să o atingă

cu mîna. Dar dacă ar fi coborît geamul, luminița — părelnica amăgire a ochilor — ar fi dispărut și ea ; iar dincolo n-ar fi rămas decît întunericul nepătruns și amenințător.

— Am parcurs viața întovărășit de-o asemenea amăgire !... spuse mai tîrziu omul, ridicînd mîna greoaie spre reflexul luminii ireale de-afară. Pentru alții, pentru dumneata bunăoară, precît am înțeles din cele ce-mi vorbeai adineaori, sînt vrednic de invidiat. Tot ce doream atunci — îți aduci aminte serile noastre, cînd ne întreceam construind proiecte ? — totul s-a împlinit... Nu ? S-ar zice, într-adevăr, că totul s-a împlinit și că a depășit cu mult cele mai cutezătoare veleități, proiecte, ambiții. Faimă, un teanc de cărți. Academie ! Și mai ales ceea ce socoteam în acea vreme că e suprema fericire. Putința să ne realizăm, cum spuneam cu termenul care ne obseda și ne era scump. Îți amintești, prietenă ?

— Evident ! rîse femeia, arătînd dantura cariată și pe alocuri știrbită cu desăvîrșire. Evident că-mi amintesc, fiindcă dumneata erai cel mai înverșunat dușman al celor care căutau fericirea „în afară"...

— Tocmai. Cînd în jurul nostru toată tinerețea forfotea de ambiții vulgare, unii pregătindu-se să cucerească situații politice, alții avere, alții mai știu eu ce satisfacții terestre ; noi singuri ne înțelegeam și ne credeam plămădiți dintr-un aluat excepțional... Găsisem cheia fericirii ! Cifrul secret ! Cum bine ți-ai amintit, descoperisem că taina cea mare a fericirii era să ne bizuim pe chemările din noi, dinlăuntru, nu s-o căutăm în afară de noi. Dumneata te mulțumeai cu un laborator. Eu nu pretindeam decît o cameră cu o mesuță de scris, undeva, într-un loc tihnit, apărat de toată gălăgia stupidă și deșartă a camarazilor... Ca să ne realizăm ! Mă temeam să nu înăbuș în mine, comprimînd, un întreg univers. Fiindcă văd că atît de bine îți amintești totul, sînt sigur că n-ai uitat nici veșnica dumitale tachinare, cu care mă întrerupeai de cîte ori spuneam cu emfază pretențioasă că nu-mi aparțin. Că am o singură datorie : să eliberez lumea aceea care crescuse în mine o dată cu mine... În ziua cînd ne-am despărțit și am pornit fiecare pe drumurile noastre, în ziua cînd am părăsit facultatea, laboratorul, experiențele și formulele pentru care nu prea simțeam cine

ştie ce vocaţie, îţi mai aminteşti, veche prietenă, ce mi-ai urat ?

Femeia închise o clipă pleoapele. Fără lucirea sticloasă a ochilor, faţa avu paliditate şi nemişcare de cadavru.

Pe urmă îl privi iarăşi cu luciditatea-i atroce şi vorbi :

— Ţi-am urat, dacă nu mă înşel, să-ţi clădeşti singur soclul statuiei... Un morman de cărţi ! O movilă cît să nu încapă în Biblioteca Universităţii, secţia marilor autori clasici, pentru generaţiile viitoare de studenţi !...

Ca încheiere, clădi în spaţiu, cu căngile unghiilor cornoase, mormanul imaginar. Apoi se retrase în fundul banchetei şi micşoră privirea, părînd că măsoară de la distanţă un soclu îndeaievea şi că se întreabă dacă va suporta un asemenea om, mare şi gros.

Omul mare şi gros clătină din cap aprobînd şi ştergîndu-şi sudoarea din jurul gîtului :

— Ei bine, prietenă, cărţile acelea le-am scris ! Nu chiar atîtea, dar mai mult decît ale altor contemporani. Mi-au adus tot ceea ce nu le cerusem. Cum ai văzut : Academie, faimă, bani chiar. Ha-ha ! Mai ales bani, mie, care adesea n-aveam bănuţul unui covrig de dimineaţă ! Mă întorc de la proprietatea mea — ai crezut că am să devin şi proprietar, eu, care mă zbăteam la sfîrşitul lunii să-mi împlinesc chiria camerei ? De la vila mea — ai crezut că am o vilă, eu, care locuiam într-o bojdeucă, perete în perete cu un coteţ de păsări, unde cocoşul ţinea loc ceasornicului amanetat la Muntele de pietate ? Mă întorc la editor cu un manuscris, colea, în acest geamantan. Un manuscris transcris curat la maşină ca un raport administrativ — ai crezut că voi avea şi o maşină de scris ?... Ştiu că mîine au să mă salute respectuos pe Calea Victoriei oameni de al căror nume nici nu-mi amintesc dacă îi voi fi cunoscut cîndva... M-am deprins acum să simt în urma mea cîte un necunoscut întorcînd capul şi şoptind cu evlavie : „Acesta e Teofil Steriu, scriitorul, romancierul, preşedintele Academiei !“ M-am deprins şi mă lasă rece !... Poate o singură imputare întemeiată îmi fac toţi : nu corespund imaginei convenţionale de om de litere !... N-am chică. N-am port romantic. Sînt un domn oarecare, cu burtă şi cu chelie. Încolo, toţi au căzut de acord : sînt cel mai mare talent, cel mai puter-

nic creator de viaţă, cel mai fin psiholog... Cel mai, cel mai! Ţi-a căzut cumva în mînă vreunul din romanele mele?

— Nu! mărturisi femeia, care toată vremea nu-şi desprinsese privirea sticloasă de la el, urmărindu-l cu mare încordare, ca pe o foarte curioasă experienţă de laborator menită să dea la lumină încă şi mai curioase fenomene. Nu! Fiindcă, după cum spuneam, abia sosesc în ţară. De altfel, chiar să-mi fi căzut o carte de-a dumitale în mînă, n-aş fi avut răgaz să o citesc... Eram şi eu obligată să mă consacru numai şi numai „realizării mele".

— Cu atît mai bine. Şi pentru prietenia noastră veche, e încă mai bine să nu le citeşti niciodată. Sărmane prăvălii de păpuşi umplute cu tărîţe de lemn! Sărmane parodii, sărmane surogate ale oamenilor vii, pe care, poate, într-adevăr, i-am purtat odată în mine! Mi-e silă de ele, şi totuşi, la ele nu mai pot renunţa, cum nu pot renunţa pătimaşii la viciul lor. Nu mai trăiesc decît pentru ele. Viaţa dinafară nici nu mă interesează. Nici n-o văd. Nu există... Mă aşez dimineaţa la masă, ca un copist conştiincios, şi nu mă ridic de pe scaun pînă nu mi-am împlinit orele. Cînd s-a adunat numărul cuvenit de pagini, le încredinţez secretarului să le ţăcănească la maşina de scris şi predau pachetul frumos şnuruit editorului, care-l înhaţă cîntărindu-l din ochi şi din mînă : atîtea pagini, atîtea coale, atîtea ediţii!!... Atîta sumă în contul drepturilor de autor, cu trei-patru zerouri în coadă. Încasez onorarii de invidiat. Accept cu seninătate toate elogiile. Mă las fotografiat şi nu mă indignează cînd alţii descoperă viaţă acolo unde n-am pus decît sfori grosolane.

Făcu o pauză. Era vădit că nu mai vorbise aşa nimănui, niciodată. Se răsuci, iar bancheta gemu sub greutate. Urmă :

— Aşa „m-am realizat", veche prietenă! Pentru aceasta mi-am interzis orice pasiune în viaţă, orice sentiment, toate plăcerile, orice nebunie generoasă. N-am nevastă, n-am copii, n-am prieteni. N-am ştiut altceva decît să mă aşez atîtea ore la birou şi să scriu, să scriu, să scriu... Am evitat tot ce mi se părea că m-ar putea sustrage de la misiunea mea. De la misiunea de a popula lumea cu încă vreo cîteva duzini de fantoşe umplute cu tărîţe de lemn... Aşa îmi visam eu misiunea de scriitor atunci cînd nu mă gîndeam că poate deveni o profesie oarecare?... Mai ţii minte? Voiam

să pun şi eu o lespede grea de mormînt pe-o lume care moare ; să pregătesc şi eu cu scrisul meu o lume care se naşte. Ce-a mai rămas din eroii pe care îi întrezăream atunci ? Uneori mă culc seara cu teama că au să vină prin vis să mă înşface de piept, să mă zgîlţîne, întrebîndu-mă : „Ce-ai făcut din noi ?" Cînd şi cum s-a petrecut asemenea lunecare nu pot să-mi dau seamă... Iată un roman, singurul roman adevărat al lui Teofil Steriu, pe care nu voi fi capabil să-l scriu niciodată, veche prietenă !

Teofil Steriu îşi şterse cu o mişcare circulară sudoarea de pe chelia rotundă, grasă şi lucie. Se mişcă şi împinse geamul în jos.

Luminiţa din fereastră dispăru.

Rămase numai întunericul cutreierat de vînturile începutului de toamnă, unde nu se desluşeau nici cîmpurile deşarte, nici lăcaşuri omeneşti, numai la intervale scurte copacii de cărbune depărtîndu-se îndărăt, în pustietatea neagră şi tristă.

Însufleţirea care-i încordase un răstimp liniile păstoase şi scînteiase un licăr de nelinişte în ochii mici se topi ostenită. Omul privi cu indiferenţă afară, privi cu indiferenţă la tovarăşa din faţă, cu ochii dintotdeauna, care au văzut tot, cunosc tot şi nu mai tresar la nimic. Ochi somnoroşi şi înceţoşaţi în bulzul de grăsime.

Tîrziu, rosti mai mult pentru sine :

— Şi cînd te gîndeşti că se mai găsesc imbecili gata să reînceapă aceeaşi poveste !...

Teofil Steriu, spunînd, nu s-ar fi crezut un profet atît de apropiat realităţii în spaţiu şi în timp.

În acelaşi tren, cu trei vagoane mai spre coadă, pe banca de scîndură a unei încăperi de clasa III-a, în fum cătrănit de mahorcă, în duhoarea iute de botfori şi de sudoare, călătorea tocmai un asemenea tînăr purces să reînceapă tocmai aceeaşi poveste.

Era deşirat, pletos, şi el nu aţipise o clipă.

Tot ce zărea în juru-i şi tot ce trăia într-acest ceas hotărîtor i se părea lui Ion Ozun de un cumplit interes. Nu şi-ar fi iertat să-i scape ceva... În şapte ore, de cînd se urcase cu lădiţa de lemn acoperită cu tinichea şi cu legăturica lui

de haine sărace, iscodise toate figurile tovarăşilor de vagon, şi pentru fiecare durase un sumbru roman al existenţei.

Trăsese cu urechea la întărîtata discuţie a celor doi neguştori de lîngă uşă şi notase în memorie cu aviditate amănuntele vrednice de luare-aminte. Nu-şi luase ochii de la încăpăţînata perseverenţă cu care unul privea în fundul gambetei slinoase, ca şi cum de acolo scotea toate argumentele ca dintr-o pălărie de boscar. Nu slăbea din ochi nici mîna pistruiată a celuilalt, cînd răsucind vîrful bărbiţei roşcate se repezea deodată să întrerupă triumfător :

— Şi dacă Herş Goldenberg nu poate găsi parale ? Şi dacă-i pune sechestru şi-l vinde la darabană ?

— Herş are dreptatea de partea lui ! citi în fundul pălăriei negustorul cu barbă de patriarh şi cu pleoapele bombate, fără gene.

— Ce-i pasă băncii dacă Herş are ori n-are dreptate ? Băncii îi trebuie parale, nu dreptate !... Dacă Herş crede că în ziua de azi îşi poate hrăni cineva copiii cu dreptate, n-are decît să meargă el la tribunal să capete dreptate, şi dreptatea aceea s-o aducă în pachet acasă şi s-o dea de mîncare la copii. Să văd dacă poate el sătura nouă guri cu dreptate... Eu am zis întotdeauna că Herş îi un mare prost !...

Ion Ozun reconstituise vertiginos existenţa lui Herş, care are dreptate, dar n-are parale. Îl scosese dintr-o dugheană scundă şi hîită, cu fitiluri de lampă şi bulgări vineţi de sare, şi îl plimba la tribunal să-şi caute dreptatea ; îl aducea apoi îndărăt într-o odaie fumegoasă, unde dormeau scufundaţi în perne roşii de cit o puzderie de odrasle de toate mărimile, care cer mîncare, nu dreptate.

Îl aşeza pe un scaun zoios şi şchiop, fără spătar, ca să rămînă încă mai încovoiat sub apăsarea cumplitelor poveri. Îi sprijinea fruntea în palmă şi îl lăsa în neclintire de stană sub gazorniţa cu lumina sleită.

— Herş, ţi-am oprit zupă şi o scrîmbie grasă !... spune nevasta, punîndu-i înainte o farfurie şi tăind o felie de coilici. O adus Haia Idelovici scrîmbii proaspete de Dunăre, aşa de faine scrîmbii, că s-o făcut îndată o bătălie ceva grozav, care de care s-o apuce pe cea mai mare ! Şi Haie s-o răstit la mine faţă de toată lumea să-i plătim mîne numaidecît datoria. Zice că numai aşa un butoi mare de

scrîmbie faini cum o adus ie costă azi o avere, şi ei nu-i dă nimeni marfă pe credit.

Herş împinge farfuria neatinsă. N-a auzit nimic. Nu vede nimic. Un nod de iască i s-a oprit în gît. Haia cere datoria. Banca tot datoria cere. Şi copiii cer de mîncare.

— Herş, ce ai tu azi de nu mănînci, Herş ?

De la Herş Goldenberg şi de la cei doi negustori de lîngă uşă Ion Ozun a trecut cu privirea lui vie de viezure la soldatul dormind cu gura căscată, rezemat cu ceafa în perete şi lăsînd să se vadă în gulerul prea larg nodul beregatei, urcîndu-se şi scoborînd spasmodic la fiecare sforăitură, ca o vietate închisă şi zbătîndu-se deznădăjduit să scape de-acolo. Pe urmă îşi opri ochii la femeia care-şi alăptează pruncul cu gingii dezgustătoare de cauciuc roşu ; la jandarmul strîngînd carabina între genunchi şi scuipînd ţîşnit printre dinţi din cinci în cinci minute ; la ţăranii care-au desfăcut desaga ospătîndu-se cu pită neagră, brînză şi ceapă zdrobită cu pumnul, ca la un popas de cărăuşie ; la mahalagioaica sulemenită ca un ou roşu de Paşti sub pălăria de cel mai strepezit verde, ca un ceaunel de aramă coclită ; la ologul care şi-a descătărămat piciorul de lemn şi l-a aşezat alături, la îndemînă, ca să ameninţe cu el doi băieţi hliziţi, cu buzele şi cu degetele înnegrite de coaja nucilor bătute cu haragul în livezile vecinilor ; la bucovineanca rumenă cu sîni tumultuoşi şi pieptarul strîns ; la tot norodul ticsit în vagon, muncindu-şi ciolanele pe scîndura tare, căscînd şi scărpinîndu-se, fumînd şi scuipînd, povestindu-şi necazuri amare întîmplătorului tovarăş de drum abia cunoscut, într-o atmosferă irespirabilă de submarin.

Tuturor le-a descifrat destinul, corectîndu-l şi rotunjindu-l, ca să urzească din fiecare un tip, un personagiu de roman, eroul unei povestiri ori victima unei drame sfîşietoare.

Simţea o ameţeală plăcută şi orgolioasă la gîndul că a pornit să cucerească astfel capitala, necunoscut şi sărac, într-un ungher întunecos de vagon, confundat cu mulţimea netrebnică şi osîndită la veşnic anonimat.

Mai tîrziu, acest episod va fi o amintire vrednică de povestit şi, fără îndoială, plină de duioşie.

Înadins nu şi-a ştirbit cele patru bancnote de cîte o mie de lei, neatinse în buzunar. Ar fi putut să-şi cumpere un

bilet de clasa a doua. Socotise însă că e mai bine așa ; să înfrunte de la început toate potrivniciile, cu tinerețe oțelită, ca să sfarme cît mai multe obstacole, și biruința să-i fie cît mai întreagă, numai a lui. „La douăzeci și doi de ani, în acea noapte de la începutul lunii septembrie 1925, a sosit în București, într-un vagon de clasa III, cu singura avuție o lădiță cu schimburi și cîteva manuscrise la fund"... vor consemna biografii viitori.

Și surîdea lăuntric la această certitudine, observînd că de pe acum a purces să măsluiască realitatea, potrivind-o cum îi șade mai bine, ca o femeie cochetă în fața oglinzii.

De fapt, nu plecase atît de necugetat în aventură. Chibzuit, în șase luni își pregătise din leafa de copist la tribunal, economisită pînă la ultimul ban, un rînd de straie să-i țină un an, o zestre de schimburi neatinse, un modest, dar rezistent echipament de campanie, să nu apară pe cîmpul de bătălie zdrențăros și famelic. Trei adrese notate în fruntea carnetului cu scoarță de mușama moale erau menite să-i îmblînzească asprimile începutului. O scrisoare de la fostul dascăl de limba și literatura română îl înfățișa lui Teofil Steriu ca o mare nădejde a viitorului. Iar celelalte două adrese urmau să-l introducă în tainele vieții bucureștene încă din ceasul descălecării : Mirel Alcaz, jurnalist cu multe cunoștințe, găzduit la dînșii acasă în timpul războiului, și Bică Tomescu, fost camarad de liceu, pornit acum trei ani să se inițieze în meșteșugul actoricesc și să-și răsfețe făptura de băiat chipeș la arzătoarea lumină a rampei.

Susținut de aceste rezerve și cu munițiile celor patru mii de lei împăturiți în portbilet, asaltul capitalei îi apărea ferit de surprize.

Bică Tomescu îl așteaptă pe peronul Gării de Nord, cum au hotărît dinainte prin scrisori și telegrame. Vor sta pînă tîrziu, după miezul nopții, să-și istorisească amintiri, să înjghebeze un plan metodic de ofensivă. Mîine va închiria o cameră strîmtă cît să cuprindă un pat, o masă de scris, un scaun și un raft de cărți. Ar vrea-o la mansardă, ca să domine toate acoperișurile și să aibă toată zbaterea orașului la picioare, ca un spectacol mereu șfichiuitor. Se va așterne fără întîrziere la lucru. Teofil Steriu îi va deschide ușa unei redacții de revistă literară ; Mirel Alcaz, drum la o redacție de ziar. În cîteva luni, toți vor ști să-l prețuiască pentru

ceea ce simte clocotind în el, cutezător şi proaspăt, puternic şi generos.

Ion Ozun aprinse o ţigară şi trecu mîna prin păr, cu un gest pe care îl ştia romantic şi-l socotea potrivit momentului.

Pruncul cu gingii de gumă începu să zbiere la sînul femeii din faţă, învineţindu-se instantaneu ca un ficat, ca şi cum în mişcarea inofensivă a tînărului pletos ar fi bănuit o teribilă intenţie agresivă. Femeia îl descotoşmă din boarfe şi descoperi în scutec că, pînă una-alta, omuleţul şi-a cam stricat stomacul.

Chiar acest amănunt, urît la vedere şi greu la miros, nu izbuti să zdruncine senina încîntare a lui Ion Ozun, care aduna suveniruri ca să aibă ce povesti după mulţi ani, cu vervă îndrăcită şi cu pitoreşti înflorituri, tolănit într-un vagon de lux, unei admiratoare în extaz. Se şi închipuia istorisind.

„Atunci femeia mi-a cerut ruşinată :

— Mă rog, domnule, n-ai mata cumva o bucată de ziar, o hîrtie, ceva ?

M-am căutat în buzunar. N-aveam ziar... Singura hîrtie era manuscrisul unei schiţe, destinată să-mi asigure un debut glorios. L-am oferit cu generozitate.

A doua zi am descoperit că nu păstrasem nici o copie. Şi nici n-am mai putut reconstitui vreodată paginile acelea ! Era lucrul cel mai bun pe care l-am scris în viaţa mea"...

Ion Ozun se vedea aievea, tolănit picior peste picior, scuturînd cu un deget neglijent scrumul ţigării cu vîrf aurit şi privind blazat pe fereastra vagonului, în gara unde s-a oprit trenul şi unde vînzătorii de gazete flutură o revistă ilustrată, cu fotografia lui ocupînd prima foaie în întregime. E atît de sigur că asemenea scenă închipuită va trăi-o aidoma peste şapte, opt, zece ani, încît ar vrea să se dezrăsucească vertiginos mosorul vremii, ca în povestea copilului nerăbdător, care-a sfîrşit ghemul ursitoarelor într-o singură zi.

Pe urmă, cu o îngrijorare de om neobişnuit să poarte asupra sa o sumă atît de fabuloasă — patru mii de lei ! — se pipăi cu latul palmei deasupra buzunarului. Portbiletul era la locul său... Savură anticipat clipa cînd, celebru şi plictisit, va repeta aceleiaşi admiratoare în extaz constatarea

unui erou de roman pe care îl jefuise fără scrupul de cuvintele de duh :

„— Era, iubită doamnă, vremea cînd îmi pipăiam partea aceasta a hainei numai fiindcă acolo au obicei croitorii să pună buzunarul portbiletului ! Acum am descoperit că natura a mai așezat acolo și ficatul.

— Suferiți de ficat ? întreabă admiratoarea cu îngrijorare.

— Se răzbună viața, frumoasă doamnă ! Toate excesele și nebuniile se plătesc. Există un ceas al scadențelor.

— Și n-ați urmat nici o cură ?

— Ba da ! răspunde el cu un distins scepticism. Două veri la Karlsbad... Dar mă stenahorisește regimul acela anost : piurea de cartofi, legume fără sare, compot fără zahăr, pîine prăjită. Pfui ! Cum să nu scrii cărți pesimiste ? ! Anul acesta am ales Vichyul. Plec numai să fac pe placul medicilor.

— E regretabil că nu luați prescripțiile medicilor în serios. Viața dumneavoastră e prețioasă pentru noi toți.

— Aș, prețioasă !... rostește el cu o schimă de sceptică și modestă lepădare de sine și de orice vanitate, deși știe el mai bine decît toți cît de prețioasă îi este viața."

Femeia din față, străină cu totul de aceste episoade ale viitorului în care transfigurată va juca și ea un rol cîndva, fără să știe, întinse cu simplitate scutecul ud pe fereastra vagonului. Oftă stenahorisită și ea de obida atîtor necazuri ceva mai reale și astupă gura odraslei cu sfîrcul sînului, enorm și lăptos ca un uger de capră.

Ion Ozun citi din mersul trenului inscripția stației Chitila.

Cu înfrigurare își inspectă încă o dată bagajele, să le aibă la îndemînă, și lungi gîtul pe geam, afară, să se îndestuleze de magia amețitoare a luminilor care-l întîmpinau la orizont, orbitor și festiv, asemeni globurilor fosforescente cînd atrag hipnotic gîzele și fluturii din depărtările nopții.

Semnale roșii, galbene și verzi presărau pămîntul întunecat cu necunoscute constelații descinse la macazuri din cerul golit. În fund, undeva, de la aeroport ori de la un cîmp de exercițiu militar, un proiector tăia cu lama albastră înălțimile, se oprea nemișcat, cădea scurt, și cerul părea încă și mai enigmatic.

Atunci trenul se opri brusc, patinînd, cu toate frînele încleştate.

Şi la toate ferestrele năvăliră capete, înghesuindu-se şi cercetînd noaptea, întrebînd cu amestec de alarmare şi de curiozitate. Felinarele roşii începură să alerge de-a lungul liniilor, legănate suspendat de mîini invizibile. Locomotiva se văieta lung, şi ecoul răspunse ciudat, ca un ţipăt de la alt tren, de foarte departe.

Un glas răguşit vorbi din întuneric :

— A călcat o femeie...

Altul sosi gîfîind :

— Un doctor !... Întrebaţi dacă nu se află în tren un doctor !

Mihai Pop-Spătaru îşi făcu loc din compartiment, cu buzele strînse.

În urmă, de pe scările înalte, cu salturi de acrobaţi, se revărsă toată mulţimea lacomă de privelişti crude, uitînd nerăbdarea cu care se plîngeau o clipă înainte că nu mai ajung.

Alergau toţi, păşind peste sîrme şi lunecînd pe traversele unse cu catran, strigîndu-se pe nume şi îndemnîndu-se unul pe altul, grăbiţi să prindă rîndul dintîi. Dar la locul întîmplării se şi adunase o roată neagră de privitori, încît s-ar fi spus că de mult aşteptau ascunşi în cîmpul numai înşelător deşert, ca să dea goană la primul semnal.

Cei sosiţi mai tîrziu se înălţau în vîrful picioarelor, se căţărau pe umeri, să vadă peste capete.

— S-a aruncat singură ! Spune mecanicul că a văzut cum s-a aruncat singură sub roţi ! rosti un lucrător cu felinar, rămas în urmă şi lărgind paşii, să calce din traversă în traversă.

— E a cincea în toamna asta ! Ar trebui să se pună pază, domnule !... Aci vin toate nebunele să-şi facă seamă.

— Loc ! faceţi loc !... A sosit un domn doctor ! poftiţi pe aci, domnule profesor... Hei, domnule, n-auzi ? Dă-te la o parte, să treacă domnu doctor. Ce lume, domnule, ce lume !... Poftiţi, domnule profesor !

Mihai Pop-Spătaru pătrunse printre rîndurile deschise, condus de felinarul omului în uniformă, balansat la înălţimea capetelor. Alte felinare, ieşite ca din pămînt, plimbau peste trupul zdrobit lumina lor murdară şi sinistră. Amîn-

două brațele, retezate pe deasupra cotului, ca două piese anatomice, zăceau azvîrlite în sînge și în prund negru, de o parte și de alta.

Cineva atinse una cu vîrful bastonului.

Cadavrul, dezvelit de îmbrăcămintea sfîșiată, arăta o goliciune impudică și de un alb ireal, cu tot sîngele scurs, cu intima feminitate expusă tuturor privirilor și cu sînii globuloși, intacți, scăpați afară prin spintecătura bluzei. Balta de sînge lucea întunecată ca păcura sub luminile tremurătoare.

— E de mirare, domnule, cum nu i-a sfărîmat capul! vorbi un domn scund și cu mustața stufoasă, care luptase cu coatele să-și facă loc mai în față.

Capul, răstignit între brațele ciunge, căsca ochii dilatați de spaimă. Un cap blond, mic, să nu fi încăput un sîmbure de cuget grav în el; aproape un cap de copilă.

— S-a aruncat singură! întări cel care știa. Mecanicul spune că a văzut-o mergînd liniștită pe marginea liniei. Deodată, cînd a ajuns locomotiva în fața ei, s-a repezit, și gata!...

Picioarele mai păstrau încă pantofii negri și sărăcăcioși. Minusculi pantofi, prăfuiți de drumul străbătut pînă aci, la locul ales morții!

— E una de-alea... Uitați-vă acilea poșeta! Domnule jandarm, poți constata dumneata! Sînt martori toți că nu mă ating de nimic din pungă... Un roș de buze. O cutioară de pudră... Trei poli. O batistă. Mai este o scrisoare, o fotografie de marinar și carnetul. Avea condicuță... Dumneata trebuie să faci proces-verbal!! Mai au gazetele ce scrie mîine!...

Omul cu atît de energică inițiativă polițistă predă jandarmului punga și se uită la degete, să vadă dacă n-au rămas cumva urme de sînge. Jandarmul, încurcat și străin, coborît și el din tren ca toată lumea, nu știa ce să facă. Nu era circumscripția lui! Scuipă amărît și se șterse de sudoare.

Doctorul Mihai Pop-Spătaru își deschise drum afară din cercul privitorilor. Îl chemaseră de prisos. Aici era nevoie numai de medicul-legist.

Printre privitori recunoscu școlărița din vagon, strîns încleștată la brațul lui Costea Lipan.

— Tinere ! îl mustră. De ce tolerezi să privească aceasta ? Nu e un spectacol pentru o copilă.

Sabina se acăţase cu amîndouă mîinile, tremurînd, cu ochii în lacrimi.

— E îngrozitor, Costea !... Cum poate să facă cineva aceasta ?

Costea Lipan se întoarse, tîrînd-o, cu dinţii clănţănind de emoţie, dar silindu-se să-şi pară tare şi nepăsător :

— Tu ai vrut ! Ţi-am spus că...

— Domnilor ! Domnilor ! Păziţi, soseşte expresul !

Două braţe puternice îi smuci pe amîndoi de pe linia vecină, trăgîndu-i îndărăt.

Expresul dinspre Bucureşti, cu ferestrele luminate, trecu furtunos în zăngăt de fiare. Aproape îi atinse. Aburul locomotivei îi stropi ; vîntul le fîlfîi hainele. Din vîrtej se desluşiră umbre plecate la geamuri. Vagonul de dormit cu paturi desfăcute. Arătare rapidă, de bunăvoie şi confort.

Fiindcă un cadavru zăcea îmbucătăţit pe pietre, întorcînd spre cerul negru cinica şi oribila lui goliciune, aceasta nu însemna că viaţa nu trebuie să colcăie mai departe, spre toate nesăţioasele chemări.

— Era să vă calce... vorbi tînărul înalt care-i smulsese de pe linie, păşind alături de dînşii şi aprinzîndu-şi din mers ţigara.

— Mulţumesc, domnule !... Dacă pentru aceasta poate exista mulţumire ! Nu-mi dădeam seama ce se întîmplă cu noi... Surorii mele îi venise rău şi...

— Îmi daţi voie să mă prezint : Ion Ozun ! Şi îndată tînărul înalt adăugă, anticipînd : Ziarist şi scriitor.

— Costea Lipan, student ! anticipă la rîndul său rebelul tribului Lipan. Sora mea, Sabina !

Se apropiară de trenul lor, tăcuţi, cu toată atenţia concentrată la prundul negru pe care călcau, şi cu inimile strînse de obsesia priveliştii neştearsă şi cruntă.

— E teribil acest Bucureşti ! declară cu autoritate de adînc cunoscător Ion Ozun. În fiecare zi două-trei sinucideri... Un Moloh care nu se mai satură !...

— Ca ziarist trebuie să vedeţi atîtea ! rosti cu admiraţie Costea Lipan.

Ion Ozun n-avu cînd să replice.

— Urcaţi în vagoane, domnilor! dădu semnalul şeful de tren.

Îşi strînseră mîinile.

— Mi-a părut bine!

— Sper să ne cunoaştem mai de aproape, domnule salvator!

Ion Ozun schiţă un gest modest de apărare, ca un salvator de profesie, care nu face caz de asemenea întîmplări, pentru el foarte fireşti. Salută înălţînd de pe plete pălăria cu boruri imense ca o pistă de velodrom.

Toţi se urcară la locurile lor. Salvatorul, în vagonul de clasa III-a; Sabina şi Costea, în compartimentul unde-i aştepta o aspră dojană, fiindcă s-au amestecat în mulţimea de gură-cască.

— Se pare că a fost un accident. E o nenorocită care s-a aruncat înaintea trenului! spuse Barbara Ubrich, potrivindu-şi pălăria urîtă şi încercînd să culeagă pachetele din plasă.

— În ziua de astăzi sinuciderile au ajuns fapte curente!... încuviinţă cu indiferenţă Teofil Steriu, care nu se mişcase de la locul lui şi nici nu arătase vreo curiozitate să afle ce s-a întîmplat.

Pe urmă trenul porni. Şi toţi uitară să vorbească, apăsaţi de imaginea moartei rămasă cu trupul sfărmat, în noapte, printre felinarele murdare, ca un umil, dar înfricoşat avertisment.

În Gara de Nord, Ion Ozun îşi căută în zadar cu ochii de viezure prietenul. Nu se afla nici pe peron. Nu-l aştepta nici la ieşire, cum fusese înţelegerea.

Cu toate proiectele sale răsturnate atît de neprevăzut chiar de la primii paşi, nu se hotărî să plece pînă ce nu colindă amănunţit, de două ori, toate ieşirile, restaurantul, sălile de aşteptare, mereu pipăindu-şi cu palma portbiletul din buzunarul de la piept: fondul se subzistenţă şi de rezistenţă. Depuse lădiţa de lemn şi legătura la casa de bagaje. Se aventură cu mare prudenţă pe Calea Griviţei, simţindu-se dintr-o dată demoralizant de singur şi neînsemnat, cuprins, înghiţit, tîrît de torentul norodului fără număr.

Mîncă într-un birt cu miros sfîrîit de mititei, printre golani şi pungaşi dezmăţaţi, cu şapca pe ochi şi cu mucul ţigării lipit la colţul buzei de jos.

Cu stomahul pus la cale, sătul şi încălzit cu o jumătate de vin, prinse însă din nou curaj. Îi păru iarăşi că o voinţă mai tare decît el i-a pregătit înadins ceasul acesta dintii, să-l trăiască singur, într-o asemenea cîrciumă, printre asemenea tovarăşi.

Citi numele birtului pe sticla vitrinei, cu literele întoarse, de-a-ndăratelea :

CIMONOCE TRIB
NALĂB LULAC AL

Îl repetă de mai multe ori, să-i rămînă bine fixat în amintire, pentru memoriile de mai tîrziu :

— *Birt economic. La Calul Bălan.*

Pe urmă intră la otel ieftin. Cum n-avea bagaje, portarul îi ceru plata camerei înainte.

II

BURSUCĂRIA LUI CHIR PANAIOTI

Dimineaţa, înainte de a porni la crîncen război, tînărul îşi reazemă pieptul de pervazul ferestrei, să urmărească jos furnicarea mulţimii şi să-şi călească oţelite puteri. Acolo, în puhoirea străzii, privirea sa descopere de fiecare dată alţi fraţi necunoscuţi ; de fiecare dată tot alţi şi alţi fraţi nenumăraţi. Sînt ca şi dînsul de înfriguraţi şi famelici, cum au evadat din cărţile lui Balzac.

Capitala i-a chemat ca şi pe el, ispitiţi tot de pilda lui Rastignac, Rubembré ori Rafael de Valentin. Îi recunoaşte după paşii grăbiţi. După nepăsarea cu care, singuratici în mijlocul mulţimilor, îşi poartă glorios, ca viteze trofee de bătălie, vestmintele lor roase şi de mult înfruntînd vremelnicia modelor. Spre dînşii înduioşarea lui coboară ca o dezmierdare. Îi regăseşte în fiecare dimineaţă. Sînt alţii şi sînt aceiaşi. Sînt legiune. Ei alcătuiesc o lume a lor în cealaltă lume. Sînt legaţi printr-o ascunsă francmasonerie. Se caută şi se urăsc. Se aşteaptă şi se vor extermina. Merg cot la cot, şi vai de cel care va rămîne în urmă !

De acolo, de sus, tînărul le flutură un semn cu mîna în fiecare dimineaţă :

— Aştepaţi. Vă ajung !... Aşteptaţi. Am sosit !

95, 96, 97, 97... Aici se împiedică prin întuneric de o treaptă, mormăi de unul singur oarecare aluzii la sfinţii părinţi ai bisericii ortodoxe, române şi autocefale, şi ca întotdeauna pierdu numărul.

De trei săptămîni de cînd se mutase în mansarda visurilor sale din tren, Ion Ozun îşi propusese dintr-o curiozitate, la început dezinteresată, să afle exact cîte trepte are de urcat şi de coborît de cinci-şase ori pe zi, iar pînă acum încă nu izbutise. Întotdeauna i se împotrivea un obstacol neprevăzut. Uneori întîlnea un locatar de la alt etaj şi, ferindu-se din cale, întrerupea şirul. Alteori îşi amintea abia după ce trecuse de jumătatea urcuşului. Noaptea se poticnea bîjbîind ca acum... Şi niciodată nu ajunsese la sfîrşit.

Pe urmă, numărătoarea căpătă pentru el alt interes. Însuşindu-şi fără voie superstiţiile unchiaşilor şi babelor bisericoase de care îşi rîdea în tîrgul său, acum, în măreaţa, în strălucita şi civilizata capitală a aspiraţiilor ce-l mînaseră să alerge de acolo, ajunsese şi el să-şi spună că în clipa cînd va izbîndi, reuşita va fi semnul cel mai sigur, providenţial, că s-a încheiat cu toate peregrinările deşarte care-l descurajau şi că toate îi vor merge în plin. Însă pentru aceasta era neapărat nevoie să nu trişeze. Să nu pornească bunăoară din cameră înadins numai pentru asemenea operaţiune, sau cînd a greşit, să nu coboare şi să nu înceapă din nou. O astfel de măsluire a oracolului n-ar rezolva nimic.

În antretul îngust şi lung, becul împrăştia o lumină muribundă.

Era fără îndoială becul cel mai ofticos care a fost fabricat vreodată, cu cele mai puţine lumini ; iar dom' Panaioti, proprietarul, mai zgîrcit ca Hagi-Tudose, ca părintele Eugeniei Grandet şi ca avarul lui Molière laolaltă, nu l-a descoperit poate decît după îndelungi şi îndărătnice investigaţiuni la magazinele de lămpi şi accesorii electrice, dacă nu cumva la unul de curiozităţi. Dar tenacitatea-i fusese recompensată cu prisosinţă şi cu suplimentul unor sadice efecte. Înregistra cîţiva lei economie pe lună la comptuoar, şi chiriaşii înaintau cu mîinile întinse în tenebre, ca orbii, izbindu-se în praguri şi ornîndu-şi frunţile cu vînătăi cît pruna şi cucuie cît nuca. Astfel, adversităţile existenţei aveau pentru toţi un caracter tangibil. Fiecare se introducea în aşternut, pipăindu-şi cu duioşie o contuziune şi consolîndu-se cu balsamul satisfacţiei că totuşi s-a întors viu şi aproximativ intact de la crîncena încăierare a zilei, plină de mult mai crîncene riscuri şi cumpene la pîndă.

Ion Ozun se lovi de astă dată numai la gleznă. Căci culoarul sepulcral prezinta paşilor un teren accidentat, capricios şi presărat de căpcăni perfide, întrerupt de trepte, urcînd o scară şi coborînd o pantă, trecînd un prag şi căscînd o trapă, încît din cele douăsprezece camere cu uşile înşirate de o parte şi de alta nu se aflau decît perechi-perechi, cîte două la acelaşi nivel.

Se lovi, invocă mai insistent aceiaşi sfinţi părinţi ai calendarului ortodox, îşi frecă osul secat de durere şi înaintă precaut, ca un spărgător fantomatic în exerciţiul funcţiunii.

Camera lui era cea mai din fund.

Parcurgînd distanţa într-acolo, constată că la uşa lui Bică Tomescu lacătul era pus la amîndouă verigile ; deci nu se întorsese încă. La vecina din faţă, Sonia Viişoreanu, „absolventă a Conservatorului de artă dramatică", după cum afirmă cartonul prins cu pioneză, lumina filtra pe sub prag. Se auzea un sfîrîit de primus. „Îşi spală ciorapii ! gîndi Ion Ozun. Sau îşi fierbe ouă."

Pereţii erau atît de subţiri şi acustica atît de perfectă, încît toţi trăiau sub un regim de control reciproc. Fiecare ştia despre vecin cînd a plecat şi cînd soseşte, de cîte ori s-a spălat pe zi, dacă a răcit şi tuşeşte, cîtă vreme îi trebuie să citească ziarul desfăşurat cu foşnetul enervant al hîrtiei şi mai ales cînd se descalţă şi dă drumul ghetelor să cadă de la înălţime pe duşumeaua goală : pac ! şi după un răstimp, alt pac ! care se transmite prin nevăzutele vibraţii sonore pînă într-a şasea încăpere.

Ajuns la destinaţie, Ion Ozun deschise lacătul.

Toate uşile aveau lacăt, fiindcă altfel toate cheile broaştelor se potriveau. Din aspectul acestor lacăte, încă din prima zi noul chiriaş şi viitoarea glorie a literelor române, cu ascuţitul său ochi de observator, citise ca într-o carte de zodii firea tăinuită a tuturor vecinilor.

Erau lacăte uriaşe şi grosolane, indiciu al unor firi simpliste, care au prejudecata forţei. Erau lacăte complicate cu secret, trădînd firi bănuitoare şi ascunse. Erau lacăte minuscule şi frivole, cum sînt acele de la zgarda cîinilor, dovedind o lipsă totală de seriozitate.

La uşa domnului rotofei ca un godac şi chel ca în palmă, care sosea întotdeauna chefliu, spre ziuă, să sforăie ca o loco-

motivă sub presiune pînă după amiază, un lacăt gigant, de temniță, ar fi înșelat numai indivizii cu judecata superficială, încrezători aparențelor mincinoase. De fapt, domnul cel chefliu pierduse de mult cheia, sau poate o aruncase dinadins într-un fund de sertar, din ceasul cînd se mutase, ca să scape de o grijă; iar lacătul se afla prins numai de formă în belciuge, îndeplinindu-și misiunea prin intimidare. De cele mai multe ori, uitat într-un singur cîrlig, atîrna ca un monstruos cercel de dihanie preistorică. Lacătul de la ușa Soniei Viișoreanu era de alamă și-i lipsea numai funda roz. Lacătul lui Bică Tomescu se deschidea cu un cifru, și cifrul „Jorick" nu mai însemna un secret pentru nimeni. Bică Tomescu își alesese cu prevedere un lacăt care să-l dispenseze de grija cheiței, însă precauția aceasta lăudabilă și dovedind o justă cunoaștere de sine nu-l împiedica să sosească adeseori noaptea tîrziu fără un singur chibrit. Atunci bătea la vecini, rugîndu-i să-i dea o cutie de chibrituri ca să poată potrivi cifrul și să-și poată deschide lacătul. În afară de aceasta, în ziua cînd descoperise un lacăt atît de ingenios, cu un cifru atît de discret adecvat carierei sale dramatice, nu-l răbdase inima și nu-și găsise astîmpăr pînă ce nu trecu pe la toți vecinii (îi cunoștea pe toți, fiindcă tuturor le datora o sumă potrivită capacităților financiare), punîndu-i la probă, să dezlege secretul ca o șaradă de concurs cu premii. Celor nevrednici să ajungă la un rezultat cu propriile puteri le demonstrase triumfător cît era de simplu și cît e de practic. Țac-țac ! de cinci ori, și gata ! Nici o cheie, nimic. Simplu ca lumina zilei. Numai că în lipsă de lumina zilei chibriturile se dovedeau absolut indispensabile.

Ion Ozun își cumpărase un lacăt solid și discret, cu o cheie de rezervă, încît dacă ar fi pierdut-o pe aceea din lanț, îi rămînea cealaltă, prinsă cu un ac de siguranță în buzunarul interior al vestei.

Deschise, așadar, lacătul său patent. Răsuci butonul, și la izbucnirea luminii asistă la aceeași panică a gîndacilor mari, negri și dezgustători, care țîșniră în găuri cu o uimitoare velocitate de gîngănii mecanice cu resort.

Ion Ozun și-i închipui îndată, retranșați în cotloane, pîndindu-l ca tot atîția spioni.

Făcuse experiență de cîteva ori. Stinsese becul și așteptase nemișcat, cu mîna pe comutator. După cinci minute aprin-

seseo brusc. Toţi înaintaseră în mijlocul camerei şi toţi o rupseră la goană, îmbulzindu-se la gurile negre. Ce puteau găsi într-o încăpere atît de deşartă? Cu ce se hrăneau oare de erau atît de graşi! Aceasta nu şi-o explica Ion Ozun şi categorisise întrebările fără răspuns printre misterele impenetrabile ale naturii.

S-ar fi resemnat în definitiv să însumeze şi această problemă la noianul celorlalte fără număr şi dezlegare, cîte i-au contrariat romanţioasele iluzii chiar din clipa cînd se mutase aici. Toate se vădeau departe, foarte departe de tot ce-şi închipuise el!... Fereastra răspundea într-un zid grunzuros şi coşcovit, acoperindu-i toată priveliştea. Nici vorbă nu mai putea fi de oraşul întins la picioare, cum îl voise, cu forfota-i multiplă şi tentaculară, ca o fiară pe care avea s-o domesticească subjugînd-o. Zgomotele necunoscute din fiecare încăpere, tusetele, rîsetele, glasurile şi paşii, ciocnetul lighenelor şi scrîşnitul scaunelor urnite din loc, nu-i mai îngăduiau singurătatea în care-şi hotărîse emfatic să se izoleze, cu pieptul rezemat pe o masă de brad, creînd în solitudinea înaltă a nopţii opera nepieritoare şi vastă, destinată să zguduie indiferenţa bestială a plebei de jos.

La toate ar fi renunţat măcar pentru un timp. Numai cu prezenţa aceasta, a gîndacilor hidoşi şi fără hodină, nu se putea deprinde în ruptul capului.

Noaptea tresărea din somn cu impresia că-i aleargă pe faţă. Se temea atunci să păşească pînă la butonul luminii, ca să nu strivească vreunul sub talpă cumva, oribil, cu o pocnitură împroşcînd de sub teasc vîscozitatea albă.

În mişuneala lor greţoasă, vedea prinzînd corp toate mizeriile mărunte şi toată ostilitatea subterană, perfidă şi trivială a vieţii, care nu te invită la luptă loială şi bravă, pe un cîmp vast de bătaie, de unde să te întorci pe scut ori sub scut, ci îţi sleieşte îndărătnicia în hărţuiala istovitoare de fiecare ceas.

După trei săptămîni de adăstat la uşi închise şi de făgăduieli amînate, Ion Ozun îşi înfăţişează universul ca o armată invizibilă de şvabi, libărci de mansardă şi gîndaci de pivniţă, pîndindu-l din unghere ascunse să-i dea asalt şi să-l asfixieze, îndată ce va capitula, sub milioanele lor de picioare agile şi sub pîntecul lor gras şi respingător.

Îşi aruncă pălăria pe masă. Pălăria nouă, verzuie, cu boruri mici, aşa cum o cumpărase chiar astăzi în locul vastei bor-

saline calabreze, fiindcă recunoscuse toată dreptatea lui Bică Tomescu atunci cînd îl sfătuise să se lepede de această insignă corporativă a poeților de provincie.

Înaintă pînă la oglinda camerei și-și contemplă cu o legitimă curiozitate și cu o lăudabilă autocritică, din față și din profil, chipul renovat și amenajat ca un parc englezesc. Tot după îndemnul prietenului mai vechi adaptat la spiritul capitalei, își sacrificase chica pletoasă, care îl singulariza ostentativ printre ceilalți muritori.

Aproape nu se recunoscu. Din oglinda spectrală și învăluratä îl privea cu ochi de viezure, o figură lunguiață, străină, cu tîmplele indecent goale și cu părul scurt, lipit pe scăfîrlie ca o caschetă de jocheu fără cozoroc.

Schimbarea la față nu-l încîntă de fel, dar de fel! „Pfui!" făcu de unul singur. Golaș ca un pui de curcă, de țarcă, de vultur pleșuv.

Se retrase doi pași îndărăt, să se examineze în întregime. Însă sticla poleită îl reflectă amputat de deasupra genunchilor. Oglinda fusese spartă în cine știe ce accident din epoci imemoriale. Jumătatea absentă era înlocuită cu o coală de hîrtie verde, decolorată, pe care chiriașii predecesori o transformaseră în agendă, în blocnotes și tabel de calcule.

Astfel, se putea ceti cu litere mari, trase cu creion roșu, dominînd restul textului: „Sîmbătă, ora 5, Ghisela". Apoi, de aceeași mînă, altă dată, de o importanță mai modestă, după dimensiunea redusă a literelor: „La 15 ian. rata croitor". Pe urmă o listă de rufe date la spălat, un calcul enigmatic și o indicație de laconism telegrafic: „Polița Gogu".

La început, Ion Ozun, cu promptitudinea unui vechi obicei, reconstituise după procedeul lui Cuvier, din cîteva oase fosile, existența necunoscutului predecesor în această cavernă a gîndacilor burduhoși. Imaginase un mic roman. Se gîndea chiar să-l scrie.

Acum s-ar fi mulțumit în locul inscripțiilor de pe coala colorată cu o oglindă întreagă. Nu-l mai pasionau peripețiile altora. Îl acaparaseră total propriile sale peripeții. Erau îndestule și deveneau amenințătoare.

Răsturnă pe masă mărunțișul din buzunar și scoase restul bancnotelor din portbilet, să dreseze un bilanț exact al situației. Nu se arăta nevoie de un casier-contabil, specialist în bilanțuri de cifre cu cîte opt-nouă nule în coadă. Numărătoarea dură

scurt, şi suma se dovedi catastrofală : 377 lei, între care un pol rupt şi restaurat din două jumătăţi, de emisiuni deosebite. Cu cei două sute de lei împrumutaţi lui Bică Tomescu din prima zi a întîlnirii, reprezintau o săptămînă, maximum zece zile de existenţă, evaluate în perechi de crenvurşti cu hrean, salate de boeuf, regale şi ridichi cu pîine, cu pîine cît mai multă.

Iar după aceea ?

Ion Ozun îşi şterse sudoarea rece de pe tîmplele deposedate de plete.

Proiectele grandioase şi cutezanţa provocătoare se surpaseră o dată cu inelata-i coamă de leu.

S-ar fi spus că, asemeni unui Samson de proporţii mai puţin epice, ca pentru astfel de prozaice vremi, o dată cu părul retezat de foarfecul frizerului, ce nu aducea de altfel nici el întru nimic cu biblica Dalila, pierduse toată semeţia cu care sosise să înfrunte vrăjmăşiile capitalei. Se văzuse odinioară sfărîmînd obstacole tari, pietroase, care zdrelesc pumnul şi scapără scîntei în izbituri. Se simţea acum încleindu-se într-o rezistenţă vicleană, sorbit de un mîl alifios, unde piciorul se înfundă atrăgîndu-l mai adînc, cum a citit că există pe-aiurea smîrcuri ocolite cu groază de drumeţi, ca un cimitir blestemat.

A doua zi după sosire îşi căutase prietenul. Îl găsise dormind.

Bică Tomescu se scuzase că nu s-a ţinut de cuvînt să-l întîmpine la gară. Un angajament neaşteptat, cel dintîi — un rol cu două duzini de replici — îl ţinuse prizonier la teatru toată seara. Pe urmă se încurcase să sărbătorească debutul. Ajunsese acasă la ziuă. Era încă mahmur, cu gura coclită.

Dar nu-l uitase. Îi reţinuse cameră. Îl tîrî pe toate străzile şi bulevardele principale, să-i fixeze cîteva puncte de reper în oraşul necunoscut. Îi smulsese cu o graţie irezistibilă două sute de lei pentru 24 ore, care au trecut de douăzeci de ori.

Şi de atunci Ion Ozun bate la uşi închise...

Nu aşa îşi închipuise cucerirea capitalei. El îi ceruse să-l pună la încercare şi să-i cîntărească puterile. Însă nimeni nu-l punea la încercare şi puterile lui nu se arătau nimănui de vreun folos.

Se trînti îmbrăcat în pat, cu fața în sus, cu mîinile împreunate sub ceafă.

Oricît se silea să-și lămurească un gînd întreg și statornic, de îndată slabele mijiri se risipeau fără sens în absurde asociații. Toată ființa lui se concentra bolnăvicios în auz. Urechea înregistra cu o acuitate tiranică viața încăperilor vecine în cele mai mărunte amănunte, cu cele mai obsedante amplificări. Sfîrîiala primusului amuțise. Sonia Viișoreanu ieși din cameră în pantofi cu talpa moale. Ion Ozun știa că merge la robinetul din capătul sălii să-și care singură apă. Ascultă șuroitul canelei. Apoi ușa trîntită la loc, cu piciorul. Pe frontul acesta se făcu tăcere. Acum duruia surd, în încăperea extremă, mașina de cusut. Croitoreasa cu lucru suplimentar de noapte. Pe urmă, întrerupt, în răstimpuri, în a treia cameră, studentul gîngav și cu fruntea îngustă, care monologa recitîndu-și cursurile în ajun de examen. Foxul impiegatului de la Finanțe, închis în casă, în odaia de lîngă scări, începu să zgrepțene.

Acestea erau rumorile nocturne.

Ziua se adăugau trilurile de flaut, răbufneala țoalelor scuturate, patefonul domnișoarei Sonia, bătăile factorului poștal, zăngănitul cănilor de tablă și comisionarii căutînd o adresă indescifrabilă.

Niciodată Ion Ozun n-ar fi crezut că într-un spațiu atît de strîmt poate viețui, atît de sonor, o atît de diversă și tristă umanitate.

— Mai sosesco ca țe vedemo țe mai fațe bursucaria me! anunța chir Panaioti Cațafanis, proprietarul, inspectînd măcar o dată pe săptămînă odăile, ca să constate dacă nimeni n-a deteriorat paturile, n-a șchiopătat scaunele și n-a înstrăinat ceva din inventar.

O mai potrivită denumire nici c-ar fi meritat această adevărată bursucărie.

Ion Ozun nu mai putea vedea altfel locatarii decît strecurîndu-se din vizuini, ca bursucii, dimineața, prelingîndu-se pe lîngă ziduri, risipindu-se la îndeletnicirile lor misterioase, de unde noaptea se întorceau furiș, să-și ocupe culcușurile în aceleași vizuini, ca să înceapă a doua zi iarăși și iarăși.

Urechea, deprinsă acum să izoleze fiecare sunet, lămuri pași alegîndu-se din vuietul surd al orașului, urcînd treptele, poposind la al doilea etaj, pe urmă continuînd pînă sus și înaintînd dibuit pe culoar.

Îi recunoştea, cum identifica fără greş mersul tuturor celor unsprezece tovarăşi de bursucărie. Erau paşii lui Bică. Se opriră în faţa lacătului cu cifru.

Pauză.

Apoi un ţistuit de surpriză consternată.

Oricît devenise de prudent în administrarea ultimului capitol bugetar, Ion Ozun ar fi pus la bătaie toţi cei 377 lei într-un pariu la egal că prietenul s-a scormonit în buzunare şi a descoperit că-i lipseşte cutia de chibrituri.

Două ciocănituri scurte în uşa lui îi dovediră că n-ar fi pierdut pariul.

— Eşti acasă, Jane ?

— Intră ! îl invită Ion Ozun, ridicîndu-se în capul oaselor pe marginea patului.

— Iar nu găsesc chibriturile, fir-ar ale dracului de chibrituri şi plesni-i-ar rînza zgîrciobului de chir Panaioti cu economiile de la lumină ! Să-l pui în romanele tale, bă Jane, bă, ca să ne răzbuni ! se lamentă Bică Tomescu intrînd. Şi îndată observă transformarea radicală din fizionomia viitorului romancier, aprobînd-o şi bucurîndu-se ca de-o importantă victorie personală : Ei, bravos ! Aşa mai vii de acasă ! Ţi-am spus eu... Ce era claia aia ? Plete, pălărie de bandit mexican şi lavalieră poartă azi numai poeţii, pictorii şi actorii rataţi... E uniforma lor ! Vorbind, înaintă în cameră şi descoperi pălăria de castor cu boruri înguste. O examină cu expertă competinţă, citi marca din fund, o răsuci pe o parte şi pe alta, o încercă pe cap, în faţa oglinzii, ridicînd din sprîncene admirativ : Şic ! Ştii că începi să te civilizezi, Jane ?! Progresezi în pas gimnastic, în pas alergător, în galop de curse ! Bravo şi supra-bravo !

Ion Ozun surîse amar.

În sinea sa ascunsă recunoscu pizmareţ că pălăria nouă îl prindea mai bine pe prieten decît îi venea lui, care o alesese răscolind o jumătate de ceas în toate rafturile prăvăliei.

Bică Tomescu era ceea ce se numeşte un băiat frumos. Vulgar şi cu mutră de secătură, dar frumos ! În trei ani de cînd nu se văzuseră, capitala îl transformase după un tip standardizat, spilcuit şi cu haine după ultima tăietură, cum apăreau pe Calea Victoriei şi pe bulevarde, la oră fixă, vreo cîteva sute de exemplare identice.

Se răsuci pe călcîie :

— Am să cumpăr şi eu una la fel. Asta-i boala mea, dragă Jane ! Pălăriile şi crăvăţile au să mă dea gata. La crăvăţi să mergi cu mine... Am un fler !... Uite la asta. Pipăie ! Îi întinse capătul, plecîndu-se şi fluturîndu-i sub nas fîşia de mătase zmeurie cu buline albastre.

Ion Ozun se supuse şi pipăi, deşi din toate lucrurile de pe lume calitatea unei crăvăţi era poate problema care îl pasiona în ceasul acela cel mai puţin.

— Ce zici ? Mătase curată... Şi observă, te rog, lungimea ! Aş vrea să văd unde ai să găseşti tu o cravată ca asta, şi cu preţul pe care-l plătesc eu...

Ion Ozun se declară incapabil să găsească o asemenea cravată, şi cu atît mai puţin una cu preţul pe care îl plătise Bică Tomescu.

Prietenul fu sincer înduioşat de atîta lipsă de vanitate :

— Asta-mi place la tine, Jane ! Dai fiecăruia ce e al lui... Te-i fi pricepînd tu la literatură... Dar în trei chestii să te laşi pilotat de mine. În materie de teatru, de crăvăţi şi de Bucureşti. N-ai să regreţi niciodată ! *A propos !* Ar trebui să încerci şi tu o piesă. Cum ai dialog, reuşita e asigurată... Formulezi apoi pretenţia să creez eu neapărat rolul principal, şi dacă nu ţi-o plăcea ce-am să scot din el, să nu-mi spui mie Bică !

Ion Ozun clătină din cap, strîmbînd buzele cu o desăvîrşită lipsă de entuziasm.

— Ce ai, bre ? Ce naiba, parcă tot îţi ninge şi-ţi plouă !... se minună prietenul de mutra-i posomorîtă. Toate au să se rezolve... Ţi-o garantez eu !

— Garanţiile tale...

— Ce garanţiile mele ? Ţi-o spun fiindcă eu cunosc Bucureştii cum îmi cunosc buzunarele. La început scîrţîie. O săptămînă, o lună, un an... Pe urmă, deodată începe să-ţi bată vîntul în pupă, şi atunci, fşiut ! te duce de nu te mai ajunge nimeni din urmă... Uite la mine ! Eu nu m-am descurajat niciodată... Şi bagă de seamă ; tîrii sania pe uscat aici de trei ani. Am răbdat, am tăcut, am înghiţit şi-am dat din mîini. Însemnează-ţi ziua asta în calendar, şi peste un an să ne aducem aminte şi să vorbim !...

— Pînă la anul sînt altele mai aproape ! Peste o săptămînă se împlineşte termenul camerei şi trebuie să scot din

pămînt chiria. Iar banii au ajuns la fund... În zece zile n-am să am ce mînca...

— Nu moare nimeni de foame în țara românească! îl asigură Bică Tomescu, plin de convingere și de experiență. Dă-o dracului de chirie! Găsim noi. Eu de trei ani, la fiecare sfîrșit de lună, tot cred că am buclarisit-o și că are să-mi scoată dom' Panaioti calabalîcul afară. Și în ajun, cînd am epuizat toate resursele, îmi cade de unde nici nu gîndesc... Principalul e să dai din mîini, nu să stai!...

Bică Tomescu, el, nu stătea. Cuvîntînd, dădea din mîini cu o elocventă artă a gestului.

Se opri cu picioarele rășchirate în fața lui Ion Ozun, cu mîinile în șolduri, privindu-l în creștet cum stătea pe marginea patului și examinîndu-l cu autoritate de dascăl care-și supune elevul la interogator.

— Ce ți-a spus Teofil Steriu?

— N-a venit încă. Sosise să stea numai două zile, și tot dusu-s-a dus! Iar de-atunci eu tot trec și-l tot aștept... Servitoarea crede că nu se întoarce pînă săptămîna viitoare.

— Scrie-i!

— M-am gîndit. Dar ce fac cu o scrisoare? Ca să-i povestesc tot, se înșiră o pologhie mai lungă decît romanele lui. Nici n-are s-o citească!... Îmi imaginez că-i sătul de asemenea epistole cu care-l vor fi bombardînd și alți Ioni Ozuni din România mare. Că or fi destui!

— Ce-ți pasă?! Parcă Bică Tomești n-or fi destui? Urma alege! Viitorul e al celor care știu să lupte și nu se predau...

— Viitorul! răbufni Ion Ozun cu năduf. Pînă la viitor mai urgentă e chestia cu prezentul!

Bică Tomescu îi făcu un gest elocvent cu palma să se liniștească din partea asta. Viitorul era al lor; prezentul nu mai puțin! Întrebă:

— Și Alcaz? De ce te poartă cu vorba Alcaz?

— De!... De unde să știu de ce mă poartă cu vorba Alcaz? Cum văd, parcă tot eu sînt vinovat...

— Să știi că ești vinovat!... Ești vinovat fiindcă nu te ții de el destul de stăruitor. Alcaz are relații... Îi învîrte pe toți pe degete. Numai să vrea. Eu, în locul tău, m-aș instala pe scaun, să-i spun neted: „Uite, nu mă mișc de aici, pînă nu-mi rezolvi chestia!" Dacă vrea, poate. Ți-o garantez eu!

— M-a invitat să iau dejunul cu el mîine. Zice că altfel n-are timp să stea mai pe îndelete de vorbă.

— Ce nu spui asta, dragă Jan? se bucură Bică din cale-afară. Dacă te-a invitat la masă, se schimbă chestia. E ca şi făcut! Ţi-o garantez eu.

Ion Ozun nu arăta prea mare încredere în garanţia prietenului. Oftă din adînc... Scoase un pachet albastru de tutun şi începu să-şi răsucească o ţigară, fiindcă, în proiectele sale de economie, renunţase la ţigările gata fabricate ale Regiei.

— Fumezi acum tutun de pachet, ca măturătorii de stradă?... se miră cu dispreţ Bică Tomescu. Dă-l dracului de tutun şi ia o ţigară de la bădia. Specialitate!... Eu nu fumez decît Specialitate. Şi să te învăţ eu: cumpără întotdeauna de la debitul special, Calea Victoriei, în faţa Palatului. Marfă extra, proaspătă, dever mare, reclamă pentru străini... Învaţă de la Bică, sireacul, tainele Bucureştilor şi ale artei de a se învîrti-învîrtire!

Îi întinse portţigaretul plin.

Aprinse şi îşi opri cutia de chibrituri.

— De-acum la culcare!... spuse. Şi mîine pune-i o pilă lui Alcaz! Ascultă-mă pe mine, că-s cîine mai bătrîn. După masă, după ce-ai aranjat tot cu el, pune-i pe deasupra şi-o pilă de o mie de lei. Nu lăsa pila de azi pe mîine. Nu poate să te refuze.

Plecînd, Bică Tomescu văzu pe masă, întinsă, toată averea lui Ion Ozun: cei 377 lei, din care un pol rupt şi cîrpit din jumătăţi străine. Se miră cu sinceritate şi entuziasm:

— Păi ai parale, dragă Jan! Ce te plîngi?... Poţi să-mi pasezi şi mie o hîrtie de-o sută pînă iau chenzina de la teatru. Fac în total trei sute... N-avea nici o grijă! Eu ţin socoteală exactă cît şi cui datoresc... Cu delicateţă de prestidigitator, apucă de un colţ o hîrtie de o sută, o scutură şi o escamotă în buzunar, fără să mai aştepte încuviinţarea proprietarului. Duse degetul la buze: Pa! Şi noapte bună! Nu uita mîine pila de o mie. Gîndeşte că e chiria. Ba îţi rămîne şi rest. Mergi apoi cu mine, şi cu restul îţi aleg o cravată pre cinste!... A se învîrti-învîrtire!

Se învîrti pe călcîie, închise uşa şi se mistui în colţonul său din bursucăria lui chir Panaioti.

III

STRADA

Altul. Şi altul. E neînchipuit cît de mulţi trec, au sosit, se întorc şi iar vor sosi.

Uneori trotuarele negre par negre omizi cu mii de picioare articulate. De unde vin toţi şi ce îi goneşte pe toţi?

E greu să admiţi că în fiecare palpită o altă durere, alt sînge, alte ambiţii şi poate o scînteie din focul divin. E greu să admiţi că dintr-o mie de mii, cu feţe la fel, cu ochi la fel, cu haine la fel, doar unul ales între toţi va supravieţui peste toţi. E greu să admiţi că domnul ghiontit — vezi colo! — domnul acela ghiontit şi timid, cînd toţi vor fi morţi şi toţi dispăruţi fără urme, el singur încă va mai trăi peste veac, într-o carte, într-o pînză, într-un muzeu.

El astăzi e număr. E cel mai neînsemnat şi sfios trecător. Strada îl înghite şi strada îl varsă ca pe cel mai netrebnic şi anonim trecător.

În soarele palid şi blînd de octombrie, toată capitala se revărsase pe străzi şi pe bulevarde, să se resfeţe, ca la o ultimă sărbătoare a toamnei, înainte de ploile urîte şi lungi.

Femeile treceau felin, în proaspete toalete de sezon. Din mers, se confruntau cu priviri aparent nepăsătoare, cercetîndu-şi reciproc modelul pălăriilor de fetru, blănile moi, un amănunt imperceptibil, dar numai Dumnezeu şi ele ştiau cît de hotărîtor. Rochiile se mai scurtaseră încă de un deget şi pălăriile îşi mai expropriaseră încă trei degete din perimetru. Minuscule şi mirobolante coşuleţe, înfipte cu gura în jos pe frunte, pînă peste nas, peste urechi, peste sprîncene.

Ion Ozun observă acest lucru ciudat: trecătoarele care păşeau adineaori elastic, cu rîsul voios şi cu o fără de grijă copilărească în ochi, cum întîlneau venind potrivnic o altă femeie într-o mai încîntătoare haină de toamnă, şi cu o asemenea pălărioară-coşuleţ mai dată dracului, la clipeală strîngeau buzele, întrerupeau fraza începută şi defilau pe lîngă inamic, cu obrazul brusc concentrat şi sever. Astfel, află că femeile nu se îmbracă pentru a cuceri admiraţia şi a asmuţi instinctul genezic al bărbaţilor, precum pretind legile biologilor şi cum naiv se încîntă vanitatea de mascul. E un război numai al lor, între ele — şi nu e de fel un război frivol.

Pe urmă, Ion Ozun recunoscu, dezmierdat de razele bune, că viaţa e îndestul de plăcută şi că spectacolul Bucureştilor e cîteodată fermecător.

De pe Bulevardul Academiei înaintă în Calea Victoriei şi fu înghiţit de cele două puhoaie, pentru care trotuarul era prea strîmt. S-ar fi oprit la „Capşa", unde a dat de atîtea ori tîrcoale, dar nu cunoştea pe nimeni şi nu avea atîta curaj să intre, să bată în masă şi să comande indispensabilul şvarţ. Trecu deci mai departe, strîns încleştat în coloana de marş a necunoscuţilor, cu bucuria soarelui molatic răcită deodată. Se simţea din cale-afară străin într-o lume străină şi fără nume, la fiecare pas încrucişîndu-se cu un trecător pe care nu l-a mai văzut niciodată şi n-are să-l mai vadă vreodată — o mie şi o mie de feţe ale aceluiaşi necunoscut.

În tîrgul lui îl ştiau toţi şi pe toţi îi ştia. Aşa neînsemnat şi pirpiriu cum era, îl saluta birjarul, îl întreba din prag băcanul, foştii profesori traversau strada, să se intereseze cînd pleacă, îngrijoraţi şi ei să nu se prăpădească într-o asemenea urbe ticăloasă; la cofetăria cu mesele de table şi de şah era pe cale să devină un personagiu fiindcă se dovedea cu rare însuşiri tactice şi strategice de tablagiu şi şahist; trecuse de a treia idilă. Aici l-a sorbit tumultul mulţimii, anonim redat marelui anonimat. Iar singurătatea şi nimicnicia lui îi păreau mai insuportabile decît într-o pustietate de nisipuri, Sahara, deşertul Gobi sau Kalahari, fiindcă nu există o singurătate mai cruntă decît cea din mijlocul mulţimilor.

În faţa Palatului, puhoiul compact îşi descleştă strînsoarea. Toţi respirau mai larg. Automobilele soseau rapid, încetinindu-şi mersul suplu într-o procesiune de necunoscuţi răs-

turnaţi pe pernele moi, de necunoscute privind absent înainte, alături de superbi cîini, imobili şi aroganţi.

„Cine sînt toţi ? se întreba Ion Ozun. De unde vin ? Ce însuşiri, multe şi tari, îi îndreptăţesc să se bucure de toate bunurile, sătui şi fără de grijă, surîzători şi victorioşi, aşa cum trec toţi în soarele auriu ?"

Nici unul nu părea că aleargă spre o ţintă precisă. Pe nici unul nu părea că-l aşteaptă o îngrijorare ori un chin. Îşi lăsaseră îndeletnicirile şi necazurile undeva, închise acasă şi în birouri, ca tot atîtea jivine stricătoare şi plicticoase, în sfîrşit prizoniere între gratii, de unde nu vor mai scăpa să-i urmărească ; iar toţi trăiau acum numai pentru ceasul acesta de plimbare fără grijă, în lumina pentru toţi blîndă, poposind la vitrinele încărcate, tărăgănindu-şi paşii fără nici o direcţie, lenevoşi şi hoinari. Numai în fabrici, în uzine, în ateliere, rămăseseră să trudească la întuneric, în fum, în praf, în duhoare înecăcioasă de uleiuri arse, de clor, de zgură, de acizi — veşnicii iloţi ai acestei lumi. Dar cine avea timp să se gîndească la dînşii ? Pentru cei mai mulţi existenţa lor era mai vagă şi mai îndepărtată decît a sclavilor care-au construit piramidele Egiptului...

La „Tripcovici", dintr-un taximetru hîrbuit coborî cu pălăria pe ceafă şi cu privirea împăienjenită un om în sfîrşit cunoscut şi de Ion Ozun...

Cunoscut din fotografii şi din caricaturi : Leon Mătăsaru, poetul suavelor idile şi al etericelor nostalgii.

Era cu o bandă întreagă şi se vedea lămurit că o duc într-o întinsoare de astă-noapte. Un prieten îl trăgea îndărăt de pulpana hainei. O femeie cu pălăria tuflită şi cu sulimanurile prelinse pe obrazul veşted chicotea răguşit şi vulgar.

— Numai un rînd de pelinaşe să ne dregem şi cîte-o pîrjoală... Eu mor după pîrjoalele lui Tripcovici ! se zbătea încăpăţînat să scape din cleştele prietenului poetul suav şi nostalgic, cu o barbă ţepoasă de trei nopţi.

Ion Ozun şi-l închipuise nepămîntean şi devorat de o iremediabilă melancolie. Poetul tristeţelor transcendentale, Leon Mătăsaru, se smuci şi izbuti să scape din laţ. Se arătă foarte vesel de acest succes. Se întoarse şi-şi înjură tovarăşii :

— Ai sictir !

Apoi se izbi peste o doamnă cu un copil de mînă. Salută, exagerat :

— Pardon !

Se prăbuşi pe uşa localului de aperitive, iar ceata de amici cu femeia văpsită, după un scurt conciliabul, descinse din automobil şi îl urmă.

Adînc scîrbit, Ion Ozun îşi şterse idolul adolescenţei din tabelul secret al adoraţiilor sale, unde alături de Teofil Steriu, încă de pe băncile şcolii poetul atavicelor suspine, era gravat cu litere adînci, aurite, ca pe frontispiciul Panteonului.

Pîrjoalele lui Tripcovici, atît de apreciate de idolul proaspăt detronat, îi amintiră însă că se apropie ora dejunului.

— La unu, unu şi un sfert ! îi spusese Mirel Alcaz. Întrebi de masa mea... Şi dacă eu întîrzii cumva, aştepţi !

Mai bine să aştepte şi între timp să-şi recapituleze vorbă cu vorbă tot ce avea să-i ceară. Grăbi pasul, făcînd drumul îndărăt ; şi cu cît se apropia, cu atît i se părea mai complicat şi irealizabil tot ceea ce astăzi dimineaţă, în hotărîrea lui, se arătase atît de simplu şi atît de uşor.

La restaurant îşi încredinţă pardesiul şi pălăria persoanei rotunde şi afabile de la garderobă. Îşi pipăi în faţa oglinzii părul scăpat rebel din lăcuita cască de pomadă, îşi încheie nasturii şi înaintă pipăindu-şi în buzunar cartonul cu numărul vestiarului.

Niciodată nu intrase într-un restaurant atît de luxos. Cu atît mai mult se sili să treacă printre mese, cu un aer degajat, refuzînd cu o superbie de senior plictisit invitaţia chelnerilor să ocupe una din mesele libere.

— Masa domnului Alcaz ? întrebă autoritar, ca un foarte intim prieten al preacunoscutului ziarist.

— Poftiţi p-aicilea... Mitache, condu pe domnu la masa lui conu Mirel !

Masa era în fund.

Aşezîndu-se, Ion Ozun abia atunci îşi dădu seamă că a uitat să depună şi bastonul la garderobă. Bastonul moştenit de la un unchi, grefierul Tăsică Ozun : exemplar rar, din lemn de mahon, cu un cap de raţă sculptat în fildeş, patinat de palma defunctului după o carieră inseparabilă şi atît de fidelă vreme de treizeci de ani, încît contemporanii grefierului nici nu şi-l puteau imagina fără acest sceptru al bătrîneţii şi al unei statornicii exemplare.

Ion Ozun nu ştia unde să rezeme sceptrul.

Îl puse între genunchi şi începu să privească împrejur, supraveghindu-se să pară cît mai la el acasă într-un asemenea restaurant, printre asemenea lume.

Un picolo îi prezentă lista. O respinse.

— Aşteptaţi atunci pe conu Mirel ? îl înţelese aprobînd băiatul sufocat în gulerul prea înalt. Dumnealui vine întotdeauna după unu jumătate... L-au întrebat doi domni pînă acum. L-a sunat şi la telefon... Vă servim o ţuică ?

Şi alergă să aducă ţuica, fără să mai aştepte răspuns.

Proprietarul prin succesiune al sceptrului cu bot de raţă se întreba cuprins de o îngrijorare bruscă, ce se va face dacă Mirel Alcaz, prin cine ştie ce conspiraţie de împrejurări, va fi împiedicat să se ţină de cuvînt ? Va mînca singur, de ruşinea chelnerilor, dar îşi va dezechilibra ireparabil rămăşiţele bugetului, suprimîndu-şi cu o singură masă subsistenţa pe trei zile. Trase cu coada ochiului la lista de preţuri. Cifrele erau astronomice. Se simţi cel mai focos partizan al preţurilor maximale.

Sorbi ţuica şi se pomeni cugetînd lucruri displăcute şi crunte pe socoteala lui Mirel Alcaz.

Era elev la liceu, în timpul războiului, cînd biroul de încartiruire îl izgonise din camera lui în casa bătrînească şi săracă, să facă loc acestui locotenent de rezervă, vorbăreţ şi spilcuit, în uniforma albastră de stofă franceză şi cu un chipiu fantezist, cu cozorocul de lac îngust de un deget.

Mosafirul forţat, scuzîndu-se şi surîzînd foarte prietenos, anunţase că vor scăpa de el într-o săptămînă.

Se instală şi rămase şapte luni.

Dar mătuşă-sa se bucură de un asemenea oaspe, fiindcă, în sărăcia ei de văduvă bătrînă şi bolnavă, ofiţerul adusese belşug, bonuri de aprovizionare, zahăr şi ordonanţă. Era prieten cu toată lumea. Lui Ion Ozun i să păruse că pune oarecare fanfaronadă în graba de a servi pe oricine, poate mai mult pentru a arăta vanitos cît îi preţuiesc puterile.

Aflase mai apoi că a devenit jurnalist cu mare trecere, deşi semnătura îi apărea rar, şi atunci numai în josul unor articole de culise politice, declaraţii ale miniştrilor, foştilor ori viitorilor miniştri, intrigi şi misterioase combinaţii. Că a ajuns acum să apeleze la bunăvoinţa unui asemenea flecar, pe care îl socotea fără talent şi cu spinarea cartilaginoasă

faţă de toţi stăpînii zilei, i se păru lui Ion Ozun primul simptom al capitulării.

Semn rău şi semn trist !

Mai apoi se gîndi că şi el face în clipa aceasta chiar dovada unui asemenea caracter dezgustător şi amfibiu, ca fostul coleg de bancă, Bică Tomescu. Milogea sprijinul unui om, şi pe omul acela nu-l socotea vrednic de stimă. Mîine ce-l va împiedica, oare, cînd înjosirea va fi desăvîrşită, să-i ceară şi o mie de lei, cum îl sfătuise prietenul să-i pună „o pilă" — şi cum nu s-ar fi umilit deocamdată, chiar dacă s-ar tîrî pe stradă, izgonit din bursucăria lui chir Panaioti, zdrenţăros şi lihnit.

Descoperirea îl mîhni. Se simţi împresurat de tot mai multe şi mai felurite ameninţări invizibile, de tot mai neprevăzute bestii vîscoase şi tîrîtoare după chipul şi asemănarea celor din bursucăria lui chir Panaioti, pe care nici nu le bănuise în ceasul cînd s-a urcat în tren. Cîţi din sala aceasta, cu albul de zăpadă al feţelor de masă, cu tacîmuri grele de argint şi cu mîncări scumpe ; cîţi nu-şi plătesc oare fiecare înghiţitură şi respectul slugarnic al chelnerilor cu astfel de capitulări ?

El rîvnea la altfel de victorie, cu altfel de preţ.

Ridică ochii, să-i măsoare cu dispreţul tinereţii virtuoase şi cu superioritatea sărăciei care nu are de ce roşi... Dar din celălalt capăt al sălii, de la uşă, îl întîmpină privirea lui Mirel Alcaz, căutîndu-l şi făcîndu-i semn că l-a văzut.

Fu ca o privire fascinatoare de dresor, încovoindu-i moale, de gumă, toată cerbicia.

Mirel Alcaz se oprise să arunce în braţele unui picolo pălăria şi pardesiul. Distribui la cîteva mese o jerbă de surîsuri cu o subtilă şi savantă ştiinţă a nuanţei, pe rînd cordial, indiferent, amical, vag, distant, familiar, proteguitor ori distrat.

Toate acestea în cîteva piruete, care au durat o singură clipă. În cealaltă clipă a trimis un semn francmasonic perechii de la o masă din ungherul extrem : domnul — ras şi cu ochelari americani, prinşi după ureche în cîrlige ; doamna — cu părul roşu şi cu pieptul opulent. În a treia clipă a fost lîngă Ion Ozun. I-a scuturat mîna cu o cordialitate exagerată şi ocrotelnică :

— Mă ierţi ?... Am întîrziat la Externe. Tocmai îmi aranjam plecarea la Geneva şi ne-a tras Jan o şuetă de nu mai puteam scăpa. Teribil pisălog ! Încolo, băiat admirabil Jan...

Ion Ozun află astfel că mai există şi alţi Ioni pe lume, mai importanţi fără îndoială decît el, dar nu cuteză să întrebe ce Jan anume a dat o şuetă la Externe pînă după ora unu şi jumătate.

Mirel Alcaz abia s-a aşezat pe scaun şi abia a despăturit şervetul, că a doua listă a şi apărut generaţie spontană pe masă, ca şi sticlele din baterie, ca şi mastica fără comandă, ca şi măslinele înfipte în scobitoare, ca şi panerul schimbat, cu franzeluţele dolofane şi aurii. El le priveşte sosind, cu o vădită satisfacţie de om căruia îi place să-şi vadă gusturile ştiute şi respectate. E proaspăt bărbierit, cu o uşoară umbră de pudră, cu părul dat peste cap şi străbătut de cîteva şuviţe argintii, care păreau mai mult o cochetărie, un artificiu decît o jalonare a sistemului capilar pe curba anilor, a vîrstei, a declinului ce va să vină. Nici gînd să-i pese de asta ! Deocamdată în ochii verzi, limpezi, surîzători sclipeşte numai o mare încîntare de sine şi aceeaşi generoasă încîntare de alţii, de tot ce vede împrejur, de tot ce i s-a întîmplat ieri, ce i se întîmplă azi şi i se va întîmpla mîine. Chelnerul pare fericit că serveşte un asemenea client, şi el pare fericit că e servit de asemenea chelner.

— Nu te-ai fixat încă ? observă cu dezaprobare că Ion Ozun a început a citi lista de la capăt. În acest caz, dă-mi voie să fac un menu pentru amîndoi. Cunosc toate specialităţile casei... De exemplu : o cegă rasol. Preferi cu maioneză ? Văd aci nişte ciuperci cu smîntînă. Iar ca să încheiem, ne prepară Iancu după toate regulele artei o pereche de sitari. Nu-i văd pe listă, dar m-a anunţat ieri că-mi rezervă. De acord ?

Ion Ozun căzu de acord, descoperindu-şi o jalnică lipsă de personalitate. Alcaz văzu că mută incomodat sceptrul cu bot de raţă, căutîndu-i un loc. Făcu semn picolului.

— Ia bastonul domnului !

Picolul se execută. Ion Ozun se uită după suvenirul de familie cu sincer regret, îndoindu-se că are să-l mai revadă vreodată.

Pînă acum mîinile erau ocupate. Dezmierdau botul păsării palmipede şi lameliroste tot aşa cum treizeci de ani palma

defunctului unchi grefier patinase fildeşul gălbui cu neclintită fidelitate. Eliberate de această calmantă şi tonică îndeletnicire, mîinile nu mai ştiau acum ce altă treabă să-şi afle. Frămîntară între degete mici cocoloaşe de pîine. Le clădi în efemere piramide, care nu vor dura cît a lui Keops.

— Îmi pare rău că te-am făcut să aştepţi... vorbi Mirel Alcaz, turnînd maioneză peste cegă. Din principiu vin la toate întîlnirile cel dintîi şi plec cel de pe urmă. E singurul sistem să nu laşi prietenilor timp nici să gîndească, nici să vorbească rău despre tine. Să te foarfece, cum numai bunii şi dragii prieteni ştiu s-o facă... E tocmai ceea ce-i spuneam ieri lui Minu. Se opri cuprins de îndoială. Îl cunoşti pe Minu ?

— Nu ! mărturisi Ion Ozun, privind la sosiera cu maioneză din celălalt capăt al mesei ca la un astru inaccesibil.

Mirel Alcaz îi înţelese privirea şi-i trecu sosiera.

Explică apoi în continuare :

— Minu... Minulescu, *mon cher ami !*[1] Trebuie să-i faci neapărat cunoştinţa. Lui şi tuturor, de la „Capşa", de aci, din foaierul teatrului şi de pretutindeni. Ca să răzbeşti în Bucureşti, dragul meu, prima condiţie e să-ţi cultivi relaţiile. Ajunge la început o jumătate de duzină. Pe urmă se iau unul de la altul, ca scarlatina, gripa spaniolă, guturaiul, rîia... Picolo, toarnă vin şi Apolinaris ! Nu amesteca ! În pahare separate, mizerabile !

— Tocmai fiindcă e vorba de relaţii, aşa singur, cum am căzut aici din lună... crezu că a găsit o introducere potrivită Ion Ozun.

Celălalt nu-l lăsă să isprăvească.

— *A propos* de relaţii... Îmi spuse una bună Puiu. Pe Puiu cred că-l cunoşti.

Ion Ozun declară că nu-l cunoaşte nici pe Puiu. Mirel Alcaz se scandaliză cu desăvîrşire.

— Puiu... Puiu Iancovescu ! Cum văd, ai pierdut trei săptămîni degeaba dacă n-ai parvenit să cunoşti pe nimeni ! În ce lume te-ai învîrtit, dragul meu, pînă acum ?... Neapărat trebuie să-ţi schimbi tactica... Dar să-ţi spun istoria cu Puiu, fiindcă e nostimă de tot... Povesti istoria cu Puiu (Iancovescu). Apoi alta cu Istrati (Micescu), cu Mărioara (Voiculescu), cu Gică (Elefterescu), cu Lucia (Sturdza-Bulandra), cu Mişu (Pop-Spătaru), cu Păstorel (Teodoreanu),

[1] Scumpul meu prieten ! (fr.).

cu Ionel (Vulturescu), cu Teofil (Steriu), şi alţii, şi altele, defilînd rapid, apărînd şi dispărînd ca figurile din pragul ornicelor cu cuc. O jumătate din capitală. E prieten cu toţi; i-a văzut adineaori, ieri ori alaltăieri, cel mult acum trei zile; îi tutuieşte pe toţi şi toţi îl tutuiesc: tuturor le-a spus ceva, toţi i-au spus ceva.

Ion Ozun nu poate plasa un cuvînt. Cu o sumbră deznădejde gîndeşte la bursucăria lui chiar Panaioti, de unde a plecat astăzi dimineaţă şi unde se va întoarce diseară, condamnat să nu evadeze niciodată din irevocabila mediocritate a celor unsprezece colocatari. A deşertat înadins paharele de vin unul după altul, să prindă curaj.

Cînd au ajuns la cafea şi cînd Mirel Alcaz a aprins ţigarea de foi, îndepărtînd scaunul şi rezemîndu-se cu şira spinării în spătar, crezu că a găsit în sfîrşti momentul potrivit. Dar în aceeaşi clipă un domn bătrîn, cu ghetre albe şi cu monoclu atîrnat în panglică lată şi neagră pe jiletca gri, apăru adus de o divinitate nefastă, şi fără introducere se aşeză la masa lor.

— Mirel, Mirel! ameninţă cu degetul lung şi uscat, de mumie. *Toujours le même!* [1] Te conservi... M-ai placat alaltăseară şi te-am aşteptat pînă la două jumătate...

— Am spus, *mon prince* [2], că nu ştiu precis... Poate vin, poate nu! Altfel, ştii că sînt cel mai exact om din lume! Dă-mi voie să-ţi prezint un prieten: Ion Ozun, tînăr publicist şi scriitor, despre care are să se audă în curînd vorbindu-se; principele Antoine Muşat.

Principele Anton Muşat întinse mîna scheletică, şi dintr-o lîncedă privire a ochilor cenuşii şi mici, ascunşi în văgăunele orbitelor, evaluă individul din faţă ca pe-un obiect neînsufleţit şi lipsit de orice interes. Ion Ozun îşi aminti fără de voie fotografiile ziarelor de la rubrica fenomenelor curioase, sub titlul: „un caz excepţional de longevitate"; un şef de trib al pieilor-roşii, Rockefeller, entomologistul Emile Fabre sau decanul monahilor centenari din Tibet.

Atît de uscat, ca pergamentul, era acest supravieţuitor autentic sau pretins din neamul Muşatinilor şi atît de moartă îi era privirea cînd tăcea!

---

[1] Veşnic acelaşi! (fr.).
[2] Prinţul meu (fr.).

— Şi cu cine ai stat pînă la orele două jumătate, *mon prince?* întrebă Mirel Alcaz, pregătindu-se să asculte cu mare interes.

— Oribil! O companie oribilă! Toto, Iordan Hagi-Iordan, Săvel Gregoriady, un gigolo — nici nu-mi amintesc cum se numeşte. Şi antilopele dintotdeauna... O dansatoare nouă, o unguroaică, Ilona. Un animal admirabil, *mais d'une bêtise!* [1]... De mult nu m-am ambetat în aşa hal! S-a ridicat o lume foarte vulgară. Nu ştiu nici să se amuze. Nopţile au devenit sinistre... sinistre... sinistre...

Introduse sticla rotundă în caverna orbitei şi consultă lista. O aruncă dezgustat:

— Nici nu se mai poate mînca în acest Bucureşti!...

— Sînt sitari. Au fost minunaţi, nu? se adresă Mirel Alcaz către Ion Ozun, invocîndu-i mărturia.

— Da, destul de buni! aprobă moale Ion Ozun, silindu-se să nu pară prea entuziasmat, ca un june care în scurta-i viaţă n-a mîncat altceva decît sitari preparaţi după toate regulele artei şi ale lui Brillat-Savarin, părintele şi idolul gastronomilor.

Principele Anton Muşat nu dădu nici o importanţă acestor aprecieri. Bătu în masă:

— Două ouă moi, de raţă. Un lapte covăsit. O pară şi un marghiloman. Bine fiert, fără zahăr!

Ion Ozun îşi spuse că n-ar fi cutezat niciodată într-un asemenea restaurant să comande un dejun atît de frugal. Dar ceea ce era îngăduit unui prinţ de autentic ori de pretins sînge domnesc nu era permis unui muritor de rînd oploşit în bursucăria lui chir Panaioti, cu toată averea 277 lei, număraţi.

Mirel Alcaz se ridică.

— Mă scuzaţi o clipă... Numai două cuvinte. Un răspuns unui prieten! arătă spre perechea care de două ori îi făcuse semne nerăbdătoare: domnul cu ochelari prinşi în ramă neagră, doamna cu părul roşu şi sînii opulenţi.

— Cine sînt? întrebă principele Muşat, împingîndu-şi mai profund monoclul să-i examineze.

— Fredy. Alfred Goldamm, bancherul...

— Acesta e faimosul Alfred Goldamm? se întoarse Anton Muşat să-l măsoare peste umăr din tălpi pînă-n creştet. Bă-

[1] Dar de o prostie!... (fr.).

trînul Aron Goldstein avea o cîrciumioară pe una din moşiile tatei. Şi Fredy al dumitale, după cît îmi aduc aminte, acum vreo treizeci-patruzeci şi cinci de ani, umbla desculţ şi cu cămaşa de cit ieşită prin despicătura pantalonilor... L-am bătut o dată cu cravaşa fiindcă se acăţase de coada docarului meu de vînătoare... Nu s-ar fi spus că avea să devină acest american de darabani... În orice caz, femeia e epatantă ! Îmi pare de undeva cunoscută...

— Te cred, *mon prince*... e o Ghiculeasă. Marie-Jeanne Ghica. E vorba să se mărite cu el...

— *Non !* Se miră Anton Muşat, lăsînd să-i cadă sticla atîrnată în şnur... E leit portretul maică-si, Zoe... Minus sînii aceştia de Sviţera. Mă miram de unde-i cunosc cu ochii Zoei Ghica...

Mirel Alcaz se depărtase. Principele, fiindcă nu avea altcui să-şi împărtăşească scandalizarea, continuă, adresîndu-se lui Ion Ozun :

— *C' est inouï !* [1] O Ghiculeasă să ia un asemenea *sale type !* [2]... E drept, sînt o ramură colaterală şi degenerată a Ghiculeştilor. Născută tot dintr-o mezalianţă... Dar Zoe?! Zoe Ghica era una din femeile cele mai stilate din Ţara Românească prin optzeci şi nouă—nouăzeci ! Frumuseţe, inteligenţă, spirit, cultură. N-aş fi dat-o pe marchiza de Sévingé, pe madame de Rambouillet, pe ducesa de Berry... Să-şi vadă la ce i-a ajuns fata !... *Pauvre Zoé !* [3]...

Ion Ozun aprobă stupid, cu un surîs onctuos pe buze, făcînd toate sforţările să pară foarte interesat de aceste peripeţii, şi înlăuntrul său, foarte flatat că din bursucăria lui chir Panaioti, se află aici, la masă cu un prinţ de viţă domnitoare, confident şi arbitru. Asemenea minuni numai în Bucureşti se pot întîmpla ! Dacă e vorba să-şi creeze relaţii, cum l-a sfătuit Mirel Alcaz, a început călcînd cu dreptul. Şi aprobă mai energic, turtind cu vîrful cuţitului cocoloaşele de pîine şi chiar plasîndu-şi o opinie :

— E trist că nobleţea noastră...

Prinţul Muşat îl privi sever. El nu tolera să audă părerile sale confirmate de un oricine neîntrebat ; de un Ion Ozun oarecare.

---

[1] E nemaipomenit ! (fr.).
[2] Tip murdar !... (fr.).
[3] Sărmana Zoe !... (fr.).

— Ce e trist că nobleţea noastră ?...

— E trist că nu mai păstrează... că în sfîrşit a părăsit o tradiţie... care oricît... se fîstîci Ion Ozun, pierzîndu-şi firea sub privirea cenuşie şi aspră.

— Ce ştii dumneata ? rosti Anton Muşat, făcînd semn chelnerului să-i pună înainte farfuria cu lapte covăsit şi presărînd zahăr.

Ion Ozun, într-o subită inspiraţie, apelă la un argument disperat, inventînd o poveste neadevărată de la început pînă la sfîrşit :

— Ştiu, fiindcă m-am ocupat foarte de aproape. Lucrez la un studiu. La un eseu asupra boierimii noastre în ultima jumătate a veacului trecut. Am studiat documente. Acte şi scrisori. Testamente şi hîrtii de afaceri... Mi-am făcut convingerea că e o clasă calomniată prea cu hurta de demagogia electorală a partidelor aşa-zis democratice. Va fi un eseu care să irite multă lume. Goleştii n-au fost boieri ? Kogălniceanu n-a fost boier ? Alecsandri, Costache Negri n-au fost boieri patrioţi şi democraţi ?... Făcu o pauză, şi în vreme ce o pîlpîire a mustrării de cuget îl întreba unde-a pornit şi unde-are s-ajungă, peroră cu o mai sfruntată energie : Şi Bălcescu n-a fost boier patriot şi democrat, progresist ?

— Boiernaşi !... rectifică principele Muşat. În afară de Goleşti, ceilalţi, boiernaşi de-a doua şi de-a treia mînă...

— Ce importanţă ?... stărui Ion Ozun, deşertînd paharul de vin, pe care şi-l umpluse singur, să-şi întreţină curajul şi verva. În studiul meu voi reabilita cu documente o clasă nedreptăţită brutal şi odios de oportuniştii politicei de azi !

Anton Muşat îl cercetă mai atent, ezitînd între bunăvoie şi neîncredere.

— În acest caz se schimbă lucrurile ! Dumneata eşti o pasăre rară... Zici că te numeşti Ion Ozun ? N-am auzit de numele acesta.

— Am publicat numai prin reviste. Numai fragmente fără importanţă. Nu sînt grăbit !... anunţă cu făţarnică modestie Ion Ozun.

— E foarte frumos pentru un tînăr şi foarte rar pentru vremurile acestea de oameni grăbiţi. Îţi mărturisesc că-mi face plăcere !... La cea dintîi ocazie, îţi stau la dispoziţie cu tuieuri foarte interesante. Am acasă un sertar cu scri-

sori de familie în strînsă legătură cu evenimentele politice dintre 1870—1900... Exact în domeniul dumitale. De douăzeci de ani îmi tot propun să le clasific şi nu găsesc timp. Dacă eşti curios să le cercetezi, ne-am face un serviciu reciproc. Dumneata ai afla lucruri necunoscute de nimeni şi eu m-aş alege cu hîrtiile cartate.

— Oricînd... cu mare plăcere ! se grăbi Ion Ozun, spunîndu-şi că la urmă n-ar fi o idee atît de proastă să debuteze în cariera literelor nu cu un eseu, dar cu un roman al clasei boiereşti, care se duce ca apa la vale, cum spunea unchiul său, Tăsică grefierul.

Dar în aceeaşi clipă se mustră cu dezgust de el însuşi, dîndu-şi seamă cît de uşor şi fără să roşească a minţit abandonînd atît de slugarnic şi de laş convingerile sale şi căutînd să cîştige atît de ieftin simpatia unui bătrîn decrepit, fălos şi desigur inutil. Ce diferenţă mai era între el şi între un cabotin ca Bică Tomescu ? Între el şi un flecar, un om de nimic ca Mirel Alcaz ?

Mirel Alcaz tocmai se întorcea. În drum poposea la ultimele mese, să împartă strîngeri de mînă, bileţele de recomandaţii, bilete de teatru, o taină şoptită la ureche, o glumă auzită de la Minu, Puiu, Jan, Ionel, Istrati ori Simona.

Se aşeză frecîndu-şi mîinile :

— Am aflat o noutate senzaţională. Împrumutul nu se mai face !... M-a asigurat Fredy, care a avut ieri invitat la masă delegatul consorţiului american. Ceea ce înseamnă că zilele guvernului sînt numărate. Intrăm în criză... Vodă l-a chemat pe Titulescu, telegrafic, de la Londra. Începe iar să fiarbă cazanul lui Satan. Plata !

Plăti şi dejunul frugal al prinţului Anton Muşat, care o luase înainte, aşteptîndu-i la uşă.

— Atunci cînd vorbim ? întrebă rugător Ion Ozun.

— Ah ! uitasem ! Treci mîine pe la redacţie. Acum trebuie să mă duc neapărat la tipografie, să intre ştirea în ediţie. Aranjăm mîine, poimîine. Nu e nici o grabă ! Şi-ascultă-mă ce ţi-am spus. Cultivă relaţiile !... De exemplu principele Anton Muşat. În două cuvinte te previn : e curăţat complet. Trăieşte din expediente. Toată averea tocată pe Riviera, şi aici, la faţa locului, în cabarete, la club et eţetera. Dar înrudit cu toată lumea bună a Bucureştilor... Mi se pare că se cam înţeapă de o bucată de timp.

— Cum adică ? întrebă naiv Ion Ozun.

— Ei cum ?! Siringa... Morfină ! Ai să-i vezi ochii. Supraveghează-i mai atent privirea. La vîrsta lui, ce pasiune vrei să mai aibă ?

La vestiar, Ion Ozun reintră cu bucurie în posesiunea sceptrului cu bot de rață. Mirel Alcaz porni spre Sărindar, să arunce vestea proaspătă și senzațională rotativelor.

Principele Anton Mușat apucă brațul tînărului deșirat și stîngaci, cuprins de o bruscă simpatie pentru prepusul istoriograf al clasei boierești, sau poate cuprins numai de groaza singurătății.

— Mă așteaptă la colț mașina lui văru-meu, Barbu. Din cînd în cînd mi-o trimite pentru plimbare, deși nu sîntem în relații prea călduroase. Dacă nu ai altceva de făcut, trecem pe-acasă. Afli astfel unde stau. Fumăm o țigară, bem o cafea și un lichior. Pe urmă mergem să ne bucurăm de ultimile raze de soare la Șosea...

Automobilul era imens ca o vitrină. Șoferul, cu manta albastră și cu nasturi de metal, salută, solemn ca un diplomat, deschizînd portiera.

— Și Barbu are documente foarte interesante, extrem de interesante !... spuse principele Anton. Dar cred că nu prea face caz de ele. Un om nou, Barbu, ca pentru aceste vremi !... Dacă nu l-aș ști din ce os se trage, aș spune că e un parvenit. Un arivist... Face politică... Bineînțeles, democrată ! Director de bancă. Terenuri petrolifere în Dîmbovița ; vicepreședintele consiliului de administrație al filialei româno-americane pentru exploatarea și valorificarea petrolului din scumpa noastră patrie. A găsit sistemul să se îmbogățească, în timp ce noi, ceilalți, sărăcim... Nici o mirare că relațiile noastre nu sînt prea afectuoase...

Ion Ozun era preocupat să pară cît mai natural tolănit într-o mașină de-un milion jumătate, cu șoferul purtînd blazon princiar gravat pe nasturi.

Locuința lui Anton Mușat nu-l surprinse. Era prevenit că intră în casă de om ruinat. O sală și două încăperi laterale. Zestrea unui muzeu, înghesuită haotic, prăfuită, coclită, mucezită, ruginită.

Un valet contemporan cu stăpînul servi cafeaua. Principele Anton deschise o casă de fier, din care scoase sticla

de benedictină, probabil singura valoare vrednică să fie zăvorîtă într-un adăpost blindat.

— Te las numai o clipă... Răsfoieşte aceste albume !... se scuză după ce sfîrşiră cafeaua, ţigarea şi lichiorul.

Rămas singur, Ion Ozun se plimbă cu mîinile la spate, răsucind gîtul la fotografiile şi tablourile de pe pereţi. Se afla în faţa unui grup de la curse, în costume din preajma anului 1912. Rochii lungi, pălării minuscule, cocoţate pe coafuri imense. În mijloc, principele Anton Muşat, în jachetă, cu ţilindru şi tocul binoclului atîrnat în curea. Niciodată lumea de acum doisprezece-treisprezece ani în urmă nu i s-a părut mai bătrînă, ca din alt veac şi din altă planetă. Fotografia arăta ca o caricatură a timpurilor dispărute.

— Iată ceea ce nu se mai poate vedea astăzi, în epoca aceasta grotescă şi fără stil !... exclamă principele Anton, intrînd şi apropiindu-se să privească şi el vestigiul trecutului atît de apropiat. Fotografia datează din 1912. Cînd pursîngele meu Ienuper a luat premiul cel mare. S-ar crede că e un grup de acum o jumătate de veac. Mergem repede de tot... Ca Rollsul lui Barbu : *cent trente à l'heure* [1].

Ochii îi scînteiau înviaţi ca două licăre sub spuză. Ion Ozun se gîndi la informaţiile laconice ale lui Mirel Alcaz : seringă, morfină ! Desigur, a trecut în cealaltă cameră numai pentru aceasta. Să ceară seringii şi fiolei viaţă încă pentru un ceas.

— Acum putem merge !... Ştii unde stau... Mă găseşti acasă întotdeauna dimineaţa. Eu, înainte de ora unu după-amiază, n-am văzut de douăzeci de ani capitala. Nici nu cunosc aspectul străzilor, la ore atît de absurde. *Allons !* [2]

Astfel, Ion Ozun parcurse toată Calea Victoriei de-a lungul, pînă la Şosea, într-o superbă limuzină, asemeni sutelor şi sutelor de necunoscuţi pe care îi invidiase astăzi dimineaţă. Răspundea şi el la saluturile adresate principelui Anton. Purtat pe perne elastice, avu iluzia că se numără şi dînsul printre cei tari şi invidiaţi.

La Şosea, automobilele şi trăsurile se ţineau lanţ. Alergau întrecîndu-se să prindă ultimele zile frumoase ale toamnei.

---

[1] Cu o sută treizeci pe oră (fr.)

[2] Să mergem ! (fr.).

Cerul era decolorat. Aerul, molatic. Adierea legăna cele din urmă frunze ; dezmierda obrazul, prefirîndu-se cu o înviorare voluptuoasă.

Femeile priveau spre crepusculul palid cu surîsuri melancolice şi absente. De pe toate chipurile dispăruseră brutalitatea şi graba. Era un amurg grandios şi trist.

Trecu un echipaj demodat, prea mare şi prea înalt, cu valet în livrea şi cu o doamnă bătrînă în costum anacronic.

Principele Anton Muşat salută pînă la pămînt.

— Principesa Agata ! spuse. Agata Bogdănişteanu.

Şi mai tîrziu :

— Ai observat cît de străină trece prin această lume nouă ?... Poate nici nu vede pe nimeni. Ea se plimbă pe Şoseaua de acum patruzeci de ani, printre fantomele celor de acum patruzeci de ani... Rudele susţin că i s-a cam slăbit mintea. Eu cred dimpotrivă, că e mai cuminte decît noi toţi, fiindcă a ştiut să oprească vremea şi să trăiască numai în cea în care s-a simţit bine... Tinere ! oricîte documente vei căuta şi vei răscoli, aceasta nu ai s-o poţi înţelege deplin !... Ca să ne înţelegi, trebuie să înţelegi farmecul acestui Bucureşti aşa cum se afla înainte de pospăiala lui de modernizare şi de occidentalizare. Bucureştii cei mai apropiaţi de Orient decît de Apus. Acel din gravurile lui Raffet şi Bouquet, cu cişmelele de la Filaret, unde Dinu Păturică, eroul lui Nicolae Filimon, ciocoiul cel nou, cumpăra pentru postelnicul Andronache Tuzluc, ciocoiul cel vechi, apă boierească de un taler pe zi, încărcată la socoteală cu doi... Ca să înţelegi oamenii şi stările de acum trebuie să te întorci la vremea lui Caragea şi a lui Alexandru Constantin Moruz — acolo se află rădăcinile stărilor de azi, acolo năravurile şi tradiţia, tot ce-i bun şi ce-i rău, ce ne-a dat viaţă şi ce ne-a pierdut. Occidentalizarea e numai lustru ; a schimbat doar Podul Mogoşoaiei în Calea Victoriei... Încolo ? Fă o asemănare între ce-a fost şi ce este !... Atunci cînta un calemgiu serenade cherei Duduca. Chera Duduca există încă, numai serenada sună altfel şi nu mai este cîntată de un taraf sub geam. Există şi kiramelele Arghira, Rozalina, Kalmuca, numai că se numesc Dolly, Renée, Mary sau Nina. Şi bucatele cu cheltuială : chiabapurile, iahniile şi plachiile, crapii umpluţi cu stafide şi coconari, papornița cu anason de Chio, chiar tămîiosul e tot de Drăgăşani !... Iar tarafurile de ţigani,

după care aleargă la hale şi la Băneasa cheflii snobi în zori de zi, tarafurile acelea nu atrag oare juneţea ostenită de *jazz-band*-uri, de banjo şi de havaiane, tocmai fiindcă în larma ţambalagiilor se prelungesc metarhanelele şi tumbelehelurile în jurul cărora se adună toată cască-gura mahalalei în ziua cînd se îmbracă un nou boier, şi în poarta curţii domneşti, başi-bulucbaşa striga numele şi rangul boieriei ? John, opreşte un moment !...

Automobilul viră curb în faţa vilei „Minovici", făcînd front cu alte maşini aşezate pe două rînduri, toate lucioase şi noi, toate uriaşe şi scumpe, ca o expoziţie de modele şi ca o întrecere a vanităţilor. Altele treceau spre Băneasa, altele se întorceau dinspre Băneasa. Clopoţeii de cleştar din turnul vilei sunau limpede în aerul sonor al toamnei.

Principele Muşat, cu ochii scînteietori, aprinşi din cenuşa răcită a privirii dintotdeauna, se răsuci şi urmă :

— Numai aşa, tinere, ai să înţelegi de ce iubesc şi urăsc acest Bucureşti ! În el nimic nu e nou... Totul a mai fost ! Numai faţa oamenilor e mai vulgară şi plăcerile lor mai lacome. Încolo ? În sala de bal a domniţei Ralu, la Cişmeaua Roşie, protipendada juca menuet, cracoviană, cotilionul, valsul şi ecoseul ; la mahala gloata se mulţumea cu pristoleanca, chindia şi zoralia. La ceaiurile dansante şi la balurile de binefacere, nepoţii şi strănepoţii celor de atunci, şi mai ales nepoţii şi strănepoţii slugilor lor de atunci dansează foxtrot, shimmy, tango şi nu mai ştiu eu ce... Muzica de pe estradă e africană, americană, englezească, argentiniană, cubană ; danţul şi-a schimbat ritmul ; dar numai un lucru n-a putut fi schimbat : cei care dansează acum sînt nepoţii şi strănepoţii celor care dansau atunci, sau nepoţii şi strănepoţii argaţilor care atunci dănţuiau chindia şi pristoleanca... Ne învîrtim în aceeaşi lume ; doar că unii coboară şi alţii se înalţă ; doar că şi unii şi ceilalţi şi-au schimbat chipul şi portul... Mahalaua popei Darvaş se numeşte altfel. În locul Marghioalei, nevasta serdarului Dumitrache Bogdănescu de la teatrul de scînduri înălţat la curtea banului Manolache Brîncoveanu, joacă la Naţional, ori Teatrul Mic sau la Regina Maria actriţe care au poate mai mult talent, dar au mai puţin stil. În locul spectatorilor, veliţi boieri cu bărbile albe, îmbrăcaţi în antereu de suvai alb cu vărguliţe de fir, cu fermenea cu buhur ca

paiul grîului şi cu giubea de zuf albastru vremea a adus în fotoliile de orchestră şi în loji spectatori mai puţin veliţi, în smoching şi în jachetă, cu mustăţile rase şi cu chelie, iar la scară, în loc să aştepte butcile şi carîtele, aşteaptă Rollsurile, Buickurile şi Packardurile. Aceştia sînt însă strănepoţii acelora. Ciocoi vechi sau ciocoi noi! Ceva din sîngele morţilor a trecut în arterele viilor... Oamenii trec, rasa rămîne! Chiar nesaţiul acesta de lux al capitalei îl găseşti moştenire veche în năravurile epocei, aspru mustrate în pitacul domnesc din leatul 1794 al lui Ion Alexandru Constantin Moruz, voievod şi domn al Ţării Româneşti, poprind vînzarea de fiude şi limaş, zadetică în cusături şi basmale, „lucruri ce pricinuiesc cheltuială zadarnică şi stingere de obşte", făcute zapt la cămara domnească şi scoase din ţară afară. În loc de hataia de Veneţia, camohaş, sadea, sandal cianfes, narez pungiuc, tulpan Mosc, şal de India ciceacliu, cetari şi gazii de Brusa, de ghiordane de diamant, rubin şi matostat, de caofiţe de aur ; chera Duduca şi kiramelele contimporane se aprovizionează tot de pe Lipscani şi de pe Podul Mogoşoaiei, cu alte podoabe purtînd alte etichete, din *Rue de la Paix, Faubourg St.-Honoré* sau *Avenue de l'Opéra* ; dar deosebirea rămîne fără însemnătate. Năravurile poartă alt nume, ca şi eticheta mătăsurilor, ca şi oamenii. Dar năravurile sînt tot acele şi, sub numele nou, oamenii tot aceiaşi !... Pe domnii care vorbesc despre occidentalizarea capitalei îi poftesc într-o zi de paradă pe Calea Victoriei. Atunci cînd măhălălile desfundate revarsă gloata să caşte gura la defilările filmate de Serviciul geografic al armatei. În norodul asudat şi ghiontindu-se, ca şi în soldaţii bătînd talpa în asfalt recunoşti strănepoţii norodului care se îmbulzea în jurul palatului domnesc cu privdoare largi, unde voievodul se întindea pe divan să-şi bea cafeaua şi să-şi sugă ciubucul. Şi recunoşti strănepoţii catanelor spătăreşti cu mintene, porturi şi ghebe cu găetane, strănepoţii călăreţilor polcovniceşti, ai tălpaşilor dorobănţeşti cu chivere şi cimpoaie, ai scutelnicilor şi ai seimenilor cu haine roşii şi moţuri galbene, aşa cum defilau pe Podul Mogoşoaiei în ziua de Sfîntul Gheorghe, patronul de atunci al Ţării Româneşti... Nume schimbate, porturi schimbate, dar viaţa prelungindu-se aceeaşi, fiindcă sîngele a rămas acelaşi... De aceasta mi-s dragi Bucureştii şi de aceasta îi urăsc,

arză-i focul! Aici mi-am mîncat tinerețea și viața și averea. Cîteodată găsesc totul hidos și netrebnic, ca o mahala a Fanarului abia mai pospăită cu o minciună de civilizare. Capitală? Cetatea Dîmboviței, cetatea Bucureștilor? Ce fel de cetate?... O cetate rezistă inamicului, suportă asedii, își călește sufletul în suferință și abnegație. Ce suflet să aibă acest București și de unde să-l aibă? Bătăliile se desfășurau aiurea; voievodul și curtea o tuleau in văgăunile munților; năvălitorii dădeau foc caselor părăsite, case și curți de bîrne, de butuci, de lut... Pe urmă, cînd pojarul se potolea, cînd se răcea cenușa peste ruini, cînd se îndepărta ropotul cailor, totul era cum a mai fost!... Curtea voievodului se întorcea cu alai de bejenie, coconii și domnițele, slugile și arnăuții, carăle cu scoarțe și tacîmuri de argint, lăzile vistieriei își făceau intrarea cel mai adesea pe furiș, noaptea. Cu alt scîrțîit de roți purcedeau îndărăt chervanele și caleștele boierești din ascunzătorile mănăstirilor sau din tîrgurile Ardealului, acelea da, adevărate cetăți, cu ziduri și metereze. Căsoaiele bucureștene de bîrne și tizic, mistuite de flăcări și de fum, intrau pe mîna meșterilor să capete o fățuială nouă. Și tot așa înviau din cenușă morile de pe apa Dîmboviței și hanurile de cale domnească. Neguțătorii gabroveni și lipscani scoteau la iveală iarăși mărfurile lor; cîrciumarii desfundau alte antaluri de vin; scripcarii zdrăngăneau alte cîntece proaspete de jale, unele, cele mai multe însă de veselie și de petrecere; în cerdacurile largi, boierii cu perne sub șale se întindeau iarăși la nesfîrșite taifasuri, pufăind din ciubuce și sorbind din felegeanul de cafea. Țigăncile roabe legănau în scutece s-adoarmă alte generații de odrasle, a căror viață nu putea fi alta decît asemeni celei trăite de părinții lor — trăită *în prezent*, nesățioasă *de prezent*, cu prea puține amintiri reconfortante din trecut și fără grija zilei de mîine. Mai ales fără această lipsă de grijă a zilei de mîine!... Așa ai să-ți explici ciudata indiferență față de viitor a lumei pe care o vezi de jur împrejur. Această așa-zisă capitală, această așa-zisă cetate fără nimic de cetate în ea a trăit și trăiește într-un veșnic *azi* fără un *ieri*, fără un *mîine*. Nu știe ce înseamnă „strînge bani albi pentru zile negre!" E un oraș de „ce-am avut și ce-am pierdut!" Care cum izbutește

a împrumuta cîteva sute de lei se aruncă într-o birjă ori într-un taxiu şi strigă şoferului sau birjarului: „Înainte!... Dă-i drumul înainte, oriunde!" Ce suflet să aibă un asemenea tîrg şi cetăţenii unui asemenea tîrg? Urbanism, arhitectură, monumente, muzee?... Simbolul nu e Calea Victoriei, tenia aceasta de stradă lungă-prelungă şi strîmbă, cotită, sucită, corcită, unde toţi îşi vîntură o viaţă tot aşa de strîmbă, cotită, sucită, corcită?... Cînd trec şi îi văd pe toţi, şi mă văd printre dînşii la fel cu dînşii, atunci nu pot suporta oamenii, portul lor, vorba lor, năravurile lor, căci mă recunosc în ei. Îmi stă în gîtlej mîncarea, mi-e coclită gura şi mi-s strepeziţi ochii. Atunci îi urăsc şi-i osîndesc şi mi se pare că nu găsesc cuvinte îndestul de grele... Pe urmă mă trezesc iubindu-i cu înduioşare, cum îmi iubesc şi tîrgul acesta în care am să mor fără a fi trăit ceea ce se cheamă o adevărată viaţă: viaţa! De cîte ori am plecat, după o lipsă de un an ori doi, tot aici m-am întors... Probabil că tot aşa îşi iubeşte viermele putreziciunea în care s-a născut şi trăieşte... John, putem pleca!

După un timp, rîzînd:

— Şoferul lui Barbu e englez, fiindcă aşa cere moda. Vizitiul lui bunicu-meu, care a fost şi bunicul lui Barbu, era arnăut, fiindcă aşa cerea moda. Cum vezi, nimic schimbat. Totul e cum a mai fost!...

Principele Muşat se înghemui în fundul maşinii, pe pernele elastice.

Ochii se stinseră.

Obrazul deveni deodată foarte bătrîn şi trist, ruinat şi scheletic.

Flacăra artificială de viaţă se sleise. Întoarcerea fu posomorîtă, printre automobile şi echipagiile gonind să prindă ultimul amurg al toamnei, blînd şi de-o vastă întristare.

— E o seară dinainte de război! suspină uşor ca o şoaptă principele Anton Muşat.

Ion Ozun nu auzi ori nu înţelese.

IV

NR. 117 BIS. ETAJ III

— Cine locuieşte aci? Şi aci? întrebă necunoscutul din întuneric, ridicînd bastonul şi punctînd noaptea spre toate ferestrele misterioase şi stinse.

— Nu ştiu! răspunse poetul, strîngînd din umeri. Ce mă priveşte pe mine cine locuieşte aci ori dincolo? Oameni... Necunoscuţi... Eu vreau să cînt o lagună albastră din mările Sudului, cu zvelţi cocotieri aplecaţi spre oglinda apei, neclintită etern.

— Haha! rîse necunoscutul, şi rîsul sfredeli noaptea ca un junghi răsucit într-o rană. Haha! Cauţi poezia, şi drama, şi pateticul în mările Sudului, pe care nu le-ai văzut niciodată? Deschide fereastra de aci, şi de dincolo, de oriunde. Acolo e poezia şi drama, fiindcă acolo sînt oamenii. Cîteodată o fereastră se deschide singură şi lasă să scape în noapte un vaier, ori un suspin, ori un chiot de bucurie. Dar numai cîteodată... Şi dacă fereastra rămîne închisă, aceasta nu înseamnă că acolo nu se întîmplă nimic. Eu nu ştiu ce fel de poet eşti dumneata! Haha! Ce fel de poet te crezi dumneata!

Apoi necunoscutul întoarse spatele, şi negru se cufundă cu întunericul negru. Era o stradă tăcută, şi toate ferestrele erau închise şi negre.

Cu urechile astupate, ca să se izoleze de tot zgomotul din sufragerie, Sabina recita lecţia pe de rost, cît o ţinea gura:

...„În era secundară se dezvoltă foarte mult fanerogamele gimnosperme, se împuţinează criptogamele vasculare, apar

fanerogamele angiosperme. Mai întîi monocotiledoane, apoi dicotiledoane. Dintre acestea mai întîi cele fără petale. Pe urmă cele cu petale. Era secundară este aşadar era gimnospermelor"...

— Duduie Sabina, faceţi-mi loc să aşez masa!

Sabina nu auzea nimic. Îi dădea înainte:

— „În era terţiară fanerogamele gimnosperme"...

— Duduie Sabina, mă rog matale! imploră Catinca, ţinînd în braţe un vraf imens de farfurii, care părea piedestalul unei coloane atmosferice prelungite prin plafon pînă la stele.

— ...„rogamele gimnosperme se reduc la formele pe care le cunoaştem astăzi, iar angiospermele"...

Catinca interveni mai energic, punîndu-i mîna pe umăr, cu familiaritatea unei slugi bătrîne care a ţinut toţi copiii casei pe genunchi.

— Duduie Sabinăăă!

— Ce vrei, criptogamă vasculară? ridică ochii Sabina, desfăcîndu-şi capacul palmelor de la urechi.

— Mai întîi, te-aş ruga, duduie, să nu mă faci mata pe mine criptogamă *vasculacă*, adicătelea, pe româneşte, vacă, fiindcă-s femeie bătrînă şi ţi-am şters năsucul de cînd erai atîtica. Pe urmă, te-aş ruga, duduie Sabină, să-mi faci loc să pun masa! Acuşica vine boierul şi ne face cu ou şi cu oţet dacă o scrîntim cu programul.

— Uff! suspină Sabina, strîngîndu-şi vraful de cărţi şi caiete. Acum unde mă mai mut cu şatra?

— Treci în odaie la băieţi! spuse Elena Lipan, întrerupînd o numărătoare complicată a şervetelor aduse de la spălătoreasă şi aşezate pe categorii.

— Acolo nu mă lasă Nellu. Mîine are teză. Toceşte şi el.

— Du-te la Ana...

— Annie are migrenă. De altfel, mi-a spus să nu-i mai calc prin odaie de cînd i-am răsturnat flaconul de parfum. Zice că-i cotrobăiesc în lucruri...

— Zice? întrebă apăsînd semnificativ Elena Lipan. Zice, aşa... din senin?

Sabina crezu prudent să nu mai stăruie asupra acestei chestiuni. Vîră brusc discuţia în altă direcţie:

— M-aş duce în birou la *papa*...

— Asta nu !... Știi că a interzis să intre altcineva în afară de mine.

— Atunci să spunem la revedere fanerogamelor angiosperme și să-l mai muștruluim pe Boțocan ! anunță Sabina, aruncînd cărțile și plecîndu-se în genunchi, să scoată de sub canapea pisoiul.

Boțocan era un cotoi adolescent, adus de Catinca de la gospodăria veche și provincială. Își merita numele fiindcă avea un cap mare și era botos foarte. Nu-i pria aerul capitalei, nici noul domiciliu, cocoțat la al doilea etaj, fără curte și fără grădină. Venea dintr-un adevărat paradis, populat cu tot soiul de vietăți domestice, cu pene și cu păr, și se simțea surghiunit pe nedrept — cum spunea Sabina, citînd pe Grigore Alexandrescu, „departe de muma care îl crescuse și care-l iubi". Iar ca să arate că dezaprobă întru totul această alegere a stăpînilor, stătea toată ziua mocnind și mormăind ostil în ungherul cel mai întunecos de sub canapea.

Sabina îl remorcă de coadă. Boțocan constată că nu și-a ascuțit îndestul ghiarele, fiindcă încercarea de rezistență dădu greș. Unghiile lunecau pe parchetul lucios. Apăru la lumină zburlit de mînie și pufnind indignat pe nări ca un motor cu explozii. De o săptămînă se simțea încă mai ofensat de tratamentul stăpînilor. Sabina îi retezase cu foarfecul mustățile de la rădăcină, ca să-l pună în curent cu moda capitalei. Fără podoaba bărbăției, încrețea mereu buzele ghimpoase, parcă s-ar fi strîmbat furibund la tot universul.

— Lasă-l, duduie Sabina, că are să-și ieie lumea în cap ! încercă să-l scape de supliciu Catinca. Vai de mama lui, că-l înțeleg, săracul ! În casa asta nici o mîță n-are unde s-aciui...

Astfel, Catinca dădea exclusiv pe socoteala pisoiului o doleanță a ei, personală, împărtășită și de toți copiii.

Casa era strîmtă. Încăperile, mici.

Sabina dormea în sufragerie. Costea se plîngea că nu poate lucra în aceeași cameră cu fratele mai mic.

La fiecare pas cu elanul poticnit între pereții prea strîmți, toți își aminteau nostalgic odăile largi și multe, antretele încăpătoare și livada casei unde au crescut. Catinca mai avea altele de spus și nu pierdea prilej să le

spună. Bucătăreasa de la primul etaj s-a luat la harţag pentru cheile de la pivniţă. Nemţoaica de la al treilea a scuturat covoarele peste laptele pus la fereastră să se răcorească. Ordonanţa maiorului i-a vorbit măscări neruşinate şi olteanul i-a vîndut a treia oară ouă clocite.

— Duducă, mare păcat ispăşim noi, de ne-a pedepsit Dumnezeu să ne canonim în strîmtoarea asta! Dacă aista-i un tîrg de tîlhari, batîr se cheamă că şi-au făcut singuri temniţe, ca pentru dînşii. Dar ce sîntem noi vinovaţi să îndurăm alături cu ei? Pe cine-am ucis şi-am prădat noi, Doamne iartă-mă?

— Lasă poveştile, Catincă, şi vezi c-a sunat cineva.

— Aista-i conaşul Costea. Nu-i boieru! Numai conaşu Costea sună apăsat să spargă soneria.

Costea intră, după ce-şi agăţase în cuierul antretului paltonul ud de ploaie. Sabina îi sări înainte:

— Costea, am aflat ceva extraordinar. Ghici!

— Pentru tine toate-s extraordinare! bombăni nepăsător Costea Lipan, aşezîndu-se pe marginea canapelei şi începînd să taie foile unei cărţi noi, cu scoarţele roşii.

— Dacă mă iei aşa, nu-ţi spun! ameninţă Sabina bosumflată. Văzînd însă că fratele continuă să taie foile fără a se arăta alarmat de ameninţare, capitulă singură: Tot am să-ţi spun. Ai să vezi şi tu că e extraordinar.

— Ei, spune odată! Parcă eşti *maman* cînd vrea să-i ceară bani lui *papa* pentru pălăria Anei.

— Costea! îl chemă la ordine, cu ton de mustrare, Elena Lipan.

— Ce-am greşit, *maman*? Fac o constatare! Mă mir numai că întotdeauna mata ceri pentru dînsa, nu Ana. Dumneaei e contesă... Aşteaptă toate la picioare, de-a gata.

— Costea, Costea! Cînd ai să încetezi odată?

— Nici n-am început, *maman*!

Războiul era vechi. Ostilităţile se agravaseră de cînd Ana, privilegiată, avea camera ei aci; iar Costea rămăsese să suporte tovărăşia fratelui mai mic, amîndoi despărţiţi de o ură şi de un dispreţ reciproc. Nellu n-avea ce vorbi cu un om care nu putea deosebi un Ford de un Nash, şi umbla cu genunchi de hamal la pantaloni. Costea era scîrbit de un frate care-şi alegea prieteniile după ran-

gul şi numele părinţilor, iar lecturile le reducea la pagina sportivă a ziarelor şi revistelor ilustrate.

Toţi trăiau acum risipiţi, adunîndu-se numai la ora mesei şi la culcare. Şi toţi aşteptau cu nerăbdare să scape cu orice preţ din acest adăpost părintesc, unde se asfixiau, ca şi Catinca, sluga; ca şi Boţocan, pisoiul.

Sabina nu renunţă la descoperirea ei extraordinară. Veni lîngă Costea şi-l rugă să lase cartea la o parte.

— Ascultă-mă şi pe mine oleacă, Costel! Îţi mai aminteşti de Barbara Ubrich şi de Pinguinul nostru din tren?... Ei bine, nici nu-ţi închipui cine erau! Să vezi... Ştii că astăzi am avut serbare: patronul şcoalei. Doamna directoare era foarte fericită că a căpătat concursul scriitorului Teofil Steriu... Şi încă mai mare caz făcea de conferinţa domnişoarei Laura Creţulescu, doctoră în ştiinţe fizicochimice de la Paris, premiată de Academia franceză de ştiinţe eţetera, eţetera. Conferinţa se numea: *Emanciparea femeii*. Sună clopoţelul, se face linişte, toţi aşteptăm cu emoţie. Apare — cine? Barbara Ubrich, a noastră!... Dar i-am schimbat numele. Fără pălărie e exact Dante Alighieri, în carne şi-n oase. Mai ales în oase... În fine!... Ce să-ţi spun? Ne-a convertit pe toate la emanciparea femeii, de căscau fetele din clasa a şaptea şi a opta pînă ce s-a încruntat doamna directoare să se facă linişte. Scăpăm de sufragetă. Se lasă cortina şi aplaudăm de ni s-au înroşit palmele şi ardeau de numai nu scoteau flăcări. Cînd se ridică din nou cortina: altă surpriză. Pinguinul nostru! Închipuieşte-ţi, dragă Costel, că Pinguinul nostru era Teofil Steriu! Dar ştii ce frumos a citit! O bucată cu moartea unui cîine... Fetele au izbucnit în plîns. Îmi era ruşine şi mi-ascundeam ochii, să nu mă vadă nimeni că mă sclifosesc ca o proastă... N-aş fi crezut niciodată că un om aşa de gras, şi care dormea ca o plăcintă, are atîta simţire. Am să te rog pe tine, Costea, să-mi dai cîteva cărţi de-ale lui. Ai ceva?

— Se înţelege că am! vorbi Costea cu însufleţire, fiindcă lectura şi cărţile erau singura lui pasiune. Am aproape toate volumele... Dar să ştii că nu e o literatură de fleacuri, cu dansatori, palasuri şi toate mofturile lui Maurice Dekobra, autorul favorit al Anei. Teofil Steriu a văzut tot tragismul vieţii. Trebuie să fi trăit intens

şi să fi suferit mult ca să presimtă lucruri atît de ascunse din sufletul omenesc. Îmi pare rău că nu ne-am uitat mai atent atunci în tren. Eu am crezut că-i un îmbogăţit de război. Un burtă-verde.

— Fetele i-au dat un buchet de flori. Şi el s-a dus galant la Dante Alighieri şi i l-a oferit, ca un paj... Păcat că-l strică fizicul!

— Ai fi vrut să fie ca Rudolf Valentino şi Ramon Novaro al vostru? îi luă apărarea Costea Lipan, duşman hotărît al eroilor fotogenici de film. Cine are să mai vorbească despre dînşii peste douăzeci de ani? Şi ce-au să lese după dînşii?... Crezi tu că Teofil Steriu ar cîştiga ceva în preţuirea lectorilor să mai aibă în plus şi mutra leşinată a acestor glorii fotogenice de mucava?

— De ce nu? Chateaubriand, Lamartine, Byron n-au fost şi ei curăţei şi spălăţei? Nu ca Pinguinul nostru!... Se repezi Sabina să-şi ocrotească la rîndul ei fotogenicele simpatii atît de barbar ultragiate.

Dar imediat îşi dădu seama că nu e momentul să deschidă o veche şi întărîtată discuţie, ca să nu piardă „dadaca" de duminică, după amiază, pe a cărei răspundere numai capătă ea învoire să meargă la cinematograf. Costea se sacrifica să o întovărăşească luîndu-şi angajamentul solemn faţă de părinţi că nu o duce decît la filmele morale şi decente, cum se cuvine pentru o elevă de şcoală. Angajamentul ţinea pînă în stradă.

De acolo pînă la uşa cinematografului Sabina găsea îndestule argumente să-l corupă, cu toată viclenia şi linguşirea unei viitoare Eve, încercîndu-şi armele din fragedă vîrstă, instinctiv şi nevinovat.

Anunţă:

— Duminică este un film splendid la Select. Cu Bébé Daniels şi Jean Angelo... Tu ce zici de Bébé Daniels?

Costea n-avu cînd să-şi dea părerea, în orice caz lipsită de entuziasm. Intră Constantin Lipan, confruntîndu-şi ceasul cu pendulul din perete. Privirea avea o semnificaţie de toţi înţeleasă. Ea dovedea respectul exactitudinii. De cînd dura amintirea copiilor, Constantin Lipan nu întîrziase niciodată la masă, după cum niciodată nu depăşise ora culcării şi după cum întotdeauna, la aceleaşi mi-

nute, rostea aceleaşi cuvinte şi repeta aceleaşi gesturi, ca un ritual imuabil.

— Bună seara, Eleno! Ce s-a mai întîmplat nou, copii?

— Bună seara, Const!

— Nu s-a întîmplat nimic nou, *papa*.

— Foarte bine. Poate să aducă supa. Chemaţi pe Nellu şi pe Annie.

Locurile la masă erau acelaşi, deşi gospodăria fusese strămutată de la patru sute de kilometri. Sufrageria era reconstituită cu fidelitatea unei restaurări de monument istoric, dar pe un spaţiu mai restrîns. Chiar cele două tablouri odioase, operele de pension ale unei mătuşi decedate de lingoare în floarea vîrstei, îşi reluaseră locul. Erau două naturi moarte de o absurdă împerechere: un pepene verde tăiat, alături de o mănuşe şi o pereche de ochelari; trei mere lîngă o pălărie de pai şi o sticlă de doctorii. Copiii cutezaseră să ceară expulzarea lor o dată cu mutatul şi înlocuirea cu două tablouri mai apropiate de moda artistică a timpului.

Ideea fusese însă respinsă de Elena şi Constantin Lipan cu indignare, ca un necugetat sacrilegiu. De atunci Sabina se îndeletnicea în orele libere cu zugrăvirea unor foarte pitoreşti naturi moarte în maniera tantei Aristizzia: o pereche de galoşi şi un mănunchi de flori într-un borcan de muştar; o conopidă cocoţată pe un dicţionar *Larousse*. Toate acestea, bineînţeles, în absenţa şi fără ştiinţa lui Constantin Lipan.

Nici unul din copii nu şi-ar fi îngăduit o glumă ireverenţioasă în prezenţa şefului de familie, întotdeauna pătruns de o gravă demnitate.

Acum toţi erau adunaţi şi toţi tăceau.

Constantin Lipan îşi desfăcuse cu aceleaşi mişcări încete şervetul, mutase felia de pîine la aceeaşi distanţă, golea farfuria de supă desigur cu acelaşi număr de înghiţituri. Peste ochelari, privi cu mustrare mută la Sabina, care încercase să strecoare Catincăi farfuria numai pe jumătate. Mustrarea îşi făcu prompt efectul. Sabina, resemnată, consumă toată supa.

Pe sub sprîncene, Costea îşi măsura părinţii şi fraţii cu o surdă duşmănie. Toţi, în afară de Sabina, îi apăreau de aceeaşi şi aceeaşi insuportabilă meschinărie, adusă cu dîn-

şii din tîrgul natal; toate de aceeaşi şi aceeaşi monotonie vrednică de milă. Ticăiala lui Constantin Lipan, măsurîndu-şi zgîrcit fiecare mişcare; Elena Lipan, împărţind bucăţile cu o chibzuială prea vizibilă să ajungă la toţi şi să distribuie pe cele bune într-o ordine ierarhică; întîi bărbatului, pe urmă Anei, pe urmă Sabinei, şi ea pretextînd că este indispusă şi că nu poate mînca, atunci cînd bucăţile n-ajung; Ana ciugulind felurile cu gesturi afectate; Nellu preocupat de frizura proaspătă, cu părul în sus şi încîntat foarte de uniforma nouă. Pe toţi îi ura, fiindcă toţi pentru el personificau o umanitate uscată, ipocrită, lipsită de generozitate: „burghezie îndobitocită, egoistă şi parazitară", cum scria în cărţile cu scoarţe revoluţionare.

— Am să vă spun o veste bună, copii! anunţă Constantin Lipan, strîngînd şervetul minuţios ca un pachet ambalat de farmacie. M-a chemat mîine ministrul în audienţă. Mi-a comunicat la telefon că e vorba să-mi dea delegaţie de procuror general.

— Ce înseamnă asta, *papa*? întrebă inocent Sabina.

Constantin Lipan o privi indignat peste ochelari.

— Înseamnă cel mai înalt post de încredere în justiţie. Tot Parchetul la dispoziţia mea.

— Sînt bucuroasă, Const! vorbi Elena, prinzîndu-i mîna cu un gest timid, de femeie care a uitat de mult ce e aceea o dezmierdare. Îţi tot spuneam eu, Const! Dreptatea vine tîrziu, dar tot vine!... Apoi, mărturisindu-şi gîndul ascuns, în jurul căruia roiau toate îngrijorările ei: Postul acesta nu e aşa că are un adaos de diurnă?

Constantin Lipan respinse întrebarea cu o mişcare dispreţuitoare a palmei:

— Nu e vorba de asta! Importă funcţia în sine... Misiunea cea mai delicată şi cea mai plină de răspundere. Tu, Costea, în calitate de viitor jurist, eşti cel mai în măsură s-o ştii.

— Eu, *papa*, urăsc dreptul şi nu pot respecta aparatul justiţiei.

Toţi întoarseră capul, pe rînd, la Costea întîi şi pe urmă la Constantin Lipan, aşteptînd un eveniment extraordinar: o explozie, o catastrofă fără precedent.

Constantin Lipan, împotriva tuturor așteptărilor, așeză șervetul împăturit alături de farfurie și întrebă cu blîndețe stăpînită :

— Ce fel de vorbă e aceasta, Costea ?

— *Papa*, am deschis astăzi și am citit un dicționar juridic la capitolul procedură... Nu e nevoie să citești mai mult ca să înțelegi ce e justiția... Ce a ajuns justiția în mîinile oamenilor !

— Eu tot n-am priceput ce vrei să spui, Costea... întrebă mai departe Constantin Lipan, cu un surîs îngăduitor, fiindcă știrile bune îl făceau mai clement cu slăbiciunea altora.

— În dicționarul acesta, *papa*, am găsit toată enumerația termenilor întrebuințați în procedură. Mata îi cunoști mai bine ca mine : asignație, citație, rechiziție, opoziție, notificație, significație, execuție, confirmație, infirmație, conversiune, casațiune, disjuncțiune, omologare, expediție, prescripție, jurisdicție... Tot așa mai departe, pînă la trei sute cincizeci de cuvinte sau de locuțiuni, care toate înseamnă o formalitate de îndeplinit sau, mai exact, un truc, o stratagemă, un vicleșug menit să întîrzie ceasul hotărîrii... Asta-i justiția ! Un mecanism complicat înadins, cu ajutorul căruia fiecare din adversari luptă să ajungă cît mai tîrziu la numărul 350 — adică la judecata definitivă. La dreptate — cînd se întîmplă ca o hotărîre să fie într-adevăr și dreaptă...

— Acestea sînt copilării, Costea ! Paradoxe ieftine, pentru băiețași din anul întîi din facultate. Cînd te vei pătrunde adînc de știința dreptului, numai atunci ai să înțelegi. Am trecut și eu pe aici.

— Eu am să rămîn, *papa !*

— Haide-haide ! nu vorbi copilării. Ignoranța e întotdeauna sigură de sine. Deocamdată citește pandectele.

— Dar nu e ignoranță, *papa !* se înverșună Costea. Amintește-ți mata ce spune și mai ales ce simte prințul Nehliudov, din *Învierea* lui Tolstoi.

— Știința dreptului nu se conduce după romane, copile ! Tolstoi a fost un nihilist primejdios societății. El a dus Rusia unde se află astăzi. Lasă-l pe Tolstoi și deocamdată citește pandectele... Să vă fie de bine, copii !

Constantin Lipan se ridică de la masă şi trecu în birou. Costea gîndi cu milă: „Nu are curaj să discute. Sau, mai grav, mai trist, nici nu mai poate pricepe. E abrutizat de codurile lui."

Sabina se îndreptă pînă la uşă, privind peste ochelarii invizibili şi imitînd intonaţiile glasului patern:

— „Lasă-l pe Tolstoi, Costel, deocamdată citeşte pandectele. Citeşte pandectele!"

— Sabina, încetează odată! o mustră sever Elena Lipan, ajutînd pe Catinca la strînsul tacîmurilor.

— Eu nu ştiu ce maniere învaţă copila aceasta la şcoala ei! se dădu cu părerea Ana. Şi tu o încurajezi, Costea? Amîndoi vă completaţi...

— Exact, Annie! sacul şi petecul, oala şi capacul! Dumnezeu şi domnul viitor procuror general ne-au creat perechi-perechi. Tu cu Nellu. Eu cu Sabina. Voi reprezentaţi respectul filial şi cultul ipocriziei, iar noi...

— Costea, te-am rugat să nu te exprimi niciodată atît de impertinent în faţa copiilor. Ce pot să mă mai aştept atunci de la Sabina sau de la Nellu?

— Şi asta se repetă în fiecare zi! sublinie cu dezaprobare Ana.

— Desigur, eu nu mă schimb de la lună la săptămînă, cu moda pălăriilor! rîse Costea cu răutăcios înţeles.

Ana strînse din umeri, contemplîndu-şi vîrful unghiilor. Numai buzele subţiri tremurau de indignare înăbuşită.

Cînd ridică ochii, erau înlăcrimaţi. Se simţea şi ea străină, împresurată de ostilităţi, piatră în casă. Înainte de a sosi aci, îşi imaginase o viaţă mai puţin săracă şi sufocantă: prietenii legate prin cine ştie ce voinţă ascunsă a hazardului, teatru, ceaiuri, plimbări şi o confidentă de aceeaşi vîrstă şi cu aceleaşi gînduri.

Existenţa lor se arăta însă şi mai avară ca în orăşelul de provincie de unde au plecat. Cheltuielile erau şi mai mari, şi mai neprevăzute, şi mai imperioase; Elena Lipan se plîngea în fiecare dimineaţă că nu poate împlini bugetul de la o lună la alta. O singură dată au fost cu toţii la teatru, şi atunci s-a simţit umilită în acel grup numeros, de familie, fără distincţie şi în vestminte de o demodare ridicolă, ca o lojă din caricaturile revistelor satirice. Iar acum fratele îi făcea procesul unei pălării, care nici măcar

nu era un model, fiindcă a văzut pe Calea Victoriei vreo zece, cu toate asigurările modistei că e un exemplar unic, adus direct de la Paris.

Costea îi văzu lacrimile şi avu o bucurie rea. Le văzu şi Elena Lipan — ea cu o strîngere de inimă. Ca să risipească atmosfera încărcată, vorbi :

— Annie dragă, n-ai răspuns Matildei ? Te rog scrie-i şi invit-o la noi dacă s-a făcut bine... Sper că nu o să ne refuze.

Apoi plecă ochii în jos, neputînd suporta privirea stăruitoare şi grea de intenţii a lui Costea. „Extraordinar cum simte tot copilul acesta ! gîndi, şi cum simte totul cu o satisfacţie răutăcioasă. Parcă n-ar fi carne din carnea mea."

În adevăr, tanti Matilda era o mătuşă de la Iaşi, cu oarecare stare şi bolnavă de cancer. Toţi o cultivau, fiindcă lăsase să se înţeleagă că în lipsă de alte rude mai apropiate va lăsa un loc larg în testament familiei Lipan. Elena o invita, dar ştia bine că nu poate veni. Iar invitaţia avea un rost nemărturisit : scrisoarea de răspuns era să aducă date amănunţite asupra stadiului în care se afla boala.

Acestea le ştia Elena Lipan cînd vorbise, şi le înţelegea Costea cînd ridicase ochii să-i poarte apăsat de la dînsa la Annie, şi îndărăt, de la Annie la dînsa.

„De ce mă priveşte aşa ? gîndi cu durere Elena Lipan. Ştie doar că numai pentru dînşii o fac. Eu nu mai am nici o bucurie, decît bucuria lor. Robesc aci toată ziua. Nici nu ies din casă. Mă trezesc dimineaţa o dată cu sluga, înaintea tuturor, şi mă culc cea din urmă. Mi-am prefăcut a treia oară rochiile. Ce vor să mai fac ?"

Costea spuse cu un aer foarte nevinovat :

— Am citit o comunicare de la Academia de medicină din Paris... un specialist pretinde că, după toate probabilităţile, ştiinţa e pe cale să descopere leacul cancerului. În acest caz, tanti Matilda o mai duce fără grijă măcar douăzeci de ani.

— Să dea Domnul ! se grăbi Elena Lipan, ghicind gîndul lui Costea şi vrînd să arate cît e de străină de orice calcul josnic.

Ana însă, mai puțin subtilă, căzu în cursă. Interveni cu o grabă care dovedea că își apără o cauză personală, știind că dintre toți copiii ea era preferata tantei Matilda și deci că ea va fi privilegiată în dispozițiunile testamentului:

— Aș! Un bolnav de cancer e un bolnav condamnat. Amintiți-vă ce ne-a spus medicul astă-iarnă, după prima operație: nu mai durează decît doi ani cel mult. Și aceasta numai dacă boala are evoluție normală...

— Nimeni nu scapă dă cancer! se amestecă și Nellu, exagerînd accentul muntenesc, fiindcă îl considera un semn evident de distincție. Eu am un prieten, Nicki Hagi-Iordan. Un coleg. Băiatul domnului Iordan Hagi-Iordan, milionarul și directorul societății „Petrolul". Mama lui a murit anul trecut dă cancer. Ce n-a făcut domnul Hagi-Iordan? Îmi povestea Nicki. Posibilul și imposibilul! Au fost pă la toate sanatoriile. Au consultat medicii cei mai mari dă la Paris și dă la Berlin... Tocmai, *maman*, vroiam să te rog! Mîine o să-l invit pe Nicki la mine. Joia după-amiază avem liber. Am fost dă două ori la dînsul și trebuie să-l invit și eu la ceai... m-a plimbat dă o mulțime de ori la Șosea cu Pakardul. Domnul Hagi-Iordan are două automobile: un Pakard și un Austro-Daimler. Pot să-l invit, *maman*?

— Ți-am spus, Nellule, că n-am nimic împotriva prietenilor tale. Numai ia aminte și învață a ști cum și din ce lume să-ți alegi prietenii. Omul se judecă după prieteni.

— O! *maman*, dacă e un fiu dă milionar și coboară dă-n Austro-Daimler să se urce în Packard, nu e unul d-ăia! interveni Sabina, parodiind accentul lui Nellu, atît de subit muntenizat.

— Cred și eu că aista n-a fi un jîgos, cum era Chirilovici! adăugă înăcrit Costea.

Elena Lipan se uită la băiatul mai mare și oftă, clătinînd din cap.

Povestea cu acest Chirilovici fusese cel dintîi semnal de vrajbă între copii. Era veche de doi ani. Sandu Chirilovici, băiatul portarului de la grajdurile primăriei din orașul lor, coleg și prieten cu Costea, concurentul la premiul întîi, fusese invitat la masă de Sfîntul Constantin. Timid și neînvățat să se poarte în lume, băga cuțitul în

gură, tăia pîinea în pătrățele, comisese o sumă de orori. Costea se simțise jenat sub privirile batjocoritoare ale Anei și ale părinților. După plecarea prietenului se iscase o discuție aprigă.

— Dar e premiantul întîi, alături de mine! îl apărase Costea. Și recunosc că e mai inteligent decît mine, fiindcă el n-are atîta timp să-și învețe lecțiile. Prepară pe alții. E sărac și își ajută frații mai mici.

— O fi! îl condamnase Constantin Lipan. Aceasta nu-l obligă însă să mănînce ca un om al cavernelor. Creșterea și-o face omul singur dacă n-are cine să i-o dea.

— În orice caz, ai fi putut să-l inviți în altă zi, nu cînd aveam musafiri... adăogase Ana. Ce-are să creadă lumea ?... Desigur că e vreun neam de-al nostru, pe care îl ținem ascuns. Un neam de la pădure...

— Lasă, că știe toată lumea că bunicul nostru, dascălul Costache Lipan din Cîrligi, n-avea nici un domeniu forestier, cum știe și că nici n-a fost cardinal, ca Richelieu ori ca Mazarin, ci un biet cîntăreț de strană, om de inimă și de ispravă, care și-a rupt bucățica de la gură să-și trimeată feciorul la carte. Poate pretinde Annie că bunicul învățase din codul manierelor elegante cum să manevreze cuțitul la masă ? replicase hărțăgos Costea.

Cu aceasta conflictul se încheiase în seara de atunci. Dar dura surd și se înăsprea de doi ani cu fiecare prilej nou.

Pendulul bătu unsprezece. Elena Lipan pirotea, țesînd găurile unui ciorap întins pe un ou de lemn. Ciorapii Anei, care la pensionul ei aristocratic nu învățase îndeletniciri atît de vulgare. Costea avu o clipă un început de remușcare, văzînd-o îmbătrînită înainte de vreme și încovoiată deasupra lucrului, cu ochii ei uzați, cu degetele ei slabe și înăsprite de munci grosolane.

Își luă bună seara și trecu în odaia lor. Nellu se așezase la masă și începuse să buchirească lecțiile cu fruntea încrețită de atenție. Nu era inteligent, pricepea greu și uita repede. Era vanitos și pedant. Dar era silitor, ordonat, cuminte : un elev model, cum îl lăudau profesorii.

„Un *papa* în embrion“, gîndi Costea dezbrăcîndu-se.

Și în așternut, cu fața întoarsă la perete, unde se vedeau pe zugrăveala roșie urmele mai întunecate ale mo-

bilelor şi tablourilor scoase de foştii chiriaşi, Costea se întrebă dacă nu cumva a devenit un monstru. Pe toţi îi ura. Pentru nici unul nu pierdea prilejul să le arunce o ofensă. „Ce vină au ei ? Aşa i-a făcut viaţa. Aşa are să mă facă şi pe mine viaţa mîine..."

— Am trecut şi eu pe acolo ! spusese Constantin Lipan. Toţi trec, se zbat puţin, încearcă să se agaţe, pe urmă se lasă tîrîţi...

Simţi o înduioşare pentru toţi, ca pentru bolnavii mistuiţi de un rău fără iertare. În ceasul acela, dacă ar fi în mijlocul lor, ar găsi cuvintele bune care să aducă o împăcare, o înţelegere mai adîncă şi dureroasă ; iertarea pornind de la unul la altul.

Dar fiecare era în camera lui zăvorîtă, singur şi duşmănos. Şi pe fiecare îl despărţea de celălalt un zid mai gros decît peretele de cărămidă şi de var.

— Nellule ! vorbi prietenos, întorcîndu-se pe o coastă. Dă-mi cartea, să-ţi explic eu... Aşa ai să termini mai repede.

— Lasă-mă ! ştiu cum îmi explici tu... După cinci minute te enervezi şi-mi spui că-s tare de cap. N-am nevoie de ajutorul tău ! N-am nevoie de ajutorul nimănui !

Costea rămase îndelung cu privirea înfiptă în tavan.

Afară ploaia se auzea şuroind nesfîrşit şi monoton, ca o putere rea şi tenace, care n-are nevoie de nici o grabă ca să potolească tot, să putrezească tot, să extermine tot.

V

UN MINISTRU — BĂIAT BUN!

— Eu înţeleg să vă apăr viaţa, onoarea şi averea! sfîrşi oratorul. Eu înţeleg să-mi pun slabele mele puteri în serviciul unei opere mai presus de mine şi mai presus de partid! Ce importă un om, ce importă un partid, cînd în faţa noastră stă ţara şi cînd ne priveşte viitorul? Eu nu mă îmbăt de vorbe umflate şi nu vă arunc în ochi fraze umplute cu vînt. Eu nu vă cer decît să mă urmaţi la fapte. Vorba e trecătoare. Omul e trecător. Fapta rămîne. Am zis!

— Bravooo! Trăiască! Sus cu el! se dezlănţuiră în urlet o sută de glasuri, şi toţi din sală începură să tropăie din picioare, cu obrajii scăldaţi de sudoare şi cu ochii injectaţi de fum.

— Încă un mehenghiu! vorbi un moşneguţ cu cioc către vecin.

— Mai zi o dată, stimabile, că te-am mardit! îl ameninţă de la spate un glas de bas profund.

Moşneguţul se întoarse să răspundă. Dar omul care vorbise era un zdrahon cu bărbia sprijinită într-o coşcogea bîtă, să despice o ţeastă de taur. De aceea moşneguţul îşi înghiţi răspunsul şi tăcu, aplaudînd cu entuziasm.

Pe ministrul justiţiei îl chema Elefterescu, şi toată lumea îi spunea Gică.

Întreaga sa carieră politică de douăzeci de ani, de la primele trepte, se rezuma în abilitatea cu care îşi cultivase acest diminutiv familiar, semn evident al popularităţii.

Pentru toţi era Gică.

Iar Gică pentru toţi era un băiat bun, fără morgă, şi gata în fieştece clipă să sară în ajutorul oricui: prieteni, cunoscuţi şi necunoscuţi ajunşi la strîmtoare, alegători şi contribuabili, gazetari, partizani şi chiar adversari politici, fără să-şi precupeţească serviciile cu vreo ipotecă ori vreo poliţă de recunoştinţă asupra viitorului. Dimpotrivă! Le respingea cu o dezarmantă indignare, rîzînd şi ameninţînd cu degetul:

— Îmi pare rău! Nici nu vreau să aud despre recunoştinţă. Slăbeşte-mă cu mulţumirile şi toate mofturile acestea. S-a făcut! Gata! Uităm amîndoi!

Băiat bun în cel mai deplin şi mai dezinteresat înţeles al cuvîntului. Adevărat corb alb. Corb alb între cei negri! Partidul îi era de trei ori îndatorat: pentru campaniile duse în parlament ca opozant şi întotdeauna încununate cu mari succese oratorice; pentru îndemînarea dovedită în toate alegerile, izbutind în ultimul moment să atragă voturile nehotărîte, şi cu deosebire pentru tactul depus în aplanarea tuturor conflictelor lăuntrice, unde cuvîntul lui ştia să îmblînzească ambiţiile prea grăbite şi să calmeze spiritele prea iritate. Devenise astfel indispensabil şi fiindcă era întotdeauna voios, părea inofensiv.

De fapt, surîsul amical de pe buze, cu care întîmpina într-o egală bunăvoie tartorii cei mai îmbătrîniţi în rele ai partidului, ca şi solicitanţii timizi şi necunoscuţi de la periferia ţării, ascundea o cruntă şi lucidă cunoaştere a slăbiciunilor omeneşti. Îşi ascunsese unghiile, ştiind să aştepte.

Acum se pregătea să le scoată la iveală.

Pentru socotelile sale, Constantin Lipan era omul cel mai potrivit. Onest, străin de politică, sărac şi fără legături în capitală, înfăţişa pentru el mîna neînduplecată şi inconştientă de fier de care avea nevoie. În lupta subterană şi surdă pentru şefia partidului, cele două tabere tîrau după ele păcate grele. Un îndoit scandal, izbucnit pe neaşteptate, după scandalul abia potolit al paşapoartelor care expediaseră peste ocean, în Antile şi în statele Americii de Sud, mii de ţărani proletarizaţi ca mînă ieftină de lucru, în locul sclavilor negri de odinioară; le-ar fi retezat şi firul intrigilor, şi pofta de şefie. Astfel, deasupra tuturor, Gică Elefterescu ar fi apărut deodată tare, temut şi cu voinţa hotărîtoare. Omul provindenţial! Iar

o dată cu influenţa din guvern şi-ar fi săltat brusc şi acţiunile opiniei publice: devenea ultimul factor de curaj, loaial şi ferm, care pune dreptatea şi avutul ţării mai presus de prietenii şi de josnicele calcule de partid. Pe urmă şefia avea să-i cadă de la sine, ca un fruct copt.

De aceea, cînd şeful de cabinet îi aduse carta de vizită a lui Constantin Lipan, îşi frecă mîinile cu satisfacţie, clipindu-şi singur pehlivan din coada ochiului.

— Cheamă-l aci şi te rog să nu ne deranjeze nimeni. Nu mai exist absolut pentru nimeni.

Magistratul miop şi timid, sărmanul Constantin Lipan, încă mai miop şi mai împleticit de emoţie, intră împiedicîndu-se în covor şi abia învrednícindu-se să îngăimeze cu interminabile temenele şi plecăciuni:

— Domnule ministru... Am onoarea să vă...

Gică Elefterescu îi ieşi înainte de după birou şi-i întinse mîna, tîrîndu-l spre fereastră:

— Ce-s mofturile astea?... Dragă Costică, de cînd am devenit pentru tine „domnule ministru"?... Trebuie să ştii că am rămas Gică, fostul tău coleg de clasă. Gică, şi nimic mai mult! Dă-mi voie să te privesc puţin în lumină. Hm! Puţin păr alb la tîmple, puţină chelie în creştet şi ochelarii ăştia... Încolo, nu prea multă schimbare. Să stăm şi să vorbim. Ia loc! Îl apăsă de umeri.

— Fumezi? Întinse cutia de ţigări.

Constantin Lipan nu fuma.

Dar luă o ţigară şi acceptă foc de la ministru, ca să nu refuze o primire atît de amabilă.

— Eu fumez ca un şarpe! declară Gigă Elefterescu. De altfel, ştii că fumam şi în şcoală. Pe ascuns, la closet. Acelea erau cele mai delicioase ţigări. Ia să ne instalăm aci şi să stăm niţel de vorbă, ca pe vremuri!...

Îl remorcă de braţ şi îl pilotă la un colţ mai retras şi mai intim al vastului cabinet ministerial, cu o mesuţă rotundă şi cu adînci fotolii îmbrăcate în marochin roşu, sub o copie a celebrului tablou de Prud'hon: *Justiţia urmărind crima.*

Constantin Lipan se aşeză cu sfială pe marginea unui fotoliu, tuşind din pricina fumului. Ar fi vrut să privească în toată voia şi cu toată veneraţia la pereţii înalţi, la tablourile cu late rame aurite şi la toată măreţia solemnă

a încăperii, ca unul care păşea pentru întîia oară în viaţă pragul unui asemenea sanctuar al divinităţii sale simbolic legate la ochi. Dar n-avea răgaz. Îl frămîntau alte simţiminte şi gînduri. Îl frămîntau şi-l turburau peste seamă.

Nu-i venea să creadă că fostul coleg a rămas atît de tînăr şi că e atît de prietenos. El se îmbrăcase în haine oficiale, jachetă, guler tare şi pantaloni în dungi, ca pentru o gravă audienţă, şi descoperea un simplu camarad, tutuindu-l ca acum treizeci şi ceva de ani, de cînd nu s-au mai văzut.

Ministrul se înfundă în jilţ, picior peste picior, aruncînd colaci de fum în tavan.

Îl privi printre gene. Îl cîntări şi fu mulţumit de examen. Rămăsese aşa cum se aştepta: modest, stîngaci, minuţios în fiecare mişcare. Fostul premiant întîi, poreclit „Incoruptibilul“ — şi în plus metamorfoza celor treizeci şi ceva de ani: păr sur, început de chelie şi ochelari de miop.

Îi puse mîna pe genunchi cu o familiaritate care îşi face întotdeauna efectul, fiindcă întotdeauna cucerea omul:

— Ce-ai zis de mutarea ta aci? Te-a surprins, ai?

— Tocmai, dacă n-am venit să-ţi mulţumesc, dragă dom... dragă Gicule, e numai fiindcă nu ştiam cărei întîmplări...

— Ei, lasă astea, Costică! Ai să vezi că lucrurile s-au petrecut mult mai simplu... Cîţi ani am fost colegi? Doi sau trei?

— Doi... În clasa a şasea ai plecat la Iaşi.

— Exact! Din pricina lui Statachiu. Mă persecuta la matematică. Adică, la drept vorbind, nu mă prea persecuta el, cît nu mă prea pierdeam eu cu firea să buchiresc misterele ecuaţiilor algebrice. Nu de alta, da' să nu-ţi rup cumva ţie pîinea de la gură, Costică Lipan, premiul întîi cu cunună, Costică Incoruptibilul!...

Ministrul rîse foarte voios, aruncînd mereu rotocoale de fum din ţigară şi înveselindu-se foarte de aceste plăcute şi îndepărtate amintiri. Constantin Lipan, Costică Incoruptibilul, încercă şi el să surîdă, stingherit şi mereu tuşind din pricina fumului!

Gică îl mai plesni o dată cu palma peste genunchi:

— Ce vremuri ferice, bre Costică, bre! Ai, ce zici? La drept vorbind, cu matematica n-am dus niciodată casă prea bună în şcoală! De altfel, nici cu altele!... Să fi avut eu ştofa ta, ehei!... Apropo! Ştii că Statachiu n-a murit? Se ţine încă bine moşneagul! A venit la mine să-mi ceară să-i numesc un ginere supleant... Se jena. Credea că mai ţin minte şi că-i port rîcă... I-am numit ginerele cum a vrut şi unde a vrut — de altfel un băiat bun! — şi nu ştia cum să-mi mulţumească... Prostii! Un bine nu e niciodată o piatră aruncată în baltă. Dar să venim la vorba noastră. Întrebatu-te-ai cumva de unde mi-a venit ideea să te aduc aci?... Telegrama! Telegrama ta de felicitare, cînd am depus jurămîntul. Ce te-a făcut să dai telegramă?...

— M-am bucurat sincer cînd am citit în ziare solemnitatea instalării dumnea... tale la minister... îngăimă Constantin Lipan, care dăduse telegrama nu din proprie iniţiativă, ci după sfatul Elenei.

— În fine!... Nu importă cum ţi-a venit inspiraţia. Fapt este că numai aşa mi-am adus aminte că intraseşi cîndva în magistratură. Am pus să-mi aducă anuarul, am consultat cazierul tău. Nu-i greu să-ţi dai seama cît m-am scandalizat şi ce tămbălău am făcut cînd văzui cum te-au lăsat toţi să mucezeşti într-o asemenea puturoşenie de tîrg... Şi pe urmă mi-am mai adus aminte ceva. Ceva care nu se uită, dragă Costică. Întîmplarea cu mine şi cu Naum... Îţi mai aminteşti?...

— Puţin... Foarte vag... încercă Lipan să-şi scormonească amintirile.

— Văd c-ai uitat. Eu n-am uitat, fiindcă era soarta mea în joc. Astfel de lucruri nu se uită, dragă Costică. Tu ai dovedit atunci că pui dreptatea mai presus de orice. De prietenie şi de orice. Cînd cercetarea n-a putut stabili dacă eram eu vinovat sau Naum, tu singur aveai în mînă soarta noastră. Îţi spun drept că m-am temut. Mai întîi, Naum era băiat bun şi bine notat de profesori. Pe urmă, era şi cel mai bun prieten al tău. Eu aveam toate aparenţele împotriva mea. Destul să fi spus că nu ştii, şi zburam din şcoală. De aceasta m-am temut. Dar tu, nedezminţitul Incoruptibil, te-ai ridicat şi ai spus adevărul. Ţin minte chiar că ai insistat, spunînd

că pui dreptatea şi adevărul mai presus de prietenie... Aceasta nu se uită, dragă Costică! M-ai salvat atunci, măcar că nu-mi erai cine ştie ce prieten. Şi nu m-ai salvat de dragul meu, ci fiindcă ştiai că nu sînt vinovat. Ai făcut-o, cum spuneai, pentru adevăr şi dreptate... Fiindcă aşa îţi dicta conştiinţa! Bietul Naum!... Niciodată n-am să uit cu ce ochi te-a privit... De altfel, i-ai făcut un serviciu. S-a dus la şcoala militară, şi acum e general de corp de armată. S-a purtat minunat în război. Astfel, l-ai ajutat indirect să-şi facă o carieră de o mie de ori mai bună decît aceea de profesor, cum intenţiona el. Chiar îmi spunea ultima oară cînd l-am întîlnit... Tu l-ai mai văzut vreodată?

— Nu!... mărturisi Constantin Lipan, muncindu-şi zădarnic mintea să reconstituie cum s-au petrecut atunci lucrurile.

Vag îşi amintea că într-adevăr, în calitate de elevul cel mai bun din clasă, fusese chemat să dezlege o întîmplare turbure şi că în spiritul său drept şi-a sacrificat prietenul pentru adevăr. Dar ce anume a fost şi cum s-a terminat povestea nu mai ştia şi nici n-ar fi crezut vreodată că există cineva care să mai păstreze o atît de fidelă amintire.

Fostul camarad îi apăru cu totul altfel de cum îl socotise pînă acum.

În şcoală era o puşlama zgomotoasă şi leneşă, întotdeauna prin coada clasei. Gicu, cel care-şi vindea cărţile încă de la începutul anului; cel care copia cu mai neîntrecută dibăcie la teză; cel care răspundea mai obraznic profesorilor... În politică, îi urmărise cariera cu oarecare dispreţ şi uimire, fiindcă îl vedea utilizînd cu aceeaşi neîntrecută dibăcie toate apucăturile de şcolar leneş şi chiulangiu, turbulent şi palavragiu.

Acum îl regăsea în această excelenţă lipsită de mofturi, prietenoasă, şi sub aparenţa uşuratică păstrînd o seriozitate solidă, ca, de pildă, amintirea acelei întîmplări din care a tras o atît de dreaptă judecată asupra unui om.

Ministrul aprinse altă ţigară de la cea sfîrşită şi surîse încîntat de rezultatul primei părţi din audienţă. Cîştigase nătăfleţul definitiv! De aci înainte ştia că fostul camarad avea să-i fie credincios ca un cîine, mai ales că nu era

să ceară nimic decît să dezlănţuie justiţia şi s-o lase să-şi urmeze drumul neturburat.

Spuse :

— Aceasta e toată povestea, dragă Costică! Aşa am văzut eu lucrurile, şi cred că am văzut bine. Dacă am făcut să fii mutat aci, tu ştii mai bine decît orişicine că am făcut-o fără nici un interes. Nu ne-am mai văzut de treizeci de ani. N-a stăruit nimeni. Ştiu că nu faci politică. Ştiu că te-ai însurat fără nici un calcul — nici de protecţie, nici de zestre. Ştiu că ai patru copii şi că pentru toţi cheltuielile sînt mari, fiindcă toţi, sau aproape toţi sînt încă în şcoală... Toate acestea le ştiu, şi a fost uşor să le aflu, căci viaţa ta e limpede ca sticla. Şi o dată ce te-am adus aci, m-am gîndit mai departe. Trebuie să cunoşti că m-am hotărît să inaugurez o eră nouă în justiţie. Tu să nu mă judeci după aparenţă. Aparenţa poate e uneori în defavoarea mea. Ce-ţi spui? „Ăsta e un om mîncat de politică. Stricat de politică"...

— Cum mi-aş permite să spun asta? ripostă Constantin Lipan cu mare grabă, turtind ţigara în scrumieră şi bucurîndu-se de cazna ei.

— Nu! Nu! Nu e nevoie să negi. Aşa gîndeşti fiindcă aşa gîndeşte toată lumea. Dar, dragul meu, aparenţa e înşelătoare!... Pentru mine politica a fost un mijloc, nu un scop. Cînd eşti în haita lupilor, trebuie să urli ca lupii. Are să te surprindă însă cînd ţi-oi spune că detest politica. Prin politică, vreau să fac ceva bun şi durabil. Zic prin politică, fiindcă atît în ţara românească de ieri, cît şi în cea de azi, de după război, mai ales în cea de azi, nu se poate altfel. Nu se poate pe altă cale. Vreau să-mi leg numele de o operă de purificare. Vreau să le dau la cap tîlharilor! Tîlharilor de oriunde... Mie îmi este indiferent dacă sînt din partidul nostru sau din opoziţie, dacă fac ori nu politică. Exact cum tu, acum treizeci de ani, n-ai şovăit să-ţi sacrifici prietenul cel mai bun fiindcă aşa îţi dicta conştiinţa, tot aşa îmi dictează conştiinţa şi mie să fac... Numai tu poţi să mă înţelegi! Şi numai în tine pot să am încredere deplină. De asta te-am chemat... Eşti proaspăt sosit aci, nu-ţi dai poate încă deplin seama de cîte intrigi şi de cîte presiuni uzează politicianismul chiar în justiţie... Cu oamenii de aci nu

mai puteam să încerc nimic nou. De aceea m-am gîndit să apelez la tine. Există cîteva chestiuni urîte și grave, de care n-a cutezat nimeni să se atingă. Eu îndrăznesc. Știu că aceasta poate să mă coste cariera politică... Nu-mi pasă! Ai să primești peste cîteva zile delegația de procuror general. Te rog s-o primești și te rog fiindcă și tu, dacă-ți cercetezi conștiința, nu se poate să nu mă înțelegi. Eu nu-ți cer decît să-ți îndeplinești misiunea. Fără nici o rezervă! Fără de nici o restricție! „Justiția urmărind crima!" arătă el cu țigara spre tabloul de deasupra lor. În sfîrșit, traducerea acestei alegorii în fapte concrete, în realități; nu o fățarnică mistificare a justiției, ca pînă acum. Să sfîrșim odată cu toate minciunile! Să începem o eră nouă, ca într-o țară nouă, cum ar fi trebuit de acum cinci-șase ani... Îmi iau angajamentul să nu intervin niciodată, în nici un fel și pentru nimeni. Pentru mine nu există nici prieteni, nici legături politice cînd e vorba de justiție. Aceasta e tot ce aveam să-ți spun, și nu mai adaog nimic, fiindcă știu cărui om m-am adresat. Pot considera lucrul încheiat. Nu?

— Mă tem că nu voi corespunde așteptărilor tale... E o misiune atît de delicată! mărturisi Constantin Lipan cu vorbele înecate în gîtlej de emoție.

— Lasă modestia, dragă Costică! Te știu. Toată cariera ta vorbește pentru tine. Nici nu vreau să mai discutăm despre aceasta... Mai bine spune-mi acum, ce-ți fac copiii? Ai văzut că prin mijloacele mele am aflat și cîți copii ai. Patru! Desigur, toți în școală...

— Trei sînt în școală... dădu informații Constantin Lipan, bucuros că există cineva să se intereseze de grijile lui multe și grele. Un băiat și o fată, în liceu... Un băiat student la Drept... Iar fata cea mai mare a terminat pensionul și stă acasă. Viața e îndestul de aspră pentru o familie constrînsă să trăiască numai din salariu...

— O știu! suspină ministrul, dovedind că participă la aceste necazuri. Dar acum, o dată ce ești mutat la București, lucrurile au să se mai simplifice! Băiatul de la Drept te rog să-l trimiți la mine... Îmi dai un telefon și-l primesc zilele acestea. Îi putem aranja o sinecură, ceva, o slujbă ușoară de o oră-două, undeva. Fie aici la minister, fie la Consiliul legislativ!... Iar fata procurorului general n-are să aștepte mult pînă să se mărite. Îi găsim noi un

băiat bun şi cu viitor... Te rog să nu iei în nume de rău faptul că mă amestec cu atîta lipsă de delicateţă în lucruri care nu mă privesc ! Aş vrea să mă consideri prieten înainte de toate ; iar eu aşa înţeleg prietenia... Te-a supărat francheţa mea ?

— Nu domn... Nu, dragă Gicule ! Dar îţi spun drept că m-am simţit atît de izolat şi de străin în acest Bucureşti !... Viaţa e mult, mult mai scumpă de cum mă aşteptam...

— Şi aci trebuie o mînă de fier ! aprobă ministrul. O mînă de fier, care să stîrpească specula ! Am un întreg proiect, care ar da roade frumoase şi imediate dacă nu m-aş lovi de interesele colegului de la Industrie şi Comerţ şi de supărarea colegului de la Interne. Politica, dragă Costică, e moartea noastră !

Gică Elefterescu se uită la ceas, cu figura deodată foarte preocupată. Constantin Lipan pricepu şi se ridică.

— Ne-am înţeles, aşadar, dragă Costică ! Va fi o surpriză numirea ta. O nedumerire generală. Dar au să vadă !... Săptămîna viitoare apare decretul.

— Numai să nu ai o dezamăgire...

— Atîta grijă să nu mă lase pe mine să dorm, dragă Costică ! Să găsesc cinci, numai cinci oameni ca tine, şi în doi ani schimbăm faţa ţării ! Nu uita, dă-mi un telefon şi trimite-mi băiatul... Pot spune că i-am şi găsit locul lui.

Constantin Lipan ieşi de-a-ndaratele, condus pînă la uşă de ministru. Apoi Gică Elefterescu se duse la geam şi privi afară, frecîndu-şi încîntat mîinile. Totul era în regulă. Nici n-ar fi visat un om mai potrivit planurilor sale de mult şi răbduriu pregătite.

„Cum de i-a dat în cap imbecilului să-mi trimită telegrama ?... se întreba, schimbîndu-şi inelul de pe un deget pe altul. Te gîndeşti că dacă nu era telegrama, uitam cu desăvîrşire de existenţa lui şi dădeam peste cine ştie ce canalie"...

De la fereastră păşi la birou şi deschise sertarul, bătînd cu palma drăgăstos cele două dosare pe încetul şi perseverent ticluite, încă înainte de a manevra strămutarea sa de la Ministerul Domeniilor la Justiţie. „De aci va exploda surpriza şi aici îşi vor frînge oasele tocmai cei care se ţin mai ţanţoşi şi se socot mai la adăpost ! Întîi afacerea Osias-Mladoveanu—Banca Continentală. Pe urmă, celorlalţi, cînd se vor bucura mai zdravăn, recu-

noscători că i-am servit, le servesc şi lor afacerea Petrolul—Iordan Hagi-Iordan. Grecul e prea inteligent ca să nu se dea în lături la primul avertisment. Se leapădă de tovarăşi, să-şi salveze interesele lui. Şi mi-i trimite pe toţi la năvodul lui Costică Lipan... Ăsta, cu dreptatea şi conştiinţa lui, e în stare să-şi vîre pe tată-său şi pe mamă-sa la puşcărie !... Dacă nu exista, trebuia inventat !"

Iar Gică Elefterescu, ministrul cel serviabil şi atoateîmpăciuitorul, eternul Gică, indispensabilul Gică şi inofensivul Gică, avu un rînjet pe care nimeni nu i l-a văzut niciodată, ridicînd ochii la copia tabloului alegoric din perete : *Justiţia urmărind crima.*

În stradă, Constantin Lipan, Incoruptibilul, roti ochii, încă buimaci de emoţie. Apoi intră la o cofetărie să cumpere prăjituri şi o modestă butelie de lichior, pentru a sărbători în familie cu tot fastul această primă şi neaşteptată victorie a dreptăţii, în ţara atîtor nedreptăţi.

PARTEA A DOUA

FOAMEA

— Vreau o bucată grasă şi bine friptă. Ai înţeles, mă urîtule? întreabă domnul care avea totdeauna aceeaşi masă rezervată în fundul restaurantului, lîngă orchestră.

— Ştiu cu ce vă place dumneavoastră! făcu chelnerul, şi alergă, purtînd farfuriile deşarte cu o supleţe de acrobat.

Domnul răspunse unui salut din dreapta şi mai salută pe cineva din stînga. Căci era un domn foarte important. De aceea, şi din alte pricini, surîdea fericit şi voios.

Deodată, bunăvoia se întunecă. Cu glas înecat de mînie, se răsti la un bătrîn care cutezase să-i întindă un pachet de cărţi poştale ilustrate, cu vederi:

— Ce e cerşetoria aceasta? Nici aci nu putem scăpa de cerşetori? La muncă, domnule, la muncă!

— Adevărat! încuviinţă vecinul din dreapta, vorbind peste masă. Ar trebui să se ia măsuri, domnule senator. A devenit un scandal cu cerşetorii aceştia în haine negre...

— Băiete, n-am să aştept un ceas friptura! Am spus grasă şi bine friptă! Şi daţi individul acesta afară!

Bătrînul se strecură ruşinat printre mese, cu micul lui pachet sărac şi inofensiv. Era un bătrîn încovoiat de spate, cu straiele roase dar periate, cu ochii trişti şi cu mîini tremurătoare: şi nu părea un cerşetor de profesie. Ochii cerşetorilor de profesie nu sînt niciodată atît de trişti.

La colţul bulevardului, un pui de ţigan, cinchit într-un palton prea larg, bătea frenetic cu cleştele în tava fierbinte:

— Castanele! Poftiţi castanele! Faine castanele!

Sabina se opri să-i facă alișveriș. Mută de pe un braț pe celălalt cureaua patinelor și așteptă restul. Ana Lipan, care nu observase, mergea înainte și, crezînd-o alături, vorbea mai departe, gesticulînd cu mîna înmănușată. Cînd se uită, mirîndu-se că nu obține răspuns, descoperi cu surpriză că se adresa unui domn cu ochelari și căciulă brumărie. Domnul călca într-un pas, ascultase fără voie și salută, rîzînd sub mustățile cu chiciuri de ger.

— Pardon ! îi întoarse spatele Ana Lipan, ofensată.

Domnul trecu mai departe fără să se supere. Ana își descărcă toată indignarea pe Sabina, care sosea cu punga de castane purtată în sus ca un trofeu.

— Ce înseamnează aceasta, Sabino ? Mă faci să vorbesc singură cu toți indivizii... N-am să mai merg niciodată cu tine ! Ce ai acolo ?

— Castane ! răspunse triumfal Sabina.

— Poftim ! Ai devenit imposibilă ! Ce apucături mai sînt și acestea, să cumperi pe stradă castane, ca băieții de prăvălie ?

— Sînt delicioase, Annie ! Nu iei și tu ? o invită cu intenție pacifică Sabina.

Annie strîmbă din nas. Cine a mai văzut-o oare pe dînsa vreodată mîncînd castane pe stradă ?

Sabina strînse din umeri la acest refuz :

— N-ai decît ! Cînd strîmbi așa din buze, parcă ești Boțocan cînd musteceşte...

— Am să te spun lui *maman*. Nu te mai iau niciodată cu mine. Mă compromiți...

— Și eu am să te spun lui *maman* că acostezi pe stradă domni cu căciulă brumărie... Să văd, cum ai să te explici?... Mai bine ia o castană și hai să ne împăcăm, Annie !

— Lasă, că ajungem acasă și mai vorbim noi, domnișoară ! amenință Ana.

— Sigur că o să ajungem. Și sigur că o să mai vorbim... Eu nu-s ca tine, să stau înțepată toată ziua, fiindcă m-a respins așa de brutal un domn cu atît de superbă căciulă brumărie !...

Ana o fulgeră cu privirea. Sabina nepăsătoare începu să dezgheoace coaja unei castane, mușcînd din fructul făinos, parfumat și cald.

În aerul aspru al iernei, mirosul era însă mai ațîțător. Ion Ozun, care asistase la scenă rezemat de vitrina Librăriei Alcalay, simți o năvalnică amețeală împăienjenindu-i privirea, fără nici-o drojdie de energie și nici un disponibil de tinerească voie bună, ca să se bucure de pitorescul episodului.

Se împliniseră de aseară patruzeci și opt de ore de cînd nu mîncase. Devenise aerian. Iar cînd mulțumea cerului și misterioaselor legi ale sucurilor gastrice că stomacul, descurajat de atîta așteptare, se îndurase să-și descleșteze gheara dureroasă a foamei, mirosul acesta cald și pofticios îi stîrnise din nou lihneala ațipită. Se uită cu ciudă la copila în sveterul alb de lînă, cu patinile atîrnate pe braț și cu obrazul îmbujorat de frig. Nu recunoștea sora studentului din noaptea cînd a sosit în București și cînd trenul se oprise aproape de intrare în Gara de Nord, fiindcă strivise sub roți o necunoscută. Vedea numai o odraslă alintată de oameni sătui și o înglobă în aversiunea lui de flămînd.

— Castanele! Faine castanele!

Măcar cinci lei de-ar găsi într-un fund de buzunar, o hîrtie ruptă, prețul unei jumătăți de pîini!

— Calde castanele! Faine castanele!

Stăruitor, mirosul fructelor coapte se înălța din cuptorul improvizat. Alți trecători se opreau, așteptau rest, porneau ținînd cornetul între degete și schimbau mîna cînd se frigeau prin hîrtia subțire.

Țigănușul își dogorea la jăratic palmele roze, ca palmele de maimuță ori de senegambez. Cu o ascuțime precoce, știa cărui trecător să-i reteze mersul grăbit.

— Coapte castanele! Faine castanele!

Ion Ozun se mută din acest loc al supliciului.

Porni în sus, pe Calea Victoriei. Bătu talpa mai apăsat, să-și dezmorțească vîrful degetelor în pantofii pirpirii.

Nu avea ochi pentru frumusețea acestei dimineți senine de iarnă, cu cerul sticlos și cu văzduhul deodată purificat. Nici pentru trecătorii curgînd împotrivă-i: bărbați înfășurați în blănuri, femei rîzînd și vorbind sonor. În privirea dilatată de tortura foamei, ca într-un început de delir, se perindau ciudat și spasmodic numai oameni sătui, sătui, sătui...

Prin uşa băcăniilor cu aperitive, cînd se căsca să primească înlăuntru un client vînăt de ger, năvălea miros de peşte şi de cafea, de şuncă şi de măsline, de costiţă afumată şi de portocale ; mirosul băcăniilor din belşug îndopate cu toate trufandalele culese din toate unghiurile lumii. La „Dragomir" atîrnau iepuri şi fazani cu picuri de sînge îngheţat în nări. Un coş de crevete. Un snop de banane. Castraveţi verzi şi struguri de Constantinopol. O langustă vie, ca o reclamă de văpsea lăcuită, mişcîndu-şi mustăţile uriaşe. Şi fructe bizare şi aurii de tropice, culcate delicat în sicriuşe fine de papură, pe căpătîi capitonat.

Ion Ozun vedea cu stranie limpezime bărci fugărind pe oceanul brumos bancurile de sardele ; plantatori cu pălării conice supraveghind negri cu încărcate coşuri pe umeri ; un vînător cu puşca la ochi, în codru nins de brad ; vapoare şi gări, fabrici şi orezării inundate, tot tumultul planetei, cu porturi şi hamali, cu hale imense şi cu abatorii, cu uscătorii de fructe şi acvarii de păstrăvi, cu minusculi arbuşti de mirodenii şi cu moruni giganţi atîrnaţi în cîrlige ; tot ce fauna şi flora celor cinci continente oferă în pămînt, pe pămînt, în apă şi în văzduh ; tot ce oamenii celor cinci rase cară de sub toate latitudinile, încarcă, vînează, pescuiesc, cultivă cu savante rafinamente şi adună pentru belşugul acesta al rafturilor de băcănii. Fiecare cutie, fiecare ladă, fiecare sac a călătorit din alt capăt de lume ca să ajungă aci şi să-i aţîţe nările şi privirea flămîndă. Niciodată n-a cugetat ce univers variat şi pitoresc poate încăpea într-un raft de prăvălie. Şi mai ales ce univers savuros !

Există fericiţi care găsesc o pungă în zăpadă. Alţii, pe care îi caută cu telegramele o moştenire. Există şi acei care-au învăţat curajul să ceară.

Un băiat cu şorţ alb aleargă cu două franzele rumene şi calde în braţe. Este oare un parfum mai ameţitor ca mirosul de pîine caldă ? Cînd o frîngi în două, se înalţă un abur copt şi bun, cum n-a urzit încă divinitatea nicăiri un fruct cu aromă mai dulce. În cîte case, în cîte mii de case din acest Bucureşti nu se află astăzi bucăţi de pîine aruncate la gunoi ? Bucăţi mari de pîine, felii abia atinse. Ei mîncau acasă, la mătuşa lui, care l-a crescut, numai pîine neagră. Poate fi ceva mai bun ca o felie de pîine neagră cu unt ? Felia de dimineaţă, înainte de a pleca la

şcoală. Bătrîna îl învăţa întotdeauna să nu arunce fărîmiturile în foc, fiindcă e păcat. Le semăna în prag, pentru păsările cerului. O dată a înşelat-o. Îl trimisese să arunce rămăşiţele afară. Era ger ca acum şi era noapte. Îi era frică şi-i era frig. A ieşit în antreu cu pumnul de fărîmituri, s-a prefăcut că deschide uşa de-afară, dar le-a azvîrlit în gura sobei din săliţă. Îndată s-a împrăştiat un miros de pîine arsă, parcă pentru a dovedi fără întîrziere că nici un păcat nu poate rămîne ascuns. A închis repede uşa şi a început să vorbească vrute şi nevrute, ca să abată atenţia bătrînei în altă parte.

Bătrîna a ridicat ochii de pe împletitură, şi o clipă inglițile au stat.

— Nu-ţi pare ţie, Ionel, că miroase a pîine arsă ?

— Da' de unde ! a minţit fără să roşească, adulmecînd cu nările ca un căpău. Ţi se pare matale...

I-a spus Ionel. Îi spunea Ionel.

Acum nicăiri nu mai e nimeni să-i rostească numele cu o dezmierdare chiar cînd îl mustra. Acum e cel mai singur om din acest oraş. Cel mai singur şi cel mai flămînd, cum nici cerşetorii în zdrenţe nu sînt. Niciodată n-a crezut că într-adevăr se poate muri de foame. Unchiu-său, Tăsică, grefierul, îl povăţuia amărît : „Lasă, măi băiete, prostiile acestea cu scrisul şi cu alte năzbîtii, că ai să mori de foame cu ele ! Mai degrabă învaţă un meşteşug sau oploşeşte-te într-o slujbă !"... Atunci zîmbea cu dispreţ de asemenea idei nătîngi ale unui biet moşneag înapoiat. Acum i-a pus şi bastonul lui amanet ; bastonul cu cap de raţă sculptat în fildeş. A vîndut tot, a amanetat tot : ceasul, rîndul celălalt de haine, cărţile ; tot pe ce a putut căpăta un ban. Iar de două zile rabdă de foame ; alungat de foame din bursucăria lui chir Panaioti de gerul care i-a îngheţat şi cerneala în călimară, şi în nădejdea că printr-o minune cineva ar mai putea avea nevoie de manuscrisele lui, de braţele lui, de puţina lui învăţătură. Gîndeşte : „Printr-o minune"... Şi într-adevăr a început să-i pară că numai o minune mai poate curma vraja aceasta rea... Cît a avut lemne, cel puţin se aşeza la scris pînă în miezul nopţii. Cînd s-au terminat, zăcea zgribulit în aşternut... Crăciunul l-a făcut cu banii de pe hainele vîndute. Anul nou, cu un singur pol căpătat pe baston — atît i-a dat, şi poate i-a

dat cămătarul şi-atîta numai fiindcă îi citise în ochi implorarea deznădăjduită. Au şi cămătarii uneori inimă! Sau poate că bastonul preţuia înzecit, ca o autentică piesă de muzeu pentru colecţionari. Măcar de n-ar fi dăruit în mod stupid colecţia lui de timbre poştale, împărţind-o tuturor plodurilor din mahalaua lui înainte de plecare, ca să nu-l uite...

Bică Tomescu e în turneu ; de acolo-i trimite cărţi poştale ilustrate cu voioase salutări de la chefuri şi cu semnăturile necunoscute ale altor voioşi comeseni. Mirel Alcaz, abia întors de la congrese şi conferinţe peste hotare, l-a amînat din nou. Toate revistele i-au primit cu indiferenţă manuscrisele, poftindu-l să treacă peste o săptămînă ori două. Mai sînt cinci zile şi expiră chiria. Atunci chir Panaioti îi va scoate lădiţa cu restul de rufe în stradă şi nu-i mai rămîne decît să degere culcat într-un vagon la triaj ori pe o bancă în Cişmigiu, cum mor vagabonzii.

Un claxon de automobil îl alungă pe trotuar.

În maşina închisă recunoscu pe bancherul Alfred Goldman, Fredy, alături de soaţa cu părul roşcat, cuibărită în blană scumpă şi caldă. Rîdea de ceva şi amîndoi erau bucălaţi, rotunzi, albi şi graşi ; de o grăsime respingătoare. De o prosperitate animalică şi nesimţită. Aşa cum sînt acum toţi trecătorii care-l împing, îl ghiontesc, îi aruncă priviri duşmănoase ori nepăsătoare în goana lor biciuită de ger.

Cînd a sosit aci, în hotărîrile lui naive şi tinere, voia să-i cucerească pe toţi, uimindu-i. Să le zguduie nepăsarea cu scrisul lui, cu lumea adusă de el, care avea să le îmblînzească omenia, învăţîndu-i să vadă tot ce poartă viaţa cu ea, nedrept, dureros, monstruos... El nu ura atunci pe nimeni, fiindcă în fiecare seamăn descifra o suferinţă secretă. Scrisul lui şi-l voia ca un balsam vindecător. Şi dacă avea să cucerească tot ce-l mînase aci : nume, glorie şi bani, cucerirea şi-o imaginase cu o luptă vitează şi graţioasă, după care se va întoarce surîzînd ca un şampion de scrimă, să mulţumească aplauzelor de sus şi de jos.

Acum ar fi vrut o biruinţă sălbatecă, numai ca să-i îngenunche pe toţi, să le arunce în faţă tot dezgustul şi să-i biciuiască şuierător pentru nesimţirea lor de sătui. Cu dureroasă surpriză învăţa să disprețuiască şi să urască. Foamea îi încleşta pumnii în adîncul rece al buzunărilor.

La palat ceasul arăta unsprezece. Se întoarse grăbit, ca un om care şi-a amintit ceva, ca să nu pară că hoinăreşte fără nici o ţintă precisă după ce străbătuse de şase ori acelaşi drum. În faţa hotelului „Continental" se hotărîse să intre şi să se încălzească în hol.

Întrebă portarul la întîmplare :

— Domnul Constantinescu, de la Botoşani, e în cameră ?

Portarul nu mai cercetă tabloul cu chei :

— Nu trage la noi nici un domn Constantinescu de la Botoşani... Poate vreţi să spuneţi Dimitrie Constantinescu de la Craiova, un domn înalt cu barbă ? Sau poate domnu deputat Armand Constantinescu de la Giurgiu...

— Nu, nu ! stărui cu toată convingerea Ion Ozun. Constantinescu de la Botoşani... Mă mir că n-a sosit. Uite, mi-a scris aci şi mi-a dat întîlnire !

Spre deplină argumentare, pipăi un plic din buzunar şi păru foarte contrariat de această inexactitate a domnului Constantinescu de la Botoşani.

— Poate soseşte acum !... se dădu cu părerea portarul binevoitor. Este un tren de Moldova la douăsprezece. Treceţi mai tîrziu...

Ion Ozun se arătă foarte încurcat şi, ca după o complicată chibzuială lăuntrică, decise :

— Mai bine aştept ! N-aş vrea să-l scap.

— Poftiţi ! arătă portarul jîlţurile de pai, şi se întoarse la condicile sale.

— Uf ! răsuflă Ion Ozun, alegînd scaunul cel mai aproape de calorifer şi instalîndu-se picior peste picior.

Căldura îl cuprinse îndată şi îndată văzu existenţa mai trandafiriu.

Coborau şi urcau, intrînd şi ieşind, pasageri grăbiţi. Alţii se strîngeau într-un colţ să şoptească :

— Ia-l pe Horoviţ şi mergi numaidecît la minister... Vezi, urmăreşte hîrtia pînă la ieşire ! Şi nu dai banii decît cînd ai ordinul la mînă. Altfel, te-ai ars !

O doamnă intră încărcată de pachete şi, după ce le lăsă portarului, se aşeză pe jîlţul din faţă, începînd să ronţăie pastile de ciocolată dintr-o cutie rotundă. Ion Ozun o privi cu un început de sfîrşeală. Doamna surîse cochet, socotind privirea un omagiu adus frumuseţii sale planturoase.

„Are un cap de cafea cu lapte", gîndi Ion Ozun cu dezgust. Nu ştia unde a citit aceasta foarte de curînd. Dar recunoscu că autorul observaţiei avea toată dreptatea. Există într-adevăr o mutră specială a femeilor care se hrănesc cu cafea cu lapte. Moîîie şi fără caracter. Lui nu i-a plăcut niciodată cafeaua cu lapte. Dar, ca niciodată, imaginea unei ceşti de cafea cu lapte, răcită şi cu pieliţa creaţă deasupra, în loc să-i apară respingătoare, îi scurmă stomacul cu unghii de fier.

Doamna cu pastile de ciocolată surîdea suav. Îşi scosese oglinda, roşul şi pudra, renovîndu-şi faţada.

Ion Ozun o privi asasin.

— Ce faci aici, bre Ozun, bre ?

Înainte-i se propti bucuros Ţîlică Anastasiu, avocat din urbea lui, numit de concetăţeni „Ţîlică Găliganul" din pricina staturii şi „Ţîlică Incident" din pricina măiestriei de chiţibuşar al procedurei. Era voios şi purta subsuoară un ghiozdan doldora.

Ion Ozun rosti cu glas de agonie :

— Ce să fac, coane Ţîlică ?... Aştept pe cineva.

— Ei bravo ! Te-nvîrţi, ai ?

Economisind vorba, Ion Ozun făcu un gest modest, adică : „aşa şi-aşa".

— Ei bravo ! Bravo ţie ! Ţi-am spus eu că nu făcea pentru tine să te pierzi în porcăria noastră de tîrg... Va să zică îi tragi la gazetă zdravăn... făcu dintr-un ochi complice, fiindcă ştia că Ion Ozun a plecat din urbea natală să-şi facă o strălucită carieră în presă.

— Mnde ! repetă Ion Ozun gestul care însemna „aşa şi-aşa".

— Ei, ca la început, înţeleg perfect!... înţelesese şi asta Ţîlică Incident. Dacă nu curge, pică ! Pînă ce prinzi cheag... Astăzi cu gazetăria se cîştigă bune parale... Nu mai fă pe modestul ! Parcă te văd mîine-poimîine că nu-ţi mai ajunge nimeni nici cu prăjina la nas... Şi pe cine aştepţi ?

— Un prieten, care trebuie să vie din moment în moment... afirmă cu toată convingerea Ion Ozun mai mult la adresa portarului decît pentru cel care întrebase.

— Ei bravo ! La revedere atunci... Şi de la uşă, întorcîndu-se pe jumătate : Păcat că nu eşti liber... Te-aş fi invitat să iei dejunul cu mine, să-ţi mai spun cîte ceva din

tîrgul nostru, să le pui la gazetă. Trebuie dat la cap briganzilor !

Spuse şi trînti uşa.

Ion Ozun rămase în jîlţ, neclintit, ca un condamnat la electrocutare pe scaunul de execuţie.

Aceasta nu şi-o mai imaginase ! Îi venea să alerge după celălalt, să-i mărturisească fără înconjur că nu aşteaptă pe nimeni, că n-a aşteptat niciodată pe nimeni sau că renunţă la întîlnirea cu prietenul închipuit numai ca să afle ştirile senzaţionale din urbea natală şi mai ales să nu refuze invitaţia la masă.

Dar Ţîlică Găliganul, zis şi Incident, era departe, şi Ion Ozun nici nu ştia măcar la ce restaurant ia dejunul, ca să dea peste dînsul ca din întîmplare.

„Sînt un idiot ! se mustră de unul singur. Un imbecil... Niciodată n-am să fac vreo ispravă în viaţă. Idiot ! Triplu, cvadruplu idiot !"...

Apoi, ca să se răcorească, autoritar ca la dînsul acasă, strigă la un domn care intrase împingînd uşa cu piciorul şi lăsînd-o întredeschisă :

— Uşa, domnule, uşa !

Domnul, docil, se întoarse şi închise uşa. Ion Ozun văzu în acest simplu fapt dovada că pentru a fi ascultat e nevoie numai să ceri sau să porunceşti cu îndestulă autoritate. Descoperirea îi dădu curaj. Va merge la Mirel Alcaz, va merge la Teofil Steriu şi va pretinde ceea ce pînă acum ceruse modest şi timid.

Căldura caloriferului îl dezmorţise. Se dădu mai aproape, să înmagazineze o ultimă provizie de calorii ; iar cînd îşi simţi spatele destul de dogorit, se ridică.

— Nu mai aşteptaţi ? ghici portarul. Dacă soseşte domnul Constantinescu îi spun că l-aţi aşteptat. Numele dumneavoastră ?

— Nu importă ! vorbi cu siguranţă Ion Ozun. Destul să ştie că l-am aşteptat... are să-şi închipuie el cine !

Ion Ozun trecu pe lîngă doamna cu pastilele de ciocolată fără să-i arunce nici o privire. Ieşi, lăsînd în urmă uşa deschisă.

Gerul îl întîmpină cu un asalt de înţepături acide. Înteţi paşii. Mergînd în acelaşi ritm repede şi bătăios, recapitula anticipat conversaţia dintre el şi Mirel Alcaz, dintre el şi

Teofil Steriu. Totul îi păru din nou simplu şi realizabil. Secretul era acesta : să pretindă, nu să ceară milog.

La ziarul unde lucra Mirel Alcaz, unul din oamenii de serviciu îi deschise uşa de la sala de aşteptare. Îl cunoştea şi ştia pe cine caută. Îl cunoşteau acum toţi, de cînd tot stîrcea pe la uşi.

— Domnul Alcaz e în conferinţă cu domnul director. Cînd termină, vă anunţ.

Sala de aşteptare era tixită ca o anticameră de minister. Ion Ozun se aşeză lîngă un omuleţ bărbos ca un gnom şi gînditor ca un inventator nefericit ce era. Îl cunoştea şi pe acesta. Îl întîlnea întotdeauna prezent la aceleaşi ore. Se recomandase odată şi-i povestise necazul. De treizeci de ani născocea tot soiul de lucruri importante şi simple ; de treizeci de ani colecţiona brevete, şi nimeni nu voia să i le ia în seamă. Frîne de tren, îngrăşăminte chimice, substanţe care fac pînza incombustibilă, aparate de ras automat, tocuri de scris cu două cerneli — apeşi butonul aici, scrie cu roşu ; apeşi dincoace, curge din rezervor cerneală albăstrie, mingi care nu se pot sparge ; secerătoare-plug şi elicopterul care n-are nevoie de teren pentru aterizaj ; treizeci de brevete în treizeci de ani nu împiedicau mulţimea obtuză şi oarbă să are tot cu plugurile vechi, să scrie tot cu tocurile lor imperfecte, să se urce în trenurile care se sfarmă în accidente cum se turtesc cutiile de chibrituri sub talpă. De un an descoperise că o fabrică de arme germană i-a „furat“ invenţiunea lui de puşcă automată, şi de atunci nu se găsea un singur om de curaj să protesteze şi să dea pe faţă tîlhăria.

— Toţi sînt vînduţi, domnule ! Pe toţi i-a cumpărat ! îl incredinţase maniacul pe Ion Ozun în şoaptă, privind pe furiş, să vadă dacă nu-l ascultă vreun spion cumpărat de duşmanii coalizaţi împotriva lui.

Acum inventatorul nenorocos şi bărbos era cufundat în gînduri, sugînd un capăt de havană stins, iar Ion Ozun se bucură că nu va fi silit să-i asculte descripţia unei alte născociri, care-ar schimba într-un singur an faţa lumii.

Se aşeză şi privi tovarăşii de aşteptare. Erau înalţi şi scunzi, bătrîni şi tineri, zdrenţăroşi şi eleganţi ; unii fumînd, alţii citind ziare, unii însemnînd o notă pe foaie de hîrtie îndoită pe genunchi, alţii puricînd cu mare atenţie plani-

sfera cu direcţia alizeelor şi musonilor agăţată, nu se ştie de ce, în perete, ca în sala de aşteptare a unei companii de navigaţie ; toţi respirau un aer greu, în care îşi dăduseră întîlnire toate miasmele, de naftalină şi de violete, de blană şi de pudră Coty, de sudoare şi lac de unghii, de stofă plouată şi de trabuc, de cerneală de tipar şi pastile de mintă.

Leşinul de la stomac îi împăinjeni din nou privirea. Se temu să nu cadă şi cu o încordare se ridică. Nu mîncase de două zile pe a treia, şi totuşi îi venea să verse... Îl înspăimîntă gîndul unei scene absurde : el lungit la pămînt, toţi agitîndu-se în jurul lui, dînd sfaturi, deschizîndu-l la gît şi frecţionîndu-l, chemînd Salvarea... Dacă l-ar descheia, i-ar găsi cămaşa murdară. După asemenea spectacol n-ar mai putea intra niciodată aci. L-ar crede epileptic, sinucigaş, simulator, cine ştie ce !... Nimeni nu şi-ar închipui că e singurul om din Bucureşti care n-a mîncat de aproape trei zile şi care nu are un singur leu în fundul unui buzunar, măcar o monedă turtită, ciocănită şi scoasă din uz.

Silindu-se să calce drept, ieşi în antret. Ceru servitorului un pahar cu apă. Apa îi căzu bulgăr de gheaţă în stomacul gol. Dar îl învioră. Servitorul aştepta poate bacşiş, căci nu se mişca, ţinînd paharul deşert pe tavă.

Ion Ozun îşi hotărî să-l copleşească în fiecare zi cu bacşişuri princiare, cînd va intra şi el în angrenajul acestei uzine în care se fabrică opinia publică ; atunci cînd va avea şi el un birou separat, cu telefon de masă, cînd îl vor aştepta şi pe el inventatori nenorocoşi cu fruntea genială sau femei cu unghiile lăcuite cu oja care miroasă a sirop de zmeură. Se căută în buzunar şi făcu foarte surprins :

— N-am mărunte acum... cum te cheamă ?

— Neculai...

— N-am mărunte, Neculai !

— Lăsaţi, spuse omul cu tava.

Pe urmă, tot el, binevoitor :

— Poate mai bine vrei să aştepţi în birou la domnul Alcaz. Nu-i nimeni la dumnealui.

— Tocmai asta voiam să...

— Poftiţi după mine !

Cel dintîi lucru care-i atrase privirea în biroul lui Mirel Alcaz fu un serviciu de ceai cu paharul golit. Cînd rămase singur, pipăi ceainicul. Era cald încă. Îl clătină. Mai clincheti ceva pe fund. Se mai afla şi un pătrat de zahăr. Îl puse în gură ; dădu restul de ceai călduţ pe gît. Şi numai după aceea se aşeză să aştepte, sugînd bucata de zahăr, fără grabă, ca să dureze cît mai mult.

O înghiţi în silă, înecîndu-se cu o mişcare din gît ca struţul, cînd uşa se deschise. Dar glasul dinlăuntru chemă :

— Încă ceva, Alcaz...

— ...ordin, patroane !

Uşa rămase întredeschisă. Ion Ozun ascultă fără să vrea dialogul dintre „patron" şi Mirel Alcaz.

— Urmăreşte chestia Osias-Mladoveanu—Banca Continentală. E vorba să-i aresteze... Ai aflat ceva nou ?

— L-am sondat pe Gigă Elefterescu. Imposibil să scot ceva de la el, patroane.

— Hm ! mormăi contrariat glasul directorului. Nu pricep jocul lui Elefterescu. Ce interes are să provoace un scandal acum, după ce abia a scăpat guvernul atît de ieftin pe chestia împrumutului ?

— Interesele pot fi multe, patroane !... Gică Elefterescu arată prea vesel ca să nu pregătească vreo farsă urîtă. Cînd l-am întrebat, a strîns din umeri. „Dragă Mirel ! îmi spunea, eu las Parchetul să-şi facă datoria. Nici nu vreau să mă amestec. Şi voi la ziar puteţi tipări tot ce ştiţi, ce aflaţi, ce adulmecaţi, ce presupuneţi. Nu mă supăr"... Prea insista să dăm publicitate scandalului ca să nu intre şi aceasta în calculele lui...

— Aceasta-i mai prost ! rosti tot atît de contrariată vocea patronului. Cu Osias sînt prieten. Mladoveanu a servit întotdeauna gazeta. Iar de Banca Continentală ne leagă interese. Nu-i putem arunca peste bord pînă ce nu aflăm ce urmăreşte Elefterescu... Poate e numai o manevră de intimidare. Îl strînge în chingi ca să obţină cine ştie ce...

— În orice caz, cu procurorul acesta general are să-i fie greu să dea îndărăt chiar cînd o vrea. Lucrează turceşte !

— Cine e, în definitiv, acest Lipan ?... Eu nu pricep de unde l-a scos ! se miră glasul directorului.

— Un ciufut! Un tip de provincie. Trebuie să fie un ambiţios care vrea să-şi facă rapid cariera. N-ar fi de mirare să-l vedem deschizînd două-trei afaceri scandaloase ca să-şi facă atmosferă şi pe urmă să-şi dea demisia, să se înscrie la ţărănişti ori la averescani şi să se apuce de politică la toartă. Am mai văzut noi virtuoşi d-ăştia.

— Ca Bancea...

— Ca Bancea, şi ca Ionescu-Ialomiţa, şi ca Drugan... Sînt, slavă Domnului, destui!

— Oricum ar fi, un lucru te rog, Alcaz! Cea mai mare prudenţă... Nu trebuie să facem nici jocul lui Elefterescu, dar nici să ne angajăm prea mult pentru Osias-Mladoveanu—Banca Continentală. Navigăm între două ape, pînă vedem care barcă trage la fund. Iar despre acest Lipan, nici un cuvînt. N-avem nici un interes să-i servim publicitate gratuită.

— Zis şi făcut, patroane!

Paşii lui Alcaz se apropiară de uşă. Dar glasul directorului îl chemă din nou înapoi. De astă dată mai ridicat şi mai sever:

— Alcaz!...

— ...

— Voiam să evit o chestiune penibilă. Însă mă sileşti a treia oară să-ţi spun, fiindcă văd că se repetă a treia oară. Tu ai dat reportajul cu remanierea lui Goancea de la Domenii?

— Eu... adică... în sfîrşit, eu... sună, imperceptibil şovăind, glasul lui Alcaz.

— Adică?... Adică l-ai adus la gazetă confecţionat gata de Tomulescu, care-i vînează portofoliul. La mine nu merg astea! Tot reportajul e inventat. Şi e inventat idiot! Întîi, ai făcut *un tort*[1] gazetei. Pe urmă, altul mie, personal. Ştii bine că Goancea e văr cu nevastă-mea şi nu mai era nevoie să ţi-o spun că trebuieşte menajat. Nu te întreb cît ai încasat de la Tomulescu. Înţeleg afacerile voastre, dar totul are o limită. E a treia oară cînd se întîmplă. A patra oară să ştii că...

— Dar, patroane... protestă glasul lui Alcaz cu un accent vinovat şi umil, pe care Ion Ozun nu şi l-ar fi închipuit

[1] Un necaz (fr.).

de la un om cunoscînd atîta lume, tutuind atîtea celebrități și împărțind cu atîta grație atîtea zîmbete și saluturi.

— Nici un patron! Eu nu permit să vă faceți în casa mea toate mendrele! Eu sînt stăpîn, și dorința mea trebuie să fie ordin! Aceasta e! tună glasul directorului, punctînd încheierea cu un pumn în birou.

Spre surpriza lui Ion Ozun, Alcaz rămase mut dincolo de ușă.

— Ce mai aștepți? Am terminat... Și a patra oară, sistemul meu: Pălăria și bastonul, adio și n-am cuvinte! Eu n-am nevoie aci de intriganți. Vezi acum de-mi fă una la fel cu Osias-Mladoveanu...

Intrînd, Mirel Alcaz făcu o mișcare de surprindere neplăcută cînd dădu cu ochii de Ion Ozun. Începea să-l plictisească prezența aceasta stăruitoare. Se întreba dacă va fi auzit ori nu, prin ușa întredeschisă, cuvintele răstite ale directorului.

— Tot pe aci? interogă cu răceală.

— Tot!... Crede că m-am săturat și eu...

— Ce pot să-ți fac, *mon cher ami?* N-ai noroc, și pace! Prăvălia noastră e complectată. Chiar azi am vorbit cu patronul. Ai auzit cum zbiera? El vrea să suprime locuri, nu să mai facem angajamente... Ți-am spus singura soluție, dacă-ți convine. Lucrezi trei-patru luni fără salar, de încercare. Mai pe lîngă secretariat, mai pe lîngă reporterii ceilalți. Dacă te afirmi și te impui, au să te tragă ei de mînecă.

— Puteai să mă previi de aceasta de la început. Am pierdut timpul! se plînse Ion Ozun.

— Puteam... Multe puteam! Uite ce e, și să ne lămurim. Întreabă pe toată lumea. Eu sînt omul cel mai serviabil cu putință. Nu mi s-a adresat nimeni să plece nesatisfăcut... Ai văzut cum te-am primit. Dar nu mai înțeleg ce vrei dumneata! Gazetar din pămînt nu te pot face! E un meșteșug care trebuie învățat. Te-am rugat să aștepți. Pînă una-alta, ți-am spus să mergi cu mine la Interne. Îți făceam rost de cîteva mii de lei de la O.P., ca să ai un fond de rezistență. Ai refuzat.

— Nu ceream pomană.

— Aceasta nu-i pomană... Toată lumea ia de la O.P.

— Vreau să muncesc cinstit, domnule Alcaz! Eu am apelat la dumneata numai ca să-mi dai ocazie să muncesc şi să arăt la ce sînt bun.

— Foarte frumos! Foarte onorabil! Foarte lăudabil! Cu singura rezervă că eu nu sînt un oficiu de plasare.

Mirel Alcaz trase înainte blocul de hîrtie şi începu să scrie, arătînd astfel că a încheiat discuţia. Scriind şi ştergînd, nu-şi putea alunga întrebarea, iritantă ca un bîzîit de viespe cînd dă tîrcoale: „Cine i-o fi suflat patronului povestea cu Tomulescu? Există, desigur, în redacţie, o canalie care mă lucrează." Ion Ozun simţi lacrămi în ochi şi întoarse capul spre fereastră, ca să le ascundă. Cînd privirea îi fu uscată, îşi luă ziua bună.

— În orice caz, te rog să mă ierţi că te-am deranjat de atîtea ori...

— Fără supărare! rosti Mirel Alcaz, scriind înainte, cu fruntea plecată.

Iar cînd uşa se închise, sună. Porunci servitorului:

— Neculai! De cîte ori mai vine domnul acesta care a plecat, spui că nu sînt aici. A început să mă plictisească individul! Ai înţeles? Ziua, noaptea, seara, oricînd — sînt plecat! Ai înţeles?

— Am înţeles.

Ion Ozun se opri în stradă, nehotărît încotro să apuce. Un vînt subţire şi tăios începuse să spulbere zăpada fină. Era ora mesei. Trecătorii se răsuceau în călcîiul şoşonilor, întorcînd spatele vîntului, purtînd pachete, făcînd semne automobilelor să oprească. Din uşa unui restaurant potopi miros de mîncări calde. Mai aţîţător decît toate, miros de varză prăjită. Se rezemă de perete. O ţigancă, încotoşmată în trei rînduri de boarfe, întinse ghearele vinete:

— Fă-ţi pomană, boiarule... Numai doi lei, boiarule, că mi-a murit hun cophil...

— Lasă-mă! N-am!

— Auoleo, zgîrcit mai heşti, urîtule...

Ion Ozun porni împleticindu-se, cu senzaţia că nici oamenii, nici clădirile n-au relief înainte-i. În ultimele două luni mai răbdase de foame cîte o jumătate de zi, cîte o zi chiar; niciodată atît ca acum. Diseară se împlinesc trei zile de cînd a băut ultimul ceai cu patru, nu, cu şase chifle. Se uita şi chelnerul curios. Restul de apă caldă golit

adineauri din paharul lui Alcaz şi pătratul de zahăr i-au aţîţat foamea mai crunt. Îl îndeamnă gînduri absurde: să intre într-un restaurant, să se aşeze la masă, să mănînce zdravăn şi pe urmă să spună că a uitat punga acasă... Patronii de restaurant au tot interesul să evite un scandal. Dar pentru aceasta e nevoie de curaj, şi el şi-a sleit tot curajul.

Se tîrî de la un hotel la altul, căutînd domnul imaginar, Constantinescu, de la Botoşani. Se încălzi astfel la toate hotelurile care aveau hol cu jilţuri confortabile şi calorifer. Cu o ameţeală care-l făcea să calce împleticindu-se şi să se bîlbîie ca după o noapte de băutură, inventă alţi prieteni iluştri şi inexacţi la întîlnire: Grigore Alexandrescu, Vasile Cîrlova, Veniamin Costachi, St. O. Iosif. În unele holuri aţipea de-a binelea, toropit de căldura uscată.

Aşa îl cuprinse noaptea, şi noaptea îl înfricoşă. Avea groază de încăperea lui îngheţată, unde se va întinde flămînd şi zgribulit, sub plapoma glacială, ca îndată ce-a închis ochii să-i apară vedenii de delir. Gerul polar amorţise gîndacii dezgustători în cotloanele lor. Dar altă tortură îi rezerva acum întunericul. Aflase că în camera aceea, în iarna trecută, îşi făcuse seamă o femeie săracă şi străină. Era, după spusele lui chir Panaioti, o femeie fără vîrstă şi fără frumuseţe, îmbrăcată în vestminte fumurii. Nu ştia bine de unde venise, nici ce suferinţă curmase cu ceaşca de otravă. Iar acum, noaptea, umbra necunoscutei se desfăcea din unghere. Prin somn, Ion Ozun o vedea plecîndu-se asupra pernelor, cercetîndu-i faţa, agitîndu-l cu un deget rece de os. Şi visurile lui erau chinuite de această prezenţă impalpabilă şi năbuşitoare.

O dată cu noaptea, viscolul se îndîrjise. Vîntul subţire adusese nori plini, se înverşuna, rostogolind uriaşe talazuri de ninsoare. Trecătorii goneau împuţinaţi pe străzile deşertate. Tot oraşul fu cutreierat de stihiile duşmănoase ale viforului, dezlănţuindu-se cu prelungi chiote deasupra uliţelor, înfundîndu-se în ganguri, zgîlţîind uşile şi smulgînd tinichelele firmelor. Ion Ozun trecu pe lîngă ferestrele cafenelelor luminate, unde se vedeau dincolo de geamul cu ferigi de gheaţă umbre gesticulînd şi golind bături fierbinţi.

Trecu pe lîngă sute şi sute de alte ferestre, cu perdelele trase şi cu lumini bune, unde oamenii se refugiaseră de urgia de afară în încăperi calde, în scaune trase la gura sobei, în culcuşuri moi, mirosind a olandă proaspăt călcată.

Pe alocuri, surd, străbătea cîntul unui clavir. Se profila pe perdea silueta unei femei, depărtîndu-se şi apărînd. Gestul unei ţigări duse la buze. Şi totul din nou era suprimat de cortina unui alt val de ninsoare, smuls de pe acoperişuri, tîrît din pieţe, măturat dintr-un capăt în altul de stradă. Becurile se balansau, clipind, gata să se stingă sau poate gata să cadă. Tramvaiele duruiau goale, cu scrîşnet sinistru de fier.

Aproape de casă, Ion Ozun se opri gîfîind. Nu-şi mai simţea picioarele, nu-şi mai simţea mîinile; avea senzaţia că vîrful urechilor a devenit sfărmicios ca porţelanul şi că o singură atingere ar sparge sfîrcul în zeci de bucăţi. Se opri să se încălzească. În mijlocul străzii, după un paravan de scînduri, ardea o floare electrică.

O floare stranie. Flacăra unui aparat de lipit ţevi, fier, or altceva. Pămîntul era săpat; cuburile de granit, desfundate. Un om ghemuit, cu genunchii la bărbie, mînca o bucată de pîine şi de slănină, ferit de viscol, în dosul peretelui de scînduri.

Ion Ozun întinse pe rînd, spre dogoarea flacării talpa ghetelor, latul palmelor, obrazul cu ochii înlăcrimaţi de ger.

— Grozavă mînia lui Dumnezeu! vorbi omul, cu bucata în gură, trăgîndu-se într-o parte, să-i facă loc. Dă-te mai încoace, domnule, şi nu te apropia prea tare... Nici nu simţi cînd arde... Aşa!

Ion Ozun se tupilă alături de lucrător. Mirosul de slănină afumată îl lovea drept în faţă. Omul tăia felii subţiri cu un briceag, le tăvălea în sare şi muşca din ele cu mare economie. Pe degetele înnegrite de cărbune şi de pilitura fierului unsoarea pusese reflexe metalice.

— Şi dumneata stai toată noaptea aici? se simţi dator să întrebe ceva Ion Ozun, întorcînd ochii leşinaţi de la dărăbul de pîine şi de la capătul de slănină.

— Pînă vine cealaltă echipă... Ne schimbăm două echipe pe noapte. Mîine dimineaţă e ordin să fie lucrarea gata.

— Greu de lucrat pe asemenea ger...

— Greu, domnule! Dar înlăuntru e mai adăpostit. Vezi şi dumneata: patru metri adîncime, nu-i glumă!

Groapa era adîncă. Rămăseseră încrucişate, unele sus, altele mai jos, numai ţevile de beton şi de plumb: măruntaiele subterane ale oraşului.

— De-acum mă cobor!... vorbi omul, strîngînd restul de pîine şi de slănină într-o bucată de ziar.

Şterse limba briceagului întîi cu degetele, pe urmă pe genunchiul unsuros al pantalonilor. Aşeză pachetul sub un sac împăturit, puse deasupra o piatră, ca să nu-l sufle viscolul.

— Acum, o gură de rachiu ar face multe parale! adăogă, curăţindu-şi musteţile cu dosul mînei. I-ar pune capac... Iac-aşa mîncăm noi, domnule, cum apucăm şi unde ne prinde vremea. Viaţă de cîine, nu alta!

Ion Ozun dădu din cap, în semn de înţelegere şi de compătimire. Omul luă felinarul şi începu să coboare scara.

— Apoi, noapte bună! Nu te apropia prea tare, domnule! Crezi că nu arde şi, cînd colo, acasă găseşti talpa că se desface ca hîrtia.

Ion Ozun rămase singur lîngă flacăra albă şi orbitoare. Se plecă să privească în groapă. Omul, vîrît între două rînduri de ţevi, începuse să taie ceva, să lipească şi să înşurubeze ceva.

Atunci Ion Ozun se ridică.

Privi împrejur. Nu era nimeni. Numai chiotul viscolului hălăduind în piaţa deşartă.

Întinse mîna sub sac, apucă pachetul cu rămăşiţa de pîine şi de slănină înfăşurată în ziar şi fugi în întuneric, strîngîndu-le, pradă, la piept.

II

VRAJA CEA REA SE DEZLEAGĂ

— Eu m-aş mulţumi cu bani! Cu bani din plin, nu glumă! Măcar un sfert din venitul unui miliardar american. Cu bani cumperi totul. Dacă vrei glorie, dacă vrei femeie, dacă vrei puterea! spuse cel dintîi, un tînăr mărunt şi zgribulit într-un inseparabil palton fără căptuşală. Şi adăogă: Mi-aş vinde umbra, viaţa, sufletul, ca Peter Schlemil pentru o pungă fără fund, sau ca eroul lui Balzac din *La Peau de chagrin.*

— Eu aş vrea o femeie care să mă iubească. Ea ar compensa totul! spuse al doilea, cel cu pleoapele roşii şi fără gene, cu părul rar de culoarea cînepii şi coşuri cu vîrf alb pe obraz.

— Pe mine m-ar mulţumi numai puterea! Dar o putere totală, de viaţă şi de moarte, să-i văd pe toţi tremurînd înainte-mi şi tîrîndu-se ca viermii! Cum erau tiranii absoluţi ai antichităţii, cum erau şefii hoardelor asiatice de năvălitori; Atila, biciul lui Dumnezeu, Cingis-Han, cel cu piramidele de-o sută de mii de cranii. Cum sînt regii triburilor africane. Cum erau seniorii feudali care spintecau pruncii servilor să-şi încălzească picioarele înlăuntru cînd se întorceau de la vînătoare...

Toţi se răsuciră uitîndu-se cu mirare la camaradul lor cu dorinţi atît de crude şi neaşteptate. Căci de felul lui era un camarad timid şi milos, care nu putea trece pe lîngă un cerşetor fără să nu se oprească şi să scotocească ultimul ban din pungă.

Al patrulea, cel căruia toţi îi spuneau în derîdere Filozoful, rosti:

— Nu vedeţi, prieteni, ce dorim toţi? Ceea ce ne lipseşte mai mult. Ni se pare că fericirea e acolo unde pentru fiecare e mai inaccesibilă. Ah! prieteni, prieteni! Dacă am desface mu-

miile din faşele lor şi dacă le-am stoarce în pumn inima lor de iască, tot ar mai ţîşni un strop de vanitate din iasca uscată de trei-patru mii de ani !...

Teofil Steriu îşi începea dimineaţa cu o cafea cu lapte dublă, două chifle cu unt şi o farfurioară de caimac ; toate servite dimineaţa, în pat, la ora 6 precis.

Toate îl aşteptau pe mesuţa de noapte.

Deschidea ochii, poate nu la zgomotul imperceptibil al paşilor pe covorul persian, ci la mirosul aburind de lapte şi de cafea. Îndată se înălţa în capul oaselor, gemea satisfăcut ca un pisoi gîdilat sub guşă şi începea operaţiunea care era complicată şi însemna pentru el una din puţinele plăceri ale existenţei, savurată pe îndelete, departe de graba veacului şi de tirania meşteşugului scriitoricesc.

Chipul cum drămăluia laptele şi cafeaua din serviciul de porţelan în doze savante, cum întindea delicat caimacul gros de pe farfurioară cu linguriţa de argint dovedea o cucernicie de om care ştie să respecte tabietul stomacului. Pe urmă, îşi împreuna palmele pe pîntec, şi o jumătate de ceas mistuia cu ochii întredeschişi, cufundat în braţele jilţului, în halat, cu picioarele butucănoase îngropate în papucii de pîslă şi cu papucii îngropaţi în blana de urs alb.

Pe mesuţă se aflau adunate scrisori şi ziare de două-trei zile în urmă. Banda ziarelor rămînea nedesfăcută. Scrisorile se înălţau vraf.

Teofil Steriu nu simţea nici o curiozitate să afle ce se petrece pe lume şi cu atît mai puţin ce-i poate scrie un necunoscut.

De aceea nu deschidea decît plicurile cu scrisul dinainte cunoscut şi nu le deschidea pînă într-o săptămînă ori două de la primire, cînd orice ştire avea vreme să se răcească şi să nu mai aştepte răspuns.

Într-o vreme cercase să lupte împotriva năvalei de grăsime. Suprimase cafeaua cu lapte, chiflele cu unt, dejunul copios, iar dimineaţa o inaugura cu un sfert de oră de gimnastică, după metoda căpitanului J. P. Müller. Sistemul profesorului suedez dădu însă greş. Teofil Steriu pierduse într-o lună un kilogram la cîntar, dar pierduse şi pofta de lucru.

Perspectiva îl înspăimîntă. Îi amenința însăși rațiunea lui de existență.

Ca atare, se resemnă tabieturilor vechi, și în fiecare an cîntarul îi arăta un adaos de două ori trei kilograme, iar raftul librăriilor, un plus de două ori trei volume. Aceasta se întîmplase cu vreo zece ani în urmă. De atunci omul și opera crescuseră în pas egal.

În jumătatea de oră de somnolență cărnurile se revărsau trîndav în jilțul cu arcuri moi, dar cugetul ager, dincolo de ceața torpoarei.

Atunci Teofil Steriu hotăra cu o extraordinară luciditate destinul eroilor din acea zi. Îi logodea sau îi omora ; îi plimba prin alt veac sau îi tortura în teribile cazne sufletești, pe lîngă care cele ale Inchiziției rămîneau o jucărie nevinovată ; îi pedepsea neîndurat pentru nevrednicele lor păcate sau îi răsplătea generos pentru faptele lor bune și mari.

Cînd minutarul arăta jumătate de oră împlinită, soarta personagiilor era irevocabil încheiată. Încheiată era și trîndăvia pe acea zi.

Intra în cabina de baie, își biciuia căptușeala adipoasă a trupului sub asprele șfichiuiri de duș ; proaspăt primenit și îmbrăcat corect, ca un șef de birou luni dimineața, se așeza la masa de scris, unde migălea cu necurmare pînă la douăsprezece, umplînd foile pătrate de hîrtie cu rînduri mărunte, fără adaosuri și fără ștersături.

Servitoarea avea poruncă să nu primească pe nimeni. Pentru toată lumea, Teofil Steriu era absent. Iar telefonul ridicat din cumpănă nu răspundea chemărilor niciodată. Teofil Steriu se izola de existența universului fiindcă nimic din toată viața altora nu-i părea vrednic de cel mai mic interes.

El scria.

Puținii prieteni care izbuteau să calce consemnul și să pătrundă în biroul de lucru erau uimiți de goliciunea pereților și scandalizați de lipsa unei biblioteci. Teofil Steriu nu mai tăiase o carte de douăzeci de ani. Ce putea să afle din scrisul altora ? Nimic nu există pe lume nou. Dacă oamenii au început să zboare, el era încredințat că n-au să se înalțe prea sus. Dacă oamenii erau frămîntați de o

îndrăzneață cugetare a unui savant, el știa că tot ce poate gîndi un om a mai fost gîndit de alt om.

Iar ochii, cînd se ridicau de pe foile de hîrtie cu scrisul mărunt, își stingeau îndată viața, înecați în bulzul opac de grăsime, prin care nu străbătea nimic din arzătoarea zbatere de afară.

La ceasul douăsprezece așeza tocul pe suportul unde mai așteptau o jumătate de duzină, cu penițele proaspăt schimbate, pagina foile, le adăoga la cele de ieri și de alaltăieri. Suna servitoarea :

— Ce ne dai astăzi, Hanți, la masă ?

Întrebarea își avea rost, deoarece, în orînduiala de om resemnat la singura îndestulare a stomacului, Teofil Steriu ținea întotdeauna să anunțe din vreme stomacul de ceea ce-l poate înveseli ori mîhni. Neplăcerile erau puține, fiindcă Hanți era veche și neîntrecută bucătăreasă. De altfel, măcar că era burduhoasă și slută ca Mama-pădurii, el o și botezase din vremuri imemoriale *„la belle Aurore“* [1], după numele celebrei mame gastronome a celebrului gastronom Brillat-Savarin.

Ea nu se supăra nici de asta, nici de nimic, căci avea o inimă de aur.

De astă dată *„la belle Aurore“*, după ce isprăvi lista mîncărilor propuse pentru acea zi, nu se dădu dusă :

— Este un domn care nu vrea să plece. Domnul acela care a fost de vreo douăzeci de ori și v-a lăsat săptămîna trecută un pachet. Zice că așteaptă afară, și dacă nu-l primiți, se culcă pe scări.

— Ei, asta e nostim ! se miră placid Teofil Steriu. Ce fel de domn e acela care se culcă pe scările oamenilor ?

— Îl cheamă Ion Ozun și spune că trebuie să-l primiți numaidecît.

— Din ce în ce mai nostim !... Cum adică, trebuie să-l primesc ? se înveseli Teofil Steriu cu o scurtă lucire în ochi. O fi un nebun ?

— Nebun nu-i ! Dar după cum mi-a vorbit, cred că nici n-are mult.

— Uite ce e... Ia pachetul și dă-i-l îndărăt... Vezi care pachet, că sînt mai multe... Tu le cunoști.

[1] Frumoasa Aurora (fr.).

Servitoarea căută pe măsuţa dintre ferestre, unde se afla un teanc de reviste, cu banda neatinsă, plicuri galbene cu manuscrise, pachete în ambalajul librăriilor.

— Aista-i ! Îl cunosc după sfoara roşie.

— Foarte bine. Dă-l îndărăt şi spune că nu-i nici un răspuns. Eu n-am vreme de răspunsuri.

Servitoarea ieşi cu pachetul. Teofil Steriu bătu toba în postavul biroului cu vîrful degetelor. „Ce ciudaţi sînt oamenii ! gîndi. Ce are de spus un om altui om ? Acesta trebuie să fie un maniac ori un copilandru, ca să se adreseze cu atîta stăruinţă unui străin."

Afară sluga întîrzia. Pe urmă se auzi zgomot, uşa de la antreu trîntită şi în prag apăru Ion Ozun.

Era cu paltonul nins, cu ochii de viezure într-adevăr strălucind într-un nebunesc acces de disperare.

Din nou nu mîncase de o zi. Într-o lună bătuse la alte uşi, vînduse traducerea unui roman-foileton, *Fiul milionarului* pentru trei sute de lei ; căpătase îndărăt banii împrumutaţi prietenului în turneu, împrumutase alţii de la el, se hrănise numai cu pîine şi ceai.

Sfîrşise tot şi nu vedea nici o scăpare.

O revistă de avangardă îi publicase o nuvelă. Dar revista nu plătea colaborarea ; dimpotrivă, se tipărea din colecta colaboratorilor. De altminteri, parcă molipsită mortal de iremediabila lipsă de noroc a junelui şi noului colaborator, îşi încetase apariţia, tocmai cînd anunţa importante transformări.

Singura nădejde îi rămăsese deci numai la Teofil Steriu.

Dar acum, după ce împinsese servitoarea în uşă să intre cu sila, omul gros din jilţul biroului îl intimidă.

— Domnule Teofil Steriu, gîngăvi pierzîndu-şi şirul pateticei peroraţii de-o sută şi de-o sută de ori pregătită, vă rog să mă iertaţi... Recunosc că nu e un fel civilizat de a forţa uşa cuiva, însă...

— Într-adevăr, sînt de acord cu dumneata ! fu de aceeaşi părere Teofil Steriu, ridicînd sprîncenele şi continuînd să bată toba cu degetele în postavul biroului.

Ochii înecaţi în grăsime fixau cu dezaprobare picioarele lui Ion Ozun, pline de zăpadă şi lăsînd viermişorii de

gheață topită pe covor. Ion Ozun înțelese privirea. Se zăpăci și mai grozav.

— Cum aș putea să vă spun în zece cuvinte ce m-a mînat la dumneata, domnule Steriu ?...

— De ce ții numaidecît să mă informezi în zece ori în o sută de cuvinte despre un lucru care nu mă interesează, te asigur ? De ce ții să pierdem timp amîndoi ? spuse cu indiferență Teofil Steriu. Timpul meu e măsurat.

Privirea fixă acum dîra de apă care șuroia de pe pălărie. Ion Ozun căta împrejur, neștiind unde s-o așeze. Ochi un scaun, îl trase cu hotărîre în fața biroului și se instală nepoftit. Încercă să rîdă, dar rîsul fu ca un rînjet de cîine bătut. Cum plănuise el de ani și de ani întîlnirea aceasta, și cum se petrecea !

— Înțeleg tot ce gîndești dumneata, domnu Steriu...

— Nimeni nu poate să înțeleagă ce gîndește alt om ! strînse din umeri Teofil Steriu, continuînd să bată toba în birou cu degetele grase ca niște oribili cîrnăciori sleiți, decolorați, descompuși, într-o vitrină de birt falimentar.

— Te rog totuși să mă asculți... imploră Ion Ozun. Numai zece minute ! Pe urmă mă poți da afară.

— Nu dau pe nimeni afară. Îi aștept să iasă singuri ! anunță Teofil Steriu, încetînd să bată toba. Poftim ! Așeză ceasul din vestă pe birou. Sînt douăsprezece și douăsprezece minute ; la douăsprezece și douăzeci și două minute, întrevederea pe care ți-ai acordat-o singur forțîndu-mi ușa a luat capăt. Aștept ! Urmează !

„Nu este un om care să poată înțelege ! gîndea cu spaimă Ion Ozun. Inima lui e o bucată de osînză. Și dacă plec de la el, nu-mi mai rămîne nimic... E un om mort ! Pentru el nimic nu există : nici înduioșare, nici curiozitate. Mort ! Mort ! Cum de-a scris atîtea cărți simțite ? A fost un înșelător. Cum de-am putut crede în el vreodată ?"...

„Nebunul acesta are de gînd să-mi strice masa ! gîndea în același timp, scos din răbdări, Teofil Steriu. Se răcește ciorba de perișoare, se dezumflă sufleul și se arde friptura ! Și-mi pătează covorul cu toată apa care curge din el ca dintr-un robinet."

Tuși și rosti cu ochii la ceas :

— Am spus : poftim ! Aștept ! Au trecut două minute...

Ion Ozun întinse amîndouă mîinile a rugăciune. Pălăria căzu jos de pe genunchi. O lăsă la picioare şi vorbi:

— Am încercat să pătrund la dumneata de nenumărate ori. Din octombrie pînă acum, vreme de cinci luni, în fiecare săptămînă am trecut măcar o dată să bat la uşa dumitale... Mi s-a spus întotdeauna că eşti plecat. Acum am înţeles că era un sistem. Nu voiai să mă primeşti şi să mă asculţi.

— Nimic nu mă poate obliga să ascult pe nimeni... grăi moale Teofil Steriu.

— Dar pentru numele lui Dumnezeu, nu e vorba de obligaţiune! Eu am învăţat să simt din cărţile dumitale. Mi-am spus că într-un ceas cînd nu voi avea cui mă adresa să-mi îndrume paşii, am să găsesc un prieten mai mare. Un părinte, un frate mai în vîrstă şi ocrotitor. Eu am crezut în cărţile dumitale...

— N-am obligat niciodată pe nimeni să creadă în cărţile mele... strînse din umerii laţi Teofil Steriu, apucînd un creion colorat şi începînd să deseneze pe sugativa mapei de scris.

— Cum să vorbesc, domnule Steriu, domnule Teofil Steriu? La fiecare cuvînt mă lovesc de indiferenţa aceasta sceptică şi ironică, impermeabilă. Gîndeşte că un om care de cinci luni bate cu atîta stăruinţă la uşa dumitale are ceva de spus. Nu te poate interesa, nu te poate mişca aceasta?

— Să presupunem că da, dacă vrei dumneata... căzu de acord Teofil Steriu, desenînd o rotocoală şi ştergînd-o nemulţumit, fiindcă nu era perfect rotundă.

— V-am lăsat un manuscris. Trei povestiri. Ceream o părere. O încurajare sau o condamnare. Dacă merită un cuvînt pentru editor sau pentru o revistă. În scrisoarea mea spuneam că sînt singur, că vin dintr-un oraş de provincie, că sînt sărac şi că m-am adresat dumitale fiindcă prin dumneata am căpătat îndemnul scrisului. Ceream mult?... O jumătate de ceas pierdut cu lectura. Dacă te convingea vreo însuşire cît de mică, speram că aveai să faci d-ta ceea ce face un frate mai mare pentru unul mai mic. Îmi spuneam că nu se poate să nu bănuieşti în ce singurătate şi deznădejde se află un om tînăr într-un oraş unde totul îi

e dușmănos ! Pentru aceasta am lăsat manuscrisul să pledeze în numele meu. Servitoarea mi l-a restituit neatins. N-a stîrnit nici măcar curiozitatea unei răsfoieli de cinci minute.

— De unde știi dumneata ? M-am uitat prin el. Nici mai bun, nici mai rău decît altele...

Ion Ozun rîse subțire, ca un schelălăit.

Scoase pachetul cu manuscrisul din buzunarul paltonului și îl puse pe birou, bătîndu-l cu latul palmei.

— Te-ai uitat dumneata prin el, domnule Steriu ? Nu e adevărat !... Șnurul acesta și nodul acesta îmi fac dovada. Nici n-au fost atinse ! L-am legat cu trei noduri, din superstiție, ca să-mi fie cu noroc. Uite, nodurile sînt cum erau...

Teofil Steriu avu o scurtă scăpărare de surpriză în ochi, pe care Ion Ozun n-o observă.

Surîse, încetînd să deseneze și punînd creionul colorat alături.

— Ai dreptate ! N-am citit manuscrisul dumitale, cum nu citesc nici un manuscris. Ți-am spus că mi-e timpul măsurat... La ce-aș citi ? Cine are talent își face singur drum. Cu cît se lovește de piedici mai multe, cu atît se înverșunează și se călește mai dîrz. Iar dacă sucombă pe drum, înseamnă că nu era făcut pentru aceasta. Să-ți dau un sfat ? Scrisul nu se învață și talentul nu poate fi stimulat... Te naști cu acest demon, și atît... Teofil Steriu căscă, ducînd mîna grasă și pistruiată la gură. Apoi repetă, cu ochii la ceas : Te naști cu acest demon, și atît... La ce mai poate fi bun un sfat ?

— Dar n-am cerut sfat, domnule Steriu ; cum să scriu și cum să nu scriu ?... Am cerut un cuvînt bun dacă scrisul meu merită ! Un cuvînt bun, undeva, ca să-mi găsesc o posibilitate de existență prin scris și să mă realizez.

— A ! Și dumneata vrei să te realizezi ? Se vede că e o incurabilă boală a vîrstei... Te-ai gîndit dumneata cîte alte satisfacții îți oferă tinerețea dumitale și cît de absurd e să fugi de ele ? Scrisul înseamnă muncă, luptă încăpățînată cu materia. Iar munca e o tristă necesitate ; nu o sacră necesitate ! E cloroformul vieții... Ne privează de tot ce viața are mai bun. Peste o lună dă primăvara. În loc să te bucuri de primăvară, dumneata crezi că e o fericire să te

închizi între patru pereţi afumaţi şi să-ţi ucizi tinereţea torturîndu-te să zugrăveşti o primăvară, altă primăvară, la care nu participi ?... Acum nu-ţi dai seamă ! Cînd îţi dai seamă e întotdeauna prea tîrziu. De ce vrei numaidecît să scrii ?

— Dumneata singur ai spus, domnule Teofil Steriu : Te naşti cu acest demon, şi atît ! Există ceva în mine care se cere spus.

Teofil Steriu îl măsură din ochi cu o mare compătimire :

— Nimic nu merită să fie spus. Şi nimeni nu poate spune într-adevăr ce-a avut de spus. Noi vindem tinichea drept aur. Să-ţi declar eu care e adevărul ? Cînd începi să scrii, la douăzeci de ani, vrei să faci o cititoare să plîngă. Dar după ce plînge, cititoare îşi şterge nasul, ceea ce ştii că nu are nimic graţios... Toţi minţim : aceasta e ! Toţi mistificăm realitatea. Iar pedeapsa cea mare a mincinosului nu e că nu-l mai crede nimeni, ca în feluritele istorioare cu morală din cartea de citire pentru clasa a doua primară. Pedeapsa cea mare e că nu mai crede nici el, în nimeni şi în nimic !... Cînd dumneata te-ai hotărît să scrii, de fapt te-ai hotărît să te sinucizi lent. Să te lipseşti de viaţă. Să nu mai crezi în simplitatea ei ! Să nu-ţi mai însemne viaţa decît obiect, pretext, subiect de literatură... Pentru cel care scrie rîndul tipărit e un punct de sosire. E un sfîrşit. Singura raţiune de existenţă ! Pentru cititor e un punct de plecare... Pe palavrele dumitale, lectorul şi mai ales lectoarele, diversele *Madame Bovary*, construiesc o lume şi sentimente himerice !... Aşadar, după ce te lipseşti din buna dumitale voie de savoarea vieţii, mai păcătuieşti şi altfel faţă de viaţă. Devii dăunător, înveninînd existenţa cititorilor, introducînd în viaţa altora un element de turburare : minciuni, sentimente falşe, idei absurde, sensenzualitate, desfigurare. Literatura e duşmana şi corupătoarea vieţii fiindcă îndepărtează pe om de la simplitate.

— Atunci dumneata de ce scrii ? întrebă triumfător Ion Ozun.

— De ce ? Fiindcă atunci cînd eram de vîrsta dumitale nu s-a găsit nimeni să-mi spună cele ce-ţi spun eu acum !... Dimpotrivă, m-au încurajat pe această cale a pierzării. Pe urmă era prea tîrziu. Eu am socotit întotdeauna că şoarecii, despre care zoologii spun că ar fi animale excepţional

de inteligente, în fond sînt nişte idioţi. O dată ce au căzut în capcană, ce le foloseşte să se mai zbată ? Cel puţin să mănînce toată slănina... Aceasta e tot ! Dumneata ai vrut un sfat... L-am dat ! Mă îndoiesc că ai să-l urmezi. Am mai încercat-o odinioară cu alţii şi mi-am făcut duşmani.
De aceea nu vreau să ascult pe nimeni, să citesc pe nimeni şi să sfătuiesc pe nimeni... Dar văd că cele zece minute au trecut de mult, tinere confrate, şi eu nu mai am nimic de spus, anunţă Teofil Steriu, băgînd ceasornicul în buzunarul vestei.

Ion Ozun nu se mişcă de pe scaun. Spuse deodată :

— Dumneata ştii că am furat ca să mănînc ?

— Foarte rău ai făcut că ai furat ca să mănînci... strînse din umeri cu nepăsare Teofil Steriu. Mîncarea se poate cîştiga prin muncă la vîrsta dumitale şi cu braţele dumitale !

— Nu numai atît ! Am furat ultima bucată de pîine de la un lucrător. De la un om sărac. Mi-a spus vorbe prietenoase, mi-a făcut loc alături să mă încălzesc... Şi cînd am ştiut că nu mă poate vedea, am furat pîinea lui şi am fugit. Nu mîncasem de trei zile. Aceasta s-a întîmplat acum o lună.

— Şi de ce mi le spui mie toate acestea ?... Eu nu sînt duhovnic... începu Teofil Steriu să bată din nou toba cu vîrful degetelor. Dar privirea nu mai era placidă. Se lumină de un început de înţelegere şi de simpatie. De ce mi le spui ? repetă întrebarea cu prefăcută asprime.

— O spun fiindcă am nevoie să mărturisesc cuiva. Mă apasă ! De cinci luni de zile caut în acest Bucureşti de un milion de locuitori un om să mă asculte, şi nu-l găsesc. Caut pe cineva să mă folosească, iar munca mea nu-i trebuieşte nimănui... N-am ştiut niciodată că sărăcia poate fi o suferinţă atît de înfricoşată !

Teofil Steriu întinse mîna grasă şi păroasă peste birou, apăsînd-o peste mîna slabă şi încă rece a lui Ion Ozun :

— Aceasta o ştiu, copile ! De foame şi de sărăcie am suferit şi eu... Am învăţat atunci că sărăcia nu e o stare de care trebuie să fii mîndru, orice ar spune moraliştii. Ca dovadă că prima grijă a săracului e să scape de sărăcia lui. Dar tot atunci am învăţat că suferinţa e necesară. Ea ne adînceşte, şi ne frămîntă, şi ne deosebeşte de dobitoc...

Drama e atunci cînd nu mai suferim de nimic. Suferința presupune speranță de eliberare. Ea îți dă un scop vieții. Și important în viață e să urmărești un scop ; nu să-l atingi ! Cînd l-ai atins, ești un om mort ! Vezi dumneata ciudățenia ? Orice debutant are drept să creadă că va silui soarta, că-și va croi singur norocul. El pleacă la război, hotărît să biruie cu orice preț. Și aceasta îl întreține. Vai lui, însă, dacă într-adevăr biruie !... Un biruitor nu mai are nici o speranță ! Dumneata socoți o mare nefericire că ai fost împins de soartă să furi o bucată de pîine. Te asigur eu că peste douăzeci de ani, dacă vei avea nefericirea să „te realizezi", cum zici, ai să suspini după gustul cîrmojului aceluia de pîine furată... N-ai să-l mai întîlnești niciodată !

Ion Ozun scutură din cap :

— Aceasta o spui dumneata ca o mîngîiere, domnule Teofil Steriu. O spui fiindcă orice om se răzbună pe suferințele trecute, ironizîndu-le. Cînd un om își ironizează o durere veche crede că a devenit tare. Nu crede, numai ! E semnul cel mai sigur că a devenit tare.

— Dar nu ironizez nimic ! spuse cu bunătate Teofil Steriu. Nu ironizez și nici nu cred că am devenit tare. Ce e aceea „tare" ? Vezi că nu ne putem înțelege ? Omul e astfel construit, încît nu crede decît în virtutea și în sinceritatea nevolnicilor, a disperaților, a învinșilor. Ce-ți spui dumneata ? E un om ajuns ! Sinceritatea unui asemenea om nu poate fi decît calcul și ipocrizie... Acum să lăsăm aceasta și să te întreb un lucru, la care am să te rog să-mi răspunzi fără înconjur. De cînd n-ai stat la masă ?

Ion Ozun plecă ochii în pămînt.

— Ieri dimineață am băut un ceai cu patru cornuri. Doisprezece lei. Dar pot spune că de o lună jumătate n-am stat la o masă adevărată.

— Uitați-vă la acest copil ! ridică Teofil Steriu mîinile grase și scurte spre tavan, adresîndu-se unui auditoriu invizibil. N-a mîncat omenește de o lună jumătate și lui nu-i trebuie masă. El vrea glorie ! E teribilă vîrsta aceasta, domnilor ! Sînt sigur că nici foc n-ai în camera dumitale. De cînd, haide, spune !

— De două luni... mărturisi Ion Ozun.

— Ei poftim! Şi prietenii dumitale cum au tolerat aceasta!

— N-am prieteni. Nu cunosc pe nimeni.

— Sigur. Puricii n-au purici... După ce-ai îndurat aceasta, nu găseşti că e mai bine să-ţi cauţi altă îndeletnicire? Eşti tînăr. Ai încă vreme. Persişti în ideea dumitale de sinucigaş?

— Persist! încercă Ion Ozun să-şi sumeţească glasul, privirea şi capul; dar glasul, privirea şi scuturarea frunţii fură fără vlagă, de om sfîrşit.

— Am ştiut eu. Boală fără leac! rîse Teofil Steriu. În faţa lui Dumnezeu am conştiinţa împăcată. Am făcut tot ce e omeneşte posibil să te vindec. Dacă nu se poate, nu se poate! Acum dezbracă acest palton şi vino să împărtăşeşti dejunul cu mine. Ciorba are să fie rece, sufleul plăcintă şi friptura arsă. Dar vom trece peste aceasta. La vîrsta dumitale n-au nici o importanţă şi la vîrsta mea înseamnă o variaţie. Nu te aştepta de multe ori poftit.

Ion Ozun se ridică de pe scaun. In urmă-i, şiroaiele de zăpadă topită împletiseră pe covor ciudate exerciţii de cartografie: lacuri şi estuare, fluvii şi mărunte arhipelaguri.

— Nu face nimic! îl bătu pe umeri cu palma grasă şi grea Teofil Steriu. Dumneata ai introdus oarecare dezordine în tabieturile mele. Poate aveam nevoie de puţină dezordine.

Sună şi porunci servitoarei să mai pună la masă un tacîm.

*

Tîrziu, după a doua cafea neagră, depunînd pe faţa albă de masă paharul de coniac, Teofil Steriu micşoră ochii şi îşi cercetă îndelung junele oaspe, cu o sclipire în acelaşi timp veselă şi melancolică în pupilele înviate din veşnica lui indiferenţă, lipsită de orice expresie.

Întrebă deodată, zîmbind:

— Şi zici că ai luat pe ascuns o bucată de pîine?

— Am furat, nu am luat!... rectifică Ion Ozun fără să roşească. Am furat bucata de pîine, ultima bucată de pîine

a unui lucrător. Am furat-o şi am fugit... Aşa că staţi la masă cu un hoţ!...

— Nu face nimic! replică Teofil Steriu continuînd a zîmbi. Ai fost onest, m-ai prevenit. Te-am invitat la dejun în cunoştinţă de cauză... Ştiam cu ce odios specimen de hoţoman împart astăzi pîinea cîştigată cu sudoarea frunţii mele, la propriu şi la figurat.

Pentru a ilustra la propriu şi la figurat adevărul spuselor sale, îşi şterse fruntea şi chelia brobonită de sudoare cu şervetul de masă, transformat în prosop.

Ion Ozun se bucură cu însufleţire de tonul glumeţ şi indulgent pe care-l lua discuţia.

— Aşadar, m-aţi înţeles.

— Poate...

— Şi m-aţi iertat?

— Precum pare...

Ochii lui Ion Ozun se umeziră.

— Şi eu, care ca un netrebnic am îndrăznit să vă spun cuvinte atît de urîte, atît de nedrepte, atît de!... Cum să le şterg?

Teofil Steriu îi făcu semn să se liniştească, ridicînd braţul scurt, cu palma grasă şi lată.

— Fii pe pace! Te-am înţeles şi te-am iertat, fiindcă nici nu găseam nimic de neiertat. Nu era ceva prea nou şi străin pentru mine. Căci şi eu... Da, şi eu la vîrsta dumitale şi aproape în aceleaşi împrejurări eram să fur o pîine...

— Eraţi să furaţi, dar n-aţi trecut la faptă?... se repezi cu vorba Ion Ozun, parcă într-un fel de regret că Teofil Steriu se mărginise la o simplă intenţie. E o mare deosebire...

— Nici o deosebire. N-am trecut la faptă, numai fiindcă pe mine nu m-au servit împrejurările tot aşa de favorabil ca pe dumneata.

— Sînteţi prea crud! Vă bateţi joc acum de fapta mea?... oftă Ion Ozun. Păcat! Vă jur că nu merit...

Ducînd din nou paharul de coniac la buze şi sorbind numai cîteva picături, Teofil Steriu vorbi încet, privind peste capul lui Ion Ozun, dincolo de dînsul, departe, în timp:

— Nu este nevoie să juri. Te cred !... Nu ţi-am spus că înţeleg ? Nu ţi-am spus că am trăit şi eu asta ? Nici eu nu mîncasem de două zile...

— Eu de trei... invocă Ion Ozun surplusul de douăzeci şi patru de ore ale circumstanţelor sale atenuante. De trei zile !...

— Cu atîta mai mult... înţelese Teofil Steriu. Scuzele mele, pe care le pot invoca în faţa posterităţii, a viitorilor biografi şi a justiţiei, păcătuiesc cu un deficit de douăzeci şi patru de ore, faţă de cazul dumitale. Mă aflu în inferioritate.

— Dar legea şi justiţia nu condamnă intenţiile !... se înverşună Ion Ozun. Altfel n-ar mai exista oameni fără cazier judiciar. În ce om cît de ispravă nu mijesc măcar o dată în viaţă cele mai criminale şi abjecte intenţii ?...

— Exact ! încuviinţă Teofil Steriu. Ai perfectă dreptate! Fiecare om este un cimitir de intenţii nerealizate. De intenţii bune ori de mizerabile intenţii nerealizate. Din nefericire, ai perfectă dreptate...

Făcu o pauză, îndreptîndu-şi privirea ochilor mici din depărtările în timp unde cercetase spre tînărul din faţa lui.

Zîmbind îi arătă cu degetul scurt şi gras către paharul balonat, pe care junele său oaspe îl neglija poate din neobişnuinţă, poate din timiditate ; apoi reluă :

— Ai perfectă dreptate, dar n-ai răbdare ! Ascultă-mă şi aşteaptă-mă să sfîrşesc... N-am trecut la faptă, cum spui dumneata, numai fiindcă m-au împiedicat împrejurările... Flămînd de două zile, intrasem la o băcănie vecină cu casa unde locuiam într-o mansardă cu chirie, să cer o pîine pe credit de la negustorul care mă cunoştea mai mult sau mai puţin. În prăvălie, nimeni... O pîine mare, rotundă, neagră, proaspătă, pe tejghea... Tuşesc, nimeni ! Privesc de jur împrejur : nimeni !... Întind mîna spre pîine s-o pipăi. Era caldă încă, abia scoasă din cuptor. Şi împrăştia un miros, un miros, de m-a apucat un fel de ameţeală...

— Cunosc ! întrerupse Ion Ozun, fără să-şi dea seama.

Placidul şi voluminosul amfitrion, care nu mai era placid de fel, nici nu luă aminte la întrerupere, stăpînit de amintirile sale :

— Cuprins de ameţeală, nu mai ştiam bine ce fac. Încolo cu legile lor, cu morala, cu cele zece porunci! Fie ce-o fi, o fur, şi a doua zi am să-i mărturisesc şi am s-o plătesc. Chiar am şi ridicat pîinea de pe tejghea, s-o ascund subţioară. Deci faptul era ca şi consumat... Cling-cling! sună clopoţelul de la uşa din stradă. Intră o femeie, cu broboada pe ochi, o gospodină, cu o fetiţă de mînă. Lăptăreasa care-mi aducea o jumătate de litru de lapte în fieştece dimineaţă pînă la sfîrşitul lunii precedente, cînd neprevăzutele catastrofe bugetare mă siliseră să renunţ la acest răsfăţ, căci şi mama a fost lăptăreasă şi mă nărăvise cu tainul matinal de lapte. „Bine că vă văd, domnişorule Teofil! zice ea, şi începe a se scormoni de zor în pungă. N-am avut atunci mărunţiş pentru rest cînd m-aţi achitat şi mi-a luat Dumnezeu minţile, de uitasem. Poftim băncuţa pe care v-o datorez, *cinşi* dă bani!... Băncuţă nouă-nouţă!“ Pe atunci cu o băncuţă de argint, nou-nouţă ori veche, cu cincizeci de bani, ce nu se putea cumpăra în România mică?... O pîine şi măcar un sfert de kilogram de măsline. Ceea ce am şi făcut pe loc, la moment, de îndată ce a intrat băcanul pe uşa din fundul prăvăliei, înfulicînd şi marfa, tot pe loc, la moment, din picioare, cu un ţoi de ţuică supliment. Cinci parale ţoiul!... Am mai rămas şi cu cinci parale, fond de rezistenţă!... Mă uit la dumneata şi parcă mă văd. Eram tot aşa, deşirat, pirpiriu; şi tot ca dumneata, aspiram să cuceresc gloria, lumea, mii şi mii de cititori... Şi, pînă una-alta, nici un considerent moral nu mă oprise de la intenţia să fur o pîine...

— Dar n-aţi furat-o!... se îndîrji iarăşi Ion Ozun.

Teofil Steriu îşi pierdu puţintel binevoitoarea răbdare. Încreţindu-şi fruntea, îl dojeni:

— Atîta ai înţeles dumneata?... Nu-ţi spun că faptul a fost ca şi consumat? Ce mai vrei? Ce deosebire găseşti? Destul să fi intrat lăptăreasa cu două-trei minute mai tîrziu, cu un singur minut mai tîrziu.

Răsucindu-se cu neastîmpăr pe scaun, Ion Ozun îşi ceru vinovat iertare că nu-l poate înregimenta retrospectiv şi pe marele, pe ilustrul Teofil Steriu în categoria hoţilor de pîine unde el rămînea pe vecie încorporat din oficiu, de drept şi de fapt.

— Scuzaţi-mă !... spuse. Îmi pare aşa de absurd ! Aşa de greu să cred...

— Crede atunci ce pofteşti !

— V-aţi supărat ?

— Nu-i vorba de supărare. Constat însă în acest caz că urzeala dumitale de viitor romancier e foarte şubredă, dacă nu poţi sezisa asemenea nuanţe. Romanele, cu asta şi din asta se zămislesc !... Asimilezi şi triezi, selecţionezi elementul caracteristic din faptul divers din toată ziua... O întîmplare consumată ori nu poate deveni nucleul unui roman de două volume.

Speriat că şi-a dezamăgit, că şi-a contrariat idolul şi maestrul tocmai cînd îl cîştigase definitiv, Ion Ozun se precipită cu ochii închişi în oceanul consideraţiilor generale :

— Pentru un adevărat scriitor, într-adevăr ce subiect !

— Cum ?... îl întrebă sever Teofil Steriu.

— Ce admirabil, ce incomparabil, ce inepuizabil subiect !... Un om care fură o pîine...

Teofil Steriu micşoră din nou ochii, măsurîndu-l şi drămăluindu-l peste masa cu fructiera încărcată de mere şi struguri. Ciuguli cîteva boabe dintr-un strugure negru, puţin cam stafidit, de iarnă.

Cu un zîmbet ciudat, parcă ironic, parcă străbătut de o tristeţe, vru să afle :

— Te tentează subiectul ?

— Se poate născoci unul mai simplu şi mai permanent omenesc ?... Omenesc, moral, social : toate condensate în cel mai banal fapt divers ! Greşesc, exagerez ?...

— Nu greşeşti şi nu exagerezi. Numai că asemenea subiecte nu-s în puterile noastre, ale romancierilor, să le... *exploatăm*, ca să spun aşa. Ne depăşesc ! Le epuizează realitatea, le stoarce pînă la ultima limită şi la ultima concluzie, dincolo de tot ce e capabilă a plăsmui imaginaţia noastră.

Fiindcă Teofil Steriu surîdea cu zîmbetul lui ciudat, parcă ironic, parcă străbătut de-o tristeţe, îşi dădu şi Ion Ozun toate silinţele să-i ţină hangul, zîmbind şi dînsul în aceeaşi notă. Însă el fără nici o convingere întemeiată.

— Ei bine !... exclamă într-un tîrziu animîndu-se iarăşi, idolul său gras şi placid, care nu izbutise cîndva să fure o pîine. Ei bine, află că acest subiect, simplu, omenesc, moral, social, m-a ispitit şi pe mine, ca unul care-l trăisem cu experienţă proprie şi fără nici o intenţie de documentare literară, după reţetele romanului experimental încă foarte la modă în acea vreme. Şi află nu numai că m-a ispitit, ci că l-am şi aşternut pe hîrtie după cîţiva ani de la întîmplarea cu pricina, care n-a fost să se întîmple pînă la capăt. După cîţiva ani, cînd trecusem de impasurile debutului şi începusem să-mi fac oarecare reputaţie de scriitor... L-am aşternut pe hîrtie în memoria acelei întîmplări neconsumate, cum pretinzi dumneata, dar de mine trăite cu toată intensitatea, oricît te încăpăţînezi s-o tăgăduieşti, pentru a-ţi păstra nu ştiu ce privilegiu de exclusivitate. Fii pe pace ! Oameni cinstiţi care au furat ori au vrut să fure o pîine nu sîntem numai noi doi pe lume. Sînt zeci şi sute de mii ; fără îndoială zeci şi sute de mii... Aceasta mi-am şi spus-o ! Şi ca atare, ca niciodată, mi-am migălit povestirea în vreo cinci-şase versiuni succesive, în vreo cinci-şase variante care de care mai dramatice şi mai împinse pînă la ultima concluzie ; am rotunjit-o, am şlefuit-o, am simplificat-o, să-i dau cît mai deplină veracitate, s-o fac cît mai credibilă, iar cînd am socotit că atinsese limita perfecţiunii scriitoriceşti, cînd mi se părea că am izbutit să creez în sfîrşit o pagină vrednică de antologie, atunci viaţa, realitatea s-au grăbit să-mi administreze ele cea mai usturătoare şi mai deprimantă lecţie. M-au tămăduit pe vecie de orice vanitate scribăreaţă !... A fost ca o adevărată conspiraţie, ca o punere la cale ; un complot în faţa căruia te pomeneşti deodată dezarmat, neputincios, mic şi umil ; o biată larvă... Tot ce ştie să acumuleze viaţa ca argumente zdrobitoare şi autentice ; tot ce ştie să organizeze de la sine realitatea teribilă şi infinită, cu infinitele sale resurse ; toate au fost parcă dinadins mobilizate ca să-mi amintească o dată pentru totdeauna cît de deşartă este iluzia în aşa-zisa măiestrie a plăsmuirilor clocite la masa de scris, chiar dacă pornesc de la un episod trăit. E o lecţie care mi-a servit şi m-a lecuit de multe. O lecţie care poate să-ţi fie de folos şi dumitale cîndva !... Sper !

— Fiţi sigur! se grăbi să-l încredinţeze Ion Ozun.

— Ai răbdare să aştepţi un moment?

— Vă rog...

— Vei avea sub ochi dovada spuselor mele, negru pe alb.

Teofil Steriu se ridică de la masă împingînd scaunul şi lepădînd şervetul jilăvit de năduşeală pe spătar.

Păşi greoi, lat, legănat în altă încăpere.

Rămas singur, în răstimpul aşteptării, Ion Ozun cutreieră cu ochii mai în tihnă mobilierul masiv de stejar afumat al sălii de mîncare, exemplarele vechi de ceramică, naturile moarte din pereţi. Se ridică şi el tiptil de pe scaun, să descifreze semnăturile tablourilor.

— Psss! ţiştui printre dinţi, cu cea mai spontană şi naivă minunare.

Avea şi de ce să se minuneze! Grigorescu, Aman, Andreescu, Mirea, Luchian, Palady, Tonitza, Petraşcu... Ce mai galerie de tablouri şi de semnături ilustre într-o singură cameră din casa unui om care voise să fure o pîine şi nu izbutise!

Cu superioritatea celui care izbîndise cu mai mult succes, îşi făgădui să-şi întocmească şi el o galerie măcar pe aceeaşi măsură cînd va veni vremea.

Deocamdată se întoarse repede să-şi reia locul. Înghiţi în sec, măcar că mîncase şi se îndopase de-l strîngea betelia pantalonilor. Ar fi vrut să fumeze. Îi crăpa buza după o ţigară: numai una s-aprindă şi să tragă numai cîteva fumuri, ca să se simtă deplin fericit. Dar apucase să mintă, destăinuind că regimul prelungit de foame şi de abstinenţă îl silise de mult să renunţe la asemenea viciu risipelnic. Acum, pedepsit, răbda şi se perpelea.

— Ţi-am adus şi două-trei ţigări pe-un fund de cutie uitată de unul din puţinii mei prieteni!... vesti Teofil Steriu, întorcîndu-se. Hai! Aprinde, nu mai face nazuri! Dacă m-ar fi blagoslovit Dumnezeu şi maică-mea cu harul inspiraţiei, putea să-mi dea prin minte mai devreme, de la prima cafea, cînd ai început să te pipăi în buzunar destul de demonstrativ. Puteam s-o trimit pe Hanţi, „*la belle Aurore*", să cumpere un pachet. Hai, aprinde, priveşte şi ascultă!

Supus, Ion Ozun aprinse şi se pregăti să asculte. Ţigara era uscată, scuturată, cu fumul iute ; fiindcă, deşi de-o marcă străină, necunoscută de Ion Ozun, zăcuse în cine ştie ce sertar cine ştie de cînd. Dar ce fum delicios ! Sînt zile cînd toate se îndeplinesc magic, ca în vis.

Teofil Steriu aşeză pe masă un volum gros, legat în piele, îl deschise şi extrase dintre foi un manuscript îngălbenit, cu slova lui măruntă, subţire, regulată şi egală, fără ştersături.

Îl puse alături şi vorbi :

— Acesta e corpul delict ! Adică searbăda şi anemica mea versiune a realităţii. Povestirea pe care o socoteam şi eu suma, sinteza literară a unui subiect de cea mai simplă şi mai permanentă actualitate umană, socială, morală şi aşa mai departe... Vezi titlul ? *Furtul unei pîini.* Dinadins, cu premeditare, lipsit de orice patos literar... Şi acum, uite şi cealaltă versiune. Versiunea teribilă, incomparabilă a realităţii, pe care o plagiasem fără să ştiu, într-un hal atît de jalnic, încît trei luni nu mi-a mai venit să pun mîna pe condei. Vezi titlul ? Exact acelaşi : *Vol d'un pain.* Numai că nu e o plăsmuire scriitoricească. E darea de seamă a unui proces ca oricare altul, afacerea Louise Ménard, proces judecat la 22 april 1898 de către curtea de apel din Amiens, Franţa. Priveşte revista, ca să ai o impresie mai directă, precisă...

Ion Ozun răsuci pe-o parte şi pe alta volumul legat în piele roşie. Citi inscripţia cu litere aurite pe cotor : *Revue des Grands Procès Contemporains. Tome XVI. Année 1898.* [1]

— Deschide acum la colţul îndoit al foilor !... îl îndemnă Teofil Steriu. Aşa ! Te-ai convins ? *Vol d'un pain.* Exact treizeci pagini de tipar, corp 8. Autentica şi incomparabila, zdrobitoarea versiune a realităţii, cu toate concluziile sociale şi morale pe care nici pe departe n-am fost în stare să le organizez, să le întrezăresc măcar. Nici eu, şi fii sigur nici nimeni altul dintre noi toţi, care aspirăm să concurăm starea civilă, după pilda lui Balzac, ori a lui Tolstoi... Ce capriciu sau ce voinţă a hazardului m-a îndemnat să trec pe la anticar tocmai cînd mă pregăteam să predau în sfîrşit netrebnica mea povestire unei reviste, care

[1] *Revista marilor procese contemporane. Volumul XVI. Anul. 1898.*

o aştepta de două luni, cît mă tot trudisem s-o migălesc şi s-o lustruiesc ? Ce capriciu sau ce voinţă a hazardului a făcut să scotocesc aşa, într-o doară, prin rafturi, şi să dau cu ochii de acest tom, să-l răsfoiesc şi să descopăr relatările amănunţite ale unui alt proces, cu totul altul, care ca scriitor mi-a atras de îndată atenţia ? Constată ! *M. Emile Zola et l'Affaire Dreyfus. Cour d'Assises de la Seine, février 1898.* [1] Exact ?

— Exact ! recunoscu Ion Ozun, citind titlul respectiv din volum.

— Dacă nu mă înşel, peste două sute de pagini. Exact ?

— Exact...

— Un document cum nici nu se poate mai preţios pentru un scriitor, îmi spuneam, cum ţi-ai fi spus şi dumneata. Şi imediat, în continuare, altul tot atît de preţios, precum poţi constata : *Le Roman et la Réalité* [2] ; dezbaterile unui proces în legătură cu dreptul scriitorului de a folosi şi de a exploata pentru creaţia lui literară peripeţiile unui caz concret, public, dar cu obligaţia de a schimba numele personajelor. Alte o sută de pagini, cu referinţe la *Discipolul* şi la *André Cornélis,* romanele lui Paul Bourget, foarte apreciate în acea vreme, la *Roşul şi negrul,* celebrul roman al lui Stendhal, la nu mai ştiu ce roman al lui Jules Verne şi la o sumedenie de piese teatrale. Un veritabil tezaur !... Ajung acasă cu trofeul : răsfoiesc paginile mai amănunţit, şi abia atunci descopăr tezaurul cel adevărat, care mă privea în special pe mine. Nefastul, demoralizantul tezaur ; cutia Pandorei !... Abia atunci dau peste procesul numitei Louise Ménard, pe care l-am citit dintr-o suflare, de-mi picurau broboanele de sudoare pe fieştece pagină pe măsură ce înaintam, cu toate că în acea vreme năduşeam ceva mai puţin şi mai anevoie, fiindcă nu atinsesem dimensiunile hipopotamice de acum... Ce săvîrşise nenorocita Louise Ménard ? Furase o pîine, exact ca eroina povestirii mele ! Dar în condiţii cu cît mai veridice, şi totuşi cu cît mai dramatice, cu cît mai tragice decît le plăsmuisem eu ! Şi cu ce înlănţuiri de consecinţe, de tot felul de consecinţe, încă mai acuzatoare şi

[1] *Domnul Emile Zola şi afacerea Dreyfus. Curtea cu juri a Senei, februarie 1898.*

[2] *Romanul şi Realitatea.*

încă mai stigmatizante pentru societate şi pentru ipocrizia moravurilor decît mă încumetasem eu să le imaginez şi să le organizez în vederea efectului literar!... Cum să nu te treacă sudorile? Cred că de atunci am rămas cu meteahna asta, pe care au popularizat-o caricaturiştii şi epigramiştii noştri cu mai mult ori cu mai puţin haz. Şi cred că urmele se mai pot desluşi şi astăzi pe foile tomului. Nu? Ia vezi!...

Teofil Steriu, rezemat cu ceafa triplă în spătarul înalt al scaunului, izbucni în rîs, săltîndu-şi valurile triple ale pîntecului. Ion Ozun constată că în adevăr pe paginile revistei juridice se mai lămureau încă pe alocuri contururile decolorate ale stropilor de năduşeală, pe care, neprevenit, le-ar fi crezut poate mai degrabă urmele unor picături de lacrimi.

— Altfel, ai fi zis că-s urme de lacrimi?... îi ghici gîndul Teofil Steriu, oprindu-se din rîs şi privindu-l din nou cu ochii micşoraţi printre pleoape, cu o neaşteptată şi pătrunzătoare agerime. Din păcate, nu! Nu-s urme de lacrimi... Numai mărturia sudorilor care m-au trecut atunci, deşi soarta nefericitei Loiuse Ménard ar fi meritat să stoarcă multor cititoare de romane sentimentale şuroaie, gîrle, fluvii de lacrimi. Ascultă, şi ia aminte îndeosebi că tot ce cuprinde darea de seamă e numai şi numai înregistrarea cea mai strictă a unor dezbateri de proces, fără absolut nici un comentariu: act de acuzaţie, rechizitoriu, declaraţiile acuzatei, declaraţiile martorilor, pledoariile avocaţilor, sentinţa definitivă. Conţinutul unui dosar. Nici un rînd de literatură! Viaţa, realitatea, nemăsluită cu floricelele noastre de stil... Atît ajunge!... Iată!... Numita Louise Ménard, spălătoreasă de profesie, fată harnică, vrednică, liniştită, dintr-un tîrguşor francez, ca şi tîrgurile româneşti de unde am descins noi, îşi cîştiga pîinea cea de toate zilele muncind şi bucurîndu-se de cuvenita consideraţie a micului său univers în care evolua. Nimeni nu găsise vreodată vreun motiv cît de mic să-i pună cinstea la îndoială... Dar fata nu era numai harnică şi liniştită. Mai era şi drăguţă. Într-o zi a căzut deci în ceea ce numim noi păcat. Şi a născut un copil, cum numim noi, din flori. Şi, un copil din flori, pe care îl aşteaptă mai apoi o viaţă amară, ce s-ar numi, mai pe drept cuvînt, din spini şi din mărăcini... Părerile s-au

împărţită de îndată, cum e datina opiniei publice de oricînd şi de oriunde: *pro* şi *contra*. Cea mai mare parte a universului din tîrguşorul său n-a găsit motiv s-o osîndească în nici un fel. Mai ales că tatăl copilului, lucrător încorporat la oaste, se socotea logodnic, viitor soţ, aşteptînd numai termenul de eliberare ca să se cunune în faţa ofiţerului stării civile şi să-şi recunoască fiul. Acest univers însă era alcătuit din oameni simpli, necăjiţi, nevoiaşi, din tagma ei, care n-aveau obiceiul să apeleze la serviciile unei spălătorese şi călcătorese cu ziua. Toţi îşi spălau şi-şi călcau rufele singuri, acasă, *manu propria*... Rămînea cealaltă fracţiune a universului, din sferele mai înalte, cu o morală mai pretenţioasă. Foştii clienţi şi fostele cliente: lumea bisericoasă sau laică — indiferent de categorisire — lumea în fond atît de sectară, de bigotă şi de intransigentă, cînd ajunge vorba la morală, la virtute, la respectul aparenţelor şi formelor, la toată infailibila armătură a societăţii şi ipocriziei mic-burgheze. Cu această lume s-a schimbat treaba. Nu iartă atît de uşor! Copil din flori: mamă de copil din flori?

Hm! Copil adulterin mai merge; mamă de copil adulterin treacă-meargă! Ba chiar merge foarte uşor, ca o lingură de unt-de-ricină. Pe cînd aşa?... Clientela s-a rărit ca la un consemn unanim, tacit, cum scrie în codul moralei burgheze. În cocioaba păcătoasei a intrat foamea şi s-a instalat să dureze vreo doi ani la şir. O bunică bolnavă, neputincioasă; un băieţaş care se tîra de-a buşilea pe jos, sclifosindu-se, plîngînd şi strigînd: „mămică, pîinică, fomică!"... Între aceste două generaţii, nefericita mamă a copilului din flori se zbătea fără crîcnire să agonisească pîinea pentru trei guri. Eroism, nu?

— Subiect de roman!... recunoscu Ion Ozun, adăogînd de îndată: Subiect de roman cam banal, prea curent, melodramatic.

— Eu am spus eroism! repetă Teofil Steriu. M-am menţinut la atît, lăsînd romanele la o parte. Eroism, fără nici o exagerare. Dar eroismul nu ţine de foame, precum sîntem în măsură s-o ştim amîndoi, paremi-se! Într-o zi, aşadar, după patruzeci şi opt de ore de nemîncare, cum sîntem în măsură s-o cunoaştem, şi asta atît eu, cît şi dumneata, cu diferenţa că pentru dînsa era vorba de trei guri flămînde,

nu numai de una, Louise Ménard intră în prăvălia unui brutar aşa cum am intrat şi eu în prăvălia băcanului, cu gîndul să capete o pîine pe datorie. O pîine dublă, ca pentru trei guri !... Tot aşa, înlăuntru, nimeni ! Tot aşa, aşteaptă, nimeni ! Tot aşa, pîini pe tejghea cîte poftea ! Pîini proaspete, calde, abia scoase din cuptor, aburind mirosul acela care se preface într-o tortură... Sîntem destul de iniţiaţi prin experienţă proprie s-o înţelegem mai bine decît oricine alţii. Ce zici ?... O apucă şi pe dînsa o ameţeală, întinde mîna, ia o pîine — n-o fură ! — ia o pîine, mai aşteaptă o clipă, apoi iese în stradă, îndreptîndu-se spre casă, în văzul tuturor, rupînd dărăburi una după alta şi mestecînd din mers, căci între băieţaş şi bunică ea fusese cea care se sacrificase în cele patruzeci şi opt de ore, lăsîndu-le lor ultimele fărîmituri... Între timp, brutarul observă lipsa la număr, tămbălău, gălăgie. Doi copii de pe stradă se grăbesc cu pîra. Văzuseră cu ochii lor o femeie aşa şi aşa, care a ieşit din prăvălie cu o pîine mare în mînă, mestecînd şi mergînd repede în direcţia cutare. Survin jandarmii. Întreabă şi cercetează din om în om. Adulmecă dîra hoaţei... Intră în cocioabă... Pe masă, la vedere, un sfert din pîinea dublă ; celelalte trei sferturi mai puţin vizibile, în cele trei stomacuri, al copilului, al bunicii şi al hoaţei... De unde pîinea ? De la brutarul cutare, din colţul străzii cutare ! Va să zică, recunoşti ? Recunosc !... Proces-verbal. Şi după un timp, celălalt proces, penal, în prima instanţă : furtul unei pîini. Caz limpede, idubitabil, clasic. În instanţă, hoaţa mărturiseşte faptul, cum mărturisise şi în faţa jandarmilor. Brutarul declară că n-are nici o pretenţie, fiindcă e sigur că acuzata îşi va plăti datoria, cum mai plătise şi altă dată pîinile căpătate pe credit. De altfel, să fi ştiut pe cine cade ponosul nici n-ar fi făcut atîta gălăgie ! Martorii — printre care însuşi primarul oraşelului — declară şi dînşii că n-au pus niciodată la îndoială cinstea acuzatei. Era o mamă model. Concluzie : achitarea !... Bravo ! S-ar spune că totul s-a sfîrşit cu bine, întru onoarea justiţiei şi a preşedintelui de tribunal, care a redactat şi a semnat hotărîrea de achitare în patria lui Voltaire şi a optimistului Candide ; ţii minte ? *„Tous les événements sont enchainés dans le meilleur des*

mondes possibles" [1], ca să respect stilul lui Voltaire şi al epocii, cu langajul respectiv.

— Atunci ?... întrebă nedumerit Ion Ozun.

— Ce atunci ?

— Unde-i drama, subiectul ? Achitatea a rezolvat totul !

— Adică a stricat totul, vrei să zici ? îl iscodi Teofil Steriu, micşorînd iarăşi ochii să-l cerceteze. Ţi-a răsturnat subiectul la pămînt, ca un palat din cărţi de joc ? Scriitoriceşte, ai fi preferat o condamnare, ca să-ţi salveze subiectul ?...

— Nu, dar...

— Dacă n-ai răbdare !... Fii pe pace. Totul nu s-a isprăvit. Ar fi fost ceva prea simplu şi prea omenesc ca să rămînă aşa. Dimpotrivă ! Povestea nefericitei care a furat o pîine şi scăpase atît de ieftin abia începea. Iată ceea ce nici eu nu ştiusem să întrevăd şi să prevăd în mălăiaţa mea plăsmuire literară. Cum îţi închipui dumneata că totul se reduce în viaţă, în realitate la soluţii aşa de schematice ? O achitare ori o condamnare ?... Fii pe pace, repet ! Viaţa, realitatea îşi rezervă şi alte alternative mai subtile, de-o cruzime mai rafinată. Achitări, cu efecte mai dureroase şi mai mizerabile decît o condamnare. Cam greu de priceput şi de admis, nu ?

— Greu... mărturisi Ion Ozun.

Teofil Steriu mai ciuguli cîteva boabe din strugure. Mai sorbi cîteva picături din paharul de coniac. Îl privi apoi zîmbind tot aşa de ciudat ca la început, parcă ironic, parcă străbătut de-o veche şi îndepărtată tristeţe.

— Greu !... recunoscu şi el. Greu, fiindcă grea e meseria asta a noastră, la care nu ne-a silit nimeni. Cum să ţii piept realităţii, cum s-o concurezi, cum să înveţi măcar a o descifra ?... Dar să lăsăm consideraţiunile generale !... Să revenim la această realitate a cazului de faţă : la achitarea numitei Louise Ménard. Putea să fie ea absolvită de nelegiuita-i faptă ? Nici societatea, nici justiţia nu permit nesancţionate asemenea atacuri directe la drepturile sacrosanctei proprietăţi. O dată precedentul creat, cine mai apără mîine sfînta proprietate, toate garanţiile înscrise în legi, în

---

[1] Toate evenimentele sînt înlănţuite în cea mai bună dintre lumile posibile (fr.).

constituţii, în contractele sociale? Azi o pîine; mîine brutăria; poimîine pămîntul care produce grîul, morile care-l macină, băncile care finanţează toate aceste operaţii. Cel mai primejdios şi intolerabil scandal! Revoluţie în toată puterea cuvîntului. Începutul sfîrşitului! Drept care aceeaşi justiţie care o achitase pe hoaţa de pîine printr-o uşuratică inadvertenţă şi printr-o regretabilă clemenţă a judecătorilor îşi revine în fire. Se aşterne pe treabă să reintroducă ordinea. Anulează sentinţa de achitare şi trimite hoaţa în judecata unui for superior, pentru a salva, înainte de toate, principiul... Alt proces, alt act de acuzaţie, prespectiva altor pledoarii... Toate cu atîta vîlvă, încît nefericitul trio al familiei, pînă la rejudecare, îşi strînge boarfele şi purcede la Paris, cu bunică, cu mamă şi copil, să se oploşească undeva acolo. Să se piardă în marele anonimat al unui mare oraş, ca să scape de privirile piezişe şi de comentariile *pro* şi *contra* ale concetăţenilor şi mai ales ale concetăţenelor printre care se născuseră, trăiseră şi în mijlocul cărora nădăjduiau să moară. Acuzata îşi găseşte de lucru şi...

Teofil Steriu s-a întrerupt.

Intrase pe uşă slujnica, *„la belle Aurore"*, cu un maldăr de hîrtii şi cu teancul corespondenţei din acea zi.

— Ce-i, Hanţi? întrebă stăpînul cu o încruntare de impacienţă între sprîncene. N-am şi eu dreptul la linişte?

— Aveţi, dar aşteaptă curierul de la tipografie.

— Să aştepte sănătos!

— Zice că-i urgent, extraurgent, şi zice că nu pleacă pînă ce nu semnaţi bonul. Altfel cică întîrzie cartea. Stau maşinile gata! De-o jumătate de ceas mă tot toacă la cap, de m-a năucit! A dat fuga şi la debitul de tutun să telefoneze de-acolo. S-a întors şi zice că are ordin, nici mort să nu plece fără semnătură!

Înălţînd ochi de martir spre tavan şi suspinînd din toate adîncurile voluminoasei sale făpturi, Teofil Steriu făcu un semn de neputinţă cu braţele scurte şi grase, adresîndu-se unui auditor invizibil, pe lîngă cel prezent, probabil conform unui vechi obicei.

— Poftiţi, domnilor! se văicări el. Dacă asta se cheamă viaţă!? O dată la doi ani îmi permit şi eu să calc programul, şi nici atunci nu mi se acordă o graţie. Urgent, extra-

urgent! Iar tu, tu te dai de partea celor care mă execută şi mă omoară cu zile, infamă creatură?

— Nu mă dau de partea nimănui. Aştept.

Slujnica aştepta, înfiptă pe butucii picioarelor în prag. Teofil Steriu oftă, gemu, se resemnă.

— Bine! N-am încotro... Prezintă-te cu toată maculatura aici... Mai fă-ne un rînd de cafele. Cînd isprăvesc, te sun!...

Hanţi, „*la belle Aurore*", tot atît de voluminoasă ca stăpînul, ceva mai scundă, dar încă mai dezvoltată în lăţime, se puse în mişcare. Înainta cu paşi tot aşa de apăsaţi şi de legănaţi în papucii cu talpa de pîslă. Depuse pe marginea mesei maldărul de corecturi tipografice; alături, teancul corespondenţei, ziare, reviste, scrisori, prospecte.

— Ce curier e? Niţă sau Chirică?...

— Niţă, cel care trăncăneşte de mă năuceşte, bată-l mînia lui Dumnezeu!

— Astupă-i şi tu gura cu o cafea, cu un pahar de vin, cu o gustare, ceva. Spune-i că în zece minute, cel mult un sfert de oră, am terminat...

Ion Ozun se răsuci pe scaun, frămîntîndu-se stingherit la culme.

— V-am turburat tot programul de lucru. Daţi-mi voie să plec şi iertaţi-mă că m-am eternizat, să vă răpesc timpul atît de preţios. Puteam să mă simt şi să mă cărăbănesc mai din vreme... Dar vedeţi, cei şapte ani ai mei de-acasă au fost, ştiţi, cam... cam...

— Parcă ai mei au fost mai breji?! M-a crescut mama cu guvernantă!... rîse Teofil Steriu, fără a slăbi însă din ochi maldărul corecturilor tipografice de pe colţul mesei. Şezi binişor pe scaunul dumitale, că nu te-alungă nimeni.

— Sînteţi prea... prea...

— Nu-s nici prea-prea, nici foarte-foarte! Sînt şi eu *om* din cînd în cînd... Crezi că de hatîrul dumitale am prelungit acest dejun, aşa cum mi se întîmplă numai o dată la doi ani? Din egoismul meu...

— Aşa egoism!... clătină Ion Ozun din cap. Atunci ce s-ar mai chema altruism, omenie, ospitalitate? Dragoste părintească?

Teofil Steriu îl dojeni:

— Învaţă-te să te dezberi de boala vorbelor umflate şi măreţe. Am oroare de ele. Da, da! Ce are de-a face aici altruismul, omenia, ospitalitatea, dragostea părintească? La mijloc a fost numai egoismul cel mai abject. Stînd împreună de vorbă, m-am regăsit pe mine la vîrsta dumitale, cu toate naivităţile sale emfatice; am stat de vorbă cu mine cel de la vîrsta dumitale. Mai ales că pe atunci eu nu m-am putut bucura de şansa pe care o ai dumneata acum, să dezbat controversa juridică, socială, morală şi literară a furturilor de pîine cu un conviv în deplină cunoştinţă de cauză, tot atît de iniţiat şi versat, de la egal la egal. Dezbaterea mai are nevoie şi de-o concluzie. O vom lămuri! Pînă atunci, dumneata frunzăreşte darea de seamă a procesului din revistă. Pasajele mai caracteristice le-am subliniat atunci cu creion roşu. Eu îmi arunc ochii numai din fugă pe revizia corecturilor, să văd dacă amicii mei linotipiştii mi-au respectat modificările. Îndeobşte, nu prea am a mă plînge... Mai mult o formalitate: apostila finală a bunului de imprimat... Hai, la lucru amîndoi! Te asigur că nici pentru dumneata nu va fi timp pierdut.

Cînd Teofil Steriu întinse mîna să tragă înaintea lui maldărul corecturilor, degetele scurte şi groase se însufleţiră deodată. Parcă trăiau o viaţă proprie, agilă şi febrilă, plină de nerăbdare.

Astfel se vădea că scepticul şi placidul romancier minţise şi el întrucîtva ca Ion Ozun, ascunzîndu-şi gîndurile şi sentimentele cele adevărate. Cu un fel de stînjenire a pasiunii care-l mistuia şi se confunda cu toată raţiunea de existenţă a fiinţei sale, ţinea să afirme întotdeauna şi oricui că literatura e pentru dînsul doar o simplă profesie, ca oricare alta. Acum toate gesturile, toate mişcările îl dezminţeau; toată înfăţişarea îl trăda. Nările aspirau cu voluptate mirosul proaspăt al cernelii tipografice. Degetele lunecau uşoare, gingaşe, fluide ca o dezmierdare întorcînd foile. În cîteva clipe, n-a mai fost în sala de mîncare cu fructiera şi paharele-balon de coniac pe masă; a uitat existenţa lui Ion Ozun; literele de tipar îl transportară într-o altă lume, făurită de el pentru alţii.

Ion Ozun deschise fără entuziasm revista juridică, să citească pasajele subliniate cu roşu. Fără entuziasm, fiindcă

o dorinţă mult mai tiranică îi dădea ghes să nu scape prilejul şi să-l urmărească pe Teofil Steriu, revizuindu-şi ultimele corecturi ale ultimului roman sub ochii săi. Cum să piardă un asemenea moment unic, istoric, să aibă ce povesti toată viaţa ?

Se şi vedea. Se şi auzea povestind.

Dar nu-şi îngădui o indiscreţie atît de grosolană.

Îşi înăbuşi oful şi se resemnă şi el textului pe care şi-l închipuia arid, rece, juridic. După cîteva clipe însă, celălalt roman, trăit, al nefericitei care furase o pîine, îl absorbi şi pe dînsul cu desăvîrşire. Dezbaterile banalului şi umilului proces nu rămîneau cu nimic mai prejos de toate plăsmuirile celor mai încercaţi şi iscusiţi romancieri : *Crimă şi pedeapsă,* celebrul roman al lui Dostoievski ; *Învierea,* celebrul roman al lui Lev Tolstoi. Ba dimpotrivă chiar ! Tocmai prin banalitatea cazului umil şi frecvent, de toată ziua ; prin stricta expunere a faptelor şi a efectelor înlănţuite de la sine, fără intervenţia nici unui element străin al imaginaţiei scriitoriceşti, constituia un act încă şi mai teribil de acuzaţie al lumii cu strîmbele şi hîdele ei întocmiri. Rechizitoriul procurorului de la a doua judecată a procesului se dovedea o adevărată capodoperă. Un scriitor de literatură nu l-ar fi putut născoci. I s-ar fi părut prea deocheat. Cum ? se întreba procurorul curţii de apel din Amiens. O astfel de achitare a unei hoaţe de pîine implică ideea că vina ei nu era individuală, ci de natură socială. Deci justiţia, al cărei rol este să apere societatea, recunoaşte că ordinea socială nu-i bună şi nu-i dreaptă ! Este admisibil aşa ceva ? NU, de trei ori nu !... Basmul lui Jean Valjean, ocnaşul virtuos, a turburat prea multe minţi ! A pătruns să altereze pînă şi limpedea judecată a magistraţilor, care, din motive de ordin sentimental, vor să reformeze societatea prin jurisprudenţe. A achita un delicvent care-a furat o pîine nu înseamnă a condamna societatea ? Nu înseamnă a încuraja pe cei care întreţin ura împotriva societăţii ? Dovadă că de îndată faimosul gazetar, pamfletar şi parlamentar veşnic insurect, Henri Rochefort, a şi scris un articol fulminant, ridicînd în slavă pe preşedintele de tribunal care a întocmit, a motivat şi a semnat hotărîrea de achitare, invitîndu-l să-şi dea dimi-

sia din magistratură şi asigurîndu-l că la cea dintîi alegere lucrătorii circumscripţiilor mereu agitate şi revoluţionare din Paris — „mizerabilii“ lui Victor Hugo — asigurîndu-l că aceşti „mizerabili“ îl vor alege deputat cu o majoritate zdrobitoare. Dovadă că în continuare alte gazete au luat şi ele în antrepriză cazul acuzatei, al „mizerabilei“ care a furat o pîine, creîndu-i o tristă celebritate, ca şi preşedintelui de tribunal care şi-a permis s-o achite... Şi tot aşa înainte, cu citate din coduri, din jurisprudenţe, din Buda şi Confucius, din decretele papilor, din Cicero, Justinian, dreptul medieval şi canon. Vor judecătorii să se arate milostivi cu hoaţa de pîine ? Poftească ! Dar nu în afară de lege, ci motivîndu-şi clemenţa în cadrul legilor. „Cît despre mine, nu mă opun în acest caz, întotdeauna bucuros cînd datoria îmi permite, să nu arăt numaidecît *un visage glacé, impassible, impitoyable, tourné du côté des misérables !* [1]“

Patetic şi zdrobitor rechizitoriu ! Împănat şi cu citate literare, pe lîngă cele strict şi profesional juridice, tocmai ca să combată efectul dizolvant şi pernicios al literaturii subversive, cu vădită intenţie ori nu.

Şi imediat, în continuare, fără nici un comentar, pledoaria avocatului, nu mai puţin patetică şi zdrobitoare. Zdrobitoare pentru lipsa de umanitate a societăţii şi pentru obtuza înverşunare a justiţiei ; nu pentru acuzata care furase o pîine ca să hrănească trei guri flămînde.

Dar, mai prudent şi mai dibaci, avocatul se ferise de literatură. O ignorase cu totul. Se mărginea numai la texte de legi, la jurisprudenţe, la fapte, la realitate, la autoritatea specialiştilor recunoscuţi şi tot la dreptul roman, medieval, canonic, modern, dînd aceloraşi articole de legi şi aceloraşi texte alte tălmăciri. Ca fapte, invocase numai două, cu toate concluziile lor. Mai întîi, arăta cu martori şi dovezi că vîlva din jurul procesului în care acuzata nu mai avea nici o răspundere o transformase fără voia sa într-o eroină. Jalnică şi nefericită eroină ! Cîţiva cititori de gazete, din cele mai depărtate unghere ale Franţei şi mai de departe, ale lumii, din Europa şi chiar din America, în loc să se limiteze la comentarii şi la

[1] O figură rece, nepăsătoare, nemiloasă, întoarsă de la cei mizerabili ! (fr.).

compătimiri de la distanţă, avuseseră omenoasa inspiraţie să trimită hoaţei care furase o pîine mici ajutoare prin mandat poştal. Lucrători, văduve, mame de copii din flori mai puţin bîntuite de sărăcie şi lipsuri... Omenoasă inspiraţie, cu cel mai neomenos efect! Căci iată că de îndată, în orăşelul de unde hoaţa de pîine fugise în lumea ei cu pruncul şi cu bunica paralizată ca să scape de ocară şi de ruşinea nelegiuitei sale fapte, s-a petrecut un neaşteptat reviriment de opinie. Acum n-o mai ierta nimeni în acest tîrg al ei. Aha! Bună treabă să furi pîini din prăvălii! Ţi se duce faima de martiră şi de eroină pînă la marginea lumii, şi, pe lîngă vîlvă, te mai alegi şi cu ceva bănuţi la teşcherea din milosîrdia celor care s-au înduioşat ca nişte nerozi slabi cu duhul şi cu firea de la mii de kilometri distanţă. Asta chiar că întrecea orice măsură!... Încît chiar şi cei care luaseră apărarea hoaţei de pîine în prima instanţă a procesului, chiar şi cei care depuseseră ca martori cu mîna pe cruce în favoarea ei, acum, cînd au ştiut că soseşte pentru a doua judecare, au întîmpinat-o de la gară şi din uşi cu priviri duşmănoase şi cu vorbe de ură, de scîrbă, de indignare... Merita nefericita care furase o pîine această ultimă şi mai odioasă, mai crudă pedeapsă? Judece judecătorii!

Al doilea fapt invocat în pledoaria apărătorului întrecea de asemeni plăsmuirile scriitorilor de romane.

Citit într-un roman, ar fi silit lectorul să clatine din cap cu neîncredere şi să zvîrle cartea cît colo!

Prea încornorată poveste!...

Apărătorul a citat însă şi această prea încornorată poveste tot din dosarul unui proces, al altui om care furase şi el o pîine. De astă dată, în Anglia, la Londra. Cu cîţiva ani în urmă, judecătorul Hawkins din Londra, unul din cei mai severi şi cunoscuţi ca atare judecători din tot Imperiul Britanic, s-a încumetat şi el să achite un hoţ de pîine adus la judecată între baionete, fără a se opri însă numai la atît. Tot aşa, hoţul de pîine, lucrător şomer, cu o droaie de copii acasă, mamă, bunică, nepoată, răbdase de foame cu toată droaia de copii vreme de vreo două zile. Tot aşa, dăduse tîrcoale brutăriilor, jinduind la

pîinile din vitrine. Tot așa, intrase într-o prăvălie. Tot așa, o găsise goală. Tot așa, furase o pîine și alergase cu ea la copii. Tot așa, prins, a mărturisit fără înconjur, luîndu-și angajamentul s-o plătească din cei dintîi bani cîștigați, cînd va găsi de lucru. Și tot așa, martorii, pînă și polițistul care îl arestase, declaraseră că făptașul era cunoscut în tot cartierul său ca un model de hărnicie, de sobrietate, de cinste.

— Vă întreb încă o dată, așa este ? întrebase judecătorul Hawkins. Așa este ?...

— Așa !

— În acest caz, arestatul e achitat. Apoi, adresîndu-se acuzatului, Adams Smith : Ai furat ! Furtul în fața legii tot furt rămîne, fie că-i vorba de-o pîine sau de-un lingou de aur. Dar dacă legea nu prevede această deosebire, conștiința mea de interpret al legii mă obligă s-o aplic așa cum îmi dictează cugetul. Și după ce te-am achitat, iată ce-mi mai dictează mie cugetul !...

Spunînd, și-a scos de pe cap toca de judecător, a depus în ea o jumătate de liră sterlină, a trecut toca din mînă în mînă tuturor celor din sală, iar obolul adunat l-a răsturnat în șapca acuzatului absolvit de pedeapsă.

— Nu ceream milă și îndurare !... îngăimase hoțul de pîine. Ceream ceva de muncă și ceream dreptate...

— Dreptatea ți-am dat-o. Muncă ? Asta nu scrie în legile pe care le aplic. Așa că nu-i vorba de milă și de îndurare... E tot ce pot face fără să calc legea...

Dar judecătorul nu s-a oprit aici.

Băgînd de seamă că singurul din toată sala care nu se scociorîse în pungă să scoată micul său obol fusese tocmai brutarul care înaintase reclamația că i s-a fost furat o pîine, îl întrebă :

— Și dumneata fii bun acum de-mi spune, pentru ce lipseai din prăvălie ? Pe unde umblai ?

— M-am repezit cu un prieten la cîrciumioara de alături, să cinstim împreună un pahar de *whisky*.

— Rău !

— Numai un pahar...

— Tot rău !

— De ce rău ?

— Rău, ți-o spun eu... Ca om al legii ți-o spun!
— Dar ce, domnule judecător, legea nu-mi dă drept să beau un pahar de *whisky* cu un prieten din banii mei?
— Nu asta te oprește!
— Atunci, ce?
— Să-ți arăt eu ce te oprește legea! rosti judecătorul răsfoind un cod. Iată ce spune! Ordonanța reginei Elisabeta, de prin anii 1592, cu putere de lege neabrogată pînă în ziua de azi, pedepsește cu închisoare și cu amendă pe negustorul care-și părăsește prăvălia și o lasă cu ușile vraiște, fie că s-a dus să cinstească un pahar de *whisky* din banii săi cu un prieten, fie pentru oricare alte motive mult mai întemeiate, în afară de foc sau de inundație. Era foc și te-ai dus să-l stingi?
— Nu.
— Era inundație și ai dat goană să scapi pe cineva de la înec?
— Nu.
— Recunoști?
— Recunosc.
— Semnezi declarația?
— Am să întreb mai întîi un apărător, să nu intru la apă.
— De prisos! La apă ai și intrat. Semnezi, nu semnezi; întrebi un apărător ori nu; declarația n-o mai poți retrage. Și avînd în vedere această declarație, eu aplic legea! Încît fă-mi plăcerea și prezintă-te la închisoare să execuți pedeapsa de trei zile cu care te-am onorat în numele legii — e minimum prescris, și te asigur că am fost foarte indulgent. Mai cunoaște că amenda respectivă îți va fi comunicată ulterior și că nu va mai fi și ea tot atît de indulgentă! Poți să te adresezi și să consulți toți apărătorii din Londra și din imperiul Marei Britanii; hotărîrile mele nu le-a sfărmat încă nimeni. Am terminat!

Avocatul femeii care furase o pîine, el nu terminase încă. Dar pledoaria în continuare era lipsită de interes pentru Ion Ozun. Citate de legi, de jurisprudențe, coduri, celebre autorități în dreptul penal: *De furtis; Decretales; De regulis juris;*[1] din nou decretele papilor, Cicero,

[1] *Despre furturi; Decretele* (papale); *Despre regulile juridice* (lat.).

Justinian, dreptul canonic şi medieval; Daloz, Garaud, Faustin-Hélie, brrr!

. . . .

— Ei? întreabă Teofil Steriu după ce-a sunat şi a predat slujnicei maldărul corecturilor sale. Mai ai curaj să mai scrii romane după lecţia pe care ne-o dă realitatea şi viaţa?

Ion Ozun a închis tomul şi l-a împins la o parte. Acum regreta că n-a avut răgaz să-şi arunce ochii măcar în fugă şi la versiunea inedită şi cu foile pale pe care o scrisese cîndva cu slova lui măruntă Teofil Steriu, ca să n-o mai dea tiparului niciodată. Numai aşa lecţia ar fi fost deplină.

— Adevărat!... mărturisi el, mai pîndind încă cu ochii la manuscrisul lui Teofil Steriu, ca atunci cînd furase bucata de pîine a lucrătorului şi se mistuise în noapte, în viscol. Nici nu mi-aş fi închipuit în ce măsură realitatea depăşeşte imaginaţia scriitorilor.

— Fiecare fapt divers ascunde sub banalitatea lui adesea cel mai fantastic roman. Lupta scriitorului nu-i să mai adaoge ceva! Ci să simplifice şi să facă faptul divers credibil. Pe urmă să-i caute şi să-i descopere iţele omeneşti mai puţin vizibile, de cum se prezintă în faptul divers. Cauzele şi efectele subterane... Căci tot ce-ai citit dumneata, cît mi-am pospăit eu corecturile mele, încă nu înseamnă nimic! Să-ţi mai adaog şi concluzia ultimă, care nu figurează nici în dezbaterile procesului, nici în searbăda mea versiune, la care te văd că tot tragi mereu cu ochii... Dă-o încolo! Am s-o şi rup, ca să n-o publice cumva la postume, după moartea mea, cine ştie ce necrofor literar! Concluzia pe care ai s-o auzi e tot din viaţă culeasă... Cît golim ceştile acestea de cafea, ţi-o rezum la cîteva cuvinte. Cum ai constatat, exclusivitatea dumitale în furtul de pîine a fost numai o iluzie. Fructul vanităţii! Mai erau şi alţii... Eu, hai să zic, numai candidat. Înainte de mine şi de dumneata, numita Louise Ménard din Franţa; numitul Smith Adams din Londra. Deocamdată, patru...

Teofil Steriu ridică în aer mîna dreaptă și răschiră patru degete. Atît cît îi îngăduia rotunzimea lor de scurți și grași cîrnăciori.

— Mai există și al cincilea !... anunță răschirînd și al cincilea deget. Al cincilea caz, cel cu concluzia încă mai neprevăzută, pe care o rezerva realitatea, viața, ca să mă mai treacă un rînd de sudori... S-a mai găsit acum vreo douăzeci de ani alt om în România noastră, să fure și el o pîine. În condiții identice ca ceilalți și ca noi... Numai că el a avut mai puțin noroc decît noi doi. A fost prins și dat în judecată, ca femeia din Franța, ca lucrătorul șomer din Londra... Norocul era pentru altul !... Pentru un june avocat din București, în goană după pledoarii cu efect... Pe atunci era june și aproape necunoscut. Pledează și el tot atît de patetic și de zdrobitor, ca avocatul numitei Louise Ménard. Obține și el achitarea... Îmi cad sub ochi, într-un ziar, amănuntele procesului. Pe atunci mai citeam ziare și fapte diverse, cronici judiciare. Iar sub impresia povestirii mele ratate de colea — apăsă cu degetul arătător pe foile pale ale manuscrisului — mă împinge nu știu ce geniu rău să pun mîna pe condei și să scriu un articol în care am ridicat în slavă pe junele și inimosul apărător. Singurul articol străin de literatură pe care l-am scris în viața mea. Dar, din nefericire, tot literatură ! Ba încă ce proastă și nefastă literatură !...

— Nu-mi vine să cred, a întrerupt cu sinceritate Ion Ozun.

— Dacă n-ai răbdare ! Așteaptă... Scriu deci articolul. Îl reproduc și alte gazete. Îl comentează... Publicitatea gratuită pe care o aștepta junele avocat ca mana cerească. Atîta i-a trebuit !... Ceea ce n-a făcut președintele de tribunal din Franța, cînd îl invitase Henri Rochefort să ia în antrepriză un sector electoral și să se aleagă deputat, cu surle și cu tobe, a făcut el. Și cu ce surle și ce tobe ! Cu ce discursuri și ce tirade la adunări !... În trei ani a fost deputat. În șase, o personalitate a partidului... Pe urmă ministru de cîteva ori, bineînțeles și al justiției. Unul din cei mai odioși șleahtani ai politicii din România mică și din România mare de acum. Unul din cei mai nerușinați și mai cinici demagogi, căruia eu, fără să-l cu-

nosc, i-am servit prima trambulină să se avînte în sferele marilor noştri oblăduitori... Iată deci o concluzie a realităţii, a vieţii, pe care eu n-am ştiut s-o întrevăd. Dar pe care, cu miopia mea de literator, de scrib, am ajutat-o ca un imbecil să se realizeze în numele literaturii!... Ţi-ar fi trecut prin minte s-o scrii asta?...

Ion Ozun clătina muteşte din cap, semn că nu.

Pe dînsul îl rodea nerăbdarea să afle despre ce mare şi cinic oblăduitor era vorba.

Întrebă:

— Şi individul?

— Indivizii, poate că vrei să întrebi? Căci erau doi. Cel care furase o pîine şi cel care-l apărase... Cel care furase o pîine s-a topit în marele anonimat. Salahor pe undeva, sau poate mort de foame în cine ştie ce cocioabă, pe cine ştie ce gunoaie de pe cine ştie ce loc viran! El îşi îndeplinise misiunea. Cine s-a mai întrebat de soarta lui? Nici eu, fiindcă în neghioaba mea miopie nu asupra lui stăruisem, ci asupra tînărului apărător, care mi se părea că încarnează un semn nou al vremilor. Ca să vezi unde duce literatura!... Celălalt, apărătorul, nu ţi-am spus? Astăzi încarnează într-adevăr semnul cel nou al timpurilor, într-un chip care a depăşit cu totul şi cu totul sărmana mea imaginaţie de aşa-zis romancier! încheie Teofil Steriu, zîmbind cu o ironică amărăciune.

Ion Ozun, urmărindu-i privirea, dădu cu ochii de ziarele împăturite în teancul neatins al corespondenţei din acea zi. Acolo, pe prima foaie a gazetei de deasupra, cu litere mari pe trei coloane şi cu o fotografie lată, şi lungă, şi lăbărţată, şi surîzătoare, figura un titlu care-i sări în ochi: *Declaraţiile domnului G. Elefterescu, ministrul justiţiei.*

— Aş pune capul că ăsta e! exclamă, arătînd cu degetul.

— Păstrează capul, fiindcă ţi-o fi de folos pentru altceva mai bun!... îl povăţui cu zîmbet din nou placid Teofil Steriu. Ţi-am spus eu că e ăsta?... Sînt alţii îndestui, vreo duzină măcar.

— Ăsta e! se încăpăţînă Ion Ozun.

Teofil Steriu n-a răspuns nici da, nici ba. A strîns numai din umerii imenşi. Şi, căscînd, a spus:

— Să ne întoarcem la cele ce te-au adus la mine. Cred că te interesează mai mult şi mai de aproape...

La ceasurile patru, cînd Ion Ozun ieşi în stradă, ninsoarea îi păru un joc feeric. Asprimea iernii, o amăgire. Întinse braţele, să cuprindă fulgii. În văzduhul molatic, cu ninsoarea molatică, strînse la piept un prieten nevăzut, să-i spună bucuria. Ştia el că toate aveau să sfîrşească! Şi toate sfîrşiseră cum a ştiut!

Teofil Steriu i-a oprit manuscrisele. A citit cîteva pagini şi le-a oprit, să le trimită, întărite de un cuvînt al lui, la cele trei reviste care sînt mai bănuitoare şi închise numelor încă necunoscute. În buzunar are preţul lor: preţul vieţii pe o lună. Teofil Steriu l-a silit să primească acest împrumut:

— Ca să nu te ofenseze ceea ce numeşti dumneata o pomană, propun o soluţie mai simplă. Administraţia revistelor îmi va trimite mie banii cuveniţi. Astfel, nu-mi datoreşti nimic, nu vei avea de ce să mă ocoleşti ca pe-un odios creditor.

Trei hîrtii noi de cîte o mie de lei; atît de noi, şi ceruite, şi foşnitoare, încît par trei hîrtii falşe.

Intră la o regie, să cumpere o cutie de ţigări. E singurul lux pe care şi-l permite, şi numai pentru o singură dată. Încolo, totul va fi calculat pînă la ultimul gologan: chiria, lemnele, o maşină de spirt şi un pachet de ceai; rezerve pentru zile de lipsuri.

Iar de mîine dimineaţă se aşterne la lucru. Acum nu se mai teme că nu va găsi un editor...

Aprinse ţigara şi aspiră pînă în fundul plămînilor fumul delicios, după cele trei ţigări scuturate şi cu fumul iute pe care i le oferise ocrotitorul său pe-un fund de cutie. Îşi pipăi peste palton banii din buzunarul de la piept. Îşi zurui în buzunar mărunţişul metalic; restul de la debitul de tutun. La naiba! Ar fi putut să cumpere încaltea nişte ţigări şi mai şi, specialitate, extra, după recomandaţiile lui Bică Tomescu! Cine spunea că viaţa e atît de cruntă şi că deznădejdea de ieri lasă urme pe mîine, pe poimîine, pe o viaţă?

În jurul becurilor aprinse, fulgii dansau o horă voioasă. Nici un spectacol nu e mai încîntător ca fluturarea lor albă într-o lumină albă, în ceasul indecis cînd noaptea nu e încă noapte.

La colţul bulevardului, acelaşi ţigănuş îl întîmpină bătînd cu cleştele în tava fierbinte :

— Castanele ! Faine castanele ! Coapte castanele !

E o poftă pe care şi-o poate acum îndeplini, chiar dacă e sătul ca după asemenea copios şi prelungit dejun, cu trei cafele şi trei pahare de coniac. Ce fel de coniac să fi fost acela ? Şi de ce se bea în pahare mari şi pîntecoase, numai pe fund, încălzite în cupa palmelor ?... Hm !... Odată şi odată, mai tîrziu, tot aşa va trata şi el, mărinimos, cine ştie ce alt june naufragiat din provincie, cînd îi va bate la uşe să-i ceară o mînă de ajutor.

Numără banii de nichel şi, ţinînd cornetul de-o ureche, aşteptă să termine ţigara, înainte de a gusta din castane.

Dintr-un automobil luminat înăuntru, Mirel Alcaz, cocolit în blană, îi făcu semn amical cu mîna. Ion Ozun s-a prefăcut că nu-l vede. De o lună, de cîte ori îl întîlneşte, întoarce privirea să nu-l salute.

Dar Mirel Alcaz nu e om să ia aminte la asemenea mofturi. Dovadă că a oprit automobilul la bordura trotuarului şi a sărit afară, să vină spre el cu mari semne de bucurie.

— De cînd te caut, *mon cher ami!* Parcă ai intrat în pămînt. Dezasperasem...

Ion Ozun e mulţumit că-şi poate ocupa amîndouă mîinile. În una ţinea ţigarea, în cealaltă — cornetul de castane. Astfel, n-are cum să-şi lase mîna strînsă de javra aceasta aferată şi ipocrit afabilă, care se lepădase atît de lesne de dînsul — şi nici nu pare că o face înadins.

Mirel Alcaz nu băgă de seamă, sau numai s-a prefăcut că nu bagă în seamă.

Îi prinse braţul cu autoritate. Lăsă în jos gulerul blănii, ca să poată vorbi mai liber.

— Văd că mă budezi, *mon cher ami,* şi n-ai dreptate ! Să facem cîţiva paşi... Am spus că te căutam. Parol ! De o săptămînă, se împlineşte mîine. Am pentru dumneata o noutate senzaţională, o surpriză a surprizelor, parol ! şi nu ştiam unde să te descopăr. Ai aflat poate că am sfîr-

şit-o cu patronul! Lichidare generală! Ufff! Bine că avui energia să isprăvesc în fine!... Un bandit fără pereche! Am plecat de la ziar pe chestii de principii. Am o combinaţie mai bună. Facem un ziar nou, numai cu elemente tinere şi independente. Un ziar de atac şi de energie. Se numeşte *Voinţa*. Ce zici de titlu? Titlu tare! Parcă vezi un pumn lovind, care afirmă şi bagă fiori în oasele pezevenchilor, ale profitorilor, ale îmbuibaţilor! Hai să-ţi arăt afişul. Ce zici?

Ion Ozun se uită la afişul înflăcărat de pe perete cu o nepăsare voită, muşcînd din castana făinoasă şi cercînd să se desprindă din strînsoarea lui Mirel Alcaz.

— Ei, ce zici?

— Mda! Frumos afiş...

— Ce frumos, *mon cher ami?!* Admirabil! Genial! Parol! Mîna aceasta care exprimă voinţa e o capodoperă. E simbolul unei generaţii. Generaţia care-a făcut războiul. I-a plăcut teribil lui Nicu! Şi lui George! Şi tuturor! Uită-te mai bine la afiş. Nu ai nimic de obiectat?

Ion Ozun se uită şi nu văzu nimic...

— Uită-te la colaboratori!... stărui cu tîlc Mirel Alcaz. Lista colaboratorilor...

Ion Ozun citi lista colaboratorilor. Cu o zvîcnire de inimă, se opri la ultimele rînduri, unde se afla şi numele lui.

— Te-am trecut fără să te consult, fiindcă nu mai ştiam unde să te descopăr. Dar vezi în ce companie! Toată floarea unei generaţii, *mon cher ami!* Se mira Jan cum de i-am putut recruta pe toţi. Secretul, cum ţi-am repetat de atîtea ori, era simplu. Relaţiile, *mon cher ami;* cine îşi cultivă relaţiile nu rămîne în pustiu! La noi o să ai toată libertatea de mişcare. Scrii cum vrei, despre cine vrei, ce vrei... Ai ocazie să te afrimi din prima lună. Cred că n-am făcut rău dacă te-am socotit al nostru, fără să mai aştept răspuns.

— Vezi că aranjasem altceva... crezu de cuviinţă să se lase greu Ion Ozun, căutînd să-şi gîtuie tresăltările bucuriei, care-i tremurau glasul.

— Ce altceva? se scandaliză Mirel Alcaz. Unde ai putut să aranjezi altceva cu banditii ăştia de patroni, care te

exploatează şi te storc ca pe o lămîie ? Tu rabzi, şi ei se înţolesc ! Nimic nu poate să fie mai binevenit pentru un debutant ca această ocazie rară. N-o iei de la reportaj şi de la bucătăria redacţiei, din subsolul presei. Din prima zi : prima pagină ! Şi toată libertatea, *mon cher ami !...* Scapi de toată filiera. Îţi mărturisesc că mi-a trebuit mare abilitate să te impun celorlalţi, fiindcă ai făcut greşeala să neglijezi relaţiile. Dar ce vorbim în stradă ? Ne urcăm mai bine în maşină şi mergem la redacţie. Semnezi un bon şi primeşti un aconto... La noi se plătesc lefuri foarte bune. Independenţa se plăteşte scump ! Parol !

Ion Ozun nu înţelese deplin sensul acestui aforism enigmatic. Puse în buzunar cornetul cu restul castanelor şi se lăsă tîrît.

— Veneam de la maestrul, de la Teofil Steriu !... se simţi dator să anunţe. Am luat dejunul la el.

— Ai luat dejunul la el ? se bucură Mirel Alcaz. Ei bravo !... Ce-ţi spuneam eu, *mon cher ami ?* Relaţiile, cultivă relaţiile ! Amiciţia lui Teofil Steriu e un capital, şi numele lui, un gir. Nu te faci forte să obţii de la el o colaborare şi pentru gazeta noastră ?

— De !... Să vedem... poate...

În automobil, Mirel Alcaz îi explică mai amănunţit de ce s-a certat cu fostul patron şi cum noua gazetă, „deocamdată", apare în tipografia ziarului de tiraj *Universul,* care i-a închiriat provizor şi cîteva camere în palatul său, pentru redacţie. Evită să adaoge şi adevăratele pricini ale acestei mărinimii.

De fapt, directorul *Universului* îşi anexa o gazetă de mîna stîngă, unde, fără prea mare cheltuială şi fără să-şi angajeze vechea firmă populară în universul moaşelor, pensionarilor şi acarilor de cale ferată, pregătea armele de asalt pentru un portofoliu ministerial rîvnit de douăzeci de ani. *Universul* păcătuia prin litera cenuşie, prin ilustraţiile cenuşii, articolele cenuşii, semnăturile cenuşii. Era un ziar tern, în care nimeni nu ţinea minte să fi citit vreodată un articol de duh ori de curaj, decît demult, la începutul veacului, sub altă direcţie, care făcuse apel la Caragiale, Vlahuţă, alţi scriitori. Directorul actual ajunsese la conducere numai în calitate de ginere şi cultiva o pepinieră de alţi gineri — ai lui. Dar tocmai această egală mediocritate

lăţise numărul cititorilor pînă în cel mai depărtat cătun, unde copiii începuseră să silabisească pe rîndurile cenuşii ale *Universului* şi moşnegii presbiţi adormeau seara cu ochelarii pe nas şi cu *Universul* în mînă. Noul ziar era destinat să întregească prin contrast lipsurile celui vechi. *Voinţa* se anunţa voinţa dîrză a unei generaţii ; dar reprezenta mai cu seamă voinţa unui om mediocru, inodor şi incolor, de a pune mîna pe un portofoliu ministerial. Omul mediocru, inodor şi incolor, devenit proprietarul şi directorul *Universului* prin succesiune şi prin zestrea nevestei, nu mai putea aştepta. Acum, ori niciodată ! Din această pricină se arătase atît de generos cu aspiraţiile combative ale tinerei generaţii. Iţi dau, să-mi dai ! Aceasta o ştia prea bine Mirel Alcaz. Avea să o priceapă abia mai tîrziu şi Ion Ozun.

Deocamdată, pe scări, junele combatant se întorcea încîntat cu bonul de o mie de lei, căutînd ghişeurile administraţiei. Îşi spunea că viaţa e uneori de-o simplitate nefirească. Acum şase ore nu mai vedea nici o dezlegare. Rătăcea pe străzi cu gîndul de sinucigaş. Şi toate se limpezeau deodată. S-ar fi spus că geniul rău care-l prigonise înverşunat pînă acum, ostenit sau îmblînzit, a chemat îndărăt toate duhurile vrăjmaşe : „Lăsaţi-l ! Renunţ la el. Meargă-i de-acum totul cum a visat !" Iar totul, ca într-un vis devenit aievea, îi alerga într-ajutor grabnic, din cele patru zări, dărîmînd obstacolele cu bobîrnace în joacă.

— Domnule, dacă eşti bun... Încotro se află ghişeul de mică publicitate ?

Tînărul care întreba avea o figură de undeva cunoscută. Ion Ozun nu ştia unde se află ghişeul de publicitate, fiindcă întîia oară intrase în palatul *Universului* şi fiindcă şi el căuta, dibuind, încăperile administraţiei.

Dar spuse cu hotărîre :

— Poftiţi după mine. Aici, în stînga...

Într-adevăr, ghicise. Inscripţiile de deasupra uşii anunţau birourile administraţiei.

Celălalt salută, mulţumind. Apoi, după o şovăială, spuse

— Mi se pare că ne-am cunoscut. Domnul Ion Ozun, gazetarul, nu ?

— El în persoană !

— Eşti salvatorul meu, domnule Ion Ozun! Dacă ţi-aminteşti, astă-toamnă, cînd a călcat acceleratul o femeie. Dumneata m-ai smuls de pe linie... Venea un expres. A lipsit o secundă...

— Acum îmi amintesc! rosti Ion Ozun, încîntat de suvenirul acestui eroism de Saint-Bernard.

— Ştiam că tot o să ne mai întîlnim noi odată şi odată, domnule Ozun. De multe ori mă gîndeam. Am căutat în ziare numele dumitale...

Ion Ozun surîse cu modestie, făcînd un gest vag, dispreţuitor cu mîna :

— Cred că n-ai avut cum să-mi găseşti nicăieri numele!... Am scris pînă acum sub pseudonim... Înţelegi şi dumneata, cu lipsa de independenţă a gazetelor, nu e prudent să-ţi angajezi numele. Devii prizonierul unor opinii de care eşti străin. Prizonierul unei prese venale, pe care au zugrăvit-o Balzac, Maupassant în Franţa ; N. D. Cocea, la noi!... Şi, fără nici o ezitare, minţi cu seninătate, ca un om pe care literatura îl îndeamnă la fiecare pas să transfigure realitatea : Acum va fi altceva! Facem un ziar independent. Un ziar de luptă. Dacă ai văzut afişele : *Voinţa!* Acolo voi semna cu numele întreg, fiindcă nimic nu mă mai împiedică să-mi apăr ideile mele.

— Te invidiez, domnule Ozun! spuse Costea Lipan. Te invidiez şi mi se pare că te reţin.

— Nu! Nu! Mergem împreună. Şi eu tot cu administraţia de aci am o mică socoteală. Lichidarea unei restanţe...

Ion Ozun intră la administraţie ca la el acasă. Încasă bonul. Costea Lipan plăti un anunţ : „Student serios caută meditaţiuni orice clasă. Preţ convenabil."

La uşă se aşteptară şi se întîlniră.

— Caut o meditaţiune!... păru că se scuză Costea Lipan. Sînt într-un conflict cu familia şi vreau să-mi organizez viaţa pe cont propriu. Ideile mele cam rebele nu se împacă cu tirania burgheză a familiei.

— Înţeleg... încuviinţă fără convingere Ion Ozun, care rămăsese orfan înainte de cei şapte ani de-acasă şi nu îndurase tirania familiei, crescut de o mătuşă blîndă şi miloasă, incapabilă să ucidă o muscă.

— Aşa e? se acăţă de această aprobare Costea Lipan. Conflictul dintre părinţi şi copii va dura cît are să dureze

umanitatea. Adică nu ; burghezia ! mentalitatea şi tirania burgheză.

— Turgheniev, Gide ! îşi aminti Ion Ozun. A apărut acum un prim volum dintr-un ciclu mai mare, *Les Thibault*, al lui Martin du Gard...

— L-ai citit şi dumneata ? se bucură Costea Lipan. Nu ştiu ce va urma în celelalte volume. Dar ştiu că în primele volume autorul a disecat virtutea cu o mînă de neîntrecut anatomist. Vei fi observat şi dumneata poate că nimic nu discreditează mai mult virtutea ca oamenii virtuoşi !...

Spunînd, Costea Lipan se gîndea la părintele său, virtuos şi rigid ca un alt Oscar Thibault, şi la conflictele de acasă, înăsprite în ultimul timp. Cînd ministrul de justiţie îl chemase să-i dea o mică sinecură, Costea Lipan s-a încăpăţînat să refuze. Aceasta dezlănţuise o urgie indignată împotrivă-i. Iar acum căuta o meditaţiune, ca să-şi cîştige banii de buzunar, de cărţi şi de ţigări prin propriile puteri, nu din graţia unui individ ca Gică Elefterescu, pe care îl dispreţuia.

Ajunseră în Calea Victoriei.

Fulgii se legănau magic în luminile vitrinelor. Trecătorii păşeau voios în alba fluturare. Farurile automobilelor prindeau potopirea molatică în evantaliile albăstrii, soseau de departe, dispăreau, să facă loc altora şi altora, virînd, oprindu-se, pornind, încrucişîndu-se într-o ameţitoare întoarcere. Ninsoarea, năvala luminilor, reclamele aprinzîndu-se şi stingîndu-se absorbite de albastrul serii pretimpurii de iarnă, ca să tresară în ghirlănzile altfel colorate, roşii, verzi, galbene ; soneria cinematografelor ; ferestrele încărcate cu sclipitoare bijuterii, paşii elastici ai trecătorilor înviorați de răceala blîndă şi jilavă a fulgilor ; totul dădea străzii un aer proaspăt şi festiv.

Ion Ozun era cucerit de acest spectacol.

Uitase zilele de foame ; vagabondajul deznădăjduit, cînd se strecura pe lîngă ziduri ca un cîine alungat ; nopţile de nesomn, cu dinţii clănţănind sub plapomă.

Toate se petrecuseră foarte departe, şi amintirea fugea de la ele.

Îl încînta acum numai oraşul pavoazat de ninsoare.

— Oraş al dezmăţului ! exclamă duşmănos Costea Lipan. Dacă ai prinde oricare din aceşti trecători îmbuibaţi de guler, să-l întrebi de unde vine, unde merge, din ce şi-a plătit

blana, n-ar şti, încurcat, ce să răspundă. Ar începe să tremure. Ai observat în ce nebunie risipelnică trăiesc toţi? Pe mine mă bucură. Grăbesc singuri sfîrşitul. Gonesc singuri, fără să-i alunge nimeni din urmă, la răfuiala cea mare, care îi aşteaptă şi n-are să-i ierte!...

Ion Ozun îşi privi noul prieten cu sinceră uimire.

El nu vedea nimic din toate acestea. Uitase că aceleaşi gînduri şi întrebări îi strînseseră pumnii încleştaţi în fundul buzunarelor nu mai departe decît în dimineaţa aceleiaşi zile. Acum, înainte de al treilea cîntat al cocoşilor, el nu mai vedea decît un spectacol care desfăta ochii: un spectacol vrednic de zugrăvit într-o nuvelă ori într-un roman.

— De ce? întrebă cu nevinovăţie. Eu găsesc că uneori capitala e un oraş admirabil! Această voie bună nu e un optimism de ţară tînără, de popor tînăr, de oraş tînăr?

Costea Lipan se uită posomorît la lanţul automobilelor şi la îmbulzeala trecătorilor de pe trotuar.

— Optimism numeşti dumneata aceasta? Inconştienţă, iresponsabilitate, orice... Nu optimism! Îi vezi cum trec, cum se salută, cum se invidiază? Doamnei acesteia, care a trecut pe lîngă noi, i se pare că n-are blană destul de scumpă, fiindcă doamna dinaintea ei are una încă mai scumpă. Fiecare haină, fiecare podoabă, automobilul acesta lung cît un vagon şi parfumul pe care îl lasă în urmă fetişcana aceasta prea văpsită, toate sînt preţul unui compromis. Dacă pe fiecare l-ai urmări acasă, cînd îşi leapădă masca de pe stradă, te-ai înspăiminta cu ce preţ plătesc zîmbetul acesta fudul de fericire mincinoasă şi de bucurie deşartă. Îţi spun că mă bucură! Îi văd alergînd şi mă bucură că aleargă la judecata din urmă.

— Dar dumneata eşti un revoluţionar primejdios! glumi Ion Ozun.

— Sînt! Adică aş vrea să fiu. Urăsc societatea noastră, fiindcă trăieşte în această complicitate. Urăsc marii capitalişti, paraziţii burghezi, slujbaşii laşi, politicienii veroşi şi neveroşi, urăsc chiar şi colegii mei de studii!... Domnule Ion Ozun, numai ticăloşii nu pot urî! Fiindcă ticăloşii n-au de ce plînge orînduielile societăţii noastre. Ei se acomodează! Ei răspund răului cu rău! Dar un om de treabă e constrîns să urască. Altfel, devine şi el complice. Urăşti

din pricina iubirii de oameni, de omenire. Fără ură nu poate exista iubire, cum nu există lumină fără umbră!

Ion Ozun se simţi şi el complice la această orînduială ticăloasă şi nu regretă de fel.

Spuse rîzînd:

— Dumneata eşti o excepţie. Noroc pentru lumea aceasta de pe Calea Victoriei că eşti o excepţie! Altfel, ar sări toţi în aer, sau ar merge la spînzurătoare...

— Nici nu merită altă soartă! întrerupse cu aprindere Costea Lipan. Aici, pe bucata aceasta de cîteva sute de metri, e bîlciul vanităţilor. Aici se îmbulzesc toţi, din toată ţara, să-şi arate o haină, obrazul bine hrănit, automobilul scump, preţul laşităţilor şi al vînzărilor... Eu, domnule Ozun, n-am sosit în capitală decît de cîteva luni. În trenul de-atunci, din noaptea de septembrie, astă-toamnă. Ca orice tînăr din provincie, am sosit cu un mare bagaj de iluzii. Cum ţi-am spus, mi se pare, sînt student. M-am înscris la facultate, şi eram sigur că acolo am să găsesc alţi tineri ca mine, însetaţi de altfel de viaţă decît au dus părinţii noştri. Nu laşă, nu complice. Poate există şi aceştia undeva. Dar nu i-am găsit încă! N-am dat peste ei... Toţi, domnule, toţi cîţi i-am cunoscut nu visează să facă altceva decît ceea ce-au făcut părinţii lor. Să ajungă, să se căpătuiască, să se slujească de diplomă, ca să se poată plimba pe Calea Victoriei într-un automobil al lor şi să fie invidiaţi de cei care umblă pe jos. Ce naşte din rîmă rîmă rămîne!

— Cu ideile acestea ai să ajungi la Jilava, domnule Lipan! continuă să glumească Ion Ozun. Noroc că eşti ca orice român, ca mine şi ca oricare. Ne consumăm indignarea în vorbe. Şi cu aceasta ne-am răcorit. Toate răfuielile se opresc la vorbe. Poporul nostru e prea sceptic ca să treacă la fapte. Prea a îndurat multe, aici, la răspintenea lumilor, „în calea răutăţilor", cum spune cronicarul. Prea a învăţat din experienţa lui de veacuri că numai „capul plecat nu-l taie sabia"! Această zicală bătrînească ar putea sluji drept moto la cărţile de istorie ale lui Xenopol, Iorga şi celorlalţi; aceasta ar putea sluji şi ca o justificare. Ce-i de vină? S-a adaptat situaţiei, configuraţiei geografice şi condiţiilor istorice; s-a dat şi se dă după păr. Nu crede în nimic şi acceptă totul. Ca dovadă că sîntem un neam cu atît de puţini martiri.

— Nu credinţa face martiri! izbucni ameninţător Costea Lipan, oprindu-se să facă loc unei doamne enorme în blană de astrahan, care nu avea nimic de martiră în înfăţişare. Nu credinţa face martiri. Ci martirii fac credinţa! Cîţiva numai să se sacrifice, şi vor zgudui nepăsarea. Creştinismul e opera lui Isus. Dar e mai ales opera celor care l-au răstignit!

— Mai bine să mergem undeva şi să bem o cafea ori o ţuică fiartă... spuse nevinovat Ion Ozun, prinzînd braţul proaspătului prieten. Discutăm mai în voie.

— Da, discutăm mai în voie! acceptă Costea Lipan, bucuros că a găsit în sfîrşit pe cineva să-l asculte şi poate să-i împărtăşească gîndurile de atîta vreme nespuse.

Dar Ion Ozun se afla acum departe de asemenea gînduri războinice. El găsea viaţa încîntătoare. El era fericit că viaţa, şi lumea, şi Calea Victoriei, aşa cum sînt, sfîrşiseră prin a-l accepta pe el, Ion Ozun, aşa cum este; aşa cum îl acceptase Teofil Steriu. Nu se putu abţine să nu spună într-o doară:

— Tocmai vorbeam cu Teofil Steriu...

— Îl cunoşti pe Teofil Steriu?

— Da, chiar azi am dejunat la el. Un dejun cam prelungit, cu dezbateri de-ale noastre, literare... ticlui realitatea, poate fără să-şi dea seamă, Ion Ozun.

— Ce fericit eşti dumneata că ai cui împărtăşi gîndurile! îl pizmui Costea Lipan. Eu trăiesc ca într-un pustiu...

Ion Ozun se ruşină de ticluirile sale şi se grăbi să schimbe vorba.

— Splendid ninge! arătă cu mîna în sus, spre fulgii dansînd în jurul becurilor cu lumina lăptoasă.

— Da. Ninge ca în martie o mie nouă sute şapte! rosti sibilin Costea Lipan.

CEAIUL DANSANT

Din sicriul sonor al patefonului geme muribund o strună de banjo. Pe urmă alte instrumente bizare și triste au început să se tînguie cu gîlgîiri de plîns, și încă mai sfîșietor decît plînsul, cu rîsul acela inuman și întrerupt de sincope al clapelor de saxofon.

Domnișoara care răsucise manivela și schimbase acul vorbi către tînărul cu ochelari înrămați de baga neagră, așa cum toți poartă acum ochelarii lui Harold Lloyd:

— Eu ador havaianele acestea, Alec! Aș vrea să le văd dansate de sălbatici, în Honolulu. Visez cîteodată o viață elementară, plină de primejdii și de peripeții sălbatice...

Pentru domnișoara anemică, pală și lipsită de vlagă, care nu trecuse de cinci ori în viață dincolo de bariera capitalei, ca și pentru tînărul cu ochelari americani, Honolulu e un sat cu pitorești colibe de lut, în smîrcuri toride, undeva, în apele Pacificului, nu un oraș prosper, ca oricare altul, cu hoteluri de beton armat, cu docuri, silozuri și garaje, cu tramvai zgomotos și vitrine, ghișeuri de bancă și agenții de transport maritim.

Ei cred că instinctele elementare colcăie și se dezlănțuie numai la antipozi, la sălbaticii goi și împungînd cu lănci înveninate. Nu văd că sălbaticii sînt oriunde și mai ales aici. Că poartă veston negru, pieptii cămășii ripolinați, ochelarii lui Harold Lloyd, iar cînd se vînează unii pe alții, nu au nevoie de arc cu vîrful săgeții înveninat.

Ana Lipan își așeză pălăria cu delicată artă, să nu strivească buclele fragile și frizate în simetrice spirale. Se

dădu doi paşi îndărăt. Se privi în oglindă din faţă, din profil, din trei sferturi ; cu o oglindă ovală, plimbată de sus în jos, din dreapta şi stînga, îşi examină ceafa şi cutele rochiei în spate.

Surîse. Se uită grav. Se înclină graţios. Ridică din sprîncene surprinsă şi se încruntă în glumă, ironic, sceptic, cochet, mustrător. Se apropie atît de mult, încît îşi văzu amănunţit în sticla poleită porii obrazului astupaţi de pudră.

Îndepărtă taburetul şi se aşeză gînditoare ; pe urmă atentă la spusele unui vorbitor invizibil ; pe urmă jucîndu-se distrat cu mărgelele de cristal ; pe urmă ameninţînd gingaş, cu arătătorul ridicat, acelaşi vorbitor nevăzut şi de-o impertinenţă simpatică.

Toate aceste exerciţii de mimică în faţa oglinzii, în camera cu perdele trase şi cu luminile aprinse, ar fi surprins poate un martor indiscret care cunoştea numai o domnişoară Ana Lipan (Annie Lippan, cu doi n şi cu doi p), solemnă, severă şi distantă. Dar ce tînără fată în faţa oglinzii ar fi făcut oare altfel ?

Rochia era nouă, pălăria nouă, nou colierul de cristal, şi peste o singură oră avea să păşească, în sfîrşit, într-o lume nouă şi în atîtea reverii rîvnită.

Domnul, doamna şi domnişoara Lipan erau invitaţi la ceaiul din saloanele doamnei şi domnului ministru Gică Elefterescu.

Iar Gică Elefterescu, la telefon, astăzi dimineaţă, amintind această invitaţie, lăsase destul de lămurit să se înţeleagă că va juca un rol decisiv în viitorul domnişoarei Lipan. El nu era om să-şi uite prietenii şi nu era un ingrat, să nu se gîndească la tăinuitele lor griji şi amaruri.

Evenimentul adusese agitare în casa familiei Lipan şi turburare în bugetul casei Lipan.

De-o săptămînă împlinită, Ana alerga de la croitoreasă la modistă, de la pantofar la magazinele cu piepteni, coliere şi poşete, alegînd, încercînd, plătind şi aducînd îndărăt, pentru o modificare îndelung meditată acasă şi confruntată cu teancul revistelor de modă : *Vogue, Fémina, l'Officiel de la Couture* sau *Jardin des Modes*. Astăzi dimineaţă, două ore împietrise neclintită pe scaunul de supliciu al coaforului cu fire şi cîrlige electrice în păr, ca prizoniera

unui cabinet de chinuri savante, cum n-au ştiut să născocească nici călăii Inchiziţiei, nici torţionarii subtili din China mandarinilor. Da, toate erau răsplătite cu prisos! Annie Lippan întrupa cu desăvîrşire oricare din gravurile revistelor cu pagini cretate — oricare ducesă celebră în carnetul monden al Parisului şi al Rivierei, coborînd aerian treptele de marmură ale unei somptuoase vile, cu lampadare, parc, valeţi şi scumpe automobile la scară.

Elena Lipan adusese o croitoreasă cu ziua în casă, să-i prefacă şi ei o rochie neagră, în vîrstă de peste un deceniu, adaptînd-o aproximativ la moda timpului. Constantin Lipan îşi trimisese hainele de solemnitate la spălătoria chimică, de unde sosiseră întinerite şi fără mirosul farmaceutic de camfor.

Acum bătea cu degetul uscat în uşă :

— Annie, e cinci fără un sfert! Cinci fără paisprezece...

— Gata, *papa!* sări Annie de pe taburet, aruncînd o ultimă privire în oglindă.

Deschise uşa, şi toţi intrară s-o examineze cu exagerate exclamaţii vocalice de extaz.

Sabina descoperi o cută imperceptibil deranjată.

Se îndoi de genunchi să o tragă în jos, se repezi la pulverizator să-şi învăluie sora într-un halo de pulbere lichidă şi parfumată. Constantin Lipan se uită peste ochelari, din toate flancurile, amănunţit şi atent ca la un decisiv corp delict. Elena Lipan, în hainele ei sărăcăcioase, de rudă scăpătată sau de guvernantă, întîia oară uită să evalueze costul acestei transfigurări în perechi de ghete cu preţul dinainte de război.

Acest obicei devenise de mult o manie. Leafa servitoarei, cursa cu birja, tona de lemne şi transformarea unei pălării reprezentau pentru dînsa trei, patru sau zece perechi de ghete în valuta anului o mie nouă sute paisprezece. Adineaori calculase că din cei opt mii de lei cheltuiţi de Annie, de altfel cu avară chibzuială, altădată ar fi cumpărat pentru copii 333 perechi de ghete a 24 lei perechea, rămînînd încă o fracţiune zecimală de 3,33 lei. Iar constatarea o înfricoşase... O uită acum! Cu degetele încrucişate, îşi admira copila nevinovat şi sincer, ca o ţărancă în faţa vitrinei cu busturi de ceară.

Își simți ochii năvăliți de lacrimi înduioșate.

Poate o singură clipă, scurtă și îndată întunecată, se revăzu în această făptură născută din făptura ei, așa cum va fi fost cu douăzeci și cinci de ani în urmă, în după-amiaza cînd Constantin Lipan, proaspăt supleant de tribunal, o aștepta în salonașul părintesc, în redingotă și incomodat de un buchet de trandafiri albi și țapeni în cornetul de carton cu dantelă de hîrtie ajurată, să-i ceară mîna.

— Trimitem pe Catinca să oprească un taxi ! spuse Constantin Lipan, cercetîndu-și încă o dată ceasul cu îngrijorarea unui șef de stație în așteptarea expresului.

— Mă duc eu ! se oferi Nellu. Catinca e o netoată. E în stare să vină cu un hîrb de Ford !

Elena Lipan, în paltonul modest și reajustat cu un supliment de guler ieftin, mai cercetă o dată cheile și încuietorile, mai repetă porunci Catincăi, apoi, refugiată în birou, reciti în grabă, pe furiș, a zecea oară, scrisoarea de la Iași, de la Matilda.

Bolnava anunța că se simte slăbită cu totul și chema pe cineva să-i vegheze la căpătîi. O cerea pe Annie, dacă „se poate desprinde de la distracțiile capitalei". În același plic, servitoarea bolnavei adăogase cu un creion chimic și cu litere strîmbe o rugăminte simplă și imperioasă în simplitatea ei : *„Veniți imediat. Cucoana e tare Rău. Domnu doctor spune Că no mai Duce nici cinci zile. Am pregătit Odaia pentru Duduia ana. Săru mîna Frăsina."*

De astăzi dimineață scrisoarea îi ardea degetele. De cîteva ori fusese gata s-o citească bărbatului și Anei ; de fiecare dată însă o oprise gîndul că așa va turbura fără folos un ceas de mult așteptat. Cu minuțiosul lui respect al datoriei, Const ar fi fost poate în stare să renunțe la invitația ministrului și s-o trimită pe Ana cu primul tren. Și chiar fără aceasta, atît Annie, cît și el ar rămîne toată vremea preocupați, cu mustrarea de cuget că se desfată la un ceai dansant, cînd tanti Matilda își dă poate sufletul. Tăinuind conținutul scrisorii pînă la întoarcere, toate aceste complicații se aflau înlăturate.

Iar cu trenul de noapte sau de mîine dimineață, Annie avea cînd să ajungă neîntîrziat la datoria unde o chema muribunda și interesul lor, al tuturor.

După întîia lectură a dublului apel, se gîndise să n-o lase pe Annie singură, ci să plece împreună cu Costea. Un bărbat, chiar cînd e numai abia trecut de vîrsta copilăriei, are alți ochi și altă prezență de spirit în asemenea împrejurări. Cine știe dacă la căpătîiul tanti Matildei nu s-au adunat de pe acum rubedenii îndepărtate și cupide, gata să facă dispărut un testament sau să smulgă bolnavei cu voința șovăielnică altul, dictat de neomenia lor?

Așa cugetase, pregătind ferit de ochii celorlalți bagajele de drum pentru Costea și Annie, împăturite și numărate, numai să și le orînduiască singuri în valiza de pergamoid.

Dar a fost destul să simtă privirea lucidă și rea a lui Costea urmărind-o, ca și cum ar fi înțeles ceva: de îndată hotărî să renunțe în orice caz la o asemenea companie pentru voiajul Anei și socotelile lor. Copilul acesta presimte tot și o turbură de cîte ori îi citește răutăcios, ca într-o carte deschisă de osîndă, gîndurile cele mai ascunse... Nu vrea să înțeleagă că tot ce face și tot ce prevede e numai pentru dînșii. Averea Matildei, așa modestă cum e — două rînduri de case cu cîte două apartamente de închiriat și o jumătate de milion în bonuri — ar însemna o zestre onorabilă pentru Annie și Sabina, cîte o casă de fiecare, iar bonurile ar acoperi anii de studii în străinătate pentru doctoratul lui Costea și pentru diploma de inginer a lui Nellu. Astfel, soarta copiilor s-ar ușura printr-o singură semnătură a unei văduve avare, care n-a făcut nici un bine în viață. Ea și Const ar aștepta bătrînețea și pensia cu sufletul împăcat, bucurîndu-se de îndestularea și fericirea altora. În fața oricărei judecăți, oricît de aspre, s-ar prezenta senină. Nimic n-a dorit și nimic n-a făcut decît pentru a cruța tihna bărbatului și a apăra viitorul copiilor.

Numai Costea o silește să-și plece ochii de cîte ori se întrerupe din lectura cărților lui cu idei monstruoase, s-o urmărească, pe ea și pe toți din casă, cu privirea încărcată de batjocură, de dispreț și de compătimire.

Acum chiar, în agitarea bucuroasă și nerăbdătoare a tuturor, el singur stă la o parte, pe divanul din sufragerie, citind absorbit o asemenea carte otrăvitoare, cum e de mirare că legile prea blînde lasă să fie scrise, tipărite și împrăștiate, pentru stricăciunea minților și înveninarea inimilor.

Nellu trînti uşa de la antret, important şi satisfăcut :

— Am adus maşina, *papa!* Un Buick limuzină. Dacă n-ar scrie pă tăbliţă taxi, ai crede că e un automobil dă legaţie. Superb ! Un Buick-Master, tipul ăl mai nou !

Elena Lipan transformă preţul cursei în ghete de copii a 24 lei perechea.

Coborîră scările. Se îmbarcară. Annie la mijloc, pe marginea banchetei, să nu-şi şifoneze pliurile de mătase.

Sabina rămase rezemată de uşorul sufrageriei, în şorţul negru şi scurt de uniformă, ca o mică şi tristă cenuşereasă.

— Au plecat mondenii faivoclocişti ? ridică în sfîrşit ochii de pe foile cărţii Costea.

— Da !... Şi păcat că n-ai venit s-o vezi şi tu pe Annie ! vorbi cu înfrigurare Sabina. Era delicioasă ! Orice-ai zice tu, Costea, numai Annie dintre noi toţi ştie să păstreze un aer distins... cum să-ţi spun ? princiar...

— Spune : înţepat ! de aspidă ! rîse răutăcios Costea. Înţepat şi fals, ca în jurnalele de modă ! Mă mir cum de nu te umileşte gîndul că sora ta e dusă aşa, în complicitatea tuturor, la vedere. Tot aşa cum îşi ţesăla şi îşi peria juncanele, cînd le scotea la iarmaroc, la vînzare, bunicu, dascălul de strană, Costache Lipan.

— Cum poţi să compari, Costea, pentru Dumnezeu ? Eşti oribil cînd vorbeşti aşa...

— Oribil sînt eu, sau ei ?... Oribil sînt eu, sau tu, Sabina, cînd cazi în extaz la toate mofturile şi farafastîcurile Anei ? Rîvneşti să ajungi ca ea ? Să te poarte peste patru-cinci ani, ca pe-o marfă de vînzare, pe sub nasul cine ştie cărui imbecil ? „Poftiţi ce sîni are, priviţi ce talie ! Ce ochi şi ce picioruş fin ! Pot să vă mai spun că aşteptăm şi o moştenire. Avem o mătuşă bogată, care poate dă Dumnezeu să plesnească din ceas în ceas"... Tu nu le vezi acestea, Sabina ? Nu le înţelegi şi nu le auzi ? Şi nu înţelegi că pentru tine îţi doresc altă soartă ? Tu meriţi altceva, Sabina...

— Pe tine nu te mulţumeşte nimic niciodată...

— Cum să mă mulţumească ?! Mă asfixiază atmosfera de aici... Uite şi tu cum ne-am strămutat cu toate hleaburile

de mobile, pretențioase, uzate și triste printre care am crescut, și cum îndată *maman* și *papa* s-au grăbit să reconstituie exact, ca într-un muzeu istoric, atmosfera sordidă de mici și poltroni burghezi provinciali. Pentru dînșii lașitatea cotidiană li se pare eroismul cotidian... Sînt onești ? da ! *Papa,* un magistrat integru și, după cum scrie în ziare, un procuror general temut, cum n-a mai fost de mult nimeni... Aceasta nu-l împiedică însă să aibă admirație pentru un om de nimic, pentru un sforangiu de cea mai mîrșavă teapă, ca Gică Elefterescu ; să se simtă flatat că e primit în casa lui și să-i rămînă recunoscător dacă îi va găsi un nerod să-l colăcească cu o logodnică înțepată ca Ana !... Virtutea nu-l împiedică să invidieze soarta celor mai puțin virtuoși, care măcar riscă și ies la larg, să înfrunte riscurile. Tristă virtute, Sabina, care n-a dus la alt rezultat decît să facă un copil să-și urască și să-și disprețuiască părinții !... Acuma de ce plîngi ? Ce sînt copilăriile acestea ?...

Sabina își ascunse obrazul în îndoitura cotului și plîngea cu sughițuri.

— Tu... tu ești imposibil, Costea ! Vrei să mă faci și pe mine să nu-i iubesc... N-am să te mai ascult niciodată... Ești un... Nici nu știu să spun cum îmi pari tu cînd vorbești așa...

— Sînt un monstru... Da ? Spune cuvîntul, Sabina ! Așa se naște cîteodată în cele mai pașnice și inofensive familii un pui de năpîrcă... Ai să mă înțelegi însă odată... Atunci cînd are să te sufoce și pe tine viața aceasta de familie respectabilă, cîrpită din mărunte socoteli și ambiții și invidii. Acuma fii fată cuminte și înțelegătoare : șterge-ți lacrimile...

Costea închise cartea și se ridică să șteargă lacrimile Sabinei cu batista. Îi ridică obrazul de bărbie și o privi dureros în ochii ca luciul antracitului. Ochii ei, de galoși Tretorn.

— Eu am să scap de aici !... spuse cu glas tremurat. Am să plec și am să-mi fac singur viața... Dar tu, tu, Sabina ?... Tu ai să rămîi captiva lor... Aș vrea să înțelegi că aceasta mă doare.

— Cînd pleci ? se sperie Sabina.

— N-avea grijă. Nu azi, nici mîine! Peste o lună ori peste două; cînd voi ajunge să nu datoresc nimănui nimic. Pînă atunci, mai bine să-ţi ajut la traducerea ta. Vezi că n-am uitat?

— Tocmai! se bucură Sabina, trecînd cu nestatornicie copilăroasă de la plîns la voioşie. Aşteaptă un moment, să-mi aduc caietul şi cărţile.

Alergă de zor, se întoarse şi le răvăşi pe masa din sufragerie cu învelitoarea de muşama cadrilată. Costea deschise cartea şi începu să dicteze:

„*At vero Aeneas adspectu,* dimpotrivă, la această privelişte, *Aeneas obmituit amens,* rămase mut, împietrit, îşi ieşi din minţi, *camaeque arrectae,* părul i se ridică măciucă, *horrore,* de groază, *et voxhaesit faucibus*"...

Sabina scria, între pauze rozînd cu dinţii mărunţi capătul de lemn moale al creionului A. W. Faber nr. 3 şi cu ochii întredeschişi întrevăzînd cu extatică admiraţie pe Annie, în rochia ei vaporoasă şi fină, ca praful albastru de pastel. O Annie anturată de tineri sportivi şi fotogenici, tîrînd ca o trenă prin mijlocul saloanelor festiv luminate dîra de priviri invidioase a tuturor celorlalte femei. Orice ar spune Costea, viaţa nu e întotdeauna atît de posacă şi de respingătoare! Pare aşa numai unui morocănos ca el.

— Cum ai spus, Costea? Te rog mai repetă o dată!...

— „*Nox erat,* era noapte, *et corpora fessa,* şi trupurile ostenite, *carpebant per terras,* gustau, se bucura pe pămînt, *soporem placidum,* de un somn liniştit, *silvaeque et aequora*"...

În saloanele doamnei şi domnului Gică Elefterescu lucrurile nu se desfăşurau chiar aşa cum le întrevedea, ca într-un fastuos film, Sabina.

Apariţia Anei nu provocase nici o emoţie. Trecu neobservată, fiindcă lumea era multă şi pestriţă.

Aceste ceaiuri fuseseră născocirea şi deveniseră slăbiciunea doamnei Elvira Elefterescu, persoană înaltă şi vastă, cu trup de jandarm călare şi cu suflet inocent de prunc.

Doamna Elvira Elefterescu simţea o irezistibilă atracţie pentru toate evenimentele mondene : baluri şi înmormîntări, serate şi premiere, recepţii şi vernisagii.

Mai mult însă decît pentru toate arăta predilecţie pentru nunţi şi logodne.

Fără copii, dar cu un numeros contingent de nepoţi şi nepoate, de veri şi verişoare, de fini şi fine pînă la a douăsprezecea crengătură a rubedeniilor care de care mai vagi şi îndepărtate, mai nevoiaşe şi oropsite de soartă, era îndeosebi posedată de un tiranic demon matrimonial. Universul i se înfăţişa ca un inepuizabil rezervoriu de „partide" viitoare ori posibile. Nimeni nu-i cunoştea o figură mai desăvîrşit fericită ca atunci cînd, sprijinind o enormă lumînare cu flori şi panglici albe, în rolul sacru de nună, în dreapta unui mire adesea mai puţin emoţionat decît dînsa, asista cu lacrimi de bucurie în ochi la schimbul de inele, şi cînd înconjura masa cu paşi săltaţi, ca o morăriţă la horă, în psalmodia greco-orientală, în care biblicul Isaia dănţuieşte de vreo două mii de ani la atîtea sute şi sute de milioane de nunţi !

Pentru satisfacerea acestei pasiuni inaugurase ea ceaiurile dansante, frecventate de cel mai bizar amestec de lume al capitalei.

Cu un ochi providenţial, descoperea la un invitat şi la o invitată care abia s-au cunoscut tăinuite indicii că au fost născuţi unul pentru altul şi că nu-şi vor îndeplini destinul pe acest pămînt decît după ce-şi vor pune cununiile pe cap. O dată fixată această alegere, doamna Elvira Elefterescu îşi pierdea odihna şi somnul, născocind toate intervenţiile făţişe sau tăinuite care puteau ajutora destinul în misterioasele lui intenţii.

Gică Elefterescu strîmbase la început din nas cînd îşi văzuse casa transformată în *dancing* intermitent. Pe urmă înţelesese că nimic nu-i putea servi mai bine şi sub o aparenţă mai inofensivă complicatele înnodări şi deznodări de iţe politice. Invitaţii erau ai nevestei, nu ai lui. El se socotea mosafir, zeflemisind cu strîngeri din umeri un pueril capriciu feminin.

Dar în alegerea invitaţilor uita să adoage ori să şteargă un nume, după cerinţele momentului. Şi în vreme ce încăperile răsunau de sughiţul saxofonului, de zornăitul cim-

balului şi de suspinul extenuat al banjoului, în jilţurile moi din birou izbutea să adune întotdeauna, ca din întîmplare, cei mai înverşunaţi adversari politici. Îşi strîngeau cordial mîinile. Se pomeneau discutînd foarte paşnic pe un teren ospitalier de armistiţiu şi legînd, între două ţigări de foi şi două zvelte pahare de lichior, un pact care a doua zi răspundea într-o manevră neaşteptată la Cameră, o interpelare senzaţională şi un vot uluitor, cînd nu izbucnea în explozia unei declaraţii fulminante şi imprimată cu titluri de o şchioapă în ediţiile speciale de ziar.

Apartamentul părea dinadins construit pentru asemenea retrageri strategice.

În salonul din dreapta dansa şi se desfăta tineretul, sub privirea ocrotitoare şi complice a doamnei Elvira Elefterescu. Holul era o zonă repauzantă şi prielnică moţăielilor pentru al treilea sex : mame şi cocoane vîrstnice care nu dansau şi nici nu discutau remanieri ministeriale, domni cu reumatisme şi pensionari ai bugetului ori ai politicii, care nu pierdeau prilejul unui ceai parfumat şi al tartinelor cu icre negre, udate cu un pahar de vin autohton sau de şampanie franţuzească. În salonul din stînga se adunau selecţionaţi prin imperioase afinităţi elective invitaţii pentru care muzica şi dansul nu existau nici măcar ca pretext. Bancheri şi parlamentari, foşti şi viitori miniştri, oameni de afaceri şi preşedinţi ai consiliilor de administraţie, directori de ziare şi reprezentanţi ai consorţiilor străine.

De acolo, cînd din discuţia generală se desprindea o chestiune vrednică numai de un mai restrîns şi discret auditoriu, partenerii se ridicau cu o aprobare complice a pleoapelor şi treceau în biroul lui Gică Elefterescu, lipind uşa capitonată, să nu străbată glas străin şi să nu audă ureche iscodelnică.

Gică Elefterescu fuma, staţionînd de la un grup la altul, şi îşi freca mîinile ca un fericit regizor, norocos după fiecare premieră.

Cînd pleca ultimul mosafir şi servitorii începeau să mături, să deschidă ferestrele, să pulverizeze esenţa de brad şi să întindă covoarele, nu uita niciodată să mulţumească nevestei, înălţîndu-se în vîrful picioarelor, să-i ajungă cu buzele pe frunte, într-un sărut cast şi recunoscător.

— Dragă Elviro, minunat ceaiul tău! Cel mai izbutit din tot sezonul... Ești o comoară, nu o soție!

Elvira Elefterescu știa ce înseamnă aceasta. Un plan urmărit de mult, o întîlnire abil pusă la cale ori un angajament cu tact smuls recompensau risipa de sandvișuri și de lichioruri lipicioase, bomboanele strivite sub tălpi, olanda mesuțelor pătate de ceai, de vin negru sau *cocktail*, fumul care cătrănea perdelele și sfărmiturile scrîșnitoare ale paharelor de cristal, desperecheate din serviciul periodic, reîmprospătat prin grija și din bugetul preagentilului soț.

Soața pleca fruntea sub casca de păr oxigenat, zîmbind cu modestie și cu oarecare întristare.

Ea avea mai rar prilej să se arate tot atît de satisfăcută de rezultatul unui asemenea ceai. Invitații săi din salonul din dreapta soseau, dansau, deșertau pahare de ceai și de lichior; se remontau cu piperment sau cu șampanie; experimentau rețete inedite și cu totul eretice de *cocktail* spre stupoarea barmanului improvizat de la bufet și plecau cu buzunările pline de țigări de foi, dar se dovedeau rebeli proiectelor matrimoniale. Cu o piruetă scăpau de sub amenințarea săbiei lui Damocles, fatal suspendată deasupra capetelor, șmecherind fatalitatea ca să apară tot atît de voioși și imuni la ceaiul viitor, pentru a înnoda iarăși firul întrerupt al flirturilor cu smunciturі sportive de mînă și cu guturale exclamații anglo-americane.

Într-un astfel de amestec dezlănțuit din plin, pășise intimidat „trio Lipan“ — cum i-ar fi numit fără doar și poate Sabina dacă i-ar fi văzut în acea clipă, cu totul departe de mirajul închipuirilor sale.

De la intrare, ușurați de vestmintele groase, escamotate de valeți cu mănuși albe de ață, aruncaseră priviri disperate de naufragiați ca să se agațe de o figură cunoscută. Annie Lipan simți mai umilitor ca niciodată cît de sărăcăcioasă și demodată e rochia Elenei Lipan și cît de stîngaci e în miopia lui Constantin Lipan.

Ca atare, puse distanță de un pas între amîndoi, cu o instinctivă desolidarizare.

O doamnă în vîrstă, cu fire sure și rare de scapet spîn în barbă, o măsură prin lornion de jos în sus, pe urmă continuă să vorbească nepăsătoare principelui Anton Mușat.

Un copil fugărit de alţi doi descrise un semicerc, căutînd un refugiu, pe care-l găsi după rochia Anei Lipan.

Urmăritul chicotea agăţîndu-se de pliurile rochiei; urmăritorii luptau să-l captureze.

Ana Lipan se silea să surîdă angelic, ca un model pentru o replică a tabloului *Lăsaţi copiii să vină la mine!*

Intrarea n-avu astfel nimic triumfal.

A fost totuşi un noroc că în acel moment de derută, i-a văzut Gică Elefterescu prin uşa deschisă a salonului din stînga. Se repezi cu largi gesturi afabile şi, după ce sărută familiar mîinile femeilor de parcă le cunoscuse de cînd lumea, aruncă un apel sonor spre salonul din dreapta:

— Elvira!

Apel tot atît de ineficace în momentul acela ca un strigăt deasupra cataractei Niagara, cea cu ecoul huruind noaptea pe o rază de şaizeci de kilometri. Jazul urla la paroxism. În delirul epileptic al instrumentelor, dialogurile continuau răcnite la ureche, ca între surzi.

Mai mult succes avu telegraful cu semnalizări mute. Gică Elefterescu ridică mîna în sus, agitînd simbolic un steguleţ invizibil, pe care totuşi Elvira Elefterescu îl văzu din celălalt capăt. Răspunse de îndată la apel şi se prezentă să ia în primire invitaţii cunoscuţi pînă acum numai după o vagă şi sumară descripţie a bărbatului. Dinainte, pe nevăzute, decisese că Ana Lipan ar putea fi o partidă acceptabilă pentru un nepot stîngaci, sentimental şi tomnatic: Guţă Mereuţă, jude de şedinţă adus în capitală la ultima mişcare în magistratură, tocmai din Cadrilater.

Spre a sa încîntată surpriză, descoperi că Annie Lipan întrecea aşteptările. Şi hotărî că nimic în lume nu va putea conspira de-acum înainte să le împiedice fericirea.

Strîns încătărămată în mătăsuri foşnitoare, escortă pe Elena Lipan spre persoanele de al treilea sex: mame, mătuşe şi pensionari. O conduse apoi pe Ana Lipan spre salonul care o aspiră în mişcarea giratorie a dansului.

— Am să-ţi prezint trei nepoate ale mele. Trei surori: Lola, Lulu şi Lili... Trei creaturi admirabile!... Doresc şi sper că veţi deveni prietene inseparabile. Prin ele ai să cunoşti toată lumea de aci... Iată-le! Lola! Lulu! Lili!

Cele trei nepoate, în trei rochii de trei culori diferite — ca spicul grîului, ca albastrul cerului şi ca verdele

cîmpului —, își tăiară drum șerpuind, plecîndu-se și sărind ștrengărește printre perechile de dansatori.

— Gata la apel, tănțițo ! chicotiră tustrele, gîfîind și făcîndu-și vînt să se răcorească.

Nu erau frumoase, deși Elvira Elefterescu nu le pomenea tripla lor existență fără o tenace aluzie la cele trei mitologice grații. Cam bărbătoase, ciolănoase și musculoase grații ! Dar se arătară îndată foarte prietenoase, și cu glasurile lor virile o copleșiră pe Annie Lipan sub o avalanșă de complimente, căzînd asupră-i din trei părți, ca trei împroșcări de multicolore confeti.

— Mă întrebam de ce întîrzii, spuse Gică Elefterescu, punînd mîna protectoare pe spatele încovoiat, de miop, al lui Constantin Lipan și mînîndu-l spre salonul discuțiilor lipsite de frivolitate. Se află cîțiva prieteni, care țineau să te cunoască. Să încep cu principele Barbu Mușat...

— Încîntat să cunosc pe marele nostru inchizitor ! îi scutură mîna cordial Barbu Mușat, om înalt și spătos, care, cu portul înadins neglijent și cu barba fluvială, căuta să-și dea o înfățișare cît mai democrată și să-și facă iertat blazonul, arborele genealogic și toate deșertăciunile atît de scumpe vărului său ruinat, Anton. Încîntat, multtemutule al nostru mare inchizitor !

— ...profesor doctor Mihai Pop-Spătaru...

Omul cu profil metalic și dur întinse degete osoase, adîncind o cută subțire între sprîncene, în sforțarea să-și amintească unde a mai văzut acest chip stafidit, insipid, incolor și inodor.

— Mirel Alcaz, directorul politic al *Voinței*...

— ...care v-a adresat uneori săgeți inofensive, domnule procuror general ! completă cu veșnicul surîs dezinvolt Mirel Alcaz, proaspăt bărbierit și scos din cutie. O publicitate gratuită, domnule Lipan ! Înțepăturile *Voinței* sînt cea mai bună publicitate..

— Fredy Goldamm.

Bancherul cu trăsăturile moi, gelatinoase și cu ochelari americani prinse degetele lui Constantin Lipan într-o mînă flască și umedă de sudoare.

— ...general Ignațiu Zalomit, doctorul Ionescu-Strehaia, domnul Evghenie Condoritios, directorul Casei „Condoritios et Macridian" din Salonic. Stănică Țifescu, marele nostru

elector de la Vlaşca, şi deocamdată atît... Te rog, la loc. Ceai? Lichior? Vin sau şampanie?

Constantin Lipan se instală cu precauţie, ca întotdeauna, numai pe trei sferturi din scaun. Răspunse cu modestie, ca un pasager econom într-un bufet de gară:

— O cafea neagră. Dacă se poate, cu zahăr puţin.

Toţi îl examinară cu oarecare surprindere.

Se aşteptaseră la un om feroce, cum îl anunţaseră rechizitoriile prompte şi neîndurate. Aveau înainte un individ timid şi miop, cu înfăţişare neînsemnată de copist suprabugetar, îmbătrînit fără speranţe de înaintare.

Doctorul Mihai Pop-Spătaru îşi descruntă profilul subţire. Îşi amintise. Era părintele de familie din tren de astătoamnă; perechea posacă, tîrînd după ea o trupă de copii plicticoşi, printre care o singură fetiţă vioaie distona, ca un neastîmpărat pui de leopard închis laolaltă cu vulgare şi triste resignate creaturi domestice.

Îl măsură cu ochi mai atent. Pe urmă trecu, dintr-un vechi obicei, cu privirea de la unul la altul. Le cunoştea tuturor metehnele ascunse. Ca un duhovnic, le aflase suferinţi secrete, slăbiciuni absurde — ştia sfîrşituri inevitabile, care nu iartă. De aceea îi îngloba pe toţi într-o crudă luciditate, şi totuşi, într-o generoasă compasiune profesională de confesor laic.

— Vorbeam tocmai despre procesul Osias-Mladoveanu—Continentala! rosti Mirel Alcaz, lăsîndu-se pe spate în jilţul scund, întinzînd picior peste picior şi potrivindu-şi dunga pantalonilor peste ciorapii fini, străvezii, aproape feminini. Nu ştiu dacă a făcut un serviciu guvernului...

— Justiţia n-are drept să se întrebe dacă face ori nu un serviciu guvernului! întrerupse ca înţepat de o viespe Constantin Lipan, ştergîndu-şi ochelarii cu batista, ca să privească mai de aproape la directorul politic al *Voinţei*.

— Nici nu voiam să spun aceasta! se apără surîzînd serafic Mirel Alcaz. Voiam să spun că nu ştiu dacă a adus un serviciu guvernului; dar ştiu sigur că a adus unul teribil presei... Ne-a urcat tirajul gazetelor. Aceasta dovedeşte că toată lumea e însetată de dreptate! Eu pe chestiunea aceasta am părăsit un ziar unde lucram de la înfiinţarea lui. Am preferat să întemeiez altul, liber şi în spiritul vremii. Poate aţi observat, domnule procuror ge-

neral, că dacă *Voința* și-a permis inofensive agresiuni la adresa justiției, o făcea numai cînd mi se părea că justiția ezită. Noi am căutat să întreținem o atmosferă favorabilă inițiativelor de curaj și de energie.

— Dragă domnule, justiția nu se preocupă de atmosfera favorabilă sau nefavorabilă ! o ținu înainte cu încăpățînare Constantin Lipan. Ea își face datoria chiar cînd opinia publică, indusă în eroare, vede victime acolo unde sînt numai vinovați.

„E cum l-am ghicit eu ! gîndi Mirel Alcaz asimilîndu-l de îndată lumii în mijlocul căreia trăia, pe care o cunoștea și nu pierdea nici un prilej să-i exploateze metehnele. Un ipocrit. Un individ primejdios și de o șiretenie lucidă, regizată la rece, care și-a pus masca de fanatic serv al justiției pînă ce și-o da o dimisiune zgomotoasă, ca să intre a doua zi într-un partid de opoziție. Chiar haina de pe el e o modestie fățarnică. Adună bani, cine știe cum, și afli după un an ori doi că-și durează o casă cu trei etaje pe numele nevestei"...

Acestea le gîndea, după cum dicta scepticismul și experiența profesională, dar cuvintele rostite spuneau cu totul altceva :

— De perfect acord, domnule Lipan ! Justiției, justiției probe și intransigente, puțin îi pasă de atmosfera favorabilă ori nefavorabilă din jurul ei ! Îi ajunge propria sa conștiință. Însă e cu atît mai fericită coincidență cînd opinia publică bine luminată anticipează ea opinia pe care și-o face justiția. Cum sperăm că vom căpăta satisfacțiune — vorbesc în numele opiniei publice ! — peste cîteva zile, cînd justiția va avea să avizeze într-o chestiune evitată pînă acum de toți predecesorii dumitale.

— Îmi pare că vrei să vorbești despre afacerea „Petrolul—Iordan Hagi-Iordan" ? interveni cu nevinovăție minunat jucată Fredy Goldamm.

— Poate de „Petrolul—Iordan Hagi-Iordan", poate de altceva ! se apără tot atît de nevinovat Mirel Alcaz.

— Aceasta va fi o chestiune mult mai delicată ! se dădu cu părerea principele Barbu Mușat. Fiindcă Iordan Hagi-Iordan...

— Prezent ! afirmă teatral, cu voce de bas, Iordan Hagi-Iordan în carne și oase, oprit în cadrul ușii. E

prezent şi vă depune toate omagiile la picioare, principe, fiindcă e sigur că i-aţi luat o apărare de care nici n-avea nevoie de altfel.

Înaintă legănîndu-şi trupul scund şi vîrtos.

Rînji sub mandibulele puternice, ascunse de mustăţi uriaşe. Aşa cum se apropia, părea ultimul om cu mustăţi preistorice din Europa. Ultimul om ascuns pînă acum în caverne.

Haina era însă impecabil tăiată ; cămaşa, cu piepţi de zăpadă.

Roti ochii şi, cînd găsi ce căuta, exclamă cu exagerată încîntare :

— Bună seara, frate Gică ! După surpriza pe care ţi-o citesc în ochi, se pare că nu mă prea aşteptai...

— De ce ?... Mă gîndeam... Ce idee !... Chiar adineaori... se împletici în vorbă Gică Elefterescu.

Iordan Hagi-Iordan rîse zgomotos şi apucă mîna lui Gică Elefterescu, scuturînd-o să i-o smulgă din umăr.

— Nici nu mă îndoiam, excelenţă ! Excelenţă şi frate Gică ! Nu mă îndoiam că mă aştepţi, chiar dacă o fire înclinată suspiciunii ar fi interpretat cine ştie cum subita dizgraţie cu care mă tratează buna doamnă Elvira Elefterescu de cîteva luni, uitînd să mă mai invite la preadistinsele voastre ceaiuri dansante, unde unii dansează în salon pe parchet şi alţii la cabinetul secret, pe sîrmă !... Eu sînt mai simplu şi mai puţin sclav al acestor deşarte forme. Treceam acum un sfert de oră pe sub ferestrele voastre. Am văzut lumină. Mi-am adus aminte. Zic : Mă reped acasă, îmbrac pentru orice eventualitate o haină mai decentă, trec, dau bună seara şi plec ! În afară dacă nu mă onorezi şi pe mine cu un pahar de coniac, frate Gică ! Ca în vremurile cele bune, cînd semnai scrisorile — (îţi aduci aminte care scrisori ? eu le-am păstrat pe toate) — cînd le semnai : „al tău frate, Gică"...

Toţi ascultau cu uimire, curiozitate şi cu oarecare bucurie răutăcioasă.

Se ştia că un dosar „Petrolul—Iordan Hagi-Iordan" se afla în mîinile lui Constantin Lipan şi că în cîteva zile scandalul multaşteptat avea să urmeze scandalului „Osias-Mladoveanu—Continentala". Marele rechin, Iordan Hagi-Iordan, era citat la Parchet sub grave învinuiri. Cu cinică

temeritate, se invitase deocamdată oaspe în casa ministrului de justiţie, ca să dea pentru a doua zi ce şopti şi răstălmăci întregii capitale.

Constantin Lipan clipea mărunt, neînţelegînd în ce cuibar viperin a intrat. Căută ochii ministrului. Gică Elefterescu îi ocoli privirea.

Dar i-o surprinse Iordan Hagi-Iordan. Marele petrolist şi afacerist se apropie, întinzînd amîndouă mîinile, aspre şi vînjoase :

— Ce surpriză, domnule procuror general ! Numai fratele Gică ştie să rezerve prietenilor asemenea surprize ! Doream de mult să te cunosc mai de aproape şi să stăm de vorbă mai pe îndelete... Ehei ! Că de vorbit, te asigur eu că avem ce vorbi să ţi se ridice părul măciucă în cap ! Fiecare cu dosarele şi arhivele sale. Dar să lăsăm astea !... Mi-a vorbit mult despre dumneata băiatul meu, Nicki. E coleg şi cel mai bun prieten cu un fiu al dumitale, şi n-am avut niciodată nimic de obiectat cînd îmi cereau unul din automobile să facă o plimbare nevinovată în jurul capitalei. Pot spune că m-a bucurat asemenea prietenie între copii. Eu am cultul prieteniei, cum foarte bine mă înţelege fratele Gică !

Pipăind cu mîna de orb, Constantin Lipan căuta ochelarii pe măsuţa din lemn de trandafir. Fără ei nu putea desluşi în ceaţa tulbure chipul lui Iordan Hagi-Iordan. Îl ghicea numai rînjind, cu fălcile puternice şi cu dinţii laţi, să sfarme ciolanele, ca maxilarele de fiară.

Din discreţie, Mirel Alcaz făcu un gest de plecare. Iordan Hagi-Iordan îl surprinse şi îl opri :

— Vrei să pleci, prietene Mirel ? Aceasta înseamnă că n-ai fler de gazetar nici de două parale. Cum, părăseşti terenul tocmai cînd ceaiul dansant al fratelui Gică începe să fie mai interesant ? *A propos !* Am ceva pentru *Voinţa*, care poate să-ţi pară încă mai interesant. Nişte scrisori senzaţionale, să-ţi dubleze tirajul în douăzeci şi patru de ore... Dacă ai răbdare, trecem mai acuşi în camera jurămintelor ! — făcu semn spre biroul lui Gică Elefterescu. Ştii tu ! La secret ! Mă cunoaşte bine această chilie a spovedaniilor. Nu intru întîia oară acolo ! Aşa e, frate Gică ?

Gică Elefterescu se chinuia să rîdă înveselit foarte, ca de cea mai plăcută şi bucuroasă surpriză.

— Admirabil tip! Dintr-o bucată! se adresă către generalul Ignaţiu Zalomit, fiindcă era cel mai aproape vecin. Ce zici, generale?

Generalul Zalomit, surd ca un dovleac, înţelese în felul său:

— Prea mult pentru artilerie şi prea puţin pentru infanterie! Infanteristul e inima armatei... Eu, domnule, am spus-o încă de la 99—900 lui Mitiţă Sturza.

Constantin Lipan îşi descoperise ochelarii şi privea deznădăjduit spre celelalte încăperi, unde se aflau Elena şi Annie.

— Şi dumneata vrei să pleci? ghici Iordan Hagi-Iordan, punîndu-i o mînă pe genunchi cu un gest de luare în posesiune. Ce curios, domnilor! Toţi vor să plece... E o epidemie.

„Aceasta se întîmplă numai din pricina Elenei, cu mofturile ei de relaţii mondene şi cu vînătoarea ei după ginere!" îşi descărcă Lipan conştiinţa, şi rămase cu un oftat captivul mîinii tari şi păroase.

Elena Lipan se afla şi dînsa prizonieră în holul rezervat persoanelor de al treilea sex.

După cîteva întrebări distrate, care n-aşteptau nici un fel de răspuns, Elvira Elefterescu dispăruse, făgăduind că se întoarce peste o clipă.

Plecase şi o uită, irezistibil atrasă de secţia *dancing*, unde supraveghea, intervenea, încuraja şi respira cu nesăţioasă fericire atmosfera aţîţătoare de parfum, de mîini transpirate, fum de ţigări orientale cu opium şi englezeşti cu miere; aroma răcoritoare de oranjade şi împestriţatele miasme de *cocktail*.

Dar plecînd, doamna ministru o predase unui octogenar ogîrjit şi friguros, cu gîtul înfăşurat într-o legătură cadrilată de lînă şi cu ochii lăcrimoşi de cimpanzeu răpus de oftică în vitregele noastre regiuni septentrionale. Elena Lipan nu-i auzise numele în hilara explozie a jazului; atît doar: ...„savantul nostru profesor".

Savantul profesor muia pesmeţi în ceai şi molfăia melancolic. Păru îndată foarte încîntat că a găsit pe cineva să-i asculte o senzaţională comunicare în chestia ţiparilor.

Căpătă viaţă, ca un cadavru animat de experienţa lui Galvani.

— Ce părere aveţi despre ţipari, doamnă? întrebase sever. Ce ştiţi despre ţipari?

Elena Lipan făcu un apel disperat la toate cunoştinţele sale despre fauna acvatică. Răspunse şovăind, ca la examenele de acum treizeci-treizeci şi cinci de ani în urmă:

— E un peşte de baltă... De nămol. Lung ca un şarpe. Un peşte ordinar, pentru oameni săraci. Mai ales ţiganii se dau în vînt după el!...

Savantul rîse atît de înveselit, încît împroşcă printre gingiile văduvite de dinţi o mică planetă cu mai mulţi sateliţi de pesmet transformat în pastă gălbuie.

— O, sfîntă ignoranţă! ridică mîinile spre plafon. Dar, doamnă, ţiparul e cel mai ciudat fenomen din apele noastre!... E peştele misterios. Un mister pe care ne-am pus cu toţii pe-atîta să-l clarificăm, şi-l vom clarifica. Ştiinţa nu admite mistere! Tot ce-a fost ieri mister azi e banalitatea cea mai banală. Pretindeţi că nu?

— Nu pretind nimic... se apără vinovată Elena Lipan. Sînt o profană.

— Aha! Profană? Bine zis! Ca profană, ştii dumneata că ţiparul vine în apele noastre numai în vilegiatură? Cam lungă, dar tot vilegiatură se cheamă! Ştii dumneata că în fiecare toamnă, cum s-a întremat şi a ajuns la maturitatea deplină, pleacă din bălţile noastre pe rîuri la vale, şi dacă nu poate pe rîu, o ia pe uscat, ca şarpele, pînă ce ajunge în fluvii, şi din fluvii în mare, şi din mare în ocean, ca să parvină cu orice preţ în Marea Sargaselor, tocmai la şase mii de kilometri?... De unde să le ştii acestea, ca profană?... Ei bine, află, stimată doamnă, că acolo şi numai acolo, la patru mii de metri adîncime, îşi depune ouăle şi moare... Stimată doamnă, e unul din cele mai stranii şi deocamdată mai enigmatice fenomene ale naturii, şi e de mirare că oamenii aceştia din jurul nostru discută despre schimbarea guvernelor, despre slugi, pălării şi scumpirea lemnelor, în loc să se minuneze cu evlavie şi să ia învăţăminte de la asemenea tainice orînduieli ale naturii... Eu am să vă explic aceasta. Sînt încîntat că am dat peste o persoană care dispreţuieşte vul-

garele preocupări ale unei societăţi ignorante, şi mai jalnic decît ignorante, fericită în ignoranţa ei...

Elena Lipan suspină şi rămase să se iniţieze în misterele ţiparului voiajor, trudindu-şi ochii să descopere în cealaltă încăpere pe Annie. Surîdea fericită cînd, o clipă, Annie apărea şi dispărea în melstromul circular al dansului, în braţele unui tînăr cu părul lipit ca o carapace de email negru şi cu jumătate de obraz paralizată în crispaţia monoclului.

A treia oară o vedea dansînd cu acelaşi ins. Acesta îi păru un indiciu. Era fără îndoială nepotul doamnei Elvira Elefterescu, la care, în fugă, doamna ministru, cu un zîmbet complice, făcuse o atît de discretă aluzie.

Gîndul îi aduse o destindere în obrazul ei ostenit şi pămîntiu. Revărsă o lumină de participare voioasă şi plină de speranţe la tot ce se petrecea în juru-i.

Savantul profesor luă această metamorfoză drept o victorie personală :

— Aşa e că începe să fie interesant, doamnă ?... Doamna, şi mai cum, dacă îmi permiteţi ?

— Elena Lipan...

— A ! Da... Soţia temutului nostru procuror general. Mă scuzaţi de aceste trădări ale memoriei... La vîrsta mea !... Aşa e că începe să vă pară interesant ? Citesc pe figura dumneavoastră, stimată doamnă Lipan !...

Stimata doamnă Lipan luă aminte la un fenomen cu mult mai apropiat de ritualul îndeletnicirilor sale de toată ziua decît expediţiile transoceanice ale ţiparilor.

Observă pe haina octogenarului savant nepermise pete de scrum, de pesmete fărîmiţat, de pricomigdale, de ceai. Ca o grijulie mamă şi soaţă prin predestinările profesiei sale casnice, scoase batista din poşetă şi se ridică de pe scaun, întrebînd :

— Îmi permiteţi, domnule profesor ?

— Mă rog, mă rog !... îi îngădui bătrînelul, nedumerit şi cam contrariat că fusese întrerupt la jumătatea cea mai interesantă a odiseii ţiparilor, pe care o relata cu atîta avînt.

Elena Lipan, conform atribuţiunilor sale domestice, îi şterse delicat petele şi îi scutură scrumul cu batista,

mai tipărindu-i cu dosul palmei şi reverul straiului, nodul legătoarei de la gît. Iar pricepînd în sfîrşit despre ce anume fusese vorba, cu un gest galant şi neaşteptat, ridicîndu-se la rîndul său de pe scaun, Homerul ţiparilor îi cuprinse mîna şi îi sărută vîrful degetelor cu graţia unui june muşchetar.

A fost ceva atît de desuet şi de înduioşător, de pe vremea valsului şi a mazurcii, atît de deplasat în această casă, atît de nepotrivit cu vîrsta şi înfăţişarea lor, a amîndorura, încît orice privitor ar fi găsit scena de un comic irezistibil.

Dar nu se afla nici un spectator să-l intereseze episodul. Şi de altminteri, dacă s-ar fi găsit unul, mai ciudat decît întreaga scenă i-ar fi părut îmbujorarea subită şi feciorelnică din veştedul obraz al doamnei Lipan.

Aşezîndu-se iarăşi pe scaun, bătrînelul îşi reluă firul povestirii.

— Cum spuneam, aşadar, stimată doamnă, ţiparul femelă, după un stagiu de cinci ani în apele noastre, coboară în estuare. Acolo e întîmpinat de ţiparul mascul şi pornesc împreună pînă la sud de insulele Bermude, parcurgînd şase mii kilometri în şase luni. După acest voiaj de nuntă, ţiparul femelă depune peste un milion de ouă, ceea ce veţi recunoaşte, multstimată doamnă Lipan, că e o cifră impresionantă!

Multstimata doamnă Lipan, silindu-se zadarnic să fie atentă şi să-şi concentreze gîndurile la spusele povestitorului, îşi revenise şi dînsa la vechea-i şi netămăduita-i obsesie. Transformă imediat kilometri în lei, milionul de ouă în lei, şi suma totală, în perechi de ghete. Apoi la acest total mai adăogă şi o evaluare a trusoului Anei, tot în ghete a 24 lei perechea, cu preţul şi valuta dinainte de 1914. Cifrele o cutremurară. Şi o deznădăjduiau. Trusou? De unde şi cu ce? Nici cu leafa lui Const pe trei ani înainte nu se vor învrednici dînşii să-i înjghebe un trusou măcar la fel cu cel de care s-a bucurat ea cînd se măritase!

Prin firească asociaţiune de idei, se gîndi la boala Matildei şi strînse instinctiv între degete încuietoarea poşetei unde se afla scrisoarea. E a treia oară cînd medicul o socoate pierdută, şi de două ori pînă acum a revenit la viaţă. De ce-o fi chinuind oare Domnul o fiinţă care nu mai poate aştepta nimic de la ziua de mîine? Acum doi ani voia să

vîndă casele şi să plaseze banii în bonuri. Mai bine că n-a făcut! Bonurile s-au depreciat la jumătate. Iar preţul imobilelor a crescut.

— ...din ouşoare iese atunci o larvă transparentă ca sticla, continuă savantul profesor, clătind restul de ceai rece în fundul paharului.

Dacă moare Matilda, vor trebui să poarte toţi doliu şi să meargă la Iaşi, la înmormîntare! gîndi Elena Lipan. Altă cheltuială!... Privirea i se destinse însă, fiindcă întrevăzu prin uşa deschisă pe Annie la braţul tînărului cu părul de smoală. Pare un tînăr foarte simpatic. Numai de n-ar fi prea nărăvit amator de dansuri şi de petreceri. Aşa sînt toţi pînă ce se însoară. Annie e însă destul de voluntară şi are destul tact pentru a şti cum să-l reţină acasă. Totul depinde de tactul femeii. Şi Annie e neîntrecută în acest simţ înnăscut al chiverniselilor casnice, moştenit de la ea.

O învălui într-o privire înduioşată, peste mese şi capete, tocmai în faţa bufetului, unde tovarăşul Anei o oprise şi îi întindea un pahar înalt, cu un lichid de culorile curcubeului.

Annie gustă şi se oţărî, rîzînd.

Rîdea şi tînărul.

— Chestie de obişnuinţă! spuse. Eu am o reţetă mai fudroiantă. *Saratoga cocktail.* O jumătate de pahar de coniac, jumătate vermut, cîteva picături de *angostura-bitter* şi cîteva picături de *curaçao.* Două măsline la fund. Nimeni nu rezistă la a treia doză... Dar adevăratul, incomparabilul, neîntrecutul maestru e Tom. Dă-mi voie să ţi-l prezint pe Tom. *Hello!* Tom!

— *Hello,* Scarlat!

Tom sosi patinînd pe parchet şi ţinînd de mînă pe una din cele trei nepoate ale doamnei Elvira Elefterescu, nici Annie nu ştie exact care: Lola, Lulu sau Lili?

Junele Tom, ca şi prietenul său Scarlat, părea croit după chipul şi asemănarea ilustraţiilor mondene din revistele londoneze. Cel mai pur şi mai autentic gen englezesc, ba încă la superlativ. Prezentîndu-se tot după cea mai autentică manieră englezească, ba încă la superlativ, îi înălţă mîna, smucindu-i-o din cot, şi i-o zgîlţîi, ca să-i dea drumul apoi ca unei cioare electrocutate.

— Spuneam că eşti un as în materie de *cocktailuri,* lămuri Scarlat.

— O! se apără cu modestie Tom, ridicînd sprîncenele subţiri şi plivite cu cimbistra. E o legendă ca oricare alta şi e mincinoasă ca toate legendele.

— Ce urît îţi şade cînd încerci să-l faci pe modestul, Tom!... îl mustră Lola, Lulu sau poate Lili, în orice caz una din cele trei graţii. Nu-l crede! Are acasă un bar de toată frumuseţea. O să mergi odată cu noi... Numai să nu sufli nimic tăntiţei. Acestea sînt escapadele noastre secrete... Tom are patefon, radio, cea mai completă garnitură de bar... Păcat că nu iubeşte femeile. Jură numai pe Gide, Cocteau şi Oscar Wilde!

Ana Lipan roşi plecînd ochii, deşi înţelegea numai pe jumătate.

Lola, Lulu sau Lili — în orice caz aceeaşi din cele trei graţii — adăogă, aruncînd o privire provocătoare:

— Noroc că şi noi ne răzbunăm! Ştim să ne dispensăm de dînşii. Pe urmă, desfăcîndu-şi braţul din mîna lui Tom şi prinzînd-o pe Annie de mijloc, poate prea strîns, îi suflă la ureche: Fiindcă îmi imaginez că o să devenim foarte, foarte bune prietene, permite-mi să-ţi dau un sfat de prietenă. Lasă urîcioşii aceştia şi sacrifică cinci minute pentru dezolatul meu văr, Guţă!... Uite-l ce mutră nefericită are!... Observ că tăntiţa te urmăreşte de un sfert de oră cu dezaprobare. Îi contrazici proiectele. Şi e păcat! Guţă al mamei, cum îi spunem noi, Guţă cel mic şi necăjit are să fie un bărbat foarte comod. Priveşte cum i s-a lungit nasul aşteptînd...

Guţă Mereuţă aştepta într-adevăr trist, cu un nas prelung şi proboscodian. Nu ştia să danseze. N-avea nimic în figură sau în vorbă care să atragă o femeie. Cu ochii împinşi în lături, spre tîmple, de rădăcina lată a apendicelui olfactiv, dezvoltat peste măsură; în sala plină de rîsete, de vuiet şi de trepidaţie, stătea nemişcat de două ore, pe un scaun, lîngă uşă, ca un posomorît cioclu al acestei tumultoase desfătări.

Se bucură cu cea mai desăvîrşită şi vizibilă candoare cînd Ana Lipan veni să se aşeze alături. Elvira Elefterescu îl dresase dinainte, îi spusese autoritar că această aleasă a sa, aceasta numai şi nu alta, are să-i facă fericirea vieţii; iar el a şi început, subit, s-o iubească.

Din lumea de unde venea, tîrg strîmb și prăfos, cu singurele reprezentante ale sexului slab și frumos doar cîteva necăjite și robace neveste ori fete de bulgari și tătari, Ana Lipan îi apăru o creatură celestă. Fire aproape de pămînt, își mai făcuse îndată socoteală că o asemenea căsnicie, pe lîngă protecția doamnei ministru al justiției asigurată pentru totdeauna, îl încorpora și într-o înaltă dinastie a magistraturii. Ana Lipan nu însemna numai o viitoare soție : era o carieră.

— Ați ostenit dansînd, domnișoară ? întrebă stupid, încheind și descheind nasturele hainei, fiindcă nu știa ce să facă cu degetele, cam lăboase și extrem de păroase.

— De loc ! răspunse cu un ton mai sus Ana Lipan, privindu-l peste umăr. N-am ostenit de loc. Dar am venit să te invit pe dumneata la dans, dacă am văzut că dumneata nu...

— Regret, dar nu știu să dansez... declară umilit de această infirmitate Guță Mereuță, și în aceeași clipă se mustră cu dezgust de el însuși : „Nu așa, gogomanule ! Nu se răspunde așa unei viitoare logodnice ! Trebuia să spui : Este întîia dată, domnișoară, cînd regret într-adevăr că n-am luat lecții de dans, ca oricare fericit muritor din această sală."

Constatarea acestei incurabile inferiorități în arta conversației îl demoraliză definitiv. Tăcu, trăgînd din ațele nasturelui.

Ana Lipan continuă să-l privească, palpitîndu-și genele cu o impertinentă răceală. Acesta era bărbatul pe care i-l destinau ? Cu ce drept complotau toți să-i lege viața de o asemenea făptură grosolană și ridicolă ? Măcar de-ar avea alt fel de nas și de-ar ști unde să-și țină mîinile !

— Locuiți de mult în București ? îl întrebă, ca să spună ceva.

— M-a mutat unchiul Gică de două luni. Eu, de după război, tot în Cadrilater am stat, de mi s-a acrit. Mă crezi mata, domnișoară, că n-am fost pînă la mutare niciodată în București ?

„Se și cunoaște !" era să răspundă Ana Lipan. Dar spuse cu totul altceva :

— Capitala e un teren prea prielnic pentru toate vanitățile. Numai în provincie se formează adevăratele caractere. Omul se adîncește ! Are mai ales prilej să se confrunte cu el însuși.

— Nu e așa, domnișoară? se animă pentru scurtă durată Guță Mereuță, considerîndu-se un adevărat caracter îndelung clocit și răsclocit în provincie.

Pe urmă nu mai știu ce să răspundă și iarăși tăcu.

Ana Lipan își cercetă în oglinda poșetei obrazul și răsuci roșul în tocul de metal, sigilîndu-și buzele. Guță Mereuță o admiră cu ochi de dulău fidel de la stînele Cadrilaterului, unde-a mîncat el odată telemea grozavă, într-o anchetă judiciară...

Din fundul sălii, Elvira Elefterescu îi cuprinse într-o aprobare protectoare: „Admirabilă pereche! Au fost născuți unul pentru altul!" Și înaintă, virînd în altă direcție, printre perechile dansînd, în zalele foșnitoare de mătase, să ocrotească providențial alte viitoare fericiri.

Jazbandul izbucni mai întărîtat. După două ore de aproape neîntreruptă dezlănțuire, s-ar fi spus că o nouă vigoare nervoasă, un spasm frenetic de derviși urlători s-a transmis de la unul la altul, dezarticulînd din bălămăli pe cei cinci muzicanți. Toba detuna cutremurînd geamurile, saxofonul gîlgîia un plîns terminat în hohote guturale, pianul împroșca sunetele prin dinții de fildeș; la vacarmul instrumentelor se adăoga răcnetul glasurilor și fluieratul dansatorilor contaminați de aceleași crampe epileptice. Pudra se topise de pe obraji, negrul curgea de sub gene, lărgind orbite de craniu, gulerele erau muiate, mîinile lăsau umede pecetea degetelor pe toaletele de mătase, și totul se învîrtea nesfîrșit, tîrînd în picioare cleiul pateurilor și lichidul bomboanelor cu lichior.

Prin acest tumult vibrant, principele Anton Mușat se plimba impasibil, cu mîinile la spate, ca un sultan arab într-o expoziție europeană. Îl ajunse din urmă Mirel Alcaz.

— Înainte de plecare, trec să depun respectele mele la picioarele amfitrioanei, *mon prince*. Păcat că n-ai asistat la conclavul politico-economico-financiar! A fost o scenă care nu se poate vedea în fiecare zi.

— Mă lasă rece asemenea scene, scumpe Mirel, spuse principele Anton prinzîndu-i brațul. Știi că nu calc niciodată acolo. Nu înțeleg nimic și nu mă pasionează nimic din aceste intrigi lipsite de finețe. E destul că văru-meu, Barbu, nu pierde nici o ocazie... El e născut pentru aceasta și trăiește pentru aceasta! Cînd se întîmplă de mă aduce

aci cu automobilul lui, ne despărţim la uşă şi ne regăsim la uşă. Pe mine mă amuză mai bine acest spectacol al tinereţii.

— Spuneai, cu toate acestea, *mon prince*, că dispreţuieşti tineretul din zilele noastre. Îl găseai lipsit de stil. Mai deunăzi te întorseseşi chiar de aci scandalizat şi fulminînd ! îşi aduse aminte Mirel Alcaz.

Principele Anton Muşat privi circular prin sticla monoclului sala agitată de spasm şi surîse :

— Mă scandalizează şi revin. Acest tineret, scumpe Mirel, mă irită şi mă atrage. Mă irită fiindcă e lipsit de mister şi de stil. Mă atrage, fiindcă îl văd trecînd prin viaţă ca un obuz... Caut să-l pricep ! Şi fiindcă nu-l pot pricepe, mă pasionează ca orice problemă irezolvabilă, de care te lepezi seara şi la care revii a doua zi...

— *Mon prince*, distracţiile şi sentimentele şi plăcerile altora ni se par întotdeauna absurde ! rosti aforistic Mirel Alcaz. Cu atît mai mult ambiţiile şi viciile.

— Posibil !... În orice caz, femeile sînt şi acum frumoase, cum au fost întotdeauna. Deşi nici pe ele nu le mai înţeleg... Pe vremea mea inima lor era un melancolic sanatoriu. Acum inima lor e un zgomotos jaz. Sînt după chipul şi asemănarea bărbaţilor de acum, care nu ştiu să le mai iubească. Uzează numai de ele ! N-au timp să le cucerească. Le smulg cu brutalitate şi se scapă de ele tot cu brutalitate !... Pe timpul meu, înainte de diluviul războiului, un bărbat adeseori se mulţumea cu atîta glorie cît îi trebuia ca să seducă o femeie şi pentru ca să aibă la ce renunţa pentru o femeie. Acum e o chestie doar de alcov. De alcov la figurat, termen anacronic şi impropriu, în garsonierele de unde alcovurile de odinioară sînt excluse. Un amănunt divers între două curse de automobil şi o serată de dans. Observă puţin... Ce te frapează la toate aceste treizeci-patruzeci de perechi, cîte se învîrt aci în ritmul acesta acrobatic ?

Mirel Alcaz privi şi nu observă nimic. Strînse din umeri, recunoscînd :

— N-am spirit de observaţie nici de două parale, *mon prince*, deşi profesia mea mai întîi asta o cere.

— Nu observi, fiindcă ai mers o dată cu timpul, scumpe Mirel, şi fiindcă eşti cu vreo treizeci de ani mai tînăr ca mine. Eu am perspectiva ! Am rămas în urmă, şi aceasta îmi îngăduie perspectiva... Uite ce constat şi ce mă ui-

meşte... Toţi tac! Sînt numai corp lipit de alt corp. A dispărut plăcerea conversaţiei... Toată fineţea acestui duel cu lame subţiri. N-au de schimbat o idee ori un sentiment... Viaţa aceasta de tam-tam nu le mai permite conversaţia. Aci jazul; pe drum eşapamentul maşinii deschis... De altfel, ce-ar vorbi? Ce şi-ar avea de spus? Rîsul lor e fără ironie, plăcerile lor — elementare. Am un nepot, băiatul lui Barbu. Un tînăr de altfel admirabil. Mă tachinează întotdeauna cînd îi vorbesc despre suvenirurile mele din tinereţe şi se miră cum am putut, în asemenea timpuri, să-mi toc trei moşteniri. Se miră cum am putut trăi într-o vreme cînd nu existau automobile, avioane, şalupe cu motor... Pentru dînşii existenţa e un sport, şi universul — o pistă. Ambiţiile lor sînt cele de pe şosea, direct şi figurat. Cînd văd un automobil înainte, sună, te împing la dreapta pe marginea şanţului şi-ţi trec înainte cu insolenţă... Dar iată doamna Elefterescu! Ea mai păstrează încă romantismul din epoca valsului şi din cele dintîi timpuri ale tangoului.

— Îmi bîrfiţi copiii, principe, şi dumneata, domnule Alcaz, cu indiscreţia dumitale de jurnalist!... îi ameninţă cu degetul doamna Elvira Elefterescu, dînd gestului o intenţie de cochetărie copilăroasă în strigător contrast cu proporţiile sale masive.

— O, nu, doamnă! se apără într-un glas principele şi gazetarul. Dimpotrivă, admirăm acest teribil antren.

— Şi mai cu seamă admirăm atîtea femei şi fete delicioase! adăogă principele Muşat. Nici nu ştiu unde aţi găsit atîtea femei frumoase în Bucureşti! Sînt sigur că n-a mai rămas una acasă, doamnă.

— Eşti incorigibil, principe! Bagă de seamă! *Les hommes qui regardent les femmes ne voient pas la vie.* [1]

— E o învăţătură care-mi vine prea tîrziu, doamnă. Cel mult ar putea să profite de ea prietenul meu Mirel.

Doamna Elefterescu se uită lung la Mirel Alcaz şi îşi rosti un gînd care atunci îi mijise — instantaneu — sub casca oxigenată a părului:

— Prietenului dumitale, domnului Alcaz, văd că au început să-i răsară ghiocei la tîmple şi încă nu s-a decis să se uite mai atent la o femeie. Trebuie să te însori numaide-

[1] Bărbaţii care privesc femeile nu văd viaţa (fr.).

cît, domnule Alcaz! Am să meditez mai serios la cazul dumitale... Acum vă las, fiindcă nu pot lipsi copiii de prezenţa mea. Nu mă uita la ziar, domnule Alcaz! Am să-ţi trimit o listă de toate personalităţile prezente.

Se depărtă, navigînd printre perechi, cu un cap mai înaltă decît toţi dansatorii, căutîndu-şi din ochi nepoatele. Lola, Lulu şi Lili dansau cu ţigările în colţul gurii, cu părul lor tuns băieţeşte şi cu perechi care nu erau bărbaţi.

„Au să mă omoare cu zile nepoatele acestea! constată Elvira Elefterescu, plină de aceeaşi candoare a nepotului său Guţă Mereuţă. De ce nu vor fi vrînd să se mărite? Sînt nişte fiinţe inexplicabile. Într-o zi mă voi hotărî să fiu mai energică. Trebuie! Am o singură misiune, să impun altora fericirea cu sila, fiindcă nu ştiu să o vadă şi nu pot să şi-o cîştige singuri."

Tînărul cu păr de smoală se înclină cartilaginos în faţa Anei Lipan.

— Ultimul *shimmy*, domnişoară. Permiteţi, domnule?

Ana Lipan lăsă poşeta în braţele lui Guţă Mereuţă. Îl prezentă, aristocratizîndu-i numele cu autoritate, din oficiu:

— Domnul Georges Mereutza! Domnul Scarlat Bosie.

Guţă Mereuţă observă că dansatorul Anei poartă la mîna stîngă un lanţ subţire de platină.

„Aşadar, alesul doamnei Elvira Elefterescu nu era tînărul cu părul negru, gîndi dezamăgită la plecare Elena Lipan. Este acest Guţă Mereuţă, cu nasul prelung şi cu glasul moliu."

Pe urmă se consolă. E poate mai bine aşa! Are o înfăţişare mai serioasă. Pare un om statornic. Un bărbat bun n-are nevoie numaidecît de mutra seducătoare, provocătoare, suspectă a unui erou de film.

Oftă şi strînse între degete geanta cu scrisoarea de la Matilda. De n-ar sosi prea tîrziu Annie! Şi de nu s-ar ivi cine ştie ce complicaţii! cine ştie ce nepoţi şi strănepoţi care pîndesc moştenirile ca să aibă ce toca!

Iar cum Constantin Lipan plătea după ce coborîse orele de aşteptare şoferului, Elena Lipan transformă cei patru sute de lei în ghete a 24 lei perechea, cu promptitudinea unei maşini de calculat ultima patentă.

IV

PRIMĂVARA NEAGRĂ

Intr-o singură noapte au înflorit liliecii. A fost ca o erupţie de egrete albe şi violete, revărsate peste grilajuri de fier ruginit.

Şi deodată capitala şi-a dezghiocat crisalida posomorîtă şi sură, ca să apară în soarele dimineţilor cu fraged surîs de copil.

În aerul transparent şi molatic, glasul trecătorilor sună cu timbru de cleştar. Sonor cadenţează şi paşii şcolarilor pe asfaltul zbicit. Iată şi cel dintîi domn fără pardesiu : e un domn bătrîior, sur, uscăţiv, cu bărbiţă ; pare provocător şi e intimidat. În vitrinele modistelor au apărut pălăriile de pai. E o modă mult mai simpatică decît cea de anul trecut. Toate fiicele şi surorile Evei vor năvăli să nu cumpere altele întîi fiindcă a doua zi nu vor mai avea nici un haz. Toate au să pară într-o uniformă.

Poate undeva, departe, în cîmpuri, au şi sosit de mult cocorii. Pe-o pajişte, tot acolo zburdă şi un miel alb cu roşu canaf de lînă în ureche.

Acum tristeţea e mai tristă decît întotdeauna.

Te reazemă de perete şi ascultă, sus, de la al doilea etaj, prin fereastra deschisă, exerciţiul monoton de pian. E o mazurcă foarte veche. O mazurcă pentru examenul de prim an. Mîinile aleargă pe clape în acelaşi tact sprinten şi agrest. Se poticnesc, ca să pornească din nou. Aşa de o sută de ori... De ce deodată, ascultînd, te-ai întristat fără pricină ? Soarele e sus, cerul — de albastrul lichid al acuarelei, aerul — parfumat, trecătorii au pasul elastic, parcă toţi au plecat să dea asalt fericirii. Şi tu te-ai întristat fără pricină. Gîndeşti la fata închisă în pensionul cu ferstrele văruite să înveţe că supra-

fața laterală a unei piramide se află înmulțind perimetrul bazei cu jumătatea apotemei ; la poetul care moare tușind ; la atîtea primăveri cîte au fost și la atîția oameni cîți nu mai sînt. Mazurca înaintează voios pînă la nota fatală. Aci s-a oprit și începe din nou. Iar în lupta aceasta, cu o rezistență perfidă, s-a adunat toată tristețea primăverilor inutile.

— Doarme ?

— După respirația regulată, se pare că da.

— Atunci nu-i mai dau picăturile ?

— Cînd s-o trezi. Nu-l deștepta. Somnul acesta e mai meșter tămăduitor decît toate doctoriile din lume.

— Așadar a scăpat ?... E de-acum sigur ! se bucură Sonia Viișoreanu.

— Sigur ? Sigur e un cuvînt care nu există în dicționarul nostru, domnișoară ! răspunse medicul vîrîndu-și termometrul în tocul de nichel și prinzîndu-l în marginea buzunarului de la piept, ca un stilou. „Sigur“ nu există ! Dar criza cea mare a trecut... Acum așteptăm să lupte tinerețea. Ea l-a scos pînă aici. Ea are să-l scoată pînă la capăt la liman ! Sub aspectul acesta costeliv, e un tînăr viguros. Inima precisă ca un cronometru. Nu l-a trădat o clipă... Inimii și dumitale îi datorește totul ! Ai fost o *garde-malade* [1] admirabilă, domnișoară. Sînteți rude ? prieteni ?

— Nici una, nici alta, domnule profesor. Vecini și nimic mai mult. Înainte de a se îmbolnăvi n-am schimbat douăzeci de cuvinte. Dar îl puteam lăsa ?... L-am știut singur. Se pare că toată iarna a îndurat lipsuri teribile. L-au ajuns acum... A fost o întîmplare norocoasă, domnule profesor, că în noaptea cînd a început să delireze l-am auzit. Clădirea aceasta are o acustică absurdă... L-am auzit gemînd, am intrat aci, m-am speriat și am dat fuga la cel dintîi medic. S-a întîmplat să fii dumneata, domnule profesor. Nici nu mi-am dat seama cînd am sunat !... Nici la cine sun ; nici că era ora două după miezul nopții. Altfel n-aș fi îndrăznit... Nu știu cum să vă mulțumesc. Două săptămîni să urcați

[1] Infirmieră (fr.)

scările acestea de două ori pe zi, pînă la mizeria noastră !... Ne-aţi făcut o graţie, domnule profesor...

Sonia Viişoreanu vorbea repede, cu un imperceptibil accent peltic, pe care nu izbutise să-l suprime definitiv cursurile laborioase ale Conservatorului de artă dramatică şi declamaţiuni. Vorbea şi îşi apăsa sînii globuloşi în capotul de mătase negru şi prea strîmt, întins direct pe pielea goală. Vorbea, iar deasupra buzelor o uşoară umbră de puf bălan brobonise picuri de sudoare.

Doctorul Mihai Pop-Spătaru o opri, apărîndu-se de avalanşa cuvintelor cu amîndouă mîinile osoase.

— Ajunge, domnişoară... S-ar părea că am săvîrşit cine ştie ce eroism ! Lucrul e ceva mai simplu. M-ai chemat la un bolnav. Am venit. Mi-am făcut datoria de medic şi nimic mai mult... Singurul lucru regretabil e că s-a întîmplat să se afle clinica mea în reparaţie şi nu te-am putut scuti pe dumneata de atîtea nopţi de nesomn. De altfel, mi-ai spus că te-ai fi opus la o strămutare de aci, ca şi la trimiterea unei surori de caritate... Încît dumneata, nu eu, ai făcut dovada de aptitudini pentru eroism. Mai ales dacă sînteţi numai simpli vecini... Rămînem înţeleşi ! Picăturile cînd se deşteaptă, şi repetate la fiecare oră... În trei-patru zile vedem dacă nu survine vreo complicaţie, ceea ce nu cred. Şi în două săptămîni e zdravăn ca mine şi ca dumneata.

Doctorul Mihai Pop-Spătaru avea cu totul altă înfăţişare în camera unui bolnav.

Nu mai părea omul acid şi dispreţuitor care trecea prin lume cu o rece privire, silind capetele să se aplece şi glasurile să şovăie. Era o făptură vibrantă de energie. O energie contagioasă, care îi încorda trăsăturile osoase ale obrazului ; îi decolora buzele şi îi altera vocea.

— De mîine nu mai trec decît o dată pe zi, la cinci. La revedere, domnişoară !

Sonia Viişoreanu îi reteză calea la uşă. Roşind, îndrăzni :

— V-aş ruga şi pentru mine o consultaţie, domnule profesor. E ridicolă. Ştiu !... Dar oriunde m-am adresat, n-am obţinut nimic.

— Poftim, domnişoară, cu plăcere ! spuse binevoitor Mihai Pop-Spătaru, punînd pălăria pe scaun. Ascult !

— Domnule profesor, nu ştiu ce să fac să nu mă mai îngraş.

Doctorul Mihai Pop-Spătaru îşi pierdu bunăvoia, cu răceala ivită din nou în privire, brusc, ca declicul unui aparat restabilit la punct.

— Foarte simplu. Mănînci mai puţin, domnişoară.

— Dar am redus la minimum mîncarea, domnule profesor! se văietă Sonia Viişoreanu, uitînd în focul peroraţiei să mai apese capotul pe sîni şi lăsînd să se vadă după capriciul gesturilor corpul cărnos, gol şi alb. Am redus la minimum, domnule profesor.

— Redus cantitativ, dar nu ca număr de calorii. Prăjituri?

— Una pe zi...

— Sosuri?

— Din cînd în cînd...

— Ouă?

— În fiecare zi, căci asta e baza. Atîta îmi permit mijloacele...

— Ceea ce era de demonstrat!

— Dar, domnule profesor, toată ziua sînt flămîndă, şi totuşi mă îngraş!... Am pus şase kilograme numai astăiarnă. E ceva îngrozitor! Gîndiţi-vă că sînt actriţă. Ce spune publicul de mine? Ce roluri mai pot să pretind? Eu nu ştiu ce să mai fac, domnule profesor...

— Gimnastică. Mişcare, domnişoară!

— Fac gimnastică. Fac mişcare. Şi mă îngraş! E o adevărată tragedie, domnule profesor. Salvaţi-mă! Daţi-mi un medicament.

Doctorul Mihai Pop-Spătaru strînse din umeri cu toată indulgenţa dispărută:

— Toate medicamentele în cazul dumitale sînt sau primejdioase, sau mincinoase. Există pe lume oameni graşi şi oameni slabi. Dumneata faci parte din categoria graşilor; eu din a slabilor. N-avem ce face. Ne supunem! Fatalitate organică. Hormoni, glande cu secreţie internă, metabolism, catabolism, prea complicat... La revedere, domnişoară!

— Va să zică, sînt condamnată, domnule profesor?

— Fără apel! Fără recurs! Fără graţiere! rosti impacient medicul, luîndu-şi pălăria de pe scaun.

Plecă, înaintînd cu precauţie în culoarul sepulcral, încă o dată iritat de ciudatele contraste cîte încap într-un singur suflet de om. Pînă adineaori găsea admirabilă solidaritatea aceasta umană a femeii veghind zi şi noapte la căpătîiul unui necunoscut, executînd cu simplitate servicii penibile de infirmieră: vasul de noapte deşertat şi urina turbure adunată într-un recipient pentru analiză.

Acum, deodată, îi apăruse în toată deşertăciunea de femeie fără nici o substanţă interioară: „Ce spune publicul de mine? E o adevărată tragedie... Salvaţi-mă!... Va să zică, sînt condamnată?"... S-ar crede că e vorba de o luptă pe viaţă şi pe moarte.

Trînti furios portiera limuzinei şi, după ce porunci şoferului să întoarcă, rupse banda unei reviste medicale şi începu să citească un lanţ de comunicări, ca să nu vadă oameni şi să nu gîndească la oameni.

Sonia Viişoreanu păşi îndărăt, în camera lui Ion Ozun, intră uşurel în vîrful picioarelor cu talpa de pîslă. Bărbia cu guşa pufoasă îi tremura ca la copii înainte de a izbucni în plîns.

La ultima repetiţie directorul de scenă o avertizase în orăcăitul de înveselire al camarazilor că nu-i mai poate da decît roluri de comedie. A ajuns fabula teatrului. Şi nimeni n-o crede! Toţi se simt datori să scornească o ghiduşie pe socoteala ei: colecţionează glumele şi ilustraţiile din reviste umoristice unde apare femeia-balenă.

Se întoarse tresărind. I s-a părut că Ion Ozun a mişcat. Scîncise numai prin somn. Ca un prunc care visează urît. Îi potrivi perna sub cap cu mîna uşoară. Îl înveli pînă la bărbie.

Un timp îl privi cu palmele în poale, aşezată pe scaun, cu pieptii capotului desfăcuţi, lăsînd să se reverse afară sînii de robustă mamiferă. Privirea avea o înduioşare maternă. Sonia Viişoreanu îşi simţi sufletul eroic şi nobil. Fu sincer şi profund emoţionată de această descoperire.

Tot ce săvîrşise pînă acum, nopţile nedormite, veghea încăpăţînată, serviciile respingătoare au fost fără să-şi dea seamă. Împinsă de o pornire necugetată. „Ai fost admirabilă, domnişoară!" i-a spus doctorul Mihai Pop-Spătaru.

Poate era născută pentru altceva, nu pentru teatru. Ea a visat întotdeauna o viaţă casnică, de gospodină. Să

crească păsări, să îmbăieze copii, să aştepte bărbatul cu masa şi să-i calce hainele. Să iasă la braţ, împreună, duminica şi, după ce-au fost la cinematograf, să se oprească la berărie. Acum nu mai poate da îndărăt. Pînă la bătrîneţe are să joace roluri de mîna a doua şi are să suporte poftele bărbaţilor, aţîţaţi de frumuseţea ei planturoasă : directorul trupei, directorul de scenă, camarazi şi cronicari dramatici, toţi cruţînd-o şi acceptînd-o numai după cum le-a cedat, într-o întîlnire grăbită pe-o canapea scîrţîind de cameră mobilată.

Toţi sînt la fel.

Toţi o dezgustă. Toţi îi fac oroare. Pe toţi îi urăşte. Se miră singură cum şi-a biruit repulsia două săptămîni, cît a îngrijit, mai credincioasă ca o soră, vecinul acesta necunoscut. Poate fiindcă întotdeauna a fost atît de respectuos cînd o întîlnea în antret. Poate fiindcă a bănuit cîte lipsuri îndurase tăcut în cămăruţa lui toată iarna. Poate fiindcă, bolnav, nu-i mai păruse un bărbat din cei cu ochii lubrici, dezbrăcînd-o, şi cu mîinile cinic pipăindu-i carnea : era un copilandru fără putere, transportat de delirul febril într-o altă lume, unde nu mai sînt pofte animale şi canapele care scîrţîie.

Are un obraz uscat, golit de sînge, cu tuleie în barbă, ca o gravură din cărţile cu sfinţi.

Niciodată n-a respirat în două săptămîni atît de regulat ca acum. Respiraţia pură, de copil. Se întoarce din mormînt. Peste o săptămînă ori două are să fie la fel cu ceilalţi.

Pentru el a lipsit de la repetiţii. A pierdut un rol. A renunţat şi la turneul unde a plecat Bică Tomescu.

Încă unul, acela, care nu se încurcă de nimicuri în viaţă ! A dispărut într-o bună zi tiptil, lăsînd camera goală şi datorii la toţi vecinii, începînd de la un capăt al culoarului la celălalt. Îl caută şi acum comisionarii de la amici tapaţi cu cinci poli ; nici acum nu-i dă de urmă băiatul de la croitor ; e singurul om din Bucureşti care a izbutit să-l păgubească pe chir Panaioti cu o mie de lei. Ca să-i consoleze pe toţi, le trimite tuturor cordiale salutări pe cărţi poştale ilustrate cu vederi din turneu. Peste un an, doi, îl vezi jucînd rol de prim-amorez, şi, ceea ce e mai scandalos, culegînd aplauze, căci are talent licheaua

şi ştie să poarte haina cu morgă britanică de autentic gentleman!

Sonia Viişoreanu se amărî profund, mistuită de această gelozie predestinată breslei actoriceşti, care se adăoga la martiriul obezităţii.

Rîndui pe măsuţa de la căpătîiul bolnavului cele cîteva reviste şi ziare primite cu poşta şi aşteptînd neatinse, sticlele cu medicamente, paharul şi linguriţa, vaza cu florile de liliac alese cu mîna ei.

Privi cu satisfacţie ordinea exemplară şi, în vîrful degetelor, trecu în camera ei, să mături, să scuture, să schimbe apa şi să pună un ou la fiert, măcar unul. Tot e condamnată fără apel, fără recurs, fără şanse de graţiere!

Odaia era plină de pernuţe, de panglici, flacoane goale de parfum, fotografii de artişti, ilustrate şi suveniruri de băi recomandate din turneele de vară; ouă de sare de la Slănic, scoici de la Constanţa, vederi lipite pe sticlă de la Mehadia. Într-un colţ, un primus. Patefonul. În cui, irigatorul, spînzurîndu-şi intestinul roşu de cauciuc, cu o trivială impudoare.

Sonia Viişoreanu îşi încinse părul bălan şi frizat într-un tulpan roşu şi începu să deretice cu de-amănuntul, ca o vrednică soţie de arhivar.

*

Din adînc de lac negru şi greu, Ion Ozun se înălţă, împins spre lumină.

Deschise ochii şi lumina îl orbi.

Ce sînt florile acestea? Nu se mai apleacă deasupra lui femeia misterioasă, sinucigaşa în haine fumurii să-i ciocănească fruntea cu degetul de os? Au dispărut gîndacii negri cu pîntecul respingător, care cresc, se lăţesc, apasă şi înăbuşă?

O rază de soare a intrat oblic prin fereastra deschisă şi o gîză de aur se legăna în hamac nevăzut.

De unde soseşte şi unde-a ajuns?

Lumina-i palpită cald pe obraz. Pe mîini... Ce mîini uscate! Sînt mîinile lui?

Ion Ozun se uită la mîinile lui ca la mîini străine; mîini străvezii, cu falange de schelet. Ca degetul de os al

femeii care i-a ciocănit tot timpul fruntea: toc-toc! Ce căuta?... Sînt mîinile lui. Se supun. Cu ele se pipăie. Pe obraz. Are păr pe obraz. I-a crescut păr pe obraz... Dar de unde soseşte? Ce-a fost cu el pînă acum?

Patul n-a stat niciodată lîngă fereastră. Sînt doctorii şi flori pe măsuţă.

E în bursucăria lui chir Panaioti şi n-o recunoaşte. Ascultă. Prin pereţii sonori se aud toate cum au mai fost. Duruitul maşinii de cusut. Foxul impiegatului de la Finanţe, schelălăind încuiat în cameră. Studentul gîngav, care-şi prepară cu glas tare eternul examen. Răbufneala ţoalelor scuturate. Fluieră ordonanţa. Fluieră şi trînteşte făraşul. E deci dimineaţă.

Ce divine sînt toate sunetele acestea familiare care-l exasperau! S-a întors la ele dintr-o lume înăbuşitoare şi neagră. Acolo toate treceau şi veneau crescînd ca umbre imense şi mute. Numai degetul femeii fără chip suna dureros în osul frunţii: toc-toc! Pe urmă creştea din toate ungherele negre armata gîndacilor negri. Şi totul, toate coborau împreună cu el în întunericul acela din fund de lac, unde se balansa ca un înecat între alţi înecaţi.

Acum sînt flori de liliac pe măsuţă.

Se răsuci în pernă. Peretele grunzuros din faţă nu lasă liber decît o făşie de cer. Dar o făşie atît de albastră! Iar plopul înalt, deşirat, cu crengile sclerozate, plopul cel chinuit şi crescut în piatră, a întins spre fereastră un ram cu frunze mici, pricăjite, închircite, dar cu foşnet atît de dulce, argintiu. Ca un braţ prietenos întinzîndu-i frăţeşte puţintica ofrandă de care se-nvrednicea...

În sfîrşit, înţelege.

Ceva proaspăt, năvalnic şi ameţitor s-a revărsat asupra lumii.

Primăvara a izbucnit în noaptea prea lungă cît el dormea.

Ion Ozun vede lumina într-o păianjenire de lacrimă.

Toate s-au întîmplat fără ştirea lui. În lipsa lui.

Cînd a ajuns noaptea acasă, cu dinţii clănţănind, era lapoviţă. Ploaie murdară şi rece, înstelată de fulgi. S-a trîntit îmbrăcat în pat, cu faţa în sus, cu gîndul să-şi lepede hainele mai tîrziu şi să stingă becul. S-a scufundat îndată în iezerul negru de unde acum se întoarce.

A trecut de atunci o zi ? O săptămînă ? O lună ? Cineva a fost să-l dezbrace, să-l culce, să-i împingă patul aproape de fereastra deschisă. Dar cine și cînd ? Pentru el nu există nimeni în acest oraș. Sînt flori și flacoane de doctorii pe măsuță. Mai sînt și reviste : hîrtie tipărită cu mirosul fad de cerneală.

Întinde mîna mecanic și rupe învelitorile. Numele lui. O nuvelă. Numele lui. Altă nuvelă. Teofil Steriu și-a ținut cuvîntul. Dar ce ciudat ! Toate acestea i se par foarte străine. S-au rupt de el. Au căzut vreascuri. Altădată ar fi socotit ceasul acesta cel mai hotărîtor în viață.

Ceea ce-ar vrea el să vadă mai mult decît toate acum e primăvara de afară.

Se ridică în coate și se zgreapțănă de pat. Aproape să cadă. E atît de înalt, încît amețește cînd se uită în jos. Picioarele (ale lui sînt picioarele acestea cu fluierul atît de subțire ?), picioarele abia îl țin, mai că se frîng. Se tîrîie și a asudat. Dar a ajuns.

Cu pieptul căzut pe pervazul ferestrei, aspiră dureros toată primăvara de afară.

Cerul, sus, e numai o fâșie, dar e atît de adînc ! Se vede un nor mic ca o scoică de sidef, navigînd pe cel mai albastru cer care a existat vreodată.

Zidul din față e zgrunțuros și urît. Jos se zărește lada de gunoaie, unde scormonește o pisică jigărită. Scormonește și mornăie și fuge cu un os de pește.

Întoarce ochii de la priveliștea hîdă. Toată primăvara e numai în albastrul profund de cer și în plopul cu frunzele mici și rotunde. Le poate ajunge cu mîna. Rupe una și-o mestecă în dinți. Frunza lasă în gură un gust cleios și dulce, acidulat. Acasă, la dînșii, se afla la geam un tei, nu un plop. Altfel de arbore, cu rădăcinile înfipte în altfel de pămînt, mai darnic : copac viguros și umbros. Teiul lor de la poartă ! Din crengi retezate își făcea fluier. Coaja desfăcută lăsa tot așa un clei dulceag și acidulat. Aduna crenguțe multe și se așeza pe movila de zgură și de fier vechi de la potcovăria din față, să fabrice fluiere pentru toți copiii din mahala. Se auzeau ciocanele izbind în nicovală : bang ! bang ! Venea miros de copită arsă. Dar primăvara, pajiștea de jur împrejur se întindea măruntă și deasă ca o catifea moale sub pași. Și caișii întindeau peste

zaplazuri florile albe şi roze, de-un alb şi de-un roz ireal. In lunca din marginea tîrgului mergeau să culeagă lăcrămioare. Erau primăveri cum n-au să mai fie niciodată. Aici e un zid vertical şi bubos, cu ferestrele înguste de la closet. Jos, lada cu gunoi.

A ostenit. E atît de ameţitor aerul! Ca o băutură prea tare.

Se tîrîie înapoi, ţinîndu-se de perete. S-a urcat în pat şi a tras plapoma pînă la bărbie.

Priveşte tot spre fereastra deschisă, cu gîndurile risipite şi adunate în vălmăşag. O gîză a dat buzna din zbor de-afară. A căzut ameţită pe plapomă. Îşi lustruieşte elitrele aurii, îşi mişcă într-o parte şi-n alta cornițele lungi, cu ciudate şi catifelate canafuri în vîrf. Ce gîză să fie oare? N-a mai văzut niciodată pînă acum o gîzulie cu mişcări atît de graţioase, cu vestmînt atît de fermecător. A ridicat mîna s-o prindă şi s-o pună în palmă, s-o admire mai de aproape şi să se bucure de frumuseţea ei, de viaţa ei. Dar gîzulia a deschis brusc aripile şi, cu o precizie uluitoare, a zburat săgeată spre geam, apoi afară, ducînd cu dînsa toată primăvara care îl bucura şi lăsîndu-l singur, mai singur, în patul unde-a bolit. Îşi înghiţi nodul mîhnirii din gîtlej... Din vălmăşagul de gînduri, un lucru tot nu se lămurea şi-i dădea veşnic asalt. Nu unul — ce zice el? — o sută. O sută de întrebări, care se leagă una de alta. S-o ia mai încet, metodic: „Cînd s-a trîntit în pat îmbrăcat"...

Gîndul nu merge mai departe. Ion Ozun se scufundă din nou în lacul negru şi fără de fund.

Iar acolo din nou se apleacă deasupra lui femeia cu faţa nevăzută să-i ciocăne fruntea cu deget de os. Femeia necunoscută care-a murit aci. Strigoaica. Se apleacă şi e gata să bată: toc-toc! Iar începe? Orice, numai aceasta nu! Să nu mai înceapă aceasta!...

Cu o smucitură din ultima drojdie a puterilor vrea s-o alunge. Deschide ochii, şi glasul gata să strige cu groază i-a stătut în gîtlej.

Deasupra-i surîde o faţă rotundă, bălană şi fericită:

— Hristos a înviat! domnule Ozun.

Cu oglinda pe genunchi şi cu ligheanul alături, Ion Ozun îşi săpuneşte barba îndelung, aşa cum îl povăţuia unchiu-său, Tăsică, grefierul: „Măi băiete, să ştii de la mine. O barbă bine săpunită e pe jumătate bărbierită! Şi o femeie zdravăn bătută e pe jumătate cuminţită!"

Asta o spunea unchiul Tăsică, grefierul, în glumă; întrucît priveşte partea a doua a zicalei, fiindcă pe nevastă-sa n-a atins-o nici măcar cu o floare, deşi o ameninţa tot în glumă cu ghiveciul muşcatelor din fereastră. Dar în privinţa bărbii şi săpunitului avea toată dreptatea, precum nepotul a avut prilej să verifice prin experienţă proprie de cînd şi-a ras cele dintîi tuleie şi a început să-i miroase a catrinţă. Tot aşa şi acum, îşi săpuneşte barba cu o atenţie cumplit de încordată, parcă s-ar pregăti pentru cine ştie ce gravă şi decisivă operaţiune. Începe să plimbe *Gillet*-ul de sus în jos. Îi tremură mîna şi oboseşte.

Maşina de cusut duruie în fundul antretului. Se aude şi studentul gîngav, recitind paragrafe. Cineva întreabă cu glas răguşit de domnul cel gras care sforăie.

Ion Ozun s-a reîncorporat deplin în toată viaţa din bursucăria lui chir Panaioti. Îl supără zgomotele. Ştie din nou cine a sosit şi cine pleacă. Noaptea ascultă foşcătul gîndacilor negri năvălind puzderie din găuri. Toată primăvara de afară îl cheamă, şi el încă e prizonier în pat, condamnat să reconstituie după sunete viaţa micului univers trivial şi înăbuşitor din antretul îngust cu douăsprezece uşi şi cu viermuiala a douăsprezece biete făpturi omeneşti.

A terminat! Poate spune în sfîrşit acum că are un chip ceva mai suportabil...

Se ridică singur să-şi ducă ligheanul. La întoarcere se priveşte în oglinda şifonerului, care-l arată în cămaşa lungă, retezat de la genunchi. E încă deşirat ca o arătare. Îşi cercetează mai de aproape ochii în găvanul orbitelor. E într-adevăr Lazăr, sculat din mormînt cu linţoliul în cap.

A fugit repede la pat şi s-a învelit cuminte pînă la bărbie, fiindcă a auzit paşii de pîslă la uşă. Sonia Viişoreanu are să-l mustre din nou. Nu-i dă voie să facă o singură mişcare fără ştirea ei. Teribil tiran!

— Iar n-ai stat liniştit? se supără din uşă. Am să te leg de pat. Şi înaintînd: A! înţeleg. Domnul a vrut să se facă frumos.

— Eram ca un fachir! se apără Ion Ozun. Şi mă plictisesc, mă plictisesc!... Gîndeşte, domnişoară Sonia, că e primăvară afară şi că n-am o sută de ani..

— Mai bine ai lua doctoriile!

— Le-am luat... minţi cu seninătate Ion Ozun.

Sonia Viişoreanu veni neîncrezătoare să verifice sticla.

— Nu prea pare... sînteţi oribili toţi bolnavii! Abia aţi scăpat, şi nu ştiţi să fiţi recunoscători medicamentelor care v-au salvat... Spune drept: le-ai luat, ori nu?

— Am uitat! Ca să-ţi spun drept... mărturisi Ion Ozun.

— Am ştiut eu! Domnul a uitat. Era preocupat să se facă frumos.

Sonia Viişoreanu turnă doctoria în linguriţă şi i-o dădu cu sila. Între ea şi bolnav se stabilise o camaraderie bărbătească. Şi, pe temeiul drepturilor cîştigate, îl executa cu neîndurare. Întîia oară găsise un bărbat să i se supună. E drept că bărbatul era un înviat din morţi şi că ea îl asistase la acest miracol. Nici nu-şi amintea alături de el că e femeie. Nici nu observa că Ion Ozun e bărbat şi că n-are o sută de ani. De aceea intra şi ieşea în capotul înfăşurat la întîmplare pe trup, se pieptena în faţa lui şi îl ruga să încheie nasturii corsajului la spate cînd se gătea să plece în oraş.

— De-acum încep să prind viaţă! spuse Ion Ozun. Am înţeles aceasta de adineaori, de cînd mi-a venit poftă de o ţigară... Cînd îmi dai voie să fumez?

— Asta e acum! Nici să nu te-aud! se supără Sonia Viişoreanu. Să-mi stai cuminte şi...

— Bine! Am să găsesc eu prin buzunările hainelor vreo ţigară uitată...

— Că nu te-oi buzunări eu înainte!

— La ce stăpîn am intrat! se văietă Ion Ozun.

Sonia Viişoreanu nu ţinu socoteală de aceste căinări de convalescent. Se aşeză pe marginea patului şi istorisi ce-o ardea pe ea de astăzi dimineaţă.

— Uitam să-ţi spun... Prietenul dumitale, domnul Bică, a ajuns la Timişoara. Am primit o ilustrată de la el...

Dublează rolul lui Tony Bulandra. Ştiu că ăsta n-o să moară de modestie!

— Are talent! se dădu cu părerea Ion Ozun, retrăgîndu-se lîngă perete, să-i facă loc. Are talent şi are încredere în el. Încredere — adică tocmai ceea ce-ţi lipseşte dumitale, domnişoară.

— Uşor să vorbeşti. Pentru un bărbat, în teatru e destul să ai talent şi să munceşti... Pentru noi e mai greu... Nici nu-ţi imaginezi dumneata la cîte murdării trebuie să închizi ochii ca să capeţi un rol... Şi, după ce l-ai căpătat, abia atunci începe...

Vorbind, Sonia Viişoreanu gesticula şi gesticulînd lăsa să se desfacă laturile capotului. Dedesubt, trupul apărea alb şi gras, cu pielea catifelată şi cu falduri de odaliscă la pîntec. Sînii erau prea mari, dar tineri şi pietros ridicaţi în lături. Subsuori se ivea la fiecare mişcare părul mătăsos şi negru. Ion Ozun nu-şi putea desprinde ochii. El fusese sigur pînă atunci că o femeie cu părul blond trebuie să aibă neapărat şi subsuorile bălane.

— Eu am pierdut un rol acum doi ani... continuă să povestească Sonia Viişoreanu.

Ion Ozun simţea căldura trupului gras transmiţîndu-se prin plapoma subţire. Toată fiinţa era concentrată în privire, urmînd jocul rotund al liniilor la fiecare mişcare, scormonind ascunzişuri invizibile pe linia dintre sîni, în jos, unde capotul de mătase neagră era strîns între picioare.

Şi deodată, pe neaşteptate, cînd Sonia Viişoreanu povestea mai cu foc, o cuprinse cu o mînă de după ceafă şi, cu cealaltă strivindu-i sînul, începu s-o sărute pe gură, muşcîndu-i buzele pînă la sînge.

Femeia se smulse, şi în luptă rămase pe jumătate goală.

— Ce-ţi veni? gîfîi, ştergîndu-şi apăsat gura. Şi dumneata?... Ce murdărie! De surprindere şi de indignare, nu-şi găsea cuvintele. E nemaipomenit!... Toţi sînteţi nişte brute. Da, brute... Brută! Şi eu, care de trei săptămîni... Cum am să mai dau ochii cu dumneata?... În mijlocul camerei îşi aduna în jurul corpului capotul sfîşiat, tremurînd de mînie şi înghiţindu-şi lacrimile. De ce ai îndrăznit aceasta? întinse braţele şi iar le retrase, amintindu-şi şi strîngînd mătasea neagră pe sîni... Erai singurul bărbat care n-o făcuse aceasta!...

Ion Ozun, palid, încercă să surîdă nepăsător.

— De ce atîta teatru ? îngăimă. Ai spus singură că nu ţi se întîmplă întîia oară. Nu-s eu doar cel dintîi...

Spunînd, se silea s-o găsească ridicolă în această explozie, ca să-şi păstreze pentru mai tîrziu o scuză. Dar înaintea lui nu se afla decît o femeie ofensată şi umilită, fără nimic grotesc în cărnurile grase şi în toată furia dezordonată, fiindcă revolta o transfigura.

Cînd uşa se trînti, rămase cu faţa în sus, cu privirea înfiptă în tavan.

De ce făcuse aceasta ? Ce duh rău şi nebunesc l-a împins ?

Îşi acoperi faţa şi ochii.

Rămase nemişcat aşa, poate un ceas, poate două. Ridică mîinile de pe ochi, tîrziu, cînd uşa se izbi de perete.

În uşă, Costea Lipan.

Zvîrli pălăria.

— Uff ! De cînd te caut !... Am scăpat ! M-am certat cu toţi ai mei. Am plecat ! Sînt liber ! Liber !

Intimidat de neclintirea rece a lui Ion Ozun, vorbi deodată cu glas mai domol şi cu toată bucuroasa pornire împotmolită :

— Te rog să mă ierţi... N-aveam cui să spun. Simţeam nevoia să strig cuiva. Te-am căutat la ziar. Am aflat că ai fost bolnav. Ţi-am descoperit adresa. Am dat fuga.

Pe obrazul lui Ion Ozun nu se mişcă nici un muşchi. El era cu gîndul la întrebările lui : De ce-a făcut aceasta ? Ce nebunie l-a prins ?...

Celălalt continuă cu însufleţirea definitiv stinsă, ca o poveste care acum nu-l mai interesa :

— Închipuieşte-ţi ! M-am certat cu toţi ai mei... Am plecat de-acasă. Am sfîrşit cu dînşii... Dar mai bine spune-mi cum te-ai îmbolnăvit. De ce nu mi-ai scris ?... Eu mă consideram îndestul de prieten ca să merit aceasta !

PARTEA A TREIA

I

CHEIA VISURILOR

Se aflau adunaţi la fosta grădină, foştii copii de odinioară. Era un restaurant cu muzică şi cabaret, zidit în locul pavilionului vechi şi romantic, în locul arcadelor cu trandafiri. Un restaurant foarte modern.

Întîmplarea îi adunase la supeu, după teatru, fără să ştie unul de altul, printr-o misterioasă convocare telepatică. Cei doi băieţandri de atunci şi fosta fetiţă, Mumù ; doamna de-acum, cu soţul care tăcea şi asculta.

Povestiseră amintiri şi deveniseră trişti.

— Îţi aminteşti, Mumù, cînd ne-am ascuns în pavilion fiindcă te chema preparatorul la lecţie ? În pavilion se aflau aţe de păinjen şi ţie îţi era frică. Eu învăţam să fumez, iar tu, Mumù, mi-ai cerut să tragi un fum. Ţi-am dat. Ai lăcrimat. Ţi-a venit să tuşeşti. Pe urmă am intrat în casă pe uşa din dos şi am dat fuga să ne clătim cu Odol, ca să nu mirosim.

Bărbatul actual al fostei copile, Mumù, se uită nemulţumit la străinul care-i spunea nevestei pe nume şi amintea întîmplări de la care a lipsit.

Mumù rămase o clipă surîzînd melancolic nevăzutului.

Apoi vorbi :

— Cred că pavilionul era în locul unde e masa cea cu domnul în smoching şi cele două doamne cu părul platinat.

— Iar pe aici era aleea cea mare cu trandafiri ! spuse al treilea fost copil, potrivindu-şi ochelarii şi ştergînd aburul de pe fereastră, să privească afară, pe geam. Acum e o stradă pavată cu granit şi e linie de tramvai, staţie de automobile şi chioşc de ziare. Parcă n-a fost niciodată aci grădina bunicului !... Nici jocurile noastre parcă n-au fost niciodată !...

Toţi tăcură şi visară. Numai bărbatul lui Mumù nu înţelegea de ce erau trişti, fiindcă vorbiseră despre timpuri şi locuri care nu mai sînt.

Toţi tăceau şi încercau să se revadă cu genunchii goi, cu pantaloni scurţi, cu părul asudat după jocuri nebune, aşa cum au fost. Erau cu început de chelie, cu început de miopie, cu început de burtă. Acum dînşii aveau copii. Şi nu ştiau de ce nu simt nici o bucurie că s-au văzut adunaţi aşa cum de atîta vreme se căutau.

— E curios... începu cel cu ochelari, care fusese întotdeauna căpitanul briganzilor în jocurile de atunci.

— Ce e curios ? întrerupse bărbatul lui Mumù. Nimic pe lume nu este curios.

O femeie în rochie roşie ca flacăra dansa pe estradă. Toţi se uitară la ea şi n-au mai vorbit.

Mama şi fata nu-şi mai găsiră nimic de spus. Dură o tăcere jenată ca între două străine care s-au cunoscut la o vizită.

Ana Mereuţă avea o rochie verde-jad : un model de la Paris. Elena Lipan, o haină de casă, ponosită, săracă şi neagră.

— Ar trebui schimbată mobila aceasta de salon. Prea miroase a mucegai şi a provincie !... spune Ana ridicînd degetele înmănuşate spre pereţi şi unghere. Şi prea n-are nici o baftă. Mobilă de salon într-un apartament fără salon !...

Elena Lipan, urmărind traseul degetelor lipsite de orice îndurare, se uită şi ea la oglinda cu apa înceţoşată, la scaunele cu pluşul uzat, la tablourile palide de familie cu figuri ţapene şi costume demodate. Sărmana ei zestre, cînd s-a măritat.

— Ştiu, Annie... Dar se pare că ai uitat cît de limitat ne este bugetul. Sabina s-a făcut mare. Îi trebuie şi ei o rochiţă mai acătării, pe lîngă uniformă. Nellu, de cînd e student, mai are şi el nevoie de bani de buzunar. Acum ne-a mai urcat şi chiria !... Mă mir că tu le-ai uitat aşa de curînd...

Ana îşi pipăi colierul de la gît şi privi în vid.

Socoti mustrarea drept o aluzie la prosperitatea menajului său şi la indiferenţa cu care se dezinteresează de tot ce-a lăsat în urmă, acasă. Şi aceasta o împietri, în egoismul ei de trei ani netulburat.

De cînd se măritase şi de cînd moştenise toată averea tantei Matilda, se ferea instinctiv de necazurile şi lamentările în care crescuse. Venea cît mai rar, în fugă; bănuia sub fiecare cuvînt o intenţie de a aduce discuţia pe un teren primejdios. Cînd intrase în stăpînirea moştenirii, lăsase vag să se înţeleagă că va purta grijă să rezerve o parte îndestul de generoasă pentru Sabina şi pentru fraţi. Pe urmă descoperise că venitul ei şi leafa lui Guţă Mereuţă, devenit sub autoritatea ei Georges Mereutza, abia îi ajungeau pentru viaţa la care visase şi pe care şi-o organiza cu o răbdurie perseverenţă. Se achitase deocamdată, alegînd din bijuteriile tantei Matilda, multe şi multe mai de preţ decît se aşteptau, cîteva inele şi brăţări subţiri şi neînsemnate, pe care le dărui Sabinei. Iar cînd Georges, în primele luni, căutase o mai strînsă apropiere cu familia ei, se împotrivise energic:

— Tu n-ai de ce să te amesteci! Ei au viaţa lor; noi a noastră. Sau vrei să ne-aducem stăpîni în casă?

Lucrurile au rămas aici. Guţă Mereuţă era ginerele lui Constantin Lipan mai mult la Palatul de Justiţie decît în raporturile de fiecare zi.

— Am nişte rochii pentru Sabina! îşi aminti Annie. Le-am purtat foarte puţin. Prefăoute, cred că au să-i vină foarte bine.

— În orice caz, mi le trimiţi mie... spuse Elena Lipan. N-aş dori să se considere, cine ştie cum, umilită... Va fi nevoie de puţină diplomaţie ca să le accepte...

— Aş vrea s-o mai văd şi pe asta!... se indignă Ana. Eu îmi prefăceam de trei ori o pălărie... De altfel, n-ar fi de mirare. Se cunoaşte cît de colo influenţa nenorocitului de Costea.

— De ce-i spui nenorocit? îi luă apărarea, oftînd, Elena Lipan. Costea de trei ani n-a cerut nimănui nimic. Îşi vede de învăţătura lui. A crezut că e mai bine să facă aşa cum a făcut. Ne doare pe toţi că a plecat din casă mai ales în condiţiile în care a plecat... Dar nu pricinuieşte

nimănui nici un rău... Cel mult, răul acela şi-l face numai lui !...

— Crezi, *maman* ? întrebă ironic Ana.

— Cum să nu cred ? îl apără mai departe Elena Lipan. De el sînt sigură ca de mine. Ştii ceva ? Ai aflat tu ceva ?

Ana se răsuci pe scaun şi tăcu un timp, privind în palma mănuşilor.

Abia într-un tîrziu se hotărî şi vorbi :

— Văd că trebuie să-ţi spun şi aceasta, *maman*. Dar e mai bine să fii prevenită. Află că domnul Costea al matale e pus sub supravegherea Siguranţei generale. Mi-a spus Georges... S-a luat cu nişte derbedei, cu nişte reformatori ai lumii, nici eu nu mai ştiu cu ce fel de oameni suspecţi. Umblă cu ei, se duce la întruniri secrete... mîine ne trezim că face cine ştie ce ispravă ! Georges e foarte afectat. Siguranţa îl menajează deocamdată, fiindcă ştie că e fiu şi cumnat de magistrat. Dar cît are să meargă aceasta ?... Crezi că e convenabil pentru cariera lui *papa* sau a lui Georges o asemenea situaţie ? Eu, drept să-ţi spun, nici nu-mi pot închipui ce inimă are, ca să nu se gîndească la toţi... La urmările pentru ceilalţi, dacă el e un bezmetic şi n-are nimic de pierdut ! Ar trebui să-l chemi mata o dată şi să-l aduci la realitate...

— Dar cum ? Dar de unde să-l găsesc, dragă Annie ? întrebă Elena Lipan cu glasul înecat de aceste ştiri neaşteptate. De unde să-l chem cînd nici nu ştiu unde şade ?... De trei ani n-a dat un semn de viaţă. Const nici nu vrea să audă de numele lui. De unde să-l chem ? Şi dacă îl chem, ce l-ar putea face să vină ?

— Adresa lui e uşor de aflat... A devenit, în felul lui, un personagiu cunoscut. Cel puţin pentru Siguranţa generală. Un simplu telefon din partea lui *papa*, şi afli nu numai adresa, dar şi ce-a făcut cu de-amănuntul ieri, şi alaltăieri, şi toată săptămîna trecută.

— Ce zile am ajuns să trăiesc !... începu să plîngă în batistă Elena Lipan. Copilul acesta are să mă bage în mormînt... Eu nu l-am înţeles niciodată.

— Nici nu era ceva de înţeles, *maman* ! Nici el nu ştie ce vrea. A crescut ca un duşman în mijlocul nostru... Cît timp nebuniile lui erau inofensive, mai mergeau. Îl privea numai pe el. Dar acum, cînd începe să ne compromită, a

ajuns o situaţie intolerabilă. Ar trebui să luaţi măsuri. Sau mata să-l chemi şi să-i vorbeşti omeneşte. Sau *papa* să-l cheme şi să-i interzică pur şi simplu... Însă poate că *papa* nici nu ştie. Cei de la Siguranţă l-au menajat. Dar l-au avertizat pe Georges. Dacă durează, îşi declină orice răspundere. Eu, în locul lui *papa*...

Elena Lipan duse degetele la buze, făcîndu-i semn să tacă, fiindcă se auziră paşi în antret.

— Te rog, Annie, să rămînă pentru moment acestea numai între noi. Am să mă gîndesc şi să vedem ce e de făcut... Aceştia sunt paşii Sabinei. Nu cred că e bine să afle.

Sabina intră şi nu arătă nici o surprindere plăcută dînd ochi cu Ana.

— Bonsoar, Annie.

— Bonsoar, Sabina.

Se sărutară cu răceală.

Fetiţa zglobie şi drăcoasă de odinioară era acum o domnişorică înaltă, puţin poate prea subţire, dar zveltă şi proaspătă în sveterul alb de lînă. Se întorcea de la patinaj, iar obrazul îi dogorea încă de gerul înţepător. Era singura ei plăcere, simplă şi necostisitoare.

Se aşeză într-un jîlţ cu pluşul decolorat şi începu să răsfoiască un album vechi şi de o mie de ori răsfoit. Avea acum ochii mai arzători, dar genele lungi îi îndulceau privirea.

— Te-ai întors cu Nellu ? întrebă Elena Lipan, întorcînd capul să-şi ascundă pleoapele roşii de plîns.

— Nu, *maman*... Nellu a rămas cu Nicki şi cu Viorica Hagi-Iordan. Au să-l aducă cu automobilul. Putea el să renunţe, mai ales acum, cînd a început să înveţe a conduce ?

— E nostimă de tot Viorica Hagi-Iordan ! declară Ana. Am cunoscut-o la Eleftereşti... Mi-a vorbit foarte bine despre tine. Nu seamănă de loc cu Hagi-Iordan. N-ai crede că e fata unui om atît de grosier !... Are ceva fin şi cîteodată straniu, ostenit în privire. Sînteţi prietene ?

— Relativ ! răspunse Sabina, fără să ridice ochii de pe album, fiindcă nu-i plăcea să dea socoteală despre prietenele ei nimănui şi mai ales Anei. Relativ ! Diferenţă de vîrstă şi de condiţii sociale.

— Iar *papa* ce spune? Cum admite aceasta? întrebă curioasă Ana, plecîndu-se avidă să afle și privind pe rînd cînd la Sabina, cînd la Elena Lipan. La început am fost și eu stingherită cînd am făcut cunoștință... Era o situație destul de delicată. *Papa* l-a cercetat pe Hagi-Iordan, l-a chemat la Parchet, a început urmărirea... A fost un mare scandal judiciar. M-am simțit jenată...

— Bine, dar aceasta e o poveste veche acum! interveni Elena Lipan. Chestiunea s-a încheiat, Hagi-Iordan știe că n-a fost vorba de ceva împotriva lui direct, personal. Const și-a făcut datoria, și nimic mai mult.

— În orice caz, Iordan Hagi-Iordan nu e un om care să uite. E unul din cei mai primejdioși indivizi!... stărui Ana. Mai ales acum, cînd partidul lui Gică Elefterescu vine din nou la putere și cînd Gică va lupta să fie din nou la Justiție. Nimeni nu se îndoiește că va încerca să deschidă iarăși afacerea sub altă formă. Și cum e sigur că *papa* are să capete din nou delegație de procuror general, e tot așa de sigur că va fi silit să ia castanele din foc cu mîna lui, pentru Gică Elefterescu.

Elena Lipan privea cu uimire și cu admirație la fiica ei, atît de repede și de precis inițiată în toate tainele vieții bucureștene, politice și juridice, din care dînsa niciodată nu pricepuse nimic. Ana vorbea cu autoritate și cu oarecare dispreț, cum s-ar adresa cuiva incapabil să-i urmărească toate subtilitățile argumentărilor.

Într-adevăr, cîteva zile după episodul memorabil din casa lui Gică Elefterescu, guvernul căzuse. Tot săpîndu-și groapa unul altuia, se rostogoliseră cu toții într-o groapă comună.

Noul ministru retrăsese delegația lui Constantin Lipan. Afacerea fusese părăsită. Dar în trei ani de opoziție, jocul lui Gică Elefterescu se lămurise și dăduse roade. Își întărise situația în partid. Se știa că el va prelua șefia, fiindcă înlăturase toate ambițiile periculoase și cîștigase o mare popularitate în masele alegătorilor, unde era socotit ca un viteaz apărător al dreptății, cum o dovedise încă din tinerețe, în procesul omului care furase o pîine. De atunci încoace, în loc să capituleze ca alții, nu se înverșunase el oare să urmărească frauda și vinovații chiar în

propriul lui partid? Acum se vorbea de o nouă venire la guvern. Constantin Lipan era indicat să reia opera de purificare. Gazetele începuseră să-i pomenească numele, întotdeauna asociat la numele viitorului ministru al justiției.

— Așa stau lucrurile!... sfîrși Ana. *Papa* va obține din nou delegația. Dar nimeni nu-l invidiază. Are să se afle în una din cele mai critice situații. Cum spunea Georges, chiar ieri, că se vorbea printre avocați, printre magistrați în tot palatul de justiție, la „Urlătoare", pe scări, la bufet, în pauzele dintre ședințe... Gică Elefterescu face o eroare fundamentală! Nu-l cunoaște încă bine pe *papa*. Crede că are să-l poată utiliza, și atîta tot! Iar *papa*, cum e omul datoriei, n-are să se oprească atunci cînd va spune ministrul: ajunge! Are să meargă pînă la capăt, cu orice risc... De aceea mă mir că tolerează lui Nellu să fie prieten cu băiatul lui Hagi-Iordan, și tu, Sabina, cu Viorica Hagi-Iordan. *Papa* are să se mai întîlnească o dată cu el, și atunci nu-i mai scapă Hagi-Iordan din mînă!... O știe toată lumea, și mai bine decît toată lumea o știe chiar Hagi-Iordan.

— Eu nu pricep nimic din toate acestea!... suspină Elena Lipan, alarmată de amenințarea atîtor primejdii și complicații pe care ea nici nu le bănuise. Copiii sînt prieteni... Cine-i poate împiedica?... Mie mi se par foarte gentili și binecrescuți. Sabina e invitată des la Viorica Hagi-Iordan. Nicki vine la Nellu; Nellu se duce la el. E adevărat că despre acestea toate Const nu e în curent. Dar ce-ar avea de obiectat?

— Știu eu?... strînse din umeri Ana. Am spus o vorbă... *Papa* e atît de curios în excesul lui de scrupule! În privința aceasta Georges e mult mai rațional. Trăiește mai pe pămînt.

Încheind, Ana își îmbumbie mănușile și se pregăti de plecare.

— De ce nu mai stai, Annie? întrebă Elena Lipan. Poate sosește și Const. Nu te-a văzut de o lună.

— Imposibil, *maman!* În astă seară mergem la teatru. E premieră *Cheia visurilor* — un poem dramatic de Leon Mătăsaru. Se spune că e o piesă foarte reușită. Are să fie tot Bucureștiul...

Elena Lipan se gîndi să întrebe de ce nu o iau cu dînşii şi pe Sabina. Aşteptase întotdeauna ca invitaţia aceasta să vină de la Ana.

Dar Ana părea că a uitat cu desăvîrşire lunile îndelungi cînd o asemenea seară i se părea un rar şi emoţionant, un decisiv eveniment.

— La revedere, *maman!* La revedere, Sabina!

Sărutul fu indiferent, ca între străini.

În antret, Ana îşi îmbrăcă blana. O blană de vizon pe care Elena Lipan o şi evaluă îndată la vreo cinci mii de perechi de ghete a 24 lei perechea.

Uşa se trînti în urma Anei, închisă să despartă două lumi între care nu mai exista de mult nici o comunicare.

Rămasă numai cu Sabina în încăperea cu mobila urîtă şi uzată de salon, Elena Lipan vru să spună ceva. Făcu numai un gest de resemnare cu mîna ei deformată de grosolanele îndeletniciri ale gospodăriei.

Sabina îi ghici poate gîndul nerostit. O văzu mai împuţinată la trup, mai înbătrînită şi mai tristă decît întotdeauna. Fără să ştie de ce, fugi în camera ei, care-a fost camera Anei, şi, fără pricină, începu să plîngă, cu capul înfundat în pernă.

Odaia îşi schimbase stăpîna, dar pereţii apăsau tot atît de strîmţi şi înăbuşitori, ca zidul cel negru din poveste, ridicat pînă la cer.

Guţă Mereuţă aştepta pe taburet, cu mănuşile pe genunchi. Ca un Constantin Lipan numărul doi, în copie fidelă, dar mai puţin izbutită, scotea din buzunarul vestei ceasul şi îl punea îndărăt la fiecare cinci minute, cu o elocventă, deşi mută mustrare.

— Lasă, frate, ceasul, că acuşi nu mai merg! Renunţ! Rămîi tu cu dosarele tale, şi am terminat! îşi pierdu Ana răbdarea, gesticulînd în faţa oglinzii cu periuţa neagră de rimel în mînă.

— Dar n-am spus nimic, Annie! se apără Guţă Mereuţă. Mă uit la ceas, şi atîta tot! Orice cetăţean din România Mare e liber să se uite la ceas.

— Mai faci şi hazuri acum? Ca să faci hazuri, trebuie să te prindă.

Guţă Mereuţă nu mai crezu oportun să întrebe de ce el e singurul cetăţean din România căruia îi e interzis să se uite la ceas şi să facă spirite.

Tăcu resemnat. Ştia altfel ce urmează şi cum se sfîrşeşte discuţia.

Ana muia periuţa în cutia cu tuş, năclăia genele, arcuindu-le în sus, se trăgea îndărăt şi revenea să mai adaoge un strat. Cînd genele deveniră groase ca părul de perie şi tari ca firele de sîrmă, îşi zîmbi satisfăcută.

Acum era în toată puterea cuvîntului „frumoasa doamnă Georges Mereutza", cum nu omitea niciodată s-o pomenească în termenii cei mai ditirambici, cu cele mai mirobolante epitete şi adjective, rubrica mondenă a ziarelor din capitală.

Îşi schimbă colierul cu altul mai adaptat la culoarea rochiei. Sună şi ceru capa de zibelină: „Înţelegi? Cea de zibelină, nu cea neagră, de catifea."

— Ei, cît am întîrziat? întrebă triumfătoare.

Guţă Mereuţă, obţinînd libertatea să se uite la ceas, profită de autorizaţie cu o grabă perfidă, dar constată consternat că n-au întîrziat de fel. Dimpotrivă! Vor mai avea de aşteptat.

— Ca să vezi şi tu cum eşti! îl iertă generoasă Annie. Mai bine apropie-te să-ţi înnod funda... Parcă n-ai mai purtat smoching şi parcă acuma vii din suburbiile tătarcelor tale, de calci opărit ca în străchini! Ce Dumnezeu, acolo purtai şalvari şi tîrlici?...

Guţă Mereuţă, imunizat la aceste aluzii asupra trecutului, nici nu se supără, nici nu zîmbi, fiindcă şi una şi alta nu sfîrşeau bine. Se apropie docil şi, prăvălind capul pe ceafă, îşi lăsă înnodată altfel cravata.

Ana, vrînd-nevrînd, îl privea aşa pînă în fundul nărilor cu o luxuriantă vegetaţie păroasă. „Măcar de-ar avea altfel de nas!" gîndi cu repulsie. Guţă Mereuţă, care se obişnuise din fragedă juneţe cu nasul lui, crescut o dată cu el, nu bănui nimic din reflecţiile Anei.

Se admiră foarte voios în oglindă cu funda renovată şi se găsi acceptabil, ca soţ al preafrumoasei doamne Georges Mereutza.

Recunoscător, o sărută pe gît.

— Ce-s apucăturile astea de rîndaş care ghemuieşte servitoarea prin colţuri ? se indignă Ana. Mi-ai şters pudra cu buzele tale ca ventuzele !

Guţă Mereuţă din nou nu găsi nimerit să protesteze.

Povestea lor dura aşa din primele luni. Ana nu lăsa să străbată faţă de nimeni dinafară nimic din tainele căsniciei lor. Părea o soţie foarte fericită de asemenea soţ, cita cuvinte şi păreri de ale lui Georges, adeseori chiar cuvinte de duh inventate şi date pe socoteala lui. Astfel, pentru toată lumea păstra aparenţele celui mai armonios şi fericit menaj. „Binomul ideal !" cum se minunau unii ; nu „tusea şi cu junghiul !" cum pretindea fratele rebel, Costea, înainte de a se despărţi de familie. Dar acasă binomul ideal lua cu totul alt aspect. Preafrumoasa doamnă Annie Georges Mereutza izbucnea măcar de douăsprezece ori în douăsprezece ceasuri în adevărate crize de iritare, cînd sarcastice, cînd furioase, exasperată de tot ce făcea şi ce nu făcea soţul stîngaci, nesărat, cu ochi de iepure şi nas de proboscidian. În schimb, Guţă Mereuţă se descoperea tot mai îndrăgostit de nevastă, pe măsură ce Ana îl maltrata mai crunt. Iar aceasta se adăoga încă la înverşunarea femeii.

— Ai biletul la tine ? întrebă, gata de plecare.

— N-am nici un bilet. E la Scarlat...

— Dar ştii măcar numărul lojii ?

— Nu ştiu nici un număr, dragă !

Ana se întoarse din uşă şi îl fulgeră cu privirea :

— Se vede că eşti complet idiot ! Cum o să mergem atunci ? Să începem a horhăi prin teatru, căutînd loja ?

— Dar, dragă Annie, ce sînt eu de vină ? Scarlat Bosie ne-a invitat. El are biletul. A spus că ne aşteaptă la intrare. Ce puteam să-i fac ?

— Să stea omul în frig ?

— Lasă, că e destul de bine înţolit şi nu răceşte el ! Chiar mă mir, om fără nici o profesie, fără nici un venit şi fără nici o meserie, de unde-i dă mîna să poarte blană de o sută de mii de lei şi să piardă în fiecare seară, la club, sume astronomice...

— De multe te mai miri tu !

— Nu numai eu ! Se miră toată lumea, dragă Annie. Se miră şi vorbeşte...

— Lasă atunci în grija lumii treaba asta! Tu mai bine te-ai mira în ce hal de meschinărie ai ajuns! Adică, pardon! Erai din născare... Cum? Te invită omul la teatru, te aşteaptă în frig laolaltă cu toţi gură-cască din cei care nu-şi pot cumpăra bilet, şi tu bîrfeşti pe socoteala lui, ca mahalagioaicele... De asta mai bine te-ai mira! Acum dă ordin să stingă luminile în urma noastră.

Guţă Mereuţă porunci slujnicei cu şorţ de dantelă să stingă luminile şi păşi în urma Anei, de-a lungul camerelor vaste, cu mobilă cubistă şi covoare moi.

Niciodată el nu visase şi nu aspirase la asemenea apartamente, la asemenea mobile şi asemenea slujnică. Nici nu se închipuise vreodată păşind în urma unei femei frumoase, cu toaletele descrise amănunţit la rubrica *„Tout Bucarest"* [1]. Totul întrecuse dorinţele lui simple, molcuţe şi călduţe.

Dar, în loc să se simtă fericit, trăia cu nelinişte o existenţă înfricoşată şi teribilă, sub o necunoscută ameninţare.

Tîrît de Ana la spectacole şi baluri, la curse şi la recepţii, la supeuri şi la reprezentaţii de binefacere, tînjea după timpul cînd, burlac, îmbrăcat nu chiar cu şalvari şi tîrlici, ci într-un surtuc vechi peste cămaşa de noapte oltenească, citea seara *Universul*, în papuci, la gura sobei, în camera lui cu luna din Cadrilater. Viaţa îi părea atunci solidă, ferită de surprize.

Acum, bănuitor, se trezea în fiecare dimineaţă cu o tresărire din somn, ca osîndiţii la ghilotină în zorii execuţiei.

De unde venea acest presentiment nu-şi putea explica. Ştia însă că mîine ori mai tîrziu ceva înfricoşat şi irevocabil avea să curme această existenţă pe care n-o meritase şi nu era pe măsura lui.

— Ci aşază-te o dată! Strînge-ţi picioroangele!... se răsti Ana în automobil.

El îşi strînse picioroangele şi aprinse o ţigare.

Ana tuşi.

— Acum ţi-ai găsit să mă afumi?

[1] Tot Bucureştiul (fr.).

Guţă Mereuţă strivi ţigarea în scrumiera limuzinei şi tăcu. Tăcu şi Ana, privind ţintă înainte, ştiindu-se privită în interiorul maşinii de toţi trecătorii de pe Calea Victoriei.

Era ceasul cînd Bucureştii, după ce şi-au închis ghişeurile băncilor, uşile magazinelor şi cele zece mii de birouri, suspendîndu-şi pentru douăsprezece ore rumoarea afacerilor, alcargă la desfăt. Automobilele se încrucişau purtînd perechile spre teatre, cinematografe, cluburi şi cabarete. Trecătorii aveau alte vestminte şi arătau alte feţe. Cei care toată ziua se îndîrjiseră să-şi mărească agoniseala cu figurile crispate într-o încordare de pîndă mergeau acum, noaptea, să-şi risipească agoniseala cu o destindere bolnavă şi nerăbdătoare în ochi, alungaţi din urmă de ceasurile prea scurte şi de panica suspendată a deşteptării de mîine : „La unsprezece prezintă-te la minister !... Delegaţia morarilor !... Scadenţa de la Blank !... Interpelarea lui Duca !... Rata la mobile !... Dacă Goldstein nu-mi oferă decît opt sute de mii, rup tratativele ! Ar fi o adevărată catastrofă să mai piardă acţiunile Creditului Minier încă treizeci de puncte !... O singură soluţie : să-mi primească banca de la Brăila porumbul în gaj !... Comanda furniturilor pentru Ministerul de Război ar rezolva totul... Adina mai cere, tot cere, de unde să-i dau ?... La fiecare metru cub 40 lei comision, aceasta ar face la 2.000 metri o sumă frumuşică ! Blank! Banca comerţului! Reşiţa! Finanţe! Fisc! Sechestru! Filodormă ! Cifre, cifre, cifre !“... Începutul gîndurilor şi întrebărilor tresare în fiecare creier, drojdie încă neaşezată a zbaterii de azi şi subconştientă organizare a atacurilor pentru lupta acerbă de mîine ; dar gîndul şi întrebarea sînt îndată alungate, amînate, înecate în însetarea de a sorbi numai plăcerea nesăţioasă a clipei. Toţi grăbesc ; toţi rîd ; toţi au preţul fericirii din această noapte, împăturit în buzunar, la piept, peste zvîcnitul tic-tac al inimilor.

Încruntările sprîncenelor sînt pe mîine şi pe mîine din nou, goana neogoită.

Paşii scîrţîie plăcut în zăpadă. Roţile automobilelor derapează la virajii. Vitrinele revarsă lumina lor cretoasă. Firme incandescente, roşii, galbene, verzi, albastre se sting, se aprind, clipesc, sar rapid de la o literă la alta : *Ciorapi Monica, Şampania Mumm, Şoşoni Tretorn. Fii*

frumoasă prin săpunul Elida! Deasupra e un cer de catran, la care nimeni nu înalţă ochii.

E ceasul cînd în toată ţara satele au adormit în misterioasa lor neagră tăcere. Cînd în uzini se schimbă echipele de lucrători ; în hrubele subpămîntene echipele de minieri ; în cazărmi, pe patul de fier, adorm soldaţii cu fălcile strămutate de plutonieri, să geamă prin somn, visînd la paradisul de-acasă, măcar că paradisul acela e numai un infern. E ceasul cînd dincolo de Chitila, pe mii şi mii de kilometri, numai vîntul mai cutreieră bezna în mutele pustietăţi.

Aici, neogoita capitală a ţării a schimbat doar o viaţă pe altă viaţă.

Automobilele se înşiră acostînd la bordura trotuarului, în faţa restaurantelor şi a cabaretelor cu orchestră în smoching şi frac. Grigoraş cîntă plecat pe vioară : *Amedia Luz.* Corul rusesc, orchestra vieneză, *Johnson Jazz.* Dintr-o sută şi o sută de cîrciumi la periferie, izbucnesc prin uşile deschise suspine scîrţîite de lăutari şi explozia pianelor mecanice. Pe străzi cu becurile în agonie au apărut femei cu obrazul tragic văpsit, prelingîndu-se pe lîngă ziduri ca fricoase şi întristătoare creaturi ale nopţii.

Cum să mai gîndească oare cineva că în aceleaşi ceasuri, într-o mie de mii de umile sălaşuri, de magherniţe, de bordeie, pe laviţe tari de lemn, mii şi mii de ploduri omeneşti s-au încovrigat zgribulind de frig, clănţănind din dinţi, cu maţele ghiorăind de foame ? Că în boarfele sleite, mii şi mii de prunci, abia născuţi şi seceraţi de molime, au început să se răcească, înainte de a fi apucat şi dînşii să se bucure de lumina zilei, de căldura soarelui ? Că mii şi mii de gîrbove femei şi de gîrbovi unchiaşi, după ce-au trudit o viaţă întreagă pentru un dărăb de pîine uscată şi neagră, zac acum pe-un culcuş de paie şi trag să moară, fără un ţol deasupra, să le aline durerea cuibărită în ciolanele bătrîne, şi fără sîmburul de lumină al unui opaiţ în bezna tot aşa de neagră, de umedă, de rece ca a mormîntului care-i aşteaptă ? Cum să se mai gîndească oare cineva, cum să-şi mai amintească oare că aici chiar, foarte aproape, de jur împrejurul tîrgului de desfăţ şi de înveselire, în cartierele mărginaşe, în bojdeucile cu lut pe jos şi cu spărturi pe unde suflă vîntul de sus, mii şi mii

de pumni se încleaştă cu deznădejde şi cu mînie şi cu revoltă, ca într-o amenințătoare centură a mizeriei şi revanşelor, care va purcede într-o bună zi a judecăţilor să scuture de piept şi să ceară socoteală celor ce se îmbuibă, rîd, se veselesc, aleargă alungaţi de nesaţiile lor ?... Toate acestea par foarte departe, în coloniile altui continent, în altă planetă, din alte constelaţii ! Şi mai ciudat încă ! Pînă şi cei care-au venit cîndva de-acolo, care s-au născut cîndva acolo şi mai au încă fraţi, părinţi, bunici acolo ; pînă şi aceia parcă au uitat ori nu vor să-şi mai amintească, pentru ca amintirea să nu le tulbure cumva desfătul şi veselirea.

Aleargă şi dînşii de-a valma cu toţi. Aleargă mistuiţi de aceeaşi înfrigurare.

Că dincolo de ziduri, într-o încăpere scundă şi gheţoasă, un ucenic cărturar, şcolar ori student, aplecat deasupra tomurilor deschise pe masa de brad, se trudeşte cu altfel de nesaţiu să pătrundă tainele lumii şi ale vieţii — cui îi mai pasă şi cine ar mai crede-o ? Că undeva, în altă încăpere de dincolo de ziduri, alţi ucenici ai altor învăţăminte dezbat cu o altfel de îngrijorare legile care vor îndrepta strîmbăţiile lumii şi ale vieţii — cui îi mai pasă şi cine-ar mai crede-o ?

Încolo cu ele ! Încolo cu ei !

Pe Calea Victoriei e o revărsare fără istov, din toate ungherele capitalei, din toate cotloanele ţării. Amestec de glasuri şi de limbi, de pofte şi de nerăbdări. Deputatul din Bălţi şi fabricantul din Timişoara ; cîntăreaţa din Cernăuţi şi inginerul din Cluj ; exportatorul din Brăila şi arendaşul din Craiova ; falitul din Iaşi şi moştenitorul din Vlaşca ; toţi se strigă, rîd, fredonează, se întrec, se îndeamnă, aruncă privirea la ceasul de la Fundaţie şi de la palat, să vadă cît au întîrziat, se interpelează în toate graiurile şi dialectele României pestriţe, şi toţi dispar, magnetic absorbiţi de uşile luminoase unde se vinde plăcerea de-o noapte, uitarea de-o noapte, uscatul triumf al vanităţii de-o noapte sau scrîşnetul voluptăţii de-o noapte.

Ana savura parcursul acesta înfăşurată în mantaua de zibelină, privită de ochi poftitori şi invidioşi prin geamurile de cristal, ca un fragil şi inaccesibil exemplar al umani-

tății, așa cum se văzuse în ambițioasele ei reverii de pension.

Răspundea la saluturi cu o înclinare patriciană din cap. Observă cu iritare că nici acum Guță Mereuță n-a învățat cum să-și scoată pălăria. Înalță mîna pieziș și surprins, smulge pălăria stîngaci, parcă mereu s-ar teme să nu i-o fure vîntul.

Scarlat Bosie nu se afla la ușa teatrului. Îl căutară în mulțimea gălăgioasă și ghiontită, înălțînd gîturile, să privească peste capete. Ana se descărcă șuierînd printre dinți crude aluzii la lipsa de creștere și la originile obscure ale lui Guță Mereuță.

— Iată-l ! se bucură Guță.

— Mă iertați, doamnă ? Mă ierți, Georges ?... M-a tîrît într-un colț, să mă tapeze, un amic de club. Abia am scăpat. Cretinul se simțea dator să-mi mai și mulțumească, lungind explicațiile și asigurările de recunoștință...

Cînd Scarlat Bosie se înclină să sărute mîna, Ana primi în nări parfumul fin al părului, lipit carapace neagră de lac chinezesc.

Toată iritarea îi dispăru. Obrazul se lumină.

— Pe noi să ne iertați, domnule Bosie. Noi am întîrziat ! Cu Georges, aceasta se întîmplă întotdeauna.

— Tot eu sînt de vină, Annie ? încercă să protesteze Guță Mereuță.

Ana îl reduse la tăcere cu o singură privire. Privirea rezervată numai pentru el, între patru ochi.

Spintecară cu greu drum în mulțimea compactă.

Ana înaintă în lojă, cum fac toate femeile cînd se oferă admirației publice. Silindu-se să pară preocupată cu totul de altceva decît de ființa ei, ca eroii pășind în zonă de foc. Clipi mărunt, lăsîndu-și desprinsă de pe umerii goi mantaua de blană, și se așeză verificînd cu o miopie distinsă nimicurile minuscule din poșetă. Știa că o sută de ochi și binocluri au întîmpinat-o din loji și din staluri, și că o sută de întrebări și răspunsuri i-au comentat culoarea rochiei, ondulațiile părului, colierul și floarea de catifea. Murmurul șoaptelor de sus și de jos, acea incontinuă vibrație surdă a sălilor pline, îi sună în urechi ca o muzică amețitoare și exaltată după primele cupe de șampanie.

Numai după aceea ridică privirea şi cuprinse ghirlanda toaletelor şi decolteurilor expuse în vitrinele lojilor de catifea roşie şi de aur ; potrivi binoclul cu mîner de sidef şi începu să examineze amănunţit sala.

Recunoscu unele prietene ; răspunse la numeroase saluturi. Întoarse profilul spre Scarlat Bosie şi declară :

— Ai avut dreptate !... E o sală splendidă, cum n-am văzut încă la o premieră bucureşteană.

— Explicabil, doamnă ! încuviinţă Scarlat Bosie, rezemîndu-şi mîna pe balustrada de pluş şi lăsînd lanţul subţire de platină să se balanseze în gol. Explicabil, fiindcă e o premieră de trei ani mereu anunţată şi mereu amînată. Leon Mătăsaru n-a mai scris nimic de zece ani. Critica îl consideră un om sfîrşit. Piesa aceasta îi va decide soarta. Unii spun că e o lucrare genială. Alţii, că e o operă ratată... În orice caz, e un spectacol senzaţional şi plin de surprize, indiferent dacă va fi un apogeu glorios ori o cădere catastrofală.

— Spectacolul e deocamdată mai mult în sală !... vorbi de la spatele lor Guţă Mereuţă, pe care tonul atotştiutor şi plin de sine al lui Scarlat Bosie îl agasa întotdeauna.

Scarlat Bosie îşi potrivi monoclul şi privi în jos, la şirul lucioaselor chelii de fildeş din parter.

— Ai dreptate, Georges ! aprobă el împăciuitor. Cîinii îl sfîşie de pe acum pe bietul poet. Văd critica înveselindu-se anticipat, ca în ajunul marilor masacre.

— Şi ce e, mă rog, în definitiv, această *Cheia visurilor ?* întrebă Ana.

— Ştiu eu ? Un basm. Poate ceva istoric. Poate o legendă... Mărturisesc, doamnă, că în literatura românească informaţiile mele sînt foarte vagi.

Guţă Mereuţă ştia ceva mai mult, dar mai ştia că părerile lui n-au nici o importanţă pentru Ana.

De aceea tăcu, desfăcînd programul şi citind cu de-amănuntul rezumatul piesei şi distribuţia, ca un dosar înaintea şedinţei.

— Văd şi pe principele Anton Muşat !... descoperi Ana. Pare cu totul descompus. E o adevărată mumie. Unde a dispărut doi ani ?

— E o poveste întreagă, doamnă. Acum doi ani s-a certat cu Barbu, văru-său... A vîndut tot ce-i mai rămăsese :

suveniruri de familie, arme, mobile de preț, tablouri, covoare. A plecat în străinătate, să retrăiască un trecut care a făcut pe vremuri epocă. Se pare că s-a întors cu totul dezamăgit. Pretutindeni a căutat o lume dispărută... Ceea ce e sigur e că a revenit fără nici un ban. Locuiește la un hotel mizerabil de pe Calea Griviței și a refuzat pensiunea pe care a vrut să i-o servească principele Barbu Mușat. Un bătrîn cam zevzec și romantic. Ne-a recunoscut și salută !... E uimitor cum la vîrsta lui și după viața lui mai păstrează o memorie atît de intactă...

Într-adevăr, jos, principele Anton Mușat își împărtășea impresiile vecinului de fotoliu, care se întîmplase să fie în acea seară tocmai Ion Ozun.

Un Ion Ozun metamorfozat în trei ani de viață bucureșteană și de un zgomotos succes jurnalistic. Chiar și principele Anton, cu memoria lui atît de intactă, nu recunoscuse la început pe tînărul acesta plastronînd în smoching, ras, pudrat și pomădat ; da, numai cu greu a mai recunoscut în el pe băiețandrul atît de timid și neșlefuit de odinioară, cu bastonul lui ridicol terminat în cap de rață.

— Am crezut, tinere prieten, că mă simțeam deplasat aici, în țara românească, unde îmi spuneam că toate prefacerile s-au petrecut prea rapid... Am constatat însă că oriunde, la Paris, la Cannes, la Deauville, la Biaritz, la Nisa, procesul a fost identic. În timpurile dinainte de diluviu (așa numesc eu epoca dinainte de război) lumea dansa după muzică vieneză și iubea încă după tipicul din vremurile lui Musset. *Aujourd'hui la musique est aux négres et l'amour à Freud* [1]... Pretutindeni slugile au devenit stăpîni, iar plăcerile lor au rămas brutale, de foste slugi ! E dureros să te supraviețuiești... A ! uite și prietenul nostru Alcaz. Ce noutăți, Mirel ? Te așteptam să mă pui în curent cu tot ce s-a petrecut în scumpul meu București în lipsa mea...

Mirel Alcaz străbătuse spațiul de la ușă pînă la fotoliul liber distribuind, ca întotdeauna, strîngeri de mînă și prietenoase salutări de la distanță.

Trei ani nu schimbaseră nimic din obrazul tînăr, din părul cărunt numai atît cît să-i sublinieze ca o perucă

[1] Astăzi muzica aparține negrilor și dragostea lui Freud (fr.).

pudrată din cochetărie junețea roză a chipului și contagioasa voioșie inocentă a privirii.

Strînse mîinile bucuros, ca și cum întîlnirea ar fi fost cel mai fericit eveniment pe care îl mai spera în viață.

— O! Ce surpriză! Bine ați sosit, *mon prince!* Pa, Ionel! Articolul tău din astă seară e o adevărată bijuterie. M-a oprit Gică să-mi vorbească despre tine. E încîntat!

— Gică?... se miră Ion Ozun.

— Da, Gică Elefterescu, preaiubitul și popularul nostru fost și viitor ministru al dreptății. De ce te miri?

— Nu m-aș fi așteptat! Știi, după afurisitul ăla de articol cu pîinea, cu omul care a furat o pîine, și cu generosul său apărător...

Într-adevăr, nu mult după ce se ridicase din patul de boală, Ion Ozun, sub impresia celor povestite de Teofil Steriu la memorabilul dejun și mai ales sub influența revoltelor lui Costea Lipan, scrisese un foarte violent pamflet împotriva lui Gică Elefterescu, presărat cu usturătoare sarcasme și crude bilanțuri ale unei tipice cariere de sfruntat demagog din România Mare. Articolul fusese publicat în fruntea unei bătăioase și efemere reviste de avangardă. Făcuse oarecare vîlvă. „Îi urcase acțiunile mai dihai decît ale Reșiței!“ după limbajul lui Mirel Alcaz, și el atunci se umfla păunatic în pene, încîntat de gălăgiosul succes. Dar acum regreta că l-a scris. Prea se dăduse din senin, imprudent, la fostul și viitorul ministru, băiat bun!... Și ca atare, în sinea sa, cu sucitele sofisme din firea omenească, dădea vina pe Teofil Steriu și pe Costea Lipan, găsindu-i pe dînșii răspunzători că l-au asmuțit să se pună rău cu un atotputernic al zilei, deși nici unul nu-l îndemnase la așa ceva!

— Ce copil ai rămas, Ionele!... îl dojeni Mirel Alcaz, cu o zeflemistă și superioară intenție de consolare. Articolul tău e o poveste veche acum. Ți-a servit mai mult decît crezi. Căci Gică e prea deștept să nu cultive presa, a treia putere din stat... L-ai împuns bine, să simtă? Te prețuiește cu atît mai mult! Ia notă!... Și, fiindcă veni vorba, păcat că te limitezi numai la relațiile de la „Capșa“. Ar trebui să mai vii cu mine la Cameră, să intri în contact și cu animalul politic... Te asigur eu că sînt relații profitabile! Apoi, întorcîndu-se spre Anton Mușat: Vezi, *mon prince*... Dacă ți-amintești, acum trei ani te asiguram că acest tînăr

va face să se vorbească de el. L-am ghicit de pe atunci tobă de talent! S-a întîmplat măcar o dată să fie cineva profet în ţara lui... Întrebai noutăţi? Să trecem în revistă *tout le gratin*[1]... S-o luăm de la frumoasa doamnă Georges Mereutza. Cum observai, menajul Mereutza a devenit triostabil. Dar numai pentru gurile rele! De fapt, a rămas tot binomul ideal! Doamna Annie Mereutza e de o virtute inexpugnabilă. Virtute consolidată în provincie şi frumuseţe conservată în frigider. Nimic de făcut!... Îl compătimesc pe bietul Charles. Sărmanul Bosie pierde timpul cu o tenacitate demnă de o cauză mai bună. Ce urmăreşte, nici eu nu înţeleg! Orice femeie din lume, *mon prince,* nu merită atîta timp pierdut. *Que de longues histoires pour une si courte chose!*[2]... Fiindcă, la urma urmei, aceasta ori alta, ce-ţi poate da mai mult decît îţi oferă oricare?

Mirel Alcaz flecărea şi clevetea zîmbind serafic, cu nevinovăţia dintotdeauna, ca un om imparţial şi dezinteresat, pentru care toate ciudăţeniile şi pidosniciile de pe lume sînt numai un pretext de amuzante reflecţii şi de filozofice aforisme. Ion Ozun, care ştia acum ce se ascunde sub aspectul acesta de simpatică odraslă a Bucureştilor, amic cu toată lumea, veşnic îndatoritor, veşnic surîzînd, veşnic gata să apere din oficiu pe cei calomniaţi, ca funia pe spînzurat, şi doar poate cam prea flecar — ca un medic cunoscînd o boală secretă şi hidoasă — nu-şi putea stăpîni mirarea că-i vede ochii atît de candid limpezi şi că nu-i surprinde niciodată glasul şovăind.

Voinţa cucerise cititori şi cîştigase autoritate. Însă Ion Ozun nu mai ignora cu ce preţ. Şi nu mai ignora că Mirel Alcaz, din independenţa *Voinţei* iscusit arendată în dreapta şi în stînga, îşi cumpărase o casă impunătoare în „Parcul Filipescu", mobilată cu piese de stil şi covoare autentic persane, împodobită cu sumedenie de tablouri şi sculpturi înhăţate pe gratis de la artişti cu prilejul expoziţiilor în schimbul unei cronici elogioase în ziar; cum nu ignora că ajunsese acum membru în trei foarte bănoase consilii de administraţie. Se simţea complice, irevocabil legat de soarta ziarului, fiindcă acolo îşi făcuse faimă de talentat polemist

[1] Toată crema... (fr.).
[2] Ce poveşti lungi pentru un lucru atît de neînsemnat!... (fr.).

şi fiindcă acolo îşi cîştiga existenţa, îndestul de îmbelşugată. Dar cu spaimă se ferea să nu lunece mai jos, să nu fie într-o zi după chipul şi asemănarea lui Mirel Alcaz, gata la orice tocmeală, cu surîsul nevinovat pe buze şi fără tresărirea nici unei remuşcări.

Tipărise cu doi ani în urmă un volum de nuvele lăudat de toată critica. Toţi descoperiseră în el o mare speranţă. Se oprise însă aci. Succesul zilnic al articolului de ziar îl furase definitiv. Ştia că niciodată de acum înainte, în acest Bucureşti al timpului risipit, nu va mai găsi tăria şi tihna să se refugieze în el şi să mai scrie a doua carte. De aceea adineaori trecuse stînjenit pe lîngă Teofil Steriu, cu maldărul lui de grăsime prăbuşit între braţele unui fotoliu. I s-a părut că cetise în ochii lui mici şi înecaţi în osînză o scurtă lucire de ironie, poate de milă, cînd i-a dat bună seara. Numai o clipă, şi poate că a fost numai o părere.

— Ai ochi mai buni, Ionele ! îl deşteptă Mirel Alcaz din aceste inoportune gînduri. Ai ochi mai buni şi te rog să-mi vii tu în ajutor. Cine se află, rogu-te, în loja de lîngă Hagi-Iordan ? Nu vreau să las neisprăvit raportul meu prinţului Anton...

Ion Ozun se răsuci şi identifică îndată persoanele din lojă :

— Dar e doamna Elvira Elefterescu şi nepoatele sale celebre : Lola, Lulu, Lili, care-au avut atîta succes la revista de binefacere a „Ocrotirii" în rolul de paji, de *boy*, de *cowboy*, de dansatori argentinieni, de orice în afară de rolurile feminine.

— Exact ! aprobă Mirel Alcaz. N-o mai recunosc pe doamna Elefterescu de cînd şi-a tuns părul şi l-a vopsit într-o altă culoare a curcubeului. Iar pe cele trei graţii nu le mai văd decît în costumul sexului urît, dar viril. Apoi, revenind la „raportul" său, continuă : Doamna Elvira Elefterescu a devenit, *mon prince,* mai impunătoare decît un tambur-major. Părul tuns şi revăpsit a întinerit-o cu zece ani. Arată acum ca un tambur-major reangajat. E însă neconsolată !... Cele trei graţii i-au scos peri albi, încît au silit-o să-şi dea coafura la atelierul de renovaţii, reparaţii şi reajustări. Păcat că n-ai fost să le vezi la reprezentaţie !

Au fost delicioase tustrele... Dar mai ales Lola cîntînd cîntecul lui Carol al VI-lea, nebunul :

> *„J'ai fait pipi dans le jardin,*
> *Pour fair' pousser les coccinelles"* [1]...

— Ce folos ! urmă Alcaz. Băieţoase şi condamnate să poarte fustă numai printr-o glumă idioată a naturii, nu vor în ruptul capului să se mărite. Să sperăm că acum, cînd va veni Gică din nou la Justiţie, va şti să descopere trei partide din floarea baroului. Altfel, nu-i mai văd zi bună în casă... Alături, precum vezi, *mon prince,* Iordan Hagi-Iordan este etern radios. A mai încheiat o afacere, din care-a ieşit cu vreo cincisprezece milioane. Şi mai operează undeva, misterios, nu ştiu ce misterioasă afacere în stil mare. Ceva tot cu petrol, prin Moldova, prin ţinutul Călimanului. Chiar o să mă interesez mai de-aproape. Da, da !... Cum de mi-a scăpat ? petrolul... Staţi, da, da ! *Rumanian Company for the Development* eţetera. În acest caz, nici în cot nu-l doare tot ce manevrează amicul Gică. Are la spate rezerve cu care un biet Gică, Giculeţ, Giculică n-o să poată ţine la probă ! Numai de i-ar rezista arterele lui Hagi-Iordan pînă la sfîrşit şi de n-ar face erupţie ca la sondă de ţiţei !...

Iordan Hagi-Iordan, în smoching şi cu pieptţii cămăşii de zăpadă, părea într-adevăr mai stacojiu decît întotdeauna. S-ar fi spus că e în ajunul unui atac de apoplexie. Aceasta nu-l împiedica să rîdă cu toţi dinţii sub buza acum rasă de mustăţile gigante, întors pe spătarul scaunului spre un domn lung, gălbejit, cu faţa scofîlcită şi cu ochii pieziş, ca un intrigant de melodramă. Pe un scaun în faţă, absentă de la ce se vorbeşte alături şi de la ce se petrece în sală, Viorica Hagi-Iordan privea în gol. Avea un oval fin, părul blond-cenuşiu, ochii imenşi încadraţi în cearcăne viorii, gura chinuită, transmiţînd întregii făpturi o mască dureroasă şi ostenită, peste care nici o privire nu putea trece cu indiferenţă.

— Pentru mine, fata lui Hagi-Iordan e o enigmă ! mărturisi Mirel Alcaz în continuarea expozeului său. A adus-o

---

[1] „Am făcut pipi în grădină,
Ca să se înmulţească măriuţele"... (fr.).

din străinătate de doi ani. Nu dansează, nu cochetează, nu frecventează nici un ceai. N-am văzut-o rîzînd niciodată. Nu-i ştiu nici un flirt. Atît doar : patinajul şi tenisul. Şi cel mult o dată într-un an, o premieră... Cred că n-are de ce se simţi fericită cu un asemenea părinte şi cu reputaţia unui asemenea părinte... Altceva nou ce să-ţi mai spun, *mon prince?* Am terminat tot repertoriul. Erai aici cînd s-a însurat Fredy Goldamm cu Marie-Jeanne Ghica. Ai sosit exact cînd a început divorţul. Dar Fredy s-a purtat ca un adevărat gentilom. I-a pus cinci milioane pe numele ei... şi, după cum îl vezi, e tot atît de radios ca Iordan Hagi-Iordan! Numai că e pentru alte motive... Priveşte în sală şi priveşte în loji : îşi verifică lista din carnetul amorurilor secrete ; cîte din ele figurează în indexul lui alfabetic şi cît l-a costat fiecare. Te asigur că toate sînt prezente la apel. E singurul mijloc ca banul să circule. Am să-ţi povestesc în legătură cu aceasta o scenă nostimă. Mi-o spunea ieri Puiu...

Mirel Alcaz se opri. Sunase a doua lovitură.

Principele Anton Muşat părea de mult că nu mai ascultă. În faţa osoasă şi în ochii înceţoşaţi se stinsese orice interes pentru tot ce-l înconjoară. Avea o figură chinuită, bătrînă şi devastată ; iar cum plecase fruntea spre piept, se vedea o ceafă subţire şi slabă de copil, aţele gulerului scrobit, haina prea largă, făcînd cute ca pe-o sperietoare de cîmp.

Gongul vibră a treia oară. Cortina se ridică şi freamătul sălii muţi.

La picioarele unei mănăstiri voievodale, pe cîmpul mătăsos, în lumina aurie de primăvară, păşi înalt şi zvelt cel dintîi fecior de domn din baladă. Păşi în zale subţiri de argint, alături de căpitanul cel credincios, crunt şi bărbos.

Şi viersul sună de cleştar — viersul prinţului.

Viersul sună grav, de aramă — viersul ostaşului.

Cu o singură mişcare, mulţimea se simţi captivată, şi nimeni în sală nu mai tuşi.

Iar Ion Ozun înţelese de îndată că asistă la ceva rar şi nespus ; la una din minunile acelea cînd o mie de oameni evadează din mizeria lor ascunsă, din ambiţii şi deşertă-

ciune, din griji vulgare şi din rînjetul fiecărei zile, să se ofere purificaţi de o văpaie arzătoare bucuriei de a admira.

Cunoştea poemul, fiindcă era unul din puţinii care-l citise şi care mai credea în talentul singuratic al lui Leon Mătăsaru, cu respiraţia largă pentru vastitatea altitudinilor. Se temuse că nu va fi înţeles, în cutezătoarea fuziune de legendă şi realitate, de adevăr istoric şi de superstiţii, cu fire împletite din trecut şi prezent, din simbol şi din adevărul brut, nestrujit, pietros. Acum îşi dădea seamă că teama i-a fost deşartă. Şi avu o pornire de recunoştinţă şi de iubire pentru publicul acesta, care, dincolo de vanitatea toaletelor şi de frivolitatea bîrfelilor, se reabilita, simplu şi unanim, în cele o mie de feţe transfigurate.

Întoarse ochii, şi în umbră descifră pe fiecare obraz miracolul divin : neclintirea lui Iordan Hagi-Iordan, din care dispăruse aroganţa ; dezmorţirea din ochii coagulaţi ai principelui Anton Muşat ; bucuria pură de pe figura lui Mirel Alcaz ; extazul din ochii frumoasei doamne Annie Mereutza, care uita să se mai supravegheze ; participarea celor o mie de oameni fascinaţi de lumina scenei, respirînd în ritmul viersului, strămutaţi magic pe alt tărîm, unde în clipele acelea nimic din spurcarea de acum un ceas şi de peste două ceasuri nu-i mai atinge şi le e străină.

Toţi uitau ce sînt într-adevăr. Cine sînt. Cum sînt...

Toţi erau numai ce-au dorit cîndva a fi cu însetare, în elanuri de foarte de mult, secrete, cînd în nesaţiul cosmic al adolescenţei fiecare s-a vrut mai bun, şi o aspiraţie spre înălţimi a înnobilat omida din care o singură dată se desface fluturele cu aripi de azur, să zboare în azur.

Cheia visurilor era aceasta. Era pentru aceştia. Era pentru toţi.

Ion Ozun găsi nespus de minunat şi de alinător miracolul prin care sala a ştiut să presimtă şi să preţuiască atît de spontan, atît de total ceasul acesta unic, cu un atît de fin şi de precis instinct ; că atît de îndată s-a oferit incantaţiunii care-i desprindea pe toţi din terestrele lor rădăcini, să-i înalţe pe aripi de vis în azur.

Iar bucuria lui fu amară.

Căci cu amar măsură tot ce-a pierdut. Tot ceea ce nu se mai întoarce. Cărţile pe care nu le va mai scrie. Lumea de acum înainte, pentru totdeauna sufocată în el, la care a renunţat pentru articolul de ziar cu viaţa de o zi, pentru camera confortabilă, pentru haina de cioclu de pe dînsul. Şi de ce toate ? Doamne, de ce ? Numai fiindcă, laş, el nu s-a mai simţit în stare să mai îndure încă o iarnă cruntă de foame şi de ger, nopţile cu foşcăitul gîndacilor dezgustători şi cu arătarea neagră a femeii moarte plecîndu-se deasupra lui, aşa cum şi astăzi amintirea îi încrîncenă carnea.

Pe scenă, actorii intraseră şi ei în vestmîntul personajelor, cum de mult nu se mai văzuse un joc mai armonios.

Lui Ion Ozun nu-i venea să-şi creadă ochilor că fiul împăratului Verde, întinzînd braţe inspirate, e acelaşi Bică Tomescu pe care-l aşteaptă creditorii la uşă şi care în antret va împrumuta o sută de lei chiar de la Verdele-împărat în persoană; că Ileana Cosînzeana, bălană în spuma străvezie a costumului, e aceeaşi Sonia Viişoreanu, mereu torturată de panica obezităţii, în camera ei unde a rămas şi acum, cu sfîrîit de primus şi cu irigatorul spînzurat în perete, maţul de gumă roşu şi cinic.

Viersul săvîrşise miraculoasa încarnare. În decorul de alt veac veneau, plecau, sufereau, iubeau şi mureau oamenii de alt veac, de departe, din timp, unde legenda a înălţat în neguri nehotărîte şi biserica păstorului Bucur, străbunul acestui blestemat Bucureşti al tuturor pierzaniilor, arză-l focul!

Cortina rupse magia.

A fost ca un semnal al exploziei, cutremurînd sala în tumult de aplauze şi chemări. Publicul aclama în picioare; nu găsea cuvinte îndestul de aprinse şi gesturi îndestul de expresive pentru a descărca emoţia comprimată, viers cu viers, în religioasa ascultare. Din loji zburară arcuit flori smulse de la piepturi, toţi căutau în jur şi regretau că n-au venit înarmaţi cu braţe de trandafiri: femeile uitară că nu trebuie să plîngă cu rimelul genelor strivit de batiste şi cu şiroaie de negreală prelingîndu-se pe fardul obrajilor. Şi

frenezia mai crescu încă atunci cînd împăratul Verde izbuti să tîrîie din culise, de mînă, un Leon Mătăsaru orbit de lumina rampei şi pipăindu-şi cravata.

— Fumăm o ţigară, *mon prince*, Ionel? întrebă Mirel Alcaz, pregătindu-şi tabachera plată de argint. Pot spune că am asistat la cea mai entuziasmată sală care a existat cîndva la Naţional! Sînt curios să ascult oracolii...

Ieşiră în fumoarul ticsit şi ăuind de glasuri şi de exclamaţii, ca vuietul mării, închis în ghioc, cînd îl pui la ureche.

Toţi arătau triumfal şi copilăros palmele înroşite de atîtea aplauze; ca nişte bravi luptători întorşi de pe cîmpurile de bătălie încărcaţi de trofee, cu răni glorioase şi cu armele frînte, strîmbe, rănite şi ele. Toţi uitaseră surîsul sceptic cu care acum cîteva ore, pe stradă şi în cafenea, spuneau că vin din simplă şi crudă curiozitate să asiste la înmormîntarea unei cariere.

Întrebau şi răspundeau oameni necunoscuţi. Străini, din provincie, fără nici un prieten, cu pretextul unei ţigări aprinse, intrau în vorbă şi rosteau păreri inspirate şi naive.

Criticii şi cronicarii declarau între două fumuri de ţigară că niciodată nu s-au îndoit de succesul piesei.

— Şi e curios, Ozun, ai observat? Nici un actor n-a fost deplasat în rol. Unic în analele Naţionalului! Chiar Sonia Viişoreanu, în rolul Cosînzenei.

— Cine? Ileana Osînzeana? întrebă Ion Ozun, incapabil să reziste calamburului survenit înainte de a-i măsura sensul crud.

— Cum ai zis? Ileana Osînzeana? îi smulse la clipeală cuvîntul de pe buze un confrate entuziasmat. Asta e nostimă! Ascultă, Alecule, Pol, Vidraşcule, ascultaţi una bună a lui Ion Ozun... Ionel, îmi dai voie s-o pun în cronică? Îi dedic un paragraf special: „Ileana Osînzeana sau Venus Hotentota din *Jardin des Plantes*"... Ştiţi, Venus cea cu buci de cinci ocale din albumele de artă africană... Bineînţeles, atingînd-o prin tangentă şi lăudînd-o cu atît mai mult cu cît a fost atît de admirabilă în rol, încît ne-a

făcut să uităm dimensiunile supraplanturoase de Ileană Osînzeană !...

Ion Ozun muşcă în dinţi cartonul ţigării şi se depărtă scîrbit de el însuşi.

De ce spusese aceasta ?

El şi acum pleca privirea în pămînt cînd dădea cu ochii de Sonia Viişoreanu.

De cînd se mutase din bursucăria lui chir Panaioti o vedea rar. Ea nu făcea nici o aluzie şi părea că a uitat. Iar el îi rămăsese recunoscător pentru această delicateţe. Şi iată că acum, stupid, pentru o glumă neghioabă, aruncase un cuvînt care va circula fără îndoială în toate cronicile dramatice şi va rămîne pentru totdeauna legat de cariera teatrală a Soniei Viişoreanu. „Sînt o canalie ! Devin din zi în zi o mai mizerabilă şi sinistră canalie !" se admonestă cu dezgust, încleştînd pumnii în fundul buzunărilor.

— Te căutam, Ion Ozun. Te-am văzut de sus...

Se întoarse.

— Tu erai, Costea ?

— Precum mă vezi... răspunse posomorît Costea Lipan. Era îmbrăcat în haine de stofă ordinară, cenuşii, cu guler moale, nebărbierit şi cu ghetele galbene, ude de zăpadă topită.

— Te-am văzut de sus, din cucurig, de la plebe ! vorbi mai departe Costea Lipan. Ca, de altfel, cum am zărit-o şi pe sora mea, frumoasa doamnă Georges Mereutza, nelipsită de la orice premieră !... Te-am văzut şi abia am răzbit printre gealaţi să ajung pînă aci. Vreau să-ţi vorbesc ceva neapărat. Am o rugăminte. Nu pentru mine, fiindcă pentru mine am învăţat să nu mă mai rog nimănui niciodată ! O rugăminte pentru altcineva, un prietin, un tovarăş...

— Spune ! rosti Ion Ozun, retrăgîndu-se într-un colţ mai umbrit, să nu-l vadă lumea vorbind cu un tip îmbrăcat ca un vagabond.

— Dar nu pot aici... E ceva mai lung şi mai complicat. Spune-mi locul şi ora unde ne întîlnim...

— Un moment numai ! se scuză Ion Ozun, fiindcă prietenul cronicar de adineaori îi făcea semne disperate să vină la el mai repede şi fiindcă voia şi el acum să inter-

vină cu o rugăminte ; anume, cu rugămintea să nu facă uz de stupidul lui calambur. Un moment numai, dragă Costea !...

Se scuză gesticulînd şi se lăsă dus la braţ.

— Am să-ţi arăt ceva nostim ! îl anunţă confratele. Soţul doamnei Venus Hotentota. Priveşte !...

Pe-o banchetă, cu programul spectacolului atîrnînd gata-gata să cadă dintre degetele grase, Teofil Steriu, nedeprins să piardă serile, dormea senin, cu gulerul muiat de sudoare.

— „...gloria noastră naţională sucombînd zdrobită de emoţie !...", făcu teatral cronicarul ghiduş şi colecţionar de calambururi.

— Pentru asta m-ai chemat ?... Nu ţi-e ruşine ?... Hai sic...

Ion Ozun se gîndi o clipă să-i ia programul dintre degetele lui Teofil Steriu şi să i-l pună uşurel pe genunchi. Să-l deştepte într-un fel ori altul, cît mai delicat, ca să nu mai dea prilej de înveselire lichelelor ghiduşe. N-o făcu însă, nici el nu ar fi putut spune de ce, şi reveni în colţul unde-l lăsase pe Costea Lipan. Dar Costea Lipan dispăruse. „S-a supărat ?... Ce-o fi vrînd să-mi spună ? De altfel, îl priveşte ! E din zi în zi mai insuportabil cu exaltarea lui revoluţionară de conspirator din filmele poliţieneşti"... Se mai uită peste capete, mai căutîndu-l încă o dată, aşa, de mîntuială, numai ca să nu rămînă cu o drojdie de conştiinţă încărcată.

Nici o urmă.

Soneria anunţa începutul actului. Culoarele se goleau. Grăbi în urma celorlalţi şi din treacăt aruncă o privire satisfăcută lui Ion Ozun din oglindă, cu smoching impecabil, cu părul reţinut luciu pe creştet de gomina argentina şi cu obrazul proaspăt ras şi dichisit, ca al unui Mirel Alcaz oarecare. În ceaţa din lumea ireală, de dincolo de oglindă, se depărtă în sens invers o umbră acum indecisă. O umbră pletoasă, cu pălărie mare, cu haine sărace, cu mersul împovărat şi cu o tristă mustrare în figura înecată de p`clă.

Dar Ion Ozun nu o văzu.

După spectacol, doamna şi domnul Georges Mereutza au întîrziat pînă la trei să supeze la „Elysée".

Scarlat Bosie a dispărut un ceas şi s-a întors, cu o veselie rea şi nervoasă în ochiul crispat sub monoclu.

— Aveam o întîlnire la club, într-o chestiune gravă! lămuri desfăcînd şervetul apretat şi dînd la o parte din faţă vasul de cristal cu flori. Am aranjat lucrurile într-un sfert de oră... N-am putut rezista tentaţiei cînd am auzit bancul de licitaţie. Şi priviţi rezultatul! În douăzeci de minute, am ridicat cincizeci de mii de lei, după ce la primele arozagii pierdusem treizeci...

Spunînd, jucă în mînă portbiletul cu hîrtiile de o mie îndoite ca foile unui caiet. Smulse una, o mototoli şi o aruncă pe estradă orchestrei.

— De ce joci? îl mustră Ana.

— De ce?... Poate ca să ucid în mine o pasiune încă mai necugetată... vorbi încet după mîna în care ţinea ţigara şi unde spînzura legănat lanţul subţire de platină.

Ana încruntă sprîncenele, reduse la o linie de un milimetru, şi se uită la Guţă Mereuţă, să vadă dacă a auzit ori nu. Bărbatul citea însă ultima pagină a unui ziar de seară, ultima ediţie. „N-a auzit!" gîndi. Dar dacă ar fi privit sub faţa albă de masă, Ana ar fi observat poate cu mirare că mîna bărbatului era încleştată cu unghiile în genunchi, aşa cum oamenii tari îşi înăbuşe o durere a sufletului cu altă durere a cărnii.

La plecare, Scarlat Bosie ţinu Anei haina de zibelină, întîrziind mîinile în jurul gîtului, ca începutul unei îmbrăţişări. Ana se îndreptă de mijloc, învăpăiată de indignare. Drept ce o lua?

— Vă conduc pînă acasă? Avem acelaşi drum şi am oprit maşina afară! se oferi Scarlat.

— Mersi! Vreau să fac cîţiva paşi pe jos! spuse apăsat Ana.

Scarlat Bosie înţelese şi nu insistă. Înţelese şi Guţă Mereuţă, şi-i fu recunoscător Anei.

Afară, doi domni urcau într-un automobil, de subsuori, pe un al treilea.

— Ce e? S-a întîmplat un accident? se sperie Ana, ducînd mîna la inimă.

— Nu s-a întîmplat nimic! se întoarse rîzînd şi împroşcînd, o dată cu rîsul, o năprasnică duhoare de vin unul din cei doi. E autorul, Leon Mătăsaru... Şi-a serbat succesul, dar şi-a pierdut echilibrul şi cheia.

— Mmăi pă-ătosule, ă-mi cheia... Am găsit eilibru ş-am pe-edut cheia... Ă-mi cheia, pă-ătosule!...

Leon Mătăsaru vorbea cleios de unul singur şi, urcat în maşină pe o uşă, se muncea să iasă pe cealaltă, ca să caute cheia.

Cheia de la cameră. Cea a visurilor, o dăruise generos tuturor.

II

NU EXISTĂ „CEAS RĂU"

E o întunecoasă şi umedă încăpere, cu semne cabalistice de aur şters pe fond de catifea neagră. În tavan zodiacul a fost zugrăvit de un meşter stîngaci după un almanah oarecare: Gemenii şi Cumpăna, Racul şi Săgetătorul, Fecioara şi Păstorul. Pisoiul somnoros cască şi îşi ascute ghearele: din bufniţa împăiată au zburat penele, şi un ochi de cristal a sărit.

Totul e grosolan înscenat, calic şi întristător. Nicăieri minciuna şi sărăcia n-arată o mai mizeră haină. Totuşi, acolo, la celebra prezicătoare, se strecoară oamenii pe furiş, ca răufăcătorii, ruşinaţi de atavica lor credinţă într-un destin dinainte scris, să afle din semnele aştrilor şi din palmă, din drojdie de cafea şi din cărţi sleite soarta proceselor şi a boalelor, a moştenirilor şi a iubirilor, moartea duşmanilor şi izbînda întreprinderilor.

— Este un om blond, domnişoară, care suferă pentru dumneata! Şi o femeie de verde, care-ţi vrea răul. Mai văd omul cel bălan întorcîndu-se dintr-o călătorie lungă pe apă şi femeia de verde ţinîndu-i calea. Vei avea o supărare, dar de o scurtă vreme. Pe urmă bălanul are să vină tot la dumneata şi se arată mare fericire, fiindcă te iubeşte mult şi-i cu inimă nobilă. Femeia de verde o văd zăcînd de necaz. Poate să şi moară din asta. Nici nu merită altceva. O aşteaptă ceasul cel rău, intriganta!

„Prostii! Înşelăciune ordinară. Acelaşi clişeu pentru oricine. Naiv cine le crede!... gîndeşte domnişoara, întorcîndu-se pe trotuarul strîmb şi păşind prin bălţi pînă la trăsura lăsată să aştepte la colţ. Cel puţin mi-am satisfăcut o curiozitate. Păcat că n-am fost mai multe să rîdem"...

Dar o aţă de gînd subţire se strecoară roşie prin celelalte gînduri. „El e blond. Deci tot numai el sufere pentru mine. Şi de la dînsa nici nu mă aşteptam la altceva, decît să-i aţină calea. Cine spunea oare că în tot neamul ei toţi au murit înainte de treizeci de ani de ftizie ?"

Manichiurista a întins pe masa de cristal toate ustensilele complicate şi multe, cu o încetineală tacticoasă de maniacă. E bătrînă şi sufere de astm. După zece minute, respiraţia ei începe să agaseze, ca uruitul monoton al unui ventilator.

Tot aşa, ca un uruit de ventilator, e plicticoasă şi eterna ei poveste, aceeaşi întotdeauna. Are o fată care-a fugit cu un chelner. Chelnerul vine după miezul nopţii. Şi vine întotdeauna beat din resturile paharelor deşertate la iuţeală, cînd se schimbă muşteriii la mese. O bate şi o alungă să doarmă pe scîndura goală. Oare domnul judecător n-ar putea să-l cheme şi să-l ameninţe că-l bagă în *zuhaus*[1] ? Şi-ar face o mare pomană !

Acestea le ştie Ana de mult pe toate, şi toate o scufundă într-o nemărginită plictiseală.

S-a hotărît de atîtea ori să se descotorească de pacostea asta de manichiuristă bătrînă, astmatică şi maniacă, înlocuind-o cu alta, mai tînără şi mai vie, dar n-a găsit nici una să vină la ceasurile ei. Acum e ultima dată ! decide, şi după această tresărire a energiei, îndată, ca o apă turbure şi mîloasă trăgîndu-şi la fund înecatul, o cuprinde din nou lehametea.

În bolul de porţelan cu apă fierbinte, degetele au devenit ca nişte cîrpe zolite. Nici nu le mai simte.

Madam Keller le prinde delicat, pe rînd în mîna ei grasă şi pistruiată, rotunjeşte oval unghiile, taie pieliţele, lustruieşte, pensulează cu lac şi geme, respiră, oftează, ca şi cum ar duce la capăt cu un supraomenesc eroism cea mai teribilă misiune care-i sleieşte puterile pe-o săptămînă, pe-o lună, pe toată viaţa.

---

[1] Închisoare ; provine de la germ. *zu Hause* — acasă. Sensul de închisoare există numai în limba română.

Din flacoanele de lac şi văpsea se împrăştie un miros farmaceutic de eter şi dulceag de sirop, care-a devenit pentru Ana inseparabil pe veşnicie de răsufletul penibil al bolnavilor de astm.

— Astupă, te rog, flacoanele, madam Keller! Nu pot suporta mirosul acesta infect...

Madam Keller mînuieşte flacoanele cu precauţia conspiratorilor preparînd în laborator explozibile de o sută de ori mai puternice decît dinamita.

Alege o plută, o şterge cu cîrpa, o apasă încet şi mai şterge o dată flaconul întreg. Îl potriveşte în cutie.

Ana îi urmăreşte fiecare mişcare descompusă cu un început de ură adunat din toată drojdia după-amiezelor ei deşarte.

— F-am spus, toamna judecător... Panditul acela mi-a ucis iar copila în bătaie!... începu să se tînguie madam Keller.

Ana a închis ochii şi-ar vrea aşa, cu o singură mişcare a pleoapelor, să suprime totul: figura tumefiată cu vinişoare vinete a manichiuristei, lapoviţa murdară de afară, tic-tacul atît de trîndav al minutelor şi mai ales plictiseala aceasta, care aşterne ca o ploaie de cenuşă peste tot ce-o înconjoară, peste tot ce face, pătrunzînd cu un gust fad în tot ce gustă, în nări, în gură, în paharul brumat de apă şi în miezul mustos şi parfumat al fructelor. De două luni nu poate scăpa de senzaţia aceasta a vidului. Şi nu poate reconstitui cum a venit, aşa cum se instalează durerile de cap, treptat şi perfid, pînă ce toropeşte toată fiinţa.

— ...i-am spus: Pantit ce eşti, am să merg la poliţie şi-am să fin cu un tomn comisar...

— Madam Keller, te rog, lasă acestea! Le ştiu... Am vorbit cu bărbatu-meu. Justiţia nu se poate amesteca dacă nu este o plîngere. Acum mă doare capul.

Madam Keller a tăcut ofensată.

A început să strîngă foarfecele şi pilele cu mîner de fildeş; le şterge cu pielea de căprioară, le înveleşte şi le adună la valiza de muşama neagră şi jupuită, punînd în fiecare mişcare un reproş de femeie nevoiaşă, care a avut naivitatea să creadă că poate găsi ascultare şi înţelegere la atotfericiţii pămîntului.

— Fă rog să mă scuzaţi, toamnă Annie.

— Nu e nimic, madam Keller, sînt nervoasă de o bucată de timp.

— La o persoană tînără şi nerfoasă ca tumneata este nevoie de un copil... Un copil este toctoria cea mai bună pentru turere de cap şi pentru nerfi.

— Mulţumesc pentru consultaţie, madam Keller! puse capăt conversaţiei Ana, sunînd servitoarea şi ridicîndu-se. Conduci pe madam Keller şi deschide ferestrele, să iasă mirosul!...

Se mută în salon. Din salon, în birou. Din birou, în sufragerie.

Deschise o carte şi nu întoarse foaia. Se uită în revistele ilustrate şi le aruncă. Desfăcu o batistă cu monograma începută de-un an. Împunse de cîteva ori cu acul şi o lepădă. Oribil cum toate ceasurile — al ei, de la mînă, cel din birou şi pendulul din sufragerie — toate îşi mişcă minutarele cu aceeaşi tărăgăneală de convoi funebru!

De două luni, după-amiezele ei sînt toate la fel. E cum s-ar fi rupt deodată resortul unui mecanism. O plictisesc ceaiurile, o dezgustă vizitele, nu poate privi un film pînă la sfîrşit; cînd e acasă o sugrumă tăcerea şi ar vrea să fie în stradă; cînd e în stradă o enervează mersul trecătorilor, orăcăitul claxoanelor şi privirile necunoscuţilor. S-a deşteptat deodată într-un mare gol, pe care nu-l poate umple nimic. Iar mai intolerabil supliciu e cel de la mese sau seara, cînd se află faţă în faţă cu omul care-i zgîrie nervii, şi cînd tace, şi cînd vorbeşte, şi cînd mestecă, şi cînd stă nemişcat, şi cînd despătureşte ziarul sau şi cînd numai îl ştie în cealaltă cameră, în baie, bărbierindu-se, sau în birou, citind dosarele. Zgomotul furculiţei atinse de farfurie sau mişcarea cuţitului presărînd sarea nu şi-a închipuit niciodată că pot răscoli o ură atît de înverşunată. Fiecare gest şi mişcare îi par dinadins premeditate împotriva ei, ca să-i exaspereze răbdarea.

Abia îl aşteaptă să plece. Să rămînă singură. Şi atunci schimbă un chin pe altfel de chin.

Tot ce-a încîntat-o trei ani, mobilele masive şi încăperile vaste, îi sînt reci şi ostile. N-au nimic prietenos. Nu-i spun nimic. Nu radiază din ele atmosfera aceea caldă din casele unde fiecare lucru s-a impregnat din viaţa stăpîni-

lor şi fiecare a căpătat un suflet. A trecut ca prin camerele unui hotel şi-o resping ca pe-o pasageră oarecare.

Cu spaimă vede că n-are nici o prietenă ; că nu e nimeni căruia să-i spună această descoperire neliniştitoare ; că în jurul ei egoismul şi vanitatea, îndestulate pînă la saţietate, au pus între restul lumii şi ea un vid izolator, cum se află vidul anume închis în aparatele special construite ca să nu elibereze nimic din răceala lor şi să nu primească nimic din căldura de afară.

Ana se tîrîie în haina capitonată cu puf dintr-o cameră în alta, şi toate îi par glaciale, chiar cînd se aşază cu jilţul în faţa focului cu flăcări straniu de decolorate şi reci.

După reprezentaţia poemului dramatic *Cheia visurilor*, se întrebase nu o dată de unde venea farmecul acela melancolic, parcă mustrător, care dura dincolo de cadenţa inspirată a versurilor. Abia cu încetul s-a lămurit, căci toate o ajutau de două luni încoace să se lămurească. Toţi oamenii urmăresc încă din copilărie, din adolescenţă, un vis. Dar nu e cel care trebuia. Un vis după chipul şi asemănarea lumii lor. Cînd nu se împlineşte, încă tot e bine ! Aspiri la îndeplinirea lui, speri, uneori lupţi — şi aceasta îţi întreţine amăgirea. Dar vai şi amar cînd visul acela, după chipul şi asemănarea lumii tale, după chipul şi asemănarea egoismului, vai şi amar cînd se realizează ! Ce rămîne din el ? Ce rămîne din toate ? Ca un fluture pe care l-ai prins lacom în palmă şi i-ai strivit aripile cu care zbura în azur. Rămîne un slut viermişor, zbătîndu-se în agonie. Cheia visurilor ? Cheia amăgirilor, cheia deşertăciunilor pedepsite — aceasta poate că înseamnă şi aceasta poate că a vrut s-o spună poetul.

Acum înţelegea ce i-a lipsit şi ei ; ce era mai scump decît tot. Braţul de care să se rezeme strîns, pieptul de care să-şi lipească tîmpla, ascultînd nemişcată misterioasa şi calda bătaie a unei inimi, glasul care sună mlădios şi grav, ca o dezmierdare a vibraţiilor înfăşurînd într-o înfiorare. Cum e cîteodată glasul lui Scarlat, care învăluie sfîrşitul frazelor într-un tremur de coardă care-şi mai prelungeşte ecoul după ce a tăcut. De ce a fost cu el atît de aspră ? Era singurul om care ar fi înţeles acum golul acesta mai sfîşietor decît o suferinţă precisă, înfiptă în

carne; şi pe care, fiindcă o ştii, pe aceea, da, atunci o poţi vindeca.

De la gura sobei se mişcă la fereastră. Afară ninge murdar, cu amestec de ploaie, trecătorii păşesc posomorîţi în gropi lichide, tramvaiul duce din necunoscut oameni zgribuliţi spre destinul lor necunoscut, cerul e vînăt, şi totul e trist, ca într-o lume unde n-a mai fost şi n-are să mai fie soare cîndva.

N-a pus mîna ei pe mînerul telefonului. N-a fost glasul ei care-a chemat. Altă putere, altcineva a mînat-o în birou; vorbeşte pentru ea.

La capătul firului, din nevăzut, răspunsul a venit atît de repede şi irevocabil, încît s-ar fi spus că omul pîndea de mult, cu pîlnia de ebonită în ureche, aşteptînd.

— Cum bolnav? întrebă Ana. Şi noi să nu ştim? Să nu anunţi?

— O! nimic grav... răspunse glasul care-şi păstrează prin firul de sîrmă timbrul, învăluind-o ca o şoaptă dezmierdătoare, apropiat, aici, în ureche. O simplă răceală. Atît cît să mă silească să stau singur în casă şi să-mi măsor singurătatea.

— Aşadar, şi dumneata?... Alo! Da, da! Dar numai atît: trec cinci minute şi-ţi aduc volumul. Uşa a doua, zici; la parter?... Alo! Fireşte că acum! spune Ana, închizînd ochii, cum se arunca în baia rece cînd era copilă.

Ea a vorbit? Ce glas vorbeşte pentru ea?

Cînd deschide ochii, privirea se încrucişează cu ochii lui Guţă Mereuţă din fotografia de pe birou. Fotografia unde nasul e încă mai absurd şi unde fotograful a izbutit să-l înlemnească încă mai ţeapăn, cu cele două decoraţii ridicole, ca două buline, pe piept.

A lăsat încet receptorul pe suport. A şters cu degetele un fir invizibil jucînd înaintea ochilor. A sunat slujnica:

— Pregăteşte-mi rochia *taupe*. Ştii ce-i *taupe*?

— Ştiu, coniţă, se indignă servitoarea, cum să nu ştiu?! Rochia cu care aţi fost alaltăieri.

— Aia. Şi pantofii de la rochia *taupe*. Trimite pe Toader să aducă o maşină. Repede!

Repede! Glasul nerăbdător nu e al ei. Mîna mototolind panglica hainei capitonată nu e a ei.

Afară alt tramvai duruie pe sub fereastră, în lapovița ghețoasă, cu oameni zgribuliți trecînd din necunoscut spre destinul necunoscut.

În ședință, Guță Mereuță făcea opinie separată în procesul Max Weintraub cu Aglae Stambridinos pentru adulter.

Nici o antenă nu-l avertiza prin spații și ziduri că ora cea dureroasă a început.

— În orice caz, acest Max Weintraub e o mare canalie. Și dînsa, mare nerușinată ! Femeie cu cinci copii... cu bărbatul paralizat în camera de alături ! Teribile canalii ! se minună Guță Mereuță la urechea judelui vecin.

— De unde poți ști, frate ? Poate că a fost într-adevăr, cum spun ei, ceasul cel rău...

— Ce e aia ceasul rău ? Nu există ceas bun sau ceas rău ! rosti Guță Mereuță scoțîndu-și nasul prelung din dosar.

Judecătorul vecin, un bătrîn mîncat de scepticism și de reumatisme, își frecă genunchiul sub robă.

— Bine, bine ! Crede ce vrei !... Numai să dăm rasol mai repede. Mai sînt șapte procese, și azi e ziua mea de masaj electric. Iar m-au apucat reumatismele cu ticăloșia de-afară !...

Scarlat Bosie închidea toate fotografiile compromițătoare într-un sertar. Actrițe, dansatoare, femei din lumea de sus și de jos : toate necunoscîndu-se între ele, nebănuindu-și reciproc existența și toate aruncate laolaltă, să se asfixieze în comun, la rebut, în întunericul strîmt al cavoului.

Pe urmă, expuse pijamalele pe divan, să aleagă pe cea mai potrivită momentului. În dulap se aflau pregătite, ca întotdeauna, sticla neatinsă de porto, cutia cu biscuiți și coșul de castane zaharisite. Pulveriză o ploaie măruntă de parfum. Presără pe mesuțele scunde cutiile de țigări egiptiene.

Fluieră răsucindu-se într-un picior, ca un om care n-a fost bolnav niciodată.

Și începu să se uite nerăbdător la ceasul-brățară.

III

SPARTACUS

Printre norii subţiri aleargă o lună cu obraz cadaveric.

Iar stelele se aprind şi se sting, palpitînd deznădăjduite semnale de agonie în spaţiile înalte şi reci.

— E o noapte pentru conspiratori ! exclamă actorul ridicînd braţul teatral spre cer.

Tovarăşul merse un timp alături, molfăind inseparabilul rest de trabuc. Pe urmă scuipă urît pe trotuar, cum se pregătea el întotdeauna să cuvînte dezgustat de banalele superstiţii ale contemporanilor.

— Iată ceea ce tocmai îţi spuneam ! Un caz tipic de deformare profesională. Nu mai poţi accepta natura decît în decorul pentru actul III, al conspiraţiei, tabloul II al execuţiei capitale şi aşa mai departe. Îţi imaginezi că natura n-are altă grijă decît să confecţioneze o atmosferă şi un decor potrivindu-le peripeţiilor noastre de o clipă... Mizeria cea mare, cabotin infam ce eşti, e că natura rămîne impasibilă. Ea nu participă cu nimic la peripeţiile noastre de viermi. Aminteşte-ţi soarele strălucitor de la Austerlitz, în dimineaţa cînd au murit totuşi cîteva mii de oameni. Aminteşte-ţi... Soarele strălucea ; oamenii se zvîrcoleau în durerile morţii, cu degetele, cu unghiile înfipte în ţărînă. Participa natura la tragedia oamenilor ?... Soarele de la Austerlitz strălucea numai pentru Napoleon atunci. Şi, precum ştii, n-a strălucit mult nici pentru Napoleon !...

— Orice ai spune tu, e o noapte pentru conspiratori ! o ţinu înainte actorul.

Tovarăşul înţelese că n-are cu cine vorbi şi tăcu morfăind scîrbit restul stins de ţigară.

Luna apleca deasupra oraşului un obraz cadaveric. Stelele îşi transmiteau semnalele lor dilatate, chemînd ajutor în spaţiile înalte şi reci.

Niciodată Costea Lipan nu mai văzuse asemenea ceaţă. Automobilele rare înaintau bîjbîind cu farurile oarbe. Sitele de gaz aerian sfîrîiau cavernos dîndu-şi sufletul. Umezeala vîscoasă şi rece ca sudoarea de mort se agăţa în haine, înăbuşea respiraţia, părea că se îngroaşe din clipă în clipă, încît a doua zi trecătorii vor fi nevoiţi să-şi scobească tunel ca să se regăsească.

Atunci a întîlnit el femeia fără nume, pe care nu o putea uita.

Venea pe o stradă lăturalnică, oprindu-se la fiecare colţ să nu se rătăcească într-un Bucureşti deodată necunoscut şi misterios, cum numai în visurile de spaimă un oraş nu mai este acelaşi devenit ireal şi neliniştitor.

Era aproape de ziuă.

Luminile cele din urmă începeau să se stingă. Noaptea fu mai nepătrunsă şi pustie, ca întotdeauna în ceasul dinainte de zori. El se întorcea de la o sfătuire tainică şi era cu sufletul greu de gînduri tot atît de negre ca noaptea, tot atît de turburi încă, aşa cum era văzduhul ceţos care-l împresura, prin care orbecăia. Îl ducea gîndul şi închipuirea la coşmoagele strîmbe din jurul oraşului, cufundate în ceaţă, în mîzgă, în noroaie. La oamenii, la bărbaţii, la nevestele, la copiii de-acolo ; căci pentru el existau. De acolo venea. Trăia mai mult printre dînşii. Şi era încredinţat că trăieşte mai mult pentru dînşii. Cea mai mare parte păreau resemnaţi. Pomeneau despre soartă ca despre o fatalitate împotriva căreia zadarnic ar fi însemnat orice luptă. Dar cîţiva, puţini şi îndîrjiţi, tocmai despre luptă vorbeau şi pentru luptă se pregăteau... Tari oameni ! Hotărîţi oameni ! Nimic nu-i înfricoşa. Numai că şi pentru dînşii ţelul luptei şi mijloacele acestei lupte erau încă tot atît de turburi şi imprecise ca şi pentru el ; tot atît de turburi şi de imprecise ca aceste contururi fantomale în ceaţă care-l împresurau. Ceva mai lipsea încă. O călăuză. El prea multe şi amestecate cărţi citise. Dînşii prea puţine, sau de loc. Din această pricină

orbecăiau. Dezlegarea trebuie să existe undeva. Dar unde şi care? Unde şi care? se întreba mergînd în noapte şi ceaţă.

În locul viran pe unde nu mai trecuse niciodată (ori poate numai i se părea că n-a trecut, fiindcă nu-l mai văzuse atît de vast şi deşert), un singur felinar mai ardea, inutil, ca în gările triste după ce ultimul tren a plecat. De lîngă stîlpul acela din beznă şi ceaţă s-a desprins femeia aceea.

L-a chemat pistuind, cum pistuiesc femeile de noapte.

El nu s-a oprit, iar femeia a început să meargă după el. Aşa, o stradă, şi alta, şi alta... Ca un cîine fără stăpîn, tîrîndu-se după paşii celui dintîi trecător care nu s-a răstit să-l alunge. La capătul podului arcuit în ceaţă peste o Dîmboviţă de ulei cu luciul vătuit, s-a întors s-o întrebe duşmănos :

— Ce vrei ?

— Ia-mă să dorm la tine. Numai două ceasuri. Mi-e frică...

— Pleacă !

— Numai două ceasuri. Te implor... Mi-e frică...

Costea Lipan a plecat înainte. Paşii femeii au sunat după el ca ecoul paşilor săi.

Prezenţa aceasta tenace dădea nopţii o atmosferă încă mai stranie. Toate ferestrele — întunecate. Blocurile clădirilor — ameninţătoare şi mute, ca şi cum toată viaţa ar fi fost înăuntru suspendată. Nici o trăsură, nici un alt trecător, nici o chemare depărtată de automobil, nici un paznic : strada pustie şi alături altă stradă pustie şi, încrucişîndu-se, alte străzi ; nesfîrşit labirint de străzi pustii astupate de ceaţă. Tot aşa ar fi mers într-un oraş fantastic unde toţi au murit.

Ei doi erau ultimii supravieţuitori. Şi se urmăreau, cum vor rătăci strigoi din urmă pe planeta răcită printr-un brusc cataclism.

— Ce vrei ? Caută-ţi de drum !

— Numai două ceasuri ia-mă la tine ! Mi-e frică. Dorm jos, pe scîndură... Înţelege că mi-e frică.

A mers mai departe, şi în urma lui paşii au pornit îndată, bătînd trotuarul în acelaşi sunet cu paşii lui, confundîndu-se.

În Calea Victoriei a venit alături :

— Lasă-mă să merg lîngă tine! Să creadă că sînt cu tine...

— Cine să creadă? Nu vezi că nu-i nimeni? Cine să creadă?...

Mîna femeii arătă zidurile, întunericul, ceața.

Costea Lipan grăbi. Grăbi și femeia. O mînie surdă clocotea în el. După cele ce-au dezbătut dînșii în încăperea desită, numai aceasta îi mai trebuia. O femeie necunoscută, care să-l tutuiască și de care să nu poată scăpa.

În gang, în fața intrării, a mai vrut s-o alunge o dată.

— Pleacă! Pleacă, fiindcă acum chem sergentul!

Și întinse mîna spre un paznic care nu exista decît în amenințarea lui. Femeia s-a atîrnat cu amîndouă mîinile de braț:

— N-ai să faci aceasta! Nu chema! Ia-mă la tine... Mi-e frică... Nu ești om? N-ai inimă de om?

Glasul a fost deodată atît de sfîrșit și de rugător, încît toată asprimea s-a îmblînzit. Costea Lipan vorbi domol, lămurind:

— N-am unde! N-am decît un singur pat...

— Mă culc jos. Numai pînă se face ziuă. Mi-e frică!

— De cine ți-e frică, femeie? Ce-s prostiile astea? Te înșeli dacă îți închipui că... De cine poate să-ți fie frică?...

— De el! De toți! Tu nu știi... Nimeni nu poate să știe. Ai milă...

„E desigur o nebună. Sau poate e urmărită de poliție... gîndi Costea Lipan. Are să mă bage în cine știe ce complicații. Tocmai acum, cînd sînt dator să mă păzesc de orice, de oricine"...

Dar femeia din ceață și din întuneric aștepta împietrită într-un gest de implorare atît de deznădăjduit, încît ultima hotărîre de rezistență slăbi.

— Bine. Treci înainte!... Vezi, că ai mult de urcat. Pășește în vîrful picioarelor. Uite lanterna!...

— Am știut eu că un om tot trebuia să se găsească în orașul acesta mare... În orașul acesta cîinos! îi prinse femeia mîna cu degetele ei ude și reci.

— Lasă acestea! se desprinse Costea Lipan. Urcă odată!

Femeia a început să urce înainte, scormonind întunericul scărilor în spirală cu lama albastră a lanternei. Costea Lipan, în urmă, îi vedea numai fusta cenușie, paltonul cenușiu,

pantofii uzi, cu tocuri strîmbe, cu tot noroiul străzilor adunat.

De cînd stătea în mansarda aceasta din Calea Victoriei, în prețul lecțiilor predate la copiii proprietăresei văduve de la parter, nu primea acum cel dintîi oaspe. Adăpostise de două ori fugari urmăriți, fiindcă aici toți își închipuiau că nimeni nu se gîndește să-i caute și fiindcă le era ușor să intre și să iasă într-o clădire unde se afla un dentist la primul etaj, un birou de publicitate la al doilea și toată ziua un necurmat du-te-vino de trecători. Era judecata scrisorii furate din povestirea lui Edgar Poe. Nimeni nu purcede să caute un suspect în mijlocul orașului, în văzul tuturor. Îi urmărește la periferie. Iar vecini nu se aflau sub acoperișul de tablă, decît rîndași și bucătărese din toate apartamentele casei : oameni de care n-avea de ce se feri și nici nu-i purtau grija.

— Încă ! Mai sus ! spuse. Aici !... Așteaptă acum să deschid lacătul...

Cînd a intrat și a răsucit butonul luminii, abia atunci a văzut-o la față. O credea o femeie. Era abia ceva mai mult decît o copilă. Dar cu o figură atît de sfîrșită și de tragică sub văpseaua vulgară, încît înțelese că n-ar fi meritat niciodată iertare dacă ar fi lăsat-o afară, în noapte și-n ceață, în gheara „lor".

— De cine ți-e frică ?

— De ei... De toți !...

Se uitară unul la altul. Poate necunoscuta înțelesese ce inimă simplă și omenească avea tînărul acesta cu părul aspru și cu obrazul colțuros, cu vorba atît de răstită. Poate era numai prea ostenită ca să-și mai silnicească buzele în surîsul profesional, destinat oricărui bărbat, oricînd. Căci îi spuse numai atît, căutîndu-i a doua oară mîna :

— Îți mulțumesc. Altfel !... Fără dumneata...

Acum, cînd și-au văzut ochii, îi spunea „dumneata". Gestul neisprăvit arătă suspendat în aer ce s-ar fi întîmplat fără adăpostul acesta providențial. Arăta orice ; ceva nespus și totuși ireparabil. Poate moartea... Poate ceva mai înfricoșat decît moartea... Pe urmă, gestul căzu, și necunoscuta cătă cu ochii un loc împrejur, cum fac cei gata să leșine. Se așeză pe marginea patului.

— Mă ierţi ? Am mers... am mers... De ceasuri, de nu ştiu cîte ceasuri n-am stat jos...

Costea Lipan se sili să-şi dea glasului o intonaţie prietenoasă :

— Haide acum ! Scoate-ţi pălăria. Şi paltonul acesta ud...

Fără pălărie păru mai copilă. Cu ochi albaştri şi cu părul fin, cu obrazul neted, ar fi arătat fără îndoială mai puţin vulgară decît femeile care pistuiesc trecătorii noaptea dacă toată armonia figurii nu s-ar fi aflat brutal ruptă de gura prea mare, cu buzele largi şi cu văpseaua exagerată. Sub palton, bluza era subţire şi străvezie. Un corp încă nu deplin rotunjit. Una din vietăţile cu umanitatea strivită, înjosită, iremediabil animalizată, înainte de a fi apucat vîrsta să devină femeie.

— Aici n-au să mă găsească... Iar mîine ? Dumneata n-ai să ştii niciodată, domnule, ce-ai făcut pentru o fiinţă ca mine !...

Costea Lipan strînse din umeri, ca să arate că lui puţin îi pasă de mulţumiri şi de recunoştinţă o dată ce aşa a hotărît. Nu mai întrebă cine n-au s-o găsească aci. Nici de ce se teme pentru ziua de mîine.

— Îmi pare rău că n-am să-ţi dau un ceai, ceva ! La mine nu se află nimic. Sînt singur şi mă vezi că trăiesc aici mai pe sponci decît un şoarece de biserică !

— Nici n-ar primi gura mea ceva astăzi ! vorbi cu gîndul întors foarte departe necunoscuta.

Şi deodată începu să plîngă.

Un plîns cum Costea Lipan n-a văzut niciodată, mai atroce decît orice vaiet. Mut, cu lacrimi rostogolindu-se monoton şi egal. Stătea dreaptă pe marginea patului, nemişcată, cu mîinile pe genunchi, lăsînd să se deşarte izvorul ochilor într-o neclintire inumană, fără un singur trăs contractat în obraz, fără sughiţuri. Nu se ştergea, nu se îngrijora că lacrămile preling o dîră urîtă în văpseaua feţei. Tot ce adunase în rătăcirea ei de animal fugărit ceasuri şi ceasuri, în frica, ori în deznădejdea, ori în suferinţa ei necunoscută, se elibera acum, în acest plîns, cum plîng cadavrele cînd li se topeşte lichidul ochilor crăpaţi la căldură.

Costea Lipan nu putu suporta acest plîns. Merse la fereastră şi privi în jos, în întuneric şi în ceaţă.

Calea Victoriei — golită de trecători, moartă, aşa cum niciodată nu-i pare aceeaşi stradă a zbaterii neistovită din zori pînă tîrziu după miezul nopţii. În stradă nu se auzea nimic, nu se zărea nimic. Prin sticla cu reflexul luminii dinlăuntru vedea oglindită la spatele său numai necunoscuta cu plînsul ei mut, neclintit, de nesuportat, şi o aşteptă să sfîrşească. A stat mult aşa. Pînă cînd ceaţa s-a albăstrit şi oraşul a început să învie.

Necunoscuta s-a rezemat uşor cu fruntea de fierul patului, şi din plîns a trecut în somn. Somn chinuit de tresăriri şi de scîncete slabe, în care frica, ori deznădejdea, ori suferinţa ei necunoscută se prelingeau încă o dată, trăite într-o neîndurată neputinţă de evadare.

„Nu-i drept !... îşi spuse Costea Lipan. Măcar prin somn ar fi avut dreptul să uite, să scape"...

Îi ridică încet braţul de pe fierul dur, îi aşeză perna sub cap, îi întinse picioarele şi o înveli cu pătura pînă sub bărbie. Pantofii uzi ; tremurul spasmodic al trupului ; ochii globuroşi zbătîndu-se sub pleoapele într-un somn care nu-i întreg ; scîncetul acela căutînd instinctiv, cum caută copiii, un adăpost cald şi siguranţa unei ocrotiri — o ! ce mizerie !

Costea Lipan o privi, descoperind încă o dată că nimic nu este mai neliniştitor şi mai plin de mister pentru un om ca somnul altui om. Potrivi un ziar, să-i apere ochii de lumină.

Apoi îşi trase scaunul la soba rece de fier şi începu să gîndească la dezbaterile lor fără concluzie din acea noapte. Pe urmă, la altceva, fără legătură directă cu dezbaterile lor. La omul venit în ascuns de peste graniţă, la ceea ce spunea că pregăteşte şi că avea nevoie de mîna lui. Aşa a dormit, cu obrazul îngropat în îndoitura cotului.

Cînd s-a deşteptat dimineaţa, femeia necunoscută nu mai era. Pe un petec de hîrtie, o mînă nedeprinsă cu scrisul trăsese un singur cuvînt : *„Mulţumesc"*.

Fără semnătură. Fără nimic. Viaţa îi trimisese din anonimatul cel mare o suferinţă anonimă, ca după cîteva ceasuri să şi-o resoarbă din nou în infinitul ei anonimat. De atunci, în această întîmplare vedea un simbol, un avertisment, o confirmare mai mult a hotărîrii neclintite şi răzbunătoare cu

care venise omul străin, de peste hotar... Avea dreptate străinul. Pentru acestea toate cineva trebuia să expieze. Unul, o sută : pentru cei fără număr, care dintotdeauna îndură fără să crîcnească.

Gîndind la dînsa și la străin și la toate, a căutat-o și n-a mai regăsit-o. A așteptat-o și n-a mai venit.

Ziua, în colcătul străzilor, îi părea cîteodată că o recunoaște. Dar nu e. Noaptea se apropie de toate femeile întunericului ; dar întotdeauna sînt altele, rîd cinic și bestial, îl cheamă cu vorbe deșănțate, își oferă cărnurile lor putrede și sînii devastați. Numai aceea a venit trimisă să încorporeze toată suferința resignată, și umilirea, și groaza cîtă este într-o lume cu dreptatea mincinos făurită numai pentru cei tari. O știe aici, în orașul de un milion de suflete, și-i pare că dacă ar pleca urechea la pămînt, din miile și miile de pași i-ar recunoaște mersul șovăit și înfrînt, așa cum magul cel negru a deslușit la o mie de leghe pașii lui Aladin, pierdut în viermătul mulțimii din ulițele Bagdadului. Spunea : „Mi-e frică... De ei ! De toți."

De toți cîți, din netrebnicie ori din lașitate, sînt complicii nelegiuirilor întărite prin legi.

Noaptea, cînd întoarce ochii spre pat, o vede în plînsul acela mut, fără sughiț, ca lacrimile cadavrelor dezghețate. Cum ar putea uita ? În camera lui nu mai e singur. Există acum cineva care-i încleaștă mîna cînd slăbește și-i biciuie îndîrjirea cînd șovăie. Că nu știe de unde a venit, ce nume purta, ce-a adus cu ea e încă mai bine ! Așa a adunat în apariția ei, materializată din întuneric și ceață, toate suferințele care au drept la toate răzbunările.

A aruncat cărțile din rafturi. S-a eliberat de ele.

Bine spunea străinul ! Abia acum a înțeles că vorba spusă și scrisă, fără faptă, e o cheltuială deșartă de energie, un narcotic. Bune pentru muieri bocitoare și pentru flecarii crescuți în moleșeala tiradelor de cafenea.

Străinul spunea că ei sînt mai puțini. Numai o mînă de oameni. Dar hotărîți la orice, în disprețul doctrinelor blegi și al revoluției birocratizate, cu președinți, convocări, filiale, agenți, delegați, inspectori, petiții de înscriere, cărți de membru și moțiuni puse la vot. Ei au o singură religie : Fapta ! La aceasta, pe încetul, l-a convertit omul venit de departe, și omul are dreptate. Îndepărtîndu-l de prietenii lui

vechi, tari și dîrji, dar fără să știe încă ce vor, orbecăind în nehotărîre cum orbecăise el în noaptea cu ceață, după acea noapte l-a cîștigat de partea lui. Acela a adus cu el experiența de surghiunuri și de viață ascunsă în toate capitalele Europei, prezent pretutindeni unde este nevoie de faptă și plecînd numai după ce și-a încheiat datoria.

Cînd spune „Fapta !", mîna lui slabă, de veteran al dinamitei și al revolverului, retează un obstacol nevăzut. Și omul străin, ciudat, fascinant începe din nou să meargă de la un perete la altul, ca într-o cușcă prea strîmtă, întinzînd gîtul într-un tic monoton, ca și cum nu i-ar ajunge aerul prea puțin. Nimeni nu-i cunoaște numele cel adevărat. Are zece identități, pentru zece țări, cu zece pașapoarte. Se anunță prin mesagiile lor tainice : „Spartacus". Așa îl cunosc toți și așa îl așteaptă. Iar toți rămîn surprinși cînd în locul unui colos cu pumnii tari și cu piept musculos să rupă cătușe în zîngăt teatral, apare acest moșneag deșirat și grebănos, cu bărbița gălbejită de tutun și cu ochii apoși, tresărind cu restul de puteri galvanizate numai cînd rostește retezat : „Faptă ! Violență ! Faptă !"

După plecarea lui de la prima întîlnire, a rămas parcă dezamăgit și totul i-a părut suspect.

Acesta putea fi Spartacus ? Putea ține stîrpitura aceasta omenească un revolver fără să-i tremure mîna ? Acesta, Spartacus, omul focurilor descărcate în săli pline și al mașinilor explodînd în amestec de carne și sînge ; dispărînd răzbunător și invizibil, ca un erou de film anarhist.

Era un moșnegel să-l ridice de guler cel dintîi agent de poliție secretă și să-l poarte suspendat în aer, agitînd picioarele ca un gîndac prins în ac. Să nu fie cumva numai un impostor ! Un agent provocator, o undiță a poliției !

La a doua întîlnire a apărut într-o redingotă mai absurdă decît hainele de comis-voiajor de la început. O redingotă de profesor pensionar și ochelari cu șnur după ureche. Cînd ridica mîna, de sub mînecă apăreau manșetele rotunde și tari, cu butoni lați de monete antice, cum poartă pensionarii orașelor de provincie din Franța cînd se duc duminica să-și facă partida de manillă la *„Café du Commerce"*.

Era mulțumit de tot ce făcuse, de tot ce aflase și ce aștepta.

El îşi luase îndrăzneala să pomenească despre doctrină, program, organizarea mulţimilor prigonite. Atunci omul străin s-a întors cu un surîs dispreţuitor, care îi dezveli dinţii cariaţi şi verzui...

— Mai bine-ai face să te gîndeşti că în momentul acesta, într-o mie de oraşe din lume, o mie de asemenea reformatori şi profeţi cred că pregătesc fericirea omenirii gargarisindu-se cu programe şi bătîndu-se cu pumnii în piept. Pe urmă, profeţii se duc şi se culcă foarte liniştiţi în paturile lor confortabile, unde vor muri de bătrîneţe, aşteptînd minunea să se facă singură. Eu nu sînt aici pentru programe. Mie nu-mi pasă de programe şi de doctrină!... Acestea sînt pentru laşi. Îi cunosc pe toţi. Toţi tremură cînd e vorba să treacă la faptă. Curajul lor merge pînă la vorbă. Aceasta este şi părerea unor prieteni ai mei de aici, pe care dumneata nu-i cunoşti şi nu e nevoie să-i cunoşti. I-am găsit, ne-am înţeles! Şi dînşii sînt tot atît de hotărîţi ca mine. Nu laşi!

Din mers răsucea ţigarea de tutun negru, străin, cu miros neobişnuit şi acru; fuma scuipînd şi plimbîndu-se însoţit de o scîrţîială enervantă a ghetelor cu gumă. El nu s-a putut opri atunci, să nu-l găsească din ce în ce mai grotesc şi lipsit de prestigiu:

— Un Spartacus în ghete cu scîrţ!

Şi s-a întrebat dacă nu participă cumva la o comedie în care acest pretins prim personaj nu va copleşi în ridicol faima adevăratului Spartacus. Era departe de a şti că aceleaşi gînduri şi întrebări frămîntaseră şi pe ceilalţi comparşi necunoscuţi, despre care îi pomenise.

După cum era departe de a şti că tot aşa, la a patra şi la a cincea întîlnire secretă cu dînşii, omul fără nume şi fără ţară pusese cu încetul stăpînire pe toţi, cum a pus stăpînire şi pe el. Nici unul n-a rezistat voinţei care se insinua treptat şi tiranic, comandînd fără să pară şi distribuind roluri teribile, ca un hatîr.

Într-o seară, cînd începeau să se aprindă luminile, intrase la Costea Lipan neaşteptat. Cu atît mai neaşteptat cu cît toate întîlnirile de pînă atunci fuseseră la ore şi în locuri mai dinainte hotărîte. Pe drept cuvînt, deci, Costea Lipan se miră că ştia unde stă fără să-i fi spus vreodată; că ştia ceasul cînd el se află acasă.

Omul străin, Spartacus, a pus tacticos pălăria tare pe masa de scîndură şi a început să-şi scoată mănuşile, zîmbind enigmatic în bărbiţa afumată.

Vorbi, îndreptîndu-se spre fereastră şi privind afară, în jos :

— Admirabilă aşezare! Ţi-ai ales camera cum nu se poate mai bine. În mijlocul oraşului unde e circulaţia mai deasă. Un dentist la un etaj. Un birou de publicitate, la celălalt. Oricine intră şi iese neobservat. Se pierde îndată în mulţimea străzii. Nu, tînărul meu amic?

— Şi eu cred că am nimerit bine! vorbi flatat Costea Lipan, căutîndu-şi cuvintele să răspundă nemţeşte, fiindcă omul întrebase distrat în nemţeşte, cum trecea cu uşurinţă prin vreo şapte-opt idiome europene.

Omul se întoarse de la fereastră şi îl bătu pe umăr cu mîna osoasă, înveselit ca o paiaţă dezarticulată :

— Admirabilă naivitate! Adorabilă tinereţe! Nu te-ai întrebat însă niciodată, tînărul meu amic, dacă printre atîta lume, cîtă intră şi iese, nu se află cumva şi vreun anume om care intră după dumneata, te aşteaptă pe dumneata şi iese după dumneata tocmai fiindcă aici nimeni nu-l observă şi n-are de ce să-l cerceteze ce caută?

— Cîteodată m-am gîndit! mărturisi Costea Lipan. Pe urmă m-am convins că nu e nimeni, fiindcă n-am surprins niciodată pe nimeni suspect.

— Ce e aceea suspect? La urma urmelor, cine nu e suspect? Eu nu sînt suspect?

Omul nu aşteptă răspuns şi iarăşi se opri din plimbare, la fereastră, privind în capul trecătorilor, cu mîinile la spate, în redingota lui veche, neagră-verzuie şi demodată. Spectacolul străzii, în ceasul acela cînd Calea Victoriei îşi vîntură trecătorii în lumina proiectată a vitrinelor, îl absorbi atît de îndelung, încît Costea Lipan crezu că a uitat de existenţa lui. Şi se simţi umilit. Omul însă deodată rîse fonf şi se întoarse, scoţînd pachetul galben de tutun şi începînd să-şi răsucească ţigare.

— Interesant spectacol, privit de sus! Nu-ţi imaginezi cum seamănă un oraş la ora aceasta cu alte nenumărate oraşe la ora aceasta. Cunosc vreo patruzeci de capitale şi parodii de capitale cît acest Bucureşti, care se crede Parisul Orientului european!... În toate, la ora aceasta, se aprind

aceleași vitrine, vînzătorii de ziare zbiară aceleași ediții speciale, s-au imobilizat la intersecția bulevardelor aceleași automobile... Toate au slobozit din birouri îmbîcsite aceleași larve umane ale burgheziei, și din uzine aceleași vite de jug, mergînd cu pași împleticiți să se tîrîie în tenebrele cartierelor mărginașe... Se cred liberi, și libertatea lor e de robi! Ceea ce este într-adevăr dezolant, tînărul meu amic, e că nu știu că sînt robi. Sclavii antichității aveau măcar această cunoștință. Vino aici, să-i privești de sus... Nu e absurd că toți se cred liberi?

Costea se lăsă dus la fereastră și privi în jos spectacolul prea cunoscut al străzii.

— Nu observi ceva încă mai interesant? întrebă brusc omul. Pentru dumneata în special, mai interesant decît banalele mele constatări?

Costea Lipan nu văzu nimic alt decît strada dintotdeauna, cu fluviul omenesc dintotdeauna.

— Am să te ajut eu atunci! anunță străinul. Am să te rog să privești la individul acela (îl vezi?), cu pălărie neagră și cu pardesiu cenușiu. Nu l-ai observat, sînt sigur, niciodată... Sau, chiar dacă l-ai văzut, ți-ai spus că așteaptă pe cineva de la frizerie, fiindcă în fața frizeriei staționează, se uită înlăuntru, face trei pași, se întoarce... Îl vezi acum? Cînd se întoarce cu spatele, poate observa toată strada prin oglinda de la ușa frizeriei... Nu-i chiar așa de prost! Își cunoaște meseria... Să nu te surprindă dacă ai să-l întîlnești mîine pe scări, urcînd la dentist sau coborînd de la biroul de publicitate. Nici să nu te mire dacă îți cunoaște camera cum îmi cunosc eu buzunarul. Sînt chei care deschid orice lacăte și orice sertare; există oameni a căror curiozitate e nelimitată. Ai înțeles acum?... Îți pare suspect individul? E nevoie să pară suspect?...

— Dar nu l-am mai văzut niciodată! declară Costea Lipan cu o grabă de om care se dezvinovățește. De altfel, de aici nici nu i se poate vedea figura. E plin Bucureștiul de indivizi cu pălărie neagră și cu pardesiu cenușiu!

— Poți face o experiență, tinere amic, dacă experiența mea nu-ți ajunge... Poți coborî în stradă și poți merge pînă la celălalt capăt, să intri într-o berărie sau într-o cafenea. Te asigur eu că vei constata cu surpriză că, printr-o bizară coincidență, dintre toți oamenii cu pălărie neagră și cu par-

desiu cenuşiu cîţi sînt în acest Bucureşti, tocmai acesta are să intre şi el în cafenea ori în berărie, tocmai el are să se aşeze la o masă şi, deschizînd un ziar, n-are să ceară plata decît după ce vei fi sunat dumneata să faci plata... În afară dacă nu te va aştepta la uşă, ca acum.

— Imposibil ! refuză să creadă Costea Lipan.

— Pentru convingerea dumitale bineînţeles că e imposibil. Convingerea mea însă eu mi-am întemeiat-o pe elemente de care habar n-are lipsa dumitale de experienţă. Eşti, ca să spun aşa, un diletant. Un diletant incurabil, în tot ce vrei şi încerci a vrea... Porţi stigmatul lumii dumitale ! Te revolţi împotriva ei, dar cu revolte de calibrul ei !... Vorbe, vorbe !... Şi acum să mă întorc la ceea ce m-a adus la dumneata. Una se explică prin alta... Cum mă aşteptam, oameni ca acesta de afară vă poartă o grijă deosebită. Pot să te asigur că există undeva un jurnal al existenţei dumitale, cu menţiunea orei cînd te-ai culcat şi te-ai trezit acum o lună, cu cine ai discutat şi chiar cu oarecare copii de pe scrisorile pe care le-ai primit.

— Imposibil ! refuză să creadă Costea Lipan.

— Nu numai că e foarte posibil. Ci chiar sigur ! Aceasta nu înseamnă însă că trebuie să te alarmezi. Mie mi-au ţinut asemenea contabilitate zece poliţii din lume şi nu m-au incomodat de fel... Încît n-ai de ce te speria ! Am luat informaţiile mele. În poliţia voastră, ca în oricare din lume, sînt imbecili şi flecari cîţi vrei. De la un astfel de imbecil, care mai e pe deasupra şi cel mai flecar individ pe care l-a putut descoperi o poliţie secretă să-i păzească secretele, am aflat unde locuieşti acum şi unde ai locuit acum doi ani, cine e însărcinat să-ţi păstreze un atît de minunat jurnal la zi şi de ce... Nu-ţi poţi imagina ce uşor deschide uşile şi desferecă gurile o carte de agent secret, bunăoară, al Franţei, şi cîteva recomandaţii, chiar cînd sînt plăsmuite în chipul cel mai grosolan. Am aflat, aşadar, că eşti supravegheat chiar de la cei care te supraveghează.

— Atunci tot ce-am pregătit ?... se sperie Costea Lipan, ştergîndu-şi tîmplele reci... Ne putem aştepta la orice... Sîntem... (era să spună „pierduţi !“, şi se temu de gravitatea sau de ridicolul solemn al cuvîntului).

Omul rîse cu dinţii lui negri-verzui şi se plimbă cu mîinile la spate, umplînd camera cu oribilul scîrţîit ritmic.

Se opri, privind la Costea Lipan din picioare, cum se afla zdrobit de această veste, pe marginea patului. Privi cu milă sub ochelarii cu şnur.

— Ce tînăr eşti şi cum te joci de-a conspiraţia şi de-a complotul! Adică, mă rog, ce ţi-ai închipuit dumneata?... Te poţi aduna la întrevederi secrete, poţi pregăti tot soiul de isprăvi care interesează direct ordinea societăţii, şi dumneata îţi închipui că societatea nu are şi ea drept să-şi ia măsurile ei de apărare? Îţi imaginezi că eu am venit direct, orbeşte, să cad o dată cu alde voi în capcană?... Află, tînărul meu prieten, că înainte de a da ochi cu alde voi, cu cei pe care nici nu-i cunoşti, cînd m-am dat jos din tren, de la gară, cea dintîi grijă a fost să merg la poliţia voastră şi să-i prezint omagiile mele.

— Atunci eşti un spion! Un agent provocator... Ai minţit şi pe ceilalţi, pe nenorociţii pe care nici nu-i cunosc!... se ridică în picioare Costea Lipan, cu dinţii încleştaţi şi cu pumnii strînşi, gata să zgîlţîne această mînă de piele şi de oase adunate într-o redingotă de ştofă putredă.

Omul îşi dădu drumul în jîlţ, întinse picioarele şi rîse cu hohot, bătîndu-şi ciolanele genunchilor cu ciolanele mîinilor într-un acces de veselie care sfîrşi în tusă:

— Ha-ha! Ce copil teribil!... Agent provocator! Spion! Mai ce? Mai spune, te rog!... Dar nu e simplu şi infailibil procedeul meu? Acelaşi oriunde... Mă pui întîi în regulă cu poliţia ţării unde am intrat, în numele poliţiei de la care am venit. Orice bănuială e prevenită de la început. Pot intra în relaţii cu oricine, oricînd şi oriunde, avînd în vedere „misiunea secretă" cu care am sosit. Poliţia, în loc să-mi stea în cale, se oferă să-mi facă ea servicii. Simplu ca o joacă de copil!... Eu ştiu ce ştiu ei; iar dînşii nu pot şti ce vreau eu! Pot să te asigur că individul cu pălăria neagră şi pardesiu cenuşiu de afară, dacă ieşim împreună, are să-şi frece mîinile încîntat. Are să admire abilitatea cu care un agent de poliţie străin a ştiut să-ţi intre atît de uşor în bunele dumitale graţii... Te rog, vezi la fereastră dacă mai există domnul acela acolo. Numai fiindcă te îndoiai adineaori.

Costea Lipan se ridică şi merse pînă la fereastră. Se întoarse, recunoscînd că într-adevăr individul se afla la post.

— Aceasta n-are absolut nici o importanţă, spuse omul, începînd din nou să se plimbe. Te pot asigura că nu te ameninţă nici o primejdie. Nici pe dumneata, nici pe ceilalţi... cum să le spun ?... Nici pe comparşii noştri, pe care nici măcar nu-i cunoşti, deşi trăiesc în tîrgul dumitale... Nu vă ia nimeni în prea mult serios. Sînteţi folositori numai în măsura în care un guvern poate să dea alarmă împotriva uneltirilor voastre, să vă urmărească şi să vă aresteze în momentul cînd are interes să distragă opinia publică de la alte evenimente mai neplăcute... Sînteţi, tinere prieten, o rezervă ! Dacă n-aţi exista, poliţia v-ar inventa... Iar omul de afară, cu pălăria neagră şi cu pardesiul cenuşiu, îmi pare că se află la postul său mai mult să vă păzească să nu vi se întîmple ceva decît să vă păzească să nu faceţi ceva ! ...Sînteţi necesari ; aveţi drept să fiţi ocrotiţi... Aceasta am aflat-o de la admirabila voastră poliţie. Ş-am mai aflat tot de la aceşti oameni amabili că la minele de cărbuni greva va izbucni peste cel mult două săptămîni. Era momentul ! Am început să mă plictisesc. Atunci va vorbi în sfîrşit *aceasta !*

Spunînd, omul scoase cu o îndemînare de scamator revolverul de sub pulpana redingotei şi îl jucă în palma uscată.

Cu înfăţişarea lui slăbănoagă, fonf şi cu redingota uzată, lui Costea Lipan îi păru într-adevăr o sinistră şi demonică încarnaţie a reveriilor sale revoluţionare. Altfel văzuse el omul luptei şi al faptelor. Nu, mai exact : oamenii luptei şi ai faptelor ! Căci niciodată nu-i întrezărise singuratici, cutreierînd lumea ca nişte comis-voiajori ai atentatelor. Contrastul dintre portul acesta insignifiant de comis-voiajor în disponibilitate, scos la pensie, dintre figura lui incoloră, spinarea gheboşată, ochelarii cu şnur şi dintre arma teribilă îi încreţi carnea pe şira spinării. Înţelegea că într-adevăr, pentru omul acesta cu temeritate şi luciditate de nebun sub aspectul inofensiv, nu poate exista nici un obstacol. În jocul lui dublu şi turbure, nimeni nu mai putea citi, fiindcă avea, fără îndoială, pentru fiecare dificultate, zece trambuline de rezervă, prin ale căror resorturi să pice zvîrlit tot în picioare, ca omuşorii de celuloid cu un centru de greutate de plumb. Dar aceasta era revoluţia ? Aceasta însemna lupta ? Şi ce-ar fi reprezentat o victorie a lui şi a comparşilor săi ?

— Ştii să tragi ? îl întrebă omul, fixînd un punct nevăzut din perete şi închizînd ochiul apos sub sticla ochelarilor.

— Puţin ! minţi Costea Lipan, ca să nu pară un copil, deşi nu trăsese niciodată un foc de revolver.

— Trebuie să te exercitezi neapărat ! Eu despic cartea de vizită în muchie. Dar mai ales lovesc cu precizie aici ! Arătă cu degetul, tîmpla lui Costea Lipan. Doi ani am făcut la început exerciţii pe manechin. Nu dau niciodată greş !... De altfel, pentru mai multă siguranţă, trag întotdeauna şi al doilea foc. Acesta mi-e cel mai bun tovarăş. Prietenul cel mai fidel ! De treizeci de ani cutreierăm lumea împreună şi n-am avut de ce ne plînge unul de altul...

Omul săltă arma de oţel oxidat în palmă ; părea că îi verifică greutatea, se prefăcea că o scapă şi o prindea iar, o dădea peste cap şi o luneca de pe un vîrf de deget pe altul ; grotescă fantoşă în redingotă neagră-verzuie, amuzîndu-se cu înfricoşetoarea jucărie a morţii.

Era atîta îndemînare sprintenă în acest joc, ochii apoşi străluceau de atît de fierbinte scînteiere, omul se învigorase atît de neaşteptat, încît s-ar fi spus că metalul armei îi transmisese un fluid proaspăt de viaţă, care a accelerat sîngele în artere şi a redat elasticitate muşchilor sclerozaţi.

O clipă, Costea Lipan crezu că figura, şi ochii, şi gingiile ştirbite, şi părul rar din creştet, şi bărbiţa, şi alb-gălbuiul murdar, toate au fost numai o mincinoasă mască, măsluită pe un obraz tînăr, ca să alunge orice bănuială şi să-l arate printr-un artificiu — inofensiv. Aştepta poate masca să cadă, cum îşi scot transformiştii barba de cîlţi, şi de dedesubt să apară într-adevăr omul puternic, crunt şi răzbunător, cum îl preceda totdeauna legenda.

Dar omul, ostenit de joaca lui neliniştitoare şi drăcească, se opri, punînd revolverul ca o vulgară tabachere în buzunarul de sub pulpana redingotei. Din nou avu înfăţişarea ştearsă de profesor pensionar, tuşi ca un bătrîn şi începu să-şi întindă mănuşile pe degetele osoase.

Merse pînă la fereastră şi privi în creştetul trecătorilor. Fără să se întoarcă, vorbi :

— Dumneata crezi că merită să săvîrşeşti ceva pentru viermii aceştia ?... În stupiditatea lor nici nu au conştiinţă de nefericirea lor. Dacă le pregăteşti vreo fericire, trebuie s-o faci fără să ştie, în silă, peste voinţa lor... Împotriva lor !

Ceea ce ar schimba fața lumii n-ar fi nici o religie nouă, nici o oaste de profeți inspirați. Dă-mi patru sute de oameni-mașină. Patru sute de imbecili sau nebuni, incapabili să cugete, căci n-au ce cugeta... Numai să se supună orbește! Iar toți, patru sute, în patru sute de orașe să arunce la aceeași oră în aer parlamente, ministere, centrale poștale și gări... Chiar prima condiție e să nu cugete! Să-i scoți dintr-un azil de idioți sau de surdo-muți și să-i trimeți să execute!...

Sfîrși într-o limbă necunoscută lui Costea Lipan. Își dădu seama și, întorcîndu-se, rîse ca de o slăbiciune pentru care are drept la indulgență :

— Mă ierți? Cîteodată uit în ce țară mă aflu și în ce limbă mă pot face înțeles... De altfel, nici nu țin să fiu înțeles! Își așeză pălăria pe vîrful capului. Pălăria tare și strîmbă, care-i completa aspectul grotesc. Repetă : Nici nu țin să fiu înțeles!... Se uită la pereții goi, la tavanul înclinat de mansardă, la soba de fier, la patul cu pătura aspră. Vorbi cu pălăria pe creștet, nemișcat, ca un om neînsuflețit, de cîrpă ; un om mecanic, din cei aduși pe scenă la reprezentațiile de ventriloci : Tinere, camera aceasta a dumitale îmi amintește ceva foarte vechi... Altă cameră, unde se afla alt tînăr... Undeva, într-o țară care nu importă și într-un an care nu importă... Tot așa, era o fereastră înaltă! De acolo se vedea cerul sus și se vedeau oamenii jos. Viermii jos! Era un pat ca al dumitale, de fier. Un pat de tînăr sărac. Nu importă ce s-a întîmplat apoi... Destul să știi că acolo a îngenuncheat el, lîngă patul acela ca al dumitale, jurînd să nu uite și să nu ierte. Cu mîna pe o mînă rece a jurat!... A coborît pe urmă scările, pentru ca să nu se întoarcă, și de atunci cutreieră lumea oriunde găsește prilej să plătească... Eu lovesc întotdeauna aici! (Ridică degetul înmănușat, de manechin țapăn în articulații, spre tîmpla lui Costea Lipan.) Și nu dau greș niciodată!... Sînt un moșneag, dar încă nu-mi tremură mîna. N-am sfîrșit! Eu plătesc oricui și plătesc pentru toți... Înțeleg! Mă crezi un nebun... Ura niciodată nu e o nebunie! După cum lașitatea nu e numaidecît cumințenie... Acum să-ți fac un serviciu. În astă seară am să te eliberez de omul de afară. Mă voi duce să-i pun o singură întrebare și să-i ofer o țigară. Sînt sigur că va merge cu mine la cea mai apropiată cîrciumă. Am pentru

oamenii poliţiei de oriunde o irezistibilă atracţie şi îţi mărturisesc că le inspir o dezgustătoare încredere. Noapte bună! Şi fă exerciţii! Uite, ţi-l las dumitale! scoase el revolverul din buzunar şi îl aruncă pe pat. Eu am altul, în celălalt buzunar. Fă exerciţii în fiecare zi. Învaţă să tragi întotdeauna aici!

Omul salută sacadat cu pălăria tare, ieşi lipind uşa cu luare-aminte şi începu să coboare scările în spirală, cu oribilele lui ghete cu scîrţ.

Costea Lipan rămase pe marginea patului de fier, cu tîmplele cuprinse în palme. Nu! nu era aceasta! Nu poate să fie aceasta. Dar, atunci, ce?

IV

ARIZONA-BAR

Sînt dimineţi cînd toată viaţa oraşului palpită spumos să inunde din paharul prea plin. Ai spune că toţi s-au trezit dintr-un vis care anunţa un miracol. Şi că toţi au ieşit să-l aştepte.

Pentru aceasta s-a pregătit şi cerul cu albastrul spălat, unde un singur nor alb îşi flutură mătasea festivă. Pentru aceasta şi soarele şi-a lustruit peste noapte alama strălucitoare.

Totul a devenit deodată mai luminos şi mai simplu ; mai plin de speranţe de cum a fost ieri.

Priveşte gestul aerian al copilului cu haina străvezie !

Dacă încă o dată mai sare, o singură dată, va rupe plasa subţire a legilor care-l ţin trist legat de pămînt şi va zbura graţios în haina lui străvezie spre soare.

Chiar cerşetorul din colţ a uitat să întindă mîna cu tînguitu-i milog. Surîde orb la dezmierdarea bună a luminii : el, care n-a văzut niciodată lumina cu ochii lui de albuş, sub sticla ochelarilor, urîtă şi neagră.

Sînt dimineţi cînd toată viaţa oraşului s-a eliberat din fortăreţele sure.

Acum trecătorii sînt voioşi fără pricină. Cu pasul elastic, porniţi să dea un ultim asalt fericirii.

E ceasul cînd nimeni nu poate admite că la capăt există un irevocabil sfîrşit. Opreşte-l din nerăbdătorul avînt şi îi spune : „Unde grăbeşti ? Aminteşte-ţi că nu e departe vremea cînd din toţi care trec şi vin şi se duc nu va rămîne nici măcar suvenirul numelui. Eu văd numai schelete fugind. Eu în fiecare rîs fraged văd dedesubt un craniu rînjind !" El scutură capul şi te priveşte cu milă : „Ce nebunie te-a apucat ?

De unde-ţi mai veniră şi aceste gînduri inepte?" Şi se întoarce să alerge la asaltul lui care sfîrşeşte în nimic.

Lasă-l s-alerge! Reazămă-te de bara unei vitrine. Priveşte-i. Şi vezi dacă nu e înspăimîntător gîndul ca în cincizeci de ani, din toţi cîţi vin şi trec şi se duc, cîţi rîd şi iubesc şi se bucură, nu va mai rămîne niciunul. Nici unul! Nici numele. Închipuie-ţi strada atunci golită de toţi cîţi nu mai încap acum. O stradă pe care ar fugi schelete.

Lasă-i să alerge! Seara întoarcerea e extenuată. Fosforul ochilor, sleit. Pasul se tîrîie. Toţi au tăcut şi calcă privind posomorît în pămînt. Reintră în celulele lor sure.

Se închid cu zăvoare. Pentru ce se închid cu zăvoare?

Numai cei îndărătnici să prelungească minciuna mai merg să cumpere de un ban minciuna cea ieftină, care se vinde c-un ban.

Moartea lui Teofil Steriu a fost neaşteptată şi simplă. Cînd servitoarea, Hanţi, a venit ca întotdeauna, la ceasul fix, să-i anunţe felurile de mîncare din acea zi, l-a găsit rece, în jilţul biroului, ca un funcţionar adormit în lipsa şefului. Nu era nici o urmă de luptă cu moartea. O pagină întreruptă şi condeiul aşezat cuminte alături.

Teofil Steriu, care, în dezinteresarea lui pentru orice spectacol al vieţii, adormea pe unde îl prindea vremea, în tren, la reprezentaţii şi la şedinţele Academiei, trecuse în somnul cel mare cu aceeaşi simplitate. Cum se afla între braţele scaunului, cu bărbia în piept, oricine s-ar fi aşteptat să-l vadă tresărind, ştergîndu-şi cu mişcarea obişnuită sudoarea din jurul gulerului şi apucînd tocul să continue rîndul început.

Dar gîndul se oprise răcit; iar corpul imens nu mai secreta prin porii pielii năduşeala cu atîta vervă popularizată de caricaturile revistelor umoristice.

A fost o moarte simplă, discretă şi fără de mister.

Medicul a trimis după doi oameni puternici din stradă, doi salahori cu şorţ de pînză verde, să-l ridice şi să-l poarte pînă în camera unde să-i pregătească toaleta mortuară.

— Trebuie să tragă ca la vreo sută două$' dă chile! spuse unul dintre dînşii, ştergîndu-şi fruntea cu mîneca şi îndreptîndu-se de şale, după ce l-au aşezat în pat.

— Pă puţin! încuviinţă celălalt. A fost cumplit om!

— Zice că scria istorii prin cărţi...

— Tot ce se poate! În lumea asta sînt tot soiul de meşteşuguri la care nu te bate nici vîntul, nici ploaia. Stai în şezut pe scaun şi faci osînză la inimă. Ian te uită le el! Cîtu-mi-ţi-i buhaiul!... Văd că nu-l boceşte nimeni. Parc-a murit în casă pustie...

— O fi fost un zgîrcit! Un zgripţuroi d-ăla de-şi goneşte neamurile, să nu se mai înfrupte nimeni din talerul lui... Acum ce mai aşteptăm, Vasile?

— Poate ne-om căpăta c-o pomană dă straie, cevaşi! Dintr-un surtuc d-al lui îţi ajunge d-o scurtă blănită şi mai rămîne.

— Eu m-aş mulţumi barem c-o pereche de pantaloni.

— Ca să nu te mai găsească acasă nevasta într-înşii? rîse cel care se numea Vasile. Să vorbim cu bucătăreasa. După cum îmi pare mie, tot dînsa-i tare şi mare acilea.

— Nu-i închidem ochii?

— Ce-s eu, tocmit să închid ochii la morţi? N-au decît să-i închidă slugile lui. Destul l-am cărat!...

Amîndoi ieşiră să umble prin camerele goale, cu uşile vraişte, în căutarea bucătăresei.

Teofil Steriu, întins cu faţa în sus, în patul unde îl aştepta în fiecare dimineaţă, la căpătîi, tava cu ceştile de lapte şi chiflele rumenite, privea cu ochi ficşi, ceţoşi şi indiferenţi, spre uşa deschisă, spre uşa pe unde nu mai putea de-acum înainte să intre nimeni care să-l mai intereseze, măcar cît tînărul deşirat şi lihnit ce furase şi el cîndva o pîine.

Pe măsuţă, plicurile nedesfăcute zăceau teanc.

Se afla şi o telegramă. Era veche de două zile, cu timbrul lipit. Ce i-ar fi putut spune o telegramă? El nu aştepta de mult nimic de la nimeni. El pentru viaţă de mult era mort.

În celelalte odăi se auzeau chei zîngănind şi sertare trîntite.

Hamalii trecură prin antret, tropăind cu toată talpa, vorbind tare şi ţinîndu-se pe urma bucătăresei. Soneria telefonului chema îndărătnic şi neîntrerupt.

Pentru capitală, înmormîntarea a fost un eveniment vrednic de memoria marelui dispărut. Au sosit delegații din orașe îndepărtate și s-au anunțat discursuri unde fiecare, vorbind despre marele mort, n-avea să se uite mai cu seamă pe sine.

Cortegiul a plecat în după-amiaza cu soarele firav de primăvară de-a lungul străzilor mișunînd de lume voioasă, fiindcă ieșise întîia dată după o iarnă urîtă și lungă cu haine ușoare și noi. Era un cortegiu foarte impunător. Lanțul trăsurilor și cupeurilor se înșiruia atît de prelung în urmă, încît tramvaiele se îngrămădeau imobilizate, așteptîndu-l să defileze. Erau și perdele negre la becuri. Se afla și muzică, și soldați.

Toți se numărau, mirîndu-se că sînt atît de mulți. Cînd vedeau un fotograf ori un operator de la jurnalul cinematografic pregătind din balcon țeava neagră a aparatului, nu știau dacă trebuie să surîdă sau să plece capul smeriți. Își întorceau fața în orice caz, ca să intre în raza aparatului, pentru a se admira a doua zi în ziar și sîmbătă pe pînza de cinematograf.

Erau atît de mulți, fiindcă o asemenea înmormîntare însemna un norocos prilej să se vadă și să schimbe păreri după atît de precipitatele întîmplări din ultimul timp.

Guvernul fusese înlocuit. Se pregăteau alegeri. Opoziția proaspătă și cu opoziția mai veche nu găsiseră încă puncte comune să cadă la înțelegere pentru lupta umăr la umăr. Unii se căzneau să încheie cartel. Ceilalți se căzneau să-l împiedice.

Acum se întîlniseră în urma dricului și, în pas încet, discutau, puneau la cale întrevederi, pipăiau anumite dificultăți și se prefăceau că au uitat anumite cuvinte grele, schimbate doar cu cîteva săptămîni înainte.

Gică Elefterescu strîngea mîinile toate cîte îi ieșeau în cale și părea atît de mîhnit, încît s-ar fi spus că așteaptă personal condoleanțe ; deși după articolul scris de defunct odinioară, nu mai știuse altceva despre Teofil Steriu decît că a fost un om curios, care s-a izolat de urîțeniile și frumusețile lumii, să scrie un maldăr de cărți.

Cînd uita însă tristețea solemnă de circumstanță, schimba ochiri scurte de complicitate și de satisfacție, cu toți căpitanii gărzii sale electorale în păr. Tactica lui triumfase încă

o dată. Revenise la Justiţie, izbutise să îndepărteze de pe lista ministerială doi concurenţi decapitaţi. Dăduse din nou delegaţie de procuror general lui Constantin Lipan, şi înainte de alegeri chiar se pregătea să lichideze ultimele fortăreţe ale taberei adverse din guvern. Ceea ce-l îngrijora deocamdată mai mult erau conciliabulele de la spatele său. Trei fruntaşi ai opoziţiei, deşi din trei partide deosebite, conversau de cînd a pornit cortegiul, cu o cordialitate suspectă. Aceasta nu-i plăcea!

Rămase înadins în urmă şi se intercală între dînşii. Încleştă mîinile îndelung, cu o durere neconsolată.

— Bietul Steriu!... Mare pierdere pentru ţară! I-am spus întotdeauna că asemenea viaţă... De altfel, mie mi se datoreşte că am decis guvernul să-i facă funeralii naţionale. Nu fiindcă îi datoram o poliţă de recunoştinţă, ca unuia care m-a cunoscut mai bine decît toţi şi mai înainte de toţi, cu ochiul lui de neîntrecut psiholog. Avea el nevoie de recunoştinţa mea? Am făcut-o fiindcă o ţară nu trăieşte numai prin politică... Despre noi nimeni n-are să mai ştie nimic cînd om fi oale şi ulcele, măcar că ne sacrificăm viaţa pentru binele obştesc...

Ceilalţi tăcură. Îşi făcură semn să continue discuţia lor după înmormîntare.

Gică Elefterescu aprinse o ţigare, fumînd în pumn, cum proceda la şcoală, discret. Fumul se înălţă uşor şi albastru în aerul străveziu.

— Se spune că n-a suferit de loc. Fericită moarte! Ce zici, doctore?... întrebă generalul Ignaţiu Zalomit, îmbălsămat în uniforma de mare ţinută, care mirosea a magazie de echipamente şi a ladă de campanie.

Doctorul Mihai Pop-Spătaru tocmai alegea din cutia de email o pastilă parfumată.

Răspunse, ţinînd bomboana în vîrful degetelor înmănuşate:

— Pentru el a fost o moarte fericită. Pentru noi, nu!... Cred că preţuia mai mult decît jumătate din turma aceasta care ne tîrîm tălpile după dînsul. Era încă în puterea vîrstei. Mai putea lucra zece-cincisprezece ani.

— Asta mă miram şi eu! Înţelese cu urechea lui de surd generalul Zalomit. Pentru un simplu locotenent de rezervă

prea mult tămbălău !... Am auzit că era şi antimilitarist, pacifist şi alte isturi. Boala vremii !...

Convoiul trecea şi se oprea în străzi cu soare, în primăvara bună şi caldă pe care Teofil Steriu tot n-ar fi observat-o.

Era ceasul cînd la masa de scris, în haina lui îmbumbiată pe corpul enorm, cu ferestrele închise, înşira slova măruntă pe hîrtie, absent de la tot ce există în univers.

Teii din marginea trotuarelor dăduseră frunză subţire şi fină, de-un verde fraged, peste care nu se aşternuse încă praful murdar. Trecătorii se opreau să-şi ridice pălăriile ; mulţi nu ştiau cine e mortul şi nici n-ar fi ştiut mai mult dacă i-ar fi aflat numele ; pe urmă porneau cu pasul viu spre viaţa lor. Erau şi perechi cu braţul strîns cald, plecîndu-se să privească unul în ochii celuilalt cu o însetare nemărginită, care mîine va sfîrşi în oboseală şi saţietate, certuri, gelozie, reproşuri.

— Au sosit rîndunelele ! Priveşte colea, pe sîrma de telegraf !.... spuse cu bucurie o fată cu ochii albaştri umbriţi de pălăria albă, de pai.

Teofil Steriu, chiar dacă nu s-ar fi aflat în sicriu, cu pleoapele închise vieţii, tot n-ar fi ştiut că rîndunelele au sosit.

Mirel Alcaz ajunse convoiul cu un automobil şi sări sprinten, aruncînd ţigarea şi distribuind o dată cu strîngerile de mînă ştirile ultime. Se alătură de cortegiu, răsucind capul în dreapta şi în stînga, îndărăt şi înainte, să-şi memoreze cine-i prezent şi cine lipseşte.

Şopti la o ureche :

— Astăzi s-a redeschis dosarul Petrolul—Iordan Hagi-Iordan. Nebunul de Lipan de astădată o face lată... Are să-i joace şotia lui Gică precum te văd !...

Vestea trecu din ureche în ureche. Unii mai curioşi se desprinseră să vină la Alcaz, ca să capete informaţii directe.

Dricul înainta încet, încărcat de toate florile primăverii. Teofil Steriu tot n-ar fi mirosit aceste flori.

De altfel, toţi îl uitaseră. Din tot cortegiul lungit dîră în urma carului mortuar pînă la capătul străzii, el era cel care interesa acum mai puţin pe cei veniţi să-l întovărăşească în drumul final. Rezerva de la început se risipise. Toţi vorbeau tare. Fumau şi comentau evenimentul senzaţional al dupăamiezii. Unii pistuiau vînzătorii de gazete şi aruncau din

mers ochii pe *Ultima Oră*. Poeţii tineri îşi aduseră aminte cît s-au zaharisit cei bătrîni. Scriitorii bătrîni îşi schimbau amabile răutăţi de confraţi. Se vorbea cu satisfacţia dintotdeauna despre expoziţiile ratate şi despre premierele căzute. Despre un scandal conjugal, un divorţ şi o descindere într-un cuibar de stupefiante. Soldaţii scoşi din cazarmă să dea onoruri unui mort despre care nu mai auziseră pînă acum îndreptau priviri îmbietoare slugilor din acest cartier necunoscut. Se hotărau să revină în permisia de duminică.

În cutia închisă de metal, Teofil Steriu trecea legănat în pasul celor şase cai cu mantii negre şi pompoane, printr-o lume şi un soare şi o primăvară pe care tot nu le-ar fi văzut, chiar dacă nu s-ar fi aflat cu negrul capac astupat peste ochi.

Pe aceleaşi străzi mai trecuse şi printre aceiaşi oameni în toate primăverile cîte au fost; dar pentru el încă de pe atunci nu existau. Nu exista decît masa de scris, cu foile albe lucioase şi o lume care era numai a lui, crescută şi însufleţită din el.

— Nu văd pe nimeni din familie. N-avea nici o rudă? întrebă Mirel Alcaz.

— A venit azi-dimineaţă o băbătie!... informă repede un reporter pipernicit şi vioi. Un fel de ţărancă bătrînă sau o mahalagioaică. Lăptăreasă, cică... Am găsit-o acasă la el, bocindu-se... Eram cu sculptorul Han, cînd i-a luat masca. O femeie foarte simplă. Spunea că-i mama lui. Îl bocea: „Puiul mamii, pui!“ Şi nu-l recunoştea. Pesemne că-l vedea tot băieţaşul din clasa întîia de liceu, cînd a plecat pentru totdeauna de acasă. La început se văitase că nu-i băiatul ei... Parcă avea să i-l fure cineva!... „Puiul mamii, pui!“ Cred şi eu că n-avea cum să-l recunoască. Un pui de o sută douăzeci de kilograme!... Zice că-i făcuse o pensie!... A rămas acasă, să păzească lucrurile. Cică să nu i le fure nimeni!... Se pare că-i o babă foarte avară... Nu mai văzuse tablouri. Întreba cît costă. Nu mai văzuse cărţi şi întreba unde-s cărţile pe care le-a scris puiul mamei, pui! Cum, numai atîtea au rămas? Că el, după cîte a auzit, scrisese cu duiumul, să umple toată ţara!... Pe urmă a început să strîngă cheile. Şi a cerut slujnicei, Hanţi pe nume, să-i facă o listă de tot ce se afla în casă, fiindcă ea nu ştie să scrie. Slujnica o sfătuia să rămînă în casa puiului mamei, pui, fiindcă era

proprietatea lui, şi nimeni n-are drept s-o alunge. Ea, nu! Că nu poate lăsa vacile. Are două vaci. Şi la gîndul că le-a lăsat acasă, pe mîini străine, a început să le bocească şi pe ele : vacile mamei, vaci ! Iată un subiect de nuvelă pe care Teofil Steriu nu s-a gîndit s-o scrie niciodată !...

— A trimis şi regina o coroană ! îşi exprimă uimirea generalul Ignaţiu Zalomit.

— Te cred şi eu, don general Sesotris ! A fost doar cel mai mare scriitor al nostru. Preşedintele Academiei ! îi răcni în ureche reporterul.

— Foarte bine ! pricepu generalul surd în felul său. Foarte bine ! Să pui la ziar. Prea mult pentru artilerie şi nimic pentru infanterie. Aceasta am spus-o eu pe la 1899—1900 lui Mitiţă Sturza şi nu m-a ascultat... De asta ne ducem pe rîpă !...

— De ce nu-ţi cumperi un microfon, domnule general ? Au ieşit un fel de aparate... Microfon. Mi-cro-fon !

— Ştiu ! Ştiu ! Lasă, nu striga aşa, că doar nu-s surd. Am să vînd „Creditul Minier" şi am să cumpăr „Reşiţe".

La cimitir serviciul religios a fost lung, iar jalnicile cuvîntări, numeroase.

În jurul mormîntului cu hîda gură de ţărînă căscată făcuseră cerc, în haine solemne şi negre, toţi cei care ascultau vorbitorul, aşteptînd ca pe urmă vorbitorul să treacă în locul lor şi să-i asculte pe dînşii. Unii, grăbiţi au călcat rîndul, luînd înaintea celor înscrişi ; alţii au avut atîtea de spus, încît le venea lor singuri să caşte. Erau şi acei care toată viaţa îl bîrfiseră şi îl descopereau acum gloria neamului.

Soarele, cu toţi milostiv, îşi juca razele calde în toate cheliile lucii.

La spatele acestei gărzi negre se afla, ridicîndu-se în vîrful degetelor, mulţimea cea simplă, pentru care într-adevăr Teofil Steriu existase. Tineri şi femei, liceeni în uniforme, oameni pe care nu-i observă nimeni niciodată pe stradă şi cărora nu le-ar şti nimeni numele chiar dacă i-ar vedea : cititori care-au crezut, au suferit şi au sperat cu lumea din cărţile lui Teofil Steriu. Aceia nu veniseră să fie prezenţi, să se arate şi să fie văzuţi ; dar dînşii nu aveau parte acum să vadă nimic alt decît un perete de capete şi de cefe, de spinări negre, astupîndu-le mortul lor. Mai vedeau doar aţele albastre de fum din căţuiele cu tămîie şi

fumul elastic şi negru al luminărilor, înălţîndu-se molatic spre cerul primitor.

— Mergem să ne mişcăm puţin ? Am cîţiva prieteni aici, cărora nu le-am mai făcut de mult vizită !... rosti Leon Mătăsaru, prinzînd braţul lui Ion Ozun.

Îşi făcură loc prin mulţime.

Amîndoi plecară printre monumente şi cruci. După grilajuri se vedea pămînt răscolit, cu răsaduri proaspete de flori. Dar cele mai multe morminte se aflau într-o mută şi mare uitare.

Aceasta nu împiedicase primăvara să îmbrace mesteacănii plîngători într-o balansată şi încă diafană perdea de frunze mărunte. Iarba creştea viguroasă şi deasă. Flori sălbatice şi proletarizate săltaseră vînjos printre scaieţi. Era în acest ţinut tăcut al morţilor o victorioasă irupţie a vieţii vegetale.

Departe, se înmuia linia viorie a orizontului peste cîmpuri, şi de cealaltă parte, oraşul îşi îneca vîrful acoperişurilor în fum de furnale.

Leon Mătăsaru privi într-acolo, pe urmă cuprinse rotund oastea fără număr a crucilor de aici.

Făcu un gest neisprăvit cu mîna, pe rînd, spre oraşul de departe ; spre crucile din jurul lor.

— Dacă toţi, cînd sîntem acolo, ne-am aduce aminte, o singură dată pe zi, că există şi aceasta, poate viaţa noastră ar fi altfel...

Pe urmă, după un timp :

— Ştii că eu de douăzeci de ani nu mai vorbeam cu Teofil Steriu ? Am fost prieteni foarte buni. Fraţi !... Într-o zi ne-am certat de la un nimic. Un cancan de cafenea. Poate nici atît !... Bunăvoinţa prietenilor !... Aceasta s-a întîmplat pe vremea cînd el mai venea o dată pe lună la cafenea, înainte de a se închide în viaţa pe care a dus-o. L-ai cunoscut mai bine ?

— Nu mult... Dar îndestul ! vorbi Ion Ozun. Destul ca să preţuiesc în el ceea ce puţini poate au cunoscut. Sub înfăţişarea întotdeauna placidă şi de atîtea ori morocănoasă, eu am avut prilej să aflu ce ascundea... M-a ajutat cînd am sosit singur aici, sărac şi străin. Mi-a dat chiar să mănînc.

Ion Ozun respinse cu mîna o prezenţă supărătoare.

Nu amintirea iernii de ger şi de foame ; după-amiaza cînd Teofil Steriu a lepădat deodată indiferenţa dintotdeauna

să-l cheme la el. Ci respinse suvenirul privirii de mustrare şi de ironie şi, poate, de milă, cu care simţea că Teofil Steriu îl urmărise în drumul lui de mai tîrziu.

Se simţea vinovat. Îl înşelase. Nu fusese vrednic de încrederea lui : el, care renunţase la tot ca să devină acum aproape un alt Mirel Alcaz, doar încă nu destul de abil şi încă nu destul de cinic.

— Să mergem pe cealaltă potecă... Prietenii mei sînt mai departe ! spuse Leon Mătăsaru, pornind alături printre grilajuri, cu pardesiul lui dezbumbiat, cu pălăria pătată gras şi cu ghetele care n-au mai fost lustruite de un an. Ţi-am spus că am fost într-o vreme eu şi Teofil nedespărţiţi, şi că după aceea nu ne-am mai vorbit. Regret acum şi ştiu că regreta şi el. Am amînat întotdeauna !... Spuneam : „Am să mă duc mîine, să-i apuc mîna şi să-i trec braţul celălalt după gît : Prietene Teofil ! Frate Teofile !"... Poate şi el va fi gîndit la fel. I-o citeam în privire, cînd întorcea ochii. Ne oprea nu ştiu ce. Fără îndoială, ne oprea şi siguranţa că puteam amîna aceasta pe „mîine". Acum, mîine pentru el nu mai există. De altfel, nici pentru mine... Stătu să vorbească, rezemat cu spatele de piatra unui cavou : Era singurul dintre confraţi pe care într-adevăr îl stimam. El singur înţelesese că nu e destul să fii sau să te crezi născut cu talent. El ştia că talentul implică o teribilă răspundere. Că din momentul ce ţi-a fost dăruit, trebuie să devii sclavul lui, să-l serveşti... Ceilalţi, cei care au scris o carte şi o tîrîie după dînşii o viaţă, îl acuzau că se izolează să lucreze în afară de contactul cu realitatea. Ca să creezi, nu e nevoie numaidecît să paşti realitatea cu ochii, ca viţeii iarba cu botul, pentru a da minţii ce rumega şi condeiului ce scrie ! În cei dintîi ani el trăise viaţa din greu şi amar. Învăţase ce înseamnă realitatea epocii noastre, să-i ajungă pentru o sută de cărţi !... Căci de la o anume limită înainte ce-ţi mai poate spune nou ? Şi ce săvîrşeşte nou această realitate în care trăim ?... Bănci şi uzini, ca să îmbogăţească mai fără măsură pe unii şi ca să flămînzească mai fără milă pe alţii. Politicieni neobrăzaţi, ca domnii miniştri pe care i-ai auzit jelindu-l în numele patriei şi al poporului ! Judecînd bine, într-un stat se află concentrată toată umanitatea, cu martiri, cu tirani, cu pezevenchi, cu naivi... Dacă l-ai privit o dată şi l-ai înţeles o dată, nu mai ai ce afla nou

asupra umanităţii. Doar, toate, pe altă scară... De altminteri, bănuiesc că singurătatea şi izolarea aceasta a lui erau mai mult un fel de pudoare. Uneori pleca, dispărea cine ştie pe unde... Nu m-ar mira să aflu că-şi împrospăta şi-şi verifica anume ştiinţe mai vechi... N-ai observat ce ochi teribili avea sub aspectul somnolent şi placid ? O singură sclipire a privirii îi ajungea să cuprindă totul şi să pătrundă dincolo de ceea ce vedem noi în oameni, în natură, în viaţă... Viaţa ?... Pe mine viaţa m-a risipit !... De zece ani n-am scris un singur vers. Piesa care mi-a dat aşa-zisul mare succes mi-e străină... N-o mai recunosc !... E desprinsă de mine de atîţia ani ! Nu e bună nici pentru ceea ce-mi dă. Îmi dă bani, cu care n-am ce face, fiindcă nu mai pot cumpăra cu aceşti bani timpul pierdut. Altceva ce-aş cumpăra ? Pe mine mă dezgustă şi o haină nouă... Teofil Steriu a avut tăria să se apere de aceasta. S-a salvat la timp. Ştiam că pentru un lucru nu mă iartă. Pentru ceea ce n-am făcut ! Pentru acest timp pierdut. Nu mi-o ierta cu o durere de frate !... Acum e prea tîrziu să-i spun că l-am înţeles şi că durerea lui mă durea încă mai mult pe mine... Să mergem. Într-acolo sînt prietenii mei. Tovarăşii tinereţii, care nici ei n-au făcut nimic ; n-au lăsat în urmă aproape nimic. Ei au însă o iertare !... Au murit înainte de timp, ca mai toţi din generaţia mea... La începutul tinereţii. Ca această necunoscută de-o pildă.

Arătă din treacăt o fotografie pe sticlă, prinsă în marmura unui monument. Un cap de copilă, cu ochi sclipind de rîs tînăr şi cu obrazul tînăr.

— Citeşte anul morţii... 1887... Cine-şi mai aminteşte de ea ? Îi mai rosteşte cineva numele ? Trăieşte în vreun suvenir ? Revine în vreo conversaţie de bătrîni ?... Aceasta e moartea totală. Neantul !

— Totuşi, ceea ce cred eu că e mai îngrozitor decît aceasta, spuse Ion Ozun, e poate că pentru dînsa a fost mai bine să moară aşa ! Să moară atunci ! Uită-te şi dumneata ! Ce minunat îi sclipeau ochii în tresăltarea aceasta de rîs tînăr şi fără grijă ! Cu rîsul acesta şi cu obrazul acesta fraged, neîntinat a plecat din viaţă aşa cum o arată această imagine. Ar fi fost astăzi o babă plicticoasă, cu umbrelă şi pelerină demodată. O pensionară care se ceartă la ghişeul de percepţie şi pe care o dă uşierul afară. Aşa, a luat tinereţea cu

ea. N-a cunoscut moartea din viaţă !... Moartea înceată şi respingătoare.

— Poate !... încuviinţă Leon Mătăsaru. Am ajuns. Aceştia sînt. Aici sînt.

Locul era mai tăcut şi pustiu. Morminte sărace. Morminte părăsite ; definitiv redate pămîntului. Cu iarbă deasă şi cu flori de cîmp. Crucile — scufundate şi fără nici un nume.

Un fluture trecea prin aer ca o floare vagabondă.

Ion Ozun se trase în lături, să nu turbure gîndul poetului.

Leon Mătăsaru, cu pălăria în mînă, cu fruntea în soarele trandafiriu al asfinţitului, privea pămîntul gol. Ion Ozun îl văzu aşa cum îl arătau gravurile de acum zece şi cincisprezece ani : cu fruntea înaltă şi pură, cu ochii umbriţi de acea tristeţe cosmică a poemelor, pe care el le învăţase pe de rost pe băncile şcoalei. Dar gura era acum chinuită şi părul de pe tîmple căzut.

— Erau trei... spuse înecat Leon Mătăsaru. Erau tineri şi aveau drept să spere orice de la viaţă...

Le rosti numele. Ion Ozun cunoscu astfel că acolo, sub pămînt şi sub iarbă, se afla un pictor, un poet şi un cronicar, pe care manualele îi pomenesc drept trei mari făgăduieli secerate în cea dintîi tinereţe.

— Eram nedespărţiţi... O ceată foarte zgomotoasă şi insuportabilă, clocotind de proiecte ! Nu poţi şti cum iubeam viaţa şi cum ne iubeam meşteşugul nostru. Nu ne încăpea lumea !... Credeam că n-or să ne mai ajungă anii pentru cîte aveam de isprăvit... Poate e mai bine aşa, cum spuneai adineori. S-ar afla acum, poate, alături de ceilalţi, rostind un plicticos şi plin de vanitate discurs. Am fi poate duşmani, de la cine ştie ce neînsemnată glumă. Poate ne-ar roade invidia... Poate nu ne-am întinde mîna şi am aştepta un „mîine", amînîndu-l pînă ce devine ireparabil... I-a cruţat moartea de asemenea sfîrşit ! Căci aceasta e soarta pe care ne-o rezervă şi la care ne condamnă societatea în care trăim... E vina ei ? Vina noastră ?... Poate a amîndorura... Sigur că da !... Mă hotărîsem, îţi mărturisesc, mă hotărîsem să le ridic trei cruci de marmură cînd am văzut că piesa îmi aducea atîţia bani cîţi nu-mi trebuiau. Vorbisem cu prietenul Han să le făurim pentru o grădină busturile de bronz.

Prostii ! Deşertăciune pe care ei ar fi respins-o. Le stă mai bine aşa !... Mormintele şi catedralele abandonate îţi vorbesc altfel... Să plecăm ! Au să ne închidă aci, cu morţii...

Grăbiră pe potecile strîmte.

Cimitirul se golise.

Teofil Steriu rămînea în urmă, cea dintîi noapte sub pămîntul ud, cu toată movila de cununi proaspete pe piept, din care în scurtă vreme n-au să mai fie decît sîrme urîte şi un mototol putred de frunze. Rămînea cea dintîi noapte — cea mai grea — pînă cînd cimitirul îl încorporează poporului său pacificat, imobil şi mut.

— Eu ştiu un vin bun, într-un local unde sînt servit bine ! anunţă Leon Mătăsaru tîrziu, cînd au ajuns în Bulevardul Academiei. Am nevoie în astă seară întîi să-mi amintesc. Apoi să uit. Mergi ?

— Dacă bineînţeles mutra mea... acceptă Ion Ozun cu modestie, bucuros să se afle împreună cu unul din idolii adolescenţei sale.

— Lasă mutra ! O dată n-are să devină obicei. Trebuie să ştii că eu am oroare de toată familia noastră : scriitori, pictori, gazetari, actori... Eu îmi petrec nopţile cu nişte funcţionari necăjiţi şi obscuri, care habar n-au de literatură şi de veninurile noastre. Aceasta nu-i împiedică să fie nişte oameni foarte de omenie. Dimpotrivă !... N-au de împărţit cu mine nimic. Nu-mi azvîrl cu paharul în cap pentru cine ştie ce controverse estetice ; iar veselia lor nu-i spurcată de nici un rînjet confrăţesc. În astă seară am însă nevoie să-mi amintesc despre ceilalţi, rămaşi acolo sus, ca pe urmă, pentru încă o bucată de vreme, să uit... Haidem ! Îţi spun că vinul e bun şi că sînt servit bine... Am să-ţi fredonez un cîntec pe care îl cîntam cu ei... Cîntecul nostru...

Aşa au plecat şi aşa au cutreierat noaptea în localul unde exista un vin bun şi unde Leon Mătăsaru era servit bine ; pe urmă în alte şi alte localuri, cu băuturi mai puţin bune şi unde au fost serviţi mai puţin bine.

Aceasta nu mai avu de la o vreme nici o însemnătate nici pentru Leon Mătăsaru, nici pentru Ion Ozun. Au fost pe rînd fericiţi, trişti şi veseli ; au lăcrimat şi s-au săru-

tat. Au cîntat şi au observat apoi că mesele încep să se depărteze şi să se apropie bizar: ceea ce li se părea totuşi foarte normal şi plăcut.

Pe urmă, tîrziu, după ce s-au tras pretutindeni toate obloanele, un taximetru — cel mai ciudat taximetru din capitală, cu mers în zigzag şi cu facultatea de a trece vertiginos prin ziduri şi prin stîlpii de felinar — i-a adus la „Arizona-bar".

Un picolo în vestă roşie şi cu tichia pe o ureche le-a dat ajutor să coboare. Aveau neapărată nevoie.

Apoi le-a deschis uşa, poate fiindcă voiau să intre pe fereastră. Însă Leon Mătăsaru nu s-a lăsat convins decît atunci cînd Ion Ozun l-a ameninţat cumplit de mînios că-l bate, fiindcă îl compromite.

— Ai da tu în mine, Ozunule? se miră îndurerat Leon Mătăsaru. M-ai bate tu?

— Sigur! Intri pe uşă sau te bat? afirmă cu tărie Ion Ozun, care, aşa cum se afla atunci, n-ar fi simţit nici o remuşcare să-şi ia la scărmănat idolul adolescenţei ca pe-un mardeiaş din mahalaua lui.

— Ei bine, atunci, na, intru pe uşă! renunţă cu mărinimie Leon Mătăsaru. Eu nu-s încăpăţînat ca tine!

Intră pieziş. Şi constată că există o providenţă, de vreme ce singura masă liberă se afla chiar lîngă uşă, dispensîndu-l de riscurile unui aventuros voiaj pînă în celălalt capăt.

Bătu în lemn şi se aplecă repede după pumn, să-l prindă îndărăt, fiindcă i se păru că pumnul avea o condamnabilă tendinţă să evadeze, desprins din încheietură.

Bătu şi comandă, global:

— Vin! Şampanie! *Whisky*! Orice; de toate!...

Chelnerul, mai sceptic în evaluarea capacităţii de consum a clienţilor, aduse deocamdată numai o frapieră cu şampanie.

Barul era lung, lăcuit, geometric; numai lemn lustruit şi metal nichelat.

Dar atmosfera era înăbuşitoare. Ventilatorul, vîjîind, nu prididea să absoarbă fumul compact în spirale. Becurile opalescente luminau ca într-un fund de mină. Un *quator* rusesc, în cazacă neagră, cînta *Luntraşii de pe Volga*, şi Ion Ozun, la înfăţişarea frunţilor plecate sub suflul vast

de tristeţe, simţi o neapărată nevoie să suspine, să ofteze, să plîngă, zdrobit de durerea şi amarul luntraşilor de pe Volga. Se birui cu o ultimă încordare adunată din drojdia conştiinţei, la gîndul că în sală se aflau atîţia prieteni şi încă mai mulţi cunoscuţi. Avu aceeaşi tărie cînd jazul cîntă o havaiană cu modulaţii de jale ancestrală, deşi i se păru insuportabilă amintirea că Teofil Steriu n-a trăit niciodată momentul acesta şi că de acum nici nu o să-l mai poată trăi.

Prin irizaţii care făceau să se clatine totul în fîşii luminoase de curcubeu, văzu că Leon Mătăsaru, de unul singur, se deda unei îndeletniciri stranii, spre înveselirea vecinilor de la celelalte mese. Prinsese un căţel jigărit, scăpat înlăuntru printre picioarele celor care intrau şi ieşeau. Îl îndopa cu o răbdare de doică, turnîndu-i pe gît şampanie cu linguriţa. Pe urmă îl ridică de pielea cefii şi îl boteză cu un gîlgîit de şampanie în cap, dîndu-i numele singurului cronicar dramatic care i-a terfelit piesa de nu mai făcea nici două parale.

Ion Ozun nu se miră de loc. Găsea aceasta chiar foarte firesc. Entuziasmat, deşertă două pahare unul după altul pe gîtul său, nu al căţelului jigărit, după care îndată se volatiliză într-o lume ireală şi celestă, fără legile gravităţii şi fără dimensiuni.

Nu-i mai păsa de cei care-l văd şi-l cunosc.

Erau cu toate acestea îndestui...

Chiar la masa din faţa lor, Iordan Hagi-Iordan se afla înconjurat de o lume zgomotoasă şi cu veselie foarte înaintată. În smochingul gata să arunce în aer nasturii, era stacojiu la maximum, încît s-ar fi crezut că aceasta e seara atacului inevitabil de apoplexie. Rîdea cu maxilarele late, parcă mai late de cînd îşi răsese mustăţile uriaşe, ascultînd glumele individului cu faţa scofîlcită şi verzuie. Individul cu privire piezişă de intrigant şi cu o aţă de păr făcînd virgulă pe fruntea untdelemnoasă, nedespărţit de el în ultimul timp. Avea un fel deosebit de a istorisi anecdotele cele mai scabroase, fără nici o tresărire a feţei : corect, grav şi glacial. Iordan Hagi-Iordan exploda în hohote groase de rîs şi arunca priviri triumfale în jur, ca unul care ar fi contribuit cu ceva la paternitatea acestor istorii.

Venise înadins şi aici, după ce colindase toate localurile de noapte.

Astfel, dovedea tuturor cît de puţin e îngrijorat el de ameninţările justiţiei şi de manoperele lui Gică Elefterescu. Se ştia cu arme tari în mînă şi cu aliaţi puternici în spate. Îşi făgăduia o repede şi totală revanşă. Însă rîsul îi rămînea feroce, iar în fundul ochilor creştea pe măsura paharelor un întuneric răutăcios şi ameninţător.

La masa de alături, Fredy Goldamm, prudent, încercase de două ori să plece. Dar tovarăşa lui, o femeie tuturor necunoscută, înaltă, cu ochii mari şi superbi, se împotrivise, fiindcă îşi găsise un dansator pe măsura ei, Scarlat Bosie.

Cînd lunecau împreună, în lumina becurilor schimbată — verde-violetă — celelalte perechi se opreau să-i privească. Rochia fluidă a femeii oscila înfăşurîndu-se în jurul bărbatului, ca firele de algă într-un fund legănat de ocean. Lanţul subţire de platină de la mîna lui Scarlat Bosie îi dezmierda uşor catifeaua albă a pielii. Erau într-adevăr o incomparabilă pereche, vrednică de-o placardă — reclamă a barului ; alcătuind un singur şi elastic trup. Iar ea nu-l îndemna din ochi decît la dansurile cu mişcări lascive şi lungi.

Atunci două fiinţe se aflau în sală care se uitau cu buzele strînse, silindu-se să pară nepăsătoare şi să surîdă : Fredy Goldamm la o masă, Ana Mereuţă la alta. Scarlat Bosie venise împreună cu Ana şi cu Guţă Mereuţă. Dispăruse, se întorsese şi iar plecase.

De fiecare dată cu ochiul mai turbure sub sclipirea de sticlă a monoclului.

Ana ştia acum. Se ducea la club. Pierdea. Se întorcea şi pleca iar.

În ultimele săptămîni mereu a pierdut, şi din pricina aceasta se poartă cu dînsa din ce în ce mai nesuferit. E mereu preocupat. Răspunde duşmănos la întrebări. Se poartă cu dînsa mai tot aşa cum îi vorbeşte ea acasă lui George cînd devine Guţă. Iar acum a mai apărut şi femeia aceasta !

Îi fu recunoscătoare cînd Scarlat îşi aminti că şi ea dansează şi o invită.

— De ce mă torturezi, Charles ? îl întrebă şuierat, prefăcîndu-se a surîde, ca şi cum rostea cea mai şăgalnică şi răsfăţată glumire.

— Începi iar ? replică el cu acelaşi surîs pentru ochii spectatorilor, care făceau prin contrast răsteala stăpînită a glasului încă şi mai crudă.

— De două săptămîni te porţi cu mine, Charles, într-un mod !... Nici nu mai ştiu ce să cred...

— Crede ce pofteşti !... continuă Scarlat Bosie să zîmbească suav. Crede ce vrei ! Înţelege că nu pot să am grije numai de nacafalele tale. Sînt într-o situaţie disperată. Ţi-am spus ! Două sute de mii, care nu erau ai mei ; pe lîngă sfertul de milion al meu, ultimul fond de rezervă. Mîine nu-mi rămîne decît...

— Ce vrei să faci, Charles, pentru Dumnezeu ? se sperie Ana strîngîndu-i încleştat mîna.

Continuau să danseze printre celelalte perechi, izbutind să păstreze figură şi privire şi vorbă şi surîs de oameni care se amuză la acest ceas, cu toate desfătările pe care le îngăduie acest ceas şi acest loc. Dar surîsul şi vorba şi privirea, toate lăsau să străbată pentru un ochi mai atent, de sub faţa lor înşelător voioasă, strigătul singuratic al fiecăruia. Poate că nici nu erau numai ei doi din acest bar încercînd să se mintă într-asemenea veselie crispată.

— Ce vrei să faci, Charles ? Şi de ce mă mai torturezi cu femeia aceasta ?

— Uit !... Vreau să mă ameţesc şi să uit ! Gîndeşte că mîine...

Lanţul subţire de platină îi alinta acum şi mîna Anei la încheierea pumnului, cu o dulce senzaţie fizică înfiorată de amintiri, memoria cărnii ; acolo unde Scarlat începea să o sărute de obicei, urcîndu-şi buzele spre umăr.

Muzicanţii, înfierbîntaţi de şampania trimisă de Hagi-Iordan, păreau atinşi de paroxismul delirului acrobatic. Dopurile pocneau. Chelnerii se strecurau şerpuit printre perechi. Afară era o noapte de april cu sclipet de stele — dar cerul pentru cine mai exista ?

— Şi nu se poate face nimic ? întrebă Ana.

— Ce să se poată face ?... Am banii mîine ? s-a terminat ! Plătesc şi n-a fost nimic. N-am ?...

— Charles... tu ştii bijuteriile mele! Sînt multe şi de preţ. Nu le port niciodată... Sînt o moştenire. Mă mulţumesc cu coliere de cristal, de jad, de perle japoneze; tocmai fiindcă cele moştenite sînt prea grele şi lucrate în stil de epocă... Am şi nişte acţiuni despre care Georges nu se interesează niciodată... Dacă într-adevăr înţelegi ce însemnezi tu pentru mine...

— Ce-ţi veni? Cum ţi-ai putut imagina aceasta? întrebă indignat Scarlat Bosie.

Dar mîna lui o strîngea captivă mai încleştat şi indignarea sună moale, fără convingere.

— Uite... Mîine dimineaţă trec pe la tine. N-are să ştie nimeni niciodată... Însă nu mai dansa cu femeia aceea, Charles! Tu pentru dînsa vii aci cînd nu eşti cu noi?

— Cum poţi să-ţi închipuieşti aceasta, Annie? E întîia oară cînd o văd...

— Adevărat?

— Cînd ţi-am minţit eu? Să ne oprim. *Pauvre* Georges!!... I s-a lungit nasul privind la noi şi aşteptînd... vorbi Bosie generos şi cu glas îmbunat.

Într-adevăr, Guţă Mereuţă aştepta în faţa paharului neatins, cu o resignare de martir. El nu găsea nici o plăcere în aceste nopţi pierdute, unde îl tîra Ana şi pe care le-ar fi schimbat cu un jîlţ înaintea sobei, unde să citească ziarele în papuci şi în halat.

Se ridică să le facă loc. Nopţile acestea sau poate altceva i-au mai lungit încă nasul prelung de proboscidian şi i-au mai înceţoşat ochii, de la o vreme parcă mai mici şi parcă mai îndepărtaţi spre tîmple. Gulerul smochingului îl gîtuia. Se uită la ceas. Ana se uită în oglinda poşetei.

Dar ea privea cu gîndul dus. Urzind planul cum să ia mîine inelele, colierul şi brăţările, pachetul de acţiuni din birou fără să ştie Georges niciodată. Va spune că le-a pierdut. Că i le-a furat cineva. De altfel, explicaţia nu cere nici o grabă. Va veni tîrziu... Cine ştie cînd! Acum, important e numai să-l convingă pe Charles să primească.

Scarlat Bosie privea în scrumul ţigării. Aşa de amar şi departe şi adînc, ca într-un străfund de negru abis, încît Ana i-ar fi prins tîmplele în palme, să-l strîngă la piept şi să-l facă să uite. În orice caz, va pune o condiţie. Îl va ruga să jure că nu mai pune mîna pe cărţi niciodată.

De undeva, din alt local de noapte, apăru prinţul Anton Muşat.

Se aşeză la una din mesele acum goale, adică mai mult căzu decît se aşeză. Ceru o cafea neagră, dar chelnerul nu se grăbi să-l servească. Nu-l mai privea cu slugărnicia mieroasă de odinioară. Căci prinţul Anton Muşat nu mai păstra nimic din vestigiile glorioase de odinioară. Nici nu mai era acelaşi om. Nici nu mai era om.

Un vagabond cu hainele destrămate şi cu gulerul murdar, cu barba de o săptămînă. Obrazul găvănit şi ochii stinşi în cavernele orbitelor, buzele albe şi nările arse mărturiseau surparea cocainei în ultima fază. Schimbase morfina pe praful alb, fiindcă era mai uşor de găsit. Cînd n-avea cu ce să-l cumpere, îl cerşea. Ca acum, cînd se ridică împleticindu-se să meargă pînă la masa lui Iordan Hagi-Iordan. El poate să-i dea oricît şi oricînd. Numai un semn să-i facă, şi toate femeile de aici îi întind cutioara de fildeş.

Iordan Hagi-Iordan se afla însă într-un ceas turbure şi crud. Încordarea îndîrjită după aceste zile ale lui de luptă şi băutura acestei nopţi, care nu izbutise să-i aducă o destindere, se descărcau într-o duşmănoasă clocotire împotriva întregului univers.

— Nu şi-a permis nimeni să te invite la masa noastră, prinţule, în compania unor mitocani ca noi, fără blazon!... rînji mestecînd capătul havanei între dinţi. Încît măria-ta poate rămîne la distanţă. Aduci oarecare insecte. Şi măria-ta ar putea să ne scutească în astă seară cu dragostea şi cu milogeala... Le cunoaştem! Au plictisit toată lumea cu ele. Fii ceva mai demn, prinţule, că se răsucesc în morminte ciolanele tuturor Muşatinilor!

Quatorul rusesc cînta o melopee gravă şi tristă.

Anton Muşat rămase în picioare. Aşa se vedea întreg, cu hainele spînzurînd pe schelet, cu mîinile lui albe şi lungi tremurînd gelatinos. Nu mai avea tăria să plece. Uitase mîndria să răspundă. El ar fi plătit cu orice, dacă ar mai avea cu ce, un singur dram de praf pe unghie sau pe mica paletă de fildeş. Rămase în picioare, fiindcă şi creierul era golit de gînd.

Ceilalţi, din jur, priveau. Ion Ozun moţăia cu ochii închişi şi cu fruntea în palmă. Leon Mătăsaru urcase cii-

nele botezat pe masă, iar cu spatele întors la toată sala, îi jura duios că l-a adoptat, încît nu vor mai fi amîndoi singuri pe lume, ca nişte orfani.

— Am să te duc la baie, pă-ătosule ! Şi-o să ne cumpă-ăm amîndoi aine noi... Am să-ţi cumpă-ă on zu-ăgă'ău ş-on paadesiu, o să ne p-imbăm ca i-şte bo-ei, pă-ătosule !

Individul cu faţa verzuie şi cu glumele fără nici o tresărire în obraz se plecă să şoptească o inspiraţie la urechea lui Iordan Hagi-Iordan.

— Ei bravo ! Asta e o idee ! se înveseli rînjind Iordan Hagi-Iordan. Şi întorcîndu-se către chelner : Cheamă pe Mitzi, garderobiera. Să se prezinte imediat.

Garderobiera veni. Corul sfîrşise.

— Asculţi, prinţule ? Ştiu prea bine ce vrea măria-ta, dar şi măria-ta ştie că orice pe lume se plăteşte... Cred că eşti convins de asta ca unul care o viaţă întreagă ai plătit cu banii moştenirilor !... Poţi să plăteşti şi acum.

— N-am ! rîse idiot Anton Muşat, cu această unică tresărire a realităţii în creierul lichefiat.

— Ştiu şi asta ! Măriei-tale n-are ce impozit progresiv pe venit să-i mai ia fiscul lui Vintilă. Cu toate acestea, putem cădea la înţelegere... Prietenul de aci mi-a dat o idee... Măria-ta vrea să-şi plătească o plăcere. Nu ? Eu vreau să-mi plătesc un gust. Nu ? E simplu ?

— Simplu ! repetă maşinal Anton Muşat.

— Atunci ne-am înţeles. Nu eşti atît de rasolit cum spune lumea, prinţule !... Eu nu-ţi cer mare lucru. Pui genunchiul frumuşel în pămînt şi pupi cu ardoare talpa lui Mitzi. Nu e întîia oară cînd săruţi pantoful unei femei. Pentru aceasta, plata e aci !... (Puse pe masă cutia rotundă de os, trimisă de o femeie din mînă în mînă, pe sub mese.) Haide ! Miuzik !

Garderobiera vru să fugă.

— Stai ! o prinse cu mîna de fier Iordan Hagi-Iordan. Aceasta e pentru tine ! îi mototoli o hîrtie albastră în pumn.

— Ei, prinţule ! Ce aştepţi ? Uite aicilea ; au apărut două cutii. E lumea generoasă cu măria-ta în astă noapte... Două cutii ; ai pe o săptămînă ! Grăbeşte, căci îmi retrag oferta ! ameninţă Hagi-Iordan în termenii săi curenţi de bursă şi licitaţii.

Prinţul Anton Muşat privi împrejur cu ochii goi. Poate nici nu vedea nimic. Poate îi păreau toate ireale. Poate îi erau toate indiferente.

— Îmi dai ? scînci neîncrezător.

— Sîntem între oameni de onoare ! se scandaliză Iordan Hagi-Iordan. Un cuvînt am ! Uite-aci ! puse laba păroasă pe ambele cutii.

Anton Muşat se pregătea să-şi îndoaie genunchii, cum îi îndoia cînd era copil în faţa altarului, dus de guvernantă în dimineţile de sărbătoare, în haine de catifea albastră cu guler de valansienă.

— Cum poţi face aceasta ? sări împingînd mesele şi smucindu-l de mînă femeia cu ochii imenşi şi cu rochia de alge, care stătuse alături de Fredy Goldamm. Cum poţi face aceasta ? Şi dumneata cum poţi cere aceasta ? Dumneata, brută ! îi fulgeră cu ochii fosforici pe Hagi-Iordan. Şi voi toţi cum puteţi tolera aceasta, voi toţi, care vă pregătiţi să priviţi, brute ?... se adresă tinerilor sclivisiţi, cu rîsul vîscos şi poltron, care toată noaptea o asasinaseră cu ocheadele.

— Bravo, Eumenido ! Bravo !... aplaudă Leon Mătăsaru, care atunci observă că se întîmpla ceva.

Căţelul ingrat, cu toate jurămintele de frăţie ale lui Leon Mătăsaru, profită de ocazie şi o tuli de fugă pe sub mese.

— Ascultă, fetiţo ! mormăi ameninţător, rîşnind din măselele maxilarelor, Iordan Hagi-Iordan, încă mai stacojiu.

Femeia îl măsură fără să răspundă şi-i întoarse spatele.

Anton Muşat se lăsă dus de mînă la masa ei, ca un copil care s-a rătăcit.

Dar Fredy Goldamm dispăruse. Găsise că e mai prudent.

Patronul făcu semn ţazurilor, iar alămurile izbucniră un dans voios, frenetic, nebun, ca să acopere glasurile.

Cînd au plecat toţi cei de la masa lui Iordan Hagi-Iordan şi alţii de la alte mese, Scarlat Bosie rămase în urmă şi vru să cheme cu o implorare languroasă privirea femeii. Femeia răsuci dispreţuitor capul şi începu să toarne cafea neagră în ceaşca lui Anton Muşat. Prinţul Anton stătea cu

mîinile pe genunchi şi poate nici nu pricepuse ce s-a întîmplat cu el.

— Ţine-mi, te rog, haina, domnule Bosie! rosti Ana.

Guţă Mereuţă i-o luă din mînă şi se oferi să i-o ţină el. Prin oglindă, Ana îl văzu deodată învăluind-o cu o privire pe care nu i-o cunoştea. O privire care era, desigur, cea adevărată, a lui, cînd credea că nu i-o surprinde nimeni. Iar din privirea aceea Ana înţelese cu o rece cutremurare pînă în tălpi că el *ştie*.

„GROAZNICUL ASASINAT"

Brusc, în larma voioasă și fără presentiment a străzii un strigăt strident a săgetat :

— Citiți ediția speciala !... Speciaaălaaa !

Și îndată o ceată de demoni cu pieptul în dezmăț, cu picioarele desculțe, cu părul vîlvoi au izbucnit întrecîndu-se în răcnet :

— Ediție specială !... Groaznicul atentat ! Primul-ministru asasinat !

Demonii negri zvîcnesc printre automobile și cai, șerpuiesc pe sub oiști. Dau buzna, și într-o singură clipă au împroșcat strada pînă la celălalt capăt cu chiotul care poate e mincinos.

Cinci mii de mîini au smuls foile cu litera udă. Zece mii de ochi devoră avid litera lată, gigantă. Surîsul de adineaori a încremenit uluit.

În văzduhul electric cutreieră suflu de catastrofă. Glasurile s-au înecat de stupoare.

Au apărut din pănînt, patrulînd cadențat, soldați cu arma la umăr, încinși cu cartușiere pline. Semnale ascuțite, străpunse sfîșie timpanul prelung din gardist în gardist. De unde tălăzuiește atîta norod ? Tumult de întrebări și răspunsuri. Brațe agitate. Urlet de claxon. Tropot sonor de copite. Fîlfîie peste capete foile ziarelor albe cu litere negre : „Speciala ! A apărut speciala ! Groaznicul asasinat !"

Trece vertiginos un automobil ministerial, spintecînd zăgazul de piepturi. Și altul. Și încă unul. În toate sînt oameni cu haine întunecate și uniforme, oameni cu buzele strînse și cu privirea gravă în gol. Și toate gonesc într-acolo.

Acum ştii că telefoanele zbîrnie neîntrerupt, şi ca pe spiţe de sîrme vestea a fulgerat centrifug pînă la marginea ultimă a ţării.

— Primul-ministru asasinat !

Ce importă ? Undeva, într-o vîlcea de sub cerul imobil şi indiferent, un plug trage cuminte brazda cea grasă.

Sună lin o talangă de turmă. Scîrţîie care pe drumuri domoale de ţară. Vîntul alină lanul cu verdele fraged.

Se aude în luncă şi un cîntec. Totul e calm, cum a mai fost. Viaţa nu se opreşte pentru atît !

Costea Lipan se întoarse de la fereastră. Deschise sertarul mesei şi scoase revolverul, mic, negru şi plat.

Îl jucă în palmă, cum văzuse şi invidiase. Îl aruncă, îl prinse, îl răsuci, pînă cînd metalul fu cald de căldura sorbită din sîngele lui.

Îl puse la loc şi abia a trîntit sertarul, că iar îl deschise şi iar începu jocul cu arma fascinatoare.

Nu s-a oprit să asculte decît cînd a auzit paşi separîndu-se de ceilalţi paşi şi înaintînd pe scările lui. Paşi uşori de femeie. Cu o zvîcnire scurtă a inimii, s-a răsucit aşa cum se afla, în picioare, rezemat de masă, cu jucăria de oţel în palmă. Paşii aceştia parcă îi recunoaşte. I-ar fi vrut ai femeii din noaptea şi ceaţa de atunci.

De cînd o aştepta !

Îi salvase poate viaţa. Acum voia s-o vadă cum arată. Şi cît s-a schimbat. Cît de deplin salvase o viaţă. Pentru altceva de ce-ar fi aşteptat-o oare ?

Paşii s-au oprit. Dincolo de uşă ghici o şovăială intimidată. Poate nu crede că mai stă aci. Poate pînă sus hotărîrea s-a sleit. Cunoaşte aceasta. Prea bine, din tortura propriilor sale hotărîri de atîtea ori ostenite, el cunoaşte aceasta. Desluşi foşnet de manta cauciucată, de ploaie.

Aşteptarea fu peste puterea oricărei răbdări.

Chemă :

— Intră ! fără ca mîna de afară să fi bătut.

Uşa se deschise cu precauţie. Prea încet. Prea încet. Prea...

— Sabina ! exclamă dezamăgit.

Era numai Sabina. Iar ca să-şi stăvilească bucuria care, împotriva vrerii, îi năvălea totuşi fiinţa, îşi încruntă sprîncenele, săpînd între ele cutele adînci din anii cînd era încă acasă. Anii cînd Sabina descoperise că această încruntare îi gravează în frunte un U ; „Iniţiala ta ! Stigmatul tău... U ! Ură !"

— Costea ! Bine că te-am găsit, dragul meu Costea ! înaintă Sabina, înaltă şi sprintenă, după cea dintîi şovăire, din prag.

Se repezi să-i cuprindă gîtul. Nu se văzuseră de patru ani.

Costea Lipan se feri.

— Bagă de seamă să nu atingi aceasta ! anunţă, săltînd revolverul în mînă, şi în aceeaşi clipă se simţi scăzut în ochi lui, fiindcă i se păru că a rostit cuvintele teatral.

De altfel, teatral era tot jocul cu această jucărie a morţii. Fiindcă mai rămăsese ceva copilăros în el, cu toate încruntările dintre sprîncene şi privirile-i sumbre. De atunci nu poate rezista ispitei. Dar foc n-a tras niciodată şi nici nu i-a venit în gînd să încerce a învăţa să ochească la ţintă.

Bagă de seamă !... repetă încă şi mai cavernos.

Sabina nu ţinu socoteala de avertisment, strîngîndu-i umerii şi îmbrăţişîndu-l.

Numai după aceea, cînd se desprinse de el, se alarmă :

— Ce însemnează aceasta, Costea ? Ce e aceasta ?

— Cum vezi... Un revolver şi nimic mai mult ! vorbi Costea cu o tărăgăneală indiferentă, de care fu şi de aceea îngrijorat, fiindcă şi aceea îi suna nefiresc.

— De ce umbli cu un revolver ? Ce vrei să faci cu un revolver, pentru numele lui Dumnezeu, Costea ? se sperie şi mai copilăros Sabina, deşi nici ea nu mai era o copilă.

— Nu vreau să fac nimic alt decît ceea ce se poate face cu un revolver. Mă amuz ! Eu lovesc întotdeauna aici ! spuse, atingînd tîmpla Sabinei cu ţeava circulară şi rîzînd, cum credea el, satanic.

Sabina se trase un pas îndărăt, înfiorată de atingere.

— Costea ? Ce sînt glumele acestea sinistre ?... Ah ! ai rămas tot aşa ! Strînge, te rog, oroarea aceasta şi ascultă-mă, să-ţi vorbesc. N-am venit pentru glume, Costea !

Costea Lipan aruncă revolverul în sertar şi împinse cutia. Nu fiindcă aşa îi ceruse Sabina. Ci fiindcă atît cît îl simţea în mînă, nu putea rezista ispitei să-şi dramatizeze gestul şi glasul.

E tot ce-i lăsase în urmă omul străin şi poate nebun, poate fanatic, impostor poate. Celebrul Spartacus, sau parodia lui poate. Acum nici n-ar mai şti ce să creadă.

Cînd arunca arma în sertar, închidea acolo şi fascinanta ispită.

Din nou era el, cel dintotdeauna. Costea Lipan, cu U, semnul urii, brăzdat pe frunte, dar incapabil să strivească o furnică sub talpă.

— Te ascult ! se aşeză pe marginea mesei, cu picioarele atîrnate. Ia loc, te rog ! N-ai prea mult de ales. Aci, pat ! Dincoace, scaun !

Cu neplăcere se întreba dacă şi în această insistenţă să atragă luarea-aminte asupra mobilierului sumar şi a încăperii sărăcăcioase nu scotea cumva corniţe subţiri o fanfaronadă absurdă şi inutilă. „De ce nu sînt natural ? De ce nu mai pot oare să vorbesc cum ne înţelegeam cînd eram copii ?"

Sabina îşi desfăcu nasturii impermeabilului pudrat argintiu de bura de afară. Îl dezbrăcă şi îl atîrnă în cuierul pe care l-a descoperit îndată, cu instinctul de interior al oricărei femei, în cîteva minute, la dînsa acasă oriunde. Gîndi : „Aici se cunoaşte lipsa unei mîini de soră sau de iubită. Totul e prăfuit şi lipsit de graţie. Rece şi trist ! Masa trasă colea, ligheanul acesta de tablă acoperit, oglinda îndreptată în cui ; aceste mărunte modificări ar fi luminat îndată totul. Aici n-a fost niciodată o floare într-un pahar. Cît e de singur ! Cît e de singur şi de nefericit !"

Se aşeză pe marginea patului. Amîndoi se priviră.

Au măsurat cît se schimbaseră amîndoi.

Sabina îl găsi mai colţuros, voluntar, agresiv şi enigmatic, în înfăţişarea aceasta cu începutul de bărbăţie împlinită, suprapus pe trăsăturile adolescentului rebel, de ieri. Pentru dînsa fusese întotdeauna un inspirat, un om tare, un răzbunător social. Era numai un tînăr chinuit de lupta cu el însuşi.

Dar ea îl admiră fiindcă a plecat de acasă şi fiindcă a rupt cu toţii, ca să-şi împlinească destinul lui mesianic, deşi dînsa venise tocmai ca să-l întoarcă de unde plecase.

Costea o admira altfel. Nu mai recunoştea în domnişoara aceasta frumoasă şi zveltă pe Sabina lui de acum patru ani. Se mlădiase în linii subţiri şi în curbe fine. Doar ochii mai erau aceiaşi, cu lucirea lor neagră de antracit : „Ochii ei, de galoşi Tretorn". Şi poate în ei chiar lucirea din adînc era alta. În domnişoara aceasta, parcă străină, nu mai exista nimic din Sabina drăcoasă, cu nasul turtit de geam, cînd privea afară spectacolul vieţii şi se bucura de toate, de tot, ca de tot atîtea nebunatice desfătări, ca de tot atîtea făgăduieli ale zilei de mîine.

Se scutură : „Cad în sentimentalism. M-am eliberat de tirania familiei, şi iată că e destul să apară unul dintre ei, ca să mă înclei în duioşie mălăiaţă. A devenit ceea ce trebuia să devină. O domnişoară probabil cu fumuri şi care fără îndoială a început să charlestoneze. Are desigur un flirt. Mîine va aştepta să se mărite, ca Ana, cu cel dintîi imbecil pus de alţii în cale. Ce vrea de la mine ? Ce mai vor de la mine ?"

— Aştept ! anunţă scurt.

Sabina veni la el şi îi puse mîinile pe umeri, privindu-l în ochi cu blîndă iubire.

— Costea, te rog să nu-mi vorbeşti aşa !... Nu merit să-mi vorbeşti cum faci tu cu ceilalţi. Şi te rog să nu întrebi nimic, numai să mă asculţi... Să mergi cu mine să o vezi pe *maman*. Te roagă ea să vii. Te rog eu !

Costea îi desprinse mîinile încet.

— Ai urcat scările degeaba, Sabina. Ştii bine că am plecat să nu mă mai întorc niciodată. Nu mai avem nimic de spus.

— Dar te roagă *maman*, Costea... E în interesul tău. Pentru tine.

— Dragă Sabina, de mine îmi port eu de grijă. V-am spus că...

— Tu nu ştii cît e de grav, Costea ! întrerupse nerăbdătoare Sabina. Altfel nu veneam... Îţi mărturisesc că am plecat cu gîndul să te mint.

— Începi frumos ! observă el ironic.

— Lasă-mă, te rog, să urmez. Ascultă...

— Poftim! se uită Costea în tavan, ca să arate cît de puţin e dispus să asculte dacă Sabina crede că există ceva care să-l poată aduce acasă.

— Mă gîndeam să te mint, Costea. Să-ţi spun că *maman* e bolnavă grav şi că de aceea te cheamă. Am ţinut hotărîrea pînă aci sus, la uşă. Şi aci am înţeles că nu te pot minţi. Între noi n-a fost niciodată minciună şi ipocrizie... Am să-ţi spun aşadar lucrurile cum sînt, adevărul...

Sabina se aşeză la loc, pe marginea patului acoperit cu pătura sură, şi povesti.

Erau într-adevăr ştiri care nu puteau să-l lase nepăsător pe Costea Lipan, oricît îşi impunea el să pară că ascultă în silă, uitîndu-se în tavan, pe pereţi, la vîrful ghetelor, ca un om obligat să aştepte sfîrşitul unei istorii plicticoase.

Înţelese că a devenit un obiect de precupeţire, ca ostaticii de război. Înţelese că îl aşteaptă un ceas greu.

Întîmplările ajunseseră aci prin peripeţii turburi, pe care Sabina le pricepea numai pe jumătate.

Gică Elefterescu, din cine ştie ce pricini, hotărîse să facă pace cu Iordan Hagi-Iordan. Se pare că se temea acum de el. Îl chemase pe Constantin Lipan şi îi ceruse să suspende urmărirea şi să închidă dosarul. Constantin Lipan refuzase. Îşi înaintase demisia. Ministrul nu i-o primise. Avea tot interesul ca afacerea Petrolul—Iordan Hagi-Iordan să fie închisă numai de cel care o deschisese, fiindcă actualul procuror general se bucura de prestigiul unui fanatic al justiţiei, incoruptibil. Numai el ar fi putut înmormînta cu toate onorurile această istorie care dura de patru ani.

Discuţia s-a oprit aici acum cîteva zile. Ieri ministrul l-a chemat din nou şi i-a pus înainte un dosar al lui Costea, alcătuit de Siguranţa generală. I-a arătat că dacă nu s-a atins nimeni de Costea pînă acum, aceasta a fost numai graţie lui. Dar că acum nu mai poate tolera un asemenea scandal. De altfel, chestiunea e de resortul justiţiei militare şi al ministerului de Interne. După cele ce s-au întîmplat la grevele de cărbuni, ciocniri cu armata, salve, răniţi şi morţi într-o parte; după sîngeroasele ciocniri studenţeşti pe de altă parte, guvernul e dator să ia măsuri

severe... Concluzia a fost netedă : ori procurorul general renunţă la capul lui Iordan Hagi-Iordan, ori Costea va fi dus în douăzeci şi patru de ore la Jilava. Constantin Lipan, fireşte, a respins tîrgul, anunţînd totodată că-i este indiferent ce se întîmplă unui individ pe care de mult nu-l mai consideră copilul său.

Astăzi ministrul a schimbat tactica şi ordinea de bătaie şi a reluat atacul pe alt front. A sunat pe Elena Lipan la telefon şi i-a vorbit. A trimis-o pe Elvira Elefterescu să-i arate în culori patetice tot ce-l ameninţă pe Costea. Amîndoi au rugat-o să pună toată energia de soţie şi de mamă pe lîngă Constantin Lipan ca să-şi salveze copilul. Sînt interese mari la mijloc. Dictate din loc înalt. Gică Elefterescu pretinde că el numai transmite dorinţa celor hotărîţi să-l cruţe pe Iordan Hagi-Iordan cu orice preţ. Dacă pînă diseară la nouă procurorul general nu înţelege să se supună acestor interese superioare de stat, atunci la noapte, cel mult mîine dimineaţă, Costea va fi dus între sentinele, cu lanţuri la mînă.

Elvira Elefterescu n-a uitat să pomenească şi tot ce-a făcut bărbatul ei pentru dînşii şi ceea ce s-ar putea să mai facă pentru toţi : pentru Constantin Lipan, pentru Annie, pentru Nellu şi chiar pentru Sabina, cînd va termina facultatea. Şi-a exprimat îndestul de bine simţit decepţia că la atîtea dovezi de prietenie li s-a răspuns cu atîta ingratitudine.

Pe urmă Elvira Elefterescu a plecat. Telefonul şi-a încetat zbîrnîitul. Acasă a rămas Elena Lipan să-şi frîngă mîinile.

— Costea, mă asculţi ? se apropie Sabina de încheiere. Trebuie să vii ! Gîndeşte la biata *maman*... Ea nu îndrăzneşte să spună ceva lui *papa*. Ştie că nici nu suferă să-i vorbească nimeni, niciodată, despre asemenea lucruri. Tot aşa, nici pe tine nu vrea să te împiedice de la nimic. Dar vrea să te vadă. Să ştie ce ai intenţia să faci... Haide, spune că vii ! Costea, la ce te gîndeşti ? Unde te uiţi tu acum ?

Costea, balansînd picioarele pe marginea mesei, după ce sfîrşise de privit tavanul, pereţii şi vîrful ghetelor, căscă, deşi nu-i venea de fel să caşte.

Întrebă :

— Aceasta e tot ?

— Ce mai vrei să fie, Costea ? Cred că atît e destul...

— Ascultă, Sabina... La ce facultate te-ai înscris tu ?

— La Litere... De ce întrebi ? nu înţelese Sabina.

— Credeam că la Drept. Ca să continui dinastia ilustră de jurisconsulţi Lipan-Mereuţă, spre gloria dreptăţii, patronată de domnul Gică Elefterescu. Eu m-am lăsat de astea ! Am renunţat...

— Cum ? Ai părăsit facultatea ? se sperie Sabina. Atîţia ani pierduţi ?...

— Te asigur că nu-s pierduţi ! Pierduţi erau dacă aş fi continuat... Ce mare ispravă să fac eu cu o diplomă de jurist ? Să ajung un magistrat ca *papa*, victimă a intrigilor şi a tîrgurilor pe care vii să mi le propui tu ? Sau ca proboscidianul nostru cumnat, Guţă Mereuţă, *alias* Georges Mereutza ? Să ajung o caiafă a baroului ca Gică Elefterescu, ministrul Justiţiei şi fariseul dreptăţii ? Mai va, scumpă surioară ! M-am supus acum patru ani la dorinţa familiei fiindcă nu aveam încotro... Şi-am mers stupid înainte, în virtutea inerţiei... Abia acum m-am luminat ! Mă înscriu la Medicină. Cel puţin aşa am libertatea totală să pot fi de folos cuiva. Celor mulţi, care suferă şi mor cu zile şi fără lumînare în ţara asta oblăduită de feluriţii Gică Eleftereşti.

— La Medicină ? Atunci e bine, Costea ! se împăcă Sabina cu gîndul. Poate chiar foarte bine !... Să revin la ce-ţi spuneam...

— Revino, dar scurtează povestea ! Pledezi şi lung, şi slab, şi inutil o cauză pierdută. Ai dreptate ! Recunosc şi eu : e bine, chiar foarte bine că nu te-ai înscris la Facultatea de drept, să preiei tradiţia familiei Lipan-Mereuţă. Fiindcă nu avem încă femei magistraţi, ce-ţi rămînea să faci cu diploma ?... Te apucai de avocatură, în loc să iei mătura de coadă, şi, după cît de anemic şi fără efect constat că pledezi, aveai toate şansele să devii o celebritate somniferă a baroului...

— Costea, n-am venit la tine ca să mă supăr pe glumele tale răutăcioase. N-am urcat scările pînă aici pentru aceasta...

— Regret, Sabina. E tot ce-ţi pot servi! sări Costea de pe marginea mesei unde stătuse şi ducîndu-se lîngă fereastră să privească jos strada şi nu numai strada.

Ci mai ales locul din faţa oglinzii de frizerie, unde ştia că se află întotdeauna, la ceasul acela, un om care îl aşteaptă.

Omul lipsea. Curios! Acum mai mult decît oricînd era firesc să fie prezent. Acum, cînd în astă seară ori mîine dimineaţă avea să-i bată la uşă: „În numele legii, te declar arestat!"

Sabina se apropie de el. Îi puse braţul pe după gît şi îl întoarse spre ea.

— De ce nu vrei să mă asculţi, Costea? Fă aceasta pentru *maman*. Vezi, eu n-am trecut niciodată peste cuvîntul tău. Mi-ai spus să nu te caut niciodată. M-am supus... Poate simţeam nevoie să vin la tine. Eu numai cu tine mă înţelegeam. De multe ori mă sufoca şi pe mine viaţa aceasta uscată de acasă. Ne vedeam risipiţi în oraşul acesta toţi, parcă am trăi fiecare în altă planetă. Deoparte Annie, de alta tu; acasă eu şi Nellu, străin; *papa* şi *maman*, cum îi ştii, cu toată discuţia lor redusă la o sută de întrebări şi răspunsuri monosilabice. Îmi era dor atunci de tine. Nu-ţi închipui tu ce dor! Şi totuşi, nu veneam! Dar acum mi-am călcat cuvîntul pentru biata *maman*. Fă aceasta pentru dînsa!... Tu nici nu vrei să mă asculţi, Costea... Unde te uiţi?

Costea de desfăcuse din braţul ei cuprins după gît şi privea absent, pe fereastră, în stradă, unde soarele se amesteca oblic cu bura de ploaie, într-un joc luminos şi plin de gingăşie al cerului.

— Unde te uiţi tu? repetă Sabina.

— Mă uit jos, cum vezi. La această Calea Victoriei, pe care probabil n-am s-o mai pot contempla multă vreme de la aceeaşi înălţime. Adun ultimele impresii...

— Ce vrei să spui, Costea?

— Nu vreau să spun nimic. Doar tu m-ai anunţat destul de clar că în astă seară sau mîine dimineaţă cel mai tîrziu voi fi înţărcat de acest spectacol. E întîia oară cînd am să regret Calea Victoriei. Priveşte şi tu, Sabina!... Îmi plăcea de aici să mă uit în fiecare zi. Este un om care m-a învăţat să văd cu ochii reci, lucizi. De aici văd vier-

mii şi pe cei care strivesc viermii. Învăţ să-i urăsc şi pe unii, şi pe alţii. Pe viermi, fiindcă se lasă striviţi. Pe ceilalţi, fiindcă strivesc. Îi vezi ?...

Sabina aruncă o distrată privire de-a lungul străzii, cum se vedea de sus, în irizaţia fină a picăturilor aurite de soare, cu lanţul vehiculelor şi cu furnicarea neagră a trotuarelor. Gîndul ei nu-i era însă acolo, ca altădată, cînd o copilandră trepida de nerăbdare într-un vagon de tren, abia aşteptînd să contemple mai repede freamătul mulţimii de pe Calea Victoriei.

Stărui, scuturîndu-l de umeri şi căutîndu-i în ochi :

— Te-ai decis, Costea ? Nu e timp de pierdut.

— Ce să decid ? N-am nimic de decis. Rămîn aci şi aştept. Ceea ce poate să se mai întîmple e fără importanţă şi banal. Se întîmplă cîtorva sute de oameni în ţara românească pe an. Şi cîtorva zeci de mii, în toată lumea. Regret, doar, că timpul acela care-mi era preţios l-am pierdut. N-am făcut nimic. L-am pierdut vorbind şi trîndăvind. Amînînd... Nu bănuiam că am să devin atît de repede ostatic în mîna domnului Gică Elefterescu. Poate că, dacă ştiam, m-aş fi grăbit să fac altceva, orice, în aceşti ani, cînd m-am mărginit la vorbe şi iar vorbe, fugind laş de fapte. Acum nu-mi rămîne decît să aştept mesagerii domniei-sale.

Vorbind, Costea se întoarse la masă, trase sertarul şi începu să joace din nou revolverul în palmă. Aruncîndu-l, prinzîndu-l, răsucindu-l, pînă metalul răcit se încălzi şi prinse viaţă.

Sabina îl privea cu inima golită de sînge. Nu-şi putea înăbuşi o ciudată pornire de admiraţie. Ce tare era, aşa, cu fruntea lui pătrată şi încruntată ! Cu semnul urii scris deasupra sprîncenelor şi cu părul lui aspru, de sîrmă ! N-are să se dea în lături de la nimic. El trăieşte pentru alţii.

Mai încercă o dată, punînd mîna pe oţelul plat :

— Încetează, te rog, Costea ! Şi haidem !

— Ţi-am spus că nu mă mişc de aici. Rămîn să-i aştept. Vreau să vadă că nu mă tem şi că nu fug. Iar dacă ţii să-mi faci o plăcere, Sabina, lasă-mă acum singur... Am hîrtii de ars. Scrisori. Trebuie să mă pregătesc pentru o ispăşire pe care o merit după judecata mea, nu a lor, şi

care nu se ştie cît va dura. Nu vreau să te găsească şi pe tine aci. Complici inutil situaţia domnului procuror general.

Spunînd, desprinse pardesiul Sabinei din cuier şi o sili să îmbrace mînecile. O duse pînă la uşă.

— Lasă-mă să te sărut măcar, Costea.

— Despărţirea condamnatului de moarte? Traviata! rîse Costea, dar întoarse capul, să nu i se vadă ochii.

Paşii Sabinei se mai auziră un timp coborînd treaptă cu treaptă. Pe urmă se topiră în ceilalţi paşi.

În Calea Victoriei, Sabina nu ştiu încotro să apuce. Norii retraşi dezveliseră o jumătate de cer. Albastrul se boltea mai adînc. Pudra străvezie de picuri dura încă, pulverizată din senin şi scînteind diamantin în snopii de raze.

Văzduhul era înviorat de capricioasa scrimă dintre ploaie şi soare. Asfaltul ud se zbicea văzînd cu ochii, în insule albe. Trecătorii îşi încetiniseră mersul, ca să se bucure mai îndelung de clipa aceasta rară, cînd şi cerul voios pare că şi-a luat încruntările în joacă.

— Unde alergi, păpuşico? spurcă puritatea clipei, cu zîmbet libidinos, un băieţandru fardat şi cu tăietura hainelor exagerată pînă la caricatură, rezemat de bara unei vitrine.

Sabina trecu mînioasă, fără să privească în urmă. Alerga într-adevăr. Atîta lumină, şi atît soare, şi divinul aer împrospătat îi strînseseră inima, gîndind la Costea cel rămas în camera deşartă şi ostilă de sus să aştepte ceasul cînd o mînă va bate implacabilă ca destinul în uşă. Fusese prea copilă. Costea n-o luase în serios. Ea nu ştiuse să-i clintească hotărîrea. Era nevoie de altcineva, autoritar. Un prieten. Îşi amintise că acum patru ani, înainte de a pleca de acasă, Costea vorbea despre un asemenea prieten. Ion Ozun, redactor la *Voinţa*; tînărul acela cu pălărie mare şi cu părul pletos, care i-a smuls de pe linia ferată, din calea expresului, în noaptea cînd soseau în Bucureşti.

La el alergă.

Poate întîmplarea din noaptea aceea fusese un avertisment profetic. El, cu mîini puternice, îi trăsese din faţa primejdiei. Tot el va şti acum, cu un braţ tot atît de puternic, să-l ocrotească pe Costea. Să-i dea un sfat, să-l

adăpostească undeva, să-l convingă ce zădarnică bravură e să aştepţi cu mîinile încrucişate o ameninţare care s-a anunţat. Poate încă de-o mai gravă şi urgentă importanţă, să-l împiedice de la cine ştie ce nebunie. De ce revenea Costea mereu la revolverul oribil? „Eu lovesc întotdeauna *aici!*" Părea hipnotizat de arma ucigaşă.

Sabina mai înteţi paşii.

Urzea cu imaginaţia scene sîngeroase, după chipul şi asemănarea peripeţiilor de film, cu lugubre tainiţe de conspiratori şi cu mai lugubri spioni, dînd tîrcoale în noapte, cu mîinile încleştate pe revolver. Uşa de sus, zăvorîtă... O somaţie, două, a treia: un umăr aruncînd scîndura în ţăndări! Costea rezemat de masă, cum l-au găsit, descărcînd calm gloanţele pînă la ultimul...

Urcă într-un suflet scările redacţiei, printre afişele roşii, unde un pumn gigant zdrobea infime gîngănii omeneşti: „*Voinţa!* Citiţi *Voinţa! Voinţa* exprimă dîrz voinţa tinerii generaţii!"

În patru ani, *Voinţa* îşi afirmase cu succes, mai mult decît voinţa dîrză a unei generaţii, îndeosebi dreptul său nu mai puţin dîrz la viaţă. Din gazeta sărăcuţă dar bătăioasă, ospitalizată în cele trei camere dosnice ale *Universului,* în schimbul unor servicii achitate cu prisosinţă, astăzi devenise un abil şi mare cotidian, temut şi linguşit de oamenii tuturor partidelor, cu local propriu, cu o armată de reporteri şi cu anticameră întotdeauna ticsită de toţi necăjiţii pămîntului. Astfel se împlinise enigmaticul oracol al lui Mirel Alcaz, cînd afirmase că independenţa e un ce foarte preţios, care se vinde foarte scump.

În această spaţioasă, impunătoare şi totuşi prea strîmtă sală de aşteptare pentru alaiul de solicitanţi fu invitată şi Sabina:

— Domnul Ion Ozun e în conferinţă cu domnul director. Pe cine să anunţ?

Sabina îşi înscrise numele pe foaia de hîrtie şi începu să aştepte, alături de inventatorul nenorocos, chel, cu fruntea bombată şi cu barbă de gnom. Inventatorul se strînse politicos în capătul banchetei. El aştepta resignat în această anticameră a speranţelor, cum aştepta în fiecare zi de ani şi de ani, oriunde credea că va descoperi în sfîrşit cineva să-l asculte. În chelia sferică şi lucie radiau

fire de păr diafane ca un nimb de argint în bătaia soarelui revărsat pe fereastră. Se simţea în elementul său, în toate sălile cu oameni pe scaun, gemînd, consultînd ceasurile, oftînd, citind de două şi de trei ori aceeaşi pagină de ziar şi tresărind de cîte ori se deschidea uşa. Poate uitase ce mai căuta şi ce mai spera. El pornea în fiecare dimineaţă de acasă şi se întorcea în fiecare seară la planurile, devizele şi laboratorul lui, după ce colindase toate anticamerele din Bucureşti. Şi poate ultima descoperire şi cea mai de preţ era aceea pe care o purta filozofic cu el din anticameră în anticameră, ignorînd-o: Elixirul răbdării.

— Poftiţi, domnişoară! Domnul Ozun vă aşteaptă.

Sabina păşi după uşier.

Inventatorul cu nimb subţire de argint nu se miră şi nu fu indignat că alţii, veniţi mai tîrziu, îi trec înainte. L-ar fi surprins desigur o abatere de la această imuabilă rînduială.

Prin săli, reporterii şi redactorii ucenici plescăiră din limbă, admirativ:

— Teribil braconier, Ozunul nostru! Numai lui îi pică toate nevăstuicile extra! Vin singure la laţ!...

— Luaţi loc, domnişoară. Vă stau la dispiziţie.

Ion Ozun aşeză un scaun în faţa biroului. Avea un birou cum visase: cu telefon şi cu numeroase butoane de sonerii.

— Daţi-mi voie să vă prezint mai întîi pe directorul nostru... Domnul Mirel Alcaz.

Mirel Alcaz rămăsese înadins ca să afle ce poate voi de la dînşii fiica procurorului general.

Cunoştea conflictul dintre el şi ministru pe chestia Petrolul—Iordan Hagi-Iordan.

Gică Elefterescu îl rugase chiar să pregătească atmosfera pentru o apropiată închidere a dosarului. Şi dăduse să înţeleagă că nu i-ar displace de fel oarecare aluzii mai apăsate la excesul de zel al unor magistraţi atinşi de delir persecutoriu şi primejduind cu şicanele lor reputaţia oamenilor de muncă şi de energie, care salvează prosperitatea întreprinderilor financiare şi industriale într-o vreme cînd creditul ţării e atît de zdruncinat. Iordan Hagi-Iordan îşi asigurase la rîndul lui bunăvoinţa *Voinţei* prin

omul cu faţa măslinie, confident nedespărţit în timpul din urmă şi mijlocitor care condusese cu machiavelică ferocitate condiţilie împăcării cu Gică Elefterescu.

Procurorul general n-avea astfel de ce se bucura la *Voinţa* de o presă prea blajină.

Sabina privi drept în ochii lui Ion Ozun. Aşa cum privea ea întotdeauna. Nu-l recunoştea pe tînărul acesta cu haină croită după ultimul jurnal şi cu părul lins, pomădat, domesticit din romantica dezordine a pletelor de odinioară.

Presimţi că altfel ar fi vorbit „celuilalt“, mai hirsut şi mai direct, mai simplu, în portul lui boem.

Dar „celălalt“ nu mai exista !

— Domnule Ozun, ştiu că sînteţi prieten cu fratele meu, Costea ! De el e vorba...

Sabina se opri şi ridică genele lungi spre Mirel Alcaz.

Directorul *Voinţei* înţelese şi îşi luă ziua bună :

— La revedere, domnişoară ! Şi ţin, înainte de a pleca, să vă asigur că ziarul nostru vă stă la dispoziţie oricînd şi oricum pentru fiica domnului procuror general şi pentru sora frumoasei doamne Annie Mereutza... Dragă Ozun, cînd termini treci pe la mine !... Se întoarse un pas din prag, să adaoge confidenţial : Domnişoară, simt datoria să vă previn. Nu-i ascultaţi madrigalele !... Acest Ozun e cel mai teribil braconier al redacţiei noastre ! Dă zbranca, vînînd pe teritorii străine şi în special prin vînatul interzis. Pentru el nu există lege, teamă de Dumnezeu, măsură !...

Ion Ozun rîse încîntat de sine şi de această pizmuită reputaţie, puse o ţigară între buze, oferi alta Sabinei şi fu surprins că e refuzat.

Sună.

Avea chibrituri, dar nu putea rezista plăcerii să se afle servit, să sune, să distribuie ordine, să flecărească la telefon, să concentreze în jurul lui toată atenţia celor mai puţin privilegiaţi de ursitoare !

— Foc, Niculae ! Am cerut foc... Lasă chibriturile aici... Şi pentru oricine mă caută, sînt plecat. S-aştepte !

Neculai servi foc. Lăsă cutia cu chibrituri şi se duse să împărtăşească uşierilor celorlalţi că domnul redactor Ion Ozun iar a pus mîna pe o bombonică de fată. Degeaba mai cerea foc, că i se aprinseseră călcîiele şi fără chibrit, la clipeală !

Era acelaşi Neculai care într-o dimineaţă cruntă de foame îi adusese lui Ion Ozun, pe o tavă, paharul de apă rece, după ce aşteptase alături de inventatorul nenorocos, cu barba de gnom şi fruntea nimbată. Neculai se strămutase de la celălalt ziar după Mirel Alcaz.

Atunci Ion Ozun îşi jurase să-l copleşească de bacşişuri princiare, fiindcă n-avusese de unde să-i arunce o singură monedă de doi lei. Acum îl copleşea cu amenzi de cîte zece ori pe-atîta. Neculai nu se mîhnea. Îl admira.

— E vorba de frate-meu, Costea! reluă Sabina. Fiindcă ştiu că sînteţi prieteni buni...

— Eram, pot spune, domnişoară. Eram!... De un timp încoace mă evită. Îi par desigur un prea infam burghez.

— În acest caz... vru să renunţe Sabina.

— Aceasta nu însemnează nimic, domnişoară. Eu îi păstrez aceeaşi prietenie... Sînt cîteva luni de cînd nu ne-am văzut. Aş fi încîntat să găsesc un pretext şi să ne apropiem din nou... Mai ales cînd aceasta s-ar face prin mijlocirea unei domnişoare atît de nostimă şi irezistibilă ca mata...

Sabina roşi de indignare. Pentru ce venea ea! Şi ce-i spuneau oamenii aceştia!

Înciudat pe cele ce spusese era şi Ion Ozun. Cum de nu găsise alt compliment mai puţin uzat decît ieftinul „nostimă domnişoară" ?

— Vă rog, continuaţi, domnişoară...

Prin fumul ţigării, Ion Ozun admira frumuseţea mlădie şi fragedă a Sabinei, minunîndu-se prin ce extravaganţă a naturii a apărut într-o familie cu oameni zidiţi din aluat vîrtos, ca fostu-i prieten Costea Lipan, sau uscaţi şi mecanizaţi, ca maniacul Constantin Lipan, sau cu înfumurarea patriciană de contrabandă, ca doamna Annie Mereutza.

Sabina povestea. Ion Ozun privea.

Cînd sfîrşi, hotărîrea lui era luată. Va merge la Costea. Dar nu pentru el, fiindcă de mult nu-l mai interesau toate rătăcirile lui de copil bătrîn. Ci pentru această domnişoară cu genele lungi şi frizate, cu negrul ochilor atît de adînc şi cu însufleţirea glasului într-adevăr atît de irezistibil convingătoare.

— Numai dumneata, domnule Ozun, poţi să-l împiedici de la cine ştie ce nebunie. Mă tem pentru dînsul. Mi-e penibil să mărturisesc aceasta unui om pe care abia l-am cunoscut...

— Dar, dragă domnişoară, prietenia dintre Costea şi mine îmi dă dreptul să nu mă consider un necunoscut pentru mata! spuse Ion Ozun cu emfază. Că v-aţi gîndit la mine, aceasta îmi pare o...

— Cu adevărat! Poate am avut o fericită inspiraţie. Aş fi regretat toată viaţa dacă nu aş fi încercat şi acest ultim mijloc... se ridică Sabina, întinzîndu-i mîna.

Ion Ozun duse la buze degetele lungi şi subţiri.

— Termin în cîteva minute cu directorul nostru, domnişoară, şi într-un sfert de oră voi fi la Costea...

— Şi încă mai cer ceva, domnule Ozun! Eu plec direct acasă şi stau sentinelă la telefon. Aştept să-mi comunici dumneata în ce măsură ai izbutit să-l convingi.

— Domnişoară, dorinţele matale sînt ordine! se înclină Ion Ozun cu o curtoazie larg gesticulată, care l-ar fi lăsat cu gura căscată şi cu ochii boldiţi pe Bică Tomescu, primul său mentor şi iniţiator cînd a descins el din tren în acest Bucureşti.

Deschizîndu-i uşa, o conduse pînă la scări.

Sabina descoperi afară că lumina clementă a soarelui e mai suportabilă şi că voioşia trecătorilor e mai puţin respingătoare.

— Ce voia bibilica? întrebă Mirel Alcaz cînd Ozun intră în biroul directorial.

Lui Ion Ozun niciodată directorul *Voinţei* nu i s-a părut o mai desăvîrşită canalie.

— Nimic interesant! răspunse cu nepăsare. Un mic serviciu pentru un frate al ei, cu care am fost prieten... Costea Lipan, dacă-ţi aminteşti, cel care vorbea astăiarnă la întrunirile risipite de poliţie.

— *A propos* de acest Costea Lipan... Chestia Iordan Hagi-Iordan se complică. Se pare că amicul s-a impacientat şi că pune condiţii feroce lui Gică. Bietul Elefterescu m-a chemat la telefon extrem de alarmat. Mi-a spus, atît cît se pot spune lucrurile acestea la telefon, că Hagi-Iordan

i-a fixat termen pînă mîine la douăsprezece. Altfel, dă drumul la scrisorile lui autografe... După cît cunosc eu cuprinsul acestor scrisori, ar fi destul una singură ca să-l scoată definitiv din circulaţie pe Gică. Mă mir cum a lucrat atît de imprudent, chiar dacă e o poveste veche de acum şapte ani... Elefterescu a înnebunit! Constantin Lipan e nebun complet! Am spus eu că ăsta are să-i frîngă gîtul lui Gică!... Lui îi trebuia un om mai suplu... O mănuşă s-o întorci pe dos şi pe faţă; să se dea după mînă... Acum ar fi bucuros să scape de el, dar vrea să-l forţeze să-şi dea demisia, fără ca publicul să facă apropiere între această demisie şi scandalul Hagi-Iordan... În consecinţă, ne roagă să-i dăm o mînă de ajutor. Să-l somăm pe el, ca ministru de justiţie, într-un articol cît mai violent, să ne răspundă cum tolerează un procuror general de speţa catîrului de Lipan, al cărui copil e unul din cei mai primejdioşi agitatori şi rebeli. Probabil e vorba de acest Costea al dumitale.

— Dar nu-l văd agitator primejdios de loc! exclamă Ion Ozun. Îl cunosc bine. E un băiat foarte de treabă, cu o scrînteală revoluţionară la cap... Aceasta are să treacă o dată cu tinereţea.

— Îl priveşte personal dacă are să-i treacă ori nu! strînse din umeri Mirel Alcaz. Principalul e că trebuie să-l servim neapărat pe Gică. Îi sîntem obligaţi pînă peste cap. Toţi de-aici, şi tu nu mai puţin. Plăcut ţi-ar fi să-şi amintească de articolul cu hoţul de pîine şi cu demagogul său apărător, care şi-a făcut carieră cu asta?... De altfel, obligaţi am rămas şi faţă de marele pirat, Iordan Hagi-Iordan... M-am gîndit la tine. Un simplu articolaş. Un aldin. Patruzeci de rînduri. Uite chiar titlul: *Lipan şi Lipan.* De o parte Lipan, procurorul; de alta Lipan, agitatorul. Colo, gardianul neînduplecat al ordinii şi al legii, dincolo, duşmanul tot atît de neînduplecat al ordinii şi al legii. Simetrie, paralelă, totul pe tavă, gata servit!...

— Dragă directore, aceasta n-o pot face...

— Pentru bibilica de adineaori? rîse printre dinţi Alcaz.

Ion Ozun îşi înghiţi răspunsul care-i venise prompt pe buze. Numai tîrziu, după ce-l alungă, răspunse cu alte cuvinte, mai calm:

— Nu pentru domnişoara Lipan... Pentru fostul meu prieten, Costea Lipan... Ştiu că nu e agitator şi că nu e primejdios...

— Prea multe ştii! ricană directorul *Voinţei*.

— Da, ştiu prea multe... Şi chiar am să te rog, directore, să-mi faci şi mie o singură dată o concesie. N-am cerut *Voinţei* nimic. Ţii minte? Chiar de la început, cînd m-a pus dracul să scriu articolul ăla împotriva lui Gică Elefterescu, ţi-am ascultat sfatul şi nu l-am publicat în *Voinţa*, ca să nu-ţi produc complicaţii... Am alergat cu el în dinţi, să-l plasez aiurea... Aşa că înţeleg ce se poate cere *Voinţei* şi ce nu! Trăiesc cu picioarele pe pămînt... Dar nu pot admite să-l atacăm pe procurorul general nici pe chestia aceasta stupidă şi nici pe oricare alta. Eşti şi dumneata tot atît de convins ca şi mine că e un om onest şi scrupulos pînă la manie.

— Ce e aia onest? Maniac, da!

— Bine, maniac. Dar un maniac al onestităţii. Nu se prea găsesc asemenea maniaci pe toate drumurile! Facem o crimă... Nu e omeneşte şi nu e în interesul gazetei...

— Ta-ta-ta!... Ai început să mă înveţi pe mine ce e şi ce nu e în interesul gazetei?... Ozun dragă, ţi-a răsucit bibilica aia capul în doi timpi şi trei mişcări. Nu te-am crezut aşa de slab de înger. Am înţeles şi eu măcar atîta...

— N-ai înţeles nimic, directore...

— Ascultă, Ozun! îşi pierdu răbdarea Mirel Alcaz. Nu vrei să scrii articolul? Haide, admit! Nu te constrîng... Dar te rog să nu-mi dai mie lecţii. Aici eu sînt stăpîn şi eu dau directive! Au început să mă plictisească ifosele de moralişti, de cugetători şi de independenţi. Dacă-ţi place!... Dacă nu!... (Arătă cu mîna spre uşă.) Necesari sînt toţi, indispensabil nu e nimeni.

Ion Ozun avu o clipă fulgerarea amintirii, cînd un alt individ, la alt birou de director, aproape cu aceleaşi cuvinte şi cu acelaşi gest, arăta uşa reporterului politic Mirel Alcaz. Atunci el, într-o dimineaţă de foame după alte dimineţi de foame şi de ger, în camera alăturată, de unde fără voie ascultase, îşi spunea că n-ar fi răbdat să tacă aşa cum a tăcut Mirel Alcaz nici pentru toate diminеţile de foame pînă la sfîrşitul vieţii. Rolurile se schim-

baseră. Mirel Alcaz se afla într-un jilţ de director — iar el, Ion Ozun, tăcea.

Tăcea, cum tăcuse celălalt.

Directorul *Voinţei* bătu cu o mişcare impacientată cartonul ţigării în tabachera lată de argint, gata să rostească încă o dată : „Am terminat !"

N-a avut însă cînd să repete cuvintele, căci atunci uşa se trînti de perete şi zvîcni în mijlocul cabinetului directorial Dima, reporterul fără pereche, care, ca Balsamo, e în aceeaşi secundă în douăsprezece locuri prezent.

— Aţi auzit ? Şefule, dă ordin să oprească ediţia de provincie ! Cum ? Nu ştiţi ?... Primul-ministru a fost asasinat ! Hîrtie !... Sună tipografia...

— Nu !... Ce-s basmele acestea ? refuză să creadă, sărind de pe scaun, Mirel Alcaz. Am vorbit cu el la Cameră acum o jumătate...

— Şefule, de la Cameră vin. Acolo s-a întîmplat... Sub ochii noştri... Daţi-mi hîrtie... Fă-mi loc... Mişcaţi-vă, fraţilor, că pierdem ediţia...

— Dar e imposibil, Dima...

Reporterul, scurt, gras, asudat şi gîfîind încă, se aşeză la birou, înfăşcînd blocul de hîrtie.

— Eu scriu faptele... Tu, Ozun, toarnă-i cîteva rînduri despre lipsa măsurilor de pază... Primul-ministru plăteşte, fiindcă guvernul a fost prea tolerant cu agitatorii. Şefule, tu scrie necrologul... Mort la datorie et eţetera, et eţetera...

— Tot nu înţeleg... Cum s-a întîmplat, *mon cher ami ?* nu voia încă să admită Mirel Alcaz...

— Nu e timp de poveşti, şefule !... Ne iau ceilalţi cu ediţia specială înainte ! scria Dima, zvîrlind foile cu ieroglife zgîriate cu creionul... În cîteva vorbe, aceasta e... După ce-a răspuns la interpelarea lui Ioaniţeanu, primul-ministru pleca la Senat !... Pe scări i-a ieşit un individ înainte... Pac-pac ! două gloanţe în tîmplă... Primul-ministru n-a zis nici au, nici vai, nici pis ; s-a lungit jos, şi veşnica pomenire !... Individul a dispărut... Ceea ce e nostim e că asasinul venise cu Turel Lampagiu, inspectorul de poliţie. De-o lună se învîrtea tot printre oamenii poliţiei. Se dăduse drept agent secret străin. Îi dusese cu zăhărelul pe toţi... Gugumanii !... E, după cît se pare, un anarhist celebru şi nu e la primul atentat... Dă ordin la secretariat

să pună un clișeu mare.. Îl avem pe cel de la banchetul de-acum două luni, la aniversarea lui de naștere ! E bun și pentru necrolog... Sold general din cauză de deces !

În cîteva minute, redacția *Voinței* fu un infern de sonerii zbîrnîite, de uși trîntite, de ordine strigate și contramandate, de oameni gonind și întorcîndu-se de la tipografie.

Penițele scîrțîiau.

Foile nepaginate zburau pe măsură ce erau scrise, în subsolul unde rotativa înțepenise, așteptînd să zvîrle într-o jumătate de oră ediția specială cu litere ude, de-un lat de palmă.

— În ce an era născut?... La 64 sau la 65 ?

— Parcă-și luase doctoratul la Paris.

— De cinci sau de șase ori a fost prim-ministru ? Ia vezi, bre, colecția !...

— Echipa ! Dă ordin să fie gata echipa de vînzători !

În toate pîlniile telefoanelor, glasurile zbierau răgușit. După stupoarea din primul moment, senzația evenimentului cutreieră toate încăperile.

— A adus o fotografie !... Costin a adus o fotografie de la fața locului... Avea din întîmplare aparatul la el.

— Fuga la zincografie ! Clișeu lat, pe trei coloane...

— Alo ! Alo ! Lasă-mă, domnișoară. Aci *Voința*. *Vo-in-ța !* Dă-mi Siguranța generală ! Dați-mi Internele ! Alo ! Camera !...

Mirel Alcaz încheiase necrologul și adăogă cîteva rînduri bine aduse din condei despre succesorul defunctului, care nu putea fi altul decît Gică Elefterescu... Așa îl cerea țara, așa îl voia partidul ! Gîndi că acțiunile lui Iordan Hagi-Iordan au crescut vertiginos, ca și ale lui Gică. O singură scrisoare publicată mîine, în autograf, ar decide pentru totdeauna soarta lui Gică Elefterescu. Îl vedea pe Iordan Hagi-Iordan frecîndu-și mîinile.

Își frecă și el mîinile.

Din asemenea complicații turburi un om îndemînatic poate obține orice dacă e îndestul de independent să joace pe amîndouă tablourile.

Sună telefonista.

— Domnişoară, dă-mi casa Iordan Hagi-Iordan! Pe el personal. Dacă nu e acasă, dă-mi biroul Hagi-Iordan, sau „Petrolul".

Aşteptînd, deschise uşa de alături, să vadă ce face Ion Ozun.

La birou, Ion Ozun scria de zor un scurt şi fulgurant articol, veştejind lipsa de energie a guvernului, care n-a ştiut să stîrpească din timp plaga agitatorilor şi acum plăteşte. Uitase cele făgăduite Sabinei Lipan. Uitase existenţa lui Costea Lipan. Muşcînd din cartonul ţigării, se opri să rotunjească în gînd o frază de încheiere destul de patetică. Surîse încîntat cînd o găsi.

Mirel Alcaz se plecă şi citi peste umăr:

— Ei bravo! Aşa mai vii de-acasă, puiule!

— Vă cheamă la telefon casa Iordan Hagi-Iordan! anunţă un uşier.

În cabinetul înalt, rece şi luminos, procurorul general Constantin Lipan nu semăna niciodată cu omul cenuşiu şi timid care se strecura miop, confundîndu-se cu mulţimea fără nume a străzii.

Aici, un simţămînt aspru şi drept al datoriei îi îndrepta umerii şi îi învîrtoşa glasul. Pentru aceasta trăia. Aceasta îi vibra ca o strună întinsă toată fiinţa.

Iar cînd intra şi ieşea de-a lungul culoarelor hîde, cu haotica larmă care transformă acest palat al dreptăţii într-un birt vulgar de gară, într-o cafenea de bursă şi într-o hală de precupeţi la taraba justiţiei, apariţia lui amuţea deodată toate glasurile. Toţi se fereau la o parte respectuos. Puzderia de martori, de împricinaţi gălăgioşi, de avocaţi tîrînd după dînşii ghiozdane uzate, toată mulţimea cu miros de sudoare şi cu masca de pe figuri sfîşiată să arate goale aviditatea, teama, vicleşugul şi minciuna — toată această mizerabilă puzderie deschidea potecă despicată să-i facă loc.

Chiar şi în viesparul înveninat al „Urlătoarei", de unde porneau slobozite poreclele infame şi tocmelile cinice să cutreiere bîzîind din sală în sală şi din etaj în etaj, chiar acolo numele lui era rostit fără rînjet. Nimeni nu-i desco-

perise o articulaţie şubredă în armura-i intact lipită de trupul lui slăbănog dar călit de-un jar lăuntric îndată ce păşea pragul intrării.

Constantin Lipan întrupa mistica justiţiei şi toată haita scepticilor, care la început îl asemuiseră cu un grotesc Don Quijote luptîndu-se cu morile dreptăţii pentru o Dulcinee legată la ochi, sfîrşise prin a recunoaşte că ministerul a avut o mînă mai ferice decît merita.

În cabinetul înalt, rece şi luminos, procurorul general Constantin Lipan veghea după parapetul dosarelor, cu spatele rezemat de spătarul scaunului înalt şi drept. Numai de cîteva zile umerii coborau însă treptat şi ochii se stingeau sub sticla ochelarilor, arătîndu-l aşa cum îl cunoştea lumea dinafară de Palatul Justiţiei, cînd se strecura neobservat, anonim şi ghiontit printre trecători. De cîteva zile, trupul trudit se scorojea, încît părea că numai haina îl susţine în cutele metalizate. Mîna osoasă întîrzia pe foile dosarelor. Creionul roşu îi luneca dintre degete.

Îşi aducea aminte tresărind. Corpul revenea la loc, cu umerii rectificaţi, ca o armă care s-a încărcat din nou, automat.

Aşa l-a găsit acum două ore soneria telefonului, cînd Gică Elefterescu i-a vorbit ceva şi el a răspuns : „Nu !“ Aşa l-a găsit şi acum a doua chemare a ministrului.

Cu pîlnia la ureche, Constantin Lipan nu putea şti ce culoare cadaverică i-a golit obrazul de ultima picătură a sîngelui pe măsură ce asculta.

Răspunse totuşi şi de astă dată, răspicat : „Nu !“

Aşeză cu meticulozitatea lui de miop pîlnia pe suportul de nichel. Dar mîna îi tremura. Îşi strînse cu o mare sfîrşeală între oasele degetelor tîmplele în care s-au înfipt dureros doi dinţi de cleşte. Primul-ministru asasinat, şi omul acela nu gîndeşte decît la tîrgul lui !...

Îşi trosni încheieturile degetelor. Se ridică şi reveni la loc. În cîteva clipe, vestea uciderii va cuprinde instantaneu tot oraşul. Iar cea dintîi represiune va fi urgia împotriva tuturor suspecţilor. A tuturor — şi a lui Costea !

Se ridică iarăşi. Nu mai orîndui hîrtiile cu minuţioasă grijă de maniac. Nu mai închise sertarele. Îşi luă pălăria din cuier şi ieşi, grăbindu-se atît de neînfirea lui, încît

uşierul rămase privindu-l din urmă, cu mîna la gură şi cu ochii holbaţi.

Colcăitul sălilor era acelaşi dintotdeauna. Încă n-a ajuns ştirea. În cinci minute, toată mulţimea aceasta se va îmbulzi spre ieşiri, împinsă de bestiala curiozitate să afle, să strige, să alerge !... Constantin Lipan nu răspundea la saluturi. Nu le vedea.

Răsuflă uşurat cînd căzu pe pernele taximetrului.

— Mai repede ! Am spus, Calea Victoriei !

— Acilea e numărul ?

— Aici.

Constantin Lipan plăti. Verifică mai bine numărul după însemnarea de pe-o hîrtioară.

Urcă scările cum nu făcuse niciodată, nici în tinereţea lui cumpănită. Cîte două şi trei trepte. Se opri în faţa uşii, să-şi astîmpere bătăile inimii protimpurii bătrînă şi slabă. E uşa aceasta ? E alta ?

— Intră !

A fost glasul lui Costea.

Era glasul lui Costea, şi pornirea lui Constantin Lipan a fost să străbată distanţa pînă la dînsul, să-i prindă fruntea strîns la pieptul lui uscat, cu un gest fierbinte de ocrotire.

— Bună ziua, Costea !

Atît spuse. Şi cu atît se opri în prag.

— Bună ziua, *papa !*

Costea se ridică fără grabă de pe scaunul din faţa sobei de fier, unde se află un morman de hîrtii arse ; iar glasul i-a sunat cu îndepărtare.

Nu-şi întinseră mîinile. Costea nu-l pofti să şadă. Constantin Lipan alese marginea patului de fier şi se aşeză, cu pălăria pe genunchi. Nu-şi închipuise vreodată că are să se simtă atît de stingherit şi străin, în faţa copilului său. Costea văzu că a mai slăbit şi că din gulerul larg gîtul i se deşiră mai lung. Constantin Lipan constată că ochii lui Costea sînt mai adînc scobiţi sub fruntea aspră şi încăpăţînată, cu cele două brazde dintre sprîncene.

Vorbi.

De la început, cu sentimentul că se izbeşte într-o rezistenţă stîncoasă, pe care nimic n-are s-o poată sfărîma.

Costea ridică privirea surprinsă numai la episodul atentatului. Aşadar, acela s-a ţinut de cuvînt ! Îi recunosc mîna.

Două gloanțe în tîmplă. „Eu lovesc întotdeauna *aici !*" S-a ținut de cuvînt, iar el, în vremea aceasta, stătea la adăpost, așteptînd o arestare pe care o dramatiza anticipat, cu o fanfaronadă de cabotin al revoluției. Chiar dacă nu admitea aceasta și chiar dacă își dădea seamă că aceasta tot nu rezolvă nimic, ba dimpotrivă va dezlănțui alte urgii, nu-și putea opri o absurdă admirație. Cel puțin acela îndrăznise ceva ! Săvîrșise ceva ! Se ținuse de cuvînt !

— Asasinul a dispărut, continuă Constantin Lipan. Dar sperăm, pentru scurtă durată... Nu poate să scape...

— Pe acela nu-l prinde niciodată nimeni ! rosti Costea.

— De unde știi ?... Sînt copilării !... Asemenea oameni sfîrșesc întotdeauna unde trebuie să sfîrșească și cum trebuie să sfîrșească.

— El nu ! Știu că nu va sfîrși așa, fiindcă îl cunosc.

Constantin Lipan înclină fruntea, biruit de o amenințare mai grea decît o aștepta el cînd a urcat pînă aici. Dacă l-a cunoscut într-adevăr, cercetările vor ajunge din fir în fir pînă la Costea. Copilul acesta va fi strivit ca o gîză sub talpa unui om cum e cel care i-a vorbit adineaori la telefon. Se hotărî :

— Costea !... Să uităm tot ce-a fost...

— Eu nu am nimic de uitat.

— ...te iert, pentru...

— Nu am nevoie de nici o iertare, pentru nimic.

— Înțelege, Costea, că sînt la mijloc ani din viața ta. Poate toată viața ta...

— Sînt major. Dispun de viața mea...

— Costea, este un mijloc... Lasă camera aceasta și vino acasă. La mine nu are să te caute nimeni. N-au să cuteze... Pe urmă, îți găsesc o posibilitate să pleci... Pînă se uită...

— *Papa*, cînd eram copil m-ai învățat să am curajul faptelor mele. Să răspund pentru faptele mele.

Constantin Lipan coborî mai jos fruntea.

După o tăcere în care străbătu de jos, din stradă, răcnetul vînzătorilor de ziare anunțînd ediția specială, mai încercă :

— Cel puțin vei spune că n-ai cunoscut omul acela... Asasinul acela... Sau vei spune că n-ai știut cine era și ce avea de gînd să facă... Poți spune că te-a indus în eroare. Că l-ai crezut un om inofensiv, cum l-a crezut toată lumea...

Costea vorbi apăsat, privindu-l în ochi :

— *Papa,* cînd eram copil, tot dumneata m-ai învăţat să nu mint niciodată. Şi n-am minţit. E greu să învăţ aceasta acum... Şi s-o învăţ de la dumneata...

Constantin Lipan nu putu suporta privirea copilului.

— Aceasta e ultima ta hotărîre ? întrebă cu ochii în pămînt.

— *Papa,* nu există nici ultimă, nici primă hotărîre. E una singură ! Aceea care se potriveşte cu tot ce m-ai învăţat cînd eram copil.

Se ridicară amîndoi în acelaşi timp. Constantin Lipan îşi spuse că poate ar fi plecat cu o uşurare dacă discuţia sfîrşea altfel ; dar cu o urîtă uşurare. Nu-şi putu înăbuşi, ascuns, într-o firidă tăinuită şi neştiută a sufletului, mulţumirea, aproape recunoştinţa, că într-acest ceas Costea a vorbit într-acest chip.

— Cu bine, Costea !

— La revedere, tată !

De astă dată şi-au strîns mîinile. Poate Costea şi-ar fi apropiat fruntea de buzele lui Constantin Lipan ; poate Constantin Lipan şi-ar fi apropiat buzele uscate de fruntea lui Costea.

Dar îi ţintui orgoliul, sau altceva mai puţin deşert, pe amîndoi.

Coborînd scările, Constantin Lipan zări firma biroului de publicitate.

Intră şi întrebă unde e telefonul.

— Sînt procurorul general ! Doresc, vreau să comunic ceva urgent ministrului de justiţie...

— Înţelegem, domnule procuror general ! spuse un tînăr roşcat cu ochelari, care citea lacom ediţia specială. Poftiţi p-aci !... Înţelegem, cu oribilul acesta asasinat...

Se trase respectuos şi discret la o parte.

— Alo ! chemă Constantin Lipan în gura neagră de ebonită. Alo, domnul ministru al Justiţiei ?... Da, da ! Procurorul general Lipan... Chiar pentru aceasta chemam... Am meditat şi am ajuns la concluzia că aveţi dreptate... Fireşte, domnule ministru !... Exact, domnule ministru, cum mi-ai cerut dumneata. Facă-se voia dumitale, domnule ministru !

Pe scări, de la etajul biroului de publicitate, coborî în Calea Victoriei un om încă mai adus de spate decît cel care

se pregătise să urce, cu privirea încă mai împîclită şi parcă acum vinovată, miloagă, ocolind să înfrunte alte priviri. Un om gîrbovit, cu mersul lui şovăielnic, în straiele lui de cioclu, care de îndată pieri contopit în fluviul celorlalţi oameni, cîţi alergau zorind, ghiontindu-se, îmbrîncindu-se, încrucişîndu-se, călcîndu-se, vociferînd, smulgînd lacom ziarele din ghearele vînzătorilor să afle mai repede alte şi alte senzaţionale amănunte, despre oribilul asasinat. Ce măsuri a luat poliţia ? Ce face guvernul ? Ce va urma mîine ? Cine va fi noul preşedinte de consiliu ?

*

Faţada de la casa domnului ministru de justiţie Elefterescu, preapopularul Gică, băiat bun, omul zilei şi al evenimentelor mai mult decît oricînd, nu dădea direct în stradă.

Pînă la stradă se întindea o vastă peluză de gazon cu bordură de flori şi arbuşti mahonii şi trandafiri pitici. Peluza era despărţită spre latura dinafară, spre trecătorii de pe trotuar, de un grilaj de fier şi aramă, cu zăbrelele ascuţite în chip de lance. Înlăuntru, spre zidurile clădirii şi peronul intrării cu scările late de marmoră, marchiză de sticlă şi lampadare, era despărţită de-o alee în arc de cerc, pavată cu dale simetrice de granit roşcat şi cu fire de iarbă, de trifoi mărunt şi de portulace mijind printre intervalele lespezilor.

Superbă intrare, superbă faţadă ! Vrednică de asemenea clădire, care rivaliza cu locuinţa faimosului petrolist Iordan Hagi-Iordan de la Şosea şi care, de altminteri, îi slujise de model.

Numai că aceea era copie ; pe cînd aceasta — originalul autentic, creaţia marelui arhitect Mincu.

Fostă casă de boier cu numeroase latifundii pe vremuri şi fumuri occidentale, de mult scăpătat şi odihnit întru Domnul. Singurul vestigiu al avuţiilor părăduite în tinereţe şi în prima parte a vieţii fusese numai această construcţie cu parc în dosul casei, cu peluză şi scări monumentale în faţă, cu mobilier de epocă şi covoare persane, pe care nu l-a răbdat inima să le abandoneze pe mîini străine. Nici măcar să le împovăreze cu ipoteci. Era ceva tabu ; mîndria lui şi o fală arhitectonică a capitalei. Moştenitorii, tot aşa de scăpătaţi ca şi dînsul, dar mai puţin sclavi ai prejudecăţilor sentimen-

tale, se grăbiseră să le lichideze la trei luni după înmormîntarea defunctului bunic, unchi, văr, frate, cumnat.

N-aveau timp și fonduri de rezistență să se judece și să-și dispute unul altuia prioritatea drepturilor. Mai ales că se vorbise despre un testament prin care răposatul făcea casa danie pentru un muzeu, lăsîndu-i cu buzele umflate. Despre testament știuse Gică Elefterescu, avocatul proprietarului scăpătat. După moarte, curios, testamentul dispăruse. Și mai curios, nici Gică Elefterescu, deodată, nu mai știa nimic. Îi îndemna însă cu subînțelesuri :

— Sfîrșiți mai repede ! E o succesiune nesigură... Ce-i în mînă nu-i minciună !

Au căzut deci repede la înțelegere, arbitrați tot de Gică Elefterescu. Bun băiat ! Nici tu onorarii, speze, nimic. Totul pe gratis.

Iar fracționatelor fărîmituri de la împărțeală, cîte au revenit fiecăruia, fiecare le găsi de urgență întrebuințarea cea mai potrivită cu firea și cu visurile lor. Nu degeaba tot așteptau de ani și de ani să moară matusalemicul lor unchi, bunic, văr, frate, cumnat — și el tot nu mai murea !

Unii din cei mai puțini la număr, dar cică mai chibzuiți, își depuseseră partea lor la bancă sau au cumpărat acțiuni, să aibă de ronțăit dobînzi și cupoane pînă la sfîrșitul vieții. N-au făcut însă mare ispravă, căci devalorizarea leului după război și scumpirea vieții au redus veniturile la te miri ce și mai nimic. Alții, cei mai mulți și mai aventuroși, s-au urcat în vagonul de dormit și au dat fuga la Monte-Carlo, să-și încerce norocul la ruletă, după o martingală îndelung studiată și infailibilă. Pare-se însă că și martingalei lor, îndelung studiată și infailibilă, îi lipsea totuși ceva. O mică scrînteală de calcul. Căci toți s-au întors în țară cu vagonul de clasa III-a mai scăpătați și fără speranță decît înainte de a se procopsi cu moștenirea. Și unii și alții, firește, l-au afurisit tot pe mort, cu afurisita lui de moștenire. Le încurcase viața !

Calculele lui Gică Elefterescu s-au dovedit mult mai infailibile. N-au dat greș. Nici o scrînteală și nici un neprevăzut.

În plină ascensiune, el ochise de multișor casa și operase cu alte chibzuieli, să nu piardă ocazia, cum se pierduse testamentul.

Era tocmai ce-i trebuia lui ! Cum să piardă ocazia ?

O casă arătoasă, al cărei trecut şi prestigiu avea să se răsfrîngă prin natura lucrurilor şi asupra noului proprietar, cum s-a şi întîmplat.

Un dublu şi iscusit plasament — material şi moral — al feluritelor tantieme, onorarii, picuşuri, comisioane şi învîrteli, pe care le agonisise cu osîrdie în calitatea sa de avocat inimos şi de parlamentar serviabil. Pe atunci nu ajunsese încă preapopularul Gică, ministrul-băiat bun ! Era numai aspirant. Numai băiat de viitor, cu popularitatea în vertiginoasă creştere.

Arsese deci testamentul cu daniile lui stupide, care, curios, se pierduse prin dosarele sale avocăţeşti ; arbitrase în modul cel mai imparţial cu putinţă împărţeala moştenirii ; se făcuse luntre şi punte să împlinească suma din chiverniselile proprii cu adaosul unui împrumut picat din senin de la cine se aştepta el mai puţin ; pusese banii gheaţă în palma moştenitorilor nerăbdători şi a intrat în stăpînirea casei de mult rîvnită şi pîndită. Cine are cap de băiat deştept şi inimă de băiat bun nu le are de haram în ţara romînească ! Asta-i lege.

Înainte de a se instala, noul proprietar a introdus oarecare modificări în distribuţia interioară a încăperilor, adaptate la nevoile şi interesele sale. Şi, astfel, casa de mult rîvnită şi pîndită a devenit cu adevărat o comoară inestimabilă pentru amîndoi soţii Elefterescu. Atît pentru interesele şi iţele politice ale lui Gică, ajuns în sfîrşit popularul ministru-băiat bun, cît şi pentru pasiunea de infatigabilă şi providenţială peţitoare a doamnei Elvira Elefterescu, cu ale sale ceaiuri dansante şi sindrofii prelungite pînă tîrziu după miezul nopţii.

Acum, însă, iarăşi curios, nu se zărea nici o aţă-aţişoară de lumină la ferestrele dinspre stradă, care îndeobşte revărsau pe scări, pe peluză, pînă departe, o hipnotică orgie incandescentă, chiar ca de *dancing*, de bar, de prosper şi veşnic animat cabaret nocturn, în serile de recepţie şi de pomină ale doamnei Elvira Elefterescu.

Întuneric total. Lampadarele, stinse. Voleurile şi obloanele, trase. Uşile, ferecate. Relaş pe toată linia !

Nici o ţipenie.

Numai sergentul de la poartă, imobil în gherета lui de santinelă.

Şi numai cîţiva soldaţi, patrulînd doi cîte doi, în răstimpuri egale, cu arma la umăr, cu cartuşierele pline şi cu paşi sonori pe trotuarul din faţă, fiindcă după asasinarea primului-ministru poliţia şi Siguranţa generală nu excludeau perspectiva unui şir de alte atentate. Poate asasinatul de la Camera deputaţilor fusese numai un semnal. Poate temutul şi misteriosul anarhist, Spartacus, nici nu plecase din ţară şi chiar nici din oraş, plimbîndu-se sub cine ştie ce altă fantasmagorică deghizare, cum circula legenda. Poate că avea alţi complici, cu misiunea altor atentate înscrise pe o listă, să împrăştie panica, dezordinea şi teroarea, smintita lor anarhie. Iar în acest caz, cine altul s-ar afla înscris în fruntea listei, primul vizat, decît popularul ministru de justiţie şi marele arbitru al partidului de la guvern, cu cele mai multe şanse indicat să preia succesiunea politică a victimei încă neîngropată ?

Paza era aşadar strictă, pe picior de mobilizare, cu ochii în patru. Pază întărită de agenţi secreţi în straie civile, dosiţi prin ungherele întunecoase, prin curţi şi pe la ferestrele vecine.

Văzută din stradă, casa părea trecătorilor singuratici o fortăreaţă blindată, un bastion inexpugnabil, gata să înfrunte orice atac : mitraliere, bombe, maşini infernale şi toate satanicele arme ale anarhiei şi terorismului.

Simplă şi amăgitoare, naivă impresie !

Înlăuntru, dincolo de porţile şi uşile baricadate, dincolo de ferestrele negre, domnul ministru al justiţiei şi viitorul preşedinte de consiliu numai la atentate nu se gîndea el şi numai de asemenea asalturi anarhiste nu se temea. Avea el alte păsuri şi îl munceau alte griji, de care urma să se scuture definitiv în astă seară, pentru a se şti în sfîrşit cu mîinile libere şi să se poată avînta cu inima uşoară la asaltul său cel mare de mîine, aşteptat şi pîndit de viaţa întreagă.

Pe stradela îngustă şi de obicei pustie din flancul casei — un fundac numai cu cîteva locuinţe de rentieri tihniţi, de văduve bătrîne şi de foşti înalţi funcţionari la pensie — se mai afla încă o intrare discretă, rezervată numai priete-

nilor intimi şi cîtorva iniţiaţi, care preferau să intre şi să iasă ferindu-se de văzul lumii. Portiţa se deschidea automat, la un semnal electric. Cîteva trepte. O uşă de stejar ghintuită cu ornamente de fier forjat. Un ochi rotund de sticlă cît o lentilă de ochelari. Alt semnal electric, şi vizitatorul pătrundea într-o anticameră strîmtă şi dinadins scufundată în penumbră. De acolo, valetul sau un secretar de încredere îl introducea direct în cabinetul lui Gică Elefterescu ; camera jurămintelor, chilia spovedaniilor şi sediul, viesparul tenebroaselor puneri la cale.

Pe acolo intra acum Iordan Hagi-Iordan, după ce a coborît la colţul străzii dintr-un taxi de piaţă, nu din automobilul său imens ca un vagon şi arhicunoscut de tot Bucureştiul. În taxiul de piaţă îşi lăsase amicul inseparabil din ultima vreme. Omul care îl însoţea ca o umbră, cînd nu se călătorea emisar peste graniţe, la băncile şi centralele societăţilor ce finanţau împrumuturile şi întreprinderile din România Mare ; el fiind cam slăbuţ cu amestecul lor babilonic de limbi, multe şi pestriţe, cîte se întîmplau paradoxal a mai fi şi limbile lui Voltaire, Shakespeare, Goethe, Dante sau a psalmistului David. Omul cu faţa lividă ca a unui intrigant de melodramă, cu şuviţe de păr căzute pe frunte chiar cînd purta pălăria pe cap şi cu privirea ochilor oblică, verzuie ca apa putredă a bălţilor stătute. Cu privirea lui putredă şi neliniştitoare.

— Faci o plimbare la Şosea !... îi recomandase Iordan Hagi-Iordan. Nu-ţi strică să iei un pic de aer curat. Prea arăţi ca o ciumă, cu boala care te-a atins la ficaţi ! Îţi iese fierea şi veninul în obraz.

— Mie ?

— Lasă asta !... Te întorci peste o oră şi aştepţi tot acilea.

— O oră ?... Cred că-i prea puţin pentru toate răfuielile pe care le ai cu onorabilul !

— Aş !

— Să-ţi recapitulez...

— Scuteşte-mă cu recapitulările tale, că le-am recapitulat eu destul ! Toate au să meargă în mare viteză. I-am pregătit hapurile !

— Poate că şi el ţi-a pregătit altele ţie ! Nu te-ntrebi ?

— Ce ştii tu !? Ale lui ? Nici hapuri de pîntecăraie ! Ale mele ? Hehe !... îi bag hapurile pe gît unul cîte unul, să le înghită, gogîlţ-gogîlţ ! Şi o să le înghită, paştele şi mama lui de lichea, unul cîte unul, gogîlţ-gogîlţ ! Cum te văd şi cum mă vezi. P-ormă ţi-l consolează bădia cu cofetul ăl mare, al nostru, dulce şi tăvălit în zaharicale, pe care o să-l înghită frecîndu-se pe burtă şi cerînd : mai dă-mi ! mai dă-mi ! mai vreau, bădie !

— De... Numai să iasă aşa ! Eşti optimist.

— O să iasă ! Ţi-l cunoaşte bădia pînă-n fundul bojocilor şi ţi-l joacă pe deşte. Vorba aia, a ta. Cum îi ziseşi ?

— *A voleur, voleur et demi !* [1]

— Aia e ! Şi aialaltă ?

— *Les grands voleurs pendent les petits !* [2]

— Aia e ! ăstea sînt !...

Astea şi fuseseră ! Cînd Iordan Hagi-Iordan a intrat în camera jurămintelor, Gică Elefterescu vorbea foarte febril la telefon. S-a ridicat în picioare de pe fotoliul de la birou fără să îndepărteze pîlnia receptorului de la gură, continuînd a vorbi şi bucuros de această simplificare a primului şi celui mai dificil moment al întrevederii. Din cap îi făcu semn prietenos de bun venit şi din ochi se scuză că nu-şi poate întrerupe convorbirea.

Cu mîna liberă i-a indicat fotoliul cunoscut, prea bine cunoscut de Iordan Hagi-Iordan, invitîndu-l să ia loc.

Iordan Hagi-Iordan nu avea nevoie de asemenea invitaţii şi ritualuri de politeţe.

O luase înaintea invitaţiei. Se trînti în fotoliu, tolănindu-se de-a coasta şi răscăcărîndu-şi un picior pieziş, peste braţul elastic, îmbrăcat în piele. Îşi legănă piciorul atîrnat aşa în pantoful bombat, cîrn, american, de bizon ; aprinse o havană ca întodeauna enormă şi zvîrli cu o sfîrlă golăneaţă chibritul jos, pe covor, deşi o scrumieră ovală de cristal îi stătea sub ochi.

Părea că nu ascultă, dar asculta.

— Vorbişi cu Mitiţă ?... întrebă cînd Gică Elefterescu a terminat, a depus pîlnia telefonului pe suport şi s-a apropiat făcînd înconjurul biroului să-i strîngă mîna. Cu el vorbişi ?...

---

[1] Şi-a găsit pungaşu naşu ! (fr.).

[2] Peştele cel mare înghite pe cel mic ! (fr.).

— De unde-ai ghicit ?... întrebă Gică Elefterescu la rîndul său, în loc să răspundă direct.

— Că mare scofală era să ghicesc ! Pricepui de la cele dintîi cuvinte mieroase ale tale...

— Mieroase ? de ce mieroase ?

— Alifioase ! Cataplazme !... Uiţi că sînt o caiafă mai bătrînă şi niţel mai cevaşi decît tine !

Iordan Hagi-Iordan, ca o caiafă mai bătrînă şi mai cevaşi decît dînsul, l-a lăsat cîteva momente cu palma întinsă, căutîndu-i mîna prin aer ; el, tot răsucindu-şi havana între maxilare cu degetele mîinii stîngi, iar cu degetele mîinii drepte tot căutînd şi el ceva în buzunarul de la piept, fără a găsi ce căuta. Mormăi — adică mîrîi — cîteva cuvinte cu totul neinteligibile şi cîteva pomeniri despre sfinţi-părinţi, Hristoşi, Născătoare, cruci, evanghelii, mult mai clar rostite şi mai expresive. Gică Elefterescu se temu că Iordan Hagi-Iordan a uitat acasă ceea ce tot căuta el în buzunar. Alt truc al banditului !

Banditul abia după toate acestea se îndură şi îşi lepădă şi el mîna în palma întinsă a ministrului de justiţie. O mînă moale, flască şi inertă ca o balegă, deşi Iordan Hagi-Iordan avea pumni vînjoşi şi pietroşi să doboare un bivol cu o singură lovitură. Mîna plescăi în palma ministrului chiar ca o balegă. Ministrul o scutură cu frenezie s-o stoarcă. Banditul nici nu se uită la el. Privea în tavan.

— S-a făcut, frate Iordan ! Gata ! Chestie definitiv clasată ! anunţă Gică Elefterescu jovial şi fericit la culme. Să facem şi noi pace, iubite şi vechi prieten !

— Eu nici nu m-am considerat în război.

— A fost o prostie, recunosc, o prostie la care am fost constrîns !... stărui Gică Elefterescu, aşezîndu-se şi el între braţele fotoliului din faţă şi aprinzînd şi el o ţigară, dar de dimensiuni mult mai modeste. Dacă aş fi un mare pişicher...

— Dacă !... a clătinat din cap Iordan Hagi-Iordan, cu o foarte elocventă lipsă de consideraţie pentru aptitudinile de mare pişicher ale ministrului-băiat bun. Aia e ! Dacă... Numai că nu e !

Socotind mai prudent şi mai abil să nu ţină seamă de întrerupere, Gică Elefterescu se menţinu la planul dinainte şi pe îndelete ticluit al expunerilor sale avocăţeşti. Începu să înşiruie lanţul argumentărilor, verigă cu verigă, sigur că

atunci cînd va ajunge la capăt orice dubiu şi orice suspiciune vor fi irevocabil înlăturate :

— Dacă aş fi un mare pişicher, cum insinuează unii şi alţii, aş spune că toate mi-au fost comandate de interese superioare de stat ! Patrie, datorie, răspundere şi alte bombe, tiribombe ! Astea însă, dragul meu, sînt bune pentru gazete. Bune pentru întrunirile publice şi discursurile parlamentare, la tribună... Gogoşi ! Moşi-pe-groşi !... Cu tine însă am datoria să fiu sincer, cum am fost întotdeauna. Şi sincer îţi mărturisesc că nu interese superioare de stat mi-au impus măsurile inepte, care... Cunoşti îndestul de bine că aveam şi eu un stăpîn, cunoşti şi tu cine ; un stăpîn care mi-a forţat mîna... Ce puteam face ?... Vrei, nu vrei, bei, Grigore, aghiazmă ! Oricît am încercat să rezist, imposibil !... Am dat drumul atunci chestiei... aşa... numai de formă, păstrînd rezervele mele. Ştiam prea bine că pînă la sfîrşit chestia tot avea să se rezolve de la sine... Bietul şef, Dumnezeu să-l ierte, m-a ţinut veşnic sub presiune ! Am avut şi îndestule conflicte cu dînsul ; conflicte foarte serioase şi unele extrem de violente ! Degeaba ! El, că nu şi nu şi nu !... Deştept, onest, cap politic, bun organizator, dar ce folos ? Ăsta era defectul lui capital. Cînd o lua razna, cine să-l mai oprească ? Şi acum ?... Îşi mai găsise şi un instrument mărginit în concepţii, un fel de inchizitor, un constipat, maniacul ăla de Lipan. Lumea crede că eu l-am inventat. Eu ? Ce, eram nebun ori tîmpit să-l caut pe dracu cu lumînarea ?... Adevărul este că el mi l-a impus... Primea, probabil, adică sigur, nu probabil, primea ordine confidenţiale de la el, peste capul meu. Altfel, cum de-ar fi cutezat să-mi reziste şi pe ce se simţea el forte să-mi reziste ?... Dovadă că acum, cînd nu mai are pe cine se bizui, i s-a dus pe copcă toată rezistenţa. Să-l fi auzit la telefon, ţi-ar fi făcut scîrbă... Scîrbă de atîta slugărnicie, laşitate şi turpitudine omenească ; nu milă ! Behăia ca mielul la tăietoare !... Şi într-o oră s-a prezentat cu dosarul şi concluziile de clasare. Alte salamalecuri de slugă : „Da, domnule ministru ! Exact, domnule ministru ! Trăiţi, domnule ministru ! Vă salut, excelenţă, şi vă rog să iertaţi !" Scîrbă, frate Iordane, scîrbă ! În ce lume de poltroni trăim !... Dosarul şi concluziile de clasare sînt aci, pe birou, la dispoziţia ta ! Nu vrei să le vezi ?...

Iordan Hagi-Iordan pufăia imperturbabil din havana cît știuletele de porumb și slobozea spre tavan norii vîrtejiți de fum, urmărindu-i cu ochii cum se înalță, cum se răsucesc în spirale, cum se destramă și se risipesc. Cu ceafa proptită în spătarul fotoliului și cu piciorul încălecat pe brațul elastic, care gemea sub el, prăvălat de-a coasta, nici nu se milostivea să arunce ochii la vorbitor și nici nu părea că-i aude vorbele, necum să le dea vreo crezare.

Brusc, opintit, își îndreptă spatele, coborî piciorul, puse havana pe marginea scrumierei, așeză amîndoi pumnii enormi și încleștați pe masă, privindu-l drept în ochi :

— Ascultă, mă Gicule ! Eu venii acilea de plăcerea mea, fiindcă m-a lovit amorul și dorul de tine ? Nu tu mă chemași ?

— Eu, sigur că eu !

— Pe tine te păli dorul și amorul ! Tu ai ținut neapărat să mă vezi, nu ?

— Eu !

— Și pentru ce anume ?

— Ți s-a comunicat și pentru ce anume țineam neapărat să ne vedem. Pentru o clarificare definitivă... Ți-am explicat care era situația ; permite-mi să-ți explic și cum văd eu acum situația nouă, care... înțelegi... o situație, în definitiv, încă nu definitivă, dar care...

— Mă Gicule, mă ! Nu te mai bîlbîi ! Vorbiși destul și ai obosit. Lasă-mă să vorbesc și eu. Să te judece banditul !

— Dacă mă iei așa !...

— Te iau cum meriți. Bine, mă Gicule, cum îți închipui tu că venii așa, de florile mărului, numai ca să ascult baliverneie tale, ca nătăfleții care te aplaudă ?... Simțeai nevoia să-mi servești niscai scuze și explicații ?... Eu nici nu ți le-am cerut și nici nu mă așteptam la ele. Dar, fiindcă așa ai socotit de trebuință, de ce nu ești sincer și cinstit ca mine ? De ce dai vina pe mort ?... Spune pe șleau, în cîteva cuvinte !... Aia ți-a fost piesa ta ! N-a mers... N-a mers, fiindcă aveam și eu piesa mea, cevași mai grea. Și mărturisește cinstit că, văzînd că n-a mers, îți veni mintea românului cea de pe urmă. Te-ai convins că o pornișí strîmb din capul locului... Greșii, frate, ștergem cu buretele ! Aia e tot ! Asta mă așteptam s-o spui...

Ce-mi umbli mie cu așa și pe dincolo ?... Eu venii cu alte gînduri, nu să-ți ascult toate palavrele tale, pe care le îndrugi și care încep să mă și supere, mă ofensează...

— Dar n-am avut intenția să te ofensez, frate Iordane ! Dimpotrivă !...

— Leagă cățeaua ! Taci ! Eu vorbesc... Mă ofensează fiindcă toate palavrele tale îmi fac dovada că mă socoți mai nărod decît sînt ! Aista nu înghit, cum știi că n-am fost omul să înghit de cînd mă cunoști. Și sînt ceva anișori de atunci. Ia zi, cîți ?...

— Vreo șaisprezece...

— Optsprezece ! am ținere de minte mai bună decît tine. Ei, în optsprezece ani așa învățași să mă cunoști ?... Eu venii să-ți spun neted, acilea, între patru ochi, unde nu vorbim întîia oară : „Mă, din piesa ta, care n-a mers, și din piesa mea, care ți-a luat piuitul, dacă sîntem oameni deștepți și de înțelegere, poate să iasă o piesă nouă, care să meargă strună și să ne fie cu folos la amîndoi. Hai s-o facem ! Tovărășie cinstită. Te-am ars eu vreodată ? Nu ! Cu mine nu-i primejdie să te arzi nici mîine !"... Așa se vorbește cinstit și așa se fac treburile ; așa venii să-ți vorbesc. Cînd colo, tu m-așteptai cu gogoși, cu moși-pe-groși, cum bine le-ai zis !... Mă Gicule, să-ți intre în cap o dată pentru totdeauna că în manevre d-alde ăstea, în care tu te crezi grozav și dat dracului, eu sînt cel mai tare și eu am să rămîn întotdeauna cel mai tare ! Eu ies deasupra. Nu c-oi fi mai mare pișicher decît tine ! Nici nu dau două parale pe vorba asta ; nu mă prinde ! Pe mine m-ar strînge ca o buleandră d-a altuia, prea strîmtă, care plesnește pe subțiori. E o vorbă ș-o boarfă, ca pe calibrul borfașilor cu care lucrezi tu acuma. Rămîi pișicher, mic, mare, mijlociu, cum te-ajută puterile. Nu mă băga și pe mine în tagma voastră. Nu încap ! M-ar înăbuși ! Mi-ar sta toate acilea, în gîtiță... Eu sînt un bandit !

— Bandit ! De unde ai scos-o și pe asta, frate Iordane ?

— De la tine am scos-o ! Bandit, marele bandit, gangsterul numărul unu al României Mari, primejdia națională !... Nu de la tine am scos-o ? Nu așa ai binevoit să te exprimi în consiliul nostru de miniștri, cînd ai decis să mă tîrîi pe la Parchet și alte ălea ?... Cum îți închipuiai

tu, că nu s-au găsit alţi binevoitori de teapa voastră, să mă informeze înainte de a se împlini douăzeci şi patru de ore ? Pînă-n seară am şi primit raportul !... Stai liniştit, nu te agita fără spor, cum se agită pe loc căţeluşul doamnei Elvira Elefterescu, apucat de bîţîieli cînd intră în laba unui dulău... Te am acilea !... În labă !...

Iordan Hagi-Iordan descleştă pumnul mîinii drepte, întinzînd palma deschisă peste masă, sub nasul şi sub ochii omnipotentului şi popularului ministru de justiţie, băiat bun, ca să se încredinţeze cu ochii lui unde şi cum îl are el în labă.

— Te am acilea !... rînji Iordan Hagi-Iordan. Încît degeaba te bîţîii întrebîndu-te cine anume a dat goană cu ştafeta. N-avea grijă... Că n-a fost numai unul ! Au fost trei-patru ; ba, ca să fiu exact, chiar cinci ; cinci binevoitori, numărînd bine. Chiar şi amicul cu care vorbeai adineaori atît de mieros la telefon, cu nini-ni şi fifi-fi, cu dragă, scumpule, iubite...

— Chiar şi Mitiţă ?

Gică Elefterescu scăpase întrebarea fără voia lui, şi acum zadarnic, prea tîrziu, mai dusese mîna la gură, parcă ar fi vrut să-şi împingă cuvintele îndărăt.

Strîngînd din umeri, Iordan Hagi-Iordan se grăbi să-i risipească orice îndoială :

— Da, chiar şi el, chiar şi Mitiţă ! De ce te miri ? Întreabă-l şi adu-l faţă în faţă cu mine, la confruntare cu martori, să văd dacă poate crîcni ! Crezi că pe el nu-l am tot acilea ?

Deschizînd şi închizînd iarăşi palma, ca să-i arate unde-l are şi pe Mitiţă, Iordan Hagi-Iordan continuă, strîngînd iarăşi din umeri cu acelaşi rînjet :

— Dacă îţi închipuiai că nu-l am şi pe dînsul, prost mă crezi ! Pişicheri ! Pîrlaci !... N-aveţi ce face, aia e piesa ! Rămîneţi pişicheri şi pîrlaci, că asta vă e meseria. Eu, ca mare bandit, am să fiu întotdeauna mai tare decît toate pişicheriile voastre şi am să ies întotdeauna deasupra, nu fiindcă oi fi cumva mai deştept decît voi, cum nici n-am pretenţia că sînt. Ci fiindcă marele bandit are capitalul la spate, şi capitalul ăsta vă ţine pe toţi în mînă. Pe voi toţi, drîngăleţii politici. N-aveţi încotro ! Asta n-o ştiai încă ? Trebuia să te învăţ eu ?

Puţin cam descumpănit de maniera făţişă şi brutală în care Iordan Hagi-Iordan prezenta lucrurile, fără nici o perdea, poate puţin şi cam contrariat de adevărul acestei realităţi, Gică Elefterescu îl ameninţă cu degetul, încercînd să întoarcă discuţia pe-un ton mai glumeţ.

— *Cave ne cadas! Cave ne cadas,* frate Iordane!

— Ce e aia? Nu mă lua pe după piersic!...

— *Cave ne cadas!* Bagă de seamă să nu cazi!... Prea te crezi tare!... Asta o spuneau romanii consulilor, cezarilor şi auguştilor care se întorceau în triumf după războaie şi bătăliile cîştigate. Puneau un sclav la spatele lor, să le aducă aminte din cînd în cînd şi să le mai moaie trufia!

— Şi asta vrei să mă înveţi tu pe mine?

— Nu să te învăţ, dar zic...

— Mai cuminte ar fi să ţi-o spui ţie, dacă e pe aia şi ai niţică minte!... Uite, ţi-o spune frăţeşte vechiul şi bunul tău prieten: *Cave ne cadas,* cada şi cădelniţa ta de pişicher, mă Gicule!... Tu nu te umfla tocmai acuma, în ajun de-a cîştiga bătălia, că-i cu primejdie să plesneşti! Plesneşti de-a mai mare mila şi paguba, cînd ţi-era lumea mai dragă!...

Gică Elefterescu îşi pierdu tot elanul şi pofta de citate latineşti, cu întorsături glumeţe.

Se posomorî, mai pierzîndu-şi şi glasul.

Avea dreptate banditul! Prea se grăbise, fără să-şi asigure toate garanţiile. Acum, cînd dosarul *Petrolul—Iordan Hagi-Iordan* era închis, banditul, piratul, brigandul, gangsterul, rechinul putea să-l frece şi să-l joace cum voia el. Dacă ar fi fost cu adevărat un mare pişicher, cum se crezuse el, purta dintru-ntîi grijă să-şi asigure acele garanţii în a treia mînă. Ţi-am dat, îmi dai!

— Ce-ai rămas aşa?... îl luă Iordan Hagi-Iordan la rost imperativ, ca o somaţie.

— Mă gîndeam şi eu...

— La ce?

— Aşa... la multe şi mărunte... Doar îţi dai seamă cîte complicaţii!...

— Atunci la multe, dar nu chiar şi atît de mărunte!... rînji Iordan Hagi-Iordan. Te înţeleg, Gicule! Bine spuseşi: *cave ne cadas!* Arde-l, birjar! Arde-l, să dea bîca,

din coada birjei unde se agățase, crezîndu-se că-i cocoțat în carul de triumf. Atîta învățai și eu în cele trei clase de gimnaziu, pînă ce mă apucai să-mi cîștig pîinea...

Gică Elefterescu se scufundă într-o și mai adîncă posomorală. Fiecare vorbă a banditului îi părea o și mai răspicată aluzie la neghiobia cu care procedase. Era în mîna lui banditul!

Banditul își reluă havana uitată pe marginea scrumierei. Încercă să tragă un fum. Constată că s-a stins. O lepădă nu în scrumieră, ci pe covor. Aprinse alta. Și fără a mai ține pumnii încleștați pe masă, vorbi cu alt glas, mai prietenos, cu o povățuitoare dojană:

— Mă Gicule, mă! Cînd o să te dezbări tu de năravurile tale măcar cu mine? Asta-i o boală, pesemne!... Trăind cu pișicherii, nu mai vezi lucrurile altfel... Ce-mi umbli mie cu fofîrlica? Complicații!... Complicațiile s-au descomplicat. Mîine ai să fii președinte de consiliu, excelența-sa cea mare peste toate celelalte excelențe mai mici! Ce-ți mai poftește inimioara? Ce altceva ai urmărit toată viața? Plăcinta gata! Trai nineaca, cu banii babacăi!... Și în loc să te înveselești, în loc să te bucuri și să stai la sfat cu vechiul tău prieten, care nu ți-a dat sfaturile cele mai proaste în cei optsprezece ani de cînd ne cunoaștem, stai ca un mogorog, ca un țap logodit, ca un motan călugărit! Trezește-te, mă Gicule, mă!... Pierzi trenul și n-ai să-l mai prinzi! Nu te mai întîlnești cu el a doua oară!...

Gică Elefterescu oftă și făcu un semn de adîncă și resemnată capitulare.

— Aha!... Poate vrei să spui că te gîndeai la astea?... îl întrebă Iordan Hagi-Iordan.

Întrebînd, băgă mîna de astă dată cu tot dinadinsul în buzunarul de la piept, unde de la început, tot bombănind, tot mormăind și mîrîind și suduind, căutase el ceva, fără să găsească ceea ce căuta.

Acum găsise!

Scoase un teanc de plicuri și de scrisori.

Le aruncă pe masă, spunînd:

— Poftește! Poftește și te liniștește!

Teancul, repezit cu putere, luneca pe cristalul mesei și se împrăștie pe jos.

Gică Elefterescu s-a aplecat la moment să le culeagă, ca o păcătoasă slujnică — ori ca un netrebnic valet, el, coşcogea ministru al justiţiei şi mîine preşedinte al consiliului de miniştri.

Rînjind şi trăgînd fumuri groase din havană, Iordan Hagi-Iordan, banditul bandiţilor şi gangsterul gangsterilor, îl privea de sus în ceafă cum umblă în patru labe să culeagă răvaşele unul cîte unul, de la picioarele lui.

— Hai! Nu mai pierde vremea şi nu le mai număra pe sub masă, că sînt toate la inventar!... Ţi-a venit inima la loc? Dă-le dracului! Arde-le, că ard cum ard şi testamentele... Adună-ţi mintea de la ele, acilea, la treburile noastre. Fiindcă o să avem de lucru, mă Gicule, mă! Ca în vremurile noastre ălea bune, cînd îmi scriai epistole de amor. Ba încă o să avem cevaşi mai mult de lucru, fiindcă de atunci mai crescurăm şi mai învăţarăm şi altele, pe care p-atunci nu le ştiam... Asta e piesa!... Aşază-te în fotoliu, că nu te mai judec! Din partea mea, eu am isprăvit. Ce-a fost a fost; ce-o să fie ne interesează! Hai să întocmim un plan de asociaţie pe-o bază nouă şi mai solidă! De asta venii, nu de florile mărului.

Supus, Gică Elefterescu, preapopularul ministru-băiat bun şi preaaclamatul orator de la tribuna Parlamentului, se aşează în fotoliu, pe margine, parcă n-ar fi fost în casa lui. O clipă îşi aminti mutra lui Constantin Lipan, magistratul timid şi fîstîcit de provincie, din ziua cînd îi acordase prima audienţă în cabinetul său ministerial. La naiba! A ajuns ca dînsul? Se imbecilizează ca dînsul, tocmai acum, cînd...

Ridică scrisorile, blestematele de scrisori şi de bileţele clădite cu mîna sa pe mesuţa dintre dînşii, şi le întinse lui Iordan Hagi-Iordan, restituindu-le ca un gaj solemn al asociaţiei şi încrederii absolute pe care o inaugurau pe-o bază nouă şi indestructibilă.

— Ia-le îndărăt, Iordane, frate Iordane! Nu de asta te-am chemat şi am făcut apel la tine. Nu ţi le-am cerut. Ştiu că vorba ta e vorbă!...

— Atunci ce-mi umblai cu zdrîngai-zdrîngai, cu colindul şi florile dalbe?...

— Prostii...

— Crezi tu că numai ăstea le ţineam în mînă, să te am la mînă? Uitaşi chestia cu casa? Testamentul cu pricina

nu fu la mine înainte de a-l arde tu ? Mă crezuşi atît de prost să nu-l fotografiez ? Aşa, fără un scop anume. Ca să fie !.... Iar cînd dădeai din colţ în colţ ca să înjghebi suma care-ţi mai trebuia să cumperi şi să plăteşti casa în care stăm noi acum la sfat, ca doi prieteni vechi, cine veni cu banii pe tine ? Banditul ! Nu-mi ceruşi nimic ; nici nu te aşteptai. Am înţeles ; sării să-ţi fiu de-un ajutor. Nu-mi era lesne ca acum. Eram amîndoi mai slabi la pungă... Şi eu îţi cerui atunci ceva la mînă, hîrtie, dovadă ? Nu ! Îţi mai cerui eu banii vreodată ? Îţi mai amintii vreodată de ei ? Nu ! Ăsta era banditul ! Mă, mă Gicule, mă ! Multe mai ai de învăţat de la bandit ! Ce-ţi folosesc scrisorile şi bileţelele ăstea ?... Crezi că n-au fost şi ele fotografiate ? Tot aşa, fără un scop anume. Ca să fie !... Dar ca să le folosesc cum te-ai speriat şi cum ai tremurat în nădragi ; prost ai fost s-o crezi şi prost m-ai crezut ! Adică mie încă un scandal peste ălealalte multă şi bună reclamă îmi făceau ? De asta mai aveam eu nevoie ?... Trecutul ! Dă-l dracului de trecut...

— Ai dreptate !... recunoscu pocăit Gică Elefterescu. Să lăsăm dracului trecutul şi să ne gîndim la viitor.

— Eu ce-ţi tot toc de cînd venii !? exclamă Iordan Hagi-Iordan. Semn bun, mă Gicule, mă ! Începi să te dai pe brazdă !...

Dat pe brazdă, Gică Elefterescu se înfundă şi el între braţele fotoliului, venindu-şi deplin în fire, surîzînd şi încrucişîndu-şi un picior peste picior, ca să nu se mai afle în situaţie de inferioritate faţă de banditul banditilor şi gangsterul gangsterilor !

— Nu ţi se pare că e mai bine şi mai cuminte aşa ? îl întrebă Iordan Hagi-Iordan. Mai întîi, să-ţi dea banditul ştirile sale despre oarecare lucrături care încearcă să te sape... Am şi eu poliţia mea... Să nu te găsească nepregătit... complicaţiile tale de mîine, mă Gicule, mă, fiindcă atunci se cheamă că-s şi complicaţiile mele !... Ia notă, excelenţă şi domnule preşedinte al consiliului de miniştri ! Ia notă, că nu-i glumă ! Ne-aşteaptă chestii mari pe amîndoi ! Ţara aşteaptă lucruri mari de la amîndoi !...

Numai zece minute trecuseră. Numai zece.

Şi s-ar fi spus că în acea cameră secretă a răfuielilor şi a împăcărilor toate se petreceau acum ca în piesele de teatru care nu mai respectă de mult legea strictă a unităţilor lui Aristot. Se lasă cortina la finalul primului act, retezînd scena palpitantă unde doi adversari îşi încrucişează spadele cu scrîşnete de ură feroce într-o luptă pe viaţă şi pe moarte, pentru a se ridica la începutul actului următor, dezvelind ochilor o scenă de-o idilică duioşie, unde aceiaşi duşmani pe viaţă şi pe moarte, într-acelaşi loc, cu părul cărunt ca doi veterani stau bătrîneşte, prietenos la sfat şi la poveşti — cu menţiunea explicativă în program : „după douăzeci de ani“.

Tot aşa şi aici.

Încăperea era aceeaşi. Cei doi oameni dinlăuntru, aceiaşi.

Dar toate cît de altfel arătau !

Parcă marele petrolist Iordan Hagi-Iordan, poreclit rechinul şi popularul potentat politic, domnul Gică Elefterescu, eternul ministru-băiat bun şi viitorul preşedinte al guvernului, pe care toată ţara îi ştia în înverşunată luptă la cuţite să se extermine ; parcă amîndoi şi-ar fi reluat, hehei ! abia după un îndelungat răstimp şi după un amar stagiu de pocăinţă, vechile lor locuri din camera de taină a jurămintelor, din chilia spovedaniilor din sediul, din viesparul tenebroaselor puneri la cale.

Nu coborîse însă şi nu se ridicase nici o cortină. Nu era cazul nici unei menţiuni explicative : „au trecut ani şi ani, să-i vînture viaţa şi să le aducă în tidvă cuminţenia cea de pe urmă“. Nu trecuseră decît zece minute. Iar amîndoi nici nu se clintiseră din loc, să vînture şi să-i vînture viaţa. Că-i vînturase viaţa destul şi vînturaseră ei destule în viaţă !

Au apropiat doar instinctiv fotoliile, fără să-şi dea seamă cînd şi cum.

Le-au apropiat mai alipite de masa rotundă dintre dînşii, ca să-şi poată sprijini coatele mai la îndemînă. Să-şi poată privi mai prietenos şi fierbinte în ochi. Să-şi alăture mai irezistibil frunţile, sub a căror găoace îşi dospise şi unul şi altul separat punerile sale la cale, încă vagi, rudimentare, nebuloase, imperfecte pînă mai adineaori ; pentru ca numai aşa şi abia acum, în frăţeasca lor comuniune, să capete,

în sfîrşit, o formă precisă, contur, miez, consistenţă, început de realitate. Sîmburul victorioaselor realităţi de mîine.

Tensiunea încărcată de crepitaţiile electrice din preceasul uraganelor cu tunete şi cu trăsnete ; încordarea aceea apăsătoare, care dura de cînd Iordan Hagi-Iordan intrase aici izbind uşa şi de cînd s-a trîntit lăbărţat în fotoliu, cu rînjetul lui crud şi ameninţător — unde mai era oare ? Cum de-a dispărut volatilizată, ca la semnalul unei vărguţe magice ?

Lampa de pe biroul din fundul încăperii filtra aceeaşi lumină dinadins scăzută, savant dozată sub abajurul albastru, opac, ca o lanternă suspectă de speluncă, pentru a nu demasca prea violent şi trădalnic jocul pe fizionomia comparşilor, a făptaşilor, reacţiile, crispaţiile, încruntările, rictusul surîsurilor pe rînd perfide, bănuitoare, falşe, satisfăcute, triumfale. Aceeaşi lampă, în acelaşi loc la distanţă, cu acelaşi abajur dinadins opac ; dar ciudat cît de altă lumină filtra acum !

Caldă, intimă, învăluitoare, idilică.

Doi vechi şi buni prieteni, în vechile lor fotolii, sub lumina caldă, intimă, învăluitoare, idilică, continuîndu-şi vechile lor confidenţe şi plănuiri din vechea lor încăpere a întîlnirilor şi punerilor la cale de taină. Cine-ar fi spus că acele sfaturi au fost curmate vreodată ? Că între dînşii, pînă mai adineaori, dăinuise o duşmănie şi o ură neînduplecată, pe viaţă şi pe moarte, după ce atîta vreme fuseseră comparşi, prietini, fraţi ?

Afară, în noapte, oraşul era scufundat în întuneric.

Poate dincolo de zidurile negre, după perdelele trase, mulţi nu-şi găseau încă somnul, zbuciumaţi de impresia groaznicului asasinat. Poate mulţi se întrebau cu îngrijorare : Ce va fi mîine ? Ce va urma ? Ce se va schimba în ţară ? Ce oameni providenţiali vor răsări, cu răspunderea şi cugetul zguduit de semnele turburi ale vremii ?

Doarmă în linişte şi pace ! Fără grijă. Fără ale lor copilăroase şi inepte întrebări.

Aici, în lumina blîndă şi caldă a încăperii de taină, se hotăra ce va fi mîine şi ce se va schimba mîine. Mai erau şi alţii care nu dorm — iar aceştia nu-şi pierd noaptea şi somnul în întrebări fără răspuns. Au şi aflat răspunsul ! Cei doi vechi prieteni, care s-au căutat şi s-au regăsit pă-

trunşi de gravitatea evenimentelor, purtau ei grija ţării şi a zilei de mîine.

Desprinzîndu-şi coatele de pe mesuţă, Iordan Hagi-Iordan se îndreptă de şale şi se rezemă de spătarul fotoliului, întinzînd braţele în sus şi în lături cu trosnete din încheieturi, să le dezmorţească.

După care mişcări, acompaniate de-un căscat al gurii imense de rechin cu dinţi nenumăraţi şi care de care mai ascuţiţi, exclamă :

— Aşa e piesa !...

Căscă, spuse şi îşi zvîrli laba mînei drepte peste masă ; o zvîrli pe umărul vechiului său prieten şi viitorului preşedinte al consiliului de miniştri, să-l scuture zdravăn, repetînd :

— Aia e piesa ! Bine că te lămurişi, mă Gicule, mă ! Că intrasem la gînduri. Pentru tine, nu pentru mine. Văzuşi ? Eu aveam şi am rezervele mele. Ce era aia *„Petrolul"* şi ce e aia ? Un fleac ! Floare la ureche... *Petrolul— Iordan Hagi-Iordan !* Vax ! Un dosăraş de mai mare mila ! Afacere clasată, cum ziseşi tu ! Clasată era mai dinainte pentru mine ; a cincea roată la căruţă. Mai creştem, mă, nu ne oprim acilea !... Piesa a mare şi grea era la Piscul-Voievodesei, cum văzuşi. Ăla petrol ! Acolo petrol, să vă umple pe toţi şi să v-ajungă pe toată viaţa !... Nu stătui degeaba cît mă frecă şi mă purtă pe drumuri Lipan ! Nu de dosarul tău îmi păsa...

— Al lui Lipan, nu al meu ! Al lui Lipan !... se lepădă ca de Satana Gică Elefterescu.

— Fie ! Al lui Lipan, nu al tău... Nu dosarul lui Lipan mă ardea pe mine la ficaţi. Îmi încurca însă socotelile cu piesa a mare şi grea cînd îmi era lumea mai dragă... Îmi bătea vîntul în pupă, să mă tot ducă ! Voi, hop, dosarul şi scandalul !

— Noi ? Care noi ? Lipan...

— Fie, Lipan ! Dă-l dracului... Mă, eu mi-am trăit copilăria în port, la apă, unde cărai şi saci cu spinarea, unde umblai şi cu barca, de învăţai cum se umblă, nu ca tine, tot cu şezutul în două luntri !... Află de la mine că fofîrlica asta cu apa nu merge ; nu ţi-o iartă !... Eu învăţai că apa te scoate la liman şi că tot apa te îneacă la mal... Luptam s-ajung la liman, nu să mă înec la mal ! Luptam cu

banditţii ăia mai mari şi mai tari decît mine ; cu gangsterii ăia numărul unu ai petrolului din toată lumea, cu societăţile lor, care mă aşteptau la strîmtoare. Un scandal îmi trebuia mie taman cînd pusei laba pe piesa a groasă şi bănoasă ?... Voi, hop ! Dă-i la mir ! Aia îmi fu otrava a mare, pe care mi-o făcuşi, ca un orbeţ ce-ai fost !

— Lipan ţi-o făcu ! Nu eu ! protestă iarăşi Gică Elefterescu.

— Fie, Lipan ! Lipan, nu tu... Dar de făcut, mi-o făcurăţi... Acum, aşterne-te luntre şi punte, Hagi-Iordane, să dregi ce-aţi stricat voi !... Nu-i treabă uşoară... Cînd mă gîndesc, iarăşi văd negru înaintea ochilor şi iar îmi vine să-ţi trîntesc un pumn d-ăsta în fruntea ta de găgăuţă, să vezi şi tu stele verzi... Mai bine s-o lăsăm baltă !... Ce-a fost a fost...

— Tocmai ! se bucură Gică Elefterescu. Ce-a fost a fost ! Ce să mai scormonim ? O s-o dregem amîndoi...

Iordan Hagi-Iordan dădu semne de plecare. Mai căscă o dată. Îşi băgă în buzunar tocul enorm de piele, în care purta ca într-o cartuşieră enormele lui ţigări de foi. Se uită la ceas, şi, înainte de a se desprinde dintre braţele fotoliului, simţi datoria să atragă toată luarea-aminte a fratelui Gică asupra cîtorva simptome alarmante, care-i interesau îndeopotrivă măsură pe amîndoi.

— Mă Gicule, mă ! Mai întîi şi întîi, atenţia mărită la pişicherii care se zgreapţănă să se ridice în urma ta ! Ăia mai juni şi încă neprocopsiţi cu locmalele tale. Tineretul partidului, cum le spuneţi voi. Speranţa de mîine, viitorul...

— Băieţi buni !... îl asigură marele strateg şi viitorul şef al partidului şi al guvernului, în deplină cunoştinţă de cauză, ca un băiat bun ce fusese şi el, mai rămînînd tot băiat bun şi după ce începuse a încărunţi. Băieţi buni, ţi-o spun eu !

— Or fi ei băieţi buni, dar au şi dînşii burtă ! Cer şi ei păpică pentru burtică. Au şi dînşii nervi, ambiţii, alte ălea ; şi n-au răbdare. Oameni şi ei !... Vă pomeniţi cu dezidenţe, rupturi, zdrenţe de partide noi, prăşilă de partide... Lihneala îi orbeşte să-şi taie singuri creanga de sub picioare, tăindu-v-o şi vouă, partidelor istorice... Ia aminte !...

— La cine faci aluzii ! Dodel Calomfirescu ?

— Şi el.

— Nicuşor Vîlcu ?

— Şi el !...

— Ei, mai las-o !... clătină din cap, incredul, Gică Elefterescu. Prea exagerezi, frate Iordane !

— Nu da din cap ca un viţel cînd se apără de muşte !... îl povăţui, cu o asprime de dascăl sever, Iordan Hagi-Iordan. Bine, mă, cum naiba de nu vă intră asta în cap ? Ce ? Lumea începe cu tine şi sfîrşeşte cu tine ? Adică pe dînşii nu i-a plămădit mă-sa din acelaşi aluat ? N-au crescut la şcoala voastră... a ta ? Nu te-aşteaptă şi ei să-ţi mănînce din colivă cum ai să mănînci tu mîine din coliva ălui de pe catafalc ?... Dacă nu te-ajută mintea să gîndeşti la asta, slab o s-o scoţi cu politica ta, slăbuţ de tot, mă Gicule, mă ! Să te învăţ eu atunci ce-i politica şi ce-i cu dînşii, ca unul care-i cunosc mai bine, fiindcă la traista mea cu grăunţe vin la trap mînzocii.

— Şi ei ?...

— Adică numai tu credeai că ai monopol ? Bineînţeles că şi ei, ca toţi din toate partidele, nu numai al tău... Aia e !...

Gică Elefterescu a căzut pe gînduri. Îşi prefiră degetele pe frunte, alungînd muştele supărătoare.

Recunoscu :

— Adevărat !... E o chestie care ar trebui studiată serios.

— Studiaz-o serios, mă Gicule, mă, pînă nu-i prea tîrziu !... Te sfătuiesc prieteneşte, frăţeşte. Nu numai de dragul tău ; ci şi de interesul meu. Prea mare şi fără fund traistă de grăunţe îmi trebuie pentru atîţia !...

— Am să fac ordine ! făgădui Gică Elefterescu.

— Fă !

— Am să-ţi cer şi sfatul tău.

— Cere-l !... Deocamdată, să-ţi mai dau eu şi a doua chestie de studiat. N-o fi ea chiar aşa de urgentă, dar e mai cu cîntec. Asasinatul de azi, ca asasinatul ! Ce s-a întîmplat azi nu înseamnă mare lucru, chiar dacă se mai repetă şi mîine... Nu un nebun din toată lumea are să vă sape pe voi, mai săpîndu-ne şi pe noi, ăi cu traista de grăunţe ! Mai lucrează însă şi alţii, ăia mai cu socoteală şi cu primejdie, Gicule !... Îi ştii tu care şi îi ştii cum lucrează ?

Gică Elefterescu îşi alungă iarăşi cu degetele răşchirate pe frunte un roi de muşte, mai supărătoare decît cele de mai înainte. Se posomorî. Şi mărturisi cu un of adînc :

— Ştiu, ştiu, ştiu !...

— Ce anume ştii ?

— Ştiu la cine te-ai gîndit. La cei cu grevele, cu sindicatele, la comuniştii cu lupta lor în ilegalitate...

— Aia e ! Ăia sînt !...

Se lăţi un timp de tăcere.

Iordan Hagi-Iordan stărui, sfredelindu-i în ochi, nu mai puţin posomorît decît el :

— Şi ?...

— Şi o să vedem !...

— Cască ochii bine, să nu vezi prea tîrziu ălea care-s de văzut ! Acolo e buba şi primejdia a mare, mă Gicule, mă ! Află de la mine... Ăia nu dau buluc la traista de grăunţe, să se înfrupte fiecare cum poate ; dacă nu curge, pică !... Ăia îs mai daţi dracului ! Vor să înhaţe grăunţele cu traistă cu tot, să mă lese şi pe mine, să vă lese şi pe voi, bătînd din buze... Aia e !... Este ?

Gică Elefterescu încuviinţă fără glas, clătinînd iarăşi din cap, să alunge roiul de muşte.

— Mă !... îi mai presără Iordan Hagi-Iordan sare pe rana din carne vie. Mă, am şi eu poliţia mea, care nu-i legată la ochi ca a voastră. Mă ţine la curent de la zi la zi, cu tot ce vi se poate întîmpla vouă ; cu tot ce mi se poate întîmpla şi mie ! Fiindcă, la drept vorbind, vrem nu vrem, purtăm aceeaşi zgardă şi avem aceeaşi firmă. M-am dus dracului eu, v-aţi dus şi voi ! V-aţi dus voi, mă duc şi eu ! Aia e !... De unde ieşiră ăştia, mă Gicule, mă ? Şi ce profit au ? Ce vor ? Uite, chiar şi odorul uscatului şi caliciului ăla de Lipan, chiar şi mucosul ăla... cum îl cheamă ?... chiar şi ăla e înhăitat cu banditii care ne sapă groapa. Ăia bandiţi !... Cunoşteai ceva, cumva ?

— Cunoşteam ! Că nici poliţia noastră nu-i aşa de legată la ochi cum spui tu...

— Şi dacă cunoşteai, ce făcuşi ?

— Deocamdată l-am prelucrat în foi de viţă pe constipatul de Lipan, să nu te prelucreze el pe tine.

— A !... ţinu laba suspendată în aer Iordan Hagi-Iordan, recapitulînd socotelile sale.

Deci aceasta fusese la mijloc ? Nu încăpăţînarea mortului de pe catafalc, cum inventase Gică Elefterescu o scuză, căreia de altfel Iordan Hagi-Iordan nici

nu-i dăduse vreo crezare. O puse şi aceasta la dosar, la dosarul lui Gică Elefterescu, şi păru foarte surprins şi chiar admirativ :

— Hm !... Aşa îl prelucraşi ? Aia fu piesa ?

— Aia !

— Ţine-o în rezervă ! Vezi să nu mai avem nevoie cumvaşi, cevaşi de dînsa... Acestea fiind zise, m-am cărat ! Cu bine şi cu sănătate, mă Gicule, mă ! Vezi cum o scoţi mîine la spălat... *Cave ne cadas!* Aşa se spune ?

— Aşa.

— Aia e !...

Iordan Hagi-Iordan se ridică din fotoliul care scoase un suspin de uşurare din toate mădularele. Amîndoi îşi strînseră mîinile frăţeşte.

Gică Elefterescu îl petrecu pînă la portiţa cu încuietoare automată din strada lăturalnică, întunecoasă şi pustie, să-i mai scuture o dată mîna frenetic, recunoscător, mai exuberant decît se arăta nevoie, îndeosebi faţă de Iordan Hagi-Iordan, care le punea şi el toate la dosar.

— Ei ?... întrebă omul cu mutra intriganţilor de melodramă, ce-l aştepta în taxiul de piaţă, după ce Iordan Hagi-Iordan izbi portiera. Ei ? cum a mers treaba ?

— Pe roate !... rînji Iordan Hagi-Iordan.

Dar nu mai adăogă nimic. Şi nici celălalt nu mai stărui cu întrebările, cunoscînd că nu are să capete nici un răspuns pînă ce nu-i va veni pofta lui Iordan Hagi-Iordan să răspundă. Taxiul a virat pe-o stradă, pe alta, încă pe una.

Iordan Hagi-Iordan îşi desfăcu gulerul din nasture sub cravată, aspiră pînă în străfundul plămînilor şi rosti :

— Opreşte maşina ! Plăteşte. Şi mergem pînă acasă pe jos. Simt nevoie să iau şi eu niţel aer ; tu luaşi destul !

Celălalt se execută. Plăti, şi au pornit amîndoi pe bulevardul aproape deşert în noapte, către capătul dinspre Şosea. Treceau arare patrule cu arma la umăr, în pas cadenţat. O echipă de harnici şi sprinteni

lucrători zorea cu mare grabă înainte, rezemînd scări subţiri de stîlpii luminii electrice şi înfăşurînd becurile în zăbranice de doliu. Astfel, în urma lor bulevardul se întuneca şi mai desăvîrşit în noaptea fără lună şi stele, ca şi cum cu adevărat capitala se scufundase într-o amară şi neconsolată jale, după moartea marelui sfetnic asasinat şi întins undeva, pe catafalc, sub coroanele de flori cu mărturia neconsolatelor regrete înscrise pe latele panglici.

— Mă ! Ce taci ? Nu mă întrebi ? dădu glas Iordan Hagi-Iordan, înviorat de boarea nocturnă şi de paşii parcurşi pe jos.

— Întreb ! Ei ? Cum a mers treaba ?

— Pe roate, cum îţi spusei ! rînji din nou Iordan Hagi-Iordan. Se putea altfel ? N-a mai zis nici cîrc, licheaua ! Numai nu dădea din coadă şi nu făcea sluj, că în patru labe îl făcui să umble... Îl am acilea, licheaua !

Prin întuneric, deschise lat palma ciolănoasă şi pietroasă, apoi strînse încleştat pumnul, să arate unde şi cum are el licheaua în mînă.

După o pauză şi după cîţiva paşi :

— Şi, la o adică, de-o fi să mai încerce vreodată a zice cîrc, nu ţi-l zboară nen-tu să se ducă învîrtindu-se ? Aia o ştie acum mai bine decît oricînd ! I-a intrat la dovleac ! Uite, aşa se duce !...

Iordan Hagi-Iordan deschise iarăşi palma şi suflă asupra ei din străfundul foalelor, ca să mai arate şi cum îl va zbura el la o adică pe vechiul şi scumpul său amic. Pe urmă ridică palma spre casele negre, mari şi impunătoare, înşirate de-o parte şi de alta a bulevardului ; tot locuinţe de mari proprietari, de bancheri, de industriaşi, de rentieri :

— Dorm, imbecilii !... Habar n-au că nu-i departe vremea cînd au să zbîrnîie la telefon şi or să se îmbulzească la ghişeuri, să-i miluim cu cevaşi acţiuni de la Piscul-Voievodesei ! Triplarea capitalului, mă ! Pe puţin !...

— A mers aşa de bine treaba ?

Iordan Hagi-Iordan se opri locului şi slobozi un hohot detunat de rîs în noapte :

— Bine ?... A mers ca untul, mă, ca untul de ricină ! Ce-ţi spusei !?... Păcat că nu fuseşi de faţă ! Ai fi dat

toate paralele să-l vezi mai întîi cum umbla în patru labe, cuţu-cuţu !

— Îmi închipui...

— Nu-ţi închipui nimic, mă !... Că nu-i numai vorbă, aşa, cum îţi închipui tu... S-a tîrît de-a buşilea, în patru labe, acilea, la picioarele mele, javra, cuţu-cuţu ! Şi mai p-ormă numai că nu dădea din coadă şi numai că nu făcea sluj, cuţu-cuţu, să-nghită zaharicaua, javra !... Domnul ministru al justiţiei, care mă freca pe la Parchet, şi mîine excelenţa-sa, domnul preşedinte al consiliului de miniştri !... Ptiu !

Scîrbit de propria sa izbîndă, atît de ieftin cîştigată, Iordan Hagi-Iordan ţîşni printre dinţi o rotocoală împroşcată de scuipat pe trotuar.

Apoi, luînd-o din loc, îşi rosti şi concluzia judecăţilor sale :

— Mă, dacă nici în ţara asta a nimănui n-om şti pînă la sfîrşit să le luăm tot aşa piuitul ălor care-o conduc, atunci mari idioţi mai sîntem !... Putem să ne întoarcem la Dunărea noastră, să ne legăm cîte un bolovan de gît şi să ne-aruncăm în apă, să ne ducă bolovanii la fund. Că de pomană mai trăim şi facem umbră pămîntului ! Aia e !

VI

MÎINE MERGEM LA CURSE

Erau doi. Un domn bătrîn și simpatic, cam demodat cu umbrela lui cenușie. Celălalt, un tînăr înalt și musculos, cu umerii lați și cu mijloc subțire: un exemplar superb și bronzat, după care femeile întorceau involuntar ochii pe stradă. Bătrînul se născuse, trăise și aștepta să moară în acest București, despre al cărui trecut scrisese o istorie în trei tomuri; nepotul său acum sosea din viața vastă și însorită a cîmpurilor.

— Recunosc că sînt un ghid fără nici un haz! surîse bătrînul cărturar cu oarecare melancolie. Ce te-aș putea iniția dintr-o viață prin care am trecut spectator? Eu știu cînd a fost clădită și de cîte ori a fost restaurată o biserică. Mai știu cînd a ars o uliță și unde a fost o spînzurătoare. Pot să-ți descriu după documente precise cum a fost viața de aici acum cincizeci, o sută ori două de ani... Pentru viața de acum, însă, ochii mei sînt prea uzați și inima mea a fost închisă. Caută-ți așadar un ghid tînăr; de tinerețea și sănătatea ta!... O călăuză, dacă se poate, cu fuste. Lecțiile au să fie mai puțin monotone și sînt sigur că n-au să te poarte prin biserici pustii și prin muzee cu molii. Eu atît pot să-ți zugrăvesc: o închipuire de bătrîn maniac. Mai ales că această închipuire a mea de bătrîn maniac poate nu peste multă vreme n-are să mai fie valabilă și are să treacă și ea la rebutul amintirilor istorice. Calea Victoriei de ieri și de astăzi e pe ducă. Toate se deplasează în alte direcții de pe planul capitalei, spre bulevardele acum încă deșarte și neumblate, aproape pustii. Mîine, poimîine, pustie va fi Calea Victoriei... O ruină istorică, o amintire. Nu-i întiia oară cînd orașele își schimbă centrul de

gravitate. E o lege! Dar să ne întoarcem la Calea Victoriei cît timp mai este ce este!...

Vezi tu! mie Calea aceasta a Victoriei îmi apare întotdeauna ca un arbore. (Nu rîde! Te-am prevenit că e o idee de bătrîn!) Un arbore cu rădăcina în Lipscani și în întortochetura aceasta stufoasă de străzi vecine, cu bănci, case de schimb, zarafi, angrosiști cu magazine mereu primenite și pînă seara golite. De aici își pompează tot orașul sucul vieții. Banii și belșugul. Substanța și podoabele. Ceea ce-i îndestulează nevoile lacome sau numai deșertăciunea... Tulpina îmi pare că e tot traiectul de aici, de la Poștă și Casa de depuneri pînă la Capul Podului. Precum vezi, e o tulpină cam deșirată și îndestul de strîmbă. Nu e un arbore rectilin și aerisit. Dar pe scoarța acestei tulpine mișună toate gîzele: și cele urîte, și cele plăcute ochiului; și cele cu aripi, și cele care se tîrîie; și cele care adună, și cele care risipesc!... Iar acolo, în vîrf, de la Capul Podului înainte, se întinde Șoseaua și aleele răsfirate cu vile, frunzarul umbros pentru desfătarea îndestulaților. Mergi într-o zi cu soare ca aceasta: ai să găsești vînturîndu-se o lume voioasă și gureșă în cele mai frumoase straie și în cele mai scumpe vehicule. E o fluturare de aripi irizate și o întrecere de culori într-adevăr încîntătoare... Însă un lucru e bine să iei aminte: dacă fluturii au ajuns acolo, sus, omizile lor și-au hrănit și își hrănesc încă viața de aici, de jos, de la rădăcina Lipscanilor, din bănci și case de schimb, societăți cu o jumătate de miliard capital sau tejghele mucede de zarafi, iar praful irizat de pe aripi și toată amăgeala pentru ochi le cară ambalate în hîrtie de mătase tot din vitrinele Lipscanilor mereu primenite. De aici și-au supt viața, dar și răul de care adesea mor... Înțeleg că ești nerăbdător să pornești într-acolo! zîmbi cărturarul bătrîn.

— Ai înțeles bine, unchiule! recunoscu tînărul cu obraz bronzat și cu dinți de zăpadă.

— Bagă de seamă! Viața de acolo cîteodată ucide...

— Cît despre aceasta!... Eu am culcat un urs cu pumnii mei, rosti tînărul umflîndu-și pieptul puternic, gata să dărîme în joacă toate împotrivirile.

Cărturarul bătrîn îl privi din urmă, cum se depărta spintecînd voinicește mulțimea. Apoi plecă pășind mărunt, cu umbrela lui cenușie, să cerceteze un zapis din leatul 7146.

Încă o dată, Ana străbătea Calea Victoriei, legănată pe elastice roţi de gumă, expusă ca într-o vitrină în automobilul cu largi ferestre de cristal.

Dar ochii nu mai căutau privirea trecătorilor, unde citea altădată cu egală satisfacţie admirarea sau invidia.

Ana privea în nevăzut, cu buzele-i subţiri, crispate într-o chinuire care-ar fi vrut să mai pară surîs.

Oricine ar observa însă dacă s-ar uita mai atent că nepăsarea n-a încremenit numai în obrazul cu pudra şi cu roşul mai spălăcite. A invadat nesimţit portul hainei, pălăria, care nu mai e ultimul model de la Paris, heneul părului neîmprospătat la timp, lăsînd rădăcini negre.

Frumoasa doamnă Annie Mereutza trecea pe Calea Victoriei ca prin pustiul lunar.

Alături, Guţă Mereuţă, stînd incomod şi drept ca întotdeauna pe marginea banchetei, fără să se razeme de spătarul cu resorturi, cu palmele pe genunchi, îmbumbiat pînă sus ca un cioclu, nu rostise un sfert de oră nici un cuvînt. Ana îi fu recunoscătoare. Ea ştia acum că la orice cuvînt nu mai avea glas să răspundă cu semeţia tăioasă care-l zdrobea, copleşit.

Iar tăcerea aceasta imobilă a bărbatului era mai încărcată de ameninţări decît toate mustrările. Era explicaţia suspendată : poate peste un ceas ; poate peste un an ; poate pentru niciodată.

Povestea ei fusese scurtă. Şi ca oricare, banală, în acest Bucureşti, pe această Calea Victoriei şi a naufragiilor.

În dimineaţa cînd hotărîse şi vestise la telefon a dus scrinurile pluşate cu bijuterii şi pachetul cu acţiuni. Scarlat Bosie s-a împotrivit. A fost nevoie de rugăminţile şi de plînsul ei ca să le primească. De două săptămîni, pentru dînşii s-a luminat din nou un calm armistiţiu, în garsoniera cu divanuri scunde, cu blăni moi sub picioarele goale şi cu pijamale schimbate după culoarea cerului. Apoi telefonul a început să sune fără răspuns.

Scarlat Bosie era din nou preocupat şi întotdeauna grăbit...

Într-o zi, Guţă Mereuţă, trecînd pe Calea Victoriei, s-a oprit în faţa unei vitrine de giuvaergiu să admire un colier cunoscut. A intrat, a întrebat preţul, şi mai stăruitor

decît preţul a căutat să descopere cum ajunsese din sertarul Anei acolo. Nu i-a fost anevoie să afle ; iar ce n-a aflat n-a fost greu să descîlcească din iţele încurcate cu gîndul... „Da, da, un domn cu o brăţară subţire de platină... Avem dovezi semnate la mînă, domnule judecător... Noi nu lucrăm decît cu persoane cunoscute." Două zile Guţă Mereuţă a cules de pe la bănci toate măruntele economii din anii cînd era burlac şi a făcut datorii mult mai mari ca să răscumpere cutiile cu nestemate. A pus negustorul să le trimită Anei, fără nici un cuvînt.

A aşteptat.

N-avea ce aştepta. Numai Ana îşi mai închipuise că de la Scarlat Bosie putea să aştepte ceva. În prima clipă crezuse că el le-a răscumpărat şi că voise să-i facă aşa, o surpriză. Pe urmă, înţelegînd, străbătută de un fior, a alergat la dînsul într-un suflet. Cînd a ajuns acasă la el, cu haina de stradă trasă în fugă peste haina de casă, Charles a primit-o surprins şi nerăbdător, după ce-o ţinuse cinci minute la uşă. Era un miros de parfum străin în cameră ; ţigări strivite la jumătate în scrumiere, cum fumează nervos, maşinal, neisprăvit numai femeile ; două pahare pline de porto.

— Charles, dragă Charles, se întîmplă ceva rău cu noi ! Georges ştie...

— Nici nu l-am crezut aşa de dobitoc ca să nu simtă măcar atît ! întrerupse Scarlat Bosie, căutînd cu ochii ceva...

A înţeles ce căuta cînd a văzut unde i s-au oprit ochii. La o cămaşă de femeie şi la ciorapii zvîrliţi mototol, aşa cum au fost jupoiaţi în grabă de pe picior.

— Charles ! îi prinse Ana cu amîndouă mîinile reverurile pijamalei, să-l apropie şi să-l privească în adîncul negru al pupilelor. Tu ai pe cineva la tine !...

— Ar fi idiot să neg ! rîse cinic Scarlat Bosie, ocolindu-i privirea. M-am trădat singur... Nu trebuia să-ţi deschid.

Mîinile Anei căzură de-a lungul trupului. Scarlat se aşeză pe un taburet, aprinse o ţigară şi, legănînd picior peste picior, în pantofii de marochin, începu să-şi curețe

unghiile, apropiindu-le şi depărtîndu-le, să le contemple lacul.

Ea venise cu o năvală de planuri şi cu o singură încheiere. Să-i spună cum a primit cu o jumătate de ceas înainte pachetul de la bijutier; cum a întrebat la telefon şi cum negustorul i-a răspuns că nu domnul Scarlat Bosie le-a răscumpărat, ci domnul judecător Mereuţă; cum a dat fuga la el să-l avertizeze şi, poate, să se bucure amîndoi că se limpezeşte aşa o stare dintre ei, turbure. Va cere divorţ. În cîteva luni va fi liberă. Şi atunci nimic nu-i împiedică să dea vieţii lor înfăţişarea legitimă pe care o cere societatea.

Toată această clădire de şubrede şi fragile cartonaşe se surpase într-o singură clipă. Se vedeau şi pantofii femeii. Pantofi pe care Ana îi socoti cu două numere măcar mai mari decît ai săi. Desigur, e o femeie înaltă şi voinică. Şi desigur, că s-a refugiat în baie, de unde pîndeşte şi ascultă cum nu o dată i s-a întîmplat şi ei să asculte. Ce dezgust !...

Scarlat Bosie sfîrşise toaleta unghiilor.

Ana nu mai avea nimic de sfîrşit.

În urma ei, pe fereastră, de după perdeaua brodată, femeia dinăuntru se uita s-o vadă cum pleacă. Era cu un sîn scăpat din pijamaua *lilà* a lui Scarlat — aceeaşi pijama pe care o îmbrăca de obicei Ana.

— E a doua oară cînd mă mai sechestrezi cu picioarele goale pe mozaicul rece pentru toate amorurile tale „crampon" din lumea mare ! Să ştii, dragă Scarlat, că a treia oară...

Scarlat Bosie n-o lăsă să continue, alintîndu-i circular cu buzele globul sînului spre vîrf, unde se opri mai îndelung.

De atunci, Ana ocolea privirea bărbatului; iar Guţă Mereuţă tăcea. Nu era în această tăcere nici ură stăpînită, nici revoltă, nici amărăciune. Cu acestea toate Ana ar fi luptat. Era o mare milă şi în acelaşi timp o hotărîre calmă şi puternică, asemeni apelor adînci, s-o smulgă din tot ce i-a fost viaţă pînă acum şi s-o apere de ea însăşi. Niciodată Ana nu bănuise în omul cu nasul prelung şi

caraghios o neclintire atît de delicat afirmată şi o voinţă atît de simplu exterminînd toate împotrivirile.

Acum o săptămînă îi spusese la masă, între două feluri, ca o ştire foarte firească şi neînsemnată :

— Annie, de luni dimineaţă au să vină hamalii să împacheteze mobila. Ne mutăm ! A apărut astăzi numirea mea, preşedinte de tribunal în Ardeal... N-a fost greu ! Se luptă o sută pentru un loc în Capitală.

— De ce să ne mutăm ?... Nu înţeleg ce însemnează aceasta ! rămăsese Ana cu furculiţa în aer şi o aşezase în farfurie, fără să mai ducă bucăţica de pui fript la gură.

— Annie, tu ai nevoie să schimbi aerul de aci. Am explicat tuturor că aceasta este recomandaţia medicilor. E bine ca acelaşi lucru să-l spui şi celor ai tăi.

A fost singura dată în trei luni cînd a vorbit atît de amănunţit, de metodic, fără să fie întrerupt.

Acum mobilele au plecat închise în sicrie de lemn. Le-a rămas un singur pat şi divanul din birou, pe care doarme Guţă Mereuţă. Mîine dimineaţă vor pleca şi ei. Pentru cine ştie cît timp ! Pentru totdeauna... poate.

E ultimul drum pe Calea Victoriei, şi-i pare că trec ca osîndiţii la ghilotină, deposedaţi de toate bunurile, într-o zi de execuţie cu lumina lividă, pe acolo unde fuseseră aclamaţi şi stăpîni.

Soarele era însă strălucitor — numai în ochii ei o ceaţă fumurie, care va împîcli totul de acum, se instalase pînă la moarte. În clipa aceea se gîndea încă numai la nimicurile frivole de care nu se descătuşase. Cum va comenta lumea plecarea lor ? Cît se va simţi oare lipsa la ceaiurile şi la premierele unde de patru ani era nelipsită ? Cît va mai dura oare în amintirea tuturor „frumoasa doamnă Annie Mereutza“ ? Se gîndea că frumuseţea ei nu va însemna mare lucru în tîrgul netrebnic unde se vor îngropa. Că nu va însemna nimic. Numai tîrziu, cînd această frumuseţe va fi definitiv devorată de timp, ca un chip întrezărit fantomatic într-o oglindă de plumb ; numai atunci avea să măsoare cîţi ani de viaţa care ar fi putut să fie altfel a ucis ea într-un ceas cu zloată urîtă şi cu tramvaiele purtînd necunoscuţi din necunoscut spre destinul lor necunoscut.

— Annie! vorbi Guţă Mereuţă coborînd şi întinzîndu-i mîna cu o corectă politeţă, s-o ajute. Annie, am rămas înţeleşi. Spui tuturor că aşa a fost recomandaţia medicilor... Şi spui că totul nu va fi decît pentru un an ori doi.

— Da, Georges! răspunse docil Ana.

Cu un glas cît de străin de ea! Cu o grijă să-i evite ochii cît de departe de dispreţuitoarea privire cu care îl măsura din tălpi pînă în creştet!

Urcară scările pînă la etajul al doilea, de unde familia Lipan nu se strămutase de cînd au sosit în Bucureşti.

Despărţirea a fost în puţine şi reci cuvinte. Elena Lipan se interesă dacă au găsit casă încăpătoare şi dacă mobilele au plecat în condiţii bune.

Bănuia altceva dincolo de explicaţia lor; ceva mai ascuns, poate mai aproape de adevăr. Era albită. Cu un tremur al mîinilor înăsprite de munci grosolane şi cu haină prea largă pe trupul împuţinat.

— Const e în biroul lui... Să-l chem, sau mergeţi la el?... El stă acolo toată ziua închis de-un timp.

— Mergem noi! hotărî Guţă Mereuţă, iar Ana se supuse.

Constantin Lipan se ridică de pe scaun pipăindu-şi ochelarii pentru distanţă, să-i schimbe în locul celor cu care citea.

— Aşadar, plecaţi? vorbi cu o mare osteneală în glas. Mai bine, copii!... Bucureştii aceştia omoară totul în noi... omoară totul în noi! repetă cu ticul căpătat în ultima vreme să mai rostească o dată sfîrşitul frazelor. Cred că nu e ceva prea grav cu tine, Annie... prea grav cu tine, Annie.

— Nu, tată! răspunse în locul ei Guţă Mereuţă. Dar am crezut mai prudent să ascultăm sfatul medicilor din timp.

— Nu e nimic grav, *papa!* repetă şi Ana.

— Eu, dacă ies la pensie, am de gînd tot aşa, să plec de aici! declară Constantin Lipan. Să plec de aci... Atunci va termina şi Sabina... Va termina şi Sabina.

— La revedere, *papa...*

— La revedere, copii... şi scrieţi-mi, copii! Scrieţi Elenei, copii. Elena e tot mai singură... Tot mai singură, copii...

Rămase în birou şi-şi schimbă ochelarii pentru distanţă cu ochelarii pentru citit.

De cînd Gică Elefterescu devenise preşedinte de consiliu, din recunoştinţă pentru serviciul făcut cu închiderea dosarului Iordan Hagi-Iordan, îl îndemnase cu tot soiul de delegaţii şi onoruri. Constantin Lipan le refuzase. De trei luni îi ceruse un concediu mai lung, renunţase la delegaţia de procuror general şi rămăsese acum în vechea lui ierarhie de consilier de curte, aşteptînd anii de pensie. Se închidea în birou. Alcătuia un proiect pentru reforma justiţiei, pe care avea să-l lase la moarte în sertar. Îl salvase pe Costea; dar Costea nu ştia cu ce preţ. El continua să vorbească la întruniri clandestine şi să semneze manifeste al căror conţinut poliţia îl cunoştea adesea înainte de a fi apărut tipărite. Dar dincolo de aceste informaţii pe care Siguranţa generală i le punea periodic şi discret sub ochi, Constantin Lipan se mai încredinţase că toate nu însemnau numai o agitare deşartă. Se alegea undeva, în adînc, o mişcare a adîncurilor. Oameni care pregăteau cu răbdare altfel de răsturnări. Şi ciudat! Constantin Lipan se bucura acum că feciorul lui înclină spre dînşii. Că a început a se lămuri. Poate lumea acelora, lumea lor, va fi mai bună şi mai dreaptă decît aceea pe care el o apărase şi care-l răsplătise cu atîtea supărări... „cu atîtea supărări!“ repetă şi în gînd cuvintele Constantin Lipan cu ticul său cel nou şi răpus, bătrînicios, întristător, de acum.

— S-o văd şi pe Sabina... Să-mi revăd camera mea!... vorbi Ana, şi se uită la Guţă Mereuţă, parcă şi-ar fi cerut învoire şi pentru această dorinţă inofensivă.

Sabina se îmbrăca.

Ana îşi spuse că s-a făcut mai frumoasă decît dînsa, mai ales aşa cum e acum, bronzată, după o lună de soare marin.

— Ce plăcută ai făcut camera aceasta, Sabina! se miră Ana. N-am văzut-o de doi ani...

Şi atunci abia îşi dădu seama cît de rar s-a mai întors aici şi cît de străină de toţi a devenit.

— Cîteva nimicuri. O perină aici, o cadră dincolo... explică Sabina. Cîteva flori... Cum vezi şi tu, Annie, e mai mult *un trompe l'oeil*[1]. Ca şi rochia aceasta prefăcută a doua oară... Spune şi tu dacă nu-mi vine bine! S-ar crede că e prefăcută a doua oară?...

Sabina se răsuci în călcîiele subţiri şi rochia albastră-închis s-a înfoiat ca o corolă. Era de o statură cu Ana, dar părea mai înaltă, fiindcă liniile erau mai mlădii şi mijlocul mai subţire. Oprindu-se din piruetă, observă neclintirea din faţa Anei, ochii cu lucirea împîclită.

— Annie! îi cuprinse gîtul, silind-o să se aşeze pe scaun. Annie, tu ai altceva!... Tu nu pleci fiindcă eşti bolnavă. E altceva, mai rău.

— Ce te face să crezi, Sabina? se apără moale Ana. Mi-au spus doctorii... Georges s-a sacrificat. Îţi mărturisesc că începuse să mă obosească viaţa aceasta la Bucureşti.

„Cît de străine sîntem una de alta! gîndi Sabina. Ea nu-mi poate spune ceea ce într-adevăr duce cu dînsa. Eu pînă în trei zile am să uit poate, chiar dacă mi-ar spune."

Gîndea, şi din nevăzutul unde se hotărăsc destinele nici un presentiment nu străbate prin nevăzute antene, să-i spună că peste trei zile pentru ea nu va mai exista nici într-un caz nici amintire, nici uitare.

— Nu vrei să-mi vorbeşti, Annie?... Poate mă crezi tot cu capul numai la drăcoveniile afurisitei tale de surioare, care-ţi cotrobăia prin borcanele cu cremă şi-ţi strica vaporizatorul de parfum!... Annie, vezi tu cum ne-am schimbat amîndouă?... Acum, cînd mă gîndesc, îmi aflu şi eu o vină că am ajuns atît de îndepărtate una de alta. Întotdeauna mi-am satisfăcut o plăcere rea, stupidă, să te agasez. Tu treceai pe aici, ca o străină în vizită... Acum e inutil să recapitulăm cine şi cît am fost de vinovate... Ţi-o spun, numai ca să-ţi amintesc, Annie, cînd vei fi în tîrgul acela, că ai aici o soră. O soră mai puţin afurisită decît păream... Eu nu ştiu pentru ce pleci, într-adevăr. Nici ceea ce te poate aştepta acolo... Vreau să-ţi aminteşti, Annie, că poţi găsi în mine mai mult decît o soră, cum

[1] O iluzie optică (fr.).

greşit am spus: o prietenă! Eu înţeleg mai bine aceasta decît crezi tu, fiindcă singura mea prietenă, Viorica Hagi-Iordan, pleacă şi ea peste cîteva zile. Rămîn singură, numai între *maman* şi *papa*, şi Nellu, adică nimeni, adică neantul... Chiar la Viorica mă pregăteam să plec. Cobor o dată cu voi...

Ana asculta fără să-i tresară o singură fibră de muşchi, de nervi, în obraz. Măsura cu ochi reci camera unde s-a simţit şi ea înăbuşită, a plîns, a ascultat în nopţi deşerte de nesomn vaierul oraşului, dar unde exista atunci pentru dînsa căldura unei mici văpăi tremurate, ca o lumină vie de candelă într-un ungher: nădejdea într-un miracol, în altceva. Visurile ei. Acum şi acea mică şi netrebnică văpaie era stinsă; iar oriunde ar fi mers avea să bîjbîie cu mîinile întinse, ca orbii într-un veşnic întuneric de hrubă. Cheia visurilor! Trădalnica şi neîndurata cheie a visurilor.

Descoperi un simţămînt ciudat şi rău. I se părea injust că Sabina rămîne aici şi că dînsa are drept să plăzmuiască într-o sută de chipuri fericite viitorul. Că Sabinei i-a rămas dreptul să spere tot ceea ce ei viaţa i-a interzis, brutal, pentru totdeauna.

O privi fără iubire. Cu toată drojdia sa neputincioasă şi înfrîntă de egoism.

Se ridică şi vorbi cu glas ostil:

— Dacă mergi cu noi, pune-ţi pălăria. E tîrziu. Mai am ultimele lucruri de împachetat. Eu nu plec la prietene, să mă amuz...

Sabina nici nu voi să discearnă intonaţia ostilă din glasul surorii mai mari. O iertă şi o compătimi. Tuflindu-şi pălărioara cu un gest băieţesc pe-o sprînceană, aruncă o singură privire fugară în oglindă. Din treacăt, atinse un benchi de creion roşu pe buze; singura culoare străină în figura ei mată, fără pudră şi cu genele lungi, negre şi frizate, fără dresuri din cutii şi flacoane.

— Gata! anunţă la uşă. Hai să-l vezi şi pe Boţocan. A îmbătrînit şi e reumatic. Mai bine îl luam cu mine la mare, să facă băi de nămol.

În sufragerie, unde Boţocan, pisoiul, îmbătrînea morocănos şi fidel tenebrelor de sub canapea, Sabina se plecă în genunchi şi-l trase remorcat de coadă.

— Cum vezi, dragă Annie, a rămas tot solemn şi ţîfnos ca un mandarin. Onorabile! Pofteşte să-ţi iei adio de la Annie şi mie spune-mi la revedere! îi scutură laba.

Boţocan, ofensat, se retranşă în vechea-i fortăreaţă.

— La revedere, *maman!*

— La revedere, Annie!... Sabina, cînd te întorci?

— Poate rămîn la masă... În orice caz, dacă întîrzii, mă aduce Viorica. N-avea grijă, că nu scapi de mine atît de uşor! Eu sînt neaga rea! O să mai aibă lumea de furcă cu o lighioană ca mine!...

Glasul ei mai păstra tresăltarea şăgalnică şi voioasă a copilandrei drăcoase de pe vremuri. Sora mai mare nu i-o ierta nici asta. Ce-i pasă? Pentru dînsa viaţa continuă!

În prag, înainte de a începe să coboare scările, Ana se mai uită la zidurile unde a rămas ceva din viaţa ei şi unde poate n-avea să se mai întoarcă. Sabina n-avea ce privi. Ea, care pleca să revină peste cîteva ceasuri.

— *Maman*, să-mi pună Catinca în odaie la mine maşina de spirt şi serviciul de cafea. Vreau să citesc toată noaptea pentru examen...

Ea ştia că nimic nu există să poată schimba orînduielile dintotdeauna.

Şi scoborî scările, copilă încă, sărind treptele două cîte două.

Elena Lipan le privi din urmă, aplecată peste marginea balustradei. Oftă pentru Ana. Pentru Sabina n-avea de ce ofta.

Se întoarse în camera fără destinaţie precisă, dar cu mobila urîtă, uzată şi veche de salon, mobila ei de zestre. Fără să-şi dea seamă cum, nici din ce pricină, se pomeni răsfoind albumele cu fotografii de familie. Fotografiile Anei şi Sabinei cînd erau eleve de şcoală. Fotografia ei şi a lui Constantin Lipan cînd s-au logodit. Aşa a fost ea vreodată, cu ochii vii şi sclipitori, care semănau mai mult cu ai Sabinei decît cu ochii reci ai Anei? Aşa a fost Const vreodată? Cine-ar mai crede şi i-ar mai recunoaşte?

În stradă surorile îşi luară rămas bun. Sabina se oprea să aştepte tramvaiul pentru Bufet: de acolo pînă la Viorica Hagi-Iordan e cale de cinci minute.

— Sabina! vorbi Guţă Mereuţă, prinzîndu-i mîna subţire în palma lui mare şi lată. Sabina, eu nu mi-am permis niciodată să-ţi dau un sfat. Am rămas pentru tine un străin... Dar dă-mi voie, înainte de a pleca, să mă abat de la această regulă. Sabina, peste trei ani, cînd îţi vei lua licenţa, caută o catedră cît mai îndepărtată de Bucureşti! Bucureştii îţi iau din viaţă totul şi nu-ţi dau îndărăt nimic.

— Ce poate să-mi ia mie? rîse Sabina cu toţi dinţii. Sînt o fată atît de sărăcuţă în toate, şi cu duhul, încît nimeni nu poate să-mi ia nimic!

Spunînd, flutură mîna în urma lor.

O clipă gîndi la glasul surd şi la mîhnirea stăpînită cu care îi vorbise bărbatul Anei. Nu mai părea omul ridicol, aşa cum îi pusese ea diagnosticul cînd l-a văzut întîia oară: „stîngaci, fiindcă se simte desigur incomodat de nasul prelung, de proboscidian". Pe urmă strînse din umeri şi sări sprintenă pe treapta tramvaiului.

La Bufetul de la Şosea coborî cu acelaşi neastîmpăr, înainte de a se opri vagonul. Dar soarele palid de început de toamnă îi încetini mersul după primii paşi.

Era un amurg de o largă şi gravă splendoare, cum aveau să mai fie multe în acel an.

Frunzele teilor mureau anemiate, de ceară. După lanţul automobilelor, întrecîndu-se în vîrtej, fîlfîiau multicolore eşarfe de mătase. Copiii alergau fugărind cercurile pe nisipul stropit. Sabina îşi spuse că dacă va trece pe aici mîine sau peste douăzeci de ani, aceiaşi copii se vor afla la aceeaşi joacă, hîrjonindu-se şi fugărindu-se cu aceeaşi larmă. Nu prinzi de veste cînd au fost înlocuiţi. Îndată ce un ciclu dispare, sînt alţii care din urmă răsar. Şi-i păru anapoda şi glumeaţă ideea, că aşa, cu pulpele goale şi cu obrajii asudaţi, tîrîţi de-o aripă de guvernante şi zgîlţîiţi pe înfundate, se hîrjonesc acum bancherii avizi de mîine, cărturarii miopi, personagiile simandicoase şi solemne, canaliile şi victimele, doamnele cu ifose, fericiţii şi nefericiţii de mîine.

Îşi zîmbi singură la aceste gînduri care-i mijiseră prin minte şi care poate nu erau atît de năstruşnice şi de înveselitoare, cum i-au părut întîi. Aşa sare ea cu gîndul, nestatornic, de la una la alta. Şi aşa descopere ea după

o clipă ceva melancolic şi întristător în tot ce-o făcuse să zîmbească numai cu o clipă înainte. Să fie semn de nestatornicie aceasta ? Sau ce ? Va cerceta în ea mai tîrziu, să introducă o disciplină mai severă în toate. Nu vrea să-şi pregătească o viaţă deşartă, din nimicuri, ca Ana.

Pe urmă, hotărî cu începere chiar de a doua zi să-şi alcătuiască un program strict : dimineaţa şi noaptea să citească pentru examene ; după amiază să vină întotdeauna aici, ca să-şi împrospăteze gîndul, sîngele şi plămînii.

Va începe de mîine. Curios cum îi revine stăruitor ca niciodată cuvîntul acesta : mîine ! Numai de-ar fi şi mîine, şi poimîine, şi toate după-amiezile pînă la sfîrşitul lui septembrie tot aşa de senine şi calde !

Toate după-amiezile şi asfinţiturile lui septembrie au fost în acel an atît de senine, şi blînde, şi calde, încît mulţi n-aveau să le uite pînă la sfîrşitul vieţii, povestind ca despre o minune nespusă şi rară. Dar nimeni n-avea să mai vadă nici mîine, şi nici poimîine, şi niciodată pe veci, printre frunzele de ceară, în soarele molatic şi bun, fluturînd rochia albastră de acum.

Sabina păşea uşor, prin intervalele de lumină şi de umbră, după cum scăpăta apusul oblic printre vîrfuri de crengi. S-ar fi spus că lumina şi umbra îi aştern înainte, pe nisip, tot atîtea imateriale bariere, să-i reteze mersul. Sabina nu le vedea, nu le simţea ; erau mai fragile decît firele de fumigei.

Găsi portiţa de fier dată în lături. Casa lui Iordan Hagi-Iordan, monumentală şi albă, se afla în fundul unei grădini imense, celebră în tot Bucureştii.

Aici, înaintînd pe trotuarul de lespezi roşcate, lumina şi umbra zvîrlite printre zăbrelele grilajului păreau c-o biciuie mai înverşunat, s-o oprească, cu vergi de raze şi de întuneric. Sabina zîmbi de jocul acesta, care-o lovea inofensiv şi alintat peste obraz, peste gene, în ochi.

Îşi încruntă voioşia numai cînd îi apăru înainte Nicki Hagi-Iordan. Sărise pe fereastră, fiindcă scurtase aşa din drum, şi se opri în faţa ei, cu picioarele răşchirate şi cu mîinile lui lungi, spînzurînd aproape de genunchi.

— Mă ierţi, domnişoară Sabina, că am ieşit aşa, numai în sviter, fără haină ? Sîntem încălziţi rău de tot... Facem

o bombă grozavă de adio! Păcat că lipseşte şi Nellu... Jucăm pocher şi am ajuns la al optulea *cocktail*...

Sabina primi confirmarea în obraz: răbufneala mirosului de alcool.

Ea nu-l putea suferi, cu privirea lui falsă şi cu buzele lui vinete şi groase, ca două umede lipitori. Un adevărat fiu al lui Iordan Hagi-Iordan! Întotdeauna i s-a părut monstruos şi absurd că o fiinţă atît de diafană ca Viorica poate avea un asemenea tată şi un asemenea frate.

Gesturile lui Nicki Hagi-Iordan erau epileptice. Gesticula stenografic. Cantitatea de spirturi ingurgitată îl făcuse încă şi mai respingător, dînd obrazului o culoare pămîntie şi ochilor verzi un turbure murdar, ca verdele troscotului prăfuit din marginea de şanţ.

Se împiedică de treptele peronului şi rîse, restabilindu-şi anevoie echilibrul. Se mustră fără prea mare severitate:

— Te-ai cam ameţit, dragă Nicki! M-ai făcut de rîs!

Apoi, în răcoarea de catedrală a holului, se reculese.

— Viorica e sus... Eu rămîn aci cu băieţii! Sus mai sînt şi nişte domnişoare... Adică vorba vine domnişoare!... În sfîrşit, nepoatele doamnei Elvira Elefterescu; cele trei *greaţii!*...

Sabina urcă scările pe covorul moale, bucuroasă că a scăpat de el atît de repede.

— Domnişoară Sabina! o chemă din urmă Nicki Hagi-Iordan.

Sabina se opri cu mîna pe bara lucie, întorcînd capul să-l privească în jos.

Întrebă retezat:

— Ce e?

— Domnişoară Sabina, ştii că nu-mi prea place cum te porţi cu mine, aşa, ca o ducesă!... Eu numai de aceasta regret că plec... Că nu m-ai înţeles! Eu am crezut întotdeauna că...

Sfîrşitul se înecă într-un sughiţ. Sabina ajunsese sus.

Nicki intră în camera unde-l aşteptau tovarăşii. Din uşă îi încredinţă pe toţi, plescăind limba în cerul gurii, că sora lui Nellu Lipan are nişte pulpe de te scoate din minţi: „cele mai frumoase picere din Bucureşti!"

— Mă guguştiucilor, mă! Acuma mă uitam cînd urca scările. M-a luat ameţeala... Halal dă cine-o pune laba pe ea!...

Se întristă. Destăinui că l-a lovit cea mai mare nenorocire care putea să i se întîmple în acest ceas. Mabel l-a procopsit cu o boală urîtă.

— Spurcăciunea! Tocmai acum, cînd plec cu Viorica în străinătate şi cînd mă pregăteam de trai, ostrogoţilor, să dau iama prin franţuşte...

Prietenii îl copleşiră cu sfaturi şi cu reţete, dar mai ales îl consolară cu pahare.

Cele trei graţii, Lola, Lulu şi Lili, au întîmpinat-o pe Sabina cu o zgomotoasă surpriză, sărutînd-o, îmbrăţişînd-o şi pipăind-o atît de stăruitor şi îndelung, încît Sabina simţi aceeaşi repulsie de adineaori, cînd privirea lui Nicki Hagi-Iordan se tîrîse pe corpul ei, lipicioasă ca o dîră de melc.

— Ne pregăteam să plecăm, Sabina! Dar fiindcă ai venit tu, nu putem rezista... Mai stăm!

Viorica se uită la Sabina, consternată. Înţelegerea între ele fusese să rămînă singure în această ultimă seară. Acum ştiau că nu vor izbuti uşor.

— Eşti delicioasă aşa, arămie! declară Lulu.

— Parcă ai mai crescut, Sabina! constată Lola.

— Nu porţi *soutien-gorge?* Uitaţi-vă la dînsa, nu poartă *soutien-gorge* şi ce sîni pietroşi are! se miră Lili.

— Vrei ceai? Lichior? Vrei să trimitem jos să ne expedieze băieţii un transport de *cocktail?* îşi asumă Lulu atribuţii de gazdă.

— Sabina, eu, dacă aş fi bărbat, aş săvîrşi orice pentru tine! Aş ucide, aş fura... m-aş ucide!

Toate trei, cu ţigări groase între buze şi cu glas răguşit, o asaltau cu întrebări, n-aşteptau răspunsuri, o îndemnau să stea lîngă dînsele pe divan, clădind pernele pufoase, gesticulînd şi întrerupîndu-se una pe alta cu o aţîţare crescîndă.

Viorica Hagi-Iordan, ca să-şi descarce scîrbirea acestei privelişti, luă cravaşa din cui şi biciui scurt, pe spinare, ogarul alb şi nevinovat, care se afla întotdeauna încolăcit la picioarele ei. Ogarul o privi cu o mustrare omenească

în ochi. Viorica zvîrli cravaşa şi îl dezmierdă. Pe urmă se aşeză la pian, ca aşa cel puţin să întoarcă spatele celor trei mutre desfigurate de o patimă de mult scăpată din frîul oricărei stăpîniri de sine.

Prietenia ei cu Sabina se născuse şi dura tocmai fiindcă lîngă această copilă cu şase ani mai tînără, loială, firească şi fără ascunzişuri, găsea o reconfortare. Prezenţa Sabinei o ajuta să lupte cu tot ce vedea, cu tot ce ştia şi presimţea că se întîmplă în juru-i, între un asemenea tată şi un asemenea frate.

Dar o apărase această prezenţă mai cu seamă de ea însăşi.

Căci şi în sîngele ei se afla ceva din sîngele lui Iordan Hagi-Iordan. Nu fusese cruţată nici dînsa de acelaşi venin, filtrat în substanţa vieţii. Oricine ar fi ghicit aceasta, urmărind cum gura ei, cu toată fineţea străvezie a figurii, capătă cîteodată o crispaţie urîtă şi crudă : aceeaşi care dădea înfăţişare bestială lui Iordan Hagi-Iordan şi lui Nicki Hagi-Iordan. Acum se biruise. Dar după ce luptă !

Cu trei ani în urmă şi ea scoborîse povîrnişul pînă la fund. Departe de ţară şi de ochii care o cunoşteau aici numai într-un singur fel ; neaşteptat, ca într-o năprasnă, urmase somnambulic într-o noapte, în camera lui, unul din acei aventurieri ai lumii pe care nimeni nu-i ştia precis de unde-au venit şi unde vor sfîrşi. Toate s-au întîmplat la Cannes. Iar cînd dansatorul cu ochi migdalaţi (care poate era într-adevăr mlădiţa blazonată, cum spunea, sau numai un dansator de profesie), cînd a plecat spre alte Palasuri, la alt cazino cu ruletă, după altă femeie, n-a lăsat-o singură. A lăsat-o cu o consolare. I-a transmis prafurile şi fiolele, de unde oricine îşi poate urzi în cîteva clipe paradisul artificial. Cu acestea a trăit trei ani, în afară de viaţă şi de legi, ca deşteptarea de a doua zi să-i fie mai acră. În locul dansatorului a fost altul, şi pe urmă altul, şi apoi căderi tot mai repezi, din care nici amintirea nu mai păstrează decît nehotărîte, dar pline de spaimă umbre. I-a trebuit o voinţă cum nimeni n-ar bănui că se poate încorda într-o făptură atît de şubredă, ca astăzi să se ridice din nou spre o lumină împăcată, dintr-un adînc populat cu atît de spasmodice vedenii. Ea

știa că aceasta a fost cu putință numai și numai fiindcă de cîte ori o atrăgeau iarăși afund chemarea întunericului, prezența Sabinei o tonifica, înviorînd-o ca un șipot rece cu apa proaspătă a vieții. În jurul ei toate conspiraseră să-i sugrume ultima zbatere. Toți dimprejur, din casă; prietene, văzduhul respirat, și încă mai viclean decît toate și mai tenace, îndemnul lăuntric al sîngelui, care nu era numai al ei, ci și acel al unui asemenea tată și al unui asemenea frate.

Prin Sabina se săvîrșise minunea.

Ea săvîrșise minunea.

Iar acum, cînd medicii o trimeteau să-și vindece pieptul mistuit încă de arșița infernului de unde s-a întors, singura mîhnire e că se îndepărtează de Sabina. Îi pare că pleacă singură și ingrată, cum nu se mai uită îndărăt convalescenții la sanatoriul alb care le-a redat viața și de care nu mai au nevoie.

Viorica Hagi-Iordan gîndea la toate acestea, iar degetele alergau pe clapele de fildeș, furată de cîntecul cîntat numai pentru Sabina, fiindcă îl știa al ei, preferat între toate.

Își amintea dimineața rece de iarnă, cu soarele sclipind în albul diamantin al zăpezii. Dimineața cînd s-au cunoscut la patinaj. Copacii ninși transfigurau grădina într-un fantastic peisaj de basm pentru copii. Sabina apăruse lunecînd pe oglinda de gheață, lin și vertiginos, în haina albă, ca o pură încorporare a tot ce zăpada și iarna evocă în orice închipuire, tînăr, proaspăt, feciorelnic și înviorător. Din ceasul dintîi s-au împrietenit. De atunci, numele ei, gîndul la ea și prezența ei i-au rămas nedespărțite de senzația aceasta de alb, luminos și pur. E cum ar intra deodată dintr-o lume hîdă și respingătoare într-o magie ninsă, de unde hîzenia, și mîhnirile, și teama de bezna de unde sosea au dispărut printr-un îndurător miracol.

Se opri. În sfîrșit, Lola, Lulu și Lili s-au hotărît să plece. Le întovărăși cu vagi făgăduieli să le trimită cărți poștale ilustrate.

Veni la Sabina și, așezîndu-se alături, îi prinse încet mîinile.

Ogarul se culcă la picioarele lor.

Se priviră în ochi lung. Şi înotară umezi ochii de miozotis şi ochii de antracit. Cum se aflau alături, păreau că s-au căutat şi că s-au găsit, mînate numai de o poruncă irezistibilă a contrastelor. Lîngă Sabina, cu sănătatea ei tînără şi fragedă, Viorica Hagi-Iordan, palä şi morbidă, în rochie argintie, cu cearcănele viorii sub ochi şi cu buzele ofilite, arăta ca o înduioşătoare salvată de la înec, peste care au bîntuit toate furtunile oceanelor. Că firava ei fiinţă biruise genunile să iasă la liman era încă de mirare.

— Povesteşte, Sabina, ce-ai făcut tu!...

— Povesteşte, Viorela, ce-ai să faci tu!...

Mai mult decît spusa cuvintelor, îşi ascultau glasul. Şi mai mult decît învăluirea glasului, prietenia lor s-ar fi mulţumit şi numai cu prezenţa, cu simţămîntul acela de siguranţă şi de întregire, care le întărea încrederea în ele însăşi de cîte ori se aflau împreună. Poate prietenia nu este decît aceasta. O prezenţă care se întregeşte cu altă prezenţă. Prietenii de obicei se caută, iar cînd s-au găsit adeseori tac.

Ele erau însă şi femei. N-ar fi ştiut să tacă.

Au povestit, aşadar. Au rîs. Şi-au adus aminte de întîmplări trecute şi au plăsmuit întîmplări viitoare. S-au întristat, şi genele li s-au umezit de înduioşări. Şi-au mărturisit secrete, şi au jurat solemn să le păstreze; deşi Sabina, aşa de „sărăcuţă în toate" cum era, n-avea nici măcar un secret al ei; deşi secretele celeilalte erau într-o mare măsură din cele care nu se pot mărturisi. Şi nici nu le mărturisise vreodată Sabinei, ca să nu-i cutremure şi să nu-i spurce tinereţea virginală din ochi, din glas, din tresăltările rîsului.

Toate treceau ca în orice întîlnire de prietenie, care pentru prietenia lor mai au încă înainte o viaţă întreagă, de multe şi atît de importante nimicuri. Viorica Hagi-Iordan avea să se întoarcă la primăvară. Atunci vor lega firul rupt. Nimic nu putea fi tulbure şi îndoielnic între ele. Totul era simplu fiindcă acum şi Viorica Hagi-Iordan învăţase să fie simplă.

— Şi n-ai să mai începi niciodată? îi strînse mîinile Sabina. Mă tem pentru tine...

— Sabina, e singurul lucru de care acum nu mă mai tem. Tu nu ştii tot... Nici nu poţi bănui din ce lume m-am întors. Sînt lucruri care nu se pot spune şi nu ţi le-am spus. De altfel, mi-am făcut singură dovada cea mai bună. Se află aci, în sertar, închise toate... toate ororile acelea. Mi se părea că niciodată n-o să am provizii destule. Le-am avut aci! Cheia e aci! Oricînd aş fi putut să deschid... O singură dată. Aceasta e graţia pe care şi-o acordă toţi, o dată, o singură dată, ca a doua zi să reînceapă, şi a treia zi, şi după aceea pînă la ruinarea totală... Ce vrei mai bună dovadă?... Sînt vindecată, Sabina mea! Acum şi gîndul mă dezgustă...

— Oricum ar fi, cred că tot e mai bine să le arunci... ororile acelea, cum le spui tu. Să nu le iei cu tine...

— Ce copilă eşti, Sabina! Dar, oricînd, dacă m-ar prinde iar nebunia, oricînd aş găsi cum să-mi refac rezerva la loc. Tu nu ştii la ce abjecte viclenii ajungi şi de cîtă josnicie devii capabilă!... Ai un exemplu... Spectrul celui care a fost principele Anton Muşat.

Se ridică în haina argintie şi se îndreptă spre sertar. Ogarul păşi după dînsa şi se opri, privind-o cuminte în ochi.

— Am să fac o faptă generoasă, Sabina. Îmi pare bine că mi-am amintit... Le împachetez toate şi le trimit principelui Anton. Pentru dînsul totuna e! Vindecarea nu mai există. Nici nu i-ar folosi să se mai deştepte... Ar fi prea înspăimîntător pentru el... I le trimit. Au să-i vină fără să ştie de la cine şi de ce... E mai bine aşa decît să le cerşească...

Viorica Hagi-Iordan deschise sertarul şi aruncă pe masă cutiile, una cîte una.

Erau multe şi de toate înfăţişările. De argint şi de email. De aur şi de sidef.

— Cum vezi, o farmacie întreagă, Sabina... Să extermini un pension. Aci cocaină... cocaină... tot cocaină. Aci eroină. Aceasta e cea mai teribilă. De zece ori mai puternică decît morfina. Cu efectul instantaneu... Şi după un ceas de nălucire mincinoasă, cu deşteptarea aceea îngrozitoare, cînd nu ştii ce-ai făcut, ce s-a întîmplat, ce-ai putut să accepţi... Numai aşa ai să-ţi explici şi unele drame

inexplicabile pentru alţii. Ruina de om care-a ajuns principele Anton Muşat... Drama de la „Arizona-bar", despre care s-a scris şi în ziare, fără să spună totul... Acea doamnă frumoasă, tînără numai de douăzeci de ani, crescută în pensioane, care în lipsa soţului din Bucureşti îşi lăsase copilul de leagăn acasă şi venise cu un prieten... uşor de înţeles ce fel de prieten... ca să petreacă o noapte la faimosul bar... La trei după miezul nopţii rochia de paiete inflamabile aprinzîndu-se de la flacăra brichetei ca o torţă ! Ea arzînd de vie, pe rug ! Bărbatul, prietenul care o întovărăşise, închizîndu-se într-o cabină de toaletă şi zburîndu-şi creierii... Amîndoi căutaseră paradisul în asta !... scutură Viorica Hagi-Iordan o cutioară. Şi paradisul lor s-a încheiat cu oroarea de-atunci. Acestea tu nu le poţi şti, Sabina. Fericită eşti că n-ai să le ştii niciodată !

Sabina admiră filigrana cutiilor, gravurile subţiri din argint, emailul şi incrustaţiile. Deschise o cutie. Alta. Îi părea cu neputinţă să admită că rămăşiţele acestea de pudră albă de pe fundul unor cutioare cît jucăriile conţin condensată o atît de fatală putere, să schimbe destinele şi să nălucească vieţile.

— Le adun toate ! vorbi Viorica Hagi-Iordan. Îi aflu adresa principelui Anton Muşat şi le trimit. N-are să ştie de unde-i vin. Cred că, aşa cum e, are să-i fie indiferent... Dar sînt sigură că în toată viaţa lui, el, care s-a risipit în patru vînturi şi şi-a plătit orice plăcere, cred că n-a avut fericirea pe care are s-o simtă acum... Tu nu-ţi imaginezi ce înseamnă să-ţi lipsească acestea cînd nu te mai poţi lipsi de ele ! Aci e fericirea lui, pentru două luni cel puţin... Ceea ce nu mai spera niciodată. Un cadou de la un fost camarad, necunoscut şi evadat... Am devenit patetică ! adăogă Viorica Hagi-Iordan după o pauză, în care timp privise în întunericul lăsat în urmă.

Se întoarse la divan. Povestiră iar nimicuri fără vreo însemnătate, numai de dragul de a-şi auzi glasul. Ogarul adormi la picioare şi scînci uşor prin somn.

Noaptea cuprindea odaia. Viorica aprinse o singură lumină albăstrie în capsula abajurului de mătase.

Fiindcă pomeniră despre alergările de a doua zi, cele mai însemnate din tot anul, Sabina mărturisi că n-a fost niciodată la curse.

— Cum e posibil? Adevărat, Sabina? se miră Viorica Hagi-Iordan, care în scurta ei existenţă de pînă acum epuizase toate desfătările. Dar aceasta e ceva absurd!... Ah! Dă-mi voie puţin să mă gîndesc. Mîine urma să mă duc după amiază la o mătuşă plicticoasă şi surdă, să-mi iau rămas bun. Am să contramandez corvada. Inventez un pretext. Şi mergem împreună la curse. O să ne amuzăm nebuneşte. Aceasta da! Nebunie inofensivă, în aer liber, soare, mulţime, tribune! Ai să strîngi şi tu pumnii, să te ridici în picioare şi să urmăreşti cu ochii calul tău, pe care l-ai ales... Te învăţ şi să pariezi, fiindcă altfel n-are nici un haz!... Cum de n-ai avut curiozitatea să vezi pînă acum cursele?

— Poate curiozitate am avut, Viorela. Dar m-am învăţat de mult să-mi limitez dorinţele... Cu cine m-aş fi dus?

— Şi eu, care de atîtea ori mă plictiseam, fiindcă n-aveam cu cine merge! Aşteaptă să căutăm în ziar. Să vedem ce cai aleargă şi să facem pronosticurile noastre.

Viorica Hagi-Iordan aduse un ziar şi începură să discute cu aprindere. Pentru Sabina orice asemenea plăcere împlinită însemna un prea rar şi mare eveniment. Ceru sfat ce rochie să îmbrace. Deciseră la ce oră să se întîlnească. În ce fel să-şi asorteze pălăriile. Cum să evite pe cele trei graţii, Lulu, Lola şi Lili, care le-ar fi stricat tot cheful. Dumineca de a doua zi căpătă deodată importanţa unei date memorabile în existenţa Sabinei, săracă în peripeţii, cum era ea „sărăcuţă în toate". Se bucură copilăreşte că mîine va fi şi ea în sfîrşit una din acele fiinţe privilegiate, pe care le vedea de două ori pe săptămînă, depărtîndu-se în întrecerea grăbită a automobilelor, spre un mare spectacol al capitalei. Viorica Hagi-Iordan îşi aminti alte alergări de cai, de la Longchamps, Auteuil, Maisons-Lafitte, Vincennes.

Sabina se gîndi că în viaţa ei de viitoare profesoară obscură nu are să le vadă pe acelea niciodată...

Dar ea se mulţumea cu atît de puţin!

Servitoarea veni să anunţe pe cineva. Viorica Hagi-Iordan sări bucuroasă în picioare:

— Să mai spui, Sabina, că nu există providenţă! E tocmai mătuşa mea, despre care-ţi vorbeam. Te las un sfert de oră, cît stau cu dînsa în salon. Am să-i ascult resemnată toată cronica Bucureştilor. Nici nu-ţi imaginezi cîte cancanuri cunoaşte din auzite o femeie surdă! Născocesc ceva să mă scuz că nu pot veni mîine şi-am rămas cu toată după-amiaza a noastră. Să fi vrut, şi nu s-ar fi putut întîmpla mai bine!... Cîntă ceva pînă ce mă întorc... Iar de la uşă: Vezi, că rămîi cu acestea de aci! arătă cutioarele de pe măsuţa de toaletă. Nu ţi-o da în gînd cumva să încerci şi tu? Bob, stai aci cu Sabina şi păzeşte-o!... porunci în glumă ogarului, care se ridicase, venind după dînsa pînă la uşă.

Ogarul se întoarse şi se culcă supus la picioarele Sabinei.

— Ce filozof cuminte eşti tu, Bob! îl dezmierdă Sabina, jucîndu-se cu urechile lui mătăsoase. Nu te miri de nimic, nu doreşti nimic, nu vrei nimic... Îţi spune: haide! — mergi. Îţi spune: stai! — rămîi...

Pe urmă Sabina se ridică să se ducă la pian.

Trecînd, se opri la cutioarele de argint, de sidef, de fildeş. Luă între degete una, să-i admire filigrana neagră în argintul mat. O deschise... De ce-i spusese să nu cumva?... Ea e atît de stăpînă pe dînsa!... Aproape tot aşa de înţelept resignată ca Bob!

Zvîrli cutia. Cutia se rostogoli şi se deschise. Praful se risipi pe lemnul mesuţei. Îl culese cu o lamă de unghii şi îl turnă cuminte înapoi... De ce-i spusese să nu cumva?... O singură dată ce-ar putea să însemne?... A dus lama la nări şi aspiră praful de cristal.

Un praf, şi nimic mai mult... O senzaţie dezagreabilă chiar. Nările şi buzele, lemnificate. Se poate numi aceasta o voluptate atît de ucigaşă, cum exagerează toţi?

Mai aspiră o dată.

Şi încă.

Apoi luă cutia şi se întoarse la divan.

Ogarul o privea poate cu o blajină, dar neputincioasă dezaprobare în ochi. Vedea că şi această prietenă a stăpînei ţine acum aceeaşi cutioară în mînă şi aceeaşi unghie de fildeş la nări, cum îşi văzuse de atîtea ori stăpîna, cînd era atît de neînţeleasă, cu mînii şi cu accese de înveseliri

fără pricină. Atunci cînd nici el nu mai ştia dacă mîna se întinde să ia cravaşa sau să-l alinte.

Sabina trase o pernă sub cot. Mai aspiră încă, aşteptînd... De ce-i spusese să nu cumva ?... E într-adevăr o senzaţie ciudată, dar nu atît de neplăcută cum i s-a părut la început. S-ar spune o dematerializare... Corpul eliberat de ghiulele de plumb care-l atîrnă greu la pămînt. Şi gîndul planînd euforic. Nu un gînd ! Două, o sută, o mie... O mie de gînduri... Un tumult de gînduri...

Perdeaua se îndepărtă ireală, îndată prefăcută în pînză purpurie de navă... Iar lumina albastră e un soare fantastic, dintr-un alt cer, cu alte constelaţii. Se aude un clipotit argintiu de valuri. Ca un sunet delicat şi îndepărtat de zale, cum sună valurile seara în nisipul de scoici pe plaja mării, de unde s-a întors ea cu pieliţa bronzată. Dar e altă mare. Cu totul altă mare, sub alt cer, din celălalt emisfer. Nava care o duce a intrat într-o mare calmă de miraj. S-a apropiat de ostrovul rotund de corali, care nu era adineaori, şi a apărut ca un inel de logodnă al oceanului... Ce bizari copaci ! Se văd întîi în apă, cu vîrful în jos. Par crescuţi vertical, în adînc, cu rădăcinile în aer. Numai pe urmă ridici ochii, să-i vezi şi pe cei de aievea, cu jerbele de frunze lucioase în vîrf... Şi deodată, furtuna aceasta din senin ! A sosit neaşteptat, din cine ştie ce depărtări... Nava a început să se legene pe creste spumegoase de talazuri ! Prea mult ! Încă o dată dacă mai izbeşte sus, are să trosnească lemnul. A şi trosnit ! Ce bine e că a învăţat să înoate astă-vară ! Iar apa ce caldă e... Se văd la fund, în transparenţa adîncă, animale şi plante de feerice culori. O lume cum n-a ştiut niciodată că există. Dar mîinile au rămas împietrite. Nu le poate mişca, ţintuite de-o vrajă rea. Se duce la fund... Lin. Lin... Pe deasupra trec peşti cu zvîcnite suveici de aur, sînt crini aplecîndu-se s-o primească, o stea străvezie de mare pluteşte legănat ca şi dînsa, lin, lin... Aici este tot basmul divin din copilărie, scufundat cu toate minunile închipuirii de atunci... Erau aici, şi nu le ştia. Dar prea în adînc a ajuns ! N-are să mai iasă niciodată la suprafaţă. E acum captiva mării. Ajunge ! Cine are s-o mai elibereze vreodată de aci ?... A fost destul numai să se gîndească la asta, că cineva a şi înotat pînă la dînsa. S-a

scufundat, a prins-o uşor de mijloc, o ridică. O poartă pe braţele lui tari. Ce înotător frumos şi puternic, cu trup de aramă, cum sînt gravurile din atlasuri ! Un înotător de la antipozi, din cei care culeg din fundul oceanului scoicile cu mărgăritare. Numai de n-ar fi un sălbatic !... Ce gînd i-a dat ? Toţi oamenii de aici sînt simpli şi blînzi, ca într-o asemenea natură paradisiacă, unde totul e albastru de mare, de cer, de arbori... A aşezat-o pe nisipul cu umbre albastre. Pe nisipul cald. S-a aplecat în genunchi deasupra ei, să simtă dacă mai respiră... Ea îi surîde recunoscătoare... Îi surîde recunoscătoare... Nu ! Dar ce înseamnă aceasta ? Ce vrea omul acesta ? Omul acesta hidos, dintr-o dată altul, cu buzele vîscoase ca melcul vîscos, astupîndu-i gura, să nu poată striga ? Ce vrea omul acesta hidos ? De ce soarele albastru deodată s-a stins ? Cu un fulger roşu, a iluminat şi s-a stins... Ce vrea ? Iar braţele ei de ce nu i se supun ?...

Viorica Hagi-Iordan, prin uşa deschisă a salonului, îl văzuse pe Nicki trecînd pe lîngă pereţi, cu mersul lui balansat şi prelins.

Voise să-l cheme.

Pe urmă, doamna bătrînă şi surdă o întrebase ceva, la care nu înţelegea răspunsul. Îşi aduse din nou aminte cînd iar l-a surprins întorcîndu-se şi închizînd uşa. Ochii piezişi şi paşii de pîndă vicleană i-au strecurat o senzaţie nelămurită de nelinişte, cum mai simţise numai într-o noapte, de mult, potopită de întuneric în cîmp, la ţară, cînd era o fetiţă şi s-a rătăcit în marginea pădurii. Tot aşa i se părea atunci că umbre de oameni sau de fiare, sau numai închipuiri, înaintau tupilate pe linia neagră a zării, încărcate de o ameninţare necunoscută. Strigă : „Nicki !" „Da ! Da ! Imediat vin !" răspunse Nicki şi nu mai veni. Doamna cea surdă voia să afle tot itinerariul călătoriei.

Viorica uită definitiv impresia apăsătoare şi de altfel nu nouă. Nu întîia oară mersul lui Nicki, noaptea, o frapase prin această prelingere suspectă pe lîngă ziduri, căutînd unghere întunecoase, ca răufăcătorii...

Abia după ce a petrecut doamna pînă la automobil şi se întorcea, se întrebă din nou: „Unde-o fi Nicki? De ce n-a venit?"...

Prietenii îl aşteptau jos. Deci nu era cu dînşii, cum a crezut.

Urcă scările în fugă, mînată deodată de-o presimţire absurdă.

Deschise uşa, şi cînd văzu întunericul, într-o fulgerare de-o singură clipă, înţelese că a ajuns prea tîrziu.

Răsuci butonul luminii.

Nicki se ridică şi-i stătu înainte, cu braţele lui lungi şi cu fruntea plecată în pămînt, legănîndu-se pe tălpi, ca un urs surprins de lumină în cavernă.

Cînd a pus mîna pe cravaşă? Cînd a păşit pînă la cuiul unde atîrna şi cînd s-a răsucit atît de repede să înceapă a lovi? Biciul de piele şuieră, izbind pînă la sînge obrazul.

— De ce-ai făcut aceasta? Ah! De ce-ai făcut aceasta?

Cravaşa tăia vărgi roşii, iar el se trăgea înapoi, legănîndu-se pe picioarele scurte, cu mîinile spînzurate, fără să se apere. Cu spatele ajuns în perete, se opri. Cravaşa tăia înainte. Iar acum gura celei care lovea avea acelaşi rictus teribil ca buzele celui lovit: semnul lui Iordan Hagi-Iordan.

— De ce-ai făcut aceasta? Ah! Bestie! De ce-ai făcut aceasta?

Cravaşa reteza aerul şuierător.

I WANT TO BE HAPPY![1]

Nu i se vedea faţa.

O rochie albastră, o cîrpă ; o umbră răpusă de copilandră într-o zdreanţă de rochie albastră, căzută pe pragul ferestrei. Deasupra, perdeaua neagră a fîlfîit, ca două aripi întunecate care se închid. Aşa le strînge arhanghelul negru de cîte ori poposeşte aşteptînd.

Nu i se vedea faţa Sabinei. Nu i se vedeau ochii.

S-ar fi părut că priveşte afară. Sus poate ; cerul cu soare molatic ca mierea, cum va dura în toate amintirile din toamna aceasta. Jos poate ; năvalnicul iureş al străzii întrecîndu-se s-ajungă mai repede la alergarea de cai. Ieri se bucura fiindcă ştiuse că şi ea avea să se afle printre voioasele nerăbdări de acolo.

Astăzi ochii nu mai privesc în lumea aceasta. Iar faţa-i rămîne ascunsă.

În camera de aici n-au fost niciodată flori. În camera lui Costea, rebelul tribului Lipan.

E o cameră despuiată, severă, cu perdele de pînză neagră la geam, ca draperiile din porţile caselor unde-a murit un om. O cameră unde n-au intrat decît două femei. O dată, una desprinsă într-o noapte din întuneric şi ceaţă. Ea a trecut să nu lase în urmă nici numele. Alta se întoarse acum în ceaţă şi în întuneric. Şi al ei nume, încă viu, încet, treptat, se va şterge. Pentru vecii vecilor, încet, treptat se va şerge, să nu mai rămînă nimic, nimic să nu mai rămînă.

---

[1] Vreau să fiu fericit! (engl.)

A fost o fată care iubea florile, lumina şi rîsul. E o faţă ascunsă în palme; doi umeri zgribuliţi, depărtîndu-se încet în ceaţa şi întunericul unde toate se îneacă. De unde nimeni nu se mai întoarce.

Ea a iubit întotdeauna florile. În camera aceasta n-au fost niciodată flori.

Scrîşneşte alături aceeaşi placă de patefon. E cîntecul la modă în acel an, repetat pînă acum de o sută de ori, cu aceeaşi hilară şi inumană explozie de talgere şi cimbal.

Îl ştie; chiar ea l-a cîntat la clavir nu mai departe de ieri.

I want to be happy!

Vreau să fiu fericită.

Stăpînii de jos sînt plecaţi. Sluga a rămas cu singura placă neîncuiată. Şi-a adus patefonul sus şi cîntă. Cîntă, lăsînd să se răsucească aceeaşi placă de-o sută de ori...

I want to be happy!

În iarna aceasta avea să se ducă la cel dintîi bal. Îşi şi plăsmuise în minte rochiţa ieftină şi totuşi încîntătoare a celui dintîi bal.

I want to be happy!

A fost pe marginea apei urîte astă-noapte. Apa curgea cleioasă, cu tinichele la fund şi oase, cu stîrvuri şi viermi.

Ea a iubit întotdeauna, încă înainte de a o vedea şi de-a o cunoaşte; ea a iubit întotdeauna apa adîncă şi vastă a mării, unde înota departe în larg, să revină la ţărm cu faţa în sus, alintată de val; cu tot cerul deasupra boltit. Ea iubea gheaţa străvezie a lacurilor în gerul cu promoroacă din toiul iernii; tipsia lucie, pe-al cărei scînteietor cleştar luneci în zbor şerpuit, în spirale, cu aripile subţiri de oţel ale patinelor la picioare.

Era hotărîtă!... Şi laş a cuprins-o spaima mîlului de la fund, cu tinichele şi oase, cu stîrvuri şi viermi.

A fost între linii ferate, cu verzi constelaţii descinse în catran, între cabluri şi sîrmă. Un tren a trecut şi alt tren.

Ea a iubit întotdeauna clipa cînd trenul porneşte lin şi încet din gară, spre munţi şi oraşe, peste poduri sonore şi ape, spre ţări pe care niciodată nu le-a văzut şi niciodată ea n-are să le vadă de-acum, niciodată!

Era hotărîtă ! Şi laş a cuprins-o cutremurat amintirea cărnii strivite, în balta de sînge negru, în noaptea cînd trenul o aducea în oraşul acesta întîi.

A fost printre copacii pădurii, unde un singur cordon de la cingătoare ajunge s-atîrne un cadavru într-o creangă, trei palme deasupra planetei.

Ea a iubit întotdeauna pădurea cu umbra aromată de mintă şi saltul elastic al veveriţei, din ramură în ramură : un joc.

În luna imensă şi nepămînteană, o cucuvaie cu aripi moi a zburat. Da ! A zburat dintr-un ram, sinistru şi drept, în lumina rotundă, ca într-o gravură spăimoasă din cărţile bazmelor cu strigoi şi ruini şi fantome, care o îngrozeau cînd era mică şi le arunca să alerge la joacă, în soare, în lumină, la rîs, şi cîntări, şi viaţă. La viaţa care-o chema şi se făgăduia nesfîrşită.

Era hotărîtă ! Şi laş a cuprins-o fiorul ochilor mîncaţi de furnici, limba rînjită vînăt spre lună.

Oriunde a fost, tot ce-a iubit a respins-o. Totul era hîd şi neprimitor. Toate altfel de cum le ştia şi cum îi erau dragi. Ce străine şi neprimitoare toate ! Cînd s-au schimbat, Doamne, cînd ? Ea ce le-a făcut şi cu ce-i vinovată faţă de ele, să-i fie deodată atît de duşmane şi neprimitoare toate ? Paşii s-au împleticit sfîrşiţi, mîinile i-au căzut frînte. Mîinile ridicate spre cerul cu nepăsătoarele stele, să ceară pentru o ultimă, crudă tărie.

Eu lovesc întotdeauna *aici !*

Gîndul i-a tresărit scurt, la arma neagră şi plată din sertarul de atunci. Rotund şi rece în tîmplă, s-a deşteptat amintirea ţevii lipite, cînd s-a retras cu spaimă şi poate cu un presentiment : „Eu lovesc totdeauna *aici !*"

Gîndul acela şi acea amintire i-au mînat apoi paşii împleticiţi de la toate cîte n-au vrut şi nu s-au îndurat s-o primească ; i-au mînat paşii împleticiţi într-acoace, pe străzi şi pe străzi, pe treptele scărilor, pînă şi în camera goală de-atunci, care ea singură o aştepta şi-a primit-o. Nici măcar uşa închisă cu cheia să-i pună o împotrivire. A apăsat mînerul, a împins uşor, s-a deschis, a intrat.

Eu lovesc întotdeauna *aici !*

Da, camera goală unde n-au fost niciodată flori o aştepta.

Acum nu i se vedea faţa.

O zdreanţă albastră, căzută în pervazul ferestrei.

Deasupra perdeaua şi-a închis înalt aripile întunecate. Aşa le strînge arhanghelul negru de cîte ori a sosit la chemare şi aşteaptă.

I want to be happy!

S-a întors de la fereastră, de sub aripa neagră a perdelei. Dar faţa tot nu i se vede. Nici nu mai este o faţă din această lume!

Iată patul alături, cu pătura aspră! Pat de cazarmă, cu margini de fier.

În camera aceasta n-au fost niciodată flori. E numai pe masă, scos din sertar, revolverul mic, negru şi plat. Jucăria morţii.

Ea n-a strivit în viaţă nici o furnică. Ca şi fratele ei, rebelul, stăpînul jucăriei de-a moartea, ea n-a strivit în viaţă nici o furnică. Îi era atît de dragă, şi scumpă, şi sacră viaţa! Mai avea încă atîtea de văzut, de simţit, de spus, de trăit într-o viaţă care ţi-e hărăzit s-o trăieşti o singură dată în tot universul, şi ţie, ca şi unei umile furnici strivite sub talpă! Altfel, de ce s-ar fi retras dînsa atunci cu atîta spaimă cînd Costea i-a pus în joacă ţeava rotundă şi rece la tîmplă? În joacă spunînd: „Eu lovesc întotdeauna *aici!*"

Viaţa nu-i joacă. Nici moartea.

Oţelul cît de rece e şi acum! Tot aşa ca atunci. Îl încălzeşte cu mîna ei, la pieptul ei, din sîngele vieţii ei, care acuşi nu va mai fi...

E un pat cu pătură aspră şi cu pernă tare, de cazarmă.

Cînd te-ai aşezat cuminte pe pătura aspră, cu capul pe perna tare de cazarmă, pregătindu-te pentru un somn lung şi cuminte, cînd priveşti în tavan să-ţi aduni gîndurile din urmă pentru somnul cel fără de vise, prin ochii de pe-acum păienjeniţi, cît de ciudate se conturează petele umezelii pe tencuiala de sus! Seamănă cu o hartă din atlasurile de şcoală, pe care le copia pe-un caiet de şcoală o şcolăriţă cu uniforma neagră de satin, cu guleraş alb scrobit şi cu ochii umed lucioşi de galoşi Tretorn. A existat

oare îndeaievea vreodată şcolăriţa aceea de-atunci ?... Poate toate nu sînt decît un vis monstruos ! Poate că a adormit în patul de-acasă şi visează că se află în patul acesta, din camera unde n-au fost niciodată flori... Ce hartă să fie acolo, sus ? Conturul unui atol din mările tropicale, care perfid te-ademeneşte la năluciri. Nu, nu-i vis ! Ajunge !

În camera aceasta n-au fost niciodată flori.

N-are să tragă în tîmplă. Aici, sub sîn, unde bate cald şi mărunt ceasornicul inimii. Ea n-a strivit nici o furnică. Dar mîna acum nu-i tremură.

I want to be happy !

A fost numai atît ?

Iordan Hagi-Iordan s-a urcat în automobil, cu hainele lui cadrilate, care-i dau înfăţişare de turist american devenit miliardar după ce-a săpat în tinereţe la cărbuni.

A aprins o ţigară groasă de foi. Fără musteţile gigante, rînjetul care-i dezveleşte dinţii puternici, albi şi intacţi e din ce în ce mai feroce. Nu ştii dacă rîde ori dacă nu-i gata să muşte.

După ce automobilul a pornit şi după ce a închis geamul de la mijloc, să n-audă şoferul, s-a întors către prietenul cu faţa lividă şi cu şuviţa subţire de păr căzută pe frunte :

— Bine că se sfîrşi şi cu dandanaua asta ! Îţi spun drept că mi-a făcut mare năduf.

— Te cred ! încuviinţă celălalt. Abia scăpaşi de una, şi dai peste alta. Colac peste pupăză !

— Chiar colac peste pupăză !... Noroc că-i scosesem paşaport dinainte. Tot avea să plece cu Viorica peste cîteva zile. L-am îmbarcat în tren şi l-am expediat azi dimineaţă. Peste-un an, cînd se întoarce, totul va fi uitat de mult şi definitiv.

— Fără doar şi poate ! încuviinţă iarăşi celălalt. Ăsta e un oraş lipsit de memorie !

— Cu atît mai bine pentru noi ! rînji Iordan Hagi-Iordan. Ce ne-am face să mai aibă şi memorie ? Vai şi-amar ! Ne-ar costa dublu, triplu... După o pauză, plimbîndu-şi cu limba havana groasă dintr-o latură a maxilarelor în cea-

laltă, întrebă în continuarea preocupărilor sale: Cu javrele de la ziare ai aranjat să le-astupi gura și să nu latre?

— Nici o grijă!

— Cît au înghițit?

— Sumulițe mărunte, cu rabat! Tarif redus. Rabat 50 la sută... Cine are interes acum să dea amploare unui scandal mai mult sau mai puțin monden în ajunul împrumutului? Toți au să-nghită păpica de-acolo din gros! Țara plătește!... Diversiuni sînt destule și mai comode pentru toți. În fond, Lipan ce mai reprezintă? Nimic... Un cadavru... Spanac!...

— Lipan!... pufni pe nări un colac de fum Iordan Hagi-Iordan. După cîte zile fripte îmi făcu mie acest imbecil, pot spune că nu regret nimic. Îi veni și lui plata, cu vîrf și îndesat! Nicki parcă ar fi fost într-un gînd cu mine. I-a tras un colac peste pupăză lui Lipan, s-o pomenească toți Lipanii în mormînt pînă la învierea d-apoi! Ceea ce e mai nostim e că Nicki mai era și bolnav, canalia! Așa că o făcu lată rău! Mă, ăsta o să mă lase de căruță, canalia!

Epitetul a fost repetat cu o indignare ocrotitoare, aproape admirativă.

— Și domnișoara Viorica? Cînd pleacă în cazul acesta? mai întrebă omul livid, cu șuvița de păr ruginiu căzută pe frunte.

— Domnișoara Viorica!... Domnișoara Viorica!... Cine le mai înțelege pe femei? Acum nu mai pleacă. M-au plictisit mofturile ăstea! I-a stricat obrazul băiatului cu cravașa.

— Pe ce motiv!

— Istericale femeiești! Era prietenă cu pupăza lui Lipan. Mi-a făcut scene și mie... Că de asta-mi arde! Mă!...

— Zi!

— Mă, ar trebui să-ți aduci nepotul ăla de prin străinătăți! Cum ziceai că-i spune? Lazaride și mai cum?

— Lazaride, ca pe mine, și Nicki, ca pe Nicki al tău...

— Hm!... Sper că nu seamănă în toate cu Nicki al meu, fiindcă avînd în vedere cazul în speță, se schimbă chestia.

— Seamănă cu mine! vru să-l liniştească în această privinţă celălalt.

Iordan Hagi-Iordan se întoarse pe pernele automobilului şi privi peste umăr la omul cu faţa verzuie a intriganţilor de melodramă, izbucnind în rîs:

— Din lac în puţ! Mă, dacă seamănă cu tine la mutră, poţi să te ştergi pe bot! Ce, fata mea e o pupăză dă alea? A ajuns la mezat?

Celălalt izbucni şi el în hohot de rîs:

— Seamănă la doxă, nu la mutră! Cînd o să-l vezi şi o să-l cunoşti, ai să te exprimi altfel, nenişorule!

— Pretinzi că are fason?

— Oho!

— Şi ceva în cap?

— Oho! Scapără de deştept! Carieră! Prim-secretar de legaţie, mîine ministru plin, poimîine ambasador. Scapără, ţi-o spun!

— Să scapere atunci! Să lase niţel diplomaţia, să-şi ceară un concediu şi să poftească la nenea, la vedere! Ţi-l cîntăresc eu cîte parale face în doi timpi şi trei mişcări. Iar dacă îmi lasă impresie bună, batem palma! Să intre pe fir, să înceapă mişcările de împresurare; cevaşi curte, cevaşi poezele şi alte ălea. Că altfel, cu Viorica nu merge!... Îţi spusei că nici eu n-o mai înţeleg. Şi eu vreau să se termine povestea asta şi s-o văd la casa ei. Prea mă joacă ţonţoroiul! Mai joace ţonţoroiul şi pe altul! Mie mi s-a acrit...

— Atunci, de acord?

— Nu te repezi! De acord numai principial şi condiţionat. Dacă... Dacă răspunde la ceea ce am eu în cap! Şi dacă răspunde la ce-o fi avînd Viorica în cap!... Încolo, şi mie nu-mi displace ideea să ne înrudim. Strîngem rîndurile şi consolidăm capitalurile! Un ginere în diplomaţie e şi el un capital pe vremurile ăstea ale împrumuturilor cu căldăruşa prin străinătate... Îl trimitem pe undeva, plocon! Ministru la Londra, în America, în Belgia, unde se fierb toate chestiile petrolului din lume, direct la sediul central al societăţilor cu care mai avem de luptat. Că avem de luptat, mă, luptă grea, cu caiafe mai abraşe decît Gică Elefterescu!... Vorba-i să facă impresie bună Vioricăi şi să cîştige el mai întîi lupta acolo!... Aia-i piesa!

Viorica Hagi-Iordan nu mai pleca. Era în camera cu perdelele trase. Cu toate cutioarele în sertarul de la căpătîi, să-i fie la îndemînă. Nu le-a mai trimis. Nu le mai trimite. Acum îi trebuiesc ei.

Firul subţire care o ţinea la suprafaţa luminii s-a rupt. I-a dat drumul din nou în adînc, unde se scufundă cu o acră voluptate în zvîrcolirile cu pline de spaimă vedenii.

A şi început.

E cu haina argintie mototolită pe trup, între pernele fierbinţi, cu cearcănele viorii mîncîndu-i iarăşi toată figura, cu buzele în care pecetea cea veche a reapărut, cum se redeschide o rană vînătă: semnul lui Iordan Hagi-Iordan.

Ogarul s-a depărtat de la picioarele ei. E în celălalt colţ. Ştie că de acum iarăşi n-are să mai poată ghici cînd mîna se ridică să apuce cravaşa şi cînd să-l dezmierde.

Perdelele sînt trase.

Noaptea a rămas închisă înlăuntru.

I want to be happy!

Cîntecul metalic al patefonului sună lugubru în camera unde se află o moartă.

Doctorul Mihai Pop-Spătaru se uită cu o încruntare spre peretele unde dincolo cîntecul se dezlănţuise ca o farsă macabră de ventriloc.

— Ar trebui să înceteze!... Sînt animale fără simţire!

Costea n-a auzit.

El priveşte patul cu pătura aspră, care înveleşte pînă la bărbie trupul celei ce pare într-adevăr că doarme cuminte şi palidă numai fiindcă era atît de obosită. Acuşi, cînd se va deştepta, are să arunce pătura urîtă şi aspră, să sară în picioare şi, cu o piruetă de-a ei, să izbucnească în hohotul ei tresăltat: „Aşa e că ţi-am tras o spaimă, Costea? Acum hai să facem ordine aici! Aici n-au fost niciodată flori!“ Dar amăgirea aceasta nu mai e cu putinţă. Iar Costea Lipan priveşte la trupul neclintit, cu ochii uscaţi, fără de lacrimi. Priveşte cu ochi lărgiţi şi

fără lacrimi. În ei se citeşte însă că ochii aceia nu vor uita. Nu vor ierta.

Mihai Pop-Spătaru îşi caută mănuşile, pălăria. Nu mai are nimic de făcut aici. Poate ar vrea să ştie numai un singur lucru şi nu-i vine să întrebe. Îi pare că undeva, chipul acesta imobil, în recea şi marea lui împăcare, de undeva, de mult, îi este cunoscut. Altfel! Acesta şi parcă nu acesta... Dacă i-ar vedea ochii, e sigur că şi-ar aminti. Dar ochii sînt pentru totdeauna acoperiţi de pleoape, să nu mai primească toate luminile lumii : ochii fără astîmpăr, cu luciul de antracit. Ochii de atunci, de galoşi Tretorn.

Atinge cu mîna umărul lui Costea :

— Era iubită ?

— Nu. Soră!

Poate s-a înşelat. El a văzut atîtea şi-a uitat atîtea! Făcu pînă la uşă cîţiva paşi. Se întoarse. Cum putea să lase copiii aceştia aici, în singurătatea lor, cu oribilul cîntec de dincolo ?

I want to be happy!

Il prinse de braţ şi îl duse la fereastră :

— Nu sta alături. Nu privi! Aceasta distruge nervii.

Nu mai ţinea minte, acum nu mai ţinea minte că aproape cu aceleaşi vorbe odată, într-o noapte, pe acelaşi tînăr, un copilandru atunci, îl mustrase fiindcă lăsa o copilă să ia cunoştinţă de înfăţişarea plină de oroare a morţii, care lui de mult nu-i mai spunea nimic, nici nou, nici vechi, nici plin de oroare.

„Costea... Cum poate face cineva aceasta ?“

Acum Sabina ştia şi ea cum poate face cineva aceasta şi ce înseamnă aceasta.

Cîntecul s-a oprit brusc. S-a oprit căscînd o tăcere imensă, parcă şi mai cu neputinţă de suportat decît odioasa şi hilara explozie de talgere şi cimbale, mereu şi mereu aceeaşi şi aceeaşi, chiuind acelaşi nesaţ al vieţii : „Vreau să fiu fericită!“

Doctorul Mihai Pop-Spătaru a plecat. A vrut să spună : „Aici ar trebui aprinsă o lumînare de ceară! Şi puse cîteva flori, după datină“... Dar n-a spus nimic. A tăcut şi-a plecat.

Costea a rămas la fereastră.

Calea Victoriei răsuna de clamoarea mulţimii care se întoarce de la cea mai strălucită cursă de cai, cu cele mai extravagante surprize la pariuri din acel an, în cel mai triumfal amurg din acea toamnă. E o fîlfîire nebună de eşarfe în urma automobilelor, o întrecere biciuită de echipagii, o larmă hohotitoare de glasuri, care şi ele vor să fie fericite ; risipindu-se pînă aici, în camera unde n-au fost niciodată flori şi unde, pe patul cu pătura aspră, se află o moartă pentru faptul divers de mîine.

Perdeaua smulsă de mîna lui Costea şi-a deschis în lături larg aripile întunecate. Aşa le desface arhanghelul negru, de cîte ori, după ce-a poposit, porneşte aiurea unde-i chemat.

Pe cerul nemărginit albastru două braţe întinse descătuşează în sfîrşit plînsul. Dar nu ştii ce vor. Poate imploră lumina de sus. Poate blestemă viermuirea deşartă de jos. Poate ameninţă şi pecetluiesc un legămînt.

Cerul era înalt şi gol.

DUMINECA ORBULUI

Acceleratul intra în Gara de Nord cu o întîrziere de două ceasuri ; la unu după miezul nopții.

Cînd au prins a se perinda constelațiile semnalelor luminoase, discurile semafoarelor oblice și albastrele panouri de reclame, Sergiu Miclăuş nu-şi mai stăpîni neastîmpărul.

Înşfăcă valiza uşurică din plasă. Zvîrli pardesiul de gabardină pe braț şi, în loc de politicos salut, o privire asasină de gangster celor două văduve de funcționari superiori, care tot drumul i-au pus răbdarea la amarnic supliciu cu discuția lor mai volubilă decît duruitul de ventilator.

Ambele persoane au rămas petrificate pe marginea banchetelor.

Pentru prima oară în decurs de şase ore şi-au pierdut graiul. Iar sincopa aceasta neprevăzută a dat tăcerii o elocvență cu atît mai teribilă. Tot astfel se întinde o neliniştitoare acalmie în natura paralizată de panică înainte de a se dezlănțui cicloanele.

— Şi să mai spui că e magistrat, dragă-Doamne ! explodă călătoarea cea voluminoasă cînd îşi recăpătă, în sfîrşit, glasul surprinzător de subțire şi şuierat printre buze, cum țiuie expirînd o supapă plesnită. Tocmai cele ce vorbeam noi ! Iată în a cui pază încredințează statul averea şi onoarea noastră în ziua de azi ! Altfel era pe vremea lui bietu Iorgu...

— Magistrat ? pufni cealaltă, osoasă şi cu nasul prelung. Arată a magistrat cum arăt eu a mitropolitul Pimen,

scumpă doamnă! Poate pretinde, oare, cineva una ca asta?

Scumpa doamnă recunoscu fără ezitare că tovarăşa ciolănoasă de compartiment nu arăta a mitropolit, deşi pălăria-i înaltă aducea leit cu tiara preacuvioşilor vlădici.

— Aşa că mai va cu magistratura lui! trase imediat concluzia stăpîna tiarei, dănţuită în echilibru instabil pe frunte la fiecare icnire a macazurilor. Magistratura cere ţinută, scumpă doamnă, demnitate... Nu-i de nasul tuturor zănatecilor de pe lume. Ei, din partea mea, n-aş pune mîna pe cruce să jur că n-a fost cine ştie ce pungaş d-ăştia, de trenuri, cum s-au ivit de la un timp încoace. Avea ceva pe suflet... Prea nu-şi mai găsea astîmpăr locului!...

Amîndouă şi-au pipăit instinctiv poştele depuse orizontal pe genunchi.

Au verificat din ochi numărul geamantanelor, cutiilor şi pachetelor.

Au răsuflat uşurate.

Nu lipsea nimic din inventar.

Li s-a părut că au scăpat de o mare primejdie, cu toate că întreg drumul nici nu se clintiseră din compartiment, făcînd strajă preţioaselor buclucuri, pe cînd presupusul pungaş de tren se vînzolise ieşind pe culoar, scoţînd capul pe ferestre, să aspire răcoarea nopţii de mai, coborînd în gări să cumpere gazetele şi revistele ilustrate acum lepădate vraişte într-un ungher. La această pradă luînd aminte, venerabila pensionară care se ştia că nu arată a mitropolit se ridică să expropieze teancul de foi.

Căngile degetelor se lungiră şi se încovoiară straniu. Pieliţa mîinii tremură gelatinos pe nodurile vinelor ca o mănuşă prea uzată şi largă. Sub pleoapele de gutapercă, privirea căpătase ceva avid şi fricos: poate în patima senilă care o împingea să culeagă petece de hîrtie, ca o emoţie suplimentară, se amesteca şi teama să nu se întoarcă proprietarul de drept al maculaturii ca s-o surprindă asupra faptului.

Dar pe Sergiu Miclăuş nu-l băteau asemenea griji şi sadice satisfacţii. Era departe, în celălalt capăt de vagon, unde lupta voiniceşte din coate să-şi deschidă cale spre ieşire.

Nerăbdare lipsită de rost, totuşi irezistibilă.

După doi ani de exil şi de pocăinţă nu-l aştepta nici o bucurie în capitală. Dimpotrivă, îl chemase o telegramă la o înmormîntare, iar în trenul de linie secundară se urcase pe la amiază, cu sufletul copleşit de mîhnire şi cu ochii neguroşi. Acestea le uitase treptat ; se desprinseseră de el. Se măcinaseră pe măsură ce distanţa se scurta. Cînd a schimbat vagonul în staţia de încrucişare a Braşovului, ritmul trenului accelerat s-a transmis insinuant în pulsaţia arterelor. Uitase telegrama din buzunar, nodul uscat din gîtlej, condoleanţele de rigoare, repetate ca un rol dificil. Vie şi din ce în ce mai năvalnică, se deşteptase o barbară însetare de viaţă, inexplicabilă presimţire că se apropie un eveniment unic, decisiv şi providenţial, hărăzit să însemne începutul unui al capitol într-un destin omenesc. Sîngele îi zvîcnea cu o şuvoire plăcută în tîmple, îi vibra în timpan, îi juca priveliştile înaintea ochilor într-o irizaţie care transfigura realitatea, întocmai ca atunci cînd se simţea ameţit după întîile pahare sau după primele mize volatilizate la masa cu postav verde celălalt Sergiu Miclăuş, de acum doi ani, pornit prea repede pe povîrnişul pierzaniilor.

De astă dată senzaţia era nevinovată. N-au fost irosite-n van îndelungile luni de surghiun şi de expiere la care s-a resemnat mai puţin din buna sa voie şi mai mult din a altora voie într-o dimineaţă de sumară judecată cu neamînată osîndă.

Băuse dintr-un izvor salubru, cu apă vie. Nesaţiul era al unui convalescent, întors cu ochii puri şi cu sîngele regenerat acolo de unde-a plecat cu privirea istovită în pămînt, cu inima de iască şi cu gura amară.

Şi cu această proaspătă energie împingea acum burta elastică a unui pasager corpolent, făcîndu-şi scut sprinten din valiză.

Călătorul roti peste umăr ochi globuloşi de apoplectic.

Voi să spună ceva, pîcnind mînios pe nări.

Renunţă, poate fiindcă medicul îi recomandase să evite prilejurile de enervare.

Se răsuci calmat, dar ferm, astupînd cu giganta-i făptură culoarul îngust, ca un dop de cîlţi ud şi prea gros înţepenit în ţeava unei puşti de soc. După salturile cefei învălurate, Sergiu Miclăuş înţelese că uriaşul se înveselea

lăuntric. Îl încercară ispite bizare. Ce-ar fi, bunăoară, să-l înţepe cu un ac în ceafă ? S-ar dezumfla poate, ţiuind ca un balon de gumă ori ca fluieratul printre buze al doamnei din vagon cînd se scandaliza de noua curbă a pensiilor. Ca să-l înţepe, ar fi avut, însă, nevoie de-un ac. Se gîndi să-l ciupească sau să-l gîdile. Din spate, însă, alţi pasageri nerăbdători îl prinseră în teasc, paralizîndu-i mişcările.

Trenul se opri, iar Sergiu Miclăuş fu astfel ferit de ispitele ghiduşe şi cu totul incompatibile cu demnitatea unui magistrat stagiar, respectat de-un tîrg întreg şi notat cu elogii maxime în fişa de la ministerul zeităţii legate la ochi.

Colosul de adineaori îşi savura anticipat răzbunarea. Îi administra o lecţie în felul său, fără să calce prescripţiile medicului. Nu mai părea grăbit şi nervos. Barînd ieşirea, găsise momentul oportun să-şi şteargă năduşeala cu batista şi să confrunte ceasornicul de buzunar cu ornicul gării. Încredinţă geamantanul unui hamal ales din înaltul soclului, după o lentă şi matură chibzuinţă de fizionomist, tuşi şi scuipă lat, coborî agale.

După el, Sergiu Miclăuş zvîcni pe peron, expulzat în spaţiul gol de presiunea călătorilor de la spate.

Sări, simţi sub talpă o dezagreabilă rezistenţă, vie şi elastică, în locul asfaltului dur.

N-avu cînd să-şi dea lămurit seamă că a călcat pe un vîrf de pantof feminin şi să-şi ceară iertare, căci un vagonet de bagaje se năpusti asupra sa cu voios huruit de roţi.

Făcu un salt de panteră în lături.

Îşi întrevăzu numai o clipită victima. O domnişoară — după statură mai degrabă o şcolăriţă — sărind comic într-un picior, ca elevele obraznice cînd joacă şodronul în stradă şi scot limba la trecători. Îşi ţinea vîrful pantofului cu mîna ; obrazul i se crispase de durere ; puhoiul dezlănţuit din vagoane o balansa încoace şi încolo, o tîra tumultuos, pînă ce fetişcana se ancoră de un stîlp şi rămase să-şi aline suferinţa, cum se mîngîie pisicile singure în locul unde au fost lovite.

Vag, în cugetul lui Sergiu Miclăuş flutură intenţia caritabilă să se apropie şi să debiteze cuvenitele scuze. Se

răzgîndi : o școlăriță nu merită mofturile rezervate numai unor mai impozante și coapte reprezentante ale sexului slăvit de poeți și maltratat de codicele lui Napoleon. Cu o virilă, spartană insensibilitate, îi întoarse, așadar, spatele și, despicînd mulțimea cu pavăza valizei, se avîntă spre ieșire.

Celelalte peroane erau pustii, luminate zgîrcit într-o vastitate sonoră și lugubră de gară provincială.

După întîrzierea de două ceasuri, în cîmp, pricinuită de deraierea unei garnituri de marfă, acceleratul turbura un orar mort, fără plecări și sosiri. Hamalii răspundeau somnoros la chemări ; impiegații circulau, căscînd să-și strămute fălcile. Portarii hotelurilor renunțaseră la așteptare. Numai pasagerii treziți din moțăială, coborîți buimaci din vagoane, se răzbunau pe îndelunga imobilitate, îmbulzindu-se cu o frenezie contagioasă, ghiontindu-se subit, învrăjmășiți, grăbindu-se să-și uzurpe unul altuia locul sub lună și stele. Sergiu Miclăuș înteți și el pașii, bănuind că afară se dă un asalt nemilostiv vehiculelor.

Bănuială întru totul întemeiată.

Ajuns pentru a asista la plecarea ultimului taxi, de unde îl fulgeră întorcînd capul tovarășa ciolănoasă din compartiment, cu tiara de vlădică zgîlțîită pe creștet și cu mîna apăsînd la piept trofeul de gazete și reviste ilustrate, într-un gest de primadonă rănită. Nu se grăbise, nu se înghesuise pe culoar, și totuși a ajuns înaintea lui.

Mental, cu o promptitudine oarecum profesională, Sergiu Miclăuș imagină o reconstituire la fața locului. În vreme ce el se poticnise cu nasul în ceafa uriașului candidat la dambla, venerabilele pensionare coborau foarte cuminte prin celălalt capăt ; cu dreptul primului ocupant recunoscut de pravila ginților, se instalau în automobilele jinduite de o duzină de întîrziați ; iar această amară bancrută a precipitatei și nechibzuitei sale strategii l-a făcut pe Sergiu Miclăuș să bombănească în sine cîteva epitete de neaoș autohtonism la adresa namilei care i-a tăiat calea.

O slabă consolare îi ogoi aleanul cînd a descoperit că uriașul împărtășea aceeași soartă. Aștepta și dînsul, flancat de hamal, tamponîndu-și sudoarea cu batista despăturită și rostogolind privirea din nou apoplectică peste capete, spre orizontul deșert al bulevardului.

Prin contrast, scara din dosul Gării de Nord avea o înfăţişare pitorească şi animată, ca la sosirea unui grup de emigranţi cuprinşi de dezorientare într-o patrie nouă şi ostilă, care nu-i accepta.

Printre lăzi, panere şi suluri de pleduri vărgate, femeile gesticulau cu umbrele : copiii cu somnul întrerupt se aşezau morocănoşi să scîncească ; bărbaţii se agitau inutil. Cîţiva hamali abandonaseră bagajele, depărtîndu-se să iasă în calea taxiurilor şi birjelor rătăcite pe undeva, fără ţintă şi fără speranţa unor himerici clienţi la această oră de noapte.

Cînd unul mai isteţ, ori numai mai norocos, se întorcea pe scara unui vehicul, se înălţa o clamoare de invidie şi suspiciune în gloata urgisiţilor de destin.

Femeile îşi mustrau bărbaţii că au ales un hamal bleg ; soţii răspundeau răstit cu aluzii la alte dispute conjugale mai vechi ; copiii, cuprinşi de un brusc elan al iniţiativelor temerare, săreau, oferindu-se să plece în aventuroasă expediţie. Precocele argonaut trecea direct de la vorbă la faptă. O rupea la goană, împiedicîndu-se în bastoane şi călcînd bătături. Glasul şi umbrela maternă îi retezau avîntul. Cîţiva mucaliţi făceau glume, şi toţi fumătorii aprinseseră ţigările, pregătindu-se pentru zăbavă lungă.

Cu o remuşcare tîrzie, Sergiu Miclăuş observă apariţia victimei sale, alignind de un picior şi căutînd cu panică în ochi hamalul dispărut cu bagajele.

Încruntînd sprincenele sub basca bleumarin, încercă un apel fără convingere :

— Tregher ! Treizeci şi trei !

Pronunţa cu o graseiere delicioasă şi copilărească :

— Thegheh ! Theizeci şi thei !

— Tregher! Treizeci şi trei! îi sări într-ajutor Sergiu Miclăuş, alăturîndu-se de ea cu un surîs smerit şi şăgalnic.

Nu era o fetiţă. Se înşelase. Numai o miniatură încîntătoare de femeiuşcă. O domnişoară în toată puterea cuvîntului, cu toate atributele sexului: cornițele sînilor mici împungînd mătasea bluzei, mijlocul mlădiu cambrat în cingătoarea de lac, buzele de roşul vişinei coapte. Şi ce gene răsucite şi lungi!

Victima făcu doi paşi spre stînga. Îl măsură cu severitate din tălpi în creştet. Se întoarse pe jumătate, ostentativ, chinuind nervos între degete o poşetă de dimensiuni exagerate faţă de minuscula făptură a tanagralei în vestmînt model 1934, sezonul de primăvară. Sergiu Miclăuş nu se arătă intimidat de glaciala primire. Cu glas de stentor, detună, făcînd să tresară şi să se răsucească spre el toate privirile emigranţilor:

— Treizeci şi trei! Hamal! Treizeci şi treei!

— Acilea sîntem, conaşule! răspunse un tregher mărunt şi spînatic, cumpănindu-se între două geamantane enorme. Acilea sîntem, domnişoară!

Semăna cu furnica harnică din gravurile abecedarului, tîrînd o povară de două ori mai mare ca dînsa.

— Unde-mi umbli, Tacke? Unde te-ai evaporat, infamule, cu garderoba de nuntă a domnişoarei, hai?! urmă Sergiu Miclăuş, trăgînd cu coada ochiului să surprindă un zîmbet împăciuitor pe buzele de coloarea vişinei coapte.

Zîmbetul nu se ivi.

„Şi pe drept cuvînt! recunoscu amar Sergiu Miclăuş. Fac hazuri mai tîmpite ca un autentic hamal!"

În schimb, hamalul arătă vădite semne de mirare. Apropiindu-se, se eliberă de sarcina celor două geamantane şi căută să dezlege enigma:

— De unde ştii dumneata, conaşule, că mă cheamă Tacke?

Sergiu Miclăuş strînse din umeri cu o superioritate blazată, perseverînd în seria „hazurilor tîmpite", cum îl apuca uneori o demonică atracţie a vulgarităţii:

— Mă priveşte personal, onorabile Tacke!... De unde ştiu că te cheamă Tacke 33 ar putea să ţi-o spună domnişoara, logodnica mea, dacă n-ar fi necăjită fiindcă a călcat-o mai adineaori pe vîrful pantofului un mizerabil individ, care nici nu şi-a cerut iertare. Toate le ştiu, Tacke... (se plecă, şoptind confidenţial) fiindcă eu sînt Kama-Brahmin, fachirul indian, dacă ai auzit, care ghiceşte trecutul, prezentul şi viitorul în stele, drojdie, palmă şi cărţi...

Hamalul surîse cu neîncredere. Nu găsea ce să răspundă acestui vesel călător şi la asemenea năstruşnice năzbîtii. Dar victima lui Sergiu Miclăuş, cu buzele strînse şi cu o cută îngustă între sprincene, părea că n-a auzit şi că nu are de ce se înveseli. Bătea cu necaz din vîrful piciorului valid. Se uita în altă parte. Pieliţa brună se învăpăiase şi o adiere uşoară îi flutura lin un cîrlionţ de păr.

Tacke 33 îşi reveni la simţul datoriei. Spuse:

— Rămîi dumneata atunci cu domnişoara acilea, că eu mă duc înainte, să dau peste un otomobil. Altfel, vă apucă ziua, şi-ţi fi grăbiţi, de... cum sîntără logodnicii...

Spuse şi nu aşteptă încuviinţare, luînd-o grăbit la picior.

Delicat, Sergiu Miclăuş aşeză valiza de-a curmezişul peste cele două geamantane. Din fugă descifră incomplet un nume pe cartea de vizită prinsă în rama de piele.

Rosti, schimbînd pardesiul de gabardină de pe un braţ pe celălalt şi admirînd cu exagerată înduioşare grupul bagajelor:

— Priveşte, domnişoară Gina! Parcă se cunosc de cînd lumea, îşi pierduseră de ştire şi s-au regăsit. Nu-şi întorc spatele, nu se uită urît, nu muşcă, nu-şi arată dinţii. Sînt sigur că în limba lor îşi destăinuiesc la ureche foarte palpitante impresii de voiaj.

Domnişoara Gina nu muşcă, nu-şi arătă dinţişorii, întoarse, însă, cu totul umerii mici şi ceafa cu arămii şuviţe vibratile sub bască. Sergiu Miclăuş descrise un semicerc şi-i apăru în faţă, scoţînd pălăria şi salutînd cu graţie emfatică de *caballero* mexican :

— Domnişoară Gina, domnişoară Gina, hai să încheiem armistiţiu ! Altfel, se uită lumea curios la noi, ca la doi logodnici care se ceartă. Aruncă numai o clipă ochii la domnul cu trei rînduri de guşi. Se bucură, jubilează, mastodontul !

Domnişoara Gina se întoarse mînioasă pe călcîiul piciorului teafăr. Mişcare schiţînd rochiţei o învăluire rotundă de pliuri, cum se învoltă fustele de balerină. Sergiu Miclăuş îşi continuă orbita cu fidelitatea unui satelit supus geometriei astrale. Din nou a răsărit în faţă-i, plecîndu-se să-i vadă ochii. Stărui :

— Înţeleg, domnişoară Gina, să fii supărată pe animalul care ţi-a strivit pantoful...

Amintirea era încă vie şi probabil încă dureroasă. Domnişoara Gina nu rezistă. Exclamă tînguit :

— De-ah fi numai pantoful ! Dah mi-a sthivit degetele. Bruta !

— Brută, într-adevăr ! aprobă Sergiu Miclăuş cu o mimică scandalizată. Cea mai teribilă brută pe care mi-a fost dat s-o văd vreodată !...

— Ai văzut şi dumneata ? întrebă repede domnişoara Gina, fără să-şi dea seama că rupe aşa legămîntul prudent faţă de sine însăşi de a nu intra în vorbă cu acest individ flecar şi impertinent.

Ridicase genele. Ochii s-au dezvelit verzi şi limpezi. Lumina lor l-a înfiorat pe Sergiu Miclăuş cum nu-l cutremurase încă o privire de femeie.

— Fireşte că l-am văzut... mărturisi exagerînd schima de indignare.

— Mie mi-a fost imposibil. Theceam hepede să nu pierd hamalul din ochi... Sahe o brută de pe-o scahă. N-am mai văzut înaintea ochilor de durehe. Şi nici măcah politeţa să-şi ceahă iertahe...

— Veritabilă brută, domnişoară Gina ! E plină lumea de asemenea specimene. Ar merita o corecţie !

Cu latul palmei, Sergiu Miclăuş arătă în spaţiu cam ce fel de corecţie ar merita imaginarul individ, pe un obraz şi pe celălalt, succesiv şi metodic.

— Desigur c-ah mehita! admise domnişoara Gina. Adică ah fi mehitat, dacă n-ar fi dispăhut...

Sergiu Miclăuş scoase din nou pălăria. Se făcu mic, coborînd obrazul la nivelul domnişoarei Gina, şi se oferi martiriului cu o vădită voluptate:

— În acest caz, domnişoară Gina, nu mai amîna. Aplică aci sancţiunea pe care o merită mizerabilul. Ca să-ţi fie mai uşor, dă-mi să ţin eu poşeta. N-aş vrea să te incomodeze.

— Cum? Dumneata ehai?! se miră domnişoara Gina, refuzînd să dea crezare ochilor şi urechilor.

— Precum se vede... gemu pocăit Sergiu Miclăuş. Eu am fost bruta. Şi după o cumplită luptă de conştiinţă, m-am înfăţişat — e drept, cam tîrziu — să cer iertare şi să-mi primesc pedeapsa. De aceea am adăugat, dar numai aparent, o necuviinţă la alta, permiţîndu-mi să adresez un cuvînt fără să fiu întrebat şi fără să ne cunoaştem...

Domnişoara Gina îl privi mai atent. Lui Sergiu Miclăuş i se păru că descopere în această privire oarecare simpatie, iar constatarea îl copleşi de o fericire fără margini.

Nu minţea. Niciodată nu se încumeta să adreseze un cuvînt unei necunoscute. Socotea urîtă şi laşă îndeletnicirea braconierilor de trotuar. Chiar în anii lui de pierzanie păstrase discreţia bunei-cuviinţe în care a fost crescut şi a trăit. Acum îl împingea o putere mai tare decît raţiunea. Îşi auzea glasul recitînd inepte născociri, se vedea în postura odioasă a unui individ care a prins la strîmtoare un pui de femeie singură şi fără apărare; îl scîrbeau toate acestea de el însuşi — cel întors purificat şi tămăduit după doi ani de terapeutică sufletească — dar ce importanţă mai aveau, oare, asemenea autoanalize, judecăţi şi osînde? Nu lămurise o mijeală de zîmbet pe buzele domnişoarei Gina şi o simpatie iertătoare în privire?

A fost numai o amăgire de scurtă durată. Căci obrazul domnişoarei cu ochii verzi şi genele lungi se posomorî ca o apă de pe care s-a restras lumina.

Vîrful pantofului bătea mărunt lespedea de piatră. De astă dată era piciorul cel care alignise, şi Sergiu Miclăuş, trăind feerica ameţeală a visurilor unde cele mai absurde peripeţii cu cele mai nebuneşti deznodăminte par acceptabile, găsi foarte firească ispita să desfacă şiretul pantofului şi să aline piciorul mic şi gol în văzul tuturor, cum încălzise odată, în copilărie, într-o vacanţă, la ţară, în palme şi lîngă obraz, un pui de turturea înfricoşat şi rătăcit de cuib. Ochii holbaţi ai gigantului din tren l-au oprit să dea ascultare ispitei. Aplecat pe un genunchi, ca un pantofar care ia măsură, a atins uşor cu degetul numai încălţarea mutilată, întrebînd :

— Mai doare ?... Te rog, iartă-mă...

— Te hog şi eu : sfîrşeşte odată, domnule ! îşi pierdu răbdarea domnişoara Gina. Sfîhşeşte, depărtează-te şi ia-ţi bagajul de pe al meu.

— E o valiză foarte uşoară, domnişoară Gina, şi nu muşcă... V-am garantat. Cu toate acestea, mă supun... Sfîrşesc, o iau şi mă depărtez... Dar ce are să spună Tacke 33 cînd va veni cu automobilul şi va constata cu durere că am stricat logodna ?... Iată-l, mi se pare că vine... Să salvăm aparenţele, domnişoară Gina... Să păstrăm aerul a doi logodiţi model, la fotograf...

Se apropia un automobil, şi în spatele lui altul. Iar ciudat, domnişoara Gina, cu toată încruntarea dintre sprincene, ar fi dorit ca Tacke 33 să nu se afle printre aceşti curieri norocoşi şi grăbiţi. Cît despre Sergiu Miclăuş, el făgăduia în gînd fabuloase acastihuri şi contribuţii la cutia milelor de la diferite icoane făcătoare de minuni, implorînd pronia cerească pentru urîte şi crude miracole, menite să-l împiedice pe Tacke 33 de la îndeplinirea datoriei.

Într-adevăr, imprecaţiile lui Sergiu Miclăuş au găsit ascultare la marele orînduitor al destinelor, fiindcă amîndouă maşinile au sosit cu alţi tregheri pe scară. A respirat şi domnişoara Gina, cu un tremur uşor şi involuntar. Domnul cel gros s-a urcat în primul automobil, punînd arcurile la grea încercare. În celălalt s-a îmbarcat o familie numeroasă cu prunci, bunică sprijinită în baston şi o abundentă coletărie alimentară de sezon.

— Domnişoară Gina...

— Te hog !

— Domnişoară Gina, am avut noroc. Am trecere la Dumnezeu pe ziua de astăzi, care a început a curge în calendar de la orele 12... Presimt. Presimţeam...

— De ce spui dumneata că ai avut noroc?

— Nu am avut numai eu... Avem amîndoi... Eu şi dumneata... E o nuanţă. Să privim adevărul curajos şi loial în faţă... Am avut noroc fiindcă Tacke al nostru 33, fie că-i lipsit de iniţiativă, fie că el e născut într-o zodie fără spor, în orice caz, bate acum străzile Bucureştilor, cum îi urez eu să-l apuce ziua şi să ajungă pînă la Cotroceni ori la Parcul Carol... În acest timp, dumneata ai să te îmbunezi şi ai să mă ierţi. Iată norocul meu! Şi îmbunîndu-te, ai să-ţi pierzi ideile urîte despre individul care a fost de două ori necuviincios şi o dată brută, ai să vezi lumea mai trandafiriu şi are să-ţi dispară cuta aceasta încruntată dintre sprincene, care ţi-o jur că nu-ţi stă bine de loc. Iată norocul dumitale! Să-i fim deci recunoscători lui Tacke 33 şi să-l recompensăm imperial cînd va sosi, cît mai tîrziu, ca să ne spună că printr-o inexplicabilă dar binecuvîntată catastrofă au dispărut toate vehiculele cu tracţiune mecanică şi animală din Bucureşti... Sergiu Miclăuş schimbă glasul, învăluitor şi surd: Domnişoară Gina, m-ai iertat? Nici nu-ţi imaginezi ce mîhnit aş fi să ştiu că nu pot obţine această iertare!...

— Se şi cunoaşte cît sufehi! îi reproşă domnişoara Gina surîsul voios, care-i dezminţea gravitatea joasă a glasului. De spăşit ce ehai, ai început povestea cu treghehul... Ce a însemnat, te rog, invenţia stupidă cu logodnica dumitale! Şi phostia cu Tacke theizeci şi thei?... Aşa vine un om să-şi ceahă scuze pentru că a fost brutal?...

— Depinde de om, domnişoară Gina, şi de loc... Şi mai ales de starea sufletească în care se află omul...

Ultimele cuvinte le rosti Sergiu Miclăuş cu nehotărîre. Îşi aminti că el venea la o înmormîntare şi se mustră că nu are de loc starea sufletească a unui om care vine pentru o înmormîntare. Alungă amintirea inoportună. Îşi pledă cauza cu o bufonă avîntare:

— Va să zică, am greşit şi cu aceasta?... Situaţia mi s-a agravat. Recidivă şi cumul de delicte... Ce să fac? Apelez la indulgenţă şi încerc să mă apăr... Că n-a fost o prostie povestea cu Tacke 33, a dovedit-o realitatea.

L-am identificat îndată. Am nimerit. Aşa botez eu chelnerii, birjarii, hamalii, oamenii de serviciu. Le spun: Tacke! Un Tacke universal. Tacke factor comun. Cîteodată o nimeresc, cîteodată nu... Adică de cele mai multe ori, nu... Dar cîtă bucurie fără nici o osteneală procur omului care-şi închipuie că-l cunosc de undeva şi că nu l-am uitat atunci cînd o nimeresc! Sînt o natură generoasă, domnişoară Gina! Îmi place să împrăştii în jurul meu voie bună şi simpatie... Poate fiindcă uneori simt eu singur atîta nevoie de voie bună şi simpatie, ca toate caracterele inconsistente...

— Şi impehtinenţa cu logodnica dumitale? voi să afle numaidecît domnişoara Gina. Cum ţi-ai permis?

Sergiu Miclăuş făcu un semn de declinare a responsabilităţii spre cerul înalt şi el singur culpabil:

— Poate a fost o prostie şi o impertinenţă... Tot aşa cum poate n-a fost o prostie, domnişoară Gina. Aceasta numai cerul o ştie. Mi-a venit pe negîndite. Providenţa grăieşte misterios prin gura iresponsabililor. Mărturisesc că pe Tacke 33 l-am minţit. Nu-s Kama-Brahmin, fachirul indian care ghiceşte trecutul, prezentul şi viitorul în stele. Dar viitorul cine poate pretinde că-l cunoaşte oare, domnişoară Gina? Uneori hazardul intră în viaţa noastră în chipurile cele mai groteşti şi absurde... Sare o brută din tren, îţi striveşte pantoful... Vine — cam tardiv, dar tot vine — să-ţi ceară iertare... Şi descoperi că bruta nu era chiar atît de brută... Da-da... Trăim prea mult în momentul care trece, adică în nimic, ca să ne dăm seamă că neprevăzutul are o semnificaţie şi intenţii ascunse, că ne invită pentru cine ştie ce sfîrşit rezervat viitorului...

Surîsul lui Sergiu Miclăuş îşi pierduse intenţia bufonă. Era acum dureros, încărcat de amintirea altor hazarduri pe lîngă al căror avertisment de atîtea ori trecuse fără să ia aminte. Şi cu aviditate căută în ochii verzi o aprobare.

Domnişoara Gina îşi ascunse privirea din nou umbrită. Trăsurile s-au împietrit, brusc congelate.

Amîndoi erau tineri şi din amîndoi muşcase pretimpuriu viaţa. Îi însemnase cu un tainic şi abia cicatrizat stigmat. Poate de aceea cînd privirile lor s-au întîlnit, în sfîrşit, li s-a părut că se căutau dintotdeauna şi că s-au regăsit.

— M-ai iertat, domnişoară Gina ?! exclamă cu nețărmurită bucurie Sergiu Miclăuş.

— Fie !... Ce impohtanță poate să aibă aceasta pentru dumneata ?... Şi pentru mine, de altfel ?... N-o să ne mai vedem niciodată... Iar hazardul, prezentat sub chipul lui Tacke theizeci şi thei al dumitale, vine să ne avertizeze că întîlnihea noastră a durat prea mult...

Tacke 33 într-adevăr sosea triumfal cu un Ford din epoca preistorică a industriei automobile.

Cu autoritate care nu admitea împotrivire, încărcă bagajele îndelaolaltă. Pipăi de două ori în palmă bacşişul „imperial" strecurat de logodnicul domnişoarei Gina. Cu şapca în mînă, le ură noapte bună şi noroc în viitoarea existență conjugală. Apoi, a treia oară deschise uluit palma să evalueze neaşteptata mană de monete ; numără, zurui metalul, îl deşertă în punga goală, care îndată se rotunji ca o broască obeză. Iar obrazul spînatic al lui Tacke 33 se zbîrci într-un surîs de beatitudine şi de recunoştință, privind din urmă automobilul hodorogit.

Automobilul hodorogit își clănțăni un timp fiarele pe caldarîmul inegal, pînă cînd șoferul izbuti să potrivească roțile de gumă pe linia lină a tramvaiului și infernala fanfară se potoli.

Acum puteau să-și vorbească. Glasul lui Sergiu Miclăuș să se facă ascultat.

Dar Sergiu Miclăuș nu mai avea glas. Amuțise subit. Contempla în extaz de provincial radicalele transformări urbanistice ale acestei porțiuni de capitală de nerecunoscut după o îndelungă absență: cocioabele rase la pămînt, straturile cu flori și verdeață căptușind bordura trotuarelor. Privea în lături poate și fiindcă n-avea curaj să înfrunte mustrarea care scăpăra indignată în ochii verzi, sub genele lungi.

Numai Tacke 33 fusese de vină. Din proprie inițiativă, nici în închipuire Sergiu Miclăuș n-ar fi împins inofensiva lui flecăreală pînă la un astfel de epilog. Se pregătise să-și ia valiza, să îngăimeze un vag „noapte bună“ și să se despartă pentru a nu se mai vedea niciodată, așa cum prea bine spusese domnișoara Gina. Îl împungea în inimă o durere încă necunoscută la acest gînd. Altceva, însă, știa că nu este de făcut.

Cu fericita seninătate a celor săraci cu duhul, Tacke a decis altfel. Le-a îndevălmășit bagajele. Le-a deschis portiera, invitîndu-i: „Gata! Poftiți! Urcați!“ Ce explicație și rezistență să mai opună hazardului travestit într-un imperativ hamal cu matricola 33?

S-a supus. S-a urcat.

Adică : s-au supus ; s-au urcat.

Fiecare s-a ghemuit în ungherul său. După cincizeci de metri se lăţise la mijloc un gol dezolant, un adevărat şi inaccesibil pustiu, ca între doi logodnici ireconciliabil înstrăinaţi.

Toată verva lui Sergiu Miclăuş se epuizase. Încleştase moşneneşte palmele pe genunchi şi nu găsea un singur cuvînt potrivit să rupă tăcerea, deşi vîntura în cuget vertiginoase pretexte oferite de afişele de teatru şi de cinematograf ; un cîine noctambul scăpat ca prin minune de sub roţi, o ceată de cheflii hăulind răguşit într-o birjă. Toate îi păreau banale, vulgare, jalnice faţă de ce simţea că avea el de spus, rar şi pînă acum nerostit.

La colţul străzii Ştirbei-vodă, şoferul întoarse o mutră nebărbierită de ocnaş evadat, întrebînd în ce direcţie să apuce.

— La stînga ! Pe Ştirbei-vodă, Tacke ! răspunse Sergiu Miclăuş într-o doară.

Şoferul protestă ofensat :

— Pe mine nu mă cheamă Tacke, domle !...

Răsuci volanul la stînga şi, după ce scăpă la asfaltul neted, socoti necesar să rectifice definitiv un echivoc de stare civilă, apăsîndu-l pesemne pe suflet.

— Nu mă cheamă Tacke ! repetă. Confundaţi cu cine ştie ce haimana, d-äia de v-au dat poli falşi la rest. Pe mine mă cheamă Cristofor şi sînt *proprietarul* maşinii ! Eu sînt Nae Cristofor !

Cristofor Columb, intrepidul navigator genovez, nu şi-ar fi rostit numele cu mai indignată emfază nesocotitului ignorant care l-ar fi confundat cu Amerigo Vespucci, uzurpatorul gloriei sale în faţa posterităţii şi în apocrifa onomastică a noului continent.

Domnişoara Gina izbucni în rîs cristalic. Sergiu Miclăuş îndrăzni să-i caute privirea. Imperceptibil, micşoră zona neutră dintre dînşii. Simţi că-şi recapătă facultatea coardelor vocale, îşi drese glasul şi murmură :

— De data aceasta, jur, domnişoară Gina, că n-a fost nimic premeditat... M-am pomenit instalat aci în stare hipnotică... M-ai iertat ? Mă ierţi ?

Domnişoara Gina strînse din umerii strîmţi cu o nepăsare prefăcută :

— *C'est pardonné!* După cît mi-ai ținut dumneata de urît, thebuia să fiu și eu caritabilă. Dacă ai fi rămas pe scări, ohfan și părăsit, cu valiza înth-o mînă și cu pălăria în alta, îmi provocai și mie un caz de conștiință. Remușcahe, insomnie, mai știu eu ce... Acum îmi dau seama. Așa s-au simplificat luchurile. Nu ești nici dumneata de vină, nici eu. Tacke 33, unealta inconștientă a Satanei...

— Unealta inconștientă a providenței, rectifică Sergiu Miclăuș.

— A phovidenței dacă vhei... Nu se schimbă nimic cu aceasta. Te las în drum și mă duc mai depahte.

— De ce să mă lași în drum? se văită consternat Sergiu Miclăuș. Cea mai elementară datorie de politețe mi se pare că îmi dictează mie să te conduc.

— Foahte drăguț. Dar mulțumesc. Eu sînt deprinsă să mă conduc singură, iar acum merg foarte depahte.

— Anume?

— Parcul Carol...

— Ce coincidență! se miră bucuros Sergiu Miclăuș. Cam în aceeași direcție merg și eu...

— Cunosc.

— Nu mă crezi?!

— Cunosc asemenea coincidențe inventate făhă să ceară prea multă hisipă de imaginație. Mai bine spune, te hog, la ce hotel să oprească șoferul?

— Așadar, mint?... constată lugubru Sergiu Miclăuș. Ai dreptate, domnișoară Gina. O merit această neîncredere! După toate dobitociile mele cu Tacke 33, Kama-Brahmin, după invenția idioată cu zestrea logodnicei, ai tot dreptul să mă consideri ceea ce nu sînt și să-ți par așa cum n-aș vrea să par...

Domnișoara Gina surîse privind oblic printre gene.

— *A propos!* spuse, netezindu-și poșeta vastă și întorcîndu-se pe jumătate în ungherul său, să-i vadă din plin profilul. Te cred că nu ești Kama-Brahmin, fachirul indian. Însă îți măhturisesc că ai un dar de devinațiune pe care n-ar thebui să-l neglijezi. Cînd ai vorbit despre zestrea logodnicei, ai ghicit pe jumătate... Nu vin în București penthu o logodnă. Dar în geamantanele acestea, așa mari cum le vezi, ca lăzile de zestre ale bunicii, am tocmai niște toalete de nuntă... Numai de nu s-ah fi șifonat!...

Lui Sergiu Miclăuş puţin îi păsa dacă s-au şifonat ori nu. De altfel, nici nu mai auzi ultimele cuvinte. Zvîrlind pardesiul de pe genunchi şi călcîndu-l în picioare, exclamase cu deznădejde :

— Imposibil, domnişoară Gina ! Nu e aşa că nu e adevărat ?

Într-o mişcare nestăpînită, prinsese mîna domnişoarei Gina, să-i caute cu înfrigurată oroare verigheta de pe deget. Iar domnişoara Gina, fără să-şi dea seama, se lăsă percheziţionată cu o docilitate de copil nevinovat şi sigur de răsplata virtuţii, cum scrie în povestioarele morale. Cînd s-a recules, după dogoarea obrazului a ştiut că roşise. Îşi smulse mîna din strînsoare şi clincheti în rîs uşor :

— M-ai înţeleş greşit. Voiam să spun că vin numai la nunta unei phietine. O fostă colegă de şcoală şi cea mai bună phietină...

— Ah ! cum m-ai speriat !

— Dah sperios mai eşti ! Nu păreai pînă mai adineaori. Ai făcut o figuhă atît de comică ! Îmi vine şi acum să rîd.

— Rîzi, domnişoară Gina ! încuviinţă din toată inima Sergiu Miclăuş. Îmi vine şi mie să rîd. Mă simt vesel, bucuros, fericit... Aşa m-a prins un rîs nervos numai acum cîţiva ani, cînd am scăpat de la înec, la mare, la Eforie... Mă tîrîse curentul, am înghiţit o doză masivă de apă sărată, şi cînd m-am văzut scăpat la ţărm, clănţănind din dinţi ca un cîine murat, nu mi-am putut stăpîni rîsul... Prietenii credeau că am înnebunit de spaimă... Dar nu eram mai nebun decît acum !

Sergiu Miclăuş hohoti voios, trăgîndu-şi pardesiul pe genunchi, după ce-l maltratase fără vină în picioare. Apoi se întunecă deodată. Îşi aminti după ce noapte sinistră era să se înece atunci ; îşi aminti că el vine acum pentru o înmormîntare. Absurd, dintr-un zăcămînt părăsit al memoriei, îi tresări în gînd o strofă a unui poet obscur, învăţată pe vremuri la lecţiile de limba franceză :

„Deux cortèges se sont rencontrés à l'église.
L'un est morne"... [1]

---

[1] *„Două cortegii s-au întîlnit la biserică.*
Unul e posomorît"... (fr.).

— Şi nunta e mîine, nu este aşa ? întrebă cu o bolnăvicioasă curiozitate, pentru a şti pînă unde realitatea respectă simetria didactică a contrastelor din poezia lui Joséphin Soulary.

— Desigur. Sau mai bine spus, astăzi, fiindcă mai mult de jumătate din noapte s-a dus.

„Înmormîntarea tot astăzi !"... era să adauge Sergiu Miclăuş, înăbuşindu-şi cu greu o mărturisire nepotrivită momentului şi întregii sale purtări de trei sferturi de ceas.

Brigandul de la volan întoarse obrazul ţepos, să afle încă o dată direcţia.

— Spre Parcul Carol, onorabile Cristofor ! porunci Sergiu Miclăuş cu autoritate.

Domnişoara Gina nu mai protestă.

Un răstimp au tăcut amîndoi, privind vitrinele şi reclamele luminoase de pe Calea Victoriei, trecătorii întîrziaţi, prefacerile despre care n-aveau ştiinţă.

— De un an n-am mai venit în Bucureşti... M-am phovincializat cu totul... mărturisi melancolic domnişoara Gina, urmărind din mers firmele cunoscute împestriţate cu altele noi.

— Eu de doi... Şi poate n-aş fi venit nici acum dacă...

Încă o dată Sergiu Miclăuş îşi sugrumă pe buze mărturisirea deplasată.

— Dacă ?... stărui domnişoara Gina.

Sergiu Miclăuş ocoli răspunsul, adoptînd iarăşi tonul glumeţ :

— ...Dacă n-ar fi voit altfel hazardul ! Îşi avea probabil socotelile sale, care nouă ne scapă... Pregătea toate în aşa chip, ca să ne întîlnim şi să ne cunoaştem.

— Mai întîi, mi se pahe că nici nu ne cunoaştem... observă domnişoara Gina. Aceasta nu se numeşte cunoştinţă.

— Adevărat ! descoperi uimit şi Sergiu Miclăuş. Ce zăpăcit, ce imbecil, ce brută mai sînt ! se pedepsi autoflagelîndu-se cu o grindină de epitete usturătoare.

Îşi potrivi nodul crăvăţii, scoase pălăria, îşi netezi părul, se răsuci pe trei sferturi în cuşca hodorogită şi, cu o solemnitate teatrală, îşi enunţă numele, vîrsta, profesiunea şi domiciliul.

— Țin să adaug, rosti încheind, țin să adaug, pentru a evita o confuzie : sînt ardelean prin adopție, de dată recentă, numai de doi ani. Prin adopție și prin exil cu domiciliul forțat. Altfel, bucureștean de baștină. Brav strănepot al lui Bucur Ciobanul... Nu-mi pria însă aerul. Mă luase alt curent, altfel de înec mă amenința. Am fugit. A fost un noroc... Mă întorc alt om. Cel puțin așa cred...

— Și eu am fugit de București... murmură gînditoare domnișoara Gina. Și eu mă întohc alta. Cel puțin așa cred...

Își spusese numele întreg, cum nu-l putuse desluși Sergiu Miclăuș pe cartea de vizită prinsă în rama de piele a geamantanului : Gina Alimănescu, licențiată în litere, profesoară suplinitoare de limba franceză la Oradea-Mare.

— Pariez că jumătate din eleve sînt mai înalte ca dumneata și, dă-mi voie să-ți mărturisesc, nu-mi prea imaginez cum îți stă pe catedră. Te-am crezut o școlăriță la început. Ba una de curs inferior.

— Pahdon ! se supără domnișoara Gina. Află, domnule judecător stagiar, că sînt foarte iubită și ascultată de elevele mele. Dihectoarea are nouăzeci de kiloghame la cîntar și un metru optzeci înălțime făhă tocuri — o uriașă — dar apelează la mine să-i fac eu ohdine...

— Nu mă îndoiesc, domnișoară Gina. Toți dictatorii și tiranii, generalii și comandanții glorioși au fost și sînt mici la stat... Napoleon, Mussolini... Chiar despre Ștefan cel Mare spune cronicarul că nu era mare la stat.

— Îmi pahe rău că glumești. Sînt mică, dar nu tihanică. M-am supărat. Na ! sfîrși îmbufnată, retrăgîndu-se în colțul său și bătînd tamburina în poșetă.

— Nu face nimic ! o asigură Sergiu Miclăuș cu o totală încredere în viitor. Nu mă mai tem. O să ne împăcăm... Știu sigur acum că sîntem făcuți să ne înțelegem. Aveam parcă o presimțire. Cît timp a stat trenul în cîmp, pînă ce s-a eliberat linia, cu coatele rezemate de fereastră, priveam noaptea și stelele și mă întrebam cîtă vreme are să treacă încă pînă ce voi întîlni o vietate pe lume cu aceleași gînduri ca mine, aceeași sete de altceva... Mă credeam foarte singur, domnișoară Gina...

— Ai stat şi dumneata acolo cu coatele pe geam ? întrebă prea repede Gina Alimănescu, uitînd că era supărată foc.

— Am stat şi eu... urmă Sergiu Miclăuş. Am ascultat concertul de broaşte. Era un broscoi mai bătrîn, un bas de toată splendoarea, un adevărat Şaliapin al neamului batracian. Pe urmă a început să cînte o pasăre în salcîmi... Mă simţeam singur, şi noaptea era foarte frumoasă şi înstelată acolo, în cîmp. Şi nu mă întrista senzaţia aceasta de singurătate, fiindcă presimţeam că aşa trebuie să fie, că-mi pregăteşte ceva... Iar dumneata stăteai la alt geam, nu e aşa ? Ascultai tot concertul de broaşte, nu e aşa ? Pe urmă ţi s-a părut că asişti la o vrajă misterioasă cînd a început să cînte pasărea în salcîm, nu e aşa ? Şi te-ai simţit singură, şi noaptea era foarte frumoasă şi înstelată... Sînt sigur acum, domnişoară Gina. Ne despărţeau două-trei vagoane ; nu ştiam unul de altul ; dar ceva începuse de pe atunci să ne apropie...

Cristofor, şoferul, întrerupse elegiacul recital, făcînd apel la ciudaţii săi pasageri să se întoarcă la realitate :

— Unde mai mergem, domnule ? Am *transversat* Bucureştiul dintr-un capăt în celălalt. Unde voiţi să mai mergeţi ?

— Mînă înainte, prietene Cristofor ! Ce-ţi pasă ? Mergem în Industan, în Platoul Pamir. Indiferent unde ! Alege şi facă-se voia ta !

— Am trecut de casă, interveni domnişoara Gina. Întoahce, te rog. Strada Cuţitul-de-Argint.

Sergiu Miclăuş simţi cuţitul de argint răsucit rece şi tăios în inimă.

— Aaşadar, s-a sfîrşit ? întrebă rugător. Ajungem şi s-a sfîrşit ?

— Ce să facem altceva ?... N-avem paşaport şi vize pentru Platoul Pamir...

— Altfel, te-ar tenta ?

— Poate că da... poate că nu... Cei care fug de ei înşişi fiindcă se tem de ei înşişi sînt în stahe să meahgă şi pînă la capătul pămîntului. Deocamdată am ajuns unde voiam să ajung. Opreşte, te hog !

Cristofor opri, acostînd barca lui Noe la marginea trotuarului.

Casa era scundă, străveche, cu o grădiniță în față și cu ferestrele întunecate.

— Tanti Catriona s-a culcat ! constată dezamăgită domnișoara Gina. A renunțat să mai aștepte sau poate că nici n-a primit teleghama.

Sergiu Micläuş nu se dădea mişcat din fundul automobilului. Cînd era copil și mergea la matineele de la teatru și de la circ, tot așa, la căderea cortinei nu voia să creadă că feeria s-a sfîrşit.

Se dezmetici abia după ce Gina Alimănescu sărise jos și Cristofor întinse mîna păroasă să-i zmulgă valiza de sub picioare.

— Nu ! Aceasta rămîne... rosti cu jale. Noi mergem mai departe... În Platoul Pamir, aproape de cer.

Dar înainte de a pleca spre Platoul Pamir, aproape de cer, coborî să-și ia noapte bună cu un nod uscat în gîtlej.

Cele două geamantane enorme cu toaletele de nuntă așteptau rînduite de Cristofor lîngă grilaj. Domnişoara Gina sunase și se ițea printre zăbrele, să vadă un semn de viață. Nu răspundea nimeni, nu se mișca nimeni ; perdelele au rămas opace și neclintite.

— Poate s-a mutat de Sfîntul Gheorghe și n-a lăsat adresa ! se dădu cu părerea Sergiu Micläuş, implorînd din nou Atotfăcătorul și orînduitorul destinelor să-i sară într-ajutor.

— Cine ? Tanti Catriona să se mute ? Dah e casa ei. Numai că thebuie să sun lung, lămuri Gina Alimănescu. Baba Reveica, slujnica, e cam surdă, și la ceasuhile acestea visează că i s-a întohs bărbatul plecat în lume acum vreo theizeci de ani... Îi cunosc eu visuhile ei...

Cînd, însă, ridică degetul spre butonul soneriei, Sergiu Micläuş o apucă uşor de mînă.

— Ce te grăbește, domnișoară Gina ? șopti cu buzele fierbinți. Ai ajuns ! Zece minute mai devreme ori mai tîrziu, pentru dumneata înseamnă totuna. Dăruiește-mi mie aceste zece minute. Pentru mine înseamnă foarte mult, domnișoară Gina...

Gina Alimănescu lăsă mîna să cadă moale.

Îl privi în sus. El era cu un cap mai înalt decît dînsa. Și de jos în sus, îi vedea trăsăturile deodată supte, ochii arzători, tremurul buzelor. Nu mai semăna cu tînărul ze-

flemist şi flecar. Altădată ar fi neliniştit-o un om cu asemenea ochi, cu asemenea tremur al gurii. Sau i-ar fi răspuns cu un hohot de rîs, ca o împroşcare rece de duş. Acum lăsa cu o vinovată voluptate să pătrundă şi în ea încordarea lăuntrică de strune întinse, dureros, pînă la geamăt întinse.

— Fii cuminte... îl admonestă tot ea pedagogic. Nu-mi place privirea aceasta!

Minţea, căci nu-şi putea desprinde ochii din privirea aceasta.

Sergiu Miclăuş se rezemă de grilaj. Aşteptă să se risipească păianjenişul ameţelii. Îşi duse mîna la frunte şi zîmbi dezvinovăţindu-se:

— Sînt cuminte, domnişoară Gina. Nu ştiu ce-a fost. Nu mi s-a mai întîmplat niciodată...

Gina Alimănescu privi în altă parte, ca să-şi ascundă ochii. Şi astfel Sergiu Miclăuş nu putu să vadă cum jucăuşa flacără verde s-a turburat, a pîlpîit palidă şi s-a stins. Căci ei i se mai întîmplase aceasta, iar amintirea era plină de suferinţă şi de umilire. Mai ales acum.

Un sughiţ de plîns îi cutremură umerii mici.

— Plîngi?... se miră Sergiu Miclăuş, înaintînd şi prinzîndu-i umerii cu braţul rotunjit, ca să-i întoarcă faţa în lumina lactee a becului electric. Plîngi, domnişoară Gina? Te-am supărat eu?... din pricina mea plîngi?

În genele răsucite sclipea roua lacrimilor. Obrazul îngust era golit de sînge. Domnişoara Gina clătină capul şi o clipă tîmpla rămase rezemată de pieptul puternic şi lat. Tîmpla, urechea care ascultă înăuntru o bătaie caldă, ritmică şi reconfortantă de inimă omenească. „Doamne, ce fac? Cum de-am ajuns iarăşi la aceasta?" se întrebă cu spaimă, smulgîndu-se şi împingînd pieptul bărbatului cu amîndouă mîinile.

— Gina! şopti Sergiu Miclăuş nedumerit de neaşteptata vehemenţă. Domnişoară Gina...

— Te hog, lasă-mă! Lasă-mă, îţi spun!...

— Dar n-am făcut nimic... Te-am văzut că plîngi. Nu pot suporta să văd o femeie plîngînd.

— N-am plîns! bătu ciudoasă din picior Gina Alimănescu. Ţi s-a păhut... Am avut şi eu o ameţeală, oboseală,

nervi... Gîndeşte că vin tocmai de la Ohadea-Mahe... Douăzeci de ceasuri de tren...

— Cu atît mai explicabil, domnişoară Gina. Nu e un motiv să te superi pe mine fiindcă România Mare e atît de lungă şi lată.

— Nu sînt supăhată pe dumneata... Nici pe România Mare... M-au exasperat tot drumul nişte imbecili. Au discutat numai desphe îngrăşăminte chimice şi vaci cu lapte. Ştiai dumneata că pămîntul rămîne steril dacă n-are bacterii ? Ştii dumneata cîţi litri de lapte dă o vacă bună de Şviţeha ? Aceasta am auzit eu tot timpul... N-au tăcut un sfert de ohă... Pe urmă.au vohbit şi altele. Lucruri urîte. Au uitat că le asculta făhă să vrea o femeie... Cum să n-am nervi ?! Ai mai auzit dumneata aşa ceva ?

— Nu, domnişoară Gina! mărturisi calm Sergiu Miclăuş. N-am auzit aşa ceva, dar am aflat altele de la tovarăşele mele de compartiment. Cum şi-a pierdut averea în cărţi numitul Mişu Ispaşiu, zis Asul de pică, de-a ajuns la azil. Cum a murit din naştere, ca să zic, numita Tuţica Ionescu în 1906, pe vremea expoziţiei din parcul de aci, la cîţiva paşi... Am fost fraţi de suferinţă şi nu ne bănuiam... De ce să ni le amintim acestea ? Fie la dînşii şi la dînsele acolo, în infern, unde le urez ca sentinţa cea mai uşoară să-i condamne la un debit neîntrerupt de cinci mii de cuvinte pe ceas pînă la sfîrşitul sfîrşiturilor. Noi să ne întoarcem la noaptea noastră din cîmp... La cîntecul păsării din salcîm... Aceasta a fost a noastră, domnişoară Gina, şi nu ne-a putut-o fura nimeni... Ne pregătea pentru ceasul de acum, domnişoară Gina... Şi pentru altele, poate, nu este aşa ?

— Nu cred, rosti Gina Alimănescu. Nu cred că avem să ne mai întîlnim vheodată. Eu plec poimîine... Poate e mai bine aşa... Sigur că e mai bine aşa.

— Dar mîine, domnişoară Gina ? Adică astăzi... Peste cîteva ore ?

— Ştii pentru ce am venit... Cum îţi imaginezi că ne-am mai putea vedea ?

— Încerc. Trec pe aci... Ori e atît de fioroasă tanti Catriona ?

— O, biata tanti Catriona ! exclamă indignată la această presupunere Gina Alimănescu. Cît desphe dînsa !... E cea mai delicioasă şi înţelegătoahe mătuşă care a existat pe lume.

— Atunci ?

— Atunci e foahte simplu. Nu se poate ! Aşa vrea hazahdul dumitale. Îşi are phobabil socotelile sale... Înţelegi de ce nu se poate ? Plec dimineaţă la prietena mea. Sînt doar domnişoaha ei de onoare. Nu vezi toaletele ? întrebă, lovind în geamantan cu vîrful pantofului. Nu pot dezerta de la datorie.

Sergiu Miclăuş simţi o vrăjmăşie de moarte pentru prietena domnişoarei Gina, care n-a găsit altceva mai bun de făcut decît să se mărite într-o asemenea zi. Uită că numai datorită acestei împrejurări le-a fost dat să se întîlnească.

— Şi cine e, mă rog, această prietenă ? Cine-i fericitul mire ?

Mai păstra speranţe nelămurite. De ce adică unul din doi n-ar fi o cunoştinţă, cum a pierdut din vedere atîtea ; foşti colegi de universitate, foste relaţii oricît de vagi de vilegiatură ? Numele au sunat însă străine. Se înverşună totuşi să afle o dezlegare. Domnişoara Gina capitulă :

— Fiindcă stărui atît, propun ceva mai simplu. Am şi eu dhept la un invitat al meu. Nu ? Te prezint. Nu-ţi gahantez că ai să te amuzi. Însă nu aceasta cauţi, nădăjduiesc. E acceptabilă propunerea mea ?

— Mai întrebi ?! izbucni Sergiu Miclăuş, lărgind braţele să cuprindă în exaltarea sa toată planeta. Parcă am avut o presimţire cînd mi-am lăsat aci, acum doi ani, toate hainele de ceremonie !... Frac, smoching... N-aveam nevoie de ele în exil. Au să cam miroase a naftalină. Torn peste ele dis-de-dimineaţă un flacon de colonie şi le las la vînt... Vezi că toate se rezolvă cu puţină răbdare ? Era simplu ca povestea cu oul meşterului Cristofor Columb, tizul şoferului nostru...

Amîndoi şi-au aruncat ochii la tizul ilustrului navigator. Cristofor, renunţînd să-şi mai muncească mintea cu aceşti bizari clienţi de noapte, adormise la volan, cu bărbia în piept şi cu şapca pe ochi, prăvălat într-o rîlă ca un asasinat.

— Prinde puteri pentru expediţia din Platoul Pamir! îl scuză domnişoara Gina, zîmbind înseninată după plînsul care-i zguduise umerii mai adineaori.

— A scăpat! Nu mai plec în Pamir, nici în Industan, nicăiri. Nu mai am de ce pleca acum... Şi cum facem? întrebă cu nerăbdare Sergiu Miclăuş.

— Vii aci şi mă iei dimineaţă, mergem să te prezint şi apoi mă acompaniezi la stahea civilă.

— Imposibil... îngăimă Sergiu Miclăuş, amintindu-şi cu remuşcare pentru ce a venit şi ce pune în ceasul acesta la cale.

— Atunci după amiază, la două... propuse fără nici o bănuială Gina Alimănescu. Găsesc un phetext să pot lipsi o oră, vin acasă şi te aştept. Chiar dacă eu întîhzii cumva, o previn pe tanti Catriona să te primească aci cu toate onorurile. Ai să vezi ce încîntătoahe e! Îţi hezerv o surpriză. Nici nu-ţi imaginezi cine a fost, ce a fost... Aşadar, hămînem înţeleşi : la două! Şi hai să ne despărţim acum. Thebuie să dorm cîteva ceasuri ca să nu am mîine o figură de spehiat...

Sergiu Miclăuş privea în asfalt zvîrcolirea neputincioasă a gîzelor nocturne atrase de becul electric şi acum muribunde după zădarnica lor sarabandă. N-avea curaj să anunţe că nu poate veni şi de ce nu poate veni.

— Nu spui nimic? se miră Gina. E prea devreme la două? Te reţine ceva?... Atunci, la thei, hai... Fie la trei.

— Imposibil! Nici la trei, nici la patru nu pot, domnişoară Gina, e cu neputinţă!... Stupid, dar aşa e! Crede-mă pe cuvînt.

— Ciudat! Nu te mai înţeleg... Voiai numaidecît să ne vedem, şi acum fugi...

— Nu fug, Gina... Domnişoară Gina! Odată, mai tîrziu, ai să afli, ai să înţelegi şi ai să ierţi ceea ce ţi se pare acum suspect.

— Într-adevăh suspect! Cuvîntul e bine găsit.

Gina Alimănescu rostise vorbele cu o vădită iritare. Sergiu Miclăuş îi cuprinse mînuşiţa, ridicînd degetele pînă la buze.

— Eşti nedreaptă, spuse şuierător. Cînd ai să afli, singură ai să recunoşti că ai fost nedreaptă. Ţi-aş spune acum de

ce aceasta, dar are să-ţi pară monstruos, şi povestea e prea lungă, prea complicată. Am să vin la cinci, cel mai tîrziu la cinci jumătate. Pînă atunci sper că totul s-a terminat. Crede-mă şi aşteaptă-mă, te rog...

— Şi dacă oha cinci a dumitale se face şase, şapte, mai tîrziu ?

— Nu poate să se facă. Nimic nu poate să mă mai împiedice atunci !

— Hm ! Eşti prea misteнos pentru mine... Ah, thebuie să mă adhesez fachirului Kama-Brahmin cel adevăhat, ca să-mi citească în stele ce-mi ascunzi... Nu e stupidă cuhiozitate feminină... *„Nimic nu poate să mă mai împiedice atunci !"*... Mărtuhiseşte că te exprimi în oracole şi că-mi dai dreptul la tot felul de interphetări...

Îl privi în ochi, de jos în sus, ridicînd bărbia, care-i tremura uşor. N-avea încă nici un drept, şi totuşi simţea un început absurd de gelozie.

— N-ai venit în Bucureşti penthu ce cred eu ? Nu te reţine ce cred eu ?...

Sergiu Miclăuş surîse dureros :

— Nu ştiu ce crezi, domnişoară Gina. Însă orice-ai crede e departe, foarte departe de realitate. Te rog să nu te îndoieşti de aceasta şi să rămînă aşa... La cinci jumătate voi fi aci şi voi pune degetul pe soneria aceasta. Poţi să mă controlezi cu cronometrul în mînă... Nu-ţi vorbeşte un om pe care abia l-ai cunoscut şi despre care încă nu ştii nimic... Îţi vorbeşte cel rezemat cu coatele pe bara ferestrei, în cîmp, acum cîteva ceasuri, cînd asculta pasărea din salcîm şi se simţea atît de singur în noaptea foarte frumoasă, dureros de frumoasă, domnişoară Gina... Gina... Acela nu poate să te mintă şi să-ţi ascundă nimic.

— Să spunem şi s-o credem... încuviinţă cu o urmă de îndoială Gina Alimănescu. Acum s-a sfîrşit. Voi face tot posibilul să fiu acasă şi să te aştept la cinci jumătate. Lasă-mă să sun... Sau mai simplu, dă-mi voie să intru înăunthu şi să bat în geam...

Ca una care cunoştea obiceiurile casei, Gina Alimănescu se căţără ca o veveriţă pe grilaj, băgă mîna subţire pînă la un zăvor ascuns şi deschise portiţa.

Sergiu Miclăuş îşi asumă cu o neţărmurită fericire rolul lui Tacke 33 şi cără cele două geamantane în curte, pă-

şind comic în vîrful picioarelor, cu precauţie de cambrioler. Gina Alimănescu mergea înainte, de-a-ndaratelea, cu degetul la buze.

— Sst! Încet! şopti. Acum te hog lasă-mă singură. Pleacă, să nu ne vadă cineva... Noapte bună, domnule Sergiu.

— Spune-mi Gigi. De la moartea mamei nu mi-a mai spus nimeni Gigi.

— Noapte bună, Gigi!

— Noapte bună, Gina!

Încercase să-i cuprindă mijlocul, să-şi apropie gura de buzele ei. Gina luneca şerpuit, apărîndu-se de atingere.

— Nu aceasta... Te hog, nu aceasta...

În pragul portiţei, după ce l-a petrecut cu paşi prelinşi de pisică pe nisipul scrîşnitor, flutură mîna goală:

— Şi vezi de nu pleca în Platoul Pamir, să te aştept phea mult...

— Nu, Gina. Nu mai am ce căuta în Platoul Pamir.

— Nu mai am ce căuta în Platoul Pamir, stimabile Cristofor! Mergem în bulevardul Maria.

— Mai bine, domle, că-i mai aproape... se bucură şoferul, încă nu deplin trezit din catalepsie. Apoi, într-un acces de sinceritate, mărturisi: Şi ca să vă spun adevărat, nici nu mă cam dau eu cu gîndul în ce cartir să fie Platoul ăla Palmer. Am ajuns de nu ne mai cunoaştem Bucureştiul nostru, domle, de cînd cu atîtea schimbări de nume... N-o fi cumva prin prelungirea Dorobanţi, la stînga?

— Exact.

— He-hei! Tot ştia el ceva, neica!... se bucură Cristofor, crescut în ochii săi proprii. Bulevardul Maria, ce număr aţi zis?

— Dă-i drumul mai repede! Îţi fac eu semn... îşi pierdu răbdarea Sergiu Miclăuş, care nu mai avea poftă de vorbă.

Zvîrlit la fiecare viraj dintr-o margine în cealaltă a cuştii, se întrebă dacă n-ar fi fost mai cinstit şi cuminte să mărturisească Ginei adevărul întreg. Dar cum să-i lămurească adevărul acesta în cîteva cuvinte? Cum să comprime într-un rezumat de zece minute, povestea unei vieţi; a mai multor vieţi şi mai ales a mai multor morţi? Sergiu Miclăuş încercă: „Gina... Domnişoară Gina... Adevărul este că am venit la Bucureşti chemat de tatăl meu vitreg ca să asist la înmormîntarea mamei mele vitrege." Enigma de dezlegat pentru pagina de jocuri cu premii din *Revista copiilor*. Şi totuşi, realitatea, care nu întotdeauna e verosimilă, se afla condensată în aceste cîteva cuvinte. Le-ar fi crezut Gina? Abia de atunci înainte ar fi început să-l considere un plăsmuitor de basme. Un plăsmuitor neîndemînatic de basme

deocheate. Căci toată viaţa de pînă acum a lui Sergiu Miclăuş şi a celor din jurul său era alcătuită de linii frînte, părea condusă de ursite capricioase şi crude, care oboseau prea repede, încîlceau şi rupeau firele ; fiindcă au dat greş o dată, se îndîrjea în alte şi alte încercări neizbutite, pecetluite fiecare cu o piatră de mormînt.

Cînd Sergiu Miclăuş împlinea doi ani, Anton Miclăuş murea de inimă. După trei ani, Magda Miclăuş a încercat să-şi refacă viaţa şi a devenit doamna Leon Dobrotescu. Şi înainte de a sărbători doi ani de nouă şi tihnită căsnicie, a luat drumul cel fără întoarcere să-şi regăsească în cer primul bărbat. Sergiu avea şapte ani — începuse şcoala. Îşi mai aminteşte şi acum lecţia de silabisire întreruptă, cînd a venit Matei, servitorul cel vechi al casei, moştenit de la Anton Miclăuş, să-l aducă lîngă patul bolnavei pe moarte, care-şi cerea copilul. Îşi mai aminteşte şi acum ziua ploioasă de toamnă a înmormîntării — cel dintîi eveniment pregnant păstrat viu în memorie — coroanele de flori şi cortegiul de necunoscuţi, amestecul de plîns şi vanitoasa satisfacţie a unui orfan devenit obiectul tuturor atenţiilor şi compătimirilor. Cocoane bătrîne, mirosind a tămîie, ceară şi naftalină, îl netezeau pe frunte cu degete osoase, îi tipăreau hăinuţele negre şi îi tînguiau soarta : „Cui rămîne acum sărmănelul ? Pare deştept şi simţitor... Are ochii maică-sei, biata de ea... Nu mai plînge, puiule, că aşa a fost voinţa Celui-de-sus !"...

Cui rămîne ? Întrebarea aceasta nu exista atunci pentru el. Şi n-a existat îndată nici pentru alţii. Leon Dobrotescu, părintele vitreg, nu l-a trimis la îndepărtatele rude de pe mamă ori de pe tată, pe care întîia oară le-a văzut în ziua înmormîntării şi despre care nimeni n-a mai auzit de atunci. I-a luat creşterea asupra sa, în casa sa ; i-a tocmit preceptor şi a crezut că-şi plăteşte o sacră datorie faţă de moartă „pregătind societăţii — cum spunea el adeseori — un om întreg şi rectilin". Rectilin ! Lui Sergiu i-a plăcut cuvîntul nou şi străin. Dar abia mai tîrziu, mult mai tîrziu, a înţeles ce va să zică termenul acesta de o geometrică rigiditate, care nu i se potrivea, fiindcă el era fiul lui Anton Miclăuş, cel ce nu ştiuse în viaţă ce înseamnă o conduită rectilină, şi al Magdei Miclăuş, cea slabă şi şovăielnică, agăţîndu-se ca o liană pe năruite ruini...

Pe urmă a venit şi rîndul lui Leon Dobrotescu să încerce a-şi reface viaţa.

S-a însurat a doua oară.

Sergiu Miclăuş avea un tată vitreg ; căpătă şi o mamă vitregă. Ar fi ingrat să se plîngă, mai ales de atmosfera din primii ani. Au venit mai apoi fraţii vitregi, sora vitregă. Sanda Dobrotescu n-a făcut deosebire între copiii săi şi copilul care nu mai era al nimănui. Leon Dobrotescu, la fel. Ba uneori părea chiar că-şi întîrzie mai îndelung mîna prin părul lui decît prin al celorlalţi copii de sînge şi de lege : Teofana, Dudu, Săndel. E drept că nimeni nu-i mai spunea acum Gigi... Sergiu, mereu Sergiu. Diminutivul răsfăţat al copilăriei celei dintîi îl luase Magda Miclăuş, Magda Dobrotescu, Mado, în mormînt, cu dînsa. Dar Sergiu a simţit-o aceasta numai tîrziu. Şi mai dureros ca întotdeauna în noaptea asta, cînd buzele au şoptit involuntar o însetare aţipită în afundul subconştientului : „Spune-mi Gigi. De la moartea mamei nu mi-a mai spus nimeni Gigi"... Pe urmă ? Pe urmă a început ceea ce e greu de povestit şi încă mai greu de înţeles. Ademenirile şi căderile adolescenţei, anii de facultate cu urîtele lor amintiri, dimineţile cînd se întorcea acasă scîrbit de el însuşi, ca să o ia de la capăt în aceeaşi seară. A plecat. A fost silit de alţii să plece, fiindcă pierduse şi drojdia de mîndrie care să-i dicteze o plecare hotărîtă numai de el, dintr-o casă de unde îl alungau toate privirile şi tăcerile mai apăsătoare decît cele mai crunte mustrări.

Tot sîngele îi năvăleşte în obraz de umilinţă şi de ruşine la gîndul acelei dimineţi...

Vreme de un an, Leon Dobrotescu încercase să şi-l facă secretar şi ajutor în treburile sale de avocatură. Nu izbutise. Apelase la un prieten din barou să repete experienţa cu mai severa autoritate a unui străin. N-a izbutit nici acela. I l-a trimis îndărăt, fiindcă în cîteva săptămîni îi anarhizase un personal disciplinat, încurca termenele proceselor şi dădea întîlnire clienţilor prin bodegi.

Era într-o dimineaţă după această din urmă ispravă, cînd l-a chemat Leon Dobrotescu în birou şi i-a pus numirea sub ochi : „E ultima încercare pentru a te mai salva, Sergiu. Răspunderea faţă de alţii are să te înveţe, poate, cu răspunderea faţă de tine. Pleci chiar astăzi să te prezinţi la post. Nici o amînare"... Şi sfaturile Sandei Dobrotescu la des-

părţire, gheţoase, pedante, enumerate şi categorisite pe capitole, ca enunţarea unor principii dintr-un breviar de morală civică! Şi precauţia de a-i da banii pentru biletul de tren şi subzistenţa pe o lună abia la intrarea în gară, ca să nu aibă cum să se mai abată la vreun tripou sau la vreo bodegă, să-şi ia adio de la prieteni!...

L-au dat afară. L-au alungat...

N-a murmurat un singur cuvînt, fiindcă dreptatea era de partea lor.

A plecat, şi dreptatea lor s-a dovedit repede şi deplină. S-a tămăduit. În tîrguşorul acela ardelenesc de munte a aflat că dormitau în el puteri necunoscute; s-a dezmeticit şi a acceptat ispăşirea.

Nimic nu mai regreta. Nimeni n-ar fi bănuit de la ce căderi respingătoare şi triste venise judecătoraşul acesta la început posac, muncit de nemărturisite nostalgii; mai apoi, din ce în ce mai împăcat cu noua sa soartă, meticulos şi exact la datorie, străin de măruntele cancanuri şi ambiţii ale breslei, dezbărat de toate năravurile, pînă şi de inofensiva raţie zilnică de ţigări, suprimată; prezent un singur ceas din douăzeci şi patru la singura cafenea din Piaţa Unirii, pentru a satisface tabietul preşedintelui, înveterat jucător de şah şi de table; încolo singuratic şi distant, partidă matrimonială ochită de toate mamele din tîrg, care nu visau alt ginere ideal.

Rupea foile calendarului cu indiferenţă. Îşi plătea cu o punctualitate exemplară pensiunea la madam Covaci; servea de şapte ori pe săptămînă aceleaşi şapte glume prin rotaţie domnişoarei Ergi, odrasla rotofeie şi mîna dreaptă a gazdei întru cele gospodăreşti. Domnişoara Ergi pleca genele roşcate şi se îmbujora sub pistrui la fiecare glumă cunoscută şi aşteptată ca un drept al ei, cum îşi aştepta Byk, cîinele-lup, tainul. Sergiu Miclăuş avea cuvînt să creadă că-i păstrează un amor ascuns şi fără speranţă. El nu se înduioşa, dar nici nu avea ferocitatea să-şi rîdă de languroasele-i priviri.

Citea. Dormea. Vegeta.

Punea bani la o parte pentru o lună de vilegiatură într-o staţiune fără cazino şi ruletă. Îşi cumpărase bocanci cu talpă ţintuită, rucsac şi costum de alpinist. Pleca sărbătoarea în zori să se caţere pe stînci şi se întorcea seara frînt de obo-

seală, ca să doarmă fără visuri. Nu mai dorea altceva. Uitase că mai există altceva. O dată pe lună expedia lui Leon și Sandei Dobrotescu un răvaș pe patru pagini, anunțîndu-le starea prosperă a sănătății trupești și sufletești, mulțumindu-le că au știut să vadă mai limpede ca dînsul, că l-au silit să plece și că l-au ajutat așa să se despotmolească dintr-un smîrc care-l trăgea cu perfidie afund.

Răspunsul sosea cu regularitate, dar din ce în ce mai identic și concis, în stilul formularelor comerciale.

Îi scria și-l semna în ultima vreme numai Sanda Dobrotescu, lăsîndu-i destul de neocolit să priceapă că distanța în spațiu și în timp a restabilit raporturile normale între el și o familie care nu este a sa.

Era un străin ; rămînea un străin.

Le răsplătise generoasa ospitalitate cu ingratitudine ; a tras cuvenitele consecințe. Că se dezmeticise și se vindecase, cu atît mai bine ! Sosise și timpul. Era o chestiune numai a lui, privindu-l strict personal. Sergiu se pregătea să rărească scrisorile. Fiindcă de cîteva luni se pomenea tot mai stăruitor în ziare despre o apropiată remaniere ministerială, cu un portofoliu rezervat lui Leon Dobrotescu întru încununarea unei laborioase cariere politice, nu voia să pară că îi cultivă cu vreun calcul premeditat cine știe ce protecție viitoare, de care nu avea nevoie...

Iar acum îl chemase telegrama la înmormîntarea Sandei Dobrotescu.

Știrea a căzut neașteptată. Sanda Dobrotescu îi ținuse oricum loc de mamă, sub ochii ei crescuse, pe dînsa mai ales o scandalizau isprăvile de pomină, exemplele deșănțate oferite zilnic celorlalți copii din casă, sînge din sîngele ei. Mîhnirea și sentimentul de vină acum ireparabilă s-au risipit însă pe măsura drumului, au făcut loc neastîmpărului irezistibil, aproape cinic, din tren. Cînd Sergiu Miclăuș a schimbat acceleratul la Brașov și s-a urcat în compartimentul celor două prea vorbărețe pensionare, uitase spre ce merge. Erau fără îndoială presimțirea, pregătirea, preludiul săltat ca o melodie de Lulli ale unei întîlniri de mult și tainic nădăjduită de toate fibrele ființei.

Acestea se pot face înțelese într-o povestire sumară și uscată, în termenii unui raport ? Cugetul le parcurge vertiginos, fiindcă în gînd și în amintire toate se desfășoară îna-

inte şi îndărăt, în afară de timp, pe o sută de planuri — ghemul ursitei răsucit şi dezrăsucit magic în cîteva clipe. Nevoiaşul vocabular omenesc de toată ziua le cuprinde însă ceva mai rudimentar şi nesigur, dibuind, pipăind, revenind în strădania neputincioasă de a exprima inexprimabilul. Gina le va cunoaşte şi le va înţelege treptat, înfăţişate cu luminile şi penumbrele, căderile şi ridicările vieţii trăite îndeaievea, încă o dată resuscitate de emoţia unei confesiuni. Căci orice spovedanie îşi aşteaptă un ceas al ei, anumită atmosferă, climatul prielnic... O noapte cînd şoapta vîntului şi foşnetul frunzelor continuă să vorbească pentru tine după ce ai tăcut... O dimineaţă cu lumina transparentă, cînd toate par aeriene, eliberate de penibila osîndă a gravitaţiei : toate uşor de înţeles, de acceptat, de simţit, cînd şi cuvintele capătă o fluiditate şi un timbru necunoscut, dacă se mai arată atunci nevoia cuvintelor. Altfel, ce-ar rămîne din toate ? Actele omeneşti par ilogice şi adesea monstruoase fiindcă nu cunoaştem adîncurile în care au fost pregătite ; după cum şi o viaţă pare alcătuită din episoade dezarticulate şi contradictorii fiindcă nu-i cunoaştem istoria ei secretă şi continuitatea subterană. Cine poate da un verdict fără să cunoască pricinile obscure ale păcătuirilor noastre ? Cine poate ridica piatra fără şovăire s-o arunce ?

Sergiu Miclăuş se deşteptă din meditaţiile menite să adune argumente, întru apropiata lămurire a Ginei Alimănescu şi întru iertarea unui trecut netrebnic, fără îndoială, însă definitiv abolit.

Privirea regăsea cu emoţie un decor familiar.

Strada pe unde se întorcea elevul Sergiu Miclăuş de la şcoală, cu pantalonii scurţi şi cu bluza bleumarin, hîrjonindu-se într-o ceată gălăgioasă, smulgîndu-şi ghiozdanele şi poticnindu-se în piedici... Aci era prăvălia cu bomboane sticloase şi vopsite, în borcane cilindrice. Şi dincolo, debitul de tutun de mai tîrziu, de unde cumpăra pe furiş ţigările cu carton, să le fumeze în closet ori în pod. Tot aci începea să-şi scuture hainele şi genunchii, să-şi verifice nasturii şi să-şi netezească părul, fiindcă acasă îl întîmpina examinarea minuţioasă a Sandei Dobrotescu : Mamisanda.

Prăvălia mai este ; mai există şi debitul de tutun.

Şi iată aceeaşi stradă sub alt aspect, lugubru şi înăbuşitor, unde celălalt Sergiu Miclăuş, trecut prin pierzaniile

adolescenţei, oprea birja în zori de ziuă, ca să se furişeze în vîrful degetelor, ca un răufăcător, şi să bîjbîie gaura cheii cu mîna nesigură. Întotdeauna aci cobora cu ochii buimaci şi gura coclită. Uneori se împleticea. Adesea se întorceau să-l măsoare din urmă lucrătorii porniţi de cu noapte la uzinele lor, precupeţii încovoiaţi de spinare sub cumpăna coşurilor, măturătorii rezemaţi în coada măturoaielor. Doi, trei, cîţi ani a durat aceasta ?

— Opreşte aci !

Sergiu Miclăuş aşteptă restul hîrtiei de cinci sute. Îl băgă în buzunar fără să numere. Cu valiza în mînă şi cu pardesiul pe braţ, se îndreptă din colţul străzii tiptil, cu paşi neauziţi, în puterea vechiului obicei.

Prin fereastra deschisă de la salon se vedea flacăra fumegos legănată a luminărilor.

O singură fereastră deschisă, cu luminări de mort, în strada pustie, în noaptea deşertată de sunete, de trecători, de viaţă, halucinantă ca o stradă de vis rău.

Abia atunci îl pătrunse realitatea materială a morţii, spăimoasă şi irevocabilă.

Intrarea era astupată de catranul pînzelor verticale.

Intrarea era astupată de catranul pînzelor verticale. Tot aşa, oglinda cea mare din hol.

Sergiu Miclăuş nu recunoscu mobila nouă, cubistă : scaunele din ţevi nichelate şi mesele paralelipipede în etaj. Nici tablourile de coloritul putred al planşelor anatomice, străpunse de violente trăsnete roşii şi verzi, în zigzag.

Ştiu, însă, fără să-i spună nimeni că ele reprezentau încă o biruinţă recentă a Sandei Dobrotescu, campioană energică a tuturor inovaţiilor şi a emancipărilor de prejudecăţi : preşedintă şi vicepreşedintă de societăţi feministe, secretară de jurii şi inevitabilă delegată la congresele internaţionale de artă, de puericultură, de eugenie şi de egalizare civilă, politică şi socială a sexelor, a raselor şi a claselor. În anii din urmă, isca periodic în casă discuţii pentru a înlătura vechiturile demodate : sofale şi jîlţuri, paturi de nuc şi scrinuri străbune de palisandru. Leon Dobrotescu, îndeobşte conciliant şi supus jugului conjugal, opunea o rezistenţă placidă, invocînd argumente sentimentale. Sanda Dobrotescu le dobora pe toate cu un surîs rece şi superior. Bărbatul tăcea, pleca fruntea, despăturea ziarul şi aştepta resemnat să treacă altă problemă estetico-socialo-morală la ordinea zilei. Vechiturile mai cîştigau păsuire de o lună, pînă la discuţia viitoare. Se dovedea acum că pînă la sfîrşit tot Sanda Dobrotescu ştiuse să triumfe. Iar această deşartă victorie a unei moarte întinsă în încăperea de alături, cu mîinile încrucişate pe piept şi cu lumînările milenarelor rituri de îngropăciune la căpătîi, mărea senzaţia zădărniciei.

Matei, servitorul inamovibil, păşea grotesc, ca pe un covor de jăratic. Luă în primire valiza, pălăria şi pardesiul drume-

ţului. Lungind gîtul uscat în gulerul alb şi prea larg, cu un buton conic şi ruginit în locul crăvăţii, lămuri cu vocea scăzută :

— Am pregătit camera dumneavoastră cea veche. Aşa a dat ordin domnul !... Pentru domnişorii Dudu şi Săndel am mutat paturile în sufragerie. Acolo dorm.

Sergiu protestă stupid :

— Nu era nevoie. Puteam să dorm eu în sufragerie.

Glasul sunase bizar şi prea viu în holul cu acustica nouă. Servitorul bătrîn îi făcu semn să vorbească încet, ca într-o casă unde se află un mort. Şi imediat Sergiu simţi mai insuportabil mirosul special al anticamerelor mortuare ; de flori, de feştilă, de eter şi tămîie.

— Vreţi s-o vedeţi acum ? întrebă moşneagul arătînd spre uşa salonului. Tot el adăugă, însă, fără s-aştepte răspuns : Mai bine treceţi întîi la domnu-n birou. E a doua noapte de cînd nu-nchide ochii. Are nevoie de-un suflet de om mai de aproape. Au venit numai străini şi telegrame : telegrame şi străini...

Sergiu Miclăuş observă că Matei era îmbrăcat într-un rînd de haine negre şi vechi ale stăpînului. Negre, vechi şi prea largi. Mai îmbătrînise şi se mai uscase ; nasul părea acum un plisc cornos de pasăre. A îngropat doi stăpîni, îngropa pe al treilea. El era cioclul tuturor : pasărea de cobe a casei. Mînecile hainei îi spînzurau pînă la jumătatea palmei, şi moşneagul se necăjea să le împingă îndărăt cu vîrful degetelor încovoiate.

Luciditatea acestor observaţii îi apăru odioasă lui Sergiu. Îl dezgustă de el însuşi. Dar dezgustul nu-i opri gîndul să alerge după alte năluci... Oare s-a culcat Gina ? O mai doare piciorul strivit ? Cum de a uitat s-o întrebe ?... Ochii ei sînt verzi ca smaragdul şi mîinile ei le cuprinzi într-un singur pumn amîndouă, mai mici decît ale unui copil.

Pînzele negre se clătinară pe faţa oglinzii, înfoiate de o bruscă adiere. Au dezvelit o făşie din luciu, un coridor de argint sclipitor şi adînc, magic, ducînd spre un alt tărîm luminos, departe de aci, de morţi, de tămîie, de noapte.

Matei luă aminte că a uitat uşa de afară deschisă. O lipi la loc. Adierea stătu. Perdeaua căzu iarăşi inertă, oglinda se posomorî mată şi plumburie, astupînd ieşirea spre cealaltă lume. Totul redeveni surd, obscur, fantomal.

Servitorul răsuci cheia şi se întoarse, continuînd :

— Cum v-am spus, numai străini şi telegrame. Ian priviţi ce mai maldăr de bilete ! Care cum venea, lăsa un bilet.

Aşteptă un semn la aspectul cupei de cristal încărcată de telegrame şi cărţi de vizită — orgolioasă mărturie a prestigiului de care s-a bucurat moarta şi a neconsolărilor lăsate în urmă.

— Ce spui ? tresări Sergiu Miclăuş din întrebările lui tot aşa de îndepărtate ca lumea înghiţită de eclipsa oglinzii. A, da !... Telegrame şi cărţi...

Cupa de cristal o recunoaşte. Era o mai veche achiziţie a Sandei Dobrotescu de la o expoziţie de artă şi industrie decorativă. Se încăpăţîna să-i descopere o utilizare precisă. Fusese pe rînd vază de flori, fructieră, piesă de ornament pe pian. Destinaţia aceasta funebră, însă, nu intrase în prevederile moartei.

— Înţeleg... vorbi Sergiu Miclăuş, prefirînd cîteva cartoane între degete şi citind maşinal. Societăţi, comitete, preşedinţi, directori... Nici nu se putea să lipsească...

Matei clătină capul scofîlcit într-o blajină mustrare de slugă veche, care l-a ţinut pe genunchi şi i-a fabricat zmeie :

— Eu cred că numai vi se pare a înţelege, domnule Sergiu. N-aveţi de unde să ştiţi ! Toate aceste cîte se văd de multe, telegrame şi cărţi, nu-i aduc omului ce-i cere inima lui la durere. Nici nu s-a uitat la ele. Numai pe dumneavoastră vă aştepta. A întrebat şi la gară cu telefonul, cînd a văzut că nu mai veniţi. A aflat că trenu-i de vină şi s-a mai ogoit...

Sergiu Miclăuş se îndoi că avea de ce să-l aştepte cu atîta nerăbdare un om pentru care devenise străin. Desigur, moşneagul exagera ca întotdeauna, dînd evenimentelor o interpretare după a sa judecată naivă şi prăpăstioasă.

Îşi privi mîinile unse de funinginea drumului ; îşi simţi obrazul uleios şi ochii spuziţi. Cu neplăcere îşi aminti că Gina i-a cunoscut numai această mutră puţin atrăgătoare.

— Aş vrea deocamdată să mă spăl. Se poate, Matei ? întrebă.

— Se poate, dar nu acuma.

Observa multe, prea multe Sergiu Miclăuş, cu o prea ascuţită luciditate. De cînd a intrat aci trăia într-o dedublare stranie. Se mişca mai încet, rămînea cu mişcarea suspen-

dată în aer, în vreme ce ochii înregistrau toate din juru-i vertiginos, şi cugetul lucra febril, amestecînd îndelaolaltă amintiri, comentarii, verdicte. Nu observa însă că în toate chipurile se acăţa de orice prilej, oricare, pentru a amîna să dea ochii cu omul singur din birou.

Matei ghici mai lămurit pricina adevărată a vinovatei şovăieli. Nu-i lăsă răgaz :

— Vreţi să vă spălaţi ? Bine, aveţi să vă spălaţi. Apa nu se isprăveşte, domnule Sergiu. Vă pregătesc baia, poftim !... Acuma intraţi şi găsiţi o vorbă omenească, domnule Sergiu. Să-i fie balsam la durere. Are nevoie, s-o credeţi.

Sluga îl mîna de la spate spre uşa dublă, capitonată. Sergiu Miclăuş uită toate condoleanţele îndelung pregătite la începutul călătoriei din tren. Călcă pragul fără să ştie ce avea de spus şi ce de făcut. Iar duhul răutăcios nu-l părăsi, îmboldindu-l la alte amintiri şi judecăţi nepotrivite ceasului. Cu un mizer resentiment, gîndi că ultima oară a păşit pragul acesta cu privirea în pămînt, umilit, cînd l-au alungat. Resentimentul dura, deşi numai izgonirea îl mîntuise.

Leon Dobrotescu ridică ochii scufundaţi în găvane, obrazul spongios, fruntea cu început de chelie.

Descleştîndu-se din scaun, se sprijini cu palma în tăblia biroului şi îl aşteptă să se apropie, îmbumbiat strîns în hainele negre, strangulat în gulerul înalt, solemn şi funebru.

Sergiu Miclăuş făcu jalnica descoperire că durerea cea mai teribilă nu lasă pe chipul omenesc decît urma unui banal guturai.

Cinci paşi îl despărţeau de birou ; i-a străbătut în mai puţin de cinci secunde.

Destul timp pentru a-şi aminti că Leon Dobrotescu mai avusese ochii aceştia şi nasul de tuberculă tumefiată în iarna cînd a zăcut de gripă. Înfăşurat în pled, la gura sobei, îi dicta atunci cu glasul schimbat, nazal, concluzii scrise pentru procesele ajunse la termen ; era în anul cînd încerca să şi-l facă secretar. El dicta cîntărind cuvintele, ducînd la nările violete batista îmbibată cu Vapex ; Sergiu trăgea cu ochiul nerăbdător la pendul, fiindcă fiecare ceas de aci îi părea pierdut...

Acelaşi glas nazal, guturăit l-a întîmpinat acum :

— În sfîrşit, Sergiule ! Mă temeam că nu vii...

Mîna întinsă îl trase spre el. Fruntea-i căzu pe umărul lui Sergiu, răpusă.

A fost neaşteptat şi a fost ca o suflare fierbinte, topind năvalnic un sloi de gheaţă.

Tot ce făcuse, gîndise şi observase Sergiu Miclăuş pînă atunci fu deodată tîrît, înecat, mistuit undeva adînc şi departe. N-a mai existat decît prezenţa omului zidit singur aci între patru pereţi, cu deznădejdea sa incomunicabilă ; lipsit de somn în pustiul lugubru al sfîrşitului de noapte, cînd toţi cei de *dincolo* dorm, iubesc sau visează, se pregătesc pentru viaţa lor de peste cîteva ceasuri, care nu vrea să ştie că se află undeva o moartă gata de pus în pămînt.

Sergiu Miclăuş se înfricoşă de singurătatea atroce a oamenilor în durere ; se înduioşă cu remuşcare de apelul acesta neprevăzut la el, un străin. Susţinu lin fruntea căzută. Găsi gestul şi cuvintele pe care nu le pregătise în tren şi nici nu le-ar fi socotit fiinţînd în el acum cîteva clipe.

Pe urmă bărbatul moartei se depărtă un pas, îi puse amîndouă mîinile pe umeri şi îl cercetă în ochi :

— Faţa ta arată sănătate, Sergiule. Sănătate în toate sensurile. Îmi iei o greutate de pe inimă. Văd într-adevăr că nu trebuie să regret hotărîrea noastră de acum doi ani...

Spunea : a noastră, cu toate că acum nu mai erau doi.

— Dar, Tatileon, doar am scris regulat că sînt sănătos. În toate felurile sănătos.

Leon Dobrotescu îi mulţumi din privire pentru „Tatileon". Sergiu nu-l mai numise aşa din copilăria nevinovatelor răsfăţări.

— Ai scris, recunosc. E just. Aceasta se putea, însă, să nu însemne nimic, Sergiule...

Sergiu plecă ochii în pămînt, simţind că-i arde obrazul. Cuvintele aveau o singură tălmăcire, şi, spre a sa umilinţă, ea singură îndreptăţită întru totul : „Scrisorile tale s-ar fi putut să mintă. N-ar fi fost întîia oară. O ştim amîndoi."

Acestei tălmăciri îi murmură Sergiu Miclăuş un răspuns cu glas înecat :

— M-am schimbat, Tatileon... Mult.

— O speram. O credeam. Acum sînt convins, copilul meu.

Leon Dobrotescu îşi reluă locul în jîlţul biroului.

O clipă îşi acoperi faţa în palme. Mîinile erau foarte pale, golite de sînge, epuizate.

Cînd îşi descoperi ochii, Sergiu Miclăuş nu mai găsi că durerea lasă pe chipul omenesc numai urmele unui banal guturai.

— Eşti obosit, Tatileon, rosti cu milă ocrotitoare, invertind raporturile care au existat întotdeauna între dînşii. De ce nu vrei puţin să ?...

Reproşul din privirea lui Leon Dobrotescu opri întrebarea să urmeze pînă la capăt.

— Nu e vorba despre aceasta, Sergiule. Îmi rămîn destule nopţi de dormit. Mîine, şi poimîine, şi mereu... Fixînd mînerul cuţitului de tăiat foile, rosti fără să ridice ochii : Ai fost ? Ai văzut ?

— Nu, Tatileon. Încă nu.

Tovarăşul de viaţă al moartei glăsui sacadat, căutîndu-şi cuvintele :

— Ai să te duci şi ai s-o vezi... Are acum o figură foarte calmă... iluminată... S-a împăcat cu toate... Dar agonia a fost lungă şi îngrozitoare, Sergiule... Trei zile s-a zvîrcolit... A gemut şi a ţipat, a încercat să fugă din pat... Ea, care era atît de stăpînă pe sine !... A ştiut că moare şi nu voia să moară... Fiindcă sînt convins că numai în aceste zile din urmă şi-a dat seamă că şi-a pierdut viaţa... Eu... Cu dînsa şi eu... Amîndoi...

Sergiu Miclăuş încetase să mai înţeleagă.

Pe scaunul din faţa biroului, incomodat de mîini, îşi pierduse definitiv luciditatea avidă să înregistreze şi să disece totul.

Leon Dobrotescu zvîrli cuţitul pe sugativa mapei. Înălţă ochii gălbui şi îi citi nedumerirea.

— Te surprinde ce afli, Sergiule ? M-a surprins şi pe mine că le-am văzut, în sfîrşit, acestea şi că, în fine, le-am înţeles... Mîine ai să le cunoşti şi tu. Ţineam să-ţi vorbesc, Sergiule. În special pentru aceasta am vrut să vii... Am luat hotărîri care într-o măsură te privesc şi pe tine. Vei lua notă de ele şi vei decide. Aceasta fără întîrziere, fiindcă eu am să plec şi am să lipsesc pentru multă vreme. Nu mai pot respira aerul de aci. Mă sufocă zidurile.

Sergiu Miclăuş se gîndi la remanierea anunţată în ziare şi aşteptată din zi în zi. O plecare acum însemna renunţarea, abandonarea unui suprem ţel de existenţă, pentru care Leon Dobrotescu şi mai cu seamă Sanda Dobrotescu luptau tenace

de zece ani. Poate că omul din brațele jilțului îi bănui gîndul, căci preîntîmpină o întrebare care nu fusese rostită :

— E o dezertare, ai să spui ? Nu, Sergiule... M-am hotărît să schimb tot ce-a fost pînă acum. Să redevin eu. Toate au fost o mare și, din nefericire, o ireparabilă eroare...

Leon Dobrotescu plimbă ochii osteniți peste rafturile bibliotecii, la tablourile cubiste, la statuetele indescifrabile de pe piedestaluri. Apoi privi îndelung chipul lui Sergiu. Neașteptat, spuse :

— Sergiule, acum ochii tăi seamănă iarăși cu ai mamei tale... Cu ochii Magdei... Sărmana Mado !

Acestea le-a spus, iar spusele au fost însoțite de un zîmbet tot atît de neașteptat.

„E oboseala, desigur. Surescitarea oboselii care îl face să vorbească așa"... gîndi Sergiu Miclăuș. Și nu găsi ce să răspundă, cătînd în jos, stînjenit.

Cu talpa ascundea și descoperea o figură geometrică din friza covorului. Păru cu totul absorbit de această derizorie îndeletnicire. Tăcerea se lăți ca suprafața imobilă a unei ape negre după ce a înghițit o piatră nebunește zvîrlită și cercurile s-au închis.

Leon Dobrotescu împinse fotoliul. Zgomotul sparse cavernos tăcerea și noaptea. Bărbatul moartei de dincolo veni pînă la scaunul lui Sergiu și îl atinse pe umăr :

— E tîrziu, Sergiule. Cred că te simți obosit după atîta drum.

— Nu, Tatileon.

— Spune mai bine că nu-ți dai seama cît ești de obosit, fiindcă te afli la vîrsta cînd oboseala nu se simte... Dar cum ai să pui capul jos ai să adormi imediat. E alt privilegiu al vîrstei... Eu rămîn aci, am hîrtii de clasat și de pus în ordine, socoteli... Tu te duci la culcare. Vom vorbi peste cîteva ceasuri, după ce ne întoarcem... Da, după ce ne întoarcem de la înmormîntare... Și îți mulțumesc că ai venit, Sergiule. Am pus să-ți elibereze camera : ți-a spus Matei ?

— Da, Tatileon.

La ușă Sergiu Miclăuș nu se îndură să lase singur omul acesta intoxicat de nesomn, țeapăn în hainele negre, strangulat în gulerul înalt, tare și strîmt, îndărătnicit să-și continue în costum de solemnitate veghea încă mai sinistră, acum, în preceasul pustiu al zorilor.

Făcu încă o încercare, întorcîndu-se :

— Nu se poate să rămîi aşa... aci... E o tortură inutilă... Inumană, Tatileon...

Leon Dobrotescu îi deschise uşa ; îl îndemnă încetişor afară, cu palma pe spate, fără să murmure nici un cuvînt. Apoi el se zidi înăuntru cu singurătatea şi gîndurile lui, cine ştie ce gînduri...

În hol aştepta Matei, dormitînd pe un scaun de ţevi nichelate şi răsucite ca măruntaiele de alambic. Sări, închise gura, îşi potrivi butonul, haina, pantalonul încreţit în urechea ghetei ; păşi din nou, dezarticulat şi grotesc, pe un covor de jăratic, cu mînecile prea lungi căzute peste laba mîinii.

Arcuind a întrebare sprîncenele, glăsui confidenţial :

— N-am spus bine, domnule Sergiu ?... Avea nevoie. De dumneavoastră, şi nu de altcineva, avea nevoie. O slugă ca mine le înţelege mai bine ca alţii... Acuma puteţi trece şi dincolo... Cu băgare de seamă : faceţi semnul crucii şi sărutaţi... Întîi iconiţa, pe urmă mîna...

Macabru regizor, îl conduse spre cealaltă uşă. Dar el nu intră. Intră numai Sergiu.

O călugăriţă fără vîrstă se ridică înclinîndu-se, aşeză cartea de rugăciuni pe mesuţă şi dispăru mută, în foşnet de stofe aspre.

Sergiu Miclăuş rămase drept, neclintit în faţa catafalcului. Cu mîinile împreunate, privi.

Flori, lumînări şi moarta întinsă orizontal.

Încăperea era tapetată cu postav negru ; catafalcul, înălţat pe un podium la mijloc. Lumina, împuţinată în capuşoane cernite. Salonul, golit de mobile, mai vast decît s-ar fi crezut.

Sergiu înaintă un pas.

Într-adevăr, Sanda Dobrotescu n-avusese niciodată chipul acesta iluminat şi calm.

Prin viaţă trecuse cu o figură ingrată, cartilaginoasă, pretimpuriu matură, contractată de prea multe şi grave preocupări. Tinereţea ei a fost mai efemeră decît a altor femei. O scurtă palpitare, îndată istovită, fiindcă îndată au devorat-o o sută de mai nobile griji... Cariera bărbatului, înclinat spre pasivă moliciune... Comitete, societăţi şi jurii... Misionară laică a emancipărilor, austeră şi rigidă, şi-a alcătuit existenţa din tot atîtea datorii, care trebuiau plătite cu exac-

titate, la termen. Seducţia feminină, plăcerea, măruntele îndestulări şi delicii pămînteşti legate de ochi şi de carne le-a îndepărtat ca frivole şi nevrednice slăbiciuni, la al căror spectacol subţia buzele în surîs de dispreţ, niciodată de milă...

Acum surîsul buzelor pale era necunoscut şi nou.

În locul sardonicei trufii — un zîmbet umil, fericit şi blînd. De unde venea împăcarea aceasta supranaturală ? Leon Dobrotescu spusese că s-a zvîrcolit, a gemut şi a ţipat, că a vrut să fugă din pat de spaima morţii. Imobilitatea nu mai păstra nici o urmă din această ultimă luptă cu duhurile neantului.

O acalmie oceanică.

Un somn apărat de siguranţa dulce că nu mai are deşteptare pentru a reîncepe aceeaşi îndîrjită vrăjmăşie cu tot ce a plămădit viaţa din slăbiciuni, ispite arzătoare, pofte şi căderi, după care urmează cealaltă voluptate, a ridicărilor.

Sergiu Miclăuş înaintă încă un pas.

Fruntea moartei era albă şi lucie. Toate increţiturile urîte au dispărut. O daltă severă săpase an de an, suprimînd plăpîndele vestigii ale unei prea repede stinse graţii. A pus în loc o cută a voinţei încordate, alta a intransigenţei, a ironiei, a asprelor datorii. Izbutise deplin. Şi tot ce a izbutit a fost şters, definitiv anulat. Moartea restituise Sandei Dobrotescu fruntea pe care nu i-o încrustase viaţa cu slutele-i hieroglife. I-a redat-o albă, intactă, senină.

Sergiu Miclăuş fu atras mai aproape de misterioasa transfigurare.

Boltită şi sidefie, pe perna de atlaz, între florile cu aurul polenului scuturat, învăluită de efluviul parfumului capitos — ce taină dezlegată în clipa din urmă, ce siguranţă impenetrabilă închidea fruntea aceasta răcită şi pacificată ? Toţi morţii iau cu dînşii un secret numai al lor. Gînduri, şi fapte, şi dureri, şi speranţe care n-au fost niciodată spuse. Au făcut parte obscură din viaţă. Nimeni nu le-a ştiut, nu le-a presimţit. A trecut o seară cînd mărturisirea stătea să expire pe buze şi n-a mai fost rostită fiindcă a survenit un banal incident domestic. Au venit apoi ani cînd această mărturisire nu-şi mai avea rost şi ascultători. S-a închis. A rămas numai cenuşă într-o urnă abandonată. Moartea o poartă dintr-o singurătate să se resoarbă în altă singurătate. Neant redat neantului. E povestea vieţilor toate şi a morţilor toate. Dar taina Sandei Dobrotescu părea să fi fost alta. Pentru

dînsa n-au existat întrebări, îndoieli, speranţe şi regrete, neconturate fantasme după care aleargă şi cad făpturile omeneşti, tot atît de inconsistente ca fantasmele. Ea a cunoscut numai certitudini. Domeniul ei era rece şi clar : al raţiunii, al abnegaţiei, al datoriei, toate puse şi rezolvate în abstracte ecuaţii. Eliminase zona penumbrelor. Tot ce avea de spus, de voit şi făcut a fost spus, voit şi făcut.

Ce îndoială plină de spaimă i s-a căscat deodată la hotarul abisal al morţii ca să-i dea cele trei zile de zvîrcolită agonie, şi ce dezlegare a întrevăzut, ce revelaţie numai de dînsa ştiută ca să-i dea apoi împăcarea aceasta în veşnicie ? Era înaltă ; părea acum mai lungă, culcată orizontal. Rectilină. Da, cum i-a fost şi viaţa. Un model de existenţă rectilină. Dar fruntea şi surîsul nu mai erau ale preşedintei şi vicepreşedintei de societăţi, secretară de jurii şi austeră misionară laică a tuturor emancipărilor de prejudecăţi. Şi-au căpătat o feminitate postumă. Societăţile şi comitetele s-ar afla în drept s-o repudieze. Nu mai era a lor. Le-a scăpat.

Sergiu Miclăuş sprijini un picior pe podiumul aşternut cu postav negru.

Stătu cu fruntea plecată, mai aproape.

Mîinile moartei, încrucişate pe piept, ţineau cruciuliţa de argint. O cruciuliţă necunoscută, fiindcă în casa lor nu se aflau icoane, candele şi cruci.

Pe mîna dreaptă Sergiu Miclăuş desluşi o cicatrice abia perceptibilă. Oblongă, mai albă şi mai lucioasă decît epiderma lucioasă şi albă. Veche de zece ani. Cum de n-o uitase, cum de n-o mai observase Sergiu de atunci ? Cicatricea dura din seara cînd a izbucnit în sufragerie cearta dintre el şi Săndel : cînd fratele-i vitreg, Săndel Dobrotescu, a sfărîmat paharul într-un acces de puerilă violenţă, cu spume la gură şi lacrimi mînioase în ochi. Ea s-a ridicat din capul mesei să-i judece şi să facă dreptate. O aşchie de cristal îi zdrelise mîna, nimeni n-a priceput cum. Şi alta, mîna lui Sergiu ; rană care n-a mai lăsat după o săptămînă nici o urmă, fiindcă ţesuturile tinere se regenerează rapid şi total. Sanda Dobrotescu nu şi-a oprit sîngele. Mai întîi judecata şi dreptatea... Sergiu nu purta nici o vină, s-a dovedit în cîteva cuvinte de explicare ; pedeapsa a fost pentru Săndel. Pe urmă i-a spălat zgîrietura lui Sergiu cu apă oxigenată, a bandajat-o cu un calm meticulos de infirmieră. Numai după

toate acestea a trecut şi la rana sa, din care curgea o aţă subţire de sînge.

Toată viaţa Sandei Dobrotescu a fost exprimată atunci, în întîmplarea aceasta ştearsă din amintire. Grija ei pentru dreptate şi adevăr ; lepădarea de sine, înfrîngerea femininei emoţii în faţa sîngelui şuroind.

Sergiu Miclăuş apropie buzele de cicatricea rece.

Îşi dădu socoteală că nu aşa cerea ritul morţilor. Făcu semnul crucii, sărută mai întîi icoana rezemată de pervazul raclei, încă o dată mîna pentru eternitate încrucişată pe piept. Poate ritul cel adevărat nu era nici acesta. El aşa l-a crezut. Lacrimile nu şi-a dat seama cînd au venit ; nici cum le-a şters. S-a retras spre uşă, călcînd îndărăt fără să întoarcă spatele, fiindcă-i părea o impietate să întoarcă spatele unei moarte.

Călugăriţa se prelinse înăuntru, balansînd şiragul mătăniilor de lemn. Matei nu mai era în hol. L-a găsit în camera lui, cu un braţ de prosoape şi cearşafuri.

— V-am pregătit baia... Am dat drumul apei încet-încetişor, să nu se audă în casă.

— Bine, Matei, sfîrşeşte odată ! Pleacă şi te culcă !

Sluga clătină din cap, cu mîna dusă la gură. Ştia mai bine ce are el de făcut în asemenea împrejurări ; nu priveghea întîia oară într-o casă c-un mort.

— Am pus şi nişte hapuri de somn, din care lua răposata, Dumnezeu să-i aibă sufletu-n pază !... M-am gîndit că n-ar strica să încercaţi două, ca să vă hodiniţi de îndată.

Matei scutură tubul de sticlă de pe noptieră, sunînd comprimatele de fund. Mai pături aşternutul. Deretică flacoanele scoase din valiza de voiaj.

— Sfîrşeşte, Matei. Vreau să rămîn singur.

— Rămîneţi şi singur. Am să v-aduc eu dulceaţa şi cafeaua la vreme.

Moşneagul se mistui afară, păşind pe resorturi.

Sergiu Miclăuş răsuci butonul luminii din mijloc, ca să-şi revadă din plin camera lui pînă atunci înecată în semiîntunericul lămpii albastre. Toate, orînduite din nou, cum au fost. Şi în plus pianul scos din salon, singura urmă rămasă în casă de la Magda Miclăuş, Mado... Sergiu plimbă palma cu o dezmierdare melancolică peste lemnul negru, dens şi curb, cu fine reflexe de metal oxidat.

Se îndreptă spre geam. Gîndul să facă o baie, să-şi frece trupul gol cu săpun şi cu mănuşa i se arătă monstruos acum, indecent, sub acelaşi acoperiş cu o moartă. Ridică storul, deschise fereastra. Mijea de ziuă. O lumină lividă, bolnavă, spectrală. Un pas sonor, undeva, departe, la capătul străzii, la capătul lumii. Cînd nu s-a mai auzit, tăcerea a fost mai nefirească, imobilă, totală, bloc solidificat peste morţi şi peste vii.

Pianul îl chema îndărăt.

Pianul unde poate prin vis, poate în amintire, poate în amintirea plăsmuită de un vis îi apărea întotdeauna o umbră diafană, fîlfîind degetele într-un zbor de aripi albe pe clapele de ivoriu. În amintirea sau în visul acela, sau în amintirea plăsmuită de visul acela, el se afla în mijlocul camerei de atunci, altă cameră, clădind pe covor un precar edificiu de cuburi. Se năruia edificiul ; copilul cu straiul de catifea potrivea din nou cuburile, înălţînd turnul pînă la vîrf ; la ultimul cub toate se clătinau, iar căderea n-o mai putea opri. Era seară, dimineaţă, amiază ?... Melodica armonie strămutase plutitor copil şi mamă în afară de timp.

Sergiu Miclăuş apăsă uşor, cu vîrful degetului, o clapă. Pianul scoase un suspin depărtat şi vechi, o şoaptă numai de dînşii auzită şi cunoscută.

„Gigi... Ce faci ?" îl întrebase glasul de atunci cu o surîzătoare mustrare cînd el s-a ridicat părăsind cuburile şi a venit tiptil să strecoare mîna pe sub mîinile albe şi să încerce un sunet al lui.

„Gigi... Ce faci ?"

Amintirea sau visul, sau amintirea plăsmuită de vis aicea sfîrşeşte. Nu-şi mai aduce aminte de glas să-l mai fi auzit vreodată pe urmă ; de glas, de nimic...

Încet, închise capacul pianului.

Gigi... Nu i-a mai spus nimeni Gigi de atunci...

„Gigi... Nu i-a mai spus nimeni Gigi"...

Cu aceste cuvinte șoptite sieși prin vis s-a deșteptat Gina Alimănescu din somn.

A deschis genele gîdilate de pămătuful poleit al razelor. A surîs. S-a răsucit în pătucul îngust ; cu zveltă mișcare, s-a eliberat din crisalida așternutului, s-a săltat dintre perne și, întinzînd palmele mici, a adresat un salut matinal :

— Bună dimineața, domnule Gigi !

Cum invizibilul Gigi n-a dat nici un răspuns, Gina îl amenință cu degetul :

— Foahte frumos ! Și să mai poftești dumneata să-mi vohbești despre politețe, domnule Gigi ! Sau poate vhei să spui că nu mă auzi, că nu ești aci ?... Dar toată noaptea ai fost phezent. Nu m-ai părăsit o clipă... Și acum taci ? Penthu aceasta meriți... meriți...

Gina își lăsă capul cu buclele răvășite pe pernă, meditînd cam ce pedeapsă ar merita Sergiu Miclăuș, care nu putea pretinde că e plecat în Platoul Pamir de vreme ce toată noaptea i-a stat prezent în vis.

Pedepsele în orice caz nu se anunțau înfricoșate după surîsul jucăuș din colțul buzelor, dezmințind prefăcuta încruntare dintre sprincene. Gina le recapitulă pe toate în imaginație, nu se îndură să aleagă una anume și să renunțe la altele zece ; își rezervă dreptul unei mai nepripite hotărîri pentru mai tîrziu, după amiază, la cinci jumătate ; acum zvîcni din pat și merse direct la oglindă.

Examenul a fost scurt.

Nici n-ar fi avut de ce să dureze. Cele cîteva ceasuri puține de somn au șters orice urmă de oboseală și drum. Prin

oglindă îi zîmbi Ginei chipul cel cunoscut din deşteptările voioase ale şcolăriţei şi studentei fără pricini de mîhnire şi lacrimi, cînd totul era simplu, şăgalnic, candid.

Tot ca atunci, Gina Alimănescu trimise oglinzii o tiflă amicală, îi scoase limba şi îi întoarse spatele cu o piruetă, simţindu-se cea mai fericită vietate de pe lume, nerăbdătoare să-şi inaugureze cea mai feerică zi.

Pămătuful de raze lunecat oblic prin ochiul perdelei poleia un colţ de pernă, o bandă diagonală din covorul molatic, un pantof răsturnat, aşteptîndu-şi Cenuşăreasa. Ca şi altădată, se juca dînd la iveală din penumbra vişinie aceeaşi incorigibilă dezordine: ciorapul zvîrlit pe un spătar de scaun, cartea cu foile în evantai, corola pală a cămăşuicii de mătase strivită sub teascul unui album cu vederi din Moscova ţarilor, care a descins printr-un inexplicabil capriciu de la locul său bine ştiut să-şi petreacă noaptea la picioarele patului. Zadarnic, cuprinsă de cele mai brave decizii, şcolăriţa scria cu litere mate de săpun pe luciul oglinzii un sever ultimatum:

„Astăzi vei fi mai ordonată decît ieri!"

Zadarnic studenta de mai tîrziu preschimbase textul imperativ într-o variantă aforistică şi altfel convingătoare, scrisă cu roşul de buze:

„Dezordinea exterioară este indiciul dezordinii lăuntrice."

De asemenea năzdrăvane şi dinainte condamnate tentative de autoeducaţie rîdea poşeta cu mănuşile în gura larg căscată, iţindu-se după paravanul de lac; se clătina în hohot pălăria cocoţată pe un sfeşnic antic cu trei braţe; îşi pierdeau echilibrul pantofii, rostogolindu-se în chicote de pe etajera de cărţi. Corul rîsetelor, imperceptibil pentru alte urechi, îl auzea prea bine şcolăriţa şi studenta de mai tîrziu, fiindcă din copilărie păstrase tainica înţelegere a limbajului folosit de obiecte, de păpuşi, de animale, de nevăzutele zîne care răspund îndată la chemarea celor ce ştiu să le cheme.

Le auzea şi le înţelegea rîsul; sceptica lor înveselire însă n-o indigna, căci toate erau prietenele sale vechi, confidentele extravagantelor monoloage gîngurite de fetiţa de o

şchioapă, cînd era mai măruntă şi mai plăpîndă decît păpuşa favorită, Pomponeta, cu obrajii ei bucălaţi de porţelan şi cu ochii de sticlă miraţi. Fetiţa crescuse (o ! nu prea mult), învăţase abecedarul, mai apoi regula de trei simplă, algebră, trigonometrie, cronologia voievozilor moldo-valahi şi istoria literaturii franceze de la *Cîntecul lui Roland* pînă la *Cimitirul marin* al lui Paul Valéry ; toate n-o împiedicau să le păstreze aceeaşi statornică fidelitate, să le încredinţeze planurile şi proiectele, să le ceară sfaturi cu glas tare şi să le asculte răspunsul în dialectul lor secret.

Solemn, le făgăduia :

— Aveţi să vedeţi voi că de mîine încep ! Hotărît ! Tot ce poate fi mai hotărît !

— Ha-ha ! Ho-ho ! Hi-hi ! replica ireverenţios corul de hohote. Tu, şi ordinea ? ! Aceasta chiar că am vrea s-o vedem şi noi !

Pantoful făcea o tumbă de pe comodă ; tocul cu peniţa înfiptă în duşumea zbîrnîia un rîs mefistofelic ; Pomponeta, păpuşa cu obraz de porţelan, se lăţea pe burtă în spasmuri de veselie, dezgolindu-şi fără pudoare un pomponet emisferic în pantalonaşi cu dantelă.

— Nu credeţi ? Atunci am să ahăt eu chiar de azi ! Na !... De astăzi după amiază...

— Hi-hi ! răspundea corul.

Gina pleca la şcoală, la facultate, trîntindu-le uşa în nas, grăbită, fiindcă era întotdeauna în întîrziere cu cinci minute. Iar ordinea o restabilea în urma ei tanti Catriona, începînd cu inscripţia nulă şi neavenită din oglindă, îndelung frecată cu petecul de flanelă pînă la abolirea totală.

Grafitele din oglindă lipseau acum ; dezordinea era aceeaşi.

În loc să se simtă umilită de mustrătorul spectacol, Gina se chinci în fundul patului cu bărbia în pumni, să lenevească încă puţine clipe, savurînd atmosfera deşteptărilor ei de altădată, atît de străină de tot ce a lăsat ea în urmă, departe, la capătul ţării, în camera prea vastă şi rece a pensiunii „Unio" de la Oradea-Mare.

Acolo totul e strict, necesar, alb, ripolinat, higienic şi aerisit, ca într-o severă sală de sanatoriu.

Aici toate sînt pe o altă scară redusă, şi totul factice, exotic, încîntător şi absurd, în dispreţul utilelor destinaţii din încăperile într-adevăr locuite.

Prin perdele soarele dimineţii ilumina un interior minuscul şi colorat de lampion japonez. Şi ce aglomeraţie de muzeu necatalogat! Ce refugiu secret al fantasticului! Porţelanuri chinezeşti şi cristale veneţiene; statuete şi fâşii de brocart; şaluri spaniole crucificate în perete şi bisactele de mahon încrustate cu argint şi sidef. Cele unsprezece păpuşi, surori mai mici ale Pomponetei. Pat, scaune, taburete, oglinzi — toate sub mărimea naturală. Scund, tavanul. Scunde, uşa, casa; liliputane, celelalte odăi; decor fantasmagoric pentru creaturi aeriene şi mai apropiate de pasările tropicelor decît de oamenii care se hrănesc cu o halcă de porc afumat pe varză călită, înghit pe nerăsuflate o halbă de bere, sughit, asudă şi scuipă.

Cînd Gina era o fetiţă de cinci ani (arătînd ca una de trei) şi cînd s-a întors tanti Catriona din ţările ei depărtate, s-o adopte şi s-o despartă de restul familiei cu fraţi numeroşi, bătăuşi şi spătoşi ca haiducii, îndată şi-a făurit o seducătoare legendă. S-ar spune că e o ciudată şi totuşi foarte frecventă pornire a copiilor să-şi atribuie o naştere misterioasă, să se creadă numai vremelnic încredinţaţi unor părinţi provizorii de către cine ştie ce prinţi şi prinţese din împărăţia mirajului, pînă la teatrala lor întoarcere cu alai măreţ, carîte de aur, călăreţi încoifaţi şi paji cu bucle bălane. Poate închipuirea aceasta consolatoare răspunde unor suferinţe şi umilinţi ascunse, unor însetări ale vîrstei de a transfigura o realitate mîhnită şi hîdă, fără altă zarişte. Minunea o aşteaptă toţi: nu se împlineşte niciodată, pentru nimeni. Vremea presară o cenuşă mocnită peste licărul tot mai agonic al închipuirii. Copiii se resemnează adevărului prozaic. Uită, îşi află alte mai mediocre amăgiri; tîrziu, îşi rîd cu o înfiorătoare indiferenţă de tot ce n-a fost şi nici n-avea cum să fie.

Printr-un mic privilegiu, însă, fetiţa de cinci ani găseşte aci o lume de vrajă aşa cum numai visul urzeşte. Căci totul a fost de la început altcum decît viaţa cea banală de toate zilele. Şi altfel era această necunoscută tanti Catriona, despre care nimeni nu pomenise în casă vreodată şi a apărut pe neaşteptate, mică şi enigmatică, asemeni zînelor născute

dintr-o alună de aur, crescute de o veveriță fermecată a brazilor din codrul lui Moș Crăciun.

Gina de atunci și-a explicat în felul său minunata întîmplare.

Tanti Catriona venise s-o caute fiindcă amîndouă făceau parte dintr-un neam deosebit de al celorlalți pămînteni, cu alte legi, alte bucurii, alt destin. Se afla departe-departe o țară a lor himerică, poate un ostrov, poate un palat în fundul mării, poate o vale împresurată cu munți de cleștar, drepți ca peretele — acolo a trăit neamul lor fericit, fără griji și pricini de mîhnire, fără bătrînețe și boli slute, în patria lor blîndă și paradisiacă a feelor. Pe urmă au venit căpcăunii cei mari și uriți să le risipească neamul în toată lumea. S-au împuținat, mai trăiau cîteva, izgonite, fără să știe una de alta, căutîndu-se și tînjind.

Tanti Catriona i-a dat de urmă. Nu s-a îndurat s-o lase singură. A pornit de peste nouă mări și nouă țări s-o scape, s-o ia cu dînsa, la dînsa.

Avea pe atunci părul pudrat. Acum e alb ca o perucă de marchiză. Dar obrazul îi era roz, ochii — vii, verzi ca smaragdele, verzi ca ochii Ginei ; pasul, dansant și elastic, rîsul, cristalin, făptura, cu un lat de palmă mai joasă decît a celorlalți oameni grosolani.

Pentru Gina n-a mai fost nici o îndoială că părul argintiu al zînei Catriona însemna numai o înșelare, o joacă, o încercare de travestire pentru a sili lumea cealaltă să le lase în pace pe amîndouă, în viața lor secretă și fabuloasă, alcătuită după visul copiilor și după legile basmelor.

În prima dimineață au ospătat jos, pe blana de urs alb, instalate pe perne, cu o măsuță de lac chinezesc la mijloc, în farfurioare ca de păpuși și din cești de porțelan străveziu, jumătate cît cănile din care își beau cafeaua în cealaltă casă frații cei spătoși și bătăuși. Au ospătat șocolată, cacao, fructe, struguri uscați, pesmeți de migdale. La amiază s-au strămutat să ronțăiască dejunul frugal în altă cameră, la altă mesuță. Seara, aiurea. Hrană ciugulită de păsări, menaj de păpuși, gîngureală de copii fără răspunderea și teama zilei de mîine.

Cum să mai creadă fetița de atunci că adevărata ei familie și adevărata ei lume fusese cea rămasă undeva, într-un tîrg urîcios, unde venea un domn de la birou în straie lustruite

la coate, descălţîndu-se din prag şi cerîndu-şi papucii cu tălpile ciur?

Masa acelora era acoperită cu muşama vînătă; farfuriile, mari, desperecheate şi ştirbe; mîncările, cu miros sleit. O femeie descărnată ofta într-un capăt de masă; în celălalt, domnul cu papucii citea, printre înghiţituri, ziarul, rezemat de cana cu apă; cinci hojmălăi înfulecau zgomotos, trînteau tacîmurile şi mai cereau pîine; bucăţi mari, miezoase şi înecăcioase de pîine.

Chiar acum, după optsprezece ani, cînd Gina Alimănescu îşi ştia părinţii odihniţi în pămînt, fraţii împrăştiaţi fără urmă unde i-a tîrît viaţa cea aspră şi grea, ea încă mai are părelnica îndoială cîteodată că aceia i-au fost cu adevărat adevăraţii părinţi, adevăraţii fraţi, adevărata familie.

Fireşte, amăgirea abia palpită şi s-a stins. Face loc realităţii, aşa cum a aflat-o şi a pătruns-o treptat, pe măsura anilor.

Femeia descărnată din capul mesei a fost mama ei de aievea şi ofta din greu, fiindcă din greu se poate îndestula o casă cu şase copii cînd leafa bărbatului e mică şi pîinea se scumpeşte la fiecare jumătate de an. Domnul cu hainele lustruite în coate şi cu ochelarii legaţi în ramă de fier a fost tatăl ei de aievea şi îşi cerea papucii ciuruiţi ca să-şi cruţe perechea de ghete, fiindcă o pereche nouă de încălţări e o problemă adesea fără dezlegare pentru un slujbaş mărunt de percepţie. Casa lor era urîtă şi tristă, fiindcă sărăcia e urîtă şi tristă.

Le-a priceput Gina mai tîrziu acestea; a simţit şi simte o milă pentru soarta lor de animale osîndite la cruntă povară pînă la moarte; dar de viaţa şi de necazurile lor s-a înstrăinat de îndată pentru totdeauna.

Şi i-a venit încă mai greu să accepte cealaltă realitate, care arăta că tanti Catriona nu sosise de pe un tărîm fantastic, din lumea basmelor, zîna chemată de tainicul mesagiu, că o aşteaptă undeva o soră mai mică şi nefericită, capturată de nişte vitregi străini.

Tanti Catriona era numai sora mai mare a femeii descărnate din capul mesei. Soră mai în vîrstă, însă neasemănat mai tînără la chip, dispărută pe timpuri, poate furată, poate ademenită de o trupă trecătoare, ca să ajungă dansatoare celebră, primă-balerină de operă imperială, cu pseudonimul

ilustru anunţat cu o lună înainte de uriaşe afişe cînd pleca în turneu dintr-o capitală în alta. Aceasta a durat un sfert de veac, pînă ce a presimţit că steaua ei păleşte. Atunci n-a aşteptat bătrîneţea decrepită şi caricaturală a celorlalte contemporane, îndîrjite să ţopăiască un dans macabru de strigoaice pînă cînd li se risipesc ciolănaşele pe scenă. S-a întors din străinele locuri, şi-a reluat numele vechi şi obscur, a găsit o casă pe măsura ei — întotdeauna a avut de suferit în carieră din pricina prea miniaturalei făpturi — s-a hotărît să vieţuiască retrasă, anonimă, împresurată de odoarele adunate în existenţa-i nomadă.

Încăperile strîmte şi scunde s-au umplut de eteroclitele piese de muzeu.

Dar casa i s-a părut, cu toate acestea, deşartă.

Şi-a amintit că lăsase undeva o familie.

A mers s-o cerceteze. N-a găsit-o pe plac. Nu mai vorbeau aceeaşi limbă. A descoperit, în schimb, o nepoată aidoma cu dînsa la chip, la ochi, la statura puţintică. S-au adorat din întîiul ceas, s-au înţeles din întîia zi, deşi fosta primă-balerină de operă imperială, sub înfăţişarea ei puerilă, nealterată de vîrstă şi de corosivul vieţii, e o mică persoană foarte energică şi foarte străină de pasiunile, de aventurile şi de slăbiciunile unei celebrităţi care atîta vreme a trăit între culise şi rampă.

În tinereţea glorioasă nu s-a înconjurat de suita admiratorilor ; la bătrîneţe nu s-a înconjurat de o turmă de pisici şi căţei, alintînd dobitoacele cu poreclele amanţilor de altădată. Nu pune în evidenţă pe etajere vrafurile de reviste şi ziare cu fotografiile baletelor faimoase unde a figurat, programe îngălbenite, cronici memorabile, dedicaţii cu fulgurante parafe. Nu povesteşte zarzavagiului cum a fost ea, ehei ! în juneţe şi cum îi trimitea prinţul de Galles braţe de flori ; n-o umileşte pe Reveica amintindu-i că a fost slujită de valeţi, cameristă, costumieră şi coafeză, ca să ajungă pe mîna unei slujnice surde, uitucă şi fără ştiinţă de carte. De aceste josnice şi senile deşertăciuni ale semenelor sale a fost scutită. Casa e încărcată de podoabe rare, însă impersonale, fără o pecete a profesiei de odinioară ; le-ar fi agonisit tot aşa orice altă femeie după ce a cutreierat lumea, dacă va fi purtat cu dînsa tot aşa subtilul instinct al formelor şi colorilor.

Poate că undeva, după cum bănuieşte Gina, păstrează cîteva altfel de suveniruri, misterioase şi melancolice. Vreun sertar de scrin cu acele fotografii absente din casă, scrisori cu literele pale (cerneala violetă a desuetelor caligrafii), flori uscate, graţioase şi pulverizate nimicuri : un mic cimitir, închis cu o cheiţă de argint.

Uneori, după ce se zăvoreşte în iatacul ei, apare cu ochii umbriţi de o ciudată visare, nu aude întrebările, altceva ascultă, tresare şi zîmbeşte unor glasuri care de mult vor fi trecut în tăcerea cea mare.

Arar şi scurt episod.

Dincolo de asemeni colocvii cu umbrele în ceasuri de toamnă cu bura măruntă, de iarnă cu viscolul potopind în ferestre, tanti Catriona zumzăie neostenită dintr-o cămăruţă în alta, încearcă mereu să modifice orînduiala unui ungher, atîrnă un şal, înlocuieşte o statuetă, e în căutarea unei ordini cu neputinţă de realizat într-un spaţiu atît de mărginit şi cu atît de diverse scumpeturi unde şi-a investit economiile. Gina ştie acum că strămutarea din prima zi, cu masa purtată de colo-colo, a fost o adorabilă joacă pusă la cale ca să-i cîştige sufletul şi încrederea de copil ; mai ştie însă că pornea şi dintr-un neastîmpăr atras de noutatea acestui rol, dintr-o nepremeditată identificare a jucătoarei cu rolul. Nici trei ani nu sînt de cînd tanti Catriona a întrebat-o pe neaşteptate dacă îşi mai aminteşte cum au stat la masă în acea zi, ca „ţiganii cu şatra“, jos, la pămînt...

Gina i-a ghicit îndată dorinţa din privire şi din vibraţia anumită a glasului.

Era o amiază urîtă, plicticoasă, cu zloată, o zi de martie, cînd vîntul şi ploaia primăverii se amestecă zburlit cu spicul de zăpadă al iernii.

Tanti Catriona nu-şi găsea loc. Se uitase pe geam, afară, la lapoviţa urîtă, la trecătorii zgribuliţi sub umbrele ; îşi scuturase odoarele de praful invizibil ; încercase fără apreciabil efect o altă metamorfoză a decorului.

Voia altceva : nou, neprevăzut, amuzant.

Gina şi-a rostit atunci cu o sfială şireată pofta să mai dejuneze o dată aşa, jos, la pămînt, ca ţiganii cu şatra... Îndată, tanti Catriona a bătut din palme, a alergat după farfurii şi şervete, a născocit ingenioase explicaţii pentru a

se convinge că le face toate acestea numai de dragul nepoatei. Plăcerea cea mare a fost însă pentru dînsa.

Şi tot cu această plăcere copilărească, în zilele rare — o dată la lună — cînd iese în oraş pentru tîrguieli, se deghizează într-o bătrînică pocită, îmbracă pelerina înzorzonată cu mărgele negre, îşi acoperă faţa cu o voaletă groasă ca un obrăzar, îşi ascunde părul sub o capelină comică şi se sprijină într-un toiegel ca al Sfintei Vineri.

Acasă e sprintenă, elastică pe tocurile înalte, de o miraculoasă tinereţe a trupului musculos şi a sufletului scăpat viu, ca salamandra după ce a trecut prin toate văpăile ; cînd calcă în stradă, ca să-şi capete portul şi înfăţişarea cea adevărată a animalelor, e silită să se deghizeze în băbuşcă.

Iar drumul pînă la magazinele centrului ia proporţiile unei aventuroase expediţii, plină de peripeţii tragicomice. O săptămînă are de povestit ce a văzut, ce i s-a întîmplat, cum un băieţoi obraznic i-a făcut loc în tramvai, invitînd-o : „Poftiţi. Vă ofer scaunul meu, madam Statu-Palmă !“ În loc să tune şi să fulgere, tanti Catriona se înveselea de ghiduşiile plebei : o amuzau mai mult decît înflăcăratele cronici care o asemuiseră cîndva cu divinităţile aeriene ale Eladei, decît dedicaţiile străluciţilor compozitori şi dirijori de orchestre. Cum intra pe uşă, abia lepăda toiegelul, îşi deznoda obrăzarul de sub bărbie şi începea cu rîsul deodată întinerit : „Închipuieşte-ţi, Gina, ce mi se întîmplă numai mie !“...

Gina sări a doua oară din pat.

Aţipise cu bărbia în pumni, ghemuită, cu picioarele încrucişate sub ea într-un ungher, între perne, cum îşi acorda un supliment dulce de somn în dimineţile de iarnă înainte de a pleca prin viscol la şcoală, înotînd în troiene ca o vajnică nepoţică a lui madam Statu-Palmă ce era.

I s-a părut că a dormit o eternitate.

Căută ceasul, să se convingă. Pe o măsuţă, pe alta, la oglindă, în poşetă, sub scaune. Zvîrli hainele în aer. Un ciorap descrise o serpentină mlădioasă de ţipar în acvariu ; cămaşa pluti, aterizînd legănată ca o paraşută.

Răscolind camera cu frenezia unei pisici care s-a încîlcit în ghemul de lînă, Gina presimţea o catastrofă ireparabilă.

Cînd s-a trezit întîia oară, ceasul arăta şapte şi douăzeci. Mai vede încă minutarele sub ochi. Are însă impresia că de atunci a dormit patru, cinci ore, mai multe. A străbătut mări şi oceane, codri şi munţi, pînă ce a ajuns cu Gigi în Platoul Pamir. Un platou altfel de cum îl cunoştea ea din manualele de geografie... Cerul era atît de aproape, încît îl ajungea chiar şi dînsa cu mîna. A aşteptat să se facă seară şi a început să culeagă stelele una cîte una, înşirîndu-le pe un fir de platină şi înjghebîndu-şi un superb colier. Gigi o ajuta. Strîmba delicios din buze cînd i se părea că ea se mulţumeşte cu o stea prea mică. „Se poate, Gina ? Gîndeşte... Ce găseşti tu la un nimic ca acest Algol ? Zvîrle-l jos... Uite Arcturus, Capella, Rigel, Canopus"... Ea zvîrlea jos steaua Algol, cu lumina istovită şi opacă. Prindea în zbor, din mîna lui Gigi, Arcturus, Capella, Canopus... Pe urmă s-a îmbrăcat într-un costum de prinţesă indiană... Ce nostim era Gigi în straiul lui asiatic ! Au mers la o serbare de la curtea unui maharajah. Apoi la o vînătoare de tigri, cu elefanţi... S-au întors iarăşi în Platoul Pamir, aproape de cer... Vis de patru, cinci ore... Şi dacă a dormit atît, Odeta e în drept să creadă că nu mai vine, că i s-a întîmplat ceva, ori că a supărat-o ceva. Desigur, s-a dus de zece ori la fereastră şi a revenit frîngîndu-şi mîinile în agitare, a bătut din picior şi a plîns. Nu e o fată să se consoleze atît de uşor că prietena ei cea mai bună a abandonat-o şi i-a turburat un întreg program de ceremonie nupţială.

Gina îşi apăsă bătăile inimii cu mîna. Se opri să încerce o investigaţie metodică pentru a descoperi ceasul, procedînd prin eliminare, zonă cu zonă.

Din mijlocul covorului, ales ca ideal punct de observaţie, îşi plimbă privirea scrutătoare, pe rînd, în fiecare ungher unde s-ar fi putut pitula infamul transfug. Cerca să reconstituie cam în ce loc se afla cînd a văzut ea atît de bine minutarele : şapte şi douăzeci.

Dar perfid, dincolo de toată încruntarea atentă a sprincenelor, se strecura un gînd în acelaşi timp eroic şi mizerabil... La urmă, de ce atîta alarmă ? A furat-o somnul ? A întîrziat ? Poate e cu atîta mai bine. Cum spune Sergiu, Gigi : „Providenţa îşi are intenţiile sale ascunse, care nouă ne scapă !" El o rostea aceasta cu o înfăţişare bufonă, însă acum ştiu amîndoi că enunţa un adevăr mai profund. A

întîrziat ? N-a fost din voinţa ei. Aşa a decis o putere ocultă. Nu-i mai rămîne decît să trimită un răspuns Odetei că s-a îmbolnăvit în tren, că nu mai poate veni nici după amiază la biserică, nici diseară. Îşi cere iertare... Va găsi ea altă prietină să-i ţină locul. Dora sau Baby. Ce importanţă au asemenea nimicuri într-o zi ca aceasta, cînd viaţa i-a revărsat Ginei altceva, altfel hotărîtor ?

Are într-adevăr altceva de făcut. La cinci jumătate îl aşteaptă pe Gigi. Vor fi două, trei ore ale lor. Poate mai multe. O seară întreagă numai a lor. Să se cunoască mai bine, să vadă că sînt amîndoi aşa cum s-au presimţit. Îi va destăinui totul tantii Catrionei, iar ea va înţelege că de astă dată...

— Ah ! Te-am prins ! se repezi Gina la o statuetă de naiadă albă şi goală, smulgîndu-i unica podoabă, colierul din jurul gîtului, improvizat din ceasul ei cu brăţara de platină.

Exclamaţie şi violenţă lipsite de orice justificare. Nici ceasul, nici statuia nu aveau intenţia să fugă undeva, poate în Platoul Pamir. N-o luaseră la goană nici măcar minutarele : *Eheu ! fugaces labuntur...* [1] Arătau numai şapte jumătate. Cele cinci ore de somn se reduseseră la zece minute.

Gina mai speră că a uitat poate ceasul neîntors. Despoiase naiada de podoaba gîtului şi o duse la ureche. Inima de metal ticăia vie şi sprintenă. Nu mai încăpea îndoială. A somnolat numai zece minute. E încă devreme. Prea devreme.

Şi abia acum măsură Gina uşurinţa monstruoasă şi crudă cu care atît de repede se lepădase de cea mai bună prietenă, după ce pentru dînsa a parcurs cale de douăzeci de ore cu trenul ; după ce de o lună pregătea pentru această zi cele trei rochiţe cu o savantă alegere a colorilor şi modelului, corespunzătoare celor trei acte din programul ceremoniei nupţiale : una pentru starea civilă, alta pentru biserică, a treia pentru seară... „Am să le spun ce am fost eu capabilă !" hotărî Gina surîzînd, fără o conştiinţă a vinovăţiei. Căci nu o amară pocăinţă îi dicta nevoia de a se spovădui. Ci un simţimînt nou, romantic şi arzător, identic cu orgoliul eroinelor pasionale, care ucid ca să-şi apere iubirea şi îşi mărturisesc crima fără înconjur, socotindu-se dinainte absolvite.

[1] Vai ! Cum se scurge... [timpul] (lat.).

Erau doi în drept să afle de ce crimă de *lèse*-prietenie a fost capabilă Gina, măcar în cuget. Tocmai buna ei prietenă, Odeta, ca să-şi dea seama ce înseamnă pentru dînsa tînărul acesta a cărui existenţă o ignora acum douăsprezece ore şi i-a devenit mai scump decît tot ce i-a fost scump pe lume: camaradele cele mai vechi, tanti Catriona, amintirile, viaţa... Şi mai trebuia să o ştie neapărat Gigi, dacă încă n-o ştie şi n-a simţit-o de astă-noapte.

Şapte treizeci şi cinci... Gina răsuci brăţara ceasului pe un vîrf de deget, prefăcînd-o în morişcă vertiginoasă. Apoi restitui colierul naiadei, ca să mai aibă ce căuta de izbelişte peste o oră. Naiada îşi primi podoaba cu marmoreană indiferenţă. Gina o interpelă cu o mînă în şold, cu glas alintat:

— Ştii tu, urîto, cine-i Gigi? Fost-ai tu în Platoul Pamir?

Naiada surîdea enigmatic.

Gina se îmbufnă:

— Eşti o mathacucă! Na! Bine spunea tanti Catriona... Şi mi se pahe că mai eşti dumneata şi puţintel cam geloasă, invidioasă, aşa ceva... Taci?

Naiada tăcea.

Ca să nu-i mai vadă mutra de matracucă, Gina culese basca de jos şi i-o zvîrli în cap cu o dibăcie de aruncătoare cu discul. Basca nimeri ţinta, căzu în capul statuetei, ţuguindu-se şi acoperind-o pe sfert. În orice caz, îi acoperi în întregime colierul. Aşa, Gina putea fi sigură acum că va avea ce căuta peste un ceas, răscolind toată încăperea şi făcînd să zboare serpentinele ciorapilor, paraşuta cămăşuicii, pantofii-proiectili.

Deocamdată nimic n-o grăbea. Regreta că s-a întrerupt prea repede călătoria din vis în Platoul Pamir, tocmai cînd Gigi îi arăta, sală cu sală, palatul înălţat pentru dînşii de fachirul Kama-Brahmin dintr-o singură atingere a stîncilor cu bagheta lui magică. Tacke 33 devenise marele maestru de protocol al Curţii. Cristofor, căpitan de caravane. „Să-l trimitem să aducă nunta Odetei la noi. Fă-mi această plăcehe, Gigi!... Ahe să fie o suhpriză nemaipomenită pentru ea"... se ruga răsfăţat Gina. „Nimic mai uşor!" consimţise Gigi. Şi-i făcuse semn lui Kama-Brahmin să se apropie şi să pună bagheta sa de fachir în acţiune. Atunci s-a deşteptat şi visul s-a întrerupt.

Fiindcă se isprăvise ciclul visurilor, Gina se întoarse la aproximativa realitate, nu mai puțin încîntătoare. Trase perdelele, să vadă strada pe unde a plecat Gigi astă-noapte ; pe unde avea să vină peste cîteva ceasuri.

Soarele izbucni cu o mie de însulițări sclipitoare.

Nimic nu mai subzista din duhurile ostile ale nopții, din lumina lividă, rece, submarină, care-l înfiorase pe Sergiu Miclăuş cînd a deschis şi el o fereastră, la altă casă, sub alt acoperiş, în alt ceas. După asemenea noapte şi asemenea zori spectrali era surprinzătoare candoarea dimineții.

Adierea proaspătă, soarele festiv, aerul transparent şi sonor, vibrînd ca o cupă subțire de cleştar.

Strada măturată, stropită şi goală se pregătise pentru lenevia duminicală. Lipseau oltenii opintiți sub cumpăna coşurilor. Lipseau şi lucrătorii uzinelor, slujbaşii grăbiți spre birouri, rîndaşii purtînd toarta coşniței pe braț şi sifoanele verzi atîrnate între degete. O țigancă cu flori, un băiețaş care s-a trezit dis-de-dimineață ca să îmbrace hainele nounouțe. S-a oprit să-şi şteargă praful de pe sandale cu batista. O scutură. O aşază în buzunăraşul de la piept. O mai pipăie. Se priveşte. E fericit, şi totuşi cu o umbră de decepție pe obraz. Nu-i încă nimeni să-i admire mîndrul echipament de primăvară !

Păşeşte agale ca o santinelă uitată la un post pierdut, unde nu se întîmplă nimic. Trece prin dreptul ferestrei, zece paşi pînă la felinar, zece îndărăt.

Gina nu poate rezista ispitei copilăreşti să-i sperie caraghioasa gravitate, parodiată după chipul şi asemănarea modelelor mature. Se ascunde în dosul perdelei, îl aşteaptă să se apropie ; cînd face stînga împrejur, îi pufneşte chicotit în spate :

— Ksss ! Ksss !

— Ksss ! Ksss !

Sergiu Miclăuş atinse botul pisicului cu o sfîrlă uşoară. Pisicul cenuşiu se dădu îndărăt, zburlindu-şi spinarea şi bîrzoindu-şi coada ca un fioros dragon în miniatură, gata să scoată flăcări pe nări. Apoi veni să se frece iarăşi pe pantaloni, torcînd prietenos. Ştia că a fost numai o glumă animată de cele mai cordiale intenţii.

— Îl cheamă tot Papanaş ! !... lămuri Matei.

Aceasta însemna că numitul Papanaş se trăgea din viţa veche a pisicilor oploşite de pe vremea Magdei Miclăuş. Numele se alternau în scurt circuit : Papanaş, Alunica ; Alunica, Papanaş. Dar neamul nu se stinsese şi nici nu degenerase, în dispreţul teoriilor biologice care condamnă procreaţia incestuoasă. Papanaş se arăta jucăuş şi alintat, precum au fost toţi ascendenţii săi de la întemeierea dinastiei. Puţin îi păsa că se află în casă o moartă ! Se strecurase printre uşi şi picioare. Îl intrigase scara pusă la pod. O escaladase din cîteva sprintene salturi şi venise să cerceteze cu ce ispravă se îndeletnicesc cei doi comparşi care au pornit dis-de-dimineaţă să scotocească prin lăzi.

Mirosul de naftalină şi foi de tutun nu-i prea plăcea. Strănuta :

— Ksss ! Ksss !

— Ai cam răcit, domnule Papanaş al IV-lea ! Mă tem că stai în curent şi că ai să ceri aspirină diseară... vorbi Sergiu Miclăuş cu o umbră de zîmbet pe buze.

Zîmbetul se şterse îndată. Despăturind hainele şi scuturînd asupra pisicului o ninsoare de cristali albi, gîndi că atît

mai supraviețuiesc aci din casa și căsnicia lui Anton și a Magdei Miclăuș : el, sluga cea veche, pianul de jos și neamul pisicilor.

Un alt Papanaș, I-ul în ordinea dinastică, jucăuș, cenușiu și poznaș, i-a ținut lui de urît în pat cînd a fost bolnav o lună — nici nu-și mai amintește de ce boală anume. Pe urmă altul, cățărîndu-se să-i toarcă pe genunchi cînd își recita lecțiile de școlar. Penultimul, prelingîndu-se pe ușă, să iasă afară, cînd el intra, în zori.

Matei primi hainele pe braț. Două costume. Un rînd negru pentru înmormîntare, de după amiază ; celălalt, smochingul, pentru ora cinci jumătate, cînd Sergiu Miclăuș avea să-l îmbrace pe ascuns în camera lui, îndată ce se va întoarce, ca tot atunci să plece la Gina, cu gulerul pardesiului ridicat.

Nu-i plăcea duplicitatea aceasta, cum nu-i plăcea lui Papanaș mirosul de naftalină. Prea de multe ori se furișase tot așa, pe ascuns, mînat de mai netrebnice pricini. Săvîrșea și acum o faptă poate încă mai odioasă și mai cinică. Un sacrilegiu. Îl socotea însă dinainte iertat. Își pusese în gînd, sub o formă încă nelămurită, să-i lase a înțelege lui Tatileon că îl cheamă ceva hotărîtor și cu neputință de amînat. Nu-i va spune că merge la o nuntă, cum nu i-a spus Ginei că a venit pentru o înmormîntare. Îi va mărturisi însă că a întîlnit, în sfîrșit, adevărata, unica tovarășă viitoare de viață. Numai de nu i-ar cere toate acestea prea mult timp, prea multe explicații, ca să întîrzie și s-o condamne pe Gina la prea lungă așteptare...

Sergiu Miclăuș mai ridică o dată smochingul de pe brațul lui Matei, să se convingă dacă nu i-a rămas cumva prea strîmt. În doi ani de existență tihnită, cu somn și masă la ceasornic, cu sporturi și cu urcușuri de munte, se simțea robust ca un campion din ilustrațiile gazetelor.

Sluga îi ghici îngrijorarea. Îl liniști :

— N-aveți teamă, domnule Sergiu... V-ați lățit numai în piept... Semănați acum la statură aidoma cu răposatul dom' locotenent înainte de-a pleca din armată... Hainele le cunosc eu bine ; vă stăteau cam largi la umeri... Le aerisim și pe urmă le calc eu, cum își cunoaște moșul datoria. De asta nu purtați grijă.

— Bine, Matei, nici nu mă îndoiesc, încuviință Sergiu Miclăuş.

Într-adevăr, Matei se pricepea în asemenea treburi.

În tinerețe, pe vremea oastei, fusese ordonanța locotenentului de cavalerie Anton Miclăuş, în epoca sa de strălucire şi de nebunii, cînd ținea cai de curse şi îşi părăduia averea moştenită din părinți. Pe urmă, după ce Anton Miclăuş şi-a dat dimisia din armată, fosta ordonanță apăruse la cîțiva ani să se tocmească slugă de încredere. Nu se mai clintise de atunci. Trecuse de la un rînd de stăpîni la celălalt, fidel casei ca neamul pisicilor.

Din vechea carieră de ordonanță păstrase anumite îndemînări, pe care Sergiu le-a exploatat fără cruțare cînd a început să calce pe urmele lui Anton Miclăuş. În seama lui treceau hainele mototolite şi pătate după nopțile de pierzanie. El alerga cu bilețele la prieteni, după împrumuturi, în diminețile de catastrofă bugetară. Matei se achita de aceste misiuni de încredere conştiincios şi discret. Hainele apăreau curățite şi călcate pe speteaza scaunului... Plicul bilețelelor nu se întorcea gol. Cu o abilitate de complice, ştia să scape de ochiul sever şi iscoditor al Mamisandei tot aşa cum odinioară se strecura sub ochii mult mai indolenți ai Magdei Miclăuş, aducînd răspuns la misivele fostului său locotenent a doua zi după o pasă nefastă la club.

Sergiu îşi scutură palmele de praf şi naftalină. Închise capacul.

Matei luă aminte :

— Ați uitat pachetul afară... Fotografiile.

Era un vraf de albume şi cartoane, înfăşurate într-un ziar vechi.

Cînd Sergiu Miclăuş le-a ridicat să le pună la loc în lada uitării, ziarul s-a desfăcut şi fotografiile s-au risipit, speriindu-l pe Papanaş. Le-a cules, una cîte una, Sergiu Miclăuş. Fără să vrea, a dat încă o dată ochii cu amintirile de care fugea. Toate au fost de mult mistuite din casă ; strînse undeva, în vreun dulap ori vreun raft de cămară, de Sanda Dobrotescu. Pentru dînsa erau amintiri de familie care nu-i aparțineau.

Ea nu se lăsase fotografiată niciodată decît în momente solemne, cu scopuri bine precizate de propagandă pentru nobile acțiuni : prezidînd un comitet, citind o cuvîntare la

un congres, proclamînd o moţiune de la înălţimea unei tribune, în mijlocul altor combatante ale tuturor emancipărilor ; ascuţite, uscate, osoase, sluţite de ochelari şi recompensate de natură pentru energica lor faptă cu fire virile de barbă. Aceste memorabile fotografii apăreau în ziare şi în revistele ilustrate ; rămîneau îndelungă vreme în vitrine ; încadrate în rame late, împodobeau sălile şi birourile diferitelor asociaţii şi ligi, mărturii ale glorioaselor bătălii.

De la intrarea ei în casă, celelalte cadre şi albume au dispărut. Nu le aruncase în foc, cum a crezut Sergiu multă vreme. I le-a dat la plecare ca un drept al său, cu un superior surîs de dispreţ şi compătimire. Sergiu Miclăuş s-a sfiit să le desfacă şi să le cerceteze atunci. Se temea de mustrarea lor. Acum le putea privi cu ochii senini, ca unul ce se întorcea trecut prin purgatoriu.

Se aşeză pe marginea sipetului, prefirîndu-le pe genunchi.

Un prunc bucălat şi gol-goluţ, aşezat cu pîntecul pe o pernă înspumată de dantele. Rîdea gîdilat cu gropiţe în obraz. Pe dos, scris de mîna lui Anton Miclăuş : „Gigi la şase luni". Acelaşi, în rochiţă şi şorţ, zuruind o jucărie absurdă. Scrisul de aceeaşi mînă : „Gigi la un an jumătate". Pe urmă altele şi altele, cu însemnările Magdei Miclăuş : an, lună, zi. Într-o fotografie : „Gigi în braţele lui Matei".

Sergiu ridică ochii şi confruntă chipul bătrîn şi scofîlcit al slugii cu imaginea de pe carton.

Matei se apropie şi se privi cu nepăsare.

Clătină din cap :

— Hm ! Să mai creadă cineva că aista-s tot eu şi că acela din braţe sînteţi tot dumneavoastră ! Ar trebui să fie oprită născocirea asta cu pozatul, domnule Sergiu... De ce adică să se mai amărască omul ? Că ai fost trandafir şi ai ajuns tufă de ştir !... Ai fost şi s-o mîntuit !...

Dar tot el nu mai arătă aceeaşi dezaprobare cînd s-au ivit chipurile foştilor stăpîni.

Anton Miclăuş în uniforma de cavalerie, mîngîind botul unui cal de rasă, cu o mînă în şold ascunzînd cravaşa. Pe urmă, în straie civile, undeva, la o staţiune balneară, pe o bancă de mesteacăn. El şi Magda Miclăuş în cel dintîi an al vieţii lor împreună. Magda Miclăuş în genunchi, pe un pled, sub mărul din grădină, jucîndu-se cu Gigi şi cu Papanaş, primul în ordinea dinastică. Mărul nu mai este. Nici

mica grădină, pătrată ca o batistă. După planul Sandei Dobrotescu, locul şi-a găsit o întrebuinţare mai practică. Atenanse, garaj, spălătorie de rufe şi încăperi pentru servitori.

Şi altă imagine, ceva mai tîrzie. Magda şi Leon Dobrotescu. Ciudat ! Sergiu nu-şi mai amintea că a fost aşa Tatileon vreodată. Nu şi-l mai închipuia decît cu ochii, cu trăsăturile de acum, cu făptura modelată de Sanda Dobrotescu.

Alături de întîia tovarăşă a vieţii, luase ceva din moliciunea ei dolentă. Sau poate că astfel fusese şi dînsul, poate că aceasta i-a apropiat şi că numai cea de-a doua căsnicie l-a împins la o metamorfoză treptată, ţinut sub ochiul vigilent al Sandei Dobrotescu într-o încordare de muncă îndărătnică şi ambiţioasă.

Fotografia aceasta acum o vedea Sergiu întîia oară. Nu se aflase prin casă. Desigur că pentru Sanda Dobrotescu va fi însemnat un document umilitor, dintr-o epocă degradantă a soţului, cînd trăia animalic şi pasiv, fără nici o nobilă aspiraţie.

Chipul uitat, necunoscut, devenit nou pentru Sergiu, îl fascina ca o enigmă.

Nimeni din cei cîţi ştiau un singur Leon Dobrotescu, fruntaş al baroului şi ministeriabil cu meritaţi sorţi de izbîndă la cea mai apropiată remaniere, nu l-ar fi identificat în acest tînăr cu părul cam prea lung şi boem, cu privirea nostalgică. Alcătuia o potrivită pereche cu tovarăşa de alături ; se contopeau indisolubil în decorul romantic şi rustic, în costumele lor demodate, dar nu ridicole, de o desuetă melancolie.

În acea vreme, fără îndoială, a început Sergiu să-i spună Tatileon, şi atunci a început să-l iubească mai mult decît pe adevăratul său tată, acel Anton Miclăuş pe care nu şi-l amintea. Numai pe urmă s-a înstrăinat — s-au înstrăinat — cînd a apărut în casă o stăpînă nouă, cu alte orînduieli şi principii.

Sergiu rămase gînditor, cu palidul carton între degete.

Îi răsunau cuvintele de astă-noapte ale omului înţepenit în straiele cernite, rămas să privegheze zidit în înspăimîntătoarea singurătate. Îl nelinişti o fîlfîire de presimţire. Ce avea să-i spună oare atît de hotărîtor ? De ce-l chemase şi îl aştepta cu atîta nerăbdare ? „M-a surprins şi pe mine că

le-am văzut, în sfîrşit, acestea şi că, în fine, le-am înţeles... Nu mai pot respira între zidurile de aci... Mă sufocă."

De jos străbătu bătaia muzicală a unui pendul. Numără maşinal. Nouă bătăi. E tîrziu. Nici n-a dat încă ochii cu ceilalţi copii : Teofana, Dudu, Săndel. Sergiu Miclăuş strînse vraful cartoanelor de pe genunchi şi îl înfăşură în rămăşiţele de ziar. Sluga bătrînă îşi căutase de lucru în fundul podului, printre mobile vechi şi oglinzi ulcerate ; se depărtase cu discreţia delicată a oamenilor simpli. Sergiu se simţi mişcat de această pioasă înţelegere ; îl mustră gîndul că astă-noapte îl socotise un ciocîn inamovibil al tuturor.

Era ceva mai mult moşneagul acesta cu mersul lui caraghios pe jăratic şi cu mînecile spînzurînd prea lungi peste laba mîinii. Singura legătură vie cu oamenii morţi. Supravieţuitorul unor destine încheiate.

Îl întrebă cu blîndeţe, înainte de a coborî :

— Matei, n-ai vrea să vii cu mine, la mine ?

— Cum adică, domnule Sergiu ?

— Dacă-mi înjgheb şi eu casa mea... O gospodărie, în sfîrşit... Nu ţi-ar plăcea să vii la mine ?

Bătrînul ocoli răspunsul neted. Arătă numai bucurie la vestea subînţeleasă în întrebare :

— Aşadar, v-aţi hotărît să vă culegeţi de pe drumuri şi să vă gospodăriţi ? Sfîntă vorbă ! Era şi vremea...

— Lasă acestea, Matei. Răspunde la întrebarea mea. Ai veni la mine ori nu ? La noi...

Matei se plecă să netezească spinarea pisicului. Pe urmă observă că a tîrît o haină pe jos şi începu s-o scuture cu mare grijă.

Se vedea că răspunsul nu era cel aşteptat de feciorul foştilor stăpîni şi că nu se încumeta să-l rostească.

— Am înţeles, Matei !... făcu Sergiu cu dezamăgire. Tu eşti ca neamul pisicilor. Legat mai mult de casă decît de stăpîni.

— Aşa mă cunoaşteţi, domnule Sergiu ? Atunci puţin mă cunoaşteţi... Vorba-i alta ! Am îmbătrînit. M-am hodorogit şi nu mai sînt bun de nimic. De ce să vă fiu povară ? Mă cugetam să mă aciuez şi eu de acuma. Să mă duc unde mă trage sufletu, în satu unde am văzut lumina zilei. Acolo să-mi odihnesc ciolanele.

— Atunci e altceva, Matei ! recunoscu Sergiu Micläuș. Te pricep și îți dau dreptate.

Moșneagul mai avea, însă, ceva de spus. Murmură stînjenit, aproape în șoaptă :

— Fiindcă am ajuns la astea, fără supărare, v-aș ruga de un sfat, domnule Sergiu. Se cheamă că acum sînteți judecător și cunoașteți tot tipicul legilor... Am pe suflet un păcat din tinerețea mea nebună și fără de minte...

— Ce spui, Matei ? ! se minună Sergiu Micläuș, refuzînd să-și creadă urechilor. Tu, și păcat pe suflet ? Tu, și tinerețe fără de minte ?... Nu-i fi vrînd să spui că ai ucis un om ! ?... Și chiar așa de ar fi, te scapă prescripția...

Matei oftă cu amar, zgîncilind cu unghia un nod în grinda podului :

— Moarte de om n-am făcut, domnule Sergiu. Dară mi-am pierdut eu viața mea și încă o viață am împins-o în lume de izbeliște. Ca să spun pe scurt, iacă anume cum a fost... După ce am stat eu ordonanță la domnu locotenent, Dumnezeu să-l ierte, cînd m-am eliberat, m-am dus în sat la mine și m-am însurat. Pot zice că dom' locotenent mi-o pus temelia însurătorii, că era larg la mînă și darnic care nu se mai află. Mi-a zvîrlit mia de lei cum zvîrliți dumneavoastră banul pe un pachet de țigări. Iată, cu acest ajutor m-am gospodărit, am trăit bine vreo doi ani în capăt ; pe urmă am început a mă lăsa de nevastă... Parcă-mi lua cineva mințile. Era la noi în sat, la curtea boierului, o țigancă, una, Frusîna... Aceea m-o scos pe mine din cumințenie și din casă... Așa că într-o bună dimineață, am lăsat nevastă, casă, gospodărie, și am fugit cu țiganca-n lume. Eu zic ș-acuma, numai că mi-o făcut ea farmece, altfel nu mă lămuresc cum de m-am hainit într-atîta la inimă... Am fugit așadară cu dînsa la tîrg, la Vaslui, și ne-am tocmit slugi. Ca la un an m-o lăsat țiganca pe mine. Îi sticleau ochii după altu... Ei, acuma ce te faci tu, Matei ? Acasă cum să te-ntorci ? Avea drept să mă opărească muierea cu-ncrop, măcar că Reveica mea nu era dintr-acelea... Mai de frică, mai de rușine, mai din lipsă de minte, în loc să mă-ntorc pocăit la gospodăria noastră și să-mi pun cenușă pe cap, am dat de urma lui dom' locotenent. Dumnealui plecase din armată, se-nsurase cu conița Magda, fie-i sufletul izbăvit la ceruri... Nu m-o întrebat nici unu cum și de ce mi-am lăsat muierea și casa...

Aveau în fire amîndoi să nu iscodească necazurile omului. M-au primit în serviciu şi în serviciu am rămas. Acuma se cheamă că m-au ajuns şi pe mine anii să ies la pensie, ca boierii...

— Bine, Matei... îl aprobă Sergiu Miclăuş cu blîndeţe. Dar tot nu te-nţeleg eu cu ce-ţi pot fi de folos. Ce are a face aceasta şi cu tipicul legilor ?

— Ajung şi la asta şi am sfîrşit, domnule Sergiu... Cînd or început a mă încerca bătrîneţile, încă de acum cîţiva ani, vă aduceţi aminte că m-am cerut o dată să mă duc la mine acasă, în sat ?

— Parcă, Matei... îşi aminti Sergiu ca prin vis.

— N-am spus atunci pentru ce mă duc. Aveam socoteala mea. Şi socoteala era că poate am să-mi găsesc acum baba, să ajung cu dînsa la iertare şi la împăcare... M-am dus, am căutat, am întrebat... Se schimbase lumea. Ici-colo, doi-trei să-şi mai amintească de mine... Iară aceşti doi-trei mi-or spus dînşii că Reveica m-o aşteptat ce m-o aşteptat, şi pe urmă a plecat şi ea în lume. S-o tocmit slugă. La vreo doi ani s-o întors şi-o vîndut tot, şi de atuncea plecată a fost pentru totdeauna... O lăsat vorbă că mă caută în lume... Unde să mă caute ? Unde să mă mai găsească ?... Eu o caut pe dînsa, ea mă caută pe mine... Asta-i povestea cu acu în caru cu fîn, după cîtu-i ţara de mare. Şi de aceea m-am gîndit să aflu o îndreptare de la dumneavoastră, domnule Sergiu... Nu se poate să nu se fi gîndit legea şi la o întîmplare ca asta. Să capăt un ajutor de la lege să-mi găsesc baba, să ne întoarcem la noi în sat şi să ne pregătim mormîntul... Eu am agonisit atîta cît să ne durăm un bordei. Poate şi dînsa a agonisit, fiindcă mult era chibzuită din fire, chiar prea chibzuită şi cumpănită, că de asta mi-o luat minţile ţiganca... Şi întrebarea-i a şti dacă nu se pot face strigări ; aşa ca o cercetare cu de-amănuntul, pe calea legii să-i aflu de urme. Văd că pe hoţi şi pe ucigaşi tot îi află pînă la sfîrşit, măcar că se ascund... Reveica mea n-avea şi n-are de ce s-ascunde...

Sergiu Miclăuş îşi trudea cugetul să-şi amintească unde a auzit nu demult numele acesta : Reveica. Poate vreo împricinată, vreo martoră ori parte în vreun proces. Sau un nume citit distrat în rubrica de fapte diverse a gazetelor.

— Ce credeţi ? stărui Matei. Să am eu nădejde la una ca asta, ori e o nebunie clocită într-o minte nepricepută de bătrîn ?

Sergiu Miclăuş cumpăni răspunsul :

— Ştiu eu ? !... O încercare s-ar putea face. Poate la o gazetă. N-are să citească ea, citesc, însă, stăpînii. Să încercăm. Să-mi dai însemnare cu de-amănuntul şi am să mă gîndesc cum e mai bine de făcut.

Matei se plecă să-i sărute mîna. Sergiu o feri în lături ruşinat :

— Se poate, Matei ? Cînd ai mai făcut una ca asta ?

Sluga clătină din cap, a mai multe ştiutor :

— Am mai încercat eu să mai sărut mîna şi lui sărmanu dom' locotenent Miclăuş Anton, şi tot aşa nu m-o lăsat şi m-o mustrat. Atunci cînd m-o ajutat să mă gospodăresc şi n-am avut minte să-i păstrez darul făcut cu inimă bună. Acuma o ajuns vremea să mă ajutaţi dumneavoastră, domnule Sergiu... Eu zic c-o stat undeva scris şi aşteptînd să-i vină ceasul. Domnul cel de sus, care le vede şi le ştie toate, are să vă răsplătească la casă nouă, aşa cum vă doreşte inima mea, ca unul care v-am crescut pe genunchi... Pentru asta am să mă rog eu la icoane şi am să mai pun eu să se roage alt rob al lui Dumnezeu cu mai puţine păcate şi cu mai mult cuvînt... Orbul pe care îl milostivesc eu de douăzeci de ani...

— Ce orb, Matei ? surîse cu o vagă tristeţe Sergiu Miclăuş. Nu te ştiam aşa de bisericos...

— Am eu un orb al meu... se mărturisi tainic Matei. Un orb sărac, care trăieşte din milostivirea celor cu doi ochi... Azi e Dumineca lui, după sfînta evanghelie cetită în biserică. Am să trec numaidecît să-i lepăd un pol în palmă, ca să se roage pentru împlinirea celor dorite de dumneavoastră şi de mine. Iară fiindcă-i dumineca lui, cu atîta mai mult va să capete ascultare rugarea sa la Cel-de-sus.

Sergiu Miclăuş continua să surîdă cu tristeţea scepticilor. Dar o pornire superstiţioasă, ascunsă în nebănuite zăcăminte ale sufletului, l-a împins să scoată o monetă de o sută de lei din buzunar. I-a întins-o lui Matei, silindu-se să pară ironic cu propria sa slăbiciune :

— Ţine, Matei !... Dă-i orbului tău şi asta, măcar că nu prea cred în milostivirile şi rugăciunile prin procură...

Matei pipăi moneta, o răsuci pe o parte şi pe alta, îi căută zimţii şi, după ce o jucă în palmă să-i încerce greutatea, îşi mărturisi o îndoială:

— Mă tem că nu-i bună, domnule Sergiu...

— Ei, asta-i! se miră Sergiu Miclăuş.

— Zău! Încercaţi.

Sergiu Miclăuş sună moneta. Era într-adevăr falsă. Mai sună una. Falsă şi aceea. Adică tot restul primit aseară de la Cristofor, şoferul, care atît de energic protestase să nu fie confundat cu haimanalele nărăvite să strecoare clienţilor nocturni, distraţi şi grăbiţi tot stocul de mărunţiş fără curs.

— Nostimă întîmplare! Şi mare bandit! declară Sergiu. Merită să i-o povestesc Ginei...

Matei îl consolă:

— Lăsaţi, că-i dau eu orbului de la mine. Şi de-ale dumneavoastră scăpaţi uşor. Se-ntîmplă... Numai coniţa Sanda aduna toţi banii cei răi. Cred că se află pe undeva strînşi în vreo cutie. Zicea, în dreptatea sa, că dacă a înşelat-o unul cu voie ori fără voie nu-i un cuvînt să ducă înşelăciunea mai departe... Aşa vorbea întotdeauna, ca din cărţi.

„Într-adevăr — gîndi Sergiu Miclăuş — ca din cărţi de morală laică şi de virtute civică."

— Coboară înainte, Matei! Eu rămîn să închid visteria mea...

Nu de aceasta voia să mai rămînă Sergiu Miclăuş. Îl împresurase deodată atmosfera stranie şi grea de amintiri a podului de casă. Copil, aci se ascundea fără pricină, numai fiindcă se simţea stăpîn pe un domeniu neturburat de nimeni. Într-un colţ se aflau în neorînduială cărţi şi reviste cu poze, rămase de la adevăraţii săi părinţi. Întindea foile revistelor pe jos, îşi făcea aşternut şi se culca pe brînci, cu privirea magnetizată de ilustraţiile cărţilor, pînă ce-i amorţeau coatele şi începeau să-i joace imaginile înaintea ochilor... Afară se auzeau glasuri în curte, portiţa de fier a grilajului izbindu-se, tramvaiul duruind, o goarnă depărtată de automobil... Totul lua un aspect ireal şi misterios. I se părea că deţine secretul unei lumi inaccesibile celorlalţi muritori... Acum îşi explică. Misterioasă era numai chemarea care îl aducea pe copil să se învăluie în efluviul ultimelor rămăşiţe de la părinţii săi de sînge, izgonite din casă. Între foile căr-

ților se aflau flori decolorate: pansele și nu-mă-uita, ghiocei și lăcrămioare. Nimicurile elevei de pension, încredințate foilor în amintirea cine știe căror primăveri volatilizate ca parfumul și culoarea florilor. Nu-și lămurea atunci simțămîntul subtil copilul din ultimii ani de școală primară, din primul an de liceu. Dar chemarea era irezistibilă în unele după-amiezi de vară, cînd casa îi părea deșartă și deodată străină, fără să știe de ce.

Tresărea cu urechea ciulită.

Jos se auzea un glas sever și imperios:

— Sergiu! Unde ești, Sergiule?

Dura o pauză.

Întrebarea se adresa altcuiva, lui Matei ori guvernantei:

— Unde-i copilul acesta imposibil?

Copilul imposibil se furișa tiptil pe scară. Apărea cu un aer nevinovat.

— Unde ai fost? îl cerceta Sanda Dobrotescu, sfredelindu-l cu privirea ei rece, de inchizitoare.

— Aici... Adică nicăiri.

Mai mult nu-i putea scoate, nici o încercare și nici o amenințare. Sanda Dobrotescu îi examina mîinile pline de praf, hainele îmbîcsite. Îl trimitea să se spele și să se perie, cu obligația să se prezinte peste zece minute la un nou examen.

— Copil imposibil!

Abia acum își dădea socoteală Sergiu Miclăuș cît de nefericit a fost copilul acela imposibil, lipsit de adevărată căldură — căldura de care avea nevoie mai cu seamă o mlădiță din neamul lui Anton și al Magdei Miclăuș, exemplare morbide și inutile, de seră. Pentru alt climat fusese născut. Sanda Dobrotescu l-a crescut ca și pe copiii ei, la o temperatură glacială, fără dezmierdare și moliciune, așa cum poruncea catehismul său laic, inflexibil și strict.

I s-a părut că-i aude glasul afară:

— Sergiule! Unde ești, Sergiu?

Instictiv, și-a privit palmele pline de praf, hainele cu ațe de paianjen.

S-a scuturat de absurda nălucire.

Întinsă pe catafalcul de jos, Sanda Dobrotescu nu mai avea glas pentru vecii vecilor; și poate că dacă l-ar avea, altul i-ar fi glasul de acum, după zîmbetul cel nou și transfigurat al buzelor. Fiindcă nimeni nu-l mai putea opri,

Sergiu Miclăuş răscoli cu vechea voluptate înviată maldărul de reviste şi cărţi. Mirosul de hîrtie uscată, fărîmicioasă îi dădea o ameţeală ciudată şi dulce.

Papanaş se alinta, torcînd şi frecîndu-se de mîna lui Sergiu, ridicînd ochii gălbui şi întrebători.

— Ksss ! Ksss ! strănută comic.

Strănută, îşi spălă nervos botul cu laba, se repezi după o gînganie ieşită de sub hîrtii şi îndată mistuindu-se îndărăt.

Sergiu Miclăuş răsfoia un album cu foile albastre, roz, violete, verzui : versuri de Lamartine şi Musset, maxime despre amiciţie şi sentimente, un început de memorial zilnic al elevei de pension din anul 1900. Citi cîteva rînduri : „Astăzi m-am împăcat cu Lisetta. După ora de germană — nici nu ieşise *Fräulein* [1] Weber din clasă. M-am dus la Lisetta şi am îmbrăţişat-o. Am izbucnit amîndouă în plîns. Ce prostie toată cearta noastră ! Toată după-amiaza am stat amîndouă pe banca de sub castan şi ne-am mărturisit ce am simţit în aceste trei zile cît ne-am ocolit privirile." Reflecţii asupra lecturilor. Naive şi de o gravitate înduioşătoare. Un monolog interior. Impresii dintr-o vacanţă de Paşti... Sergiu Miclăuş avu sentimentul că săvîrşeşte o profanare. Prinse la loc încuietoarea de metal galben şi coclit. Se hotărî să adune toate aceste nimicuri pioase, să le închidă într-un dulap ca într-o discretă capelă, atunci cînd vor fi în casa lor : a lui şi a Ginei.

Pînă atunci puse la adăpost albumul în sipetul cu haine şi fotografii, coborî scara, făcînd loc pisicului să treacă înainte.

Îşi scutură hainele, părul şi palmele în săliţa îngustă, cum făcea şi altădată ca să şteargă urmele explorărilor neîngăduite ; se pregăti să intre în sufragerie cu un suspin. Îl aştepta şi aci o întîlnire grea. Cei trei copii cu care a crescut împreună. Acea soră necunoscută a Sandei Dobrotescu, zugrăvită în termeni prea puţin cuviincioşi de Matei : „Un fel de madamă, că nu-i pot spune cucoană"...

Înainte de a deschide uşa, ascultă cu urechea atentă. Se auzea numai clinchenitul surd al linguriţelor. Nici un

[1] Domnişoara (germ.).

glas. Sergiu Miclăuş deduse cu uşurare că nu se aflau înăuntru decît copiii şi că întîlnirea se va petrece astfel fără martori. Totuşi, îşi posomorî o figură de circumstanţă. Îl indignă această ipocrizie. N-ar fi avut nevoie de dînsa. N-a rămas nepăsător la moartea Sandei Dobrotescu : nu e un ingrat, nici un om cu inima uscată. În amestecul de simţăminte contradictorii cîte l-au frămîntat de la primirea telegramei, a predominat o sinceră şi omenească mîhnire, cu deosebire după sfertul de ceas de astă-noapte, cînd s-a aflat în singurătate, faţă în faţă cu moarta. De ce atunci preocuparea de a exterioriza într-un anumit chip, convenţional şi exagerat, o copleşitoare durere? De ce a pierdut omul chiar înaintea morţii simplitatea sentimentelor, cedînd ispitei de a le cabotiniza? Aceste judecăţi scîrbite nu l-au oprit să păşească pragul cu o înfăţişare neconsolată. Tustrei orfanii s-au ridicat ca la un singur semn, s-au consultat din privire, au împins scaunele şi au înconjurat masa să-i iasă înainte. Aveau pleoapele roşii şi inflamate de plîns ; straiele, negre. Sergiu Miclăuş i-a strîns la piept pe rînd, i-a sărutat pe frunte, le-a dezmierdat în neştire umerii şi obrazul, le-a rostit începuturi de cuvinte fără înţeles şi fără sfîrşit.

Teofana îşi dădu în lături de pe ochi o şuviţă incoloră de păr, voi să se stăpînească, izbucni în plîns, îşi ascunse obrazul în palme.

— Fii cuminte, Fana, cuminte... Ce însemnează aceasta? murmură Sergiu, purtînd-o spre scaun, cu braţul încins în jurul mijlocului. Altfel mă superi... adăugă stupid, mirîndu-se singur de nerozia argumentului.

— Aşa face de două zile... rosti un glas necunoscut şi răguşit la spatele lui Sergiu Miclăuş. Pune şi dumneata un cuvînt să isprăvească. Durere, durere, dar trebuie să-şi cruţe sănătatea... Are paisp'ce pe cincisp'ce ani acuma, mai-mai domnişoară, şi uite cum se prezantează...

Sergiu Miclăuş se întoarse, cu mîna pe umărul Teofanei. Recunoscu făptura descrisă de Matei. Într-adevăr, o persoană foarte vulgară, grasă, ochioasă, sprincenată şi mustăcioasă, cu rotunjimile revărsate într-un tricou negru spălăcit de lînă. Ceilalţi doi copii se răsuciseră şi dînşii, cu faţa spre mătuşa pînă atunci ignorată de familie. Iar din privirea lor, ostilă, stînjenită şi umilă, se ghicea că o

socotesc o intrusă care-şi luase drepturi dezaprobate de toţi.

Femeia înaintă trecînd dintr-o mînă în cealaltă o verigă imensă de chei. Întinse palma scurtă şi grăsună ca o pituşcă:

— Mă recomandez madam Anica Stoian, sora decedatei. Ştiu că n-ai auzit încă de mine, dar sper că veţi auzi mai des pe viitor!

Sergiu Miclăuş şovăi înainte de a apropia buzele de dosul mîinii. Atinse în silă pieliţa grunţuroasă. Mîna mirosea a săpun de Marsilia.

Doamna Anica Stoian rosti:

— Mersi. Nu vă deranjaţi.

Apoi se aşeză pe o margine de scaun, cu cheile în poală. Îl cercetă cu privirea încordată, direct, ca pe un obiect neînsufleţit. Rezultatul examinării păru că a satisfăcut-o pe deplin. Spuse fără înconjur:

— Mă mulţumeşte că nu arăţi cum te-au zugrăvit alţii. Luasem informaţiile mele şi mi s-au spus lucruri aşa şi aşa... Văd că m-au înşelat. Eu cîntăresc omul dintr-o singură ochire. Îmi ajunge. Tot ce-am auzit cade de la inima mea, uite-aşa!

Ca să arate cum cad de la inima sa cele auzite, madam Anica Stoian ridică între două degete cheile din poală pînă la înălţimea capului şi le dădu drumul la loc, în culcuş.

Cei trei copii oftară pe rînd, cu lacrimile în ochi. Se vedea limpede că într-acea clipă, mai mult decît durerea unor orfani de mamă, îi apăsa această prezenţă în casă. Madam Anica Stoian făcu gura pungă, într-un surîs oţeţit, dovedind o foarte precisă intuiţie a situaţiei sale de oaspe nepoftit. Roti ochii asupra copiilor în straie cernite, rînduiţi la masă, după înălţime, drepţi, cuminţi şi din nou stăpîni pe sine, cu o rigiditate precoce, aşa cum îi crescuse Sanda Dobrotescu.

Îndepărtînd scaunul ca să-şi poată lărgi picioarele groase, apelă la arbitrajul noului-venit:

— Spune şi dumneata, domnule Sergiule... Una ca asta se face? Ai observat cu ce ochi se uită la mine, mătuşa lor, sora mamei lor?... S-ar zice că sînt o străină. Şi pentru ce aceasta, mă întreb? Fiindcă am rămas o femeie

nevoiaşă, măritată cu un om care-şi cîştigă pîinea cinstit, ţinînd o mică dugheană şi locandă... Sărăcia nu-i ruşine, necum sărăcia unei surori, care a tăcut şi s-a păstrat la locul ei cînd a văzut că soru-sa se înalţă şi merge la mărire. Trebuie să ştii şi 'mneata şi copiii aceştia că Alisandra, dacă a ajuns unde a ajuns, se datoreşte în parte şi nouă, oameni nevoiaşi şi cu puţină ştiinţă de carte... Aceasta ca să fim înţeleşi de la început şi să înlăturăm spusele altora şi nedumeririle pe care le văd în jurul meu de cînd am păşit pragul casei... Nu te uita la mine, Fănuţo, că aşa este !...

Teofana, strîngînd în pumni batista udă cu chenar negru, se sili să pară nepăsătoare :

— Nu mă uit de loc, tanti Annie. Înţeleg foarte bine...

Sora moartei strînse din umerii bine căptuşiţi cu un strat de grăsime :

— Tanti Annie ?... Spune-mi tanti Anica ori mătuşa Anica... Nici eu, nici biata maică-ta n-am fost crescute cu farafastîcuri. I-au venit acestea mai tîrziu. Am fost nişte sărmane fete de uşier la un oarecare trebunal.

Privi pe rînd la Teofana şi la Sergiu, încruntînd sprincenele îmbinate, parcă i-ar fi găsit întrucîtva vinovaţi şi responsabili de această umilă origine. Ochii foarte negri şi lucioşi căpătau un uşor strabism cînd se fixau încordaţi într-un singur loc.

Madam Anica Stoian apucă de pe masă sticla de rom, îşi turnă o jumătate de păhărel, îl dădu pe gît şi plescăi din limbă. Sergiu înţelese după aceste zgomotoase manifestări că nu e la primul păhărel. Femeia urmă cu un surîs crud, satisfăcută de oroarea din ochii copiilor :

— Da, da ! Nu vă uitaţi cu scîrbă... E bine să ştiţi că bunicul vostru a fost un uşier de trebunal, din cei care primesc bacşişuri şi fumează capete de ţigări lepădate de domnii advocaţi. Meritul Alisandrei a fost cu atît mai mare. Nu-i ruşine, e mîndrie ! Eu n-am avut dar la carte. Însă m-am măritat de tînără şi am făcut o partidă destul de bună pentru puterile noastre... M-am învrednicit s-o ajut pe Lisandra să meargă mai departe la învăţătură, ca o soră mezină ce-mi era. A învăţat, a fost silitoare şi cuminte, şi-a păstrat ambiţul, a ajuns la universitate, s-a ridicat sus... Am înţeles că nu-i plăcea să mă bag în sufletul

ei. Nu m-am băgat. Am rămas la sărăcia şi prostia noastră. Am stat la o parte, la tejghea, servind fără ruşine muşteriii, şi m-am bucurat din depărtare de mărirea sa... Aceasta nu m-a putut opri să-mi fac datoria de soră cînd am ştiut-o întinsă în sicriu. Am luat trenul şi am venit. Văd că nu se află o mînă de femeie să ţină frînele casei. Le-am luat eu! Sună cheile pe verigă, simbolul acestor frîne. Le-am luat şi bine am făcut... Am pus ordine. Cînd se află un mort în casă, slugile şi străinii atîta aşteaptă. Dau vraişte prin cămări şi dulapuri. Cu mine asta nu merge. Ţi le-am spus şi dumitale, domnule Sergiule, ca să nu te mire de unde şi de ce am răsărit eu într-o casă unde nu-i fi auzit despre mine... Te-am văzut că te urci în pod. Bine! Îi fi avînd şi 'mneata lucrurile 'mnitale, fiindcă această casă, după cît am aflat, a fost mai întîi a mamei dumitale. Dar, fără supărare, ţin să-ţi spun că atunci cînd s-a dat Matei jos l-am controlat. Slugă veche! Asta nu le împiedică să fie cîteodată şi hoţi vechi, care înşală încrederea stăpînilor...

— Doamnă, protestă Sergiu Miclăuş, îmi pare rău că aţi putut pune măcar o clipă la bănuială credinţa unui om care de mai bine de douăzeci şi cinci de ani...

Madam Anica Stoian sună cheile ca un clopoţel, întrerupînd cu autoritate cuvîntul vorbitorului:

— Mă rog, nu-i chestia de supărare şi de părere de rău. Aşa-mi văd eu datoriile de soră a moartei. După înmormîntare îmi iau catrafusele şi plec de unde am venit, la locanda şi muşteriii noştri, dacă mi se dă a înţelege că nu se mai arată nevoie de mine şi dacă nu le place acestor nepoţi mutra mea... Tot fără supărare şi fără părere de rău. Sperez că măcar dumneata m-ai priceput.

Sergiu Miclăuş îngăimă o vagă aprobare. Încă nu se dezmeticise după această nouă şi neaşteptată apariţie. Simţea copiii jigniţi de brutalitatea femeii sprincenate şi ochioase, care nu avea nimic în înfăţişarea ei din purtarea „decedatei" sale surori. Întrezări mai lămurit o realitate expiatorie. Sanda Dobrotescu îşi durase o existenţă artificială, o impusese şi celor din juru-i; încă nu intrase în mormînt, şi tot edificul precar se năruia. Ce urmă putea să lase în sufletul copiilor o asemenea invazie a unui element orb, distrugînd micul şi convenţionalul lor univers?

Madam Anica Stoian îşi aminti datoriile de amfitrioană ad-interim. Se descleştă de pe scaun, înfigînd veriga cheilor în cingătoare.

— Eu stau şi vorbesc, şi nu te-am întrebat ce obişnuieşti dumneata... Cafea cu lapte ? Ceai ?

— Nimic, doamnă. A avut grijă Matei să-mi aducă dis-de-dimineaţă cafea neagră.

Madam Anica Stoian clătină cheile :

— Asta-i altceva. Ştiu, fiindcă a trecut jupînul Matei pe la vama mea mai întîi, pe aici, pe la chei. Dar cafeaua-i cafea, şi gustarea de dimineaţă îi altceva. Trebuie să iei un ceai. Nu le da exemplu rău nepoţilor acestora ai mei, care, precum vezi, numai au linciurit linguriţele în ceşti... Uită-te, rogu-te, la dînşii !... Care de care mai pirpiriu şi mai gălbejit. La ce să mai agoniseşti bani şi să te chinui, nu zău, dacă te răsplăteşte Dumnezeu cu nişte sfrijituri de ploduri să-i culce suflarea de vînt ? Aş dori să ţi-i pot arăta pe ai mei, domnule Sergiule... Se adresă celor trei nepoţi, cu o nemărginită milă : Pe verişorii voştri să-i vedeţi şi să luaţi exemplu de la dînşii ! Crescuţi fără guvernantă... Cei mari, la meserie. Cei mai mărunţi, la tejghea şi la bucătărie, cot la cot cu mine... Nu ştiu ce-i moftul. Făcînd deosebire între nepoţii vrednici de milă şi între Sergiu, pe care se vedea că altfel îl preţuia, îl luă sub binevoitoarea sa ocrotire : Aşadară, aşteptaţi să vă preparez un ceai, domnule Sergiule. Un ceai cu rom mai din plin drege după drum lung şi după o noapte pierdută. Aduc şi pîine prăjită cu unt ; dă-le o lecţie, rogu-te.

Cînd a ieşit pe uşă, copiii au strîns instinctiv scaunele în jurul lui Sergiu.

Erau într-adevăr slabi, cartilaginoşi, fără sînge în obraz ; după chipul şi asemănarea Sandei Dobrotescu. Teofana se deşirase, încă mai urîţită în epoca ingrată a pubertăţii. Lui Dudu îi mai crescuseră încă urechile, depărtate de ţeasta capului, transparente şi prea mari, ca două torţi. Numai Săndel aducea îndepărtat cu figura lui Leon Dobrotescu din necunoscuta fotografie a tinereţii. Bubuliţele roşii de pe frunte dovedeau însă acelaşi sînge comun, strepezit şi împuţinat de vlagă.

Teofana despături batista udă de lacrămi, o mototoli la loc în jurul degetelor, rosti fără să ridice ochii :

— Nu e aşa că nu-i adevărat ? Nu se poate să fie adevărat...

— Ce anume, Fana ? o întrebă Sergiu cu blîndeţe, netezindu-i părul moale şi rar, cînepiu.

Teofana înălţă ochii turburi, pleoapele roşii ; toată figura exprimă o implorare dureroasă :

— Spune-ne că nu poate să fie sora lui *maman*, nu e aşa, Sergiu ?... Te aşteptam... Numai tu poţi să ne scapi de această femeie străină... Tati nici nu vrea să iasă din birou... Ne-a lăsat pe mîna ei... *M-lle* Riche, guvernanta cea nouă, s-a închis şi dînsa în odaie... I-a luat femeia aceasta cheile, i-a scotocit în lucruri. Nu ştiu ce se întîmplă cu noi, Sergiule... Ai auzit cum vorbeşte ? Ai văzut cum ne tratează ?... Şi sărmana *maman* !... Stă singură. Nici nu ne lasă să intrăm la dînsa. Pretinde că nu-i locul copiilor... Ai văzut cum bea rom ? Trei pahare a băut în faţa noastră... Nu e aşa că nu poate să fie adevărat ?...

— Ba e foarte adevărat, Gina dragă! Tot ce poate să fie mai adevărat...

Tanti Catriona se opri cu braţul încărcat de liliac alb. Căuta vasul potrivit cu o concentrare pătrunsă de gravitatea funcţiunii sale pe pămînt. De cîte ori i se părea că a dat greş în astfel de alegeri nu-şi mai găsea loc. Se ridica de la mijlocul mesei, zvîrlind şervetul şi înverşunîndu-se să repare neiertata eroare. O nemulţumeau atunci ştirile gazetelor, vremea de afară, competinţa culinară a Reveicăi. Pînă ce o fericită inspiraţie îi lua povara de pe inimă. Şi îndată totul devenea din nou luminos şi încîntător, ferit de vulgara realitate în a cărei robie tiranică trăieşte restul umanităţii.

Îşi înclină pe spate capul cuprins în capsula străvezie a bonetei de muselină albastră cu tiv de dantelă pală, făcu doi paşi îndărăt, pe tocurile exagerat de înalte, micşoră privirea printre gene.

Gina ştia că e de prisos s-o întrerupă acum şi s-o întrebe ce e adevărat, tot ce poate să fie mai adevărat.

Aşteptă cu un surîs drăgăstos şi admirativ să vadă ce nouă modificare în orînduieli mai poate născoci nesecătuita fantezie a tantii Catriona. Ghemuită pe un taburel de catifea portocalie, în pijamaua de o graţioasă absurditate în colorit şi croială, cu braţele împresurate cerc în jurul picioarelor îndoite şi cu obrazul culcat pe un genunchi, părea că face şi dînsa parte din mobilierul minuscul şi fantast al încăperii.

Urmărind cu ochii nehotărîrea tantii Catriona, paria cu ea însăși, copilărește: „Dacă mută vaza de porțelan verde de pe pian pe mesuța cea joasă din mijloc, atunci toate au să se petreacă așa cum doresc eu... Simplu, repede, fără nici o piedică... Înseamnă că Gigi mă iubește îndestul pentru a se mulțumi cu ce-i pot aduce eu"...

Poate Gina trișa puțin cu acest pariu. Căci îndată prinse a privi stăruitor spre mesuța rotundă, ca să-i sugereze tantii Catriona alegerea atît de decisivă pentru viitorul său destin.

Inima începu să-i ticăie zvîcnit cînd o văzu înălțîndu-se în vîrful pantofilor și așezînd crenguțele de liliac fără să mute vasul din loc. S-a sfîrșit! Ce naivitate, ce imprudență, ce provocare vinovată a ursitelor, să-și joace în asemenea puerile rămășaguri un sentiment cu totul mai adînc, poate întreaga ei viață!

Gina simți lacrimi în ochi. Își netezi cu degetul genele lungi și ude. Deodată sări în sus, bătînd din palme, cu o frenezie care-i dezgoli din pijamaua învîltorată un sîn mic, dur și insolent.

Tanti Catriona strămutase florile cu de la sine voință. Le resfiră în vasul verde, cu o precisă mînă de florăreasă pavoazîndu-și vitrina. Trase imperceptibil mesuța în lături, atît cît trebuia ca liliacul alb să lumineze toată încăperea. Gina o cuprinse cu amîndouă brațele de gît, o sărută pe obraji, o tîrî în cîțiva pași de dans, șerpuind ca un demon în spațiul îngust. Cînd s-a liniștit, tanti Catriona o privi mirată, zîmbind și trăgîndu-i pudic flamura pijamalei pe sîn.

— Ce e cu tine, Gina? De astăzi-dimineață de două ori ai plîns fără motiv, acum văd că ești dispusă să dansezi un *french-cancan* tot fără motiv... Așa te-i fi purtînd tu la școală?... Le plîng pe sărmanele eleve!...

Gina se bosumflă alintată:

— Pahdon! Opinia fohuhilor didactice a recunoscut unanim că sînt o profesorică ideală. Pot phezenta documente. Copie de pe registrul de inspecții... Acum și aci sînt altceva, tanti Catriona... Mai bine stai alături de mine. Spune-mi: ce este foahte adevărat, tot ce poate să fie mai adevărat?...

Îi făcea loc pe divanul scurt şi strîmt, acoperit de şalul turcesc, care odată slujise de fundal pentru un portret celebru al primei-balerine de operă imperială, Catriona Catriowina... Se cuibări între perne şi pufuri. Scobi alături alt cuibar, moale şi primitor. Tanti Catriona nu se îndură însă să renunţe la tabieturile sale.

— Aşteaptă mai întîi să-mi aduc tot tacîmul de cafea. Vom vorbi. Ţin chiar să vorbim foarte serios, Gina, Ginoşca...

— Şi eu, şi eu! se grăbi să aprobe Gina Alimănescu. Mai avem o ohă. Într-o ohă trebuie să fiu gata... Gata: fard, baie; îmbrăcată şi împopoţonată.

Cu toate intenţiile de gravă discuţie, în care nici ea nu prea avea totală încredere, tanti Catriona izbucni în tril uşor de rîs, ca o cascadă de perle rostogolite într-o cupă de cristal. Rîsul îi dezveli dantura nefiresc de intactă. Dinţi albi, mărunţi şi regulaţi de copil — alt miracol capricios al naturii.

— Tu, şi fardată? Tu, şi împopoţonată, Gina? Nici nu ţi-ar sta bine! Cunoaştem. În ultimele zece minute ai să le dai toate peste cap, trecîndu-ţi roşul pe buze la portiţă, din mers...

— ...şi după mine, rămînîndu-ţi ţie de sthîns şi de dereticat o ohă, tanti Catriona. Ştiu! Recunosc! Ertahe! Graţie!... Cu palmele împreunate, Gina parodie şăgalnic gestul deznădăjduit de implorare al sclavelor osîndite la cnut. În chip de dezvinovăţire, adăugă: Dah cine m-a crescut oare aşa, răsfăţată şi dezordonată?... Thebuie să împărţim vina în două...

Tanti Catriona îşi aşezase pe o masă scundă tava de alamă cu tot tacîmul pentru cafea. Rămase cu cutia de chibrituri într-o mînă şi cu beţigaşul în cealaltă, privind-o mai pătrunzător de cum îi era în fire.

Gina nu putu suporta mustrarea aceasta tăcută.

Vorbi repede, cu obrazul dintr-o dată serios şi trist:

— Iartă-mă. De data aceasta te hog cu adevărat: iartă-mă! Am glumit. Ştiu la ce te gîndeşti, tanti Catriona. Niciodată nu mi-a dat prin minte să arunc vina pe altcineva... Din nefericire phostiile mele au fost numai ale mele. Eu am suferit penthu ele şi le-am plătit scump... Prea scump, tanti Catriona...

— Tocmai, copilo. E vorba să nu le mai plătești a doua oară... Și să-ți amintești că n-ai suferit pentru ele numai tu... Nu e o imputare, Gina. Nu știu de ce, mi-am adus deodată aminte că pe divanul acesta unde stai acum ai plîns atîtea zile și nopți, cu ochii în perne... Asemenea zile și nopți nu trebuie să se mai întoarcă. Nici pentru tine, nici pentru mine...

Tanti Catriona aprinse chibritul, dădu foc spirtului și păru absorbită numai de priveliștea flacării viorii.

Înfășurată în chimonoul de mătase neagră și densă ca pielea, femeia fără vîrstă, mică și zveltă, cu părul alb ascuns în capsula bonetei, cu obrazul neted, cu ochii de acuarelă verde și extraordinar de transparentă, cu dinții nealterați, arăta ca o soră a Ginei, abia ceva mai înaintată în ani. Două copile jucîndu-se de-a oamenii mari în lipsa părinților.

Numai de foarte aproape se deslușea painjenișul fin de cute în jurul pleoapelor, în jurul buzelor, cînd fosta primă-balerină de operă imperială se întîmpla să rămînă imobilă și preocupată ca acum.

De îndată ce începea să vorbească și să rîdă, figura animată nu se mai deosebea de a oricărei femei tinere, de obrazul unei fetișcane ca Gina. Atît doar că pe dînsa n-o atingea soarele în viața claustrată din casa-i muzeu, pe cînd pielița Ginei, bronzată și mată, părea după o mereu înnoită cură solară.

Gina se mișcă.

Voi să rostească întrebarea care-i ardea buzele. Făcu un gest de neputință. Se strînse scuturată de un fior între pernele calde. Îi pierise curajul, vioiciunea, sclipirea jucăușă din ochii verzi cu luciri aurii.

În neștire își cercetă degetele, unghiile...

Își aduse aminte cît de grăbit și cu ce adorabilă spaimă i-a smuls astă-noapte mîna Sergiu, Gigi, să vadă dacă nu poartă cumva verighetă...

Zîmbetul se estompă foarte îndepărtat, melancolic ca surîsul pierdut al logodnicelor de marinari, sus, pe faleza înaltă a oceanului, cînd nava s-a topit în ceață, mai pare din cînd în cînd o nălucă, un miragiu rău prevestitor, spectrul unei nävi de mult înecate.

Tot ce se arătase Ginei simplu, rapid, firesc, scutit de orice obstacol era acum încărcat de amenințări. Împresurat de umbre, de duhuri dușmane, de avertismente spăimoase ca semnele morții.

Închise ochii ca să cheme într-ajutor imaginea lui Sergiu, senzația brațului tare de sprijin și de apărare, cînd a cuprins-o la pieptul voinic.

Tanti Catriona înregistră sfîrșeala de pe obrazul Ginei, cearcănul adîncit deodată sub genele lungi, căderea aceasta de pasăre rănită, cu gîtul moale și frînt.

Regretă cuvintele rostite. Nu-i reușeau ei niciodată discuțiile grave ! Se miră că a putut fi atît de lipsită de tact și delicatețe. Își spuse că e o bătrînă uscată, răutăcioasă, cobitoare, o adevărată cumătră aspidă și moralistă din repertoriul clasic. Schimbă privirea, să nu i-o surprindă Gina. Își plimbă ochii îngîndurați la șalurile și la covoarele care tapisau zidurile, la obiectele cunoscute pînă la cel mai neînsemnat amănunt, la crengile de liliac alb cu toată lumina pierdută sub o ploaie de leșie, sub o ninsoare de cenușă.

De pretutindeni se retrăsese intimitatea caldă, siguranța adăpostului încîntător și inexpugnabil, ferecat cu șapte zăvoare bîntuirilor dinafară.

Camera era cu puțin mai largă decît iatacul Ginei. N-avea o destinație precisă. O dată pe lună ținea locul unui salon de primire, cînd venea s-o viziteze în după-amiaza de duminecă, singurul cunoscut din București al fostei prime-balerine de operă imperială. Încolo, devenea pe rînd cabinet de lectură, sală de muzică, iarna seră de flori, după cum dispuneau capriciile unei stăpîne cu nestatornicia condamnată să se exercite pe un domeniu limitat la două sute de metri pătrați.

Acum era transformată în provizorie cabină de costumat. Cele două geamantane enorme aduse de Gina se aflau desfăcute lîngă o ușă, împiedicînd trecerea. Scosese ea rochiile, le vînturase în aer, le pipăise cu plăcerea unei vechi și pătimașe cumpărătoare, le încercase în fața oglinzii, le călcase, le atîrnase pe umeri în cuiere. Pregătise la îndemînă toate sculele și dresurile feminine de înfrumusețare, deși știa că vor fi prea puțin folosite de Gina. Chibzuise din vreme ce brățară, ce inele, ce coliere s-ar potrivi la

fiecare rochie, răscolind în scrinul ei secret de juvaeruri. Surpriza o păstra pentru ultima clipă. Cutioarele capitonate de pluş aşteptau sub un ziar aruncat ca din întîmplare.

Toate acestea i-au dat de lucru, din zori, înainte de a se mişca ţipenie pe stradă. Le-a pus la cale într-o delicioasă înfrigurare. Se regăsea. Un an întreg tînjise în lipsa Ginei. Întoarcerea ei o înviase din torpoare. O bucura ca un epocal eveniment în singurătatea deşartă de evenimente, şi o bucura mai ales fiindcă Gina îi venise din nou voioasă şi vindecată la suflet, reintrată în adevărata ei fire, copilăroasă şi zvăpăiată : trîntind uşi ; uitînd robinete deschise ; răsturnînd etajera de cărţi în mijlocul covorului ca să caute un signet pe care-l făcuse cadou unei prietene cu un an în urmă.

Aşa-i lăsase impresia astă-noapte, înainte de a o trimite cu sila la culcare. Şi după ce a rămas cu lumina stinsă, se răsucise îndelungă vreme în pat, durînd planuri cum s-o aducă iarăşi lîngă dînsa pentru totdeauna, de vreme ce toate s-au sfîrşit. Nimic n-o mai silea să pribegească în celălalt capăt de ţară, printre străini. Locul ei era aci, în fantasmagorica lor locuinţă, atît de deosebită de a celorlalţi oameni grosolani şi de o respingătoare idolatrie numai a utilităţilor practice, urîcioase, nesăţioase, triviale.

Iar acum purtarea Ginei o nelinişti. Îi dovedea că se înşelase.

Într-un singur ceas trecuse de la izbucniri de lacrimi la izbucniri de înveselire nervoasă. Rostise cu sfială cîteva enigmatice aluzii la mai enigmatice proiecte, pipăind fără îndoială calea unei mărturisiri. Înfăţişarea aceasta, cu gîtul căzut moale în piept, cu obrajii subţi şi cu ofilirea bruscă de sub ochi, o alarma fiindcă încheia un lanţ de simptome prea bine categorisite. Se temea să le pătrundă înţelesul. Din nou i-o fura lumea cea sălbatică şi fără milă a căpcăunilor. Cum de n-a învăţat încă mica ei Gină că amîndouă sînt prea fragile pentru a rezista la viaţa croită pe altă măsură, pentru făpturi necioplite şi ciolănoase, cu alte puteri ?

Cînd era şcolăriţă, chiar dînsa singură părea a fi presimţit că lumea aceasta nu e a lor.

Se afla aci, în aceeaşi încăpere, pe acelaşi divan, cu un atlas mare deschis pe genunchi.

Un atlas istoric, cu hărţi vechi din alte timpuri ; caricaturile strîmbe şi neisprăvite ale hărţilor din vremile de faţă. Se oprise arătînd cu degetul o pată albă.

— Tanti Catriona, te hog citeşte ce scrie colea...

Ea citi cuvintele străine, într-o limbă neînţeleasă pentru o fostă dansatoare cu altfel de lecturi :

— *„Hic sunt leones !"*

Strînsese din umeri, nelămurită :

— Şi ce însemnează aceasta, Gina ? Ce vrei să spui ?... Ştii că n-am învăţat latineşte... Pot să te ajut la lecţiile de nemţeşte, de franţuzeşte, de italieneşte, de engleză... Aşa, după ureche cum le cunoaşte o ignorantă ca mine, care a învăţat viaţa cutreierînd lumea. Te-aş mai putea ajuta de-ai mai avea nevoie la rusească, la spaniolă... Cît despre latineasca ta, latinească ori chinezească, pentru mine totuna înseamnă...

Gina o lăsase să termine, zîmbind şireată. Işi astupase urechiuşele cu amîndouă mîinile într-un gest comic. Cînd a sfîrşit, rostise cu oarecare vanitate, fiindcă se dovedea măcar pe un tărîm superioară tantii Catriona :

— Ajunge, tanti ! Nu-i vohba să mă ajuţi. Să-ţi spun eu ce înseamnă. *Hic sunt leones :* aci sînt lei.

— Şi ce-i cu asta ?

Gina îşi luă un aer savant, imitînd poate vreo profesoară pedantă de pe catedră :

— Să-ţi explic eu... Aşa scriau cărturahii cei vechi pe hărţile pămîntului unde încă nu străbătuse picioh de om. Acolo sînt lei. Adică acolo începe primejdia. Uite, citeşte ! Aci : *Hic sunt leones.* Şi dincoace... Un sfert din hărţi... Şi mă gîndeam, tanti Catriona, că aşa trăim şi noi, în casa noastră. Aşa trăieşti tu mai ales... Pahcă ţi-e frică de lumea cea dinafahă, cum se temeau călătohii cei vechi de atîtea ţări din Asia şi Africa, ba chiar din Europa, din Husia, unde ai stat atîta vreme. *Hic sunt leones !* Se află lei în Husia ? Nu prea cred. [...]

— Ai început să te saturi de casa noastră, Gina ? Te plictiseşti cu mine ? Doreşti altceva ?

— Nu, tanti Catriona. Mi-a venit aşa, o phostie.

Dar gîndul lucra mai departe. Gina rămăsese cu atlasul pe genunchi, cu ochii la harta cu pete albe: deşerturi şi codri unde se ascund fiarele fioroase.

Abia într-un tîrziu dădu răspunsul aşteptat, recunoscînd:

— Şi eu cred că ai dreptate, tanti Catriona... E atît de bine în lumea noastră, care nu seamănă de loc cu cealaltă! Ce să căutăm noi dincolo, unde sînt leii?...

Atunci aşa îi vorbise Gina ei. Acum fiarele de acolo au muşcat-o, dar tot la ele se întorcea.

Copleşită de întrebări şi de temeri, fosta primă-balerină de operă imperială îmbătrînise straniu în cîteva clipe, ca printr-o magie care şi-a suspendat efectul. Cutele fine s-au adîncit, bărbia s-a ascuţit, buzele şi-au plecat colţurile în jos. Părea o vrăjitoare pitică, distilînd la flacăra viorie un filtru satanic să-i redea tinereţea eternă şi cine ştie ce alte puteri împotriva uriaşilor de afară. Era, însă, numai o bătrînică puţintică la trup şi ingenuă la suflet, neînvăţată cu asemenea griji. Fugise de lumea cruntă a leilor. Se ascunsese la adăpost de necunoscutele primejdii. O urmăreau pînă aci... Şi cum nu se afla pregătită pentru primejdii şi spaime, ele îi scriau pe obraz, cu unghii de fier, printr-un răutăcios sortilegiu, adevărata sa vîrstă.

Nu-şi ierta că a fost o dată uşuratică şi că a lipsit de la datorie, lăsînd-o pe Gina să se avînte singură, zbenguind ca un inocent pui de vietate într-o junglă unde în fiecare tufiş pîndeşte o fiară cu dinţi de os şi în cel de alături o capcană cu dinţi de fier. I s-a întors sîngerată atunci. I-a căzut în braţe. A alintat-o, a legănat-o, i-a adormit durerea şi dezgustul, a vegheat la căpătîiul ei zile şi nopţi; iar fiindcă i s-a părut că depărtarea va desăvîrşi ceea ce poate ea încă n-a izbutit pe deplin, a lăsat-o să plece. Credea că a făcut bine. Toate scrisorile Ginei, pînă la cea din urmă, primită acum două zile, exultau de încredere voioasă în ea însăşi şi în viaţă, de bucuria că se întoarce măcar pentru puţine ceasuri în „casa păpuşilor", cum o numea ea. Ce s-a întîmplat atunci? Ce-a fost cu putinţă să se întîmple numai în două zile?

Culegînd spuma aromată a cafelei cu linguriţa lungă de argint, se căznea să descifreze din priviri furişate un răspuns pe figura Ginei. Şi s-ar fi spus că exista o comunicaţie misterioasă între cele două chipuri. Pe măsură ce

se alina crisparea din obrazul arămiu, dispăreau, netezindu-se, şi cutele de sub boneta albastră cu tiv de dantelă pală. Vrăjitoarea îşi lepăda masca urîtă, străină, mincinoasă : devenea tanti Catriona dintotdeauna.

Gina deschisese ochii. Se uita în gol, surîzîndu-şi gîndurilor.

Mai văzuse fosta primă-balerină acest zîmbet vag, acest extaz de rău augur. În viaţa sa de peregrină, în atmosfera specială a culiselor şi a rampei, unde bărbaţii urmăresc o pradă mai tenaci decît leii şi unde femeile se apără mai viclean şi mai crud decît tigroaicele, nu o dată i-a fost dat să asiste la episoadele acestor peripeţii cu un singur sfîrşit. Ştia ce urmează inevitabil după fiecare fază. Extaz, zîmbet, lacrimi, jurăminte duc la aceeaşi deşteptare amară. Unul din doi rămîne sfîşiat, dacă nu amîndoi.

Întrebă, cu nevinovăţia cea mai desăvîrşită :

— De ce-ai rămas pe gînduri, Gina ? Nu te mai recunosc...

Gina zîmbi în aburul abia vizibil al cafelei. Toate i se arătau iarăşi simple şi ferite de ameninţări. Înlocui răspunsul cu o întrebare :

— Spune dhept, tanti Catriona... Ai iubit vreodată ?

— Mi-am iubit... (cum să vorbesc fără a întrebuinţa o vorbă prea mare pentru micimea mea ?)... mi-am iubit chemarea, arta, Gina dragă... Pentru aceasta am trăit.

— Bine-bine. Ştiu. Dar altceva te-ntheb... Adevărata iubihe. N-ai iubit tu pe nimeni ?

Tanti Catriona recurse la consideraţii de ordin general :

— De aceasta nu-i apărată nici o femeie.

— Şi-ai sufehit ?

— N-aş putea spune, Gino. Eu am fost întotdeauna cam egoistă şi mărginită. Nu mi-am făcut mari iluzii. N-aveam atîta imaginaţie pentru aşa ceva. Încît n-am avut nici deziluzii. În orice caz, mi-am găsit consolare în arta, în meseria mea...

Gina depuse ceaşca de cafea pe farfurioară şi se întinse s-o aşeze pe masa scundă. Rămase aproape de tanti Catriona, prinzîndu-i o mînă şi dezmierdînd-o, cum se juca alintată cînd era mică de tot şi se pregătea să mărturisească o poznă dinainte iertată :

— Tanti Catriona, dah eu dacă n-am nimic să mă consoleze ? Cum să mă absoarbă acordul participiului şi înthebuinţarea lui *si* condiţional ?... Eu n-aş putea iubi aşa... cu jumătăţile şi cu sfehtul, fiindcă n-am în ce mă refugia.

Spre surpriza Ginei, tanti Catriona nu păru speriată de asemenea declaraţii :

— Sînt firi şi firi, Gina ! Pînă la un punct te înţeleg şi îţi dau dreptate. Eu am fost o privilegiată de soartă.

Gina duse la obraz mîna mică şi moale a tantii Catriona, se mîngîie singură cu dosul catifelat al degetelor.

— Am să te hog ceva... murmură fără să ridice privirea şi să-i caute în ochi. Dar să nu spui că nu se poate.

— Bine, Ginoşca. Nu spun că nu se poate.

— După amiază am să mă întohc pentru o oră aci... Aştept pe cineva. Ahe să vină cineva să mă caute... Cineva care mi-e foahte drag. Nu e aşa că ai să-l primeşti în casă ?

Tanti Catriona glumi, ca să-şi ascundă preocuparea mai puţin frivolă :

— Voi pregăti pîine şi sare, Ginoşca. Îi voi ieşi înainte cu tava...

— Nu glumi, tanti Catriona ! E ceva foahte serios.

— Atunci voi fi şi eu foarte serioasă, făgădui tanti Catriona cu resemnare. Deşi aceasta nu mă prea prinde...

— Tocmai. Fii aşa cum eşti tu întotdeauna, te hog, nu prea serioasă, să-l sperii. Şi te mai hog ceva... Se prea poate să vină înaintea mea... Îl primeşti tu, nu ? Îl primeşti şi-l reţii...

— Îl primesc şi-l reţin, Gina... consimţi tanti Catriona, făcîndu-şi socoteală că ar fi cel mai potrivit prilej pentru a cerceta un om şi a citi în el.

— Aşadah, ne-am înţeles... Lasă-mă să te sărut. Am ştiut eu că întotdeauna ai să fii bună cu mine şi înţelegătoahe...

Tanti Catriona îşi lăsă obrajii sărutaţi, şi după arşiţa buzelor, înţelegătoare cum se afla, mai pricepu că acele îmbrăţişări focoase nu erau toate pentru dînsa.

O încercă, prefăcîndu-se că şi-a amintit un amănunt fără însemnătate :

— Gina, e acum rîndul meu să te rog ceva...

— Orice, tanti Catriona. Dohinţa ta e ordin pentru mine...

Lunecase pe o pernă moale la picioarele ei, sprijinindu-şi bărbia pe genunchii tantii Catriona, privind-o de jos în sus. Tanti Catriona îi cuprinse obrajii în palme şi rosti rar, fără să-i scape tresăririle pleoapelor pe măsură ce cuvintele înaintau :

— Anume, voiam să te rog, Gina, să-mi ierţi că am făcut o prostie. Poate că ar fi trebuit să te întreb... Mai tîrziu mi-am dat seama... Am găsit într-un dulap sulul cu desene, cu schiţe... Ştii care... Şi pînza scoasă din ramă... Le-am găsit din întîmplare astă-iarnă... Fără să cuget prea mult, le-am aruncat în foc, aşa cum erau... Cred că am procedat bine...

— Da, tanti Catriona... şopti Gina cu tot sîngele golit din obraz, cu glasul sfîrşit. Ai procedat bine... bine... bine...

Închisese ochii. Tanti Catriona îi susţinea capul mic în palmele ei mici. Îşi simţea privirea împîclită de lacrimi. Ce a făcut viaţa din Gina ei ? Ce voia să mai facă, nesăţioasa ?

Cu pleoapele strînse, Gina nu putea să-şi alunge sarabanda priveliştilor care se desprindeau cu o crudă vivacitate din ceaţa adormită de amintiri, ca să se ceară încă o dată trăite. Atelierul cu peretele de sticlă. Scoarţele vechi. Armele şi icoanele. Şevaletul cu pînza neisprăvită... Schiţele în cărbune, în sanghină, în tuş, în acuarelă. Chipul ei în zece, în douăzeci de exemplare, răvăşit în toate ungherele, prins în piuneze peste alte cartoane şi chipuri... Şi seara de iarnă cu cea dintîi ninsoare. Trecătorii voioşi, întinzînd mîna să primească fulgii, bucurîndu-se copilăreşte, apostrofîndu-se sonor într-o prietenoasă fericire generală... Ea — mică, aşteptînd lîngă felinar. Tropăind în zăpada proaspătă, să-şi dezmorţească picioarele. Oferind genele fulgilor moi. Cum a tresărit cînd s-a apropiat el ! Venea exact de unde nu-l aştepta să vină. S-a repezit deschizînd amîndouă mîinile să-l primească, aşa cum era întîlnirea lor întotdeauna. El şi-a păstrat mîinile în buzunări... Ce-a fost ? Cum s-a petrecut ?... În lanţul imaginilor se rupe un gol... Îl vede numai plecînd, cum i-a întors spatele atunci. Depărtîndu-se şi lăsînd-o singură în ninsoare, cu braţele căzute de-a lungul trupului. Se depărta topindu-se în fulgii jucăuşi, iar ninsoarea îi astupa urmele paşilor pînă ce n-a mai rămas nimic, nimic, nici o urmă... O fată rezemată de un

stîlp de felinar... Şi trecătorii cu glasurile lor sonore, neobişnuite, înviorate de cea dintîi ninsoare a iernii. O fată rezemată de un stîlp de felinar, sub joaca feerică a fulgilor, pătrunsă deodată de tot frigul lumii.

Tanti Catriona o ridică uşor:

— E tîrziu, Gina. Mai ai numai douăzeci de minute.

Gina se împleticea. Îşi trecu mîna pe pleoape, ca şi cum ar fi ajuns această atingere materială ca să risipească vedeniile dinăuntru, pe care nimic nu le putea şterge; le credea cîteodată moarte, şi din moarte înviau.

Tanti Catriona întrebă cu o mirare exagerată, oprindu-se în faţa celor două geamantane enorme:

— De unde ai găsit tu coşciugele acestea, Gino? Sper că nu sînt ale tale...

— Nici nu sînt, tanti. Mi le-a împhumutat directoarea mea, care ahe un metru optzeci... Sînt pe măsura ei, dah mi le-a oferit ca să nu-mi şifonez phea mult rochiile...

— Şi poşeta tot ea ţi-a împrumutat-o? Să nu-mi spui asta, că n-am să te cred!

— Poşeta, nu! E a mea... Măhtuhisesc.

— Bagă de seamă, Gino! o ameninţă tanti Catriona. Observ că de cînd ai plecat ai început să te depărtezi de la pactul nostru. Ce e pasiunea aceasta nouă pentru lucruri gigante?... Nu vezi că nu mai încăpem în casă de ele? Aceasta numeşti tu geamantan? E coşciug, şi nu altceva!... Pot să încerc, ca să-ţi dovedesc, dacă nu eşti convinsă.

Spunînd, tanti Catriona îşi înfăşură chimonoul în jurul picioarelor, păşi în geamantan, îngenunche, se culcă înăuntru şi trase capacul deasupra. Mai era loc şi pentru Gina.

— N-am dreptate? Pretinzi şi acum că n-am dreptate? întrebă cu un surîs în silă, ieşind din geamantan, cu sentimentul penibil al clovnilor bătrîni cînd se căznesc să facă o glumă de care nu mai rîde nimeni.

Gina zîmbi caritabil. Cînd era copilă mică, mică de tot, cu asemenea ghiduşii încerca tanti Catriona să-i abată gîndurile în altă parte după copilăreştile ei mîhniri şi plînsete. Atunci izbucnea în rîs printre lacrimi. Dar acum Gina nu mai era aceeaşi. Iar tanti Catriona jucase rolul de paiaţă fără nici o convingere. Astfel, amîndouă şi-au dat seama că în fermecătoarea lor viaţă împreună s-a căscat

o lume nouă şi duşmană, un deşert amenințător: *Hic sunt leones.*

— Ce bună eşti tu... murmură Gina cu remuşcare. Şi ce ingbată sînt eu pe lîngă tine!

Tanti Catriona îi puse ceasul sub ochi:

— Lasă bunătatea mea şi ingratitudinea ta! Intră deocamdată în baie. Mai ai numai un sfert de oră.

Închise uşa după dînsa cu o energie teribilă.

Îi mai bătu cu pumnul în tăblia de lemn, cum făcea cînd întîrzia la şcoală:

— Repede! Să aud apa curgînd!

Răspunse gîlgîitul robinetului.

Liniştită, tanti Catriona verifică metodic, încă o dată, rochiile, ciorapii, pantofii, pălăria, cutiile capitonate cu juvaere. Toate erau în ordine. Fără îndoială că în ultima clipă ceva tot avea să-i mai lipsească Ginei. Era şi aceasta în ordinea lucrurilor.

Sună. Fără să întoarcă ochii, aplecată deasupra unui sertar, porunci slujnicei cînd o simţi la spate, în prag:

— Reveico, un automobil! În cinci minute să fii aici... Şi vezi, n-aduce un camion!...

Baba, cu broboada pe ochi, făcu scurt:

— Ha?!

Exclamaţie şi interogaţie nevinovată, fără intenţie comică. Baba Reveica era surdă şi întreba de două ori, ca să nu înţeleagă niciodată.

Tanti Catriona scoase nasul din sertar, înaintă ameninţător, cu degetul ridicat, subliniind în cadenţă silabele:

— Un au-to-mo-bil! Înţelegi? Automobil! Teuf-teuf-teuf! Gniau-gniau... Fşşşşş!

După aceste onomatopeice articulaţii, imitînd baterea motorului, sunetul claxonului şi fîşîitul roţilor înfrînate, baba Reveica dădu semne că a priceput despre ce este vorba. Tanti Catriona continuă, cu amănuntele suplimentare:

— Automobil pentru domnişoara Gina... Ai priceput? În cinci minute (arătă pe ceas) în cinci minute să fii aci... Ai priceput? Şi ascultă! Să nu fie un camion, o ho-do-roa-gă... Automobil frumos...

Duse degetele împreunate la buze, într-o mimică destinată să exprime o foarte expansivă admiraţie pentru automobilul frumos pe care îl va aduce baba Reveica.

— Înţelegi ? Frumos ! Frumos ca moşneagul tău cînd a plecat în lume.

Baba auzi mai lămurit de cum era de aşteptat şi scoase glas :

— Că nu era moşneag atuncea omu nieu !

— Cu atîta mai mult. Hai ! Fuguţa, să te văd, mai poţi fugi ?...

Baba îşi rodea colţul tulpanului în gingii :

— Mă duc, dară cer învoire după asta.

Tanti Catriona o privi mirată, ridicînd sprincenile în accent circumflex.

— Ce să faci tu cu învoirea ?... Aceasta e ceva nou.

Într-adevăr, baba Reveica nu se aventura decît pe o rază de trei sute de metri în jurul casei. Trecuse o singură dată pe Calea Victoriei, cînd a sosit în Bucureşti. De atunci pomenea despre strada zgomotoasă şi forfotind de lume ca despre un ţinut himeric, din altă planetă.

— Ce să faci ?! întrebă tanti Catriona din nou. Se înţelege că ai învoire ! Dar spune-mi şi mie, unde vrei să te duci ?

Baba Reveica îşi molfăi răspunsul :

— Că mă duc şi mă întorc... Azi e dumineca orbului... dacă mata nu ştii. Am eu un orb de miluit... Orbul din colţ, de la Grădina Tîncăbeascăi...

Orbul din colţ, de la Grădina Tîncăbeascăi, stătea neclintit, cu pălăria pe genunchi şi cu ochii albi în soare.

Îmbrăcase un strai curat, negru-verzui, o redingotă foarte veche, dar fără pată şi fir de praf, căpătată acum douăzeci de ani la o pomană de mort, pusă la o parte numai pentru zile solemne.

Astăzi era întrucîtva onomastica lui.

Dis-de-dimineaţă scosese redingota din dulap, o periase parcelă cu parcelă, pipăindu-i urzeala cu degetele agile şi experte, îi încercase nasturii de lemn înveliţi în mătase destrămată pe muchii, îşi netezise barba cu un pieptene ciung şi în mare ţinută ieşise la „serviciu".

Aşa spune, vorbindu-şi singur şi îndemnîndu-se cînd i se părea că a întîrziat:

— Hai, nu te mai tîndăli, orbul lui Dumnezeu, că *serviciu* n-aşteaptă!

Răposatul stăpîn al redingotei negre-verzui, profesor universitar cu mare faimă pe vremuri şi cu multe slăbiciuni pămînteşti, n-a fost niciodată atît de exact la datoria sa ca orbul din colţ, de la Grădina Tîncăbeascăi. Astfel, rozeta decoraţiei, rămasă la butonieră şi păstrată cu sfinţenie de succesor, nu se afla întru nimic compromisă. Orbul n-o tîra prin cîrciumi, n-o spurca în petreceri desfrînate şi senile, ca răposatul titular al decretului, n-o călca în picioare în dimineţile de deşteptare buimacă dintr-un pat străin, unde alături mai dormea încă o femeie necunoscută şi goală, cu sînii revărsaţi. Cărturarul cu mintea ascuţită şi cu prelegeri celebre le săvîrşise toate acestea fiindcă şi le ierta cu un cinism elegant socotin-

du-se deasupra moralei rezervate pentru mulţimea de rînd. Orbul purta insigna roşie cu mai multă demnitate. O reabilitase. Era un orb model, cunoscut şi stimat de populaţia celor trei cartiere cu intersecţia la Grădina Tîncăbeascăi.

Lespedea de piatră a grilajului se tocise, se adîncise şi se lustruise acolo unde-şi sprijinea ciolanele de patruzeci de ani. Lumea se schimbase, oraşul, legile, ţara, regii ; născocirile omeneşti au primenit faţa planetei şi au adus alte năravuri, cu alte pofte, îndestulări şi suferinţe ; orbul de la Grădina Tîncăbeascăi a rămas credincios la postul său. Se încorporase străzii, grilajului de piatră şi fier, mai durabil ca piatra şi fierul. Căci împrejmuirea mai suferise oarecare rectificări edilitare, granitul se dezghioca pe alocuri de vînturi şi ploi, ţăpuşele de fier rugineau şi arătau capete strîmbate şi rupte de derbedeii uliţelor. El îmbătrînise încet, pe nesimţite, cu o discreţie menită să amintească la răspintinea tuturor revoluţionărilor noţiunea tonică a eternităţii.

Trecătorii îi răsplăteau statornicia aceasta cu o reciprocă fidelitate. Nu-l uitau. Nu-l ocoleau. Nu se prefăceau că nu-l văd, ca să gonească grăbit, sub cuvînt că n-au mărunţiş.

Orbul de la Grădina Tîncăbeascăi n-avea nevoie să milogească. Nu întindea mîna şi nu se tînguia prelung, cu glas de ţîrcovnic şi cu versete din *Biblie.*

Aştepta răbdător şi tăcut, cu pălăria pe genunchi întoarsă cu gura în sus, cu băţul lustruit de mînă alături şi cu ochii albi şi calmi, deschişi fără viaţă, cu o egală imobilitate în faţa elementelor şi a jalnicelor zvîrcoliri omeneşti. Îl bătea soarele, ploaia, vîntul, adierea lină de primăvară ; părea insensibil la aceste efemere urgii şi mizericordii ale naturii. Poate că nici paşii trecătorilor nu-i aştepta apropiindu-se cu tresărirea celorlalţi cerşetori. Nu mormăia mulţumiri făţarnic bocitoare cînd banul căzut peste alţi bani din pălărie scotea un zîngăt metalic.

Neclintit, privea înainte cu ochii bulboşi ai statuilor oarbe.

Uneori se întîmpla să fie chemat a răspunde la îndatoriri de duhovnic. Neveste cu necazuri casnice, babe bisericoase cu feciori plecaţi în lume, mahalagii cu procese, copii în ajun de examene şi trecători care au pierdut banii la cărţi şi se duceau să-i cîştige înapoi, o dată cu leul lepădat în pălărie adăugau un cuvînt :

— Roagă-te şi pentru mine, orbul lui Dumnezeu!

Orbul lui Dumnezeu ridica palma încet, într-o calmă binecuvîntare întăritoare de suflete. Trecătorii puteau să-şi vadă de drum fără grijă. Se ruga el pentru dînşii. Şi se ruga într-adevăr, fără să mişte buzele, în neclintirea sa de piatră, deplin încredinţat că rugăciunea merge unde trebuie, e auzită şi ascultată. Semnul crucii nu-l făcea sub ochii mulţimii. Ajungea să-l facă de două ori pe zi, o dată dimineaţa şi o dată seara, în cămara lui măturată şi dereticată ca o chilie de călugăriţă. Avea un bordei de veci în mahala, două încăperi închiriate la muncitori mai nevoiaşi decît dînsul, ogradă cu păsări şi trei gutui prăfuiţi lîngă zaplaz. Avea bani nefolositori, mulţi ieşiţi din circulaţie, strînşi într-o faţă de pernă în fundul lăzii. La „serviciu" nu se înfăţişa nici din lăcomie, nici din lipsă. Se îndestula cu puţin şi nu punea carne în gură, rachiu ori alte bunătăţi la care jinduiesc calicii stîrcind înaintea vitrinelor îmbelşugate. Agoniseala o hotărîse danie la moarte pentru epitropia bisericii din mahalaua lui. Făcuse şi hîrtie întru aceasta, scrisă de advocat şi întărită cu pecetea legii, păstrată în ladă sub faţa de pernă cu bani. Dar de la datorie nimic nu-l putea opri. Pleca în fiecare dimineaţă cu foarte liniştit şi evlavios cuget, pipăind marginea trotuarului cu băţul şi pereţii cu mîna, pentru a-şi îndeplini o misiune de care era mult mai pătruns decît va fi fost de a sa răposatul profesor universitar, stăpînul dintîi al redingotei negre-verzui, cu prelegeri celebre într-o vreme, şi astăzi cu desăvîrşire uitate.

Iar o misiune îndeplinea fără îndoială.

Dacă el, pentru traiul cel de toate zilele n-ar mai fi avut nevoie de milostivirea trecătorilor, aveau nevoie trecătorii de dînsul, să-l găsească la locul ştiut, să-i zuruie o monetă în pălărie şi să se depărteze cu mulţumirea amăgitoare că au rupt ceva de la trebuinţele lor pămînteşti pentru izbăvirea sufletului. După ce lăsau banul, toţi se simţeau mai uşuraţi, mai împăcaţi cu socotelile cerului, mai îndreptăţiţi la optimiste nădejdi. Pasul era mai dezlegat de apăsătoare poveri, ochii, mai buni şi înduioşaţi. Dînd, fiecare se miluia pe sine, nu un orb ce nu se ostenea să ceară, nici să răspundă un gemut bogdaproste. De a lor milă şi de a lor bunătate se înduioşau.

Aceasta a priceput-o de multă vreme orbul din colț, de la Grădina Tîncăbeascăi. Lipsit de lumina ochilor și crescut din pruncie în pomana lumii, cu vremea a prins să se socotească un fiu mai ocrotit al părintelui ceresc decît mulți dintre cei cu doi ochi, care se vîntură fără ogoire de dimineața pînă-n seară pe dinaintea lui. Lumina soarelui n-o vedea. Cîți însă din cei dăruiți cu vedere se bucurau în deplinătate de această blîndă lumină ? După cele ce-i auzeau urechile și cele ce simțea în jur, numărul lor era mic și bucuria lor era scurtă.

Din asemenea pricină și judecată, se lepădase și de singura sa dorință ca de o ultimă drojdie a deșartei iubiri de sine. Îl mîna inima să-și lase scaunul de piatră o singură duminică din cincizeci și două ale anului, să meargă pentru a îngenunchea cu fruntea pe lespedea bisericii cînd preotul citește în sfînta evanghelie a lui Marcu și Ioan minunea orbului tămăduit de Mîntuitorul la Betsaida.

A mers într-o vreme și a ascultat minunea : „Cînd trecea, Isus au văzut un orb din naștere. Ucenicii lui l-au întrebat : «Rabi, cine a păcătuit, omul acesta sau părinții lui, de s-a născut orb ?» Isus au răspuns : «N-a păcătuit nici omul acesta, nici părinții lui, ci s-a născut așa ca să se arate în el lucrurile lui Dumnezeu. Cuvine-se să fac pînă este ziuă lucrurile celui de m-au trimis ; că vine noaptea, cînd nimeni nu mai poate să lucreze. Cît sînt în lume, eu sînt lumina lumii»... După ce au zis aceste vorbe, au scuipat el pre pămînt și au făcut tină din scuipat. Și au uns apoi ochii orbului cu tina aceasta și au zis lui : «Mergi și te spală în scăldătoarea Siloamului, care tălmăcit înseamnă Trimes». El s-a dus, s-a spălat și s-a întors văzînd"...

A ascultat în genunchi, cu fruntea pe lespede, minunea după *Evanghelia lui Ioan*, și minunea după *Evanghelia lui Marcu* : „...Și au pus mîinile pre el și l-au întrebat : «Vezi ceva ?» El s-a uitat și a zis : «Văd niște oameni umblînd, dar mi se par ca niște copaci»"...

Iar în întunerecul său veșnic, l-a mîngîiat înțelesul tainic al spuselor : „...Apoi Isus au zis lor : «Venit-am în lumea aceasta pentru o judecată, anume : acei ce nu văd să vadă și cei ce văd să ajungă orbi». Acei farisei care erau lîngă el, cînd au auzit aceste vorbe, i-au zis lui : «Oare și noi sîntem orbi ?»... Și le-au răspuns lor Isus : «Dacă ați fi orbi, n-ați

avea păcat ; dar vă aud zicînd : Vedem. Tocmai de aceasta păcatul vostru rămîne»"...

S-a întors acasă pipăind drumul cu vîrful bățului de orb, și înaintea lui și pe lîngă dînsul treceau oamenii cei mulți și cu ochi luminați, pe care el nu-i vedea și nu-i va vedea niciodată, măcar într-o ceață, ca pe niște copaci. A rămas ziua întreagă închis în cămară, pe marginea laviței, cu palmele pe genunchi, așa cum stătea la locul de milă, postind și lăsînd cuvintele să-i sune înăuntru cu o mare blîndețe și alinare. A știut dintr-acel ceas că nu e un oropsit al lui Dumnezeu, cum îl socoteau muritorii dăruiți cu vederea, ci un ales întru o anumită orînduială a lumii peste puterile lui de a cugeta.

Dar a doua zi, trecătorii, aflîndu-l din nou la locul de obște, pe scaunul de piatră, l-au întrebat cu dojană :

— De ce-ai lipsit ieri ?... Nu trebuia. Te-am căutat... Înadins ne-am abătut din drum și nu te-am găsit...

S-a întîmplat aceasta un an, și al doilea, pe urmă orbul lui Dumnezeu a înțeles că n-are drept să fure oamenilor cu vederea întreagă o mulțumire de care aveau trebuință în duminica lui, a orbului, mai vîrtos decît în celelalte zile. S-a lepădat de sine și de balsamul minunii ascultate din sfînta evanghelie, venind să răspundă datoriei la locul unde-l căutau cu deosebire în asemenea sărbătoare de primăvară și de lumină milostivii credincioși ai Mîntuitorului din trei cartiere. Pentru dînșii primenise cămașa și straiul curat, cunoscînd că mila se scîrbește de calicii zdrențăroși și urîți care supără ochii și-i înspăimîntă.

Pălăria se îngreuia pe genunchi de grindina monetelor.

Orbul privea liniștit cu ochii albi în soare.

O școlăriță cu uniformă neagră de lustrin, șchiopătînd din pricina pantofilor noi și strîmți, rămase mai în urmă dintr-o ceată de trei prietene și zvîrli banul pe furiș. Metalul sună. Prietenele au întors capetele, pufnind de rîs :

— Ai și început turneul cerșetorilor, Sofico ? Stai, că mai ai pînă la sfîrșitul anului...

Școlărița se rușină. Se prefăcu a înnoda șiretul pantofilor. Căci este o vreme și o vîrstă cînd a milostivi un calic înseamnă o umilitoare slăbiciune. După școlăriță poposi un rîndaș, desfăcînd colțul batistei cu dinții. Pe urmă o babă îndoită de șale, în polcă încrețită de dimie călugărească și cu broboada trasă pe ochi.

Matei se opri, aşteptînd-o să sfîrşească. Baba mai avea şi ceva de spus. I se vedea numai un colţ din bărbia uscată, răsucită în sus, o jumătate ştirbă de gură, un plisc ascuţit. Era surdă, după cum punea mîna la ureche, întrebînd :

— Ha ?

Întrebare de prisos. Orbul nu cuvîntase şi nu cuvînta. Ridica palma în sus, semn mut că a înţeles şi că atît îi ajunge. Se va ruga diseară.

Matei se întoarse cu spatele, privind spre capătul străzii. Se depărtă cîţiva paşi. Nu voia să asculte păsurile babei celei surde, cum nu i-ar fi plăcut să le afle nici alţii pe ale sale. Trase din chiostecul ţigării şi scuipă împroşcat printre dinţi. În palmă ţinea cele două monete calde şi asudate. Polul său şi suta de lei pentru pomana lui Sergiu, feciorul întîilor săi stăpîni.

Cînd baba plecă, astupîndu-şi gura foanfă cu tulpanul, Matei zvîrli capătul de ţigară şi îi luă locul.

Se mai uită după bătrînă. Mergea mărunt, cu spatele gîrbovit în polca încreţită de dimie. De două ori încercase să traverseze strada şi de două ori dăduse îndărăt, înfricoşată, fiindcă se arătă departe un automobil o dată, altă dată un tramvai.

„Asta-i o babă proastă de la ţară !" gîndi Matei şi se întoarse să-şi plătească obolul. Simţi datoria să atragă luarea-aminte orbului asupra monetei de o sută de lei, încercînd să i-o pună în mînă. Orbul ridică palma apărîndu-se. Apoi privi cu ochii lui deşerţi peste capul lui Matei, departe, sus, în soare. O sută de lei sau un leu, totuna, merg laolaltă ! Matei dădu drumul argintului în pălărie, peste moviliţa de alte monete albe şi galbene, coclite, cu un soi de părere de rău că pomana nu e preţuită în chip deosebit. Sprijinit cu o mînă de grilaj, îşi destăinui cele două rugăciuni, care pentru a ajunge la Atoatefăcătorul, aveau nevoie de întărirea unui orb în ziua de Duminecă a orbului.

Orbul asculta neclintit.

Auzea ? Nu ?

Nu străbătea nimic pe chipul fără tresărire, în bulbii morţi şi goi. Minunarea nu răspundea în afară. Se aduna înăuntru.

Ce lume ciudată mai este şi aceasta a oamenilor cu ochi luminaţi ! Adineaori o femeie bătrînă cerea rugăciune pentru aflarea unui bărbat pribegit fără urme. Acum un bătrîn, după

glas, cerea rugăciune pentru aflarea unei femei plecate fără să lase ştire. La ce le mai foloseşte atunci minunea luminii? „Apoi Isus au zis lor: «Eu am venit pe lumea aceasta pentru o judecată, anume: Cei ce nu văd să vadă, şi cei ce văd să ajungă orbi».“

Orbul lui Dumnezeu ridică palma. Atît îi ajungea. Ştia cum trebuie să sune rugăciunea de diseară în chilia lui. Îl aştepta o noapte lungă de închinări. Păstra răbojul fiecăruia, iar pînă la asfinţit aveau să se mai adune alte ciudate dureri şi nădejdi de tămăduiri ale celor din lumea cu ochi de văzut.

Matei se uşură mai apoi de cealaltă rugăciune, pentru feciorul foştilor stăpîni. Acela nu cerea nimic. Cerea Matei în numele său luminare şi ajutor de sus întru apropiată întemeiere de casă nouă. Orbul lui Dumnezeu numără în gînd: „Asta-i a treia rugare de casă nouă pe ziua de azi“. Şi luă aminte că la toate au venit alţii să-i spună cuvînt: bătrînii, mamele şi unchesii, pentru tineri. Tinerii aveau altceva de făcut într-o asemenea dimineaţă cu soare şi liliac înflorit.

— Suta... Argintul e de la el, pentru el... lămuri Matei, dintr-o onestă dorinţă să înlăture o greşită înţelegere şi în teama ca nu cumva orbul lui Dumnezeu să încurce socoteala rugăciunilor.

Orbul rămase de piatră, pe scaunul lui de piatră.

Matei băgă de seamă cum adierea uşoară de vînt îi clătina firele albe şi subţiri din pletele capului, firele moi din barba pieptănată pe piept. Iar adierea aceasta molcom învăluratâ în soarele dulce al primăverii îi aminti tremurul ierbii şi al lanurilor, cînd le înfioară vîntul, colo, undeva, departe, în cîmpurile de unde a plecat cu treizeci de ani în urmă şi nu s-a mai întors.

Purtă ochii de-a lungul străzii, cu vînăt caldarîm, şine de tramvai, ziduri de piatră şi grilajuri de fier.

Răsuflă greu şi porni grăbit spre casă, călcînd crăcănat în vîrful tălpilor, ca pe jăratic, împingîndu-şi cu degetele mînecile prea lungi.

Doi trecători au încetinit pasul în dreptul orbului. Unul, ca să aprindă pipa, celălalt, să depună în pălărie un mărunţiş.

— Nu te-am ştiut filantrop, Grigori! vorbi cel cu pipa, suflînd în chibrit şi aruncîndu-l stins în pălăria orbului.

— Nici eu nu mi-am închipuit că eşti în stare să faci ceea ce ai făcut acum ! Tu, Ioachim Grult, donatorul, ctitorul Fundaţiei Grult, să batjocoreşti mizeria unui orb sărman !

Cel care se numea Ioachim Grult mîrîi articulaţii neînţelese printre dinţi, fără să scoată pipa din gură.

Păşi pînă la orb. Culese chibritul din pălărie şi îl zvîrli jos. Răscoli cu degetul în pumnul de monete. Mîrîi a mirare cînd descoperi argintul. Îl luă în mînă şi îi căută zimţii. Îl sună pe zid. Păru încă mai mirat :

— E extraordinar ! spuse de astă dată mai inteligibil, scoţîndu-şi pipa din gură. E extraordinar, Grigori ! Unul care a dat de pomană o sută de lei, şi suta nu e falsă ! Aceasta însemnează că speţa imbecililor nu s-a stins de pe lume.

— Te-ar fi bucurat să descoperi încă o ticăloşie stupidă şi inutilă ? întrebă Grigori. Pe cine ar fi înşelat cel care dădea de pomană o sută de lei falsă ? Cine l-ar fi silit să dea de pomană ? Şi dacă nu-l silea nimeni, de ce să-şi încarce sufletul cu o înşelăciune, cu o farsă de prost-gust ?

Ioachim Grult îl privi de sus în jos, printre pleoape, cu buzele răsfrînte la colţuri de scîrbă.

Mormăi, muşcînd iarăşi din osul pipei :

— Treci la loc. Spui prostii...

Era un om deşirat, slab din cale-afară, scofîlcit şi verzui la obraz, cu amestec de fire albe şi negre în barba nerasă de cîteva zile. Ochii mici şi cenuşii, adînciţi sub pleoapele coborîte anormal, ca la unele păsări carnivore şi la unele reptile cînd dormitează, luceau de-o vivacitate neliniştitoare, contrastînd cu oboseala trăsăturilor şi cu mişcările lenevoase ale trupului. Toată viaţa şi tot caracterul figurii se aflau concentrate în aceşti ochi, apropiaţi de rădăcina nasului osos, iscoditori şi ironici, răutăcioşi şi acizi, în ciuda obloanelor pe jumătate închise...

Pentru a filtra privirea prin linia îngustă, Ioachim Grult îşi înclina capul pe ceafă, ca turiştii în contemplarea monumentelor istorice. Schima buzelor era însă a unui turist blazat.

— Spui prostii, reluă firul vorbei, fiindcă tocmai acesta e elementul de bază, permanent, al stupidităţii omeneşti. În 99 cazuri la sută, omul săvîrşeşte ticăloşia, şi fără folos, şi fără să-l fi silit cineva. Fără nici o justificare. Ticăloşia pură.

— Te exprimi în cimilituri. Mărturisesc că nu pricep... rosti tovarăşul lui Ioachim Grult.

Rotund, bine hrănit şi rumen la faţă, bărbierit proaspăt şi cu o urmă de pudră roz la gene şi nări, dovedea în surîsul satisfăcut că nu-l îndurerează această incapacitate de a pricepe.

Ioachim Grult îi ridică bărbia grăsună cu coada pipei şi îl privi în ochi :

— Vorbesc, bineînţeles, ca un om ieşit numai de un an dintr-o casă de sănătate... Aceasta poate să-ţi fie o explicaţie. Mai vorbesc ca unul care a fost internat în casa de sănătate graţie binevoitoarei şi dezinteresatei intervenţii a familiei... Adică a celor pe care nu-i silea nimeni să facă o ticăloşie şi nici n-au tras vreun folos, precum s-a dovedit. Aceasta poate să-ţi fie a doua explicaţie. Acum gîndeşte puţin şi ai să înţelegi. Pentru atît nu-ţi trebuie nici creierul lui Kant, nici al lui Einstein. Ţi-ajunge miezul tău de nucă.

Grigori primi ofensatoarea comparaţie a creierului său cu miezul de nucă în aceeaşi imperturbabilă seninătate.

Îşi şterse bărbia cu batista parfumată şi zîmbi fericit. Zîmbea fericit fiindcă dimineaţa de mai era frumoasă şi caldă ; după cum tot atît de fericit ar fi acceptat-o dacă ar fi fost ploioasă şi rece. Îi stătea în norocita sa fire să găsească încîntător tot ce vede, aude şi se întîmplă. Prietenul fusese internat cu sila într-o casă de sănătate. Pe dînsul nu-l ameninţa aşa ceva. Un motiv să se simtă fericit. Ioachim Grult ieşise de acolo. Un motiv să se simtă fericit că povestea s-a sfîrşit aşa. Cît despre cele ce le spune el şi le face, nu-l puteau surprinde neplăcut, nici jigni. Erau fapte şi vorbe de om care s-a întors dintr-o casă de sănătate. Cel mult pot fi amuzante, supărătoare în nici un caz. Cu beatitudine, aştepta, deci, să vadă ce va urma.

Ioachim Grult puse suta de lei în buzunarul vestei. Mai căută în pălărie monetă măruntă pînă la patruzeci de lei. Orbul nu dădea semne de nelinişte ori de întrebare, în încremenirea lui încorporată pietrei, cu palmele pe genunchi, cu ochii albi privind fără să vadă.

— Eşti un orb de ispravă ! recunoscu Ioachim Grult. N-ai mişcat mîna să-ţi aperi comoara, nu te-ai temut că pot să plec şi să te las în pagubă... Aceasta-mi dovedeşte că eşti mai înţelept şi că vezi mai bine decît acest prieten al meu, care a holbat ochii şi n-a priceput nimic, deşi ţine conferinţe psihologice pentru un auditoriu mai tîmpit decît el. Ca să-ţi lămuresc socoteala, află că ţi-am luat o

sută patruzeci de lei. Adică exact strictul meu necesar pe ziua de azi : dejunul şi tutunul pentru pipă. Masa de seară are alt cîntec. Nu te interesează. Şi astfel stînd lucrurile, primeşte în schimb hîrtia aceasta de lei cinci sute...

Scoase din celălalt buzunar al vestei o bancnotă, o mototoli ghemotoc, lăsînd-o să cadă ca o bilă în pălărie.

Pe chipul orbului nu tresări un singur trăs.

— Constat că eşti de o indiferenţă scandaloasă pentru un cerşetor ! observă Ioachim Grult. Aceasta, amice, poate să fie un bun, poate să fie şi un rău... Depinde de interpretare. În orice caz, diferenţa de trei sute şaizeci de lei primeşte-o cu inimă bună de la mine ; îmi faci un serviciu. Dar nu pentru mine să te rogi. N-am nevoie. Ci pentru acest prieten al meu. Pune cuvînt acolo unde ai trecere, dacă ai într-adevăr, ca să nu-l mai înşele nevasta... Nu pînă la moarte. Aceasta ar fi prea mult. Măcar trei săptămîni... Şi de-i prea mult şi atîta, măcar trei zile. Nu uita ! Îl cheamă Grigori Costacopol pe nume, iar pe dumneaei, coana Semiramis ; nume păgîn şi predestinat păcatului lumesc... Roagă-te, iar după rezultat voi cunoaşte dacă eşti într-adevăr orbul lui Dumnezeu, cum îţi spune lumea pe aci, ori numai un infam impostor.

Ioachim Grult îşi apucă prietenul de braţ, pufăind cu nepăsare din pipă. Ocoliră doi indivizi cu şepcile trase pe ochi : unul rezemat de un stîlp de tramvai, celălalt, de zid. Amîndoi priveau spre orb cu mîinile în buzunări, mozolind în buze capete stinse de ţigări.

— Ce-ţi veni, frate ?! întrebă Grigori Costacopol după ce-au urcat iarăşi trotuarul îngust.

— Să-i dau trei sute şaizeci de lei ?... Nimic mai uşor de înţeles, onorabile psiholog. Mi-am reţinut strictul necesar. M-am dezbărat de ceea ce însemna un prinos inutil şi periculos ; îndemnul viciilor, ispitelor şi nefericirilor... În mic, am făcut astăzi exact ce-am făcut pe altă măsură acum cinci ani, înainte de a intra la balamuc...

— Nu aceasta te întreb, protestă Grigori. Cu banul tău faci ce vrei, cum ai mai făcut. Ce-ţi veni însă să vorbeşti aşa despre Semiramis ?... Toate au o limită, dragă Ioachime...

— De perfect acord. Toate au o limită !... Aceasta s-ar cuveni să i-o spui însă scumpei tale Semiramis. A început să se întreacă binişor cu gluma. Ai devenit fabula tîrgului.

— Cum ? Adică tu crezi că... rosti Grigori Costacopol, retrăgîndu-şi mîna de sub braţul prietenului, roşu la faţă, dar continuînd să surîdă imbecil.

— Eu cred ? Numai eu ? Crede şi ştie toată lumea. Şi dacă prietenii cu mintea întreagă nu găsesc că se cade să-ţi turbure tîmpita ta beatitudine, o fac eu aceasta, cu dreptul nebunului. Măcar de atît privilegiu mă bucur. Pot spune în faţa omului cele ce alţii şoptesc numai la spate, cu o ipocrită compătimire în aparenţă, de fapt, cu scîrboasă voluptate de mahalagii... Voi mai servi asemenea adevăruri cuiva, poate chiar cîtorva, în astă-seară... M-au vrut nebun ? Vor auzi vorbe de nebun !...

— Dar eu nu spun de fel că ai fost ori că eşti nebun, dragă Ioachime !

Grigori Costacopol îi apucase el braţul, iar în glas pusese o rugăminte şi un reproş pe care prietenul le înţelese foarte bine. Ioachim Grult se opri, îşi scoase pipa din gură, se întoarse pe jumătate şi îl privi cu milă ironică, dîndu-şi capul pe ceafă.

— Ha-ha ! Ce laşă şi păcătoasă e firea omenească, dragul meu psiholog ! Nu m-ai crezut nebun şi nu sînt nebun. Deci vrei să-ţi vorbesc ca toată lumea. Să te cruţ de adevărurile neplăcute. Poftim ! Află că toate cele spuse de mine au fost o glumă idioată. Nimic nu e adevărat. Dacă ar fi adevărat, cum aş fi avut curajul şi cruzimea să ţi le rostesc în faţă ? Ce fel de prieten aş fi ? Cum mi-ai mai întinde mîna ? Acum eşti mulţumit ?

— Nu aşa, Ioachime, cu vorbe în doi peri... Cu aceasta n-ai rezolvat nimic.

— Nici nu vreau să rezolv ceva !... declară Ioachim Grult, înfigîndu-şi pipa între dinţi. Lasă prostiile ! Uită-le ! Bucură-te de această superbă zi de mai, căci eşti din fericita speţă a celor săraci cu duhul şi cu drept la bucuriile săracilor cu duhul... Priveşte cerul. E tot aşa de albastru şi pur ca al Italiei.

Grigori Costacopol privi cerul. Îşi aminti Italia voiajului de nuntă, cerul Florenţei. Nu poate să fie adevărat ! Sigur că nu e adevărat ! Sînt numai născocirile unui om care, chiar dacă

a fost vreodată cu mintea teafără, şi-a smintit-o definitiv în casa de sănătate. Şi, revenind la fireasca sa beatitudine, încuviinţă :

— E într-adevăr un cer extraordinar, Ioachime ! În onoarea lui ar merita s-o iau după amiază pe Semiramis undeva, la cîmp, la munte, spre Valea Prahovei... Cu neputinţă, însă. Trebuie s-o trimit singură. Iar eu, ca un imbecil — cum bine ai spus — să rămîn aci şi să citesc un discurs de înmormîntare.

— Nu e nimic, îl consolă prietenul. Mîine ai să-ţi reciteşti discursul în ziar, probabil însoţit de o fotografie luată la faţa locului, şi te vei simţi foarte fericit. Te asigur. Pe cuvîntul meu de nebun !

Ioachim Grult mîrîi un hohot printre dinţii încleştaţi în pipă, prinzîndu-i braţul.

Prinzîndu-i brațul, Odeta Cristodoreanu își apropiase prietena de fereastră. Îi cercetă ochii în lumina vie a zilei. Bănuiala ei se adeverea.

— Gina, tu ai plîns astăzi.

Gina recunoscu :

— Am plîns. De ce să te mint ?... Fii fără grijă însă... Într-un ceas n-are să se mai cunoască nimic... Nu vei avea o domnișoară de onoare uhîtă și plînsă... Știi cît de repede mă refac eu...

— De data aceasta nu prea pare... își exprimă îndoiala cu placiditate Odeta Cristodoreanu, abandonînd-o și verificîndu-și conținutul poșetei : tubul de roșu, pudra comprimată, fardul pentru pomeți.

— Ai să vezi tu ! îi făgădui Gina cu hotărîre, ca și cum această schimbare depindea numai de voința sa.

Cu ușurință de veveriță, săltă pe pervazul ferestrei. Se așeză cu fața spre interiorul camerei, balansînd picioarele în pantofii miniatură. Așa își făcea singură umbră, întoarsă cu spatele la soare. Urmele de plîns nu se mai deslușeau sub borul pălărioarei zvîrlite pe un ochi cu o savantă zvăpăiere, cum cerea moda timpului. La aceste urme se adăugaseră pe obrazul îngust și arămiu alte semne proaspete, mai anevoie de ascuns și foarte ușor de tălmăcit pentru o privire mai subtilă decît a Odetei.

O surprindea un sentiment bizar.

Nu-și mai regăsise prietena.

A crezut mai întîi că această impresie de stingherealǎ e firească după o despărțire îndelungată și că are mai ales

o pricină fizică. Odeta se mai împlinise la piept, la braţe şi la coapse. Se rotunjise la trup şi se bucălase la obraz. Încă puţin, şi ameninţa să treacă în categoria *poids lourd*. Pentru o fostă candidată la ftizie, cum o avertizau medicii în primii ani de facultate, însemna, fără îndoială, o prefacere îmbucurătoare. Atunci se hrănea cu droguri, pilule şi extrase de glande, fără efect. Acum izbutise natura acolo unde au dat greş doctorii şi medicamentele.

Schimbarea era însă mai adîncă şi altfel neprevăzută.

În locul camaradei nebunatice, gata la nîzbîtii şi la chicote de rîs în unghere, aflase o Odetă necunoscută, flegmatică, gravă, cu precepte de burgheză prematură pe buze, cu un surîs compătimitor de renegată pentru încîntătoarea lor viaţă de şcolăriţe şi studente. O simţise deodată opacă la amintiri. Parcă le despărţea o membrană subţire, dar rece şi rezistentă, împiedicîndu-le comunicarea fluidă a gîndului din vremea cînd nici n-avea una nevoie să ducă o vorbă la capăt ca s-o înţeleagă cealaltă.

Într-o jumătate de oră îi vorbise cu o satisfacţie lăbărţată în amănunte numai despre cadourile de nuntă, stăruind asupra evaluării lor în bani ; despre leafa şi perspectivele de înaintare ale lui Barbu ; despre personajele simandicoase care s-au anunţat că vor răspunde la invitaţie ; despre un oarecare serviciu de 24 persoane, care a fost comandat pentru o întreţinută a unui faimos bancher şi pe care Nae Cristodoreanu, cu multă stăruinţă şi diplomaţie, l-a smuls negustorului. O mai preocupa chestia unui automobil plătibil în rate şi un şofer încăpăţînat la tocmeală pentru o diferenţă de cinci sute de lei. Nu-şi ascundea vanitoasa mulţumire că Nae Cristodoreanu, director general de minister, om cu vază şi cu întinse cunoştinţe în breasla funcţionărească a capitalei, mobilizase în mod cu totul excepţional primarul de culoare şi slujbaşii mai mărunţi de la starea civilă, într-o zi de duminecă, scutind nuntaşii de promiscuitatea plebei din celelalte zile. Odeta cea adevărată, prietena şi confidenta ei, altfel era şi altceva i-ar fi povestit într-un ceas ca acesta.

— Şi, mă rog, pentru ce ai plîns, dacă nu sînt indiscretă ? întrebă Odeta Cristodoreanu, trecînd în faţa oglinzii şi aranjîndu-şi pentru a treia oară zulufii blonzi sub pălăria de pai albastru-închis, asortată cu rochia şi mantoul.

Gina strînse a neştire din umerii mici. Era de prisos să-i spună adevărul acestei Odete, străine de ea.

— Nu ştiu precis de ce am plîns. Phostii...

Prietena o privi prin oglindă. Rosti cu aerul de superioritate al unei persoane practice şi serioase, care se ştie în drept să propovăduiască şi altora aceleaşi virtuţi :

— Cred, dragă Gino, că a trecut vremea prostiilor. Viaţa nu le admite şi noi le ispăşim în modul cel mai dezagreabil.

— Da, Odeta. Ai dheptate ! suspină Gina.

Prietena continuă s-o iscodească prin oglindă cu privirea :

— Şi ce este cu acest domn, pe care spui că l-ai invitat din proprie iniţiativă ?... El e prostia ?

Gina sări jos de pe pervazul ferestrei, merse pînă la Odeta şi îi puse mîinile pe umeri, înălţîndu-se în tocuri.

— Te hog, Odeto, te hog mult, mult de tot... Nu vorbi aşa ! Pentru prietenia noastră, nu vorbi aşa...

Odeta Cristodoreanu îi desprinse mîinile încet de pe umeri şi îi înfăşură braţul după gît, stringînd-o lîngă ea, ca pe un copil mic şi prostuţ, cu o pornire de dragoste care mai supravieţuia totuşi din lunga lor camaraderie de şcoală, copilărie, adolescenţă.

Un timp a fost tăcere. Le apropia mai mult această alipire a trupurilor prin stofa încălzită de sîngele lor decît cuvintele ce nu mai sunau în acelaşi grai, din aceeaşi lume. Se auzeau uşi trîntite. Glasuri. Paşi apropiindu-se şi depărtîndu-se în antret. Toată larma unei case cu numeroşi copii, într-o zi de nuntă cu mare alai. Afară, în curtea pavată, zbîrnîiau automobilele, îngrămădindu-se să-şi capete loc.

— Aşadar, e ceva serios ? O *phostie* sehioasă ? întrebă Odeta, parodiind vorba prietenei.

— Altădată m-ai fi înţeles, făhă să mai întrebi, Odeta...

— Atunci ce te mai opreşte să nu faci şi tu ca mine ? Ia exemplu şi invită-mă cît mai curînd să-ţi întorc vizita. Vorbesc cu Barbu şi îl conving să-ţi fim noi nuni.

Gina Alimănescu discernă o supărătoare vulgaritate în această grabă şi siguranţă cu care prietena simplifica povestea ei mult mai gingaşă. Mutînd dintr-un loc în altul nimicurile de toaletă de pe mesuţa oglinzii, murmură :

— Nu e atît de simplu, Odeta. Încă nu e vohba de aceasta. De-abia ne-am cunoscut.

— Atunci nu e ceva serios! trase concluzia cu dezaprobare Odeta.

— Eu cred că da, Odeta.

— Dacă aşa crezi şi aşa este cum crezi tu, revii tot la cele ce ţi-am spus, Gină mică şi fără de minte. Ai nevoie de puţină energie şi tenacitate... Să-ţi servească exemplul meu... Ce-ţi imaginezi că-mi propunea domnul Barbu acum trei luni? Să mai prelungim logodna un an, pentru nu ştiu ce studii de perfecţionare în străinătate. A! Nu... Mersi! Ne-a ajuns cvasi logodna noastră, care durează de doi ani... I-au ajuns şi lui studiile în străinătate, cînd eu am stat aci să-l aştept, refuzînd alte partide, şi dumnealui s-a distrat cu berlinezele şi charlotenburghezele sale... Ori, ori! El mă iubeşte, eu îl iubesc. Putem trăi fără studiile de specializare. Leafa lui şi cu venitul meu ne ajung prea destul cu o dozată chibzuială. Nu ţin să inventeze nimic, cum pretinde el, nici să ambiţioneze la cine ştie ce carieră excepţională... Încet şi sigur. Trăim pe pămînt. I le-am spus neted, cum ţi le spun. Neted şi cu efect imediat!... În trei zile am fixat data. Şi dacă am pus-o atît de departe, am făcut-o de comun acord, numai ca să-şi aranjeze mutarea de la Moreni la Ploieşti. Aci a pus în mişcare şi tata sfinţii noştri de la Ierusalim. Ca să se convingă domnul Barbu al meu că pe lîngă zestre mai aducem şi alt capital însemnat pentru o carieră... *Phostia* ta ce învîrte în viaţă, ce meserie are?

— Magistrat... răspunse cu repulsie Gina la acest interogator. Ce impohtanţă are?

— Are foarte mare, copila mea. E bună şi magistratura. Cu puţină bunăvoinţă şi protecţie, poate scăpa de la provincie, să vină la centru. Căci îmi imaginez că în provincie v-aţi cunoscut, la Oradea ta... Aş avea chiar drept să mă supăr pe tine, Gino, că nu mi-ai scris nimic... Cum ai putut să-mi ascunzi aceasta?

Gina plecă genele în jos, prefăcîndu-se foarte spăşită de această vinovată tăinuire. Odetei de altădată, de anul trecut, i-ar fi mărturisit totul. Cum l-a cunoscut pe Gigi abia astă-noapte în gară; cum le-au fost destul două ceasuri,

mai puţin chiar, ca să ştie că se iubesc. Cum n-ar mai fi în stare să spună altceva nimic despre dînsul, despre familia lui, despre cele ce l-au adus în Bucureşti şi despre pricina celor doi ani de exil, pomeniţi de Gigi astă-noapte. I le-ar fi istorisit toate cu de-amănuntul, stînd mînă în mînă, ca în anii lor cei buni, înţelegîndu-se fără să existe între dînsele nici o stînjenire.

Acestei Odete necunoscute însă, mărginită la preocupări terestre — leafă, carieră, venit, mutări, protecţie — nu-i mai putea confesa adevărul. Nu l-ar mai fi înţeles.

— Încît încă o dată îţi repet, Gino! rosti sentenţios Odeta Cristodoreanu. Energie şi tenacitate... Calcă pe urma mea.

Gina cuprinse mîna grăsulie şi albă a Odetei, răsucindu-i verigheta de pe deget.

Îi aminti într-o oftare abia şoptită :

— Tu uiţi ceva, Odeta!...

— Adică?... Mă ştiam cu o memorie excepţională în şcoală.

— Uiţi că între tine şi mine este o deosebihe. Din nefehicire pentru mine, o foarte mare deosebire... Eu am mai iubit... Mai bine spus : am mai crezut că iubesc... Pe cînd tu l-ai iubit numai pe Bahbu al tău.

Odeta Cristodoreanu strînse din umeri, aşezîndu-şi a patra oară zulufii oxigenaţi sub pălărie, trecîndu-şi încă o dată puful de pudră pe obraz. Îi vorbi prin oglindă :

— Ei şi? Ai crezut că iubeşti. Te-ai înşelat... S-a înşelat şi el. V-aţi înşelat amîndoi. Povestea cea mai banală! N-ai să te călugăreşti pentru asta... A trecut vremea cînd dezamăgitele din dragoste luau drumul mînăstirii.

O clipă se gîndi să-i spună Ginei că va fi şi *el* diseară. Omul pe care Gina a crezut că-l iubeşte şi pe care Gina l-a iubit, oricît ar încerca să nege acum cu sofismele ei naive. E un prieten al familiei, o rudă întrucîtva, deşi foarte îndepărtată. Şi e în orice caz un personaj prea cunoscut şi preţuit în lumea capitalei, o tînără glorie care sună prea frumos într-o cronică mondenă de mariaj spre a fi înlăturat de pe lista invitaţilor ca un individ oarecare numai fiindcă a avut o aventură neplăcută pentru Gina. Cuminţenia o povăţui să lase întîmplării grija de a descurca această întîlnire. Îşi aminti vorba slujnicei de la ţară, Lenţa-

Toanta: „Duducuțo, după cine să nu sai în apă. Lasă-l să se descurce singur. Înoată fără să-l fi învățat nimeni și tot iese la mal... Așa și cu omul." De asemenea gînd și mai ales de formularea lui grosolană se rușină îndată cu remușcare. Aruncînd puful de pudră în cupa de cristal, se întoarse spre Gina și, plecîndu-se, își apropie obrazul de obrazul ei, înlocuind astfel sărutul pe care nu-l permitea roșul de buze.

— Nu mă crede atît de nesimțitoare, Gino... Ți le spun toate neted, fără înconjur, fiindcă ai nevoie de un tratament energic... Aș dori să înțelegi o dată pentru totdeauna că nu mai trebuiește să privești îndărăt. Deosebirea dintre noi două e numai în imaginația ta. Iubești? Pentru o fată care nu vrea să se declaseze concluzia logică a iubirii este mariajul. Ce fac eu azi vei face tu mîine...

Gina stărui:

— Tu mi le spui acestea fără să le crezi, Odeta dhagă. Din compasiune. Știi bine că eu nu mai pot aduce omului pe cahe îl iubesc ceea ce duci tu în căsnicie.

— Dacă te iubește, nu are nici o importanță. Absolut nici una!

Zîmbind cu tristețe, Gina întinse mîna la etajera vecină cu oglinda și scoase din raft o carte a lor, cunoscută:

— Răspunsul îl ai aci, Odeta. Cahtea am citit-o amîndouă acum doi ani. Tu mi-ai dat-o atunci. Și tu ai subliniat un pasaj, la care am meditat mult mai tîhziu... Mai tîhziu și mai ales astăzi-dimineață, ca să-ți vin cu ochii aceștia plînși.

Odeta Cristodoreanu își aruncă ochii pe cartea deschisă, la pasajul subliniat:

„Jenny appelait ce genre de personnes des pêches à quinze sous... *Ces pêches paraissent excellentes... Seulement, tout près d'elle, on aperçoit un autre panier de pêches qui coûtent* trente sous... *Elles semblent de la même qualité que les premières. Pourquoi existerait-il des pêches d'un prix deux fois plus élevé qu'un autre?... Oui... mais voilà, les pêches à quinze sous ne sont parfaites qu'en apparence: chacune possède une légère tare... un petit endroit gâté... une tache presque imperceptible... une meurtrissure... Il faut les tourner avec précaution, en*

tout sens, pour voir la tache. Mais celle-ci n'en existe pas moins... Eh bien, conclut Jenny, je suis tout à fait comme"...[1]

Odeta închise foaia şi aşeză cartea la loc, în raft, fără să-şi poată alunga un sentiment egoist şi meschin de superioritate faţă de prietena ei, care se clasificase singură printre piersicile *„à quinze sous"* şi rămînea în această categorie.

— Stupizenii! exclamă fără convingere. Literatură proastă şi demodată!

Gina sublinie uşor cu unghia numele autorului pe muchia cărţii din raft:

— Mauhice Baring nu e un autor demodat. Literatura lui nu e phoastă, dragă Odeta. Eşti foarte sigură de aceasta, fiindcă amîndouă îi pîndeam căhţile în vitrină pe măsuhă ce apăreau... Dar chiar de-ah fi o litehatură proastă, nu pentru o frumuseţe literară ţi-am amintit pasajul, ci fiindcă exprimă exact... duheros de exact... ce simt eu, cum simt eu, Odeta. Cum de nu mai poţi tu înţelege aceasta, tu, Odeta, după atîţia ani de prietenie?

Odeta Cristodoreanu fu mişcată de acest apel la amintire. Încă nu era pe deplin viitoarea matroană, cu trup şi suflet consacrată grijilor casnice: coşniţă, masa la oră, ghetele copiilor, ciupelile bucătăresei la piaţă. Se afla la o răspintene de tranziţie, la un început de drum care o va înghiţi pentru totdeauna cu încetul în nisipurile lui mişcătoare. Deocamdată, păstra urme din sufletul celeilalte Odete; slabe şi legănate pîlpîiri de altă văpaie, agonică. Îşi zgudui prietena de umerii mici:

— Ascultă, Gino! Dacă o singură dată te mai aud stăruind cu *phostiile* tale, îţi aplic muştru ca la şcoală! Ştii tu! Nu te mai gîndi la *phostiile* tale vechi; gîndeşte la *phostia* cea nouă! Şi fă ca să nu mai fie o *phostie!*

---

[1] „Jenny numea acest gen de persoane piersici de cincisprezece bani. Aceste piersici păreau excelente. Numai că, aproape de tot de ele, se zăreşte un alt coşuleţ de piersici care costă treizeci de bani. Ele păreau de aceeaşi calitate ca primele. De ce există piersici de un preţ de două ori mai ridicat decît altul? Da... dar iată, piersicile de cincisprezece bani nu sînt perfecte decît în aparenţă: fiecare posedă o tară uşoară... un mic loc stricat... o pată aproape imperceptibilă... o strivitură. Trebuie să le întorci cu precauţie, în toate sensurile, pentru a vedea pata. Dar totuşi aceasta există. Ei bine, conchide Jenny, eu sînt exact ca..." (fr.).

Depinde de tine. Ţi-o repet mereu, cu toată dorinţa mea să-ţi fiu o prietenă utilă cu sfatul la nevoie, nu numai o fostă camaradă de nebunii. Vremea nebuniilor a trecut! Priveşte viaţa în faţă... Cad numai cei cari se lasă doborîţi. Fixează-ţi aceasta în minte...

O ţinea cu braţul după gît, în faţa toaletei.

Gina Alimănescu văzu încă o dată imaginea lor răsfrîntă de oglindă: cît de nepotrivită pereche alcătuiau acum! Ea, mică, firavă, ştearsă, estompată în rochia gris-argintie, alături de prietena robustă, cu picioarele solid înfipte pe pămînt. Ea, clătinată ca o fragilă smicea de trestie; Odeta, clădită pentru o viaţă temeinică, fără surprize şi fără mister.

Dincolo de uşă se înteţeau paşii.

Ciocăni un deget şi sună glasul lui Barbu Leca:

— Hola! Sfîrşiţi cu secretele, preafrumoaselor! E douăsprezece fără un sfert!

Şi glasul Nadinei, sora mai mică a Odetei Cristodoreanu:

— Deta, a început să se impacienteze *maman!*

Gina voi să se repeadă la uşă, să tragă zăvorul. Odeta îi făcu semn să nu se grăbească:

— Lasă-l să mai aştepte puţin pe domnul Barbu. Nu vreau să se deprindă de pe acum cu ideea că-i stau la ordine!

Ciocăniturile de deget fură urmate de lovituri cu pumnul. După gălăgie şi chicote se ghicea că tribul din dosul uşii a crescut.

Vocea lui Barbu Leca se îngroşă cavernoasă:

— În numele legii, deschide!

— Acum poţi să-i dai drumul nebunului, că adună toată casa... rosti placid Odeta, întorcîndu-se iarăşi la oglindă, să-şi examineze pudra şi roşul de obraz.

Năvăliră cu toţii înăuntru, Barbu şi fraţii mai mici ai Odetei: Bazil, Nadina, Bebe, Fanfan, Dolofanul...

Fraţii şi surorile purtau ca semn distinctiv al familiei cîteva trăsuri comune, moştenite mai mult de la Maria Cristodoreanu decît de la Nae: sprincenele îmbinate, pomeţii proeminenţi, ochii puţin oblici, un vag tip mongol, dacă s-ar putea închipui mongoli cu ochii albaştri şi cu pieliţa alb-roză.

— Ce delicioasă te-ai făcut tu, Nadina! exclamă Gina Alimănescu, minunîndu-se că atît de mult seamănă acum cu Odeta de altădată.

N-avu cînd să-şi rostească această descoperire. Îi luă Barbu Leca înainte:

— Nu e aşa? Leit Odeta de acum trei ani, cînd am cunoscut-o!

Odeta ţuguie buzele în semn de indiferenţă pentru „scîndura" de atunci. Barbu purtă de cîteva ori ochii de la o soră la alta. I se păru Ginei că dacă ea s-ar afla în locul Odetei, asemenea privire nu i-ar fi pe plac. O vagă reflecţie îndată risipită în tumultul întrebărilor şi exclamaţiilor care o asaltau. Ea era o amică veche a tuturor, îi văzuse crescînd, întrecînd-o în înălţime; îşi petrecuse zile întregi în această casă a lor şi la ţară, la moşioara cu vie din Prahova.

Barbu Leca îi cuprinse amîndouă mîinile. Era şi el o cunoştinţă veche, un camarad. Rosti, rîzînd zgomotos:

— Numai de hatîrul tău, Gino, n-am spart uşa cu umărul. Ce v-aţi povestit atît?

— Nimicuri de ale noasthe.

— De ale tale, poate, Gino! De ale Odetei nu cred. Ea a eliminat nimicurile din viaţă... Ai remarcat ce idei macabre are această prietenă a ta? Nu ştiu unde le-a găsit! Nici mai mult, nici mai puţin decît să mă pună sub papuc! Se anunţă o madam Leca teribilă! Parcă mă văd ascuns după ziar, înfundat într-un jîlţ, la gura sobei, cînd va începe să cadă asupra mea un duş de admonestări... Şi eu, mut, făcîndu-mă mic, mic, ca tine!...

Rîdea fără să creadă prea mult în asemenea ameninţări ale viitorului.

Nu era un mire frumos. Pistruiat şi cu părul roşcat, rebel pieptenului, nu era făcut nici pentru haina solemnităţilor. Dar radia simpatie, o energie optimistă, o vioiciune mucalită, neschimbate toate după trei ani.

Nadina veni să-i îndrepte nodul cravatei.

Privirea lui, încă sclipitoare de rîs, deveni gravă cînd se fixă ţintă în ochii apropiaţi ai Nadinei. Iar Gina avu impresia că mîna copilei tremură imperceptibil.

În uşă apăru Maria Cristodoreanu, înaltă, grasă şi închingată în corset, cu pălăria pe cap şi cu blana de vulpe

pe umeri, căznindu-se să-şi îmbumbie mănuşile negre. Icoana anticipată a Odetei cea de peste treizeci de ani. Îşi contemplă cu satisfacţie progenitura agitată şi gălăgioasă din cameră. Stătea în prag, cu picioarele puţin depărtate ca să susţină greutatea trupului supus la chinul balenelor şi centurilor elastice. Cînd sfîrşi de încheiat nasturele rebel, anunţă :

— Toată lumea s-a adunat ? Acum putem merge, copii !

— Acum putem merge, copii! zise madam Anica Stoian, închizînd veriga cu chei în poşeta de muşama scămoşată.

Poşeta îşi lepădase pe alocuri solzii de lac cenuşiu, renunţînd la pretenţia de a mai imita pielea de şarpe veritabil, cum o vînduse ca atare negustorul, pe a sa garanţie, unei madame de mahala, patroană de locandă. Încuietoarea de tablă clănţăni scurt, ca dinţii cîinilor cînd prind muştele enervante în amiezile de vară, înainte de ploaie.

Cei trei copii se aşezară la uşă în ordinea înălţimii, tipărindu-şi hainele negre, confecţionate în pripă, mirosind încă a stofă nouă şi a vatelină.

Sergiu Miclăuş ridică bărbia Teofanei cu arătătorul îndoit.

— A rămas aşa, Fana! Am vorbit cu Tatileon. Mergi cu noi... Îmi dai mie braţul. Dar cu o singură condiţie: să fii cuminte!

Teofana făgădui mut, clătinînd capul sub voaleta neagră şi deasă, care îi astupa cu desăvîrşire ochii.

Fusese o discuţie lungă, stîrnită de madam Anica Stoian. Ea susţinea că locul copiilor era în cupeurile trimise de casa pompelor funebre, fiindcă pentru aceasta încasau tîlharii atîta amar de parale. Copiii înţelegeau să meargă după dric. Nimeni nu le putea uzurpa acest drept. Sergiu Miclăuş pledase pentru dînşii. Madam Anica Stoian hotărîse atunci să se urce măcar ea şi *m-lle* Riche, fiecare în cîte un cupeu, ca să nu circule deşarte pînă la cimitir.

Fumul de tămîie şi luminări străbătea în toate încăperile, se impregnase în pereţi.

Madam Anica Stoian deschise uşa şi o închise repede la loc.

Cioclii scoteau sicriul pe umeri, traversînd holul plin de lume necunoscută.

— Mai este ! spuse. Chestie de cinci minute... Şi de ce lasă, mă rog, cioclii să facă treaba asta ? Era datoria dumnealor, de la societăţi şi comiteturi, că pentru dînşii şi-a mîncat viaţa sărmana Lisandra... Aşa cum duc melitarii pe căpitan, pe umărul lor, cînd le-a murit ; aşa trebuiau s-o ridice domnii din comitet, că i-am văzut graşi şi sătui !...

Îşi înălţă vălul negru pe frunte. Goli romul din fundul paharului pus la îndemînă pe colţ de masă. Îşi aminti, scotocind în poşetă şi dînd la iveală o sticluţă de eter :

— Ţine, domnule Sergiule. Poate are să-ţi fie de nevoie pentru un caz de leşin, cu această copiliţă ghergheteagă şi nemîncată...

Sergiu Miclăuş puse flaconul în buzunar, pipăind maşinal dopul. Gînditor, privea la urechile lui Dudu, palide, prea mari şi grotesc depărtate de cap. Erau străvezii în lumină. Străveziu era la faţă şi copilul, cu pleoapele lui fără gene, înroşite de plîns. Se întrebă ce se poate petrece în capul său, într-un asemenea ceas. Îl mîngîiase cu palma pe tidva tunsă mărunt.

Dudu ridică ochii recunoscători şi îi încleştă unghiile în mînă. Îngăimă :

— Sergiule... Sergiu... Tu nu trebuie să ne laşi... Rămîi cu noi, nu e aşa ? Nu mai pleci...

Sergiu făcu din cap un semn care putea fi interpretat ca o promisiune. Gîndurile însă nu-i mai erau aci. Din ce în ce mai arzător îl stăpînea numai amintirea Ginei. Ce face oare exact în această secundă ? Fără îndoială că e veselă, dată cu totul atmosferei ameţitoare, zgomotoasă şi fericită care domneşte într-o casă unde se sărbătoreşte o nuntă... Mai are ea timp să cugete la dînsul ? Nu presimte oare de fel de ce i-a răspuns încurcat şi „suspect“ astă-noapte, cînd l-a întrebat atît de stăruitor ce-l împiedică să vină la atîtea ore amînate pe rînd ?... Ce bănuitor l-a privit Gina cînd îl întrebase : „N-ai venit în Bucureşti pentru

ce cred eu? Nu te heține ce cred eu?" De-ar ști mica lui Gină ce l-a adus și ce-l reține acum! *Heține*, cum rostește ea cu o seducătoare infirmitate de pronunție!... Desigur că nici astăzi n-ar fi prudent să-i spună adevărul. E nevoie să-l cunoască bine, să capete toată încrederea în el ca să poată înțelege deplin această purtare în aparență, numai în aparență, odioasă și cinică. De la înmormîntare, la nuntă!... Realitatea e cîteodată mai absurdă decît cele mai absurde plăsmuiri ale romanelor de fascicolă... Ce urechi urîte are bietul Dudu! Măcar de și-ar fi lăsat părul mai mare, ca să le mascheze. Dar tunsul cu mașina făcea parte din principiile de educație ale Sandei Dobrotescu. Disciplină spartană. Totul strict, aspru, rigid: cu înlăturarea vinovatelor preocupări de a cultiva frumusețea corpului și a chipului — stigmatul senzualității, origina pierzărilor. Nu-i spunea lui cu toată gravitatea că dacă s-ar fi născut cocoșat sau șchiop, pocit fizicește, aceasta l-ar fi concentrat cu toată ființa la o altfel de viață? I-o repetase de cîteva ori după ce-a trecut de anii adolescenței și a început a lipsi nopțile. Credea atunci că-l scot din minți aventuri feminine, pasiunile vîrstei. Nu bănuia încă adevărul. L-a aflat mai tîrziu... Și cu atît mai îndărătnic a ținut să-și crească puii ei într-o disciplină spartană. Spartană?... După legea spartanilor asemenea copii nici n-ar fi avut drept să se bucure de lumina zilei. Poate cel mult Săndel. Pe bietul Dudu, pe biata Teofana i-ar fi aruncat spartanii lui Licurg pe muntele Taiget încă din primele luni. Exemplare neizbutite. Ofensa zeilor!... Sergiu Miclăuș tresări desprinzînd palma de pe creștetul lui Dudu.

Madam Anica Stoian deschise iarăși ușa, se înălțase să privească peste capete, slobozise vălul cernit pe obraz și le făcea semn cu poșeta din imitație de șarpe:

— Gata! Veniți!... De astă dată, gata!

Necunoscuții din hol, deși mai împuținați la număr, deschideau greu pîrtie de trecere.

Un domn asudat, cu o insignă corporativă la butonieră și cu mănuși negre, se simți dator să intre în acțiune cu energie, împingînd cu pălăria tare piepturile în lături:

— Loc, domnilor! Loc, doamnelor! Loc pentru copiii defunctei!

Copiii trecură cu frunțile în pămînt sub spinii privirilor.

Madam Anica Stoian se întoarse în capul scării să le împărtăşească o ştire menită să-i umple de mîndrie şi de consolare, după a sa socoteală :

— Auziţi, copii ? Cic-ar fi venit un ministru... Aşa mai înţeleg şi eu ! Domnule Sergiule, eu cred că trebuieşte să-i mulţumeşti în numele tuturor pentru atenţie... Ce i-o spune Leon e alta ! Dumneata în numele copiilor să vorbeşti...

Mîna Teofanei, sprijinită pe braţul lui Sergiu, se crispă în tremur.

Pe ultimele trepte s-au oprit, siliţi să aştepte pînă ce s-a alcătuit convoiul. Cioclii ridicau coroanele peste capetele mulţimii, purtîndu-le spre carul din frunte. Suna un clopot nerăbdător de tramvai. Ciocliul de pe capra celui de al doilea dric, al sicriului, îşi isprăvea ţigara pe ascuns, dosind-o în palmă, ca şcolarii cînd se sfîrşeşte recreaţia şi mai trag în fugă ultimul fum.

— Avea Dobroteasca un băiat aşa de mare ? întrebă un glas piţigăiat de bătrînă. Nu s-ar fi spus... O credeam mai tînără, măcar că n-aş fi ştiut ce vîrstă să-i dau...

— Nu-i al ei... Ceştilalţi trei sînt ai răposatei. Ăsta-i băiat din cealaltă căsătorie a lui Dobrotescu. Dacă-ţi mai aminteşti, de la nevasta aia vaporoasă care trăia în nori...

— Aşa mai vii de acasă ! se linişti glasul.

— Auzii că a venit şi un ministru ! şuşoti altă voce la stînga... Mîine-poimîine îl vedem şi pe Dobrotescu ministru ; scria în gazetă săptămîna trecută.

— Păcat de sărmana răposată că nu i-a lăsat Dumnezeu zile să se bucure !

— Adevărat, păcat ! Maaare ambiţie avu şi mult se mai trudi pentru alţii ! La urmă ce s-alese ?... Te chinui şi te munceşti, şi la urmă, pfu ! ca fumul se duc toate...

— Loc, domnilor ! Loc, doamnelor, pentru copii. Ce lume, Dumnezeule din cer, ce lume ! Ăsta nu-i spectacol, domnilor ! Loc, vă rog, pentru familie !

Domnul asudat, cu insignele de societate la butonieră, îşi şterse broboanele cu batista şi îşi socoti misiunea încheiată cînd văzu cu uşurare că familia a răzbit pînă în spatele dricului.

Leon Dobrotescu îşi lăsă braţul prins de degetele Teofanei. Ministrul era lîngă el. Iar lîngă ministru, alte perso-

nagii ; un reprezentant al palatului, generali, preşedinţi de societăţi, doamne bătrîne cu pălării preistorice şi chipuri de sufragete, directoare şi profesoare de şcoli — o mulţime împărţită în două categorii : o parte venind pentru fosta combatantă în ligi şi societăţi de emancipare, de protecţie şi egalitate ; altă categorie venind să împărtăşească neconsolata durere a lui Leon Dobrotescu, fruntaş politic, cu perspective ministeriabile. În spatele acestui numeros grup, se desfăşurau societăţile şi şcolile de fete, cu steaguri şi insigne înfăşurate în pînze de doliu. Dintr-un balcon, un operator de cinematograf răsucea repede rîşniţa aparatului.

Înmormîntarea Sandei Dobrotescu era un eveniment important în cronica Bucureştilor. Timp de o săptămînă, gazetele aveau să mai amintească în foiletoane şi rubrici pioase activitatea acestei neostenite pioniere a progresului şi emancipărilor sociale.

Grigori Costacopol, delegat din partea cercului de studii şi de conferinţe *„Per aspera ad Astra"* [1], îşi alinta din cînd în cînd în buzunarul de la piept, cu latul palmei, cuvîntarea bătută la maşină şi împăturită în patru. Îmbrăcase jachetă şi pantaloni cu dungi, pălărie neagră ; o ţinută severă, potrivită funebrei ceremonii. Însă în pofida acestui sombru costum, obrazul rotund, proaspăt bărbierit, cu urmă de pudră trandafirie la nări şi la colţul ochilor, trăda o nereţinută încîntare de măreţia cortegiului. Îşi trimisese soţia să facă singură o plimbare cu automobilul spre Valea Prahovei. La început Semiramis s-a opus. Pretindea că fără el va fi o după-amiază anostă, de plictiseală, nu de plăcere. A convins-o pînă la sfîrşit. A plecat numai cu şoferul. Pe şoseaua de acum, lucie ca în palmă şi cu automobilul lor nou, abia scăpat din rodaj, desigur că în ceasul acesta a ajuns la Sinaia. Diseară va fi însă tîrziu îndărăt. Ea a insistat să n-o aştepte ; să ia masa în oraş, la restaurant. Numai de-ar găsi un tovarăş mai simpatic la masă, nu un mizantrop ca Ioachim Grult. Ce individ nefericit, acest Grult ! Toate le vede în cel mai cătrănit negru. Şi nici nu mai ştii cînd vrea să vorbească serios şi cînd glumeşte în felul său, sinistru. Grigori Costacopol păşi mai repede, fă-

[1] „Prin trudă spre mai bine" (lat. — traducere liberă).

cîndu-și loc în dreapta excelenței. Își strînseră mîna, glăsuind în șoaptă după paravanul pălăriei.

— Rostiți ceva ? întrebă Grigori Costacopol.

Ministrul dădu din cap afirmativ :

— Evident ! Am pierdut o colaboratoare prețioasă în opera noastră de asistență socială și de educație a maselor.

— Și eu tot în același sens voi spune cîteva cuvinte ! anunță Grigori Costacopol cu modestie, așteptînd de la ministru o apreciere elogioasă și anticipată, fiindcă trecea drept un vorbitor cu reputație.

Însă ministrul nu se osteni să-l fericească servindu-i complimentele de rigoare. Mergea încruntat, cu fruntea pleașă plecată în jos, preocupat de alte griji. Strănutase de trei ori astăzi-dimineață. Aerul de primăvară nu-i pria. Trecuse prin iarnă cu două gripe. Și acum era obligat să meargă descoperit în urma unui dric ! Privi pieziș spre Leon Dobrotescu, fără compătimire și fără simpatie, ca spre un vinovat responsabil de aceste riscuri la care se afla expus egoismul său de ipohondru.

Nu-i purta prietenie și din alte pricini. Era amenințat de apropiata remaniere. După toate sforăriile prea bine cunoscute, tocmai Leon Dobrotescu se afla destinat să-i ia locul. Venise la înmormîntare și ținea să rostească el cuvîntul în numele guvernului, înadins ca să arate cît de străin este de intenții vindicative. Strănută. Cu o hotărîre eroică își puse pălăria pe cap.

— Sînt gripat ! Doctorul îmi recomandase să nu ies sub nici un cuvînt din casă măcar trei zile. Dar se putea ?

Se adresase lui Grigori Costacopol ; rostise însă cuvintele cu glas destul de ridicat ca să le poată auzi și Leon Dobrotescu.

Leon Dobrotescu ridică ochii, întorcîndu-se pe sfert.

— Îți mulțumesc ! spuse cu răceală. Dar nu era prudent să calci prescripția medicului.

— Se putea ? repetă ministrul.

Leon Dobrotescu, țeapăn în haina neagră și strîns îmbumbiată pînă la gît, nu dădu semn că a auzit. Se uita din nou cu o fixitate bolnavă numai la capătul coșciugului de stejar, legănat în scîrțîitul roților sub maldărul de flori.

Convoiul înainta agale, cu opriri la răspinteni de străzi, în soarele molatic de mai.

Sergiu susținea brațul Teofanei de o parte. Leon Dobrotescu, de cealaltă parte. Dudu și Săndel mergeau schimbînd pașii, silindu-se să-i rărească după ritmul încet al cortegiului. Alături de dînșii, printre înaltele personalități, călca pe jăratic Matei. Cu straiele căpătate de la stăpîn, de îndată ce-și pusese guler și cravată, nu se deosebea de mulți delegați ai societăților patronate de Sanda Dobrotescu. Un domn îl confundase :

— Sînteți delegat din provincie ? Din ce localitate ?

— Eu sînt din Mălăieşti ! își proclamase Matei cu energie satul de origine.

Domnul rămase mai în urmă, muncindu-și mintea să situeze pe harta țării localitatea despre care atunci auzea întîia oară.

— Au să fie multe discursuri... se dădu cu părerea o doamnă în vîrstă, cu negi și cu fire stufoase de păr în obraz.

— Te cred ! încuviință vecina, răsuflînd greu și invidiind trecătorii tolăniți confortabil în automobilele oprite în drum, cu două roți pe trotuar, așteptînd să se scurgă mulțimea.

Își exprimă o îngrijorare :

— Numai de-ar fi destule mașini la întoarcere...

— Ne-om întoarce și cu tramvaiul. Sărmana Dobroteasca umbla destul și cu tramvaiul, măcar că au automobil.

— Zice că-l face ministru pe Dobrotescu acuși-acuși. Doamna cu negi și cu smocuri de păr scoase printre buze o exclamație sceptică.

— Eah ! Poate să-l tot facă... Fără nevastă-sa și-a pierdut trei sferturi din capital. De-acuma se dă la fund.

— Crezi ?

— Vorbesc în cunoștință de cauză. Am lucrat cu dînsa cot la cot șapte ani. Îi știu ce-i puteau puterile. Zece ca dînsa să fi avut în țara românească, ajungeam departe... Așa, o pierdurăm și pe dînsa... Să vezi ce mai lupte pentru prezidenții și secretariate ! Nici n-au băgat-o în pămînt, și au început intrigile... La noi își pune candidatura Zamfireasca... A și prins a pipăi terenul...

— Care Zamfirească ? Matilda ?

— După cît știu, una singură este.

Cealaltă își explică întrebarea :

— Am întrebat şi m-am mirat fiindcă am fost colegă de clasă cu Matilda. Apoi dacă şi aia face de prezidentă, păcat de toată munculiţa Dobroteascăi, biata de dînsa !... Aş fi curioasă să ştiu dacă ai s-o votezi...

Doamna cu negi şi cu oaze de păr ca palmierii deşerturilor schimbă vorba, precautâ :

— Anul ăsta o să avem fructe multe, după cum se anunţă.

— Să dea Dumnezeu, că anul trecut rău am dus-o din partea lor... Mie mi-a recomandat doctorul compot şi iar compot, pentru stomah...

Pe măsură ce cortegiul înainta cu prapuri şi preoţi în frunte, cu nesfîrşitul lanţ al delegaţilor, corporaţiilor şi şcolilor în coadă, toţi începură să vorbească mai tare şi mai liber ; priveau cu pismă la perechile tinere oprite braţ sub braţ pe marginea trotuarelor ; din afişele lipite pe ziduri voiau să afle ce film nou se anunţă la cinematografe pe diseară ; comentau apropiata remaniere şi socoteau cam cît va marca aparatul taximetrelor la întoarcere.

Bărbatul moartei şi copiii moartei păşeau după dric, împresuraţi de mulţime, într-o înfricoşătoare singurătate.

Sergiu Miclăuş cugetă un timp la această atroce neputinţă a oamenilor de a-şi comunica durerea chiar în faţa morţii. Fiecare o închidea în sine, ostil. Apoi îi trădă şi el. Se gîndi numai la Gina. Imagină diferite pretexte pentru a scăpa de convorbirea cu Leon Dobrotescu, anunţată încă de astă-noapte. Ce-l grăbea neapărat ? Vor avea timp mîine pentru aceasta. Va telegrafia să-i prelungească încă două-trei zile concediul. O va convinge şi pe Gina să facă la fel.

Teofana se împleticea în mers.

Sergiu o susţinea de braţ mai puternic.

— Mai este puţin... Ajungem, Fana.

Îşi dădu seama de cruzimea acestei îmbărbătări. Mai este puţin pînă ce vor ajunge cu toţii s-o pună pe moartă în pămînt !

— Sînt tare, am să fiu tare, Sergiu... şopti Teofana sub perdeaua neagră, care-i ascundea faţa şi îi înăbuşea glasul.

Sergiu privi la brăţara ceasului : minutarele arătau patru şi un sfert.

Patru şi un sfert arăta ceasul de voiaj, îmbrăcat în toc de marochin roşu, plat şi pliant — ultima creaţie a industriei elveţiene.

Dolofanul, fratele mezin al Odetei, băieţel de şase ani, cu obrazul sferic şi dens ca o bilă de popice, îl depuse delicat pe măsuţa de toaletă, după ce răsuci în prealabil un buton misterios. De mult pîndea momentul acesta. Acum era la adăpost de privirile surorii, care nu ştia de glumă cînd ajungea vorba la lucrurile sale. De după uşile şifonierei deschise paravan, Odeta nu-l putea zări. Avea altă ocupaţie. Îşi schimba rochia cu un capot subţire şi uşor de odihnă. Dolofanul scutură braţul Ginei Alimănescu, conjurînd-o să-şi încordeze toată atenţia. Păstra un deget la buze, zîmbind cu extaz.

— Ssst ! şopti. Acuşi începe...

Deocamdată, Gina Alimănescu luase aminte că minutarele marcau numai patru şi un sfert. Mai avea timp. Putea întîrzia încă o jumătate de oră. Cîtă vreme a durat solemnitatea de la starea civilă şi masa în cerc restrîns de familie, n-a ţinut atît de nerăbdătoare socoteala minutelor. O contaminase atmosfera aţîţată şi sărbătorească din casă. Îşi reluase locul şi rolul de altădată, cînd părinţii Odetei o invitau în fiecare duminică şi făceau mare haz de năzdrăvăniile lor nebunatice. Acum, în locul Odetei, gravă şi ceremonioasă, i-au ţinut tovărăşie Nadina, Barbu, de cîteva ori, în schimb de glume şi înţepături, ca o sprintenă încrucişare de florete cu lamă elastică. Simţea o remuşcare pentru această veselie de care s-a lăsat învă-

luită, gîndindu-se la Sergiu numai în scurte străfulgerări. După ce s-au risipit toţi la repaus şi la pregătirile de seară, îngăduindu-i să se izoleze cu Odeta, timpul s-a oprit în loc. Amintirea lui Sergiu s-a înfipt în toată fiinţa ei, dulce şi sfîşietoare.

Dolofanul ridică degetul :

— Ssst !... Acum s-auzi !

Mecanismul ceasului bîzîi uşor. Apoi începu să cînte fin şi vibrant o arie de operă cunoscută. Melodia creştea treptat, apropiindu-se dintr-o lume ireală, pentru a sfîrşi în sonerie puternică, argintie ; explozie de voioşi zurgălăi.

— Ce zici ? întrebă radios Dolofanul. Ţi-a plăcut ?

În locul Ginei răspunse Odeta, apărînd de după uşile şifonierei înfăşurată în capotul javanez.

— Ce zic ? Zic să pofteşti afară, stimabile ! Cine ţi-a dat voie ?

Îl luă de o aripă şi îl expulză pe uşă ; trase zăvorul după dînsul. Dolofanul răzbună asemenea ofensă bătînd cu pumnul în tăblia de lemn şi strigînd :

— Hu-hu ! Mamă-soacră ! Eşti mamă-soacră, nu mireasă !...

Pe urmă, paşii lui îndesaţi, în pantofi noi cu talpă scîrţîitoare, se auziră depărtîndu-se spre capătul sălii.

Odeta cercetă ceasul pe o faţă şi pe alta, pentru a constata dacă a scăpat teafăr din mîna barbară a Dolofanului. Cu toate că voia să pară nepăsătoare, se cunoştea bine că e cel puţin tot atît de încîntată de ultima creaţie a industriei elveţiene de orlogerie cît stimabilul şi sfericul frate mai mic.

— E ceva foarte ingenios ! exclamă, capitulînd impulsiei. Nu te trezeşte brutal, să-ţi dea durere de cap. Muzica îţi provoacă mai întîi un vis plăcut, te pregăteşte pentru o deşteptare radioasă : soneria e numai un final pe care îl presimţi şi îl aştepţi prin somn. Ce zici ?

Repetase inconştient aceeaşi întrebare cu acelaşi ton ca Dolofanul.

— O idee adohabilă ! recunoscu Gina, exagerînd înadins admiraţia pentru a face plăcere prietenei atît de fericite să-şi prezinte cadourile de nuntă în termenii prospectelor anexate la ambalaj de fabricanţi.

Odeta stărui :

— Unde mai pui calendarul? Luna şi ziua, apărînd automat pe ecran! Nu mai ai nevoie să rupi foile din perete, pe care le uiţi şi le încurci.

Calendarul ceasornicului indica ziua de duminică 13 mai. Duminecа orbului din 1934.

— Şi nu eşti supehstiţioasă? întrebă Gina, în dorinţa de a alimenta cu orice preţ o conversaţie lîncedă cu această Odetă de acum, străină de ea.

Prietena începu să rîdă, aşezîndu-se între braţele fotoliului, picior peste picior, şi jucînd între degete medalionul de aur prins în lanţul subţire de la gît:

— Ba tocmai că sînt superstiţioasă... Tu mă întrebi? Nu mă tachinaţi voi destul la şcoală pentru superstiţiile mele?... Aşa am rămas. În această privinţă nu m-am schimbat.

— O supehstiţioasă care se mărită în ziua de treisprezece e în orice caz o supehstiţioasă cam ciudată.

— Dimpotrivă, dragă Gina. E o superstiţioasă consecventă. Mie numărul treisprezece mi-a adus întotdeauna noroc. Sînt o superstiţioasă *à rebours*[1]... Citeşte aci!

Se plecă să-i arate dintre sîni cifra medalionului, bătută în briliante.

— Observă, aşadar, că acest 13, de care fuge o lume întreagă, mi-a devenit acum un talisman. Eu m-am născut într-o zi de 13 a lunii. Barbu tot într-o zi de 13 a altei luni. Am fost de părere să păstrăm credinţă numărului. Se scufundă mai adînc în fotoliu, legănînd cu vîrful piciorului pus peste picior pantoful de casă împodobit cu pufoşi fulgi de struţ, albaştri şi frizaţi. Privi în tavan şi urmă, concentrată în îngustul univers al preocupărilor sale:

— De altfel, dragă Gino, chiar fără acest talisman, te asigur că n-aş avea de ce să mă îngrijorez pentru existenţa noastră de mîine... Ziua bună se cunoaşte de dimineaţă... Barbu e un băiat serios, sub aspectul lui cam şui. Are să fie un soţ devotat şi fidel. Toţi de la societate îl apreciază. Cînd s-a dus tata să stăruie pentru mutare, cu toate că era foarte greu de nedreptăţit fucţionari şi ingineri vechi, directorul a trecut peste dînşii nu numai de hatîrul

[1] Invers (fr.).

intervenţiilor... A recunoscut că e un element de mîna întîi... Mai are el încă oarecare idei de lunatec. Nu ştiu ce invenţii! Nu ştiu ce experienţe! Nu ştiu ce studii pe care vrea să le publice în reviste de specialitate, aşa, de dragul ştiinţei... Sînt sigură însă că se va potoli. Am să-l aduc eu pe pămînt. Numai Nadina pretinde că n-ar trebui descurajat, ci dimpotrivă, susţinut în asemenea *lubii*[1]. O romantică incorigibilă, Nadina! Ar fi în stare să trăiască la mansardă şi să facă mîncare la primus de dragostea unui bărbat care-şi chinuieşte mintea să născocească praful de puşcă... Eu am alte principii, mai sănătoase.

— Văd... rosti Gina cu melancolie.

Odeta nu dădu nici o atenţie la tristeţea şi imputarea din glasul prietenei.

Se ridică din fotoliu. Mai examină încă o dată cadourile aduse de Gina în unul din geamantanele enorme: feţe de mese şi şervete lucrate de elevele şcolii de la Oradea, lenjerie spumoasă de corp cu *valenciennes* din rezervele puse la dispoziţie de tanti Catriona, o sculptură originală tot din vechile sale colecţii: o panteră lungită în lenevie felină, cu botul culcat pe o labă, cu ochii pe jumătate întredeschişi.

— Ai fost foarte drăguţă, Gino... spuse Odeta, încercînd calitatea olandei între degete şi privind de aproape lucrătura în *point de Venise* a feţei de masă. Foarte drăguţă şi tanti Catriona a ta, ca întotdeauna.

Alintă spinarea de marmură brună a panterei.

În gest era mai mult o satisfacţie a instinctului de proprietate decît o gingăşie feminină ori o veneraţie artistică, fără prihană.

— Spunea Barbu că sculptorul acesta a devenit celebru după moarte, de vreo cincisprezece ani încoace. Şi se întreba el ce ochi de subţire cunoscătoare a putut să ia înaintea criticii, preţuindu-i lucrările pe vremea cînd încă nimeni nu pomenea despre dînsul... I-am explicat că ochiul acela l-a avut tanti Catriona a ta... Cred că astăzi ar fi considerată ca o piesă foarte scumpă.

Gina privi la minutarele care abia se mişcau. Ce repede trecea altădată timpul pentru amîndouă, cînd altceva îşi

[1] Capricii (de la fr. *lubie*).

aveau de spus! Nici nu prindeau de veste că le-a apucat miezul nopţii.

— Nu e aşa că e piesă într-un exemplar unic? reveni la întrebare Odeta. Cu ochii închişi face zece-cincisprezece mii de franci francezi.

— Nu ştiu, mărturisi Gina. În această privinţă eu mă asemăn foahte mult cu tanti Catriona... Am învăţat de la dînsa să nu evaluez lucrurile după alte critehii.

Odeta condamnă energic această erezie:

— Fiindcă amîndouă nu trăiţi pe pămînt, fetiţo dragă...

— Şi cum înţelegi tu a se trăi pe pămînt? întrebă Gina, lărgind ochii verzi sub genele lungi, ca să pară că participă cu pasiune la asemenea discuţie.

Gîndul îi era însă departe.

Pieptul mic se dilata într-un singur apel: „Sergiu! Gigi, nu e aşa că tu n-ai vrea să fiu altfel? Să trăiesc pe pămînt, după chipul şi asemănarea Odetei?"

Odeta nu presimţi însă distanţa dintre dînsele. Declară cu toată gravitatea, care acum făcea parte din riturile proaspetei sale religii:

— În primul rînd, eu, să fiu în locul tantii Catriona, nu m-aş resemna să stau într-o căsuţă de periferie. M-aş debarasa de o parte din capitalul neproductiv; căci capital neproductiv numesc eu atîtea bogăţii cîte vă asfixiază de nu mai încăpeţi în camere... Aş vinde jumătate din tablouri, statuete, vaze eţetera... Bineînţeles după o expertiză serioasă, cum se face în străinătate în asemenea cazuri. Şi m-aş muta foarte simplu într-o vilă din Parcul Filipescu, de exemplu, ca să nu trăiesc în strîmtoare...

— Noi nu thăim în strîmtoare, Odeta! protestă Gina Alimănescu. Am thăit şi thăim altfel decît ceilalţi oameni, şi atîta tot... Mi se pare că pînă acum doi-trei ani găseai încîntătoh felul nostru de a privi viaţa, casa tantii Catriona, „casa păpuşilor", cum a fost atîta vheme pentru noi...

— A trecut vîrsta păpuşilor, Gina! predică Odeta, înălţînd mîna ca preotul în amvon. A trecut şi pentru tine. Dovadă că ai ajuns la vîrsta altor prostii... *Phostii* ceva mai puţin inofensive.

Gina dădu semne de plecare. Odeta Cristodoreanu, doamna Odeta Leca de trei ceasuri jumătate, după bule-

tinul stării civile, simţi că a depăşit zona tratamentului energic. Cu o violenţă exagerată în glumă, o împinse de umeri la loc şi se aşeză pe un braţ al fotoliului, lîngă dînsa, perseverînd în dorinţa de a-i fi folositoare cu sfatul :

— Nu te impacienta, dragă Gina ! Lasă-mă să termin... Eu am convingerea că viaţa voastră, a ta şi a tantii Catriona, are să vă mai aducă surprize neplăcute. Acum văd lucrurile mai limpede, mai matur... Ea a rămas cu o mentalitate specială, falsă, fantastică dacă vrei, amuzantă dacă vrei : de fapt, puerilă. Te-a crescut şi pe tine fără contact direct cu realităţile... Ştiu că ai influenţă asupra ei. Ai putea să uzezi de această influenţă făcînd-o să părăsească locuinţa de la periferie, să se mute în rînd cu lumea bună, cum spuneam. Să trăiţi în normal... Cu atît mai mult cu cît tot ţie au să-ţi rămînâ toate odată şi odată...

— Ce oribil vohbeşti tu, Odeta !

— Ce practic, poate vrei să zici ! Ţi-am amintit că ai nevoie de o aducere la realitate. Încerc să te ajut şi eu... Şi fii sigură că *phostia* ta — magistratul acela cu care aş vrea să dau ochii şi să-i spun şi eu cîteva vorbe — fii sigură că tot aşa va vedea lucrurile... În afară dacă nu-i un om lipsit de seriozitate. Insist atît de plicticos, dragă Gina, cu riscul să-ţi par peste seamă de prozaică, fiindcă noi avem un exemplu trist în familie.... Unchiul Ioachim, fratele mamei... Gîndindu-mă la viaţa mătuşii tale, fără să vreau îmi amintesc de el şi de excentricităţile lui... Deşi e cu totul altceva. El e un om răutăcios, teribil... Tanti Catriona a ta e o fiinţă cum nu se poate mai bună şi slabă la suflet... În fond, însă, la amîndoi s-au manifestat două chipuri deosebite de a nu primi realitatea. Iar realitatea se răzbună, fetiţo... Pe unchiul Ioachim Grult într-un fel. Pe tanti Catriona a ta, altfel, indirect, lovind în tine... Ştii că unchiul Ioachim e liber acum ?

— Cred că nici n-ah fi trebuit să fie altfel decît liber...

— Vorbeşti ca Barbu şi ca Nadina ! exclamă Odeta, contractîndu-şi sprincenele îmbinate.

O îngrijorare brusc răsărită îi urîţea faţa, care îşi găsise echilibrul trăsurilor pe veşnicie în placiditate şi calm. Inerţia aceasta de apă moartă, o dată ce se turbura în mîlurile adînc aşezate, scotea la iveală în obraz o convulsie respingătoare, de panică şi de ură.

— Vorbeşti ca Barbu şi ca Nadina! repetă cu aprindere. Fără să-ţi dai seama ce fel de om este! Eu trebuie să-ţi mărturisesc că libertatea lui nu mă lasă tot atît de indiferentă... Mă tem să nu se prezinte acest unchi Ioachim diseară şi să ne facă fasonul. E în stare, numai din răutate.

— Te înşeli, Odeta. Nu-mi pahe un om rău. Un om ciudat, da! Atît cît mi-l amintesc şi aşa cum l-a judecat mintea mea de copilă cînd venea pe la voi.

— Ai spus bine! Aşa cum îl judecai cu mintea ta de copilă! Cu mintea de acum ar trebui să-l judeci altfel. Cum îl judec eu şi cum îl judecă toată lumea! Mă surprinde cît de mult te potriveşti în păreri cu Nadina. Ea, cel puţin, are o scuză. Ea e singura din familie pe care unchiul Ioachim n-o maltratează cu ricanările lui...

Minutarele se apropiau, în sfîrşit, de cinci fără un sfert. Gina îşi căuta mănuşile şi blana gri-argintie. Se gîndi cu tristeţe că aceasta a fost poate ultima lor întîlnire de prietene, în camera unde altfel se găseau, altfel erau şi altceva îşi aveau de spus. Toţi din casă au ţinut să le lase încă o dată singure. Îşi închipuiau că mai au de împărtăşit cele din urmă ale lor secrete. Gina aflase, însă, fără drept la nici o aluzie, că prietenia cu Odeta s-a sfîrşit. Nu vor mai avea pentru ce să se caute. Una din ele murise.

— Acum se instalează Nadina în locul meu! rosti Odeta, aruncînd o privire circulară şi indiferentă pereţilor. Dar sper că nici ea nu are să ocupe mult camera şi are s-o elibereze pentru Fanfan... Cum îi spuneam mamei, ar trebui s-o mărite repede şi degrabă... Imaginează-ţi că i se oferă o partidă magnifică şi ea nici nu vrea să audă! Zice că nu-i plac oamenii cu chelie precoce şi cu ochelari... Oamenii posaci! Oamenii serioşi ei i se par oameni posaci...

Odeta îşi conduse prietena pe coridorul unde se înşirau uşile de la camerele copiilor, numeroase, fiindcă neamul lor era numeros. În sufragerie se auzeau ciocniri uşoare de tacîmuri şi şuşotiri de servitoare; pregătirile pentru ospăţul de seară al nunţii. Mesele însă urmau să fie întinse afară, într-o curte interioară înconjurată de ziduri şi acoperită cu tavan mobil de sticlă; un fost atelier mecanic cumpărat pe vremuri de Nae Cristodoreanu de la vecin şi transformat în grădină, cu pereţii căptuşiţi de viţă-sălbatică şi iederă. Acolo se desfăşurau din primăvară pînă toamna tîrziu pe-

trecerile familiei, în zilele de patroane şi aniversări. Salonul şi holul cu uşile date în lături rămîneau rezervate tineretului pentru dans ; biroul lui Nae Cristodoreanu, pentru jucătorii de cărţi.

— Poţi lua maşina tatii de la minister, propuse Odeta, făcînd semn şoferului, care lepădă cu precipitare ziarul şi trase la scară. Numai să ne-o trimiţi imediat îndărăt. Şi nici tu nu întîrzia ! La şase jumătate să te prezinţi cu domnul magistrat al tău, să-l vedem şi noi la mutră... Nu uita că la şapte trebuie să fii la biserică... Adu-ţi şi rochia de seară : te schimbi în cameră la mine, dacă vrei să ne dai gata numaidecît cu toaletele tale, Pompadurino !

Gina înregistră cu strîngere de inimă lipsa de emoţie a prietenei într-o astfel de zi. Calmul desăvîrşit, preocuparea de nimicuri vulgare şi practice.

Automobilul străbătu străzile golite de lume cu obloanele trase, lipsite de distracţia vitrinelor. Numai pe Calea Victoriei începea să se adune publicul cu mers lălîu al serilor de duminică. Dinspre Şosea se întorcea o şcoală de fete, înşirate două cîte două în uniformele negre, însoţite de călugăriţe catolice cu poalele pînă în pămînt, cu mătănii pe mînă şi cu aripi albe, scrobite în jurul tîmplelor. O salută un necunoscut. Salutase desigur maşina ministerului. Cinci fără cinci ? Ce-ar fi s-o aştepte Sergiu, Gigi, acasă ?

— Grăbeşte-te, te rog !

Şoferul apăsă acceleratorul şi slobozi un ţipăt de claxon lung şi strident, alungînd trecătorii pe trotuare.

Din nou străzi deşarte. Arar, un rîndaş bălăbănindu-şi mîinile în mers fără ţintă. Soldaţi în permisie de duminică. Un licean învăţînd să se ţină pe bicicletă, susţinut de altul, care îi dă drumul şi face haz din urmă de caraghioasa echilibristică în zigzag.

În colţ, la Grădina Tîncăbeascăi, orbul lui Dumnezeu se pregătea de plecare, strîngîndu-şi banii din pălărie într-o basma popească. Doi indivizi, rezemaţi de zidul de peste drum, cu mîinile înfundate în buzunări, cu mucul de ţigară lipit în colţul buzelor, îi urmăreau mişcările pe sub cozorocul şepcilor trase adînc peste ochi.

„Ar fi trebuit poate să-i dau şi eu orbului ceva, de dumineca lui, ca baba Reveica", gîndi Gina.

Dar automobilul virase la colţ. Gina Alimănescu îşi făgădui să-l milostivească mîine.

Încă o stradă şi alta.

— Aici, te hog. Opreşte!

În faţa casei aştepta un cupeu înalt şi ridicol de demodat, cu un cal alb, fantomatic. De pe capră, un vizitiu bătrîn, tot atît de fantomatic, în livrea şi cu barbete albe, salută ridicînd ţilindrul de lac în unghi drept.

Gina îşi muşcă buzele contrariată. Tocmai acum îşi găsise să vină prietenul tantii Catriona! Însă portiţa o trînti voioasă în ţîţînele de fier. Ce însemnătate mai aveau toate? Îi făcu mosafirului un semn amical şi ştrengăresc de bun găsit, cu palma ridicată spre fereastra deschisă.

Pe fereastra deschisă a biroului străbătea o infernală larmă de copii.

Leon Dobrotescu se opri din mers.

Cu mîinile la spate, înţepenit în haina neagră de văduv, sugrumat de gulerul prea înalt şi strîmt, care-i umfla vinele gîtului, rămase la geam, privind ceata gălăgioasă de afară, din locul viran ; traiectoriile mingii de piele zvîrlite cu piciorul, îmbulzeala haimanalelor despoiate şi desculţe strămutîndu-se dintr-un colţ în altul, căzînd buluc şi zvîrcolindu-se în ciorchini de trupuri, risipindu-se iarăşi cu urlete şi chiote.

Pe lespezile verzui de granit clădite între spini şi urzici, două fete cu pulpele goale ronţăiau din poală cocoşei albi, cumpăraţi de la ţiganca din Sf. Ioan Nou. Participau la joc de la distanţă, sărind în picioare şi asmuţind combatanţii cu chiote tot atît de frenetice. Ţineau atunci fustele ridicate cu o mînă, ca să nu-şi piardă grăunţele ; cu cealaltă, strînsă pumn, gesticulau pasionat, ca spectatoarele luptelor cu tauri. Pe urmă se aşezau brusc calmate să-şi ronţăiască restul de *cocoşeii-floricelele*, ştergîndu-şi gura sărată cu dosul palmei.

Blocurile de piatră aşteptau de trei ani începerea unei construcţii. Plodurile cartierului puseseră stăpînire pe terenul împrejmuit cu o iluzorie barieră de sîrmă ghimpată. Acolo îşi făceau vacul : goi, rupţi, murdari şi neastîmpăraţi ca demonii — sănătoşi însă ca nişte pui liberi de sălbăticiune.

Leon Dobrotescu se plecă pe marginea ferestrei, să l vadă mai deplin.

De zece minute, de cînd s-a întors de la cimitir, încă nu rostise nici un cuvînt. Pe scări și în hol, nu-l slăbise pe Sergiu de braț. Îl tîrîse în birou cu această chemare mută și încleștată. De atunci măsura încăperea de la ușă la fereastră, cu pași egali și monotoni, amețitori : mersul captivilor între ziduri prea strîmte de celulă.

Acum se oprise întîia oară, privind cu o fixitate neliniștitoare.

Sergiu Miclăuș a rămas rezemat de dulapul bibliotecii. A refuzat scaunul împins de Leon Dobrotescu. Voia să arate așa că nu poate întîrzia. Se uita cu deznădejde la ceas. Încrucișase brațele pe piept, într-o poză afectată și teatrală, fără să-și dea seama ce l-a îmbiat la această atitudine de gravură romantică, străină de firea lui. Minutarele alergau vertiginos. Oare îl mai aștepta Gina ?

De la cimitir, în timpul cuvîntărilor nesfîrșite, se gîndise de cîteva ori să se strecoare prin mulțime și să fugă, indiferent la orice s-ar fi spus și s-ar fi întîmplat după dînsul. Îl ținuseră prizonier, de un braț, Leon Dobrotescu, de celălalt, Teofana. Toată mila omenească din el se usca pe măsură ce treceau sferturile de ceas. Devenise așa cum își închipuia în copilărie că ajungeau acele ținuturi devastate de blestemele biblice : un fund arid de baltă sărată și seacă, spuzită la soare, de unde a pierit orice urmă de vegetație vie, unde nu mai coboară nici păsările cerului. Ce voiau toți cu moarta lor și cu durerea lor ?... Unghiile Teofanei i-au lăsat semne vinete în braț prin stofa hainei. A încercat să-i desprindă mîna cu binișorul. Unghiile se încleștau mai disperat ; i-a ghicit reproșul dureros și uimit din ochii ascunși sub perdeaua neagră. Ce voiau toți, ce mai cereau de la el, pe care-l alungaseră acum doi ani din casă ca pe un străin nevrednic de adăpost și de milă ?... Îl mai aștepta oare Gina ?... Deasupra sicriului, cînd a început să cadă cea dintîi lopată de țărînă, s-au plecat toți cu o stupidă curiozitate să privească. Să vadă, ce ?... Și ministrul întinzînd peste capete, unui reporter de gazetă, textul discursului ! Și individul cu rămășițe de pudră roz la nări și la colțul pleoapelor, tînguind grotesc același refren pe un glas din ce în ce mai subțiat, din cap,

emoționat de propria sa orațiune funebră: „Jalnică adunare, neconsolată familie!" El nu aparținea acestei familii neconsolate. E străin și liber. Are drept mai cu seamă acum la libertatea lui de străin... Îl mai așteaptă oare Gina? Ce poate să-și imagineze, uitîndu-se la minutarele care înaintează cu atît de neîndurată grabă?

Pe birou se mai aflau cîteva anunțuri de înmormîntare, fără adrese, numai cu timbrele lipite. Sergiu Miclăuș împături una și o lunecă în buzunarul hainei. „Te hog să nu rămîi prea mult în Platoul Pamir!" Va fi silit acum să-i mărturisească Ginei în ce Platou Pamir a fost el. Îi va despături hîrtia cu chenar negru sub ochi. Iar Gina va înțelege îndată, cu toate că numele lui nu e menționat în pomelnicul neconsolatei familii. Se află înscrise numele doamnei Anica Stoian, soră; numele lui Vanghele Stoian, cumnat, proprietar de locandă. Numele lui Sergiu Miclăuș lipsește. Nu le este nimic acestor străini care și-au îngropat o moartă a lor, numai a lor. Atunci de ce se acață de dînsul? De ce înverșunarea aceasta despotică să-i răpească libertatea în ziua cînd îi este mai scumpă? Ministrul s-a simțit dator să-i strîngă mîna: „Ești cel mai mare dintre copiii neprețuitei colaboratoare... Permite-mi să-ți amintesc, în calitate de îndurerat prieten al defunctei, că singura sa mîngîiere, în viața de dincolo, unde a trecut, va fi să știe că îi urmezi cu aceeași virtute pe pămînt înălțătoarea sa pildă!" Imbecilul! Smîrcîia din nas și strănuta... Îl mai aștepta oare Gina? „Și, vezi, nu pleca, te hog, chiar în Platoul Pamir, să te aștept prea mult!..." Îndată ce va ști Gina ce-a însemnat pentru dînsul această zi, are să-i sprijine și lui fruntea obosită și grea pe genunchi, așa cum i-a sprijinit-o el pe piept, astă-noapte, înainte de a se despărți, atunci cînd avea lacrimi în ochi, două boabe tremurătoare de rouă în genele răsucite și lungi... Oare e un monstru de se gîndește numai la aceasta în casa de unde a fost scoasă o moartă abia de cîteva ceasuri? Astă-noapte altceva a simțit, altfel gîndea. Acum a rămas numai avida dorință să dezerteze de la o silnică datorie și să alerge la Gina... Ce-ar fi să pășească tiptil pînă la ușă cît Leon Dobrotescu e întors cu spatele, să dispară și să-l lase singur? Monstruos?! Nu e mai monstruos s-o știe pe Gina așteptînd? S-ar strecura pînă în camera

lui, în cîteva minute și-ar schimba hainele, ar ieși pe poarta servitorilor, pe unde fugea și altădată... Pînă la stația de taxiuri mai sînt cîțiva pași. Pînă la Gina, mai puțin de zece minute... Dar îl mai așteaptă Gina ? Dincolo, în hol, se aud uși trîntite, glasul Anicăi Stoian, lovituri de ciocane, pași tîrșindu-se greu, oameni tîrînd ceva. De bună seamă, desprind scîndurile catafalcului din ținte, pînzele negre, aerisesc încăperile de mirosul tămîiei, mătură florile strivite de tălpi, tot ce a rămas în casă după o moartă. Și el se gîndește cum să fugă mai repede la o nuntă, abia întors de la o înmormîntare... La cimitir s-au întîlnit cu altă îngropăciune. Cei dintr-un cortegiu se întorceau să privească la cei de dincolo, pentru o clipă uitîndu-și mortul lor... Toate se întîmplă într-un singur oraș, într-o singură zi. Cîți oameni mor oare zilnic în București ? Ar fi o statistică vrednică de consultat. Cîți mor, cîți se nasc, cîte nunți... Toate se întîmplă într-un singur oraș ; iar viii și morții sînt mai străini unul de altul decît locuitorii din două planete, din două sisteme solare, despărțite în spațiu cu mii de ani-lumină. Astă-noapte, omul acesta, întors cu spatele, a zguduit ceva în el. Acum îi este un străin. A început să-l urască, fiindcă îl ține prizonier aci... Oare Gina îl mai așteaptă ?

Leon Dobrotescu se răsuci de la geam. Cu batista de doliu își tamponă buzele și mustățile. La alții gestul e natural, după ce au deșertat un pahar de apă ori au sfîrșit un fruct savuros. La dînsul e un tic profesional, de avocat, înainte de a începe să cuvînteze.

Întrebă surd, în batistă :

— Îi vezi ? Îi auzi ?

Sergiu rămase neclintit în poza teatrală, cu brațele încrucișate pe piept. Gîndi : „Îi spun hotărît că plec. Orice se întîmplă, plec !... Pentru aceste întrebări mă ține aci ?“ Leon Dobrotescu îi puse mîna pe umăr și îl îndreptă cu fața spre priveliștea de afară, repetîndu-și întrebarea :

— Pe acești derbedei, îi vezi ? Îi auzi ?... Nu-ți poți imagina, Sergiu, cît m-a enervat gălăgia aceasta de trei ani încoace. Mă gîndeam la începutul primăverii să intru în legătură cu proprietarul terenului, să plătesc eu costul unei împrejmuiri înalte, de scîndură, numai pentru a alunga haimanalele și a scăpa de zgomot...

Sergiu privi la ceas. Rosti cu un zvîc de energie liberatoare :

— Tatileon, mă ierţi, însă trebuie să plec ! Neapărat !

— Nu poţi să pleci, Sergiule ! îl întrerupse cu blîndeţe Leon Dobrotescu. N-ai acest drept. Este pentru mine o chestiune de viaţă şi de moarte... De altfel, nici n-am să te reţin mult. Se întoarse iarăşi cu ochii spre geam, înăbuşindu-şi un hohot sinistru în batistă : Ha-ha ! Credeam, de trei ani credeam că voiesc să scap numai de zgomot. Era altceva. Cu totul altceva, Sergiu... Îi vezi ? Îi auzi ?... Haimanalele de pe stradă. Copii de servitoare, de rîndaşi, de măturători. Desculţi, goi, rupţi. Ignorînd demnitatea, şi virtutea civică, şi sistemele pedagogice... Sînt sigur că din camerele lor, de trei ani, tot aşa i-au privit nu o dată copiii mei şi ai Sandei. Jinduind la libertatea haimanalelor... Ai observat ce gît ca un vrej are Teofana ? ce urechi are Dudu ? ce frunte cu bubuliţe, Săndel ? Compară-i cu tipurile din manualele de medicină. Rahitism, candidaţi la scrofuloză... Copiii mei şi ai Sandei. Admirabilii noştri copii, după chipul şi asemănarea noastră... Acum înţelegi puţin, Sergiule ? Nu mă enerva zgomotul haimanalelor, ci existenţa lor, aci vecină, prezentă, afirmîndu-se ca o provocare sub ferestrele casei noastre, transformată într-un templu al virtuţilor civice, aşa cum o numea adineauri, la cimitir, în faţa gropii deschise ministrul cel cu strănuturi... Aş dori să mă asculţi altfel, Sergiu. Lasă, te rog, braţele acestea !... la loc pe scaun.

— Tatileon, mă ierţi... Vorbim mîine. Eşti obosit... încercă Sergiu o ultimă scăpare.

— Cu neputinţă ! Obosit nu sînt. Oboseala nu mai are nici o însemnătate pentru mine. Şi pentru tine te rog astăzi să fie la fel... Dacă puţin ai luat aminte la înmormîntare, cum s-au petrecut toate, ai înţeles atunci cît de singur sînt, Sergiule... Am avut prieteni, tovarăşi, altădată, altfel, în vremea vieţii mele cu Magda... Cu Mado... Cu mama ta, Sergiu... De aceştia m-am îndepărtat eu cînd nu s-au îndepărtat dînşii... Mi-a impus Sanda alţii... I-ai văzut cine erau, cum sînt... Se poate numi tot ce-a fost o înmormîntare ?... Nu ştiu dacă ai observat alt convoi, sărac, pe care l-am încrucişat la cimitir. Cîţiva oameni : treizeci,

patruzeci... Rude ale unui mort nevoiaş, anonim ; prieteni de ai mortului, tot anonimi... Au rămas în urmă, respectuoşi, aşteptînd să treacă alaiul cu steaguri în doliu şi cu ministrul, cu delegaţii şi oratori specializaţi în discursuri funebre... S-au depărtat pe urmă în fund, spre locurile săracilor. Femei cu broboade, copii care n-au avut de unde să-şi cumpere haine negre. Au încins o bandă de stofă la mînecă... Sînt sigur că n-a rostit nimeni nici o cuvîntare la mormînt. Au plîns însă. L-au plîns pe mort şi i-au plîns pe cei rămaşi. Iar cei rămaşi, cînd s-au întors acasă, nu s-au descoperit deodată singuri. Nu poţi să mă laşi singur, Sergiu! Nu-ţi cer mult timp. A treia oară, te rog, aşază-te pe scaun.

Sergiu Miclăuş trase scaunul cu resemnare. Leon Dobrotescu trecu în dosul biroului. Se instală ţeapăn, cu vinele gîtului umflate în gulerul înalt şi strîmt. Îşi împături batista. O puse în buzunar. Cu latul cuţitului de tăiat foile mătură un praf invizibil. Scrijelă cu vîrful de os un ieroglif pe sugativa mapei.

Mărturisi, ridicînd ochii rotunzi şi turburi, alburii, ca bilele de sticlă mată din gîtul buteliilor de limonadă :

— Sergiule, presimt că din inima ta a fugit o căldură care aseară încă nu dispăruse... Aceasta îmi îngreuiază cele ce vreau, cele ce trebuie să ţi le spun ţie nu numai fiindcă sînt singur şi fiindcă n-am cui le spune...

Sergiu Miclăuş îngăimă o protestare vagă. Cuvintele rostite de buze n-aveau însă nici o legătură cu gîndurile sale.

— Există şi alte pricini care mă îndeamnă să ţi le împărtăşesc ţie, şi nu altuia ! apăsă Leon Dobrotescu, scrutîndu-i privirea, să descopere o tresărire de interes.

Privirea lui Sergiu Miclăuş era absentă.

Trecuse dincolo de obstacolele materiale, dincolo de pereţi, dulapuri de cărţi, de statuete indescifrabile, dincolo de alte ziduri, case şi străzi. O urmărea pe Gina pregătindu-se de plecare, păşind pragul căsuţei din strada Cuţitul-de-Argint, închizînd în urmă portiţa grilajului verde, intrînd deodată într-o negură stranie, opacă, scufundîndu-se ca o înecată.

Se uită la ceas.

Fără îndoială că Gina pleca acum într-adevăr.

N-a fost numai o părelnică plăsmuire a gîndului. A văzut-o închizînd portiţa, făcînd un semn cu degetele fluturate, depărtîndu-se ; toate cu tensiunea unei apariţii telepatice, precis proiectînd o clipă a vieţii trăită îndeaievea. Dar de ce negura aceasta ? De ce scufundîndu-se ca o înecată ?... Pe chipul lui Sergiu Miclăuş întrebările se săpau dureros. Leon Dobrotescu avu amăgirea că îndurerarea era pentru el.

Deschise sertarul biroului. Zgomotul sec îl readuse pe Sergiu la realitatea imediată În sertarul strict ordonat, după disciplina legendară a casei, apărură o scoarţă galbenă de dosar, un mic registru de socoteli, un teanc de bancnote cu banderolele Băncii Naţionale neatinse. Deasupra, un revolver de oţel oxidat. Cutia de peniţe, altă cutie dreptunghiulară de rezerve pentru creioanele colorate cu automat. Agende, sigilii, ace de metal pentru împerecheat actele, toate orînduite meticulos, cum le mai văzuse Sergiu şi altădată. Nou era revolverul şi nou teancul de bancnote. Leon Dobrotescu le răvăşi fără respect pentru simetrica rînduială. Căută mai adînc. Scoase o cărţulie legată în pînză roşie, decolorată, cu muchiile poleite. O ridică abia atingînd-o cu degetele, ca un fragil odor dezgropat dintr-o tainiţă, gata să se risipească în pulbere la un contact mai brutal. Dintre foi desprinse o fotografie subţire, îngustă, palǎ ; i-o întinse peste masă lui Sergiu, vorbind cu tremur în glas :

— O recunoşti, Sergiule ?... Ţi-o mai aminteşti tu ? Măcar tu, încă...

Sergiu Miclăuş nu mai zărise fotografia aceasta a mamei sale. Nu se afla un al doilea exemplar în sipetul de sus.

Peste borul pălăriei, strînsă la tîmple ca un coif de velur, coboară o voaletă diafană, umbrind jumătate din obrazul Magdei Miclăuş, dînd ochilor migdalaţi o privire misterioasă, magnetică, din lumea ei ireală.

Era o fotografie neîndemînatică de amator. O imagine fără contururi lămurite, dar tocmai prin această imprecizie a luminilor şi umbrelor, fumegoase, flotante, şterse, mai turburătoare decît obişnuitele efigii fidele şi stricte din fotografiile executate cu perfecţie tehnică.

Leon Dobrotescu aştepta cu mîna întinsă peste birou. Cînd căpătă imaginea înapoi, o păstră între degetele înfiorate de tremur, o contemplă îndelung. Se auzea balansul metalic al pendulei. De afară străbătea gălăgia haimanalelor. Dar sunetele erau pentru amîndoi mai slabe, mai depărtate, lipsite de semnificaţia tiranică de adineaori.

Nici Sergiu Miclăuş nu mai gîndea la minutele care trec ; nici Leon Dobrotescu, la libertatea provocatoare a derbedeilor din locul viran.

— Aşa era mama ta, Sergiule, cînd am cunoscut-o... Magda, Mado... Singura fiinţă pe care am iubit-o cu adevărat, singura alături de care am fost fericit, pe care îndrăznesc să spun că am făcut-o fericită... De unde această fotografie ?... Nu văd o cifră, o dată, un semn... Nimic. Se află ascunsă în carte de douăzeci şi cinci de ani... Cartea ascunsă în bibliotecă, între colecţii de legi şi jurisprudenţe. Acum patru zile le-am descoperit. Ţin să cunoşti împrejurările. Îţi vor explica multe. Hotărîrea de acum, tot ce ţi se pare în purtarea mea fără sens...

Figura spongioasă a lui Leon Dobrotescu pierdea înţepeneala învineţită în gulerul strîmt. Îşi puse amîndouă coatele pe tăblia biroului, îşi cuprinse obrajii în palme şi vorbi cu glas înecat :

— Ţi-am spus aseară că Sanda a murit urît... S-a zvîrcolit, a încercat să fugă din pat... A avut o agonie chinuită. Tot ce putea să contrasteze mai teribil cu firea ei rigidă, stăpînă pe sine, eliminînd surprizele şi slăbiciunile cărnii, a sărmanului animal din noi... Nu accepta moartea. Aceasta a fost ! A vorbit fără şir... Printre gemete şi strigăte, cu răstimpuri de delir odios, respingător... Cuvinte pe care n-am bănuit că ştia să le pronunţe gura ei... O priveam şi o ascultam cu spaimă... Nu cu durere, cu spaimă... Se zvîrcolea, delira o muribundă cu totul străină de Sanda... Am trăit şaptesprezece ani într-o casă, am împărţit aceeaşi masă, acelaşi pat... Şi acum n-o recunoşteam. E un sentiment greu de imaginat, Sergiule, oribil !... O lăsam în paza surorii de caritate, veneam aci şi îmi prindeam capul în palme, ca acum... Cine era femeia care murea ?... Unde era Sanda cealaltă, uzurpată de această străină ? Deodată, cu patru seri în urmă, au încetat să mă mai tortureze aceste întrebări, spaima, stupoarea, indignarea pe mine în-

sumi... A pus stăpînire pe mine altceva : o neliniște... Ți s-a întîmplat vreodată să ai senzația că te urmărește de undeva o privire ? Te crezi singur, departe de orice ochi omenesc, apărat, și simți că o privire s-a oprit asupra ta. Aceasta mi s-a întîmplat acum patru seri aci, unde mă închisesem să n-o aud, să n-o văd pe Sanda. Mă ridicam și nu-mi găseam loc... Mă învîrteam în jurul biroului. Încercam să mă gîndesc la spusele medicului, la deznodămîntul inexorabil, la soarta copiilor, egoist, la a mea... Obsesia privirii stăruia mai puternică decît aceste mizerabile tentative de a mă sustrage. Mă oprisem, o clipă, la fereastră. Se potolise zgomotul de afară. Se întuneca. Mă aflam la fereastră și m-am întors răsucit de umeri ca de-o mînă străină, am mers la dulapul de cărți cu o siguranță de hipnotizat care execută altă voință, am deschis ușa și am pus mîna direct pe această carte. Am găsit între scoarțe și prima foaie imaginea Magdei, și o mare liniște s-a făcut în mine. Cum se ogoiește un vînt... O explicație nu există, nici n-o caut... Destul că o mare liniște s-a făcut în mine... Crezi că delirez și eu, Sergiule ?

— Nu, Tatileon... Ascult. Încerc să pricep.

Leon Dobrotescu își desprinse obrajii din palme.

Pe fața spongioasă se cunoșteau urmele degetelor, mai albe, recăpătîndu-și treptat coloarea o dată cu fluxul sîngelui. Rezemat cu ceafa de spătarul înalt, urmă cu tonul obiectiv al unui povestitor care se mulțumește să expună faptele, fără năzuința vană de a le găsi explicare :

— Inutil să încerci a pricepe o întîmplare ca aceasta, Sergiule ! Poate să aibă o interpretare mistică, dar și una foarte banală... Nu e întîia oară cînd o carte, într-o bibliotecă de alte opt-nouă sute, rămîne trecută cu vederea vreme de ani. Ți-am spus că se afla asfixiată între tratate și jurisprudențe... Uite, colo, rîndul cel de sus. E foarte probabil că de zeci de ori ochiul și mîna mea au trecut peste dînsa cînd aveam nevoie de un text ori de un comentator pentru a pregăti o pledoarie... Ochiul și mîna au trecut fără să se oprească fiindcă nu mă interesa atunci cărțulia ; era o instrusă. Deci prezența n-o dau pe socoteala unor circumstanțe misterioase. Altceva însă îmi pare că a fost de ordinea revelațiilor. Ceea ce s-a pe-

trecut cu mine. În mine. Originea fenomenului nu era în afară. Era aci şi aci, Sergiule!

Leon Dobrotescu însoţi ultimele cuvinte, ducînd pe rînd arătătorul la frunte şi la inimă.

— Aci şi aci! repetă.

„Are nevoie de linişte, de odihnă. I-ar face bine acum un calmant; un somn de 24 ore. Comprimatele pe care mi le tot îndesa astă-noapte Matei"... gîndi Sergiu Miclăuş.

— Ghicesc! exclamă înăbuşit Leon Dobrotescu. Încă o dată mă urmăreşte şi în ceasul acesta o pedeapsă... Ce greu este să-ţi exprimi o realitate subtilă din tine cînd te-ai învăţat să reacţionezi numai în funcţie de profesie, de obicei, cu gesturi şi cuvinte de-a gata! Ne aflăm într-un birou de advocat. Zidurile acestea au auzit tot felul de spovedanii; unele dramatice, multe meschine. Pe toate le-am ascultat, le-am pătruns în firul lor cel mai încîlcit şi secret; tuturor le-am găsit o soluţie... Pe toate le-am pledat cu reuşită, fiindcă erau ale altora. Iar cînd e vorba să lămuresc ceva decisiv pentru mine, făcînd parte din mine, nu mai găsesc vorbele cele vii şi fireşti... Mă împiedic în formulele uzate ale profesiei, în gesturi de pledant la juraţi... Totuşi, e foarte simplu ceea ce voiam să-ţi spun, Sergiule. Extraordinar de simplu!... Şaptesprezece ani am fost orb, opac, mecanizat. Am trăit prin voinţa Sandei, în universul Sandei. Din asemenea pricină, cartea aceasta n-a existat pentru mine, chiar dacă aş fi luat-o în mînă şi i-aş fi pipăit scoarţele. Cum poate s-a şi întîmplat. N-avea o realitate perceptibilă pentru simţurile mele de atunci. Acum patru seri a căzut o perdea. M-am dus direct la cărţulia din dulap cu imaginea Magdei, fiindcă pentru mine abia din acel moment aveau iarăşi o realitate... Reîncepînd de acum patru seri... Nu e simplu? Extraordinar de simplu?

Leon Dobrotescu se opri, aşteptînd o încuviinţare. Sergiu nu-i putea suporta privirea exaltată. Vorbi, întorcînd ochii spre fereastră:

— Tatileon, pentru cineva dinafară asemenea sondaje în subconştient nu par atît de simple, atît de extraordinar de simple...

— Altceva atunci... se încăpăţînă Leon Dobrotescu. Am fost confuz. Ţi-am spus că nu mă mai servesc cuvintele. Îmi fug. Mă trădează. Era mai cuminte să mă servesc de o analogie. Admiţi că un mormoloc percepe universul cu simţurile pe care i le-a dat specia ? Admiţi că o pasăre percepe acelaşi univers cu alte simţuri ? Fatal, fiecare are o altă viziune a universului. Nu există o corespondenţă între ele... Aceeaşi grădină e altceva pentru o broască, o pasăre, un melc, un viţel, grădinarul care o îngrijeşte şi vizitatorul care o admiră. Cu mine s-a întîmplat o ruptură, o mutaţie dintr-o specie în alta... Ani de zile, din copilărie pînă ce-am cunoscut-o pe Sanda, am aparţinut unei specii... Am trăit viaţa acelei specii, într-un univers perceput ca atare. Prin Sanda am fost înglobat cu sila unei specii străine de adevărata mea structură. Acum patru seri am fost restituit speciei mele. Natura a reparat o eroare.

Sergiu Miclăuş se înduioşă de aceste divagaţii, de înfăţişarea omului cu părul ciufulit de năduşeală, cu obrazul torturat de jalnica neputinţă de a da expresie limpede gîndurilor poate mai puţin confuze din el.

Murmură :

— Tatileon, cred că altfel povestite toate, în alte condiţii, mai calm...

— Sînt calm ! întrerupse Leon Dobrotescu, ridicînd glasul şi pumnul cu o vehemenţă care îi dezminţea spusele. Sînt calm, dar sînt prea singur, Sergiule. Adăugă, schimbînd vocea scăzută şi rugătoare : Uite, sînt calm... Sînt calm, Sergiule...

Leon Dobrotescu îşi astupă ochii cu palmele. Rămase un timp neclintit, cu faţa ascunsă, cu coatele sprijinite în tăblia biroului.

Era extraordinar de simplu tot ce avea el de spus, dar acum ştia că nu le va mai spune nimănui.

Nădăjduise că le va presimţi copilul Magdei. Trei zile a trăit în această amăgire şi aşteptare. Poate că astănoapte ar mai fi fost încă timpul. I s-a părut că se făcuse între dînşii o legătură prin antene sensibile şi fine. Acum era prea tîrziu. Antenele s-au închis. Comunicarea de la unul la altul fusese suspendată. Bunăvoinţa, explicaţiile,

cuvintele multe și împleticite nu mai erau de nici un ajutor.

Cu patru seri în urmă, descoperise că viața lui cea adevărată o trăise numai alături de Magda. În cei doi ani ai tinereții, alături de dînsa, n-a existat nici un proiect ambițios de viitor, nici o aspirație de înălțare în regiunile superioare ale umanității, nici un devotament în afară de cel egoist, restrîns și încîntător, al lor, al unuia pentru celălalt. Nu știau ce se va întîmpla cu dînșii a doua zi. Averea Magdei o devorase Anton Miclăuș, o dată cu propria lui avere. Casa era grevată de ipoteci. Iar el, al doilea soț, era un debutant fără pasiune de meserie, fără clientelă, pledînd pe apucate. Adeseori masa de a doua zi devenea o problemă. Nu plăteau apa, ca să-și poată cumpăra Magda o pălărie. Au renunțat altădată la un vagon de lemne angajat și la arvuna plătită ca să plece două săptămîni la Constanța. Toată iarna și-au furnizat apoi lemnele cu țîrîita, cîte două-trei sute de kilograme. S-au strîns cu focul în două camere. Dar fericit a fost numai așa și numai atunci. Poate că era o viață inferioară, lipsită de noblețe și de eroism. Poate că și el era o făptură inferioară, lipsită de noblețe, de abnegație și de eroism.

Sanda a introdus altă ordine. Sub influența ei a căpătat cultul existențelor rectilinе. Șaptesprezece ani s-a asfixiat într-o atmosferă irespirabilă, fără să-și dea seamă de ce toate izbînzile de carieră, prosperitatea bănească, prestigiul în barou și în politică nu-i dădeau nici o mulțumire. S-a schimbat și la chip. Cu încetul, pe nesimțite, a luat și el înfățișarea Sandei, gesturile ei, o dată cu formulele ei. Trădase amintirea Magdei. Murise pentru el a doua oară. I se părea că a fost absurdă viața lor din cei doi ani de neprevăzut și capricii. Rupsese legăturile cu prietenii de atunci, cu tovarășii de atunci. Devenise un manechin articulat cu rotițe, mișcîndu-se după cum poruncea mecanismul răsucit de o altă mînă.

Iar rătăcirea i s-a luminat într-o singură clipă, acum patru seri.

Încă nu murise Sanda, se zvîrcolea în altă singurătate, a ei, cînd a simțit că în ființa sa ascunsă nu-l dezna-

dăjduia deznodămîntul anunțat de medici cu precizie de ceasuri și minute. Nu-l durea acest deznodămînt, cum nu l-au durut nici zvîrcolirile muribundei. Îl aștepta. Cu un inconștient sofism al cugetului, se înșela, spunîndu-și că așteaptă s-o vadă în rigiditatea morții, fiindcă numai așa se vor sfîrși cumplitele și degradantele spasmuri de agonie. Așa afirmau medicii; așa șopteau prin unghere cele două surori de caritate cînd își treceau schimbul de zi și de noapte, cu fiolele de injecții; așa s-a împăcat și el cu gîndul. Să se termine mai repede, pentru ca să scape bolnava de chinuri. Adevărul era, însă, că aștepta moartea Sandei ca o dezlegare din lanțuri. Cu două săptămîni înainte de boala ei, asemenea gînd i s-ar fi părut înfricoșător și mizerabil. Acum știe că în zăcămîntul întunecat al sufletului i-a fost o dorință tăinuită dintotdeauna, ignorată de controlul conștiinței, păstrîndu-se totuși vie. Iar Sanda a știut-o și ea aceasta. E sigur că a știut-o. În ceasul din urmă i-a prins mîna, repetîndu-i aceleași și aceleași cuvinte: „Tu ai să mă ierți, Leon? Am crezut că e bine ce fac... Tu ai să mă ierți, Leon?"... Așadar, măcar atunci, la hotarul dintre viață și moarte, a înțeles că totul a fost o mare eroare. Nu durerile o chinuiau. Nu spaima de moarte. Ci gîndul că moartea o împiedică să mai repare eroarea în care au trăit amîndoi. Și în ultimele clipe s-a liniștit. Moartea i-a scris pe chip o împăcare neașteptată și supranaturală. Poate a plecat cu siguranța că pentru amîndoi e mai bine așa, deși prea tîrziu. Rămînea el singur să repare eroarea, să se întoarcă la viața pentru care a fost hărăzit...

Sanda era acum în pămînt. El cunoștea ce-i rămîne de făcut. Va lipsi o lună, două, un an poate... Atît cît se va arăta nevoie pînă ce se va regăsi. Viața cea veche, adevărată e închisă pentru dînsul. Timpul a lăsat urme; șaptesprezece ani i-au deformat ființa, cugetul, vocabularul chiar... Dar se va mulțumi cu o umbră a ceea ce a fost și ar mai fi putut să fie. Se va întoarce să-și crească altfel copiii, suprimînd catehismul virtuților laice, preceptele ucigașe, tot ce i-a înăbușit și pe dînșii, l-a înăbușit și pe el. Poate o sfoară de pămînt, cu muncă brută în aer liber și cu satisfacții simple, într-o casă de țară;

poate aceasta ar fi o soluţie. Poate există alta pe care acum încă n-o întrevede... A crezut că feciorul Magdei era singurul destinat să-l asculte şi să-l înţeleagă; fiindcă era copil al Magdei, sînge din sîngele ei; fiindcă toate se cereau ascultate şi înţelese de cineva. S-a înşelat! Este şi Sergiu un străin ca oricare altul. L-a îndepărtat, a făcut din el un străin. Toate aci sînt străine şi reci.

Leon Dobrotescu îşi descoperi încă o dată faţa din palme. Îşi îmbumbie haina corect, îşi potrivi nodul cravăţii, gulerul înalt şi strîmt, părul umed la tîmple. În dosul biroului avu din nou înfăţişarea profesională, advocatul care expune unui client punctul de vedere într-un litigiu şi sorţii de izbîndă într-un proces. Dar obrazul îi era foarte palid, galben-verzui. Sergiu Miclăuş îşi aminti cu dezgust pieliţa păsărilor tăiate şi jumulite din vitrina băcăniilor, albeaţa golită de sînge, petele vinete, carnea flască şi moartă, conservată în frigider.

— Mă ierţi, Sergiule? întrebă Leon Dobrotescu. Ai avut dreptate! Sînt obosit... Sîntem obosiţi amîndoi. Te-am făcut să pierzi timpul zadarnic. Să trecem la cîteva chestiuni de ordin practic. Privi la pendul: În zece minute am terminat. Scoase din sertar dosarul cu scoarţele galbene, o agendă, micul registru de socoteli; alese un teanc de bancnote, din trei. S-o iau metodic. Ai fi dispus să-ţi dai demisia şi să revii aci, Sergiule? Ţi-aş preda toate procesele în curs... Rămîi asociatul meu, deşi eu voi figura numai cu numele. Asociat, fiindcă numele meu ţi-ar asigura o clientelă. Secretarul actual e un tînăr aproape de vîrsta ta, muncitor şi serios. Te va pune în curent şi-ţi va fi de un folos. Ce răspunzi la aceasta?

Sergiu se gîndi: „Aş avea nevoie să o întreb pe Gina. Numai ea ar decide dacă vom rămîne aci, sau la Oradea-Mare a ei, sau la mine, în tîrgul meu." Se deprinsese atît de mult cu ideea că viaţa lor va fi de acum înainte nedespărţită, i se părea că se cunosc şi că se iubesc de atîta vreme şi pentru veşnicie, încît nici o clipă nu se îndoi că toate depind numai de o hotărîre a Ginei.

— Ce răspunzi, Sergiule? stărui Leon Dobrotescu, surprins de această şovăială.

— Tatileon, aş avea nevoie de un răgaz. Să mă deprind cu ideea. E atît de neaşteptat !... În două-trei zile, aş da un răspuns chibzuit...

„În două-trei zile, aş avea timp să am cuvîntul Ginei", gîndea Sergiu. Dar nu explică anume cum înţelegea el să chibzuiască răspunsul şi anume cu cine.

— În două-trei zile ?... Cam tîrziu, Sergiule. Ţi-am spus, mi se pare, că am de gînd să plec chiar în noaptea aceasta... Mă sufocă zidurile... În orice caz, am fixat pe hîrtie toate dispoziţiile mele pentru secretar. Te va pune el în cunoştinţă dacă vei hotărî aşa cum doresc eu. De nu, are alte dispoziţii... Să consider acest capitol lăsat în suspensie şi să trecem la altul. Ai păstrat vreodată o socoteală de încasările tale după majorat ?

— Nu, Tatileon, mărturisi Sergiu Miclăuş, plecînd ochii în pămînt.

Era o întrebare penibilă pentru el. Abuzase de oamenii care l-au crescut. Uitase că nu însemna nimic pentru dînşii şi că fusese un tolerat în casă : în anii de pierzanie le sustrăgea banii sub cele mai extravagante pretexte. După exilul de unde se întorcea tămăduit, purtarea din acei ani i se părea mai greu de iertat. Poate se afla o singură cale pentru a restitui sumele. Să primească rolul de asociat în treburile de advocatură ale lui Leon Dobrotescu, să muncească din răsputeri doi-trei ani şi să pună lunar o cotă la o parte, pînă la o achitare totală.

Leon Dobrotescu deschise carnetul de socoteli, citi o coloană de cifre. Totalul depăşea cu mult suma pe care şi-o închipuise Sergiu.

Leon Dobrotescu adăugă :

— Se află însemnaţi numai banii despre care ştia şi Sanda. Multe cifre sînt scrise chiar de mîna ei... Pentru celelalte sume n-am păstrat nici o socoteală. Cred că le recunoşti, Sergiule ?

— Da, Tatileon ! oftă Sergiu, îmbujorat de ruşine şi de umilinţă pînă în vîrful urechilor.

— Atunci să considerăm şi acest capitol încheiat. A fost pentru tine o lecţie, Sergiule. A trecut. Ţi-a folosit, după cum văd. Aceasta îmi pare singurul lucru important. Socotelile pot să dispară.

Leon Dobrotescu rupse foile micului registru, le mototoli şi le aruncă în coşul de lîngă birou.

— Tatileon, cum să-ţi mulţumesc ?... îngăimă Sergiu Miclăuş ridicîndu-se de pe scaun.

Leon Dobrotescu îi făcu semn cu mîna să rămînă la loc. Mulţumirile n-aveau ce căuta între dînşii. Ani îndelungi crezuse că le-a făcut toate pentru Sergiu. Le făcuse numai pentru copilul Magdei.

Trase în faţă dosarul cu scoarţele galbene :

— Şi acum al treilea capitol, Sergiule. Am aci toate actele casei şi toate documentele tutelei, din vremea cînd erai minor. Socoteala am făcut-o o dată la majoratul tău. E bine s-o revizuim. Trebuie să ştii că te-am frustrat. Cu bună-ştiinţă, în complicitate cu Sanda. Nu protesta ! E adevărul. Împotriva ta, apărîndu-te pe tine de tine, am vrut să-ţi păstrăm o rezervă... Casa Magdei, a ta deci, a rămas grevată de trei ipoteci. Datorii în condiţiile cele mai oneroase. Nici mama ta, nici tatăl tău n-au fost buni administratori. S-ar fi spus că aşteptau să se întîmple a doua zi un cataclism cosmic sau un miracol pentru a rezolva problemele de existenţă. Doi ani, cît a trăit Magda, am continuat şi eu acelaşi fel de a privi viaţa... A survenit Sanda. Am gospodărit moştenirea ta altfel. Am achitat datoriile pe măsură ce ne-au îngăduit mijloacele. Am radiat ipotecile şi am cumpărat noi casa, la licitaţie, după toate formele prevăzute de lege şi aprobate de secţia tutelelor. Disponibilul ţi-a revenit la majorat. Spre al meu regret, am făcut imprudenţa să nu rezist la stăruinţele tale. Ţi-am depus banii la bancă, de unde tu i-ai ridicat cînd ai vrut... I-ai părăduit. Licitaţia şi cumpărarea au avut de bază o estimaţie a tribunalului, care mi s-a părut atît mie, cît şi Sandei inferioară valorii reale. Ne-am hotărît — şi ideea a pornit de la Sanda — ne-am hotărît să-ţi punem la o parte diferenţa, fără ştiinţa ta, ca să-ţi servească atunci cînd vei da dovadă de maturitate ; o maturitate alta decît aceea presupusă de lege. Îmi face impresia că abia acum ai ajuns la adevăratul majorat. Deci am judecat bine... Sanda a judecat bine. Suma se ridică astăzi la nouăzeci şi ceva de mii de lei. Nouăzeci şi patru de mii patru sute, exact. Să spunem o sută. Banii îi ai aci. Te rog să-i numeri.

Leon Dobrotescu făcu să sară banderola cu unghia şi îi întinse în evantai bancnotele cu miros proaspăt de ceară şi cerneală. Sergiu Miclăuş articulă cuvinte fără înţeles. Cît de nedrept fusese el cu Tatileon, cu Mamisanda, cu toţi! Îl apăraseră într-adevăr de el însuşi, împotriva sa însăşi. Cu o preştiinţă misterioasă, aceşti străini, după ce-i înduraseră faptele de copil, nebuniile adolescenţei şi tinereţii dintîi, tot dînşii i-au păstrat putinţa să-şi înjghebeze modestul cămin la care năzuia de astă-noapte, de cînd a cunoscut-o pe Gina, de cînd o iubeşte pe Gina. Se ridică înconjurînd biroul şi încercînd să-l îmbrăţişeze pe Leon Dobrotescu într-o stîngace pornire de recunoştinţă şi de remuşcare.

— Am fost un ingrat, Tatileon... Numai voi aţi ştiut să vedeţi limpede în mine, dincolo de mine... Numai voi, tu şi Mamisanda...

Leon Dobrotescu îi opri cuvintele pe buze :

— Ajunge, Sergiule. Ştii bine că nu-mi plac efuziunile acestea femeieşti...

Nu trecuseră multe clipe de cînd le căuta, le cerşea, avea nevoie de ele. Acum antenele lui erau închise. Rămase ţeapăn, în hainele strîns îmbumbiate, în scaunul cu spătar înalt.

— Numără, te rog! spuse cu răceală.

Sergiu Miclăuş îndoi teancul de hîrtii şi îl puse în buzunarul pantalonului, la spate, fără să numere, stingherit de privirea gheţoasă, profesională a lui Leon Dobrotescu. Nu află acel cuvînt rar, nespus, unic care să umple golul dintre dînşii. Se auzea iarăşi balansul ritmic al pendulului. Unde are s-o mai găsească oare pe Gina acum? Se auzea iarăşi gălăgia haimanalelor din locul viran, sfîrşind ultima lor joacă pe ziua de azi. În hol încetase zgomotul paşilor. Pe scări răsună glasul lui madam Stoian. Se trînti o uşă. Un clopot de tramvai vuia depărtîndu-se.

— Erai grăbit, Sergiule! îi aminti Leon Dobrotescu. Nu te mai reţin. Eşti liber.

Se înălţă din scaun cu o mînă sprijinită pe marginea biroului. Tot aşa îşi concedia clienţii cînd uitau cît de preţios e timpul avocatului Leon Dobrotescu şi se întindeau la vorbă, recapitulînd amănunte de prisos pentru susţinerea unui proces. Sergiu se simţi vinovat. Mai vinovat decît la plecarea din casă, cu doi ani în urmă. Ştia că altceva aştep-

tase de la dînsul Leon Dobrotescu şi că el i-a înşelat aşteptarea. Orice ar mai fi încercat acum, era făţarnic şi van.

Întrebă, totuşi :

— Şi cînd pleci, Tatileon ? Unde pleci ?...

Leon Dobrotescu îşi tamponă buzele uscate cu batista de doliu. Cuvintele sunară înăbuşit în căluşul de olandă :

— Nu are nici o importanţă unde plec. În orice caz, departe de aci şi cît mai curînd.

Cu remuşcare, Sergiu Miclăuş încercă să arate că nu-l lasă nesimţitor aceste hotărîri.

— Dar copiii, Tatileon ? Nu pot rămîne singuri...

— Am luat dispoziţii ! fu răspunsul sec.

— Era vorba de o remaniere...

— Ha-ha ! Era vorba de-o remaniere ? hohoti lugubru Leon Dobrotescu. Atît mă cunoşti tu, Sergiule ? Aceasta crezi tu că mă interesează într-o zi ca aceasta ? Era vorba de o remaniere ! Se va face fără mine, spre uşurarea multora... Erai grăbit. Pierzi timpul...

Sergiu Miclăuş voi să-l îmbrăţişeze. Leon Dobrotescu îl opri cu un surîs amar şi ironic. Acesta nu era copilul Magdei. Era al lui Anton Miclăuş ! Şi ciudat, simţi ceea ce nu cunoscuse niciodată — o gelozie dincolo de ani şi de morminte pentru acest Anton Miclăuş, primul bărbat al Magdei. Sergiu avea numai ochii lui Mado ; încolo, toate le moştenise de la omul care şi-a pierdut averea în joc de cărţi, cai de curse şi petreceri de pomină. Omul pe care îl aştepta Magda pînă în zori, cu lumina aprinsă, tresărind la fiecare pas de pe stradă. Cum l-ar fi putut înţelege un străin, feciorul lui Anton Miclăuş ? Un copil al lui şi al Magdei l-ar fi înţeles. Numai copilul acela l-ar fi înţeles, pe care atît îl aşteptase şi nu le-a venit.

Din uşă, Sergiu mai întoarse ochii.

Leon Dobrotescu rămase în picioare, în faţa biroului, cu latul palmei pe cartea cu scoarţele de pînză roşie.

Strînse din umeri, resemnîndu-se neputinţei. Într-adevăr, între un om şi alt om nu există nici o comunicare. Chiar dacă îi apropie într-o clipă ceva, clipa de contopire nu coincide. Se depărtează, se contractează fiecare ca melcii în spirala lor de calcar. Sergiu traversă holul în vîrful degetelor, ca şi cum moarta se mai afla încă în cealaltă cameră. Dispăruse vălul cernit din oglindă. Covoarele erau întinse

la loc. La locurile lor erau şi scaunele nichelate, ca ţevile răsucite de alambic. Urcă în odaie, plănuindu-şi plecarea. Papanaş, pisicul cenuşiu, se strecură o dată cu el pe uşă, torcînd şi alintîndu-se.

— Scuzele mele, amice! Ai dat greş. Acum n-am timp.

Papanaş nu voia să ştie. Sări pe pat, ascuţindu-ţi ca într-o scoarţă de copac ghearele în stofa smochingului întins de Matei.

— A! Nu! se supără Sergiu. Te cam întreci, domnule Papanaş! Hai, gata! Adio!...

Îl apucă de ceafă şi îl scoase în antret, închizînd uşa după dînsul. Pisicul mieună afară. Sergiu se silea să nu-i audă chemarea. Tot aşa scînceau cerîndu-se înăuntru şi ceilalţi pisici, Papanaş I şi al II-lea, în anii de altădată. Întotdeauna la el găseau adăpost şi dezmierdare. Acum nu avea timp. Niciodată nu i-a fost atît de scump timpul. Alături de smochingul călcat şi aerisit se aflau cămaşa pregătită de Matei, gulerul şi funta neagră de mătase. Exact cum le aşeza de atîtea ori, altădată, sluga bătrînă şi complice; cum poate tot aşa aşeza echipamentul lui Anton Miclăuş pentru expediţiile sale de noapte. Dacă Matei n-ar fi dispărut îndată după înmormîntare, l-ar fi trimis cu răspuns la Gina. Era iscusit şi în asemenea misiuni. Ar fi dus ştire Ginei să nu-l aştepte, ar fi rugat-o să-i scrie un cuvînt, unde să vină şi cum să se prezinte, oaspe nepoftit la o nuntă de necunoscuţi. Acum răspunsul acela îl va găsi fără îndoială acasă, în strada Cuţitul-de-Argint. Dar cîteva rînduri ar fi cruţat-o pe Gina de neastîmpărul aşteptării, de cine ştie ce gînduri şi închipuiri.

Ţinînd cămaşa în mînă, Sergiu se apropie de fereastră să-i prindă butonii de perle în piepţi — butonii moşteniţi de la Anton Miclăuş.

Privi afară. Rămase cu ochii lărgiţi de uimire. Leon Dobrotescu ieşise în stradă fără pălărie, ţeapăn în straiele negre şi strîmte, purtînd între degete batista cu chenar negru. Se uită îndărăt spre uşă. Îşi pipăi creştetul cu păr rar şi asudat, sub care de sus se vedea începutul de chelie lucie. Făcu un pas spre intrare. Desigur, se gîndise să se întoarcă şi să-şi ia pălăria. Renunţă. Se depărtă spre capătul trotuarului.

Sergiu îşi aminti revolverul din sertar, răspunsurile lui bizare : „În orice caz, plec departe de aci şi cît mai curînd".

Aruncă butonii şi cămaşa, smulse fetrul cenuşiu din cuier, trînti uşa, zdrobi sub tălpi laba lui Papanaş şi se repezi pe scări. N-auzi sfîşietoarea clamoare a pisicului care a umplut casa în urma sa.

În stradă, grăbi pasul. Apoi, cînd fu aproape, îl potrivi după mersul lui Leon Dobrotescu. Un trecător se opri să măsoare din ochi omul fără pălărie, călcînd sacadat şi ţinînd în mînă batista cu banda de doliu. În dreptul lui Sergiu Miclăuş ridică din sprincene întrebător şi făcu un semn jovial cu degetul la tîmplă, adică : „Ce-i cu individul ? Atins la cap sau numai atins de băutură ?" Sergiu se cutremură de această cruzime, care transformă o suferinţă omenească numai într-un spectacol curios pentru ceilalţi semeni. Răspunse cu o pantomimă identică, ducînd degetele la gură, adică : „Nimic neobişnuit. Băutura." Trecătorul se linişti. Spectacolul îşi pierdea interesul. Un om beat în zi de duminică se poate vedea pe toate străzile. Aprinse ţigara şi îşi căută de drum.

Sergiu Miclăuş se dădu lîngă un stîlp de tramvai. Leon Dobrotescu ajunsese la staţia de automobile, parlamenta cu un şofer. Probabil că adresa rostită sau numai înfăţişarea clientului nu inspirau prea multă încredere. Leon Dobrotescu scoase port biletul. Şoferul păru satisfăcut. Îşi cerea iertare, ducînd mîna la caschetă. Coborî steguleţul roşu al aparatului şi deschise portiera. Sergiu Miclăuş sări în al doilea taxi din staţie.

— Repede ! Să nu-l scapi din ochi !

— ...ţeles ! Numai de n-or face spre centru, să dăm peste stopuri...

Automobilul din faţă nu apucă spre centru. Începînd de la a doua stradă, Sergiu pricepu că merg spre cimitir. Pe acelaşi drum unde cu trei ceasuri înainte urca agale convoiul funebru al Sandei Dobrotescu. Ce însemnau toate acestea ? Ce s-ar fi cuvenit oare să facă acum ? Sergiu Miclăuş îşi strînse tîmplele între degete. Încă o dată se îndepărta de Gina. Ce căuta Leon Dobrotescu la cimitir ? Nu e întîia oară cînd un văduv se sinucide pe mormîntul tovarăşei de viaţă. Poate că datoria lui e să-i iasă înainte la poarta cimitirului, să-i reteze calea, să-l apuce de braţ, să-l aducă în-

dărăt cu sila. Poate că la ora aceasta poarta cimitirului e închisă. Ar fi un noroc. S-ar simplifica misiunea lui. S-ar întîlni faţă în faţă. I-ar spune că şi el a venit pentru a îngenunchea pe mormîntul proaspăt al Mamisandei, acum, cînd nu mai e lume, în tăcerea şi singurătatea prielnică reculegerilor.

— Mi se pare că mergem spre Belu! se dădu cu gîndul şi omul de la volan.

Sergiu se răsuci să privească îndărăt cerul învîlvătat al apusului. Peste o jumătate de oră va fi noapte. Toate conspiră să-l despartă de Gina.

Aruncă ochi duşmănoşi trecătorilor de pe trotuare, care se întorceau fără grijă spre casă, liberi şi tîrîndu-şi paşii după plimbarea lor de duminecă. Pe toţi îi pizmuia; pe toţi, fără deosebire. Femeia aceasta însărcinată, cu doi copii alături. Şi plutonierul încătărămat în curele. Şi cumetrele, care stau la sfat rezemate de zaplaz. Toţi au avut astăzi o zi a lor, liberă. Mulţi n-au ştiut cum să-şi umple ceasurile. Li s-a părut o duminecă prea lungă. Măcar de-ar fi putut să trimită Ginei un răspuns. Matei a plecat fără să ceară învoire, fără să spună unde se duce. Ca dintr-o casă care a rămas fără stăpîni. Unul în mormînt, celălalt rătăcind pe străzi cu capul gol. Poate că Matei a plecat să-şi caute Reveica lui. Unde a mai auzit numele acesta? Reveica. Heveica... Aşa i-a pronunţat numele Gina. Poate că aşa chiar l-a şi pronunţat. Baba Heveica... N-avu cînd sfîrşi gîndul...

— Ce vă spuneam eu?! întrebă şoferul frînînd. La Belu am ajuns!

Sergiu Miclăuş sări jos. Leon Dobrotescu pornise înainte. Mergea ţeapăn, cu o mînă prinsă în nasturii hainei, cu fruntea goală în sus, cu batista în cealaltă mînă. Nu întoarse ochii nici cînd auzi paşii în spatele său. Sergiu Miclăuş n-avu curaj să-l oprească. Încetini mersul. Ocoli pe o potecă îngustă, lăturalnică, să-i iasă înainte la mormîntul acoperit de cunune şi jerbe proaspete.

Aşteptă.

Leon Dobrotescu se aplecă de mijloc, rupse dintr-o jerbă cîteva flori albe, îşi tamponă gura şi mustăţile cu batista de văduv, după vechiul său tic.

Nu arăta nici un semn de emoţie în faţa groapei cu ţărîna acoperind numai de cîteva ceasuri un trup omenesc.

Tovarăşa lui de viaţă. Şi totuşi, mormîntul încărcat de flori, cu provizoria cruce de stejar, era mai sfîşietor decît toate celelalte. Pe acelea încolţise iarba, creşteau flori, se lăsase pămîntul. Erau încorporate veşniciei. Mormîntul Sandei Dobrotescu părea încă străin, nelalocul său; s-ar fi spus că la noapte, în prima lui noapte de cimitir, se va simţi înfricoşat de vecinătatea celorlalte morminte care se află în patria lor de zeci şi zeci de ani.

Leon Dobrotescu tuşi în batistă. Se răsuci pe călcîie. Porni spre fundul cimitirului.

„Acum ar trebui să mă apropii", gîndi Sergiu Miclăuş. Dar mai puternică decît cugetul, o curiozitate bolnavă îl împiedică să-şi ducă la îndeplinire intenţia. Păşi peste morminte, păstrînd distanţa. Leon Dobrotescu nu privea nici în dreapta, nici în stînga. Mergea ţintă, deşi drumul acesta nu-l bătuse de ani. Cînd se apropie de mormintul Magdei, tălpile lui Sergiu s-au încleştat de pămînt. Îşi acoperi ochii. Aşteptă detunătura. Pocnetul sec în aerul limpede al amurgului de mai.

Pocnetul întîrzia. Sergiu crezu că s-a rupt sortilegiul care-l ţinea împietrit. Se pregăti să se repeadă, să smulgă din mîna lui Leon Dobrotescu arma de oţel oxidat. N-avea nevoie s-o facă nici aceasta. Leon Dobrotescu nu ţinea nici o armă în mînă, nu-şi apropiase nici o ţeavă ucigaşă de tîmplă.

Văduvul moartei de dincolo, cu mormîntul proaspăt şi asfixiat de coroane, se înclinase într-un singur genunchi pe mormîntul vechi şi uitat. Aci crescuse iarbă de mult; era un mormînt încorporat cimitirului, veşniciei, împăcării cu marea uitare. Se lăsase pămîntul, se scufundase crucea de granit. Ca orice mormînt părăsit de grija oamenilor, se îmbrăcase singur în flori simple şi ierburi de cîmp. Un măcieş spinos îşi desfăcuse cu o gingăşie rustică bobocii rozi-albi. De zece ani Sergiu nu mai venise să îngenunche aci, nici în sîmbăta morţilor.

Îngenunchease acum, cu un singur picior, Leon Dobrotescu. Răscoli pămîntul cu degetele. Aşeză florile aduse de pe celălalt mormînt, înfigîndu-le cu potirul alb al corolelor în jos. Le acoperi cu ţărînă. Ascunse vîrful cozilor. Tipări o moviliţă de pămînt negru, ca micile piramide de la capătul galeriilor de cîrtiţă. Aşa, florile erau numai pentru cea din adînc, îndreptate spre întunericul ei dinăuntru, nu pentru deşertăciunea şi ochii celor dinafară.

Poate că oasele de sub crucea de granit nu mai aveau nevoie de flori. Poate că toţi morţii, fără deosebire, nu mai au nevoie de flori. Cei rămaşi, dînşii însă au nevoie de iluzia că pot dovedi cîteodată aşa, amintirea, mustrarea, regretul.

Leon Dobrotescu îşi scutură palmele, îşi scutură postavul genunchiului înverzit de iarbă. Cu ticul dintotdeauna, îşi tamponă buzele. Împături batista de doliu şi o mistui în buzunar. Apoi trecu spre poteca ieşirii cu pasul mai viu, descătuşat de înţepeneală, cu faţa iluminată de toată văpaia apusului.

Sergiu ştiu că nu mai are a se teme pentru viaţa lui Tatileon.

Rămase în urmă. Se opri şi el lîngă mormînt, cu pălăria în mînă, cu fruntea plecată în jos.

O pasăre cenuşie se balansă pe creanga de măcieş. Înşelată de nemişcarea stanei omeneşti, piui molatic, chemîndu-şi tovarăşa. S-au speriat. Au zburat amîndouă în fîlfîit de catifea. În iarbă se prelinse o şopîrlă verzuie. Şi îndată după dînsa, alta. Vietate cu vietate se căutau şi aci, deasupra mormintelor, în senina indiferenţă a naturii, împinse de misterioasa chemare a primăverii.

Sergiu Miclăuş privi împrejur. Se convinse că nu era nimeni să-l zărească. Îşi îndoi la rîndul său un genunchi în pămînt.

Cerea celei de dincolo o povaţă la răscruce de destine, ajutor ; îi cerea iertare pentru că o uitase, pentru că nu mai venise s-o caute în marea ei singurătate vreme de zece ani.

— De zece ani, întîia oară mi se întîmplă aceasta, prietene! clincheti cu glas uşor tanti Catriona, răsturnînd pionii şi recunoscînd aşa că a pierdut a doua partidă. Mi se pare că te-ai pus să iei lecţii de şah pe ascuns, la cafenelele dumitale...

Enea Samurcaş primi elogiul cu o mare încîntare. Îşi alintă breloclurile atîrnate în lanţul de aur al ceasului. Îşi mişcă picioarele uriaşe şi amorţite. Ceru învoire să mai răsucească o ţigară.

Pentru nemaipomenita şi îndoita victorie de astăzi, merita această recompensă.

Într-adevăr, de zece ani, prietena sa Catriona nu-i îngăduise să cîştige o singură partidă. Cu o agerime demonică, îi ghicea jocul, îi prevedea mişcările, îl aştepta să se împotmolească în situaţii fără ieşire; cu aparentă neatenţie, se lăsa despoiată de pioni, scotea exclamaţii consternate cînd pierdea calul, nebunul sau turnul, pe urmă deodată îşi înfigea bărbia mică în pumn, încrunta sprincenele subţiri, surîdea imperceptibil în colţul buzelor. Atunci Enea Samurcaş ştia că soarta partidei e scrisă în pomelnicul altor o sută de partide pierdute. Calul negru începea să facă sărituri neprevăzute, turnul înainta încet şi năprasnic ca un tanc, nebunul lovea pieziş — în cinci minute intra devastarea în piesele albe, iar el era mat în două mişcări. Aceasta făcea parte dintr-un program imuabil al vizitelor sale de duminecă.

Acum se întîmpla ceva nou cu prietena Catriona. Se întîmpla ceva nou şi cu nepoata sa, Gina. Amîndouă erau cu

gîndul în altă parte. Păreau că se pîndesc şi că se spionează. Nu le-a văzut niciodată atît de preocupate, ocolindu-şi privirile.

Enea Samurcaş îşi răsucise ţigara, reteză firele de tutun cu unghiile lungi, galbene şi cornoase, pregăti ţigareta de chilimbar din cutioara de piele şi propuse cu generozitatea învingătorilor :

— Mai este timp pentru o revanşă, prietenă. Eu am impresia că mi-ai întins înadins o cursă, ca să mă umileşti la sfîrşit cu aşa-zisele mele lecţii pe ascuns...

Tanti Catriona prefiră pe sub gene o privire furişă spre fereastră, unde se afla Gina. O durea chinuirea scrisă pe obrazul ei îngust, micşorat parcă, tresărind la fiecare vuiet de automobil.

— Să încercăm!... încuviinţă fără convingere. Da-da! Să încercăm!... repetă cu mai multă, dar silnică energie.

Îşi aşeză piesele în căsuţele albe şi negre. Cu mîna stîngă îşi ferea mîneca largă a hainei de mătase. Şahul era pe măsura sa şi a tuturor obiectelor din juru-i. Un joc miniatură, artistic şi rar, care slujise poate cîndva la desfătarea unui satrap asiatic. Enea Samurcaş o aşteptă să sfîrşească, risipind cu laba enormă fumul ţigării, ca să-l alunge din ochii prietenei.

El nu era întru nimic pe măsura casei. Înalt, osos, scorojit, adus de spate, cu faţa prelungă de cal, cu nasul proeminent şi încovoiat ca o carenă, cu mustăţile cănite şi peste căneală îngălbenite de tutun, îşi pleca fruntea la intrare şi la ieşire, ca să nu se izbească de pragul de sus ; se mişca în încăperea scundă şi strîmtă cu mare băgare de seamă, ca să nu răstoarne fragilele mesuţe de palisandru şi vasele de porţelan ; se căznea în poziţii incomode şi comice pe taburetele joase, fără să izbutească vreodată a găsi un loc de odihnă picioarelor.

Cînd Gina era numai o copiliţă cu fustele mai sus de genunchi, de i se vedeau pantalonaşii albi cu volănaşe de dantelă, se înveselea cumplit de schimele şi de mersul lui caraghios, la primii paşi, după ce se ridica amorţit, trosnindu-şi oasele şi masîndu-şi încheieturile. Atunci plăcerea ei nemărginită era să-i turbure linia cărării trase în părul rar şi cosmeticat cu o precizie geometrică de la ceafă pînă la frunte ; era să-l întrebe cu prefăcută nevinovăţie dacă nu-şi

procură cumva ghetele gigante de la furnizorul lui Guliver (uriaşul în ţara piticilor, bineînţeles); plăcerea ei era să-i scotocească buzunările vaste, căutîndu-şi pacheţelul cu bomboane sticloase şi să se frece ostentativ pe obraz, unde mustăţile cănite i-au imprimat la sărut un desen negru ca aripile unui cocor în zbor din estampele japoneze.

Acum Gina stătea la fereastră, îşi pierduse glasul şi rîsul trilat, uitase că şi el există pe lume. Nici iarna trecută, cînd mai ghicise că se petrece ceva neliniştitor în casă, nici atunci n-a fost asemenea atmosferă. Îi apasă pe toţi de un ceas; s-a lăsat ca o ceaţă vîscoasă. Gina sosise vioaie, trîntind portiţa, trîntind uşile, tachinîndu-l, amintindu-şi vechile ei ghiduşii de fetiţă. De la cinci jumătate s-a instalat la geam. I s-a stins freamătul viu; i s-a retras sclipirea din ochi.

Cu degetele mari şi late la vîrf, Enea Samurcaş mişcă precaut o figură dintr-un pătrat în altul. Era surprinzătoare gingăşia cu care abia atingea piesele minuscule fără să le răstoarne, precum surprinzător era că nu trece prin tavan cu creştetul cînd se deşiră pe catalige.

— Aşadar, schimbăm tactica! exclamă a mirare. Am trecut la gambitul damei?

— Da! Aşadar, schimbăm de tactică. Încercăm şi gambitul damei... recunoscu tanti Catriona, repetînd cuvintele distrată, după ce a aruncat o privire spre fereastra unde Gina întinsese mîinile împreunate pe pervaz şi îşi culcase capul pe un braţ, într-un gest de istovită implorare.

Enea Samurcaş îşi încreţi în suprem efort de atenţie fruntea îngustă — singura porţiune îngustă din figura cu trăsături late şi mari. Se răsuci căutînd loc picioarelor. Îşi ciuguli cu înverşunare mustăţile. Sună clopoţeii brelocurilor din lanţ, ca şi cum acest semnal avea să dea drumul inspiraţiei. Schimbă cotul. Absorbit, duse inconştient la gură tubul de chilimbar fără ţigară; începu să tragă cu aviditate mirosul răcit de nicotină.

— Poţi să mai răsuceşti o ţigară, prietene! Nu te vede medicul că ai depăşit raţia şi nu te pîrăşte nimeni... îl îmbie cu mărinimie tanti Catriona. Şi, în aşteptare, se ridică s-o zguduie de umeri pe Gina: Fii cuminte, Ginoşca... Ţi-am spus! Lumea aceasta nu-i pentru noi. Pregăteşte-te de plecare.

— Încă un sfert de oră, tanti Catriona... se rugă Gina. Numai un sfert de oră, şi plec...

Tanti Catriona se uită cu dezaprobare spre soba de teracotă albastră, unde se afla mica pendulă încrustată în grupul figurinelor de Sèvres. Netezi părul Ginei, trecîndu-şi degetele prin cîrlionţii arămii. Îi strînse tîmpla la pieptul elastic. Păşi la loc pe tocurile înalte; aprinse un chibrit şi oferi flacăra mosafirului peste tăblia de şah, înălţînd mîneca largă, să nu măture aşezarea strategică a oştilor albe şi negre.

Enea Samurcaş observă că mîna prietenei, fină, dar puternică şi de obicei precisă în mişcări ca o mînă de prestidigitatoare, tremura o dată cu flacăra.

— Vă asfixiez cu ţigările mele... rosti în chip de pocăită scuză.

Altădată Gina îi spusese în glumă că le asfixiază fiindcă dintr-o singură răsuflare a lui le ia o jumătate din aerul camerei şi face vid ca un aparat aspirator. Acum Gina nu-l auzea, iar prietena Catriona, preocupată de alte gînduri, nu-i dădu nici un răspuns, cu beţigaşul de lemn stins, uitat între degete.

Prietenia lor era veche. Dura de pe vremea cînd afişe înflăcărate anunţau în capitalele europene turneul celebrei dansatoare Catriona Catriowina. Pe atunci Enea Samurcaş, rentier şi stăpîn pe moşii în Valahia, cutreiera şi el capitalele lumii, fără nici un scop, şi de altfel fără nici o pasiune. Era clientul cel mai fidel şi mai matinal al cafenelelor, unde sosea să se instaleze pe o terasă ori la o fereastră încă din ceasul cînd chelnerii pregăteau coşuleţele cu cornuri şi procedau la toaleta localului. Parcurgea cu religiozitate gazetele. Dar mai ales privea.

Îl îndestula, îl încînta priveliştea străzilor şi a pieţelor. Cînd îl ostenea o privelişte, se strămuta la altă cafenea, cu perspectiva în altă stradă şi în altă piaţă. Muzee nu vizita; teatre, şi mai puţin. Cunoscuţi nu-şi făcuse decît arar. Era cunoscutul chelnerilor din douăsprezece capitale europene şi încă din vreo alte douăzeci de oraşe mai mici, cu berării şi cafenele faimoase. Atît îi ajungea. Pentru dînsul Parisul însemna: „Café de la Paix", „Napolitain", „Cardinal", „Café de l'Univers", „Régence", „Soufflet", „Voltaire", „Deux-Magots". Viena: „Arkaden-Cafée",

„Schrangl", „Bristol", „Zacher-Cafée". Madridul : „Levante", „Granja Henar", „El Aguila", „El Cocodrilo", „La Mallorquina". Roma : „Caffé Nazionale", „Faraglia", „Colonna", „Castellino". Veneţia : „Florian" şi „Quadri". Şi aşa pînă la o sută, cu specialităţile lor, chelnerii şi scaunele lor, mesele şi boxele lor, monogramele pe farfuriile şi pe tacîmurile lor, priveliştele şi tarifele lor, în franci, în lire, *pesetas.* Oraşele nu existau sub alt aspect. Nostalgiile sale de acum nu le căuta altfel.

Pe Catriona Catriowina a cunoscut-o într-o asemenea cafenea, la Milano, unde prima-balerină în turneu venise după spectacol să ciugulească în grabă cîteva boabe de struguri, un ceai şi o prăjitură. Mesele s-au întîmplat vecine. S-a minunat că dansatoarea celebră de operă imperială este o compatriotă. Dar n-a fost curios să meargă şi s-o vadă dansînd. Pentru Catriona Catriowina Milano se rezuma la Scala, Teatro Lirico, muzeele şi magazinele de antichităţi, Santa Maria delle Grazie cu *Cina* lui Leonardo da Vinci ; pentru Enea Samurcaş : „Caffé Cova", „Biffi", „Savini". În călătoriile lor meteorice le-a fost dat să se mai întîlnească. Catriona Catriowina, neliniştită de schimbările din lumea ei, a rampei şi a publicului ; Enea Samurcaş, plîngîndu-se de jalnica decădere a cafenelelor care prevesteau sfîrşitul unei altfel de lumi.

Revederile erau scurte, banale, lipsite de însufleţirea conversaţiilor. Enea Samurcaş n-avea darul de a întrerupe o tăcere.

Îşi scărpina meditativ nasul prelung şi tăcea.

Surîdea în vid, smulgîndu-şi mustăţile, pe atunci încă de coloarea lor naturală, şi tăcea.

Juca între degete brelocurile lanţului, îşi culegea de sub scaune picioarele lungi, căuta spre fereastră şi tăcea.

El era omul singur de la masa singură a cafenelei, deprins să privească în tăcere cum se perindă consumatorii, lumea de pe stradă, timpul, viaţa.

Ciclul Catrionei Catriowina s-a sfîrşit cînd a apărut Djaghilew cu primul balet rus la Paris, cu Tamar Karsavina şi cu Nijinsky... *Le Prince Ygor, Le Pavillon d'Armide, Festins, L'oiseau de feu...* Într-o seară, din lojă, necunoscută spectatoare ascunsă în umbră, a asistat la *Spectrul rozei.* L-a văzut pe Nijinsky înălţîndu-se în aer, descriind o pa-

rabolă, dispărînd fără să se mai întoarcă, volatilizîndu-se ca o adevărată făptură a aerului. I s-au înroșit palmele aplaudînd. A înaintat în fața lojii și a participat cu toată inima la delirul publicului.

Dar a cunoscut că s-a încheiat ciclul ei.

A făcut pregătiri de plecare. Fără grabă, fără amar. Peste cîțiva ani a închis papucii de balet, costumele, afișele, cronicile, ilustrațiile revistelor și ziarelor ; tot așa cum vînătorii osîndiți de doctori la nemișcare își ascund departe de raza privirilor panopliile cu arme de un zadarnic și melancolic suvenir.

Iar ciclul lui Enea Samurcaș s-a încheiat altfel nu mult mai tîrziu. Cu averea nimicită de răsturnarea vremilor ; redus la modeste venituri, s-a întors în București pentru a circula într-un cupeu fantomatic, tras de un cal fantomatic și mînat de un vizitiu fantomatic, la ore fixe, spre anumite cafenele, schimbate pe rînd, după cum se schimba fluxul trecătorilor.

S-au întîlnit și s-au recunoscut cu mirare. De atunci, o duminecă pe lună, e mosafirul care renunță trei ceasuri la priveliștea de pe fereastra cafenelei pentru a ține companie prietenei cunoscute pe alte tărîmuri, într-o altă a lor viață. Multe nu-și au de spus. Au trecut de nenumărate ori prin aceleași orașe, dar nu le-au văzut cu aceiași ochi.

Cîteodată Catriona Catriowina întreabă : „Îți mai amintești dumneata, prietene, la 1910, cînd ne-am întîlnit ultima dată la Milano ?"... Enea Samurcaș își încrețește fruntea îngustă. Își scarpină lateral nasul enorm, face sforțări de memorie : „În 1910 ? Ne-am întîlnit noi în 1910 la Milano ? Acum îmi amintesc... La «Biffi» servea atunci Antonio... Antonio ! Parcă-l văd ! Parcă-l aud : *«Si, signore ! Presto, prestissimo, signore ! Grazie, signore !»"*... [1]

În aceste condiții, conversația fiind amenințată de lacune catastrofale, tanti Catriona a căutat un remediu. L-a descoperit. Cutia de șah. Fusese o jucătoare mediocră. O începătoare capricioasă, cu lecțiile căpătate în tren de la impresar numai pentru a alunga plictisul călătoriilor lungi. Enea Samurcaș se socotea un jucător cu multă experiență, fiindcă,

---

[1] Da domnule ! Repede, cît mai repede, domnule ! Mulțumesc, domnule !... (it.)

observator mut şi anonim, asistase pe la sute şi sute de partide de şah, în sute de cafenele ale Europei, cînd mesele de afară şi de la ferestre se întîmplau ocupate. Privise cu acelaşi interes cu care privea chelnerii pregătind şi strîngînd mesele; vînzătoarele de flori făcîndu-şi bilanţul; vecinii de masă flirtînd şi echipagiile încrucişîndu-se pe străzi. Astfel, în primii ani jocul lor a fost cu soartă schimbătoare, inegală, precumpănind în favoarea lui Enea Samurcaş.

Dar Catriona Catriowina a prins fără întîrziere învăţămintele subtile care scăpau adversarului. De zece ani nu i-a mai îngăduit să cîştige o singură partidă. Acum se întîmpla ceva nou. Din pricina Ginei era oare prietena sa atît de preocupată?

Îşi întoarse şi el ochii cu discreţie spre fereastră.

Gina schimbase de loc. Ca să-şi amăgească timpul, încerca să citească un ziar, frunzărind paginile, parcurgînd titlurile, mica publicitate, coloana anunţurilor mortuare. De trei ori acelaşi anunţ, în trei variante:

„În veci neconsolaţi: Leon, soţ; Sandu, Teofana, Dudu, copii; Ana Stoian, soră, şi Vanghele Stoian, cumnat, şi copiii lor, cu durere în suflet anunţă încetarea din viaţă după o lungă şi grea suferinţă a scumpei şi neuitatei lor soţie, mamă, soră şi mătuşă

SANDA DOBROTESCU

Inhumarea are loc duminecă 13 mai la
Cimitirul Bellu.
Rugaţi-vă pentru ea!"

Altul din partea unei asociaţii, al treilea din partea unei ligi. O moartă foarte regretată. O înmormîntare cu foarte solemnă pompă, după cum stă anunţat!

Gina întoarse foaia ziarului :

> *„Mica publicitate. Apare în fiecare zi. Minimum zece cuvinte. Cereri de serviciu :* Administrator... Absolventă... Bacalaureată... Bucătăreasă... Contabil... Caut... Caut... Căutăm... Domnişoară... Doamnă... Doică... Farmacist... Intelectual... *Institutrice* (Sarre)... Germană... Jupîneasă"...

Cineva a deschis un geam de cealaltă parte a străzii. Reflexul luminii a fulgerat în văzduh, ca atunci cînd se joacă un copil obraznic cu oglinda ascunsă în palmă, aruncînd razele în ochii trecătorilor. De ce i-a amintit aceasta deodată tot ce n-ar trebui să-şi mai amintească ?... Un spate depărtîndu-se în ninsoare, în noapte ; fulgii astupînd urme de paşi, netezindu-i treptat, pînă ce n-a mai rămas nici un semn, nimic, nimic... Ninsoarea cea dintîi a iernii, glasul trecătorilor cu răsunetul nou şi ciudat, şi ea zgribulită lîngă un felinar, cu mîinile atîrnate de-a lungul trupului, ca acum. De ce amintirea aceasta sfîşietoare ca o lamă înfiptă în inimă ?... A, da... Sclipirea oglinzii din atelierul cu arme vechi şi covoare, cînd cădeau oblic razele asfinţitului şi ea nu mai putea poza fiindcă-i juca lumina în ochi... O asociaţie de idei şi de imagini ca oricare alta... Pe urmă ninsoarea astupînd urme de paşi, pînă ce n-a mai rămas nimic, nimic... Aceasta e partea ei în viaţă. Să aştepte pe cei care au plecat şi nu se mai întorc. De ce a minţit-o şi el, şi Gigi ? Nu-l silea nimeni. „Nu mai plec în Platoul Pamir. Nu mai am ce căuta în Platoul Pamir." De ce a minţit-o şi el ? Nu-l silea nimeni.

— Gina, deduc că nu mai pleci...

— Plec, tanti Catriona. Acum plec. S-a tehminat.

Tanti Catriona nu-şi părăsise taburetul din faţa tăbliei de şah. Părea atentă numai la jocul său. Dovedea aşa că şi-a exprimat o simplă nedumerire, fără gîndul să facă o presiune asupra Ginei, s-o silească la renunţarea unei aşteptări chinuite, umilitoare şi fără sens. Tresări însă şi dînsa cînd a auzit afară un claxon de automobil.

Era numai un curier de la Odeta. Şoferul apăru în cadrul ferestrei, cu şapca în mînă :

— Vă aşteaptă toată lumea, domnişoară! A dat poruncă domnul director general să vă urcaţi imediat şi să vă prezentaţi!

Transmitea şi executa ordinele directorului general cu o energie care făcea onoare disciplinei din serviciul inferior al ministerului.

Gina se supuse :

— Bine. Gata. Mehg!

Îi dădu pe geam cutia de carton cu rochia de seară, pentru dans. Întinse o mînă moale lui Enea Samurcaş, o mînuşiţă ca un mic cadavru de pasăre în palma uriaşă. Îşi lăsă tîmpla sărutată de tanti Catriona.

Murmură, ascunzîndu-şi privirea sub genele lungi :

— Am lăsat... Am lăsat o însemnahe, tanti Catriona. Dacă mai vine, să ştie unde să mă caute. Te rog să i-o dai.

Însemnarea era scrisă pe dosul invitaţiei de nuntă, prin care doamna şi domnul Nae Cristodoreanu anunţau căsătoria fiicei lor Odeta cu domnul Barbu Leca. Se aflau menţionate acolo : strada, numărul casei, biserica unde avea loc ceremonia religioasă.

Tanti Catriona zîmbi cu tristeţe. Cum îşi închipuia oare Gina că poate să mai vină? Dar o încredinţă cu optimism :

— Aşa va fi, cum vrei tu, Ginoşca! Îi dau întîi o lecţie şi ţi-l expediez... O trimit la nevoie pe Reveica să-l escorteze. Ca să nu mai scape domnişorul!

Gina se sili şi ea să surîdă.

Se zgribuli într-un ungher al limuzinei, prea vastă pentru o atît de puţintică şi doborîtă făptură. Vizitiul fantomatic al cupeului fantomatic salută ridicînd ţilindrul de lac negru în unghi drept. Calul fantomatic privi din urmă automobilul cu ochi de filozof blazat.

Cînd a rămas numai cu prietena sa, Enea Samurcaş îşi trosni degetele late şi lungi cu o vădită stinghereală. Clătină tăblia de şah, răsturnînd figurile din căsuţele albe şi negre. Abandona partida, a treia victorie din acea zi aproape asigurată. Îşi zurui brelocurile atîrnate de lanţ. Căută loc picioarelor sub mesuţă, printre pufuri şi taburete.

Cuvîntă, freeîndu-şi carnea osoasă a nasului :

— Prietenă Catriona, am rămas înadins în urmă... Voiam să-ţi vorbesc. Aş dori să-ţi fiu de folos dacă se poate. Înţeleg, am înţeles că se întîmplă ceva. Ce anume ? Nu ştiu... Niciodată nu mi-am permis să mă întreb cum trăiţi, cum trăieşti. Eşti o femeie singură. Sînteţi două femei singure. Acum îmi dau socoteală că sînteţi nişte femei singure, într-un oraş ca acesta, în nişte vremuri ca acestea... Poate aveţi nevoie de un sfat, de un ajutor. Eu sînt gata !... Te rog să mă ierţi că nu m-am gîndit mai demult. Vin de atîţia ani, întotdeauna am venit cu o mare plăcere. Mă tratezi cu cea mai bună cafea pe care am băut-o eu vreodată. Nici la Constantinopol, la Pera, n-am găsit eu o cafea ca la dumneata. Mă tratezi cu un coniac fin, veritabilă Fină-Napoleon, cum numai la Paris se mai găseşte, la „Welper"... Se mai găsea cel puţin, pe vremea mea. Pe vremea noastră !... Pe urmă jucăm şah. Două partizi, trei... Mă faci mat întotdeauna, cu excepţia zilei de azi. Dumneata rîzi, vorbeşti, povesteşti, îţi aminteşti... Eu tac. Dar în sinea mea sînt fericit. Plec fericit... Nu m-am gîndit niciodată ce se întîmplă în urma mea. Acum mi s-au deschis ochii. Poate aveţi lipsuri... Vremurile sînt foarte grele şi crude. Nici eu nu sînt un privilegiat... Am fost... Dar mi-a rămas mai multă stare decît îmi cer nevoile mele de astăzi. După cît îmi spune medicul, n-am s-o mai duc un secol cu această anghină. Încă un an, doi cel mult... De ce să mă limitez la venit ? Pot să atac capitalul. Este un nepot care aşteaptă să mor. Un nepot pe care nu l-am văzut de cinci ani. Mă pîndeşte de la distanţă şi-mi ţine socoteala zilelor. N-am nici o legătură cu el. Poate să moştenească mai puţin sau foarte bine poate să nu moştenească nimic... Aşa că vă stau la dispoziţie... Te rog să mă ierţi...

Enea Samurcaş se opri răsuflînd greu, aspirînd la a doua înghiţitură tot aerul din încăpere. Îşi şterse fruntea îngustă şi îşi turbură în zigzag linia geometrică a cărării... Niciodată nu vorbise atît de mult. Gemu extenuat.

În picioare, lîngă el, Catriona Catriowina îi puse mînuşiţa pe umăr, ca un cornac dezmierdînd un elefant mare, blajin şi prost.

— Prietene, îţi mulţumesc... suspină ea. Îţi mulţumim. Dar n-avem nevoie de nimic din cele ce ne-ai putea da. Te-ai înşelat !... Priveşte, te rog, mai atent în jurul dumitale. Tot ce vezi aci, în celelalte camere, în casa întreagă, reprezintă o relativă bogăţie. Faţă de noi, dumneata eşti cel sărac... Gîndul de-a ne ajuta e cu atît mai mişcător ! Îmi probează că nu sîntem atît de singure. Din nefericire, împotriva celor ce se întîmplă nu putem face nimic nici dumneata, nici eu... S-a lăsat întunerec. Răsuceşte, te rog, butonul de la stînga dumitale, să facem cel puţin lumină.

În lumina policandrelor din biserică, pe obrazul Ginei Alimănescu nu se mai cunoştea nici o urmă a peripeţiilor prin cîte a trecut. Nimic din lacrimile care i-au udat de atîtea ori pleoapele într-o singură zi. Nimic din sfîşierea secretă.

Îşi învăpăiase obrazul bronzat cu două benchiuri de fard. Strivise mai apăsat roşul chimic pe buze. Ţinea bărbia în sus şi izbutea să surîdă.

Da ! Izbutea să surîdă.

Dacă în ochii verzi mai plutea încă o tristeţe întunecînd lucirea limpede a smaragdelor sub genele adumbrite şi lungi, după a tuturor părere, aceasta îi adăuga un farmec nou, galeş şi enigmatic.

„Vheau să fiu bravă ! O mică vietate nefericită, dar bravă !" îşi hotărîse cînd a coborît din automobil.

Şi se ţinea de cuvînt.

Brav a urcat scările, a înfruntat privirile, exclamările, glumele şi admonestările nuntaşilor fiindcă nu venise decît adusă cu forţa ; brav şi-a luat în primire atribuţiile de domnişoară de onoare ; brav zvîcnise în cupeul cu diagonalele încrucişate de flori şi panglici albe în geamuri şi tot aşa brav păşise pragul bisericii, ca să asculte şi să privească desfăşurarea ceremonialului cu toată atenţia concentrată aci, fără să mai gîndească de fel îndărăt.

Se bucurase că în rochia de mireasă, sub cununa de lămîiţă, sub vălul alb şi lianele de beteală, Odeta îşi pierdea tot ce i s-a părut de astăzi dimineaţă încoace vulgar şi prea terestru. S-a înşelat atunci ? Se înşela acum ?

Odeta s-a abţinut să facă vreo reflecţie cînd a văzut-o că vine fără tovarăşul anunţat. De o asemenea întrebare brutală se temuse Gina. „Ce e cu magistratul tău? Unde-ţi este *phostia* ta?" N-ar fi ştiut să dea un răspuns. Cu o delicateţe la care nu se mai aştepta, Odeta a cruţat-o de supliciul interogatorului plin de umilinţă.

A primit-o numai cu un duş de invective nostime, ca în vremurile lor cele bune, fiindcă întîrziind n-a fost prezentă la anumite ritualuri de la punerea vălului şi a betelei, menite să-i asigure într-un viitor apropiat succesiunea în rolul de mireasă.

Gina se înălţă în vîrful pantofilor.

Răspunse cu un surîs la surîsul Nadinei. Străbătea şi în zîmbetul Nadinei o vagă umbră de langoare. Poate era şi dînsa o fată bravă; nefericită, dar bravă.

Aurul şi argintul icoanelor sclipeau cald în lumina gălbuie a policandrelor, în fumul subţire de lumînări.

Dincolo de vitralii, afară, rămăsese seara albastră.

— Grozav de multă lume! şopti o doamnă bătrînă în rochie violetă, făcîndu-şi loc cu înverşunare să răzbească în rîndurile dintîi şi manevrînd *face-à-main*-ul în lănţug, ca să examineze mirele şi mireasa cu o competenţă de expertă.

— Multă şi de toată mîna! opină tovarăşa sa, înghesuindu-se cu aceeaşi îndîrjire şi aşezîndu-şi pălăria, care îndurase oarecare modificări de formă şi de poziţie după anevoioasa expediţie prin strîmtori.

Biserica era într-adevăr înţesată de mulţime. La numărul invitaţilor care au primit cartonul caligrafiat în relief se adăuga îndărăt, spre uşă, gloata cea mare a personalului subaltern de la ministerul unde părintele miresei se bucura de mari puteri şi de o veche autoritate cimentată în treizeci de ani de carieră.

Deocamdată, Nae Cristodoreanu uitase exerciţiul acestor puteri; îşi pierduse toată autoritatea; era mai emoţionat decît mirele şi transpira fluvial.

Strîngea la subsuoară jobenul ca o ţeavă de tun, cu gura îndreptată spre altar. Îşi rătăcise o mănuşă. Din cînd în cînd, îşi amintea, pipăia cu talpa covorul de jos, să simtă dacă nu descoperă o proeminenţă, încerca să privească printre picioarele vecinilor, se căuta în buzunarul

de la spatele fracului. Apoi își trecea palma pe obraz, să verifice pe cale tactilă dacă nu i-a crescut barba. Căci era foarte păros. Un fenomen de exuberanță a sistemului pilos. Nadina pretindea că pînă ce bărbierul îi termină de ras obrazul stîng, pe obrazul drept îi creștea barba la loc. Exagera Nadina. Însă nu din cale-afară. Părul invadase mîinile lui Nae Cristodoreanu pînă la ultima falangă a degetelor, obrazul pînă la ochi, nasul în exterior și în interiorul nărilor, urechile, ceafa dublă : păr negru, stufos, aspru, masiv. Iar toată această abundență prodigioasă, cu care în van luptau foarfecele și briciul, se compensa printr-o chelie totală, unde se oglindeau luminile policandrelor ca în globurile poleite din stîlpii grădinilor cu trandafiri.

Pe cît de emoționat era Nae Cristodoreanu, schimbînd picioarele, rotind ochii măslinii sub sprincenele groase să ia aminte dacă nu lipsește ceva ori cineva, dacă toată lumea e la locul său și dacă vreun invitat n-are motiv să se simtă nemulțumit din cine știe ce năzărită pricină, pe atît de calmă era Maria Cristodoreanu. Nemișcată de cum a intrat în biserică, închingată în balenele corsetului, nu pierdea nici un amănunt al serviciului divin, urmărind intrările și ieșirile preotului din altar, făcînd semnul crucii la timp cuvenit, indiferentă la foșnetul și șoaptele dimprejur.

Toate se petreceau după orînduiala cea bună. Numai mirele și mireasa păreau că au epuizat ultimul dram de înțelegere omenească.

Pricepeau pidosnic semnele și cuvintele preotului, semnele și cuvintele nunilor. Înaintau un pas cînd trebuiau să stea pe loc și stăteau pe loc cînd trebuiau să înainteze. Întindeau o mînă în locul celeilalte și, intimidați de zîmbetul blajin al preotului la aceste stîngăcii, care făceau parte din tradiția ceremoniei, se înroșeau plecînd pleoapele în jos.

Barbu Leca se simțea de un ridicol încîntător cu cununia de metal pe creștet, în frac și cu funda albă la gît. Alături, Odeta, cu mănunchiul de flori albe pe braț, transfigurată în rochia lungă, sub voalul subțire și sub sclipirea betelei, era din nou Odeta cea de acum doi ani și de anul trecut, Odeta celei dintîi mărturisiri, cînd deo-

dată, după un surîs incredul şi surprins, devenise serioasă, cu tot sîngele năvălit în obraz.

A fost aceasta în cerdacul de la ţară, într-o seară cu lună, în august... Odeta purta tot aşa o rochie albă, şi în argintul luminii lunare zîmbetul ei i s-a părut misterios ca acum.

„Isaac şi Rebeca... Moise şi Sefora“...

Cuvintele liturgice îşi pierdeau sensul precis, făceau parte dintr-o formulă de magie.

„...Pînă la al treilea şi al patrulea neam“...

Niciodată n-are să-şi amintească dacă el a ţinut lumînarea în mînă sau nunul; dacă el a băut întîi din paharul cu vin sau Odeta; dacă întîi au ocolit masa cînd a cîntat preotul *Isaia dănţuieşte* şi numai după aceea le-a întins paharul la buze, sau dacă totul s-a petrecut în altă ordine. Au să-i rămînă în amintire numai lumina irizată, foşnetul de mătăsuri şi de odăjdii, fumul subţire de lumînări, mirosul florilor amestecat cu efluviile de parfum artificial, un amănunt fără importanţă, absurd; ca manşeta cilindrică a preotului cînd ridică mîna, dezvelind sub straiul de cleric îmbrăcămintea lui de muritor ca oricare altul; ca picăturile late de ceară pe filele *Evangheliei* sau ca scîrţîitul de gheată al nunului de cîte ori se mişcă privind zugrăvelile şi icoanele, sfînt cu sfînt, episod biblic cu episod biblic, în porţiuni metodic împărţite. Şi are să-i mai rămînă în amintire chipul, zîmbetul Odetei, transfigurarea nepămînteană, alternanţa de siguranţă şi de teamă, de gravitate şi de reverie — o înfăţişare a Odetei care va fi, poate, pierdută pentru totdeauna, se va şterge într-un neant fără întoarcere, ca florile, ca parfumul lor, ca proaspăta lumină a unei dimineţi de primăvară, pentru a face loc altei femei, banală şi eternă cu toate tiraniile, grijile, decepţiile şi monotoniile conjugale. Disputele. Leafa bucătăresei. Robinetul stricat de la baie. Coborîrea definitivă şi iremediabilă pe pămînt.

Gina îşi strivi o lacrimă între gene. De astă dată o lacrimă blîndă, dulce, de înduioşată şi pură emoţie, pentru prietena în văl de mireasă, pentru cuvintele rostite

de preoţi şi cîntările liturgice, pentru misterul ceremoniei despoiată de semnificaţia sa terestră...

Pe urmă îşi aminti cu o săgetare ascuţită în piept că ea n-ar mai avea drept la cununa de lămîiţă fără să mintă. Izvorul limpede al emoţiei secă brusc, se uscă, se împietri. „Am hotărît să fiu bravă !" se mustră singură, înfigîndu-şi unghiile în palmă. „Fii bravă ! Fii bhavă !" Şi Gina iarăşi ridică bărbia îngustă, surîzînd cu eroismul ei de mică vietate nefericită, dar curajoasă.

O clipă se răsuci să privească îndărăt. Fracuri şi piepţi albi de cămăşi, toalete şi pălării multicolore, chipuri cunoscute şi necunoscute ; chipuri omeneşti, destinse din încordarea dintotdeauna, involuntar pătrunse de evlavia locaşului şi a slujbei, chiar dacă în viaţa cea de toate zilele poartă altă pecete, lacomă, cinică, zeflemistă.

„Ce-ah fi phintre toţi să apară şi Gigi ?" se întrebă Gina, şi îndată îndepărtă gîndul. A hotărît doar să fie bravă pînă la sfîrşit !

Babeta, fetiţa în rochiţă albă şi înfoiată care ţinea trena miresei, îi rîse prietenoasă cu toţi dinţişorii mărunţi, clătinîndu-şi buclele blonde şi fioncul lat din creştet. Erau amîndouă în dragoste veche. Gina o învăţase să mîzgălească primele litere. Ea, împreună cu Odeta, a dus-o întîia oară la grădina de copii. Acum Babeta ronţăia dragelele minuscule şi argintate, rotunde ca alicele de vînătoare, căpătate de la Dolofanul, înainte de a se urca sus, în cafas, cu un coşuleţ plin, pentru a împroşca la un anume semnal o ploaie abundentă asupra nuntaşilor. Tainic, ca o supremă dovadă de dragoste, fetiţa îi strecură şi Ginei două mărgeluşe din pumnişor.

Bomboanele aveau miros răcoros de mentă.

Gina observă o mişcare străină de ordinea ceremonialului. Şuşotiri şi capete întorcîndu-se.

Ar fi fost destul să ia aminte la încruntarea dintre sprincenele îmbinate ale Mariei Cristodoreanu şi la culoarea brusc stacojie a obrazului, ca să priceapă că a survenit un eveniment grav şi alarmant, de vreme ce mama Odetei îşi ieşise din placiditatea de pomină. Cît despre Nae Cristodoreanu, de emoţie, el scăpase ţilindrul jos. Fără demnitate, gros şi nădușit, se căznea să-l culeagă

dintre picioarele doamnei bătrîne cu rochia violetă. Prin sticlele duse la nas, doamna privea cu dezaprobare aceste manevre stranii. De altfel, era o doamnă pe care n-o invitase nimeni şi nici n-o cunoştea nimeni.

În sfîrşit, Nae Cristodoreanu reuşi să pună mîna pe joben, îl readuse la locul său, pe braţ, ca o ţeavă de tun cu gura îndreptată spre altar; îşi pipăi cu îngrijorare un nasture de la bretele, pocnit din aţă. Aşteptă avizul nevestei. Maria Cristodoreanu şopti ceva după paravanul degetelor înmănuşate. În conciliabul se amestecă bunica Odetei, madam Aspasia Grult, persoană ţepoasă, uscăţivă, mumefiată, foarte inteligentă şi foarte distantă, de al cărei cuvînt tremurau toţi nepoţii şi, în egală măsură, ginerele său, Nae, cît era el de director general, şi fiica sa, Maria, cît era de placidă. Fusese în tinereţe o femeie frumoasă, învîrtise lumea pe degete, îşi îngropase toţi contemporanii. Din acest trecut aparţinînd celuilalt secol îi rămăsese numai un rece dispreţ pentru oamenii şi moravurile timpurilor de faţă, pentru propriii săi copii şi progenitura lor. Arar, numai la zile mari îşi făcea apariţia în casa lui Nae Cristodoreanu. Sosea îmbălsămată în bijuteriile păstrate cu avariţie, servea fiecăruia fără alegere cîteva drăgălăşenii corosive, îşi încreţea pergamentul obrajilor într-un surîs ironic şi pleca, lăsînd tuturor impresia că au băut oţet dintr-un pahar coclit. Cum însă îşi conservase neatinsă isteţimea demonică, la sfatul ei apelau fata şi ginerele cînd se aflau într-un greu impas.

De la dînsa veni deci şi acum dezlegarea.

O chemare transmisă din şoaptă în şoaptă i-o aduse alături pe Nadina. În cîteva cuvinte îi explică misiunea urgentă.

Nadina clătină din cap, semn că le ia toate asupră-şi.

Îşi făcu loc şi înaintă printre fracuri şi toalete de mare ceremonie pînă la strana unde un om în costum cenuşiu, nebărbierit, scofîlcit şi cărunt privea peste capete, printre pleoapele întredeschise, poate la zugrăveala sfinţilor, poate la becurile policandrelor imitînd luminările, poate nicăiri, în văzduh.

Gina se lămurise pe deplin.

Recunoscuse pe unchiul Odetei, Ioachim Grult, feciorul doamnei Aspasia Grult şi fratele doamnei Maria Cristodoreanu ; teroarea familiei, omul ciudat care-şi donase toată averea unei fundaţii ; scandalizase lumea cu diferitele isprăvi extravagante ; prin intervenţia rudelor fusese internat într-o casă de sănătate şi de un an se afla iarăşi liber.

De apariţia acestui unchi se temuse Odeta. Iar de această prezenţă nu scăpase. Gina mai înţelese şi solia Nadinei. Ea singură se bucura de clemenţa lui Ioachim Grult. O trimiteau să-l îmblînzească.

Nadina îi puse mîna pe braţ.

Ioachim Grult părea că n-a simţit. Continua să privească spre bolta cu heruvimii zugrăviţi în nouraşii albi, ca un turist, vizitînd o curiozitate locală, cu desăvîrşire străin de mulţimea din jurul său. Nadina îi atinse braţul a doua oară. Ioachim Grult coborî privirea printre pleoapele îngust întredeschise. Spuse ceva. Desigur ceva neplăcut şi hîtru, după rîsul înăbuşit cu palma la gură al vecinilor. Dar Nadina nu se descurajă. Se înălţă cu un picior pe pragul stranei, se acăţă de reverul hainei cenuşii ca să-i aplece urechea la şoaptă. Ioachim Grult încuviinţă, făgădui. În semn de pace, sau numai de armistiţiu, îşi rezemă mîna de umărul Nadinei, întorcînd-o cu faţa spre altar.

Toată familia Cristodoreanu a respirat.

Măcar pentru un timp, aci, la biserică, primejdia era înlăturată. De ce se temeau n-ar fi putut spune nici unul. Extravaganţele lui Ioachim Grult erau multe şi de multe feluri.

Iar faţă de dînsul toţi au fost îndeopotrivă de vinovaţi, începînd cu Aspasia Grult, care nu şovăise să uneltească pentru a-şi trimite feciorul într-o casă de sănătate, după ce dusese război cu el vreme de peste treizeci de ani, poate numai fiindcă se asemănau atît de mult la fire, la ascuţimea minţii, la dispreţul de ceilalţi semeni. Între mamă şi fiu se afla o singură deosebire, una singură, dar destinată să-i învrăjbească fără sorţi de împăcare. Aspasia Grult devenise avară o dată cu vîrsta ; număra bucăţile de zahăr, nu primea pe nimeni acasă ca să nu-i

roadă covoarele şi să n-o silească la cheltuieli excepţionale: ceai, pesmeciori, lămîie şi rom. După ce, într-o vreme, ţinuse saloanele deschise pentru serate şi ceaiuri faimoase în protipendada capitalei pe la 1890, acum drămăluia mîncarea servitoarei şi economisea de la biletul de tramvai. Ioachim Grult, în cîţiva ani, îşi înzecise averea moştenită de la tată, clădise case şi întemeiase fabrici, exploatase păduri şi înfiinţase ferme model, pentru ca într-o bună zi să se lepede de întreprinderi, să se descotorosească de bani şi să ducă viaţa de vagabond.

Maria Cristodoreanu îşi reluă poziţia atentă şi cucernică. Nae Cristodoreanu îşi pipăi bărbia, care începea să înghimpe. Gina se bucură că prietena sa n-a prins de veste la toate acestea şi că a rămas în serafica ei seninătate de mireasă.

Odeta a avut ştiinţă numai la sfîrşitul ceremoniei, cînd în mulţimea îmbulzită pentru sărutările de circumstanţă a zărit-o pe Nadina la braţ cu omul nebărbierit, în haine cenuşii, privind peste capete, printre pleoapele abia întredeschise.

Atunci i s-au dilatat ochii de panică.

Nadina i-a făcut semn să n-aibă nici o grijă.

Doamna bătrînă cu rochia violetă plimbă *face-à-main*-ul cu mare febrilitate de la o figură la alta, plecîndu-se să vadă cine cu cine se sărută, cît şi în ce chip, cum se gratulează şi cum sînt îmbrăcaţi. Se instalase lîngă Gina şi, fiindcă rudele mirelui o credeau din familia miresei, iar rudele miresei o socoteau din familia mirelui, primea şi dînsa felicitări îndelaolaltă; mulţumea; se lăsa sărutată şi răspundea lipindu-şi buzele uscate de frunţi şi obraze străine.

Gina observă cu mirare că, dincolo de sticlele ovale prinse în lănţug, ochii necunoscutei înotau în lacrimi. Mai observă că faţa zbîrcită era acum superb tatuată după atîtea sigilii roşii de buze. Sub pălăria cu pene violete, cu nasul coroiat, brăzdată de toată gama carminului luciu şi gras, părea un şef indian gata să plece în război.

La ieşire, aşteptînd rîndul cupeurilor cu diagonale de flori şi panglici albe încrucişate în geamuri, Gina imploră un miracol blînd.

Ce-ar fi să-i audă glasul lui Gigi? Să-i simtă mîna sub brațul ei? Să vină cu pași tiptili, șoptindu-i în ureche: „Mă ierți că am întîrziat prea mult în Platoul Pamir? E atît de departe!" L-ar săruta. În fața tuturor l-ar săruta. L-ar înlănțui cu amîndouă mîinile de după gît și i-ar da buzele. Acum e permis.

Dar afară era numai noaptea. Erau numai cupeurile cu cravașele împletite în flori, panglici și beteală, ținîndu-și rîndul la scară; erau numai perechile risipindu-se, numai stelele de sus, și jos numai strada desfășurîndu-se înainte, cu șiragul nesfîrșit de becuri, strada plină de lume și totuși deșartă.

Nadina o surprinse mică și singură, rezemată de stîlp. Îi cuprinse mijlocul cu brațul:

— Foarte frumos, Gina!... Așa-ți faci tu datoria de domnișoară de onoare? Unde-ți e cavalerul? Apoi, întorcîndu-se: Unchiule Ioachim, n-o mai cunoști pe Gina? E cea mai veche și mai bună prietenă a Odetei...

Ioachim Grult mîrîi scurt:

— Domnișoară, în cazul acesta te compătimesc.

— În cazul acesta te compătimesc, domnule Miclăuş! exclamă tanti Catriona, eliberînd mescioara de scrumiera rămasă pe urma lui Enea Samurcaş. Te compătimesc, dar nu-ţi pot fi de nici un ajutor. Nu ştiu cum se numeşte prietena nepoatei mele, nu ştiu unde locuieşte, nu ştiu despre ce biserică e vorba... Gina nu mă informează despre toate acestea şi nici nu i-o cer...

Sergiu Miclăuş îşi frămîntă mîinile.

Dădu să se ridice de pe taburetul pitic. Nu mai avea ce căuta aci. Nu mai avea ce aştepta.

Tanti Catriona îl invită să nu se grăbească.

— Te rog! Mai poţi întîrzia zece minute. Zici că nu mai eşti *ocupat*. Ai terminat cu toate chestiunile dumitale *grave*, care te-au reţinut pînă acum?...

Apăsase înadins pe cuvintele *„ocupat‘* şi *„grave“*, ca să arate cît de puţină încredere acorda ea basmelor atît de neîndemînatic plăsmuite de acest tînăr agitat.

Cu palmele sprijinite în pufurile moi, balansînd picior peste picior şi lăsîndu-se săltată de telurile sofalei, tanti Catriona jucă întîia oară un rol dublu de cumătră cinică şi intrigantă, deplin convinsă că aşa cereau împrejurările şi datoria sa.

Voia să răzbune aşteptarea şi suferinţa Ginei. Voia s-o apere. De astă dată intervenea ea, ca să răscumpere vinovata uşurătate din trecut, cînd nu s-a întrebat ce poate pregăti viaţa unei copile crescute departe de urîţeniile şi asprimile lumii.

Hohoti ascuţit, continuînd să se dea huţa pe resorturi:

— Ha-ha! Eşti nostim de tot cu ideile dumitale, tinere domn!

Sergiu încuviinţă cu o posacă ironie:

— Se şi vede! Nostim de tot...

— Amuzant, dar vrednic de compătimire!

— Mulţumesc. Sînteţi prea generoasă!

— Cum îţi închipuiai, adică? Faci o cunoştinţă pe un peron de gară, stai de vorbă un sfert de oră...

— Aproape două ore, doamnă! protestă Sergiu Miclăuş.

— Să admitem!... Precizia cronometrică n-are decît o relativă însemnătate. Stai, aşadar, aproape două ore de vorbă, şi atît ajunge pentru ca a doua zi noua dumitale cunoştinţă să tînjească la fereastră în aşteptare, tresărind la fiecare pas de pe trotuar şi la vuietul automobilelor de pe stradă...

— N-am pretins aşa ceva.

— Nu, dar ţi-ai imaginat-o! Iar în timpul acesta, după ce dumneata ţi-ai văzut în pace şi onor de *gravele ocupaţii*, fiindcă nu aveai ce face cu timpul pînă la alte ocupaţii tot atît de grave, ţi-ai amintit: „A! Este adevărat! Ce-o fi făcînd oare gîsculiţa de aseară? Să trec aşa, de-o curiozitate, şi să văd de cîte ori a privit la ceas în şasezeci de minute!" Ha-ha! Dă-mi voie să rîd. Aceasta se întîmplă numai în teatrul romantic, unde abia apare Don Juan pe scenă, şi toate Faustele, Clorindele, Violanele, Isabelele şi Elvirele cad ca spicele de grîu... Teatrul romantic e demodat!... Fetele de astăzi trăiesc pe pămînt... Nepoata mea nu e nici romantică, nici naivă, nici frivolă. *Elle est un petit bout de femme très sage. Terriblement sage!* [1] Aşa că n-a putut da mai multă importanţă decît merită cunoştinţele de pe un peron de gară... Un incident banal de voiaj, ca oricare altul. Peste două săptămîni, cînd vei saluta-o pe stradă, nu-şi va mai aminti numele dumitale şi se va întreba cu mirare unde ţi-a mai văzut figura şi cînd...

— Mă iertaţi, dar nu cred, doamnă! Nu pot s-o cred... îngăimă Sergiu Miclăuş, purtînd privirea dureroasă de la această persoană fantastică, nesuferită şi volubilă la statuetele, vazele, tablourile şi covoarele din pereţi.

[1] E o femeie micuţă foarte cuminte. Teribil de cuminte! (fr.).

Nu şi-ar fi imaginat vreodată un mai potrivit interior pentru Gina.

Toate erau fermecătoare, alcătuiau un decor ireal şi o atmosferă de capitonată moliciune în lumina viorie a abajurului: toate, în afară de stăpîna casei, care se bîţîia între pufuri, rîzîndu-şi sarcastic de abătuta sa mutră.

— Nu crezi?! se miră tanti Catriona, înclinîndu-şi uşurel capul pe un umăr cu o alintare afectată de cochetă bătrînă. Evident!... Tocmai din această pricină eşti de compătimit. Tinereţea e infatuată. Pariez că ţi-ai creat o iluzie foarte seducătoare despre persoana dumitale. Şi alta foarte mediocră despre restul omenirii!... Iei aceste iluzii drept realitate... Te-ai înşelat amar, măcar în această ocazie.

— Nu e vorba de o iluzie, doamnă! gemu cu glas istovit Sergiu Miclăuş, răsucind în mînă un căluţ de şah uitat pe măsuţa rotundă şi contemplînd în prostaţie sculptura fină a lemnului, numai ca să nu ridice ochii şi să înfrunte scormonitorul examen. Nu e vorba de o iluzie!... Eram, însă, sigur că domnişoara Alimănescu mi-a lăsat un rînd. Adresa unde s-o caut...

— Confirmi spusele mele! Nu poţi renunţa la ceea ce ţi se pare foarte natural... Dă-mi voie să-ţi prezint eu realitatea aşa cum a fost, nu cum vei fi voit-o dumneata. Este adevărat că la plecare Gina mi-a anunţat perspectiva unei vizite. Era în uşă, cu mîna pe clampă, cînd s-a întors, spunîndu-mi: „Uitam... Dacă vine un oarecare domn Mircea... Mirclăuş... aşa ceva, deoarece nu i-am reţinut bine numele, te rog cere-i iertare fiindcă mi-a fost imposibil să-l aştept, cum am făcut imprudenţa să promit“... Reproduc exact cuvintele Ginei. Regret că nu pot reproduce şi tonul. Cuvintele şi tonul, dar mai ales tonul, nu-mi par a justifica de fel iluziile domniei-tale...

Între degetele lui Sergiu Miclăuş gîtul calului de şah trosni sec, frînt în două. Tanti Catriona preîntîmpină scuzele, asigurîndu-l cu o indulgenţă mărinimoasă, şi prin aceasta mai usturătoare decît un reproş:

— Nu e nimic! Nu s-a întîmplat nici o catastrofă...

Iar Sergiu Miclăuş socoti şi dînsul că nu e nimic şi că nu s-a întîmplat nici o catastrofă, căci nu avea ochi şi cuget să măsoare ce lucru rar şi preţios a distrus.

Altceva îl mistuia acum.

Mai păstrînd nădejdea că vorbele şi tonul Ginei au fost pricinuite numai de o prea lungă şi contrariată aşteptare, întrebă, căznindu-se să potrivească la loc gîtul calului decapitat :

— Şi la ce oră le-a spus acestea, doamnă ?

— Cinci şi un sfert, cinci jumătate cel mult ! minţi senin tanti Catriona. Cinci jumătate exact ! Acum îmi amintesc, fiindcă tocmai o întrebasem, ca să verific penduleta mea, care e cam capricioasă...

Rezemată pe spate, continua să surîdă, înălţînd sprincenele sub casca părului de argint, într-o mimică menită să dovedească mulţumirea unui pronostic confirmat :

— Pricep şi sensul acestui interogator, tinere domn... Îl aşteptam venind... La ce oră ? Ai fi dorit, desigur, să-ţi răspund o oră mai consolatoare. Şapte, şapte trecute. Cît mai tîrziu !... Regret că ţi-am procurat o nouă deziluzie. Crede-mă !... Eu îmi cunosc nepoata mai bine şi ceva mai de multişor.

Exagerîndu-şi rolul cu toată convingerea, tanti Catriona se silea să-şi zugrăvească nepoata ca pe o făptură foarte realistă şi prozaică, apărată de năluciri sentimentale ; după cum se înfăţişa şi dînsa ca o bătrînă fără inimă, respingătoare şi agresivă. Îşi spunea că dacă într-adevăr tînărul acesta venise mînat de o pornire adîncă, urma s-o probeze. Numai timpul şi obstacolele erau pietrele de încercare. Ea va chema într-ajutor timpul şi obstacolele. La nevoie, va născoci alte piedici închipuite. Îşi va lua toiegelul şi va purcede să culeagă informaţii, pînă ce va căpăta dovada că Gina nu-şi pregăteşte singură alte nopţi de plîns cu obrazul în perne. Deocamdată, tînărul nu-i prea făcea impresia unui om din neamul celor oţeliţi să reziste timpului şi obstacolelor.

Sergiu Miclăuş venise de-a dreptul de la cimitir. Alergase să afle mai întîi adresa lăsată de Gina (nu se îndoia că îl aşteptau cîteva rînduri de necăjită şi delicioasă dojană) ; plănuise să se abată mai apoi acasă şi să se

travestească în smochingul unui prezentabil oaspe de nuntă. Acum arăta la chip şi la port cu totul suspect. Costum negru de înmormîntare pătat în genunchi de iarbă şi de ţărînă, pălărie cenuşie, nepotrivită cu restul vestmintelor, aşa cum o smulsese în grabă din cuier cînd a fugit după Leon Dobrotescu, o privire rătăcită de cîine alungat şi bolnav ; toate ravagiile emoţiilor dintr-o noapte şi o zi săpate în obraz. Şi, pe deasupra, un miros echivoc de eter.

Micul flacon încredinţat de madam Anica Stoian pentru Teofana se vărsase în buzunar. Îl zvîrlise printre morminte. Dar mirosul stăruia îmbibat în stofă.

Fosta primă-balerină de operă imperială, în viaţa sa de culise şi de rampă, cunoscuse o anumită lume care pătimea de asemenea năravuri. Eter, morfină, cocaină, opiu — le ştia unde duc ! Ştia ce fantoşe dezarticulate fac din oameni. Spasmodicul amestec de exaltare şi de deprimare de pe figura lui Sergiu Miclăuş se explica deci prea bine. Încă un motiv să-l îndepărteze de Gina, să-l supună la o severă carantină.

— Nu-ţi pare că miroase ciudat liliacul acesta ? întrebă, îndreptîndu-şi ochii spre vasul unde aşezase dis-de-dimineaţă braţul de crengi albe.

— Nu florile sînt de vină, doamnă. Ci eu... Am adus cu mine un miros de eter.

— A ! se miră tanti Catriona, foarte curioasă să afle cu ce năzdrăvan basm va justifica tînărul din faţa sa stigmatul degradantului viciu. Ai dreptate... Mi-ai luat un păcat de pe suflet. Tocmai mă hotărîsem să arunc la gunoi frumuseţea aceasta de liliac... Căci vei fi observat şi dumneata ! Unii nu pot suferi eterul. Bunăoară, eu ! Pe alţii, în schimb, nu-i incomodează de fel. Dimpotrivă...

Tanti Catriona lăsă sfîrşitul în suspensie, aşteptînd cu o mînuşiţă ridicată în aer.

Sergiu Miclăuş nu ţinea însă să lămurească acestei antipatice şi liliputane creaturi de ce miroase el a eter, cum n-a voit să spună nici de unde venea. Fusese o spovedanie rezervată numai pentru Gina. Acum zadarnică. Îi va lăsa un rînd, doar ca să-i pedepsească lipsa ei de presimţire, cruzimea cu care atît de repede s-a lepădat de

dînsul: „Un oarecare domn Mircea... Mirclăuş, aşa ceva" !...

Îşi pipăi buzunarul hainei unde purta stiloul; celălalt buzunar, unde pusese foaia cu lat chenar de doliu:

— Permiteţi să scriu cîteva cuvinte domnişoarei Alimănescu ?

— Te rog! consimţi tanti Catriona, sărind sprintenă de la locul său pe tocurile înalte şi căutînd cutia cu plicuri.

Apoi, cu discreţie, îşi află de lucru, întorcînd spatele şi răsfoind un album cu privelişti din Rio de Janeiro, ultimul ei turneu peste ocean, acum un sfert de veac. Sergiu Miclăuş n-avea nevoie de hîrtie. Îi ajungea plicul. Pe anunţul de înmormîntare arătă din ce Platou Pamir se întorsese s-o caute. Împături foaia, o introduse în plic şi rosti ridicîndu-se de pe taburet:

— Vă rog să mă iertaţi, doamnă, că v-am pricinuit poate o migrenă cu mirosul acesta de eter şi că v-am plictisit cu ridicolele mele pretenţii de june infatuat. Recunosc! Am greşit... Am exagerat consecinţele unui banal incident de voiaj. Domnişoara Gina Alimănescu a redus totul la adevăratele proporţii...

Tanti Catriona lipi plicul. Îi găsi loc peste celălalt plic, al Ginei, cu invitaţia de nuntă. O clipă îi şovăise mîna... Îi tremurase.

Dar a fost destul să-şi arunce privirea la pernele unde a plîns Gina cu ochii ascunşi în nopţile din iarna trecută pentru a aduna destulă tărie să ducă hotărîrea pînă la capăt. După experienţa de atunci, învăţase cele ce n-a cunoscut în toată existenţa sa vagabondă şi plină de fabuloase peripeţii: că viaţa cere cruzimi şi minciuni obligatorii, că înduioşarea este cîteodată numai o laşă slăbiciune şi că sinceritatea devine adeseori o culpă. Îi va spune Ginei că n-a găsit plicul la timp ori va născoci altceva. Are o seară întreagă înainte, mai mult de jumătate de noapte pentru a descoperi o explicare acestei trădări.

La despărţire, în uşă, ridicînd mînuşiţa răcoros parfumată la buzele lui Sergiu Miclăuş, glăsui în chip de concluzie:

— N-aş dori să-mi porţi gînduri duşmănoase, dragă domnule Miclăuş. Nici mie, nici Ginei !... Ai aflat de la o femeie în vîrstă, mult încercată de viaţă, ceea ce nu ştie şi nu admite tinereţea. *Le temps ne respecte pas ce que l'on fait sans lui...* [1]

Sergiu păstră fălcile încleştate. Roti ochii la camera cu fantastic decor. Îşi înăbuşi suspinul. Ce dulce ar fi sunat aci glasul Ginei, nu al acestei aspide cu neputinţă de clasificat în vreo categorie femeiască ! Glasul Ginei : „Ai întîhziat prea mult în Platoul Pamih... Dah te iert, dhagă Gigi !"

Platoul Pamir nu mai exista. Gina nu mai exista.

Iar el fusese pentru dînsa numai un oarecare domn Mircea... Mirclăuş... aşa ceva.

Nu mai exista deci nici Gigi. Nu va mai fi pentru nimeni de acum.

În urma lui, tanti Catriona îşi reluase chipul cel adevărat, sprijinită cu o mînă de uşor, privindu-l cum se depărtează cu o îndoială în suflet. Poate a greşit. Poate a exagerat. Poate că Gina nu-i va ierta niciodată. Se gîndi să-l cheme îndărăt. Să-i dea plicul.

Dacă Sergiu Miclăuş s-ar fi întors o singură clipită, ar fi întrezărit neprevăzuta metamorfoză a bătrînei, care simulase cu eroism tot ce nu putea ea suporta : ipocrizie, minciună, sarcasm, mofturi de sexagenară alintîndu-se cum nu i se şade vîrstei. Ochii ar fi descoperit încîntătoarea Catrionă dintotdeauna, într-altfel fantastică, la locul său în pragul căsuţei de păpuşi.

Dar Sergiu Miclăuş pornise glonţ. Trînti portiţa grilajului. Se împiedică de o babă încovoiată de şale, cu polcă de dimie călugărească şi cu o broboadă trasă pe ochi.

— Hei ! răcni baba Reveica speriată, ducîndu-şi mîna la inimă.

— Nici un hei, hîrcile iadului ! blestemă înciudat Sergiu Miclăuş, regretînd că au trecut vremile Inchiziţiei, cînd asemenea vrăjitoare îşi găseau sfîrşitul jupoiate de piele şi arse pe rug.

Apoi strigă şoferului :

[1] Timpul nu respectă ceea ce se face fără el (fr.).

— Mînă, Tacke ! Dă-i drumul !

— Ce direcţie, anume ?

— Oriunde, în afară de Platoul Pamir ! M-ai înţeles ? Platoul Pamir nu există. E o invenţie ! O balivernă a geografilor... Să opreşti la un debit de tutun. Să mă duci pe urmă la un local de beţie care ţine toată noaptea deschis. Înţelesu-m-ai, Tacke ?

— Dacă doriţi, aşa vom face... răspunse flegmatic omul de la volan.

Căci şoferul de acum, ca şi Cristofor din noaptea trecută, renunţase să mai priceapă capriciile unui client cu atît de vădite semne de scrînteală.

Îi poruncise să urmărească pînă la Bellu un necunoscut pornit fără pălărie pe stradă. Au mers pînă la Bellu. I-a poruncit să aştepte. L-a aşteptat pînă ce i-au prins noaptea. I-a strigat să gonească nebuneşte, ca să ajungă mai repede aci. Au venit vîrtej. Acum voia debit de tutun, voia local de beţie... Îl botezase Tacke şi se arăta supărat pe un oarecare Platou Pamir. Pamir ? Tot vreo ţicneală ! E plină lumea de tot soiul de oameni. Au dat căldurile prea devreme în acest an. Numai de ar avea cu ce plăti atît cît a înregistrat aparatul ! Peste trei sute de lei !... A mai păţit cu unul anul trecut. Au mers la secţie. Pe lîngă bani, a mai pierdut şi timpul.

Opri în strada 11 Iunie.

— Vă rog, aveţi aci debit de tutun. Aveţi alături şi localuri care ţin deschis pînă la ziuă...

Le cunoştea îndestul Sergiu Miclăuş din cealaltă viaţă a lui, înainte de surghiunul în tîrgul ardelenesc de munte. Nu-i făceau nici o plăcere ! Nu-l chemau cu nimic. Rostise cuvintele ca să-şi amăgească pustiirea din el cu o fanfaronadă de copil înciudat. Dar de un pachet de ţigări avea nevoie. Cu atît are să se aleagă din asemenea zi. Va lua din nou patima fumatului. Viaţa îi dă drept măcar la atît. Ţigara i-a fost o tovarăşă credincioasă în ceasuri de acestea, deşarte.

Coborî, căutînd cu ochii firma Regiei. De o parte şi de alta, litere de foc învăpăiau cerul, aşterneau pe asfalt o lumină spectrală, în care trecătorii apăreau şi dispăreau straniu fardaţi, defilau ca într-o figuraţie de teatru, nu

păreau că aparţin lumii reale. „Mă mai recunosc oare chelnerii ?“ se întrebă. Şi aruncă o privire piezişă spre intrarea unei grădini, unde un pui de portar galonat ridicase şapca împodobită cu firet de amiral, deschizînd portiera automobilelor. „Desigur, e încă prea rece pentru stat afară. Nici jumătatea lui mai“, gîndi Sergiu Miclăuş.

Ca să-şi verifice părerea, înaintă cîţiva paşi. Se vedeau feţele albe întinse pe mese sub teii cu frunza lată. Aşadar, s-a înşelat.

— Să trăiţi, domnule Sergiu !

Îl salutase portarul.

— Cum, tu eşti, Tacke ? întrebă minunîndu-se Sergiu Miclăuş.

De la sine înţeles că pe fostul picolo, devenit portar, nu-l chema Tacke. Confraţii de breaslă îi spuneau *Cîrnul*, după o anumită insuficienţă a apendicelui olfactiv. Totuşi, presupusul Tacke, puşlama isteaţă de local nocturn, răspunse cu o nesăbuită bucurie clientului de pe vremuri, generos la bacşişuri şi risipitor foarte la petreceri :

— Eu, domnule Sergiu, cum mă vedeţi ! Am înaintat în grad.

— Ei, bravo ! La mai mare, Tacke !...

— Că nici nu-i cine ştie ce procopseală ! Mai bine era cînd serveam înăuntru... Ieşea ceva... Acilea, cam pă sponci. Nu pofţiţi ? S-au făcut schimbări...

— S-au făcut schimbări ? Ce schimbări au putut să se facă ?

Băieţandrul n-avu răgaz să răspundă. Se repezi să deschidă o uşă de automobil. Sergiu Miclăuş se surprinse singur în mijlocul trotuarului, sub lumina de foc bengal, interesîndu-se stupid de lucruri care nu aveau nici un sens pentru el. Întrebase şi aştepta răspuns un individ străin de adevărata lui fiinţă, mai ales acum, mai ales cu sufletul său de acum. Pricepu ascunsa pricină a acestei purtări. Îl înspăimînta singurătatea. Simţea nevoie de o apropiere omenească, de un glas, de orice şi de oricine, numai ca să nu rămînă faţă în faţă cu sfîrşeala deznădăjduită din el...

— S-au făcut schimbări grozave ! reluă portarul recrut, netezindu-şi galoanele mînecii şi potrivindu-şi pe trup

cutele hainei prea largi. Este dans dă la douăsp'ce înainte. *Zazz-band* şi numere!... Dacă n-aveţi timp acuma, vă sfătuiesc să veniţi mai tîrziu, numaidecît. Pă garanţia mea!... Aţi lipsit, se vede, din Bucureşti, de n-aţi mai dat pă la noi...

Sergiu Miclăuş nu-şi putea descleşta tălpile din asfalt. Ce căuta el aici? Ce putere vicleană îl împiedica să se mişte locului? Poate că Leon Dobrotescu, Tatileon, e încă acasă. Acum are sufletul să-l înţeleagă deplin; sînt amîndoi cu toate antenele deschise; acum ar fi mai apropiaţi decît au fost oricînd, deşi el n-a îngropat nici o moartă. Gina era mai pierdută pentru dînsul decît dacă ar fi murit. Un oarecare domn Mircea... Mirclăuş... aşa ceva...

— Se afă aci şi alde domnu Dragomir!... anunţă confidenţial fostul picolo înaintat în grad. Adineauri a intrat. Dar acum vine rar şi stă puţin. Nu mai sînt vremurile dumneavoastră!... După cum se vede d-o poştă, o duce cam prost. Ştiţi, dînsul e cu foiţele... (arcuind degetele, filă un pachet de cărţi invizibile). Alea curăţă omul!... Sînt mai ale dracului decît vinul! Vinul numai te veseleşte: rîzi, vorbeşti, cînţi, spargi un pahar, o oglindă... A doua zi bei apă. Te-ai liniştit pă cîteva zile şi-ţi cauţi dă treburi. Alea nu iartă: noapte cu noapte... Uite-l că vine!

Valeriu Dragomir, prietenul şi colegul de clasă al lui Sergiu, camaradul de mai tîrziu al vieţii de pierzanie, venea încet, cu pălăria trasă pe ochi, purtînd un pacheţel învelit în hîrtie albă, cu sfoara petrecută pe deget.

Nu arătă surprindere ori bucurie. Îi întinse mîna moale, vorbind cleios:

— Bună seara, Sergiule. Ce vînt pe aici?

Parcă se despărţiseră de ieri.

Dar Sergiu Miclăuş constată că pentru prietenul său timpul trecuse ca într-o vrajă cruntă şi plină de spaimă. Niciodată nu văzuse la un om o asemenea schimbare. Nu doi ani, ci zece, doisprezece ruinează aşa un chip şi un trup care pînă mai deunăzi vibrau încă de voioasă tinereţe.

Valeriu Dragomir se buhăvise. Fălcile şi gura îi atîrnau invadate de o grăsime gălbuie, bolnavă; grăsimea parazită a mizeriei şi a nopţilor pierdute. Pleoapele erau năpîrlite de gene; umflate şi purulente, păreau înţepate de albine. Hainele cafenii cu dungi, decolorate şi prăfuite, căpătaseră lustru la piept şi la mîneci. Lustrul special al meselor de joc, al meselor de cîrciumi şi de cafenele. „Aşa aş fi fost şi eu acum dacă nu plecam", gîndi cutremurîndu-se Sergiu Miclăuş.

Şi, cuprins de o înduioşată milă pentru prietenul de altădată, în care intră o ciudată şi superstiţioasă milă pentru cel ce ar fi putut şi el să ajungă, se acăţă de providenţiala întîlnire:

— Nu m-aduce nici un vînt, Dragomire! Poate presimţirea că aveam să te întîlnesc. Sînt liber... Vrei să rămîi cu mine?

Valeriu Dragomir privi în lături, răsucind sfoara pacheţelului pe deget:

— Ce să facem dacă rămînem împreună? Tu ai scăpat. Te-ai eliberat... Mă tem că o să avem amîndoi o decepţie...

— Tu vorbeşti aşa? îl mustră Sergiu cu o izbucnire prietenească. Lasă prostiile şi hai să mergem undeva, să stăm de vorbă, să ne amintim... Ai luat masa?

Prietenul cedă flasc:

— N-am luat... Să mergem, fiindcă ţii, tu... Arătă pachetul, punînd o condiţie: Dar mai întîi să duc acestea acasă... Am aci nişte ouă proaspete, pîine, nişte brînză... Trebuie să le duc neapărat acasă...

Sergiu Miclăuş bănui că prietenul are vreo legătură: o femeie, o tovarăşă de mizerie. Şi-o închipui într-o odaie cu chirie ieftină, aşteptînd proviziile acestea sărace: ouă, brînză, pîine — cina dezmoşteniţilor pe un colţ de masă, pe o foaie de ziar.

Cu delicateţe, îşi stăpîni întrebarea indiscretă. Rosti:

— Bun. Admis! Să cumpărăm mai întîi ţigări...

— Tocmai! Şi eu voiam să mă aprovizionez cu niţică otravă.

Au intrat amîndoi în cabina dreptunghiulară a debitului de tutun. Sergiu i-a lăsat rîndul la tejghea, în aştep-

tare citind afişele ziarelor înfipte în perete: *„Săptămîna cărţii. Cum se remaniază guvernul Hitler. Ungaria se plînge Ligii Naţiunilor. S-au cerut dosarele în afacerea Skoda. Ex-împărăteasa Zitta vine în Austria. Festivităţile în cinstea d-lui Tewfik Rüstü-Bey. Moartea lui Lazăr Şeineanu la Paris“...*

Cînd întoarse ochii, observă că prietenul punea într-o cutioară goală de carton cinci ţigări Carpaţi. Atît îi îngăduia bugetul să cumpere: cinci ţigări, cinci lei! Toată mizeria exprimată într-un singur amănunt.

Sergiu ceru două pachete; două pachete de ţigări scumpe. Le va aşeza deschise pe masă. Îl va sili să fumeze din ale sale. Atunci îşi aminti întîia oară că avea în buzunar o adevărată avere. Pe lîngă economiile de salariat chibzuit şi fără pasiuni, un teanc de bancnote: o sută de mii. Îşi pipăi buzunarul de la spatele pantalonilor. Hîrtiile îndoite făceau ţoaşcă. La ce-i mai foloseau acum? N-au trecut nici cîteva ore de cînd cu preţul acesta plănuia să-şi înjghebe un cuib pentru Gina şi el, pentru amîndoi. Gînd nebunesc. Exaltare fără nici o legătură cu realitatea. El fusese pentru Gina numai un oarecare domn Mircea... Mirclăuş... aşa ceva.

Aprinse ţigara şi trase fumul, cu sete, pînă în adîncul plămînilor. Era delicioasă senzaţia primului fum după o întrerupere de aproape doi ani. Ca întîia ţigară după o îndelungată convalescenţă.

Afară şoferul coborîse şi nu-l slăbea din ochi, aşternut pe pîndă.

— Urcă-te. Mergem mai departe! hotărî Sergiu Miclăuş, adresîndu-se prietenului, punînd mîna pe mînerul nichelat şi piciorul pe scară.

— Eşti cu maşina? se miră Valeriu Dragomir. Nu e nevoie. Dă-i drumul, stau numai la cîţiva paşi.

Şoferul îşi primi dreptul său cu o uşurare. Încercă monetele de argint. Una suna mat.

— E falsă, domnule, dacă nu vă supăraţi. V-a înşelat un pehlivan.

Sergiu Miclăuş căută alta, surîzînd cu melancolie amintirilor de astă-noapte.

— E falsă cu adevărat, Tacke! M-a înşelat un pehlivan care se numea Cristofor, se recomanda proprietar de maşină şi pretindea că nu este o haimana din cei care dau poli falşi la rest. El dădea sute false şi mai avea ideea că Platoul Pamir e pe prelungirea Dorobanţi, cum faci la stînga! Ţine şi suta aceasta falsă bacşiş... Ai să găseşti alt imbecil la noapte, şi imbecilul are s-o primească fără să bage de seamă, cu gîndul aiurea, la Platoul Pamir. Însă să ştii de la mine! Platoul Pamir nu există. M-ai înţeles? Platoul Pamir e o fahsă sinisthă!

Filozofic, şoferul îşi strînse banii în punga soioasă, fără să se mai minuneze de vorbele şi faptele zănatecului client. Că nu era ca toţi oamenii nu mai încăpea nici o îndoială. O dovedise încă o dată. Însă ţicneala se arăta inofensivă şi darnică. Răspunzînd cu generozitate la generozitate, se oferi ridicînd steguleţul roşu de metal:

— Puteţi urca... Vă duc tot eu, pă gratis, nu mai pun aparatul să marcheze.

Sergiu Miclăuş îl lăsă vorbind şi gesticulînd în vînt. Lărgi pasul după prieten.

Pe la spate, lustrul din coatele şi din pantalonii chibiţului de tripou, ai clientului de cafenea şi de cîrciumi trăda o mai jalnică decădere. Gulerul era slinos la ceafă; slinoasă, panglica pălăriei cu pete de năduşeală. Stofa făcea creţuri subsuoară şi pocnea la şolduri, ca straiele prea strîmte ale unui copil care a crescut şi s-a îngrăşat în vacanţă. Acum îşi amintea Sergiu Miclăuş că hainele datau de doi ani jumătate. El fusese cel care l-a silit pe Dragomir să meargă la croitor şi să le comande, într-o dimineaţă cînd s-au pomenit în stradă după o noapte norocoasă la club. Valeriu cîştigase cu opt poli peste şase mii lei. Chibiţ la o masă memorabilă. A plătit înainte toţi banii croitorului, fiindcă a doua zi, dacă nu chiar în aceeaşi seară, soarta lor era scrisă. Aşa, s-a ales măcar cu un costum pentru zile de sărbătoare. Sărmanul costum duminecal! Ajunsese mai mizer decît hainele lui Matei, căpătate de la stăpîn, dar curate, periate, fără pete şi fără lustru în coate. Sergiu Miclăuş se gîndi că poate cîteva mii de lei ar fi destul pentru a descurca bugetul prietenului, l-ar despotmoli dintr-un cerc vicios, i-ar da

putința să-și pregătească o evadare, să-și organizeze altfel viața. Își propuse să aducă vorba mai tîrziu, după masă, cu tot tactul, galvanizîndu-i voința slăbită, alterată de sofismele perfide ale patimei. Va invoca exemplul său. O experiență în care n-ar fi crezut dacă n-ar fi trăit-o.

— Ascultă, Dragomire ; spuse aprinzînd a doua țigară de la cealaltă. Poate că sînt indiscret... Poate că n-am ce căuta la tine. Poate te deranjez. Aștept mai bine aci, la marginea trotuarului.

Prietenul hohoti în rîs surd, ridicînd pachețelul suspendat în sfoară :

— Din pricina aceasta ?

— Poate... Desigur...

— Fii fără grijă ! Nu e ce crezi tu... Femeie, iubită, nevastă... Nimic din toate acestea, dragă Sergiule ! Am pierdut dreptul la ele... Uită-te la figura mea...

Valeriu Dragomir gîlgîi un hohot oribil în gușa gîtuită de guler, expunîndu-și înadins la vedere, în lumina violentă a becului electric, gura foanfă, obrazul lăbărțat, ochii cu genele spuzite. În școală era vestit pentru frumusețea atletică și pentru eleganța înnăscută la diferite jocuri sportive. Numai opt ani au trecut de atunci. Prietenul începuse să putrezească de viu.

— M-ai privit bine ? întrebă. În acest caz, te-ai convins că nu mă poate aștepta nici o femeie. Iubită, nevastă, prietenă... Nu sînt pentru noi... Pardon ! Vreau să spun : pentru mine... E altceva, cu totul altceva...

Oprit în loc, Valeriu Dragomir păru deodată foarte stingherit. Privi în pămînt, mutînd pe trotuar o pietricică de colo-colo cu vîrful pantofului scîlciat.

— Ție pot să-ți spun ! mărturisi. N-ai să rîzi. Îți mai amintești tu de Idiceanu, Ion Idiceanu ? cel care era într-a opta, cînd ne aflam noi în clasa a cincea ?

— Se poate să nu-mi amintesc ? ! exclamă scandalizat Sergiu Miclăuș. Gloria liceului nostru ! Laureatul tuturor concursurilor generale pe țară...

— Exact ! Gloria liceului nostru, laureatul tuturor concursurilor pe țară... Ei bine ! pentru această glorie și pentru acest laureat la concursuri generale duc eu pachețelul de aci. E pe dric... Cinci-șase luni, poate opt, poate numai

două... Atît i-au dat medicii. Caverne la amîndoi plămînii. Şi, bineînţeles, nici un mijloc de existenţă... L-a ajuns boala în străinătate, cînd lucra la al nu ştiu cîtelea doctorat într-o specialitate care te ţine zece ani în laborator. L-am întîlnit din întîmplare. Amici n-am fost niciodată. Distanţa era prea mare între noi... Pe urmă, el fusese laureat, gloria liceului ; eu, ca şi tine... Fericita mediocritate !... L-am întîlnit, nu mîncase de două zile, făcea anticameră la autorităţi ca să capete ospitalitate gratuită la un sanatoriu... Aceasta acum trei luni, în februarie. Mi-a fost milă... M-a impresionat. Înţelegi tu : mie, cel de acum, aşa cum mă vezi, mi-a fost milă de gloria liceului nostru, de laureatul tuturor concursurilor generale pe ţară !... L-am adus la mine în cameră. Acum e în pat. Nu-i spun ce fac, nu ştie din ce trăiesc. Îl mint ! Am inventat o poveste... O slujbă de noapte, la o fabrică. Prost plătită, dar destul ca să mă hrănească în aşteptarea unei ocazii mai bune... Aşa îl mistific de trei luni. Îi aduc mîncare după cum pot, cît pot, cînd pot. Noaptea tot nu prea vin pe acasă. Se odihneşte în linişte. Eu chibiţesc la un tripou, la altul. Acum mă cunosc toţi ca pe un cal breaz. I-am cumpărat acestea cu treizeci de lei... Băcăniile sînt astăzi închise şi numai de atît am putut face rost. De treizeci de lei : ouă, brînză şi pîine. De cinci lei, ţigări pentru mine. La noapte, mai tîrziu, trag nădejde să mai ciupesc ceva...

Sergiu Miclăuş îşi pipăi teancul de bancnote în buzunarul de la spate.

— Aşa încît, te rog, stărui Valeriu Dragomir, să nu faci nici o aluzie la... la slujba mea de noapte. De altfel, nu stăm decît cîteva minute !... I-a recomandat doctorul să nu se ostenească... Are un tovarăş să-i ţină de urît. Malec...

— Cum Malec ? voi să afle Sergiu Miclăuş. Ce este aceea Malec ?

— Malec. Buster Keaton... Ai să vezi...

Au urcat scările într-o lumină chioară, pipăind peretele cu mîna şi treptele cu talpa. Camera era la întîiul etaj, pe un coridor îngust, cu uşi de o parte şi de alta, făcîndu-şi faţă.

— Intră ! răspunse un glas cavernos la bătaia înceată a lui Valeriu Dragomir.

Sergiu rămase mai în urmă, pentru a lăsa timp prietenului să prevină bolnavul că n-a venit singur.

— Hai, intră şi tu... şopti Dragomir, întorcîndu-se după cîteva clipe. L-am anunţat... Şi, te rog, nu fuma ! Îi faci rău şi-i faci poftă.

Bolnavul zăcea într-un pat de fier, aşezat cu faţa spre fereastra deschisă, cu pătura cafenie de cazarmă trasă pînă la bărbie.

De afară străbătea, în explozii de strune şi alămuri, muzica unui local de noapte. Sergiu Miclăuş strînse mîna scheletică, fierbinte şi vîscoasă. Ion Idiceanu îl cercetă cu privirea încordată, dînd în lături aripa de păr căzută pe frunte. Se vedea că-şi munceşte memoria să reconstituie chipul lui Sergiu Miclăuş aşa cum va fi fost acum doisprezece ani, în uniforma de liceu, cu obrazul şi cu ochii copilăreşti de atunci.

Faţa prelungă se lumină. Îşi amintise. Voi să spună ceva, dar îl înăbuşi tusea. Duse batista la gură. Cînd se potoli, ascunse sub pernă cîrpa mototolită cu pete late de sînge.

Se ridică într-un cot şi glăsui rar, întrerupt, economisindu-şi respiraţia :

— Acum mi-aduc aminte de dumneata... Mi-a vorbit Dragomir... Locuieşti la munte... într-un orăşel de munte... Pădure... brad... ozon... Pădurea de brad coborînd pînă în fundul curţilor... Pariez că nu te simţi fericit... Omul nu ştie să preţuiască un bun decît după ce l-a pierdut... Apoi, adresîndu-se către Valeriu Dragomir : Închide, te rog, fereastra, dacă eşti bun... Nu se mai poate vorbi cu muzica aceasta.

— Nu se poate vorbi cu muzica aceasta. Să lăsăm pentru altă ocazie, *mon ami!*

Doamna Aspasia Grult articulase înţepat invitaţia, privind la vecinul de masă peste umăr, de la o seniorială altitudine, arogantă şi dispreţuitoare, aidoma cu faimoasa poză din caricaturile faimoasei actriţe Cécile Sorel. O Cécile Sorel contemporană cu Ramses al II-lea, din dinastia a XIX-a.

Vecinul, Lecache Leca, părintele mirelui, îşi ceru iertăciune cu umilă intimidare:

— Vă rog, scuzaţi... N-am vrut să... Credeam că...

— Nu e nevoie de explicaţie. Am priceput! întrerupse sec doamna Aspasia Grult, întorcînd capul şi încheind discuţia.

Lecache Leca întinse mîna spre paharul înalt, cu picior, ca să ceară vinului puţin curaj. Paharul se clătină, gata să se răstoarne. Printr-un adevărat miracol acrobatic, izbuti să-i restabilească echilibrul înainte de a se dezlănţui catastrofa. Cu un suspin din adîncul redingotei, renunţă la auxiliarul tonic al licoarei irizate din pahar, pe care o aprecia ca aromă, coloare şi vîrstă, în calitate de vechi cunoscător.

Era un bătrîn vesel din fire, vorbăreţ şi mucalit în lumea sa de slujbaşi mărunţi, într-un tîrguşor cu podgorii de pe vremea lui Ştefan cel Mare şi cu tabieturi rămase în afară de veac.

Aci îşi pierduse voia bună.

Se simţea ticălos şi străin.

Toată vremea a tras cu coada ochiului în dreapta şi în stînga, preocupat să nu greşească întrebuinţarea tacîmurilor complicate şi a paharelor de diferite mărimi cu misterioase destinaţii. Din cînd în cînd, se uita pe furiş la nevastă-sa — *„sireacă băbuşcă-mea“*, cum îi spunea cu înduioşare în gînd — aşezată de cealaltă parte a mesei, tot atît de străină şi zăticnită, trimiţîndu-şi reciproc semne de îmbărbătare.

Amîndoi veneau din altă planetă, cu alte apucături : simple, modeste, demodate.

I-a scos dintr-o căsuţă cu cerdac şi cu livadă nunta unicului copil. El nu mai călcase în Bucureşti de vreo douăzeci de ani ; ea acum călca întîia oară. Şi au fost pe de-a-ntregul copleşiţi de strălucirea şi de numărul familiei Cristodoreanu, cu neisprăvit lanţ de veri, unchi, nepoţi, fini şi cumetri ; de casa arătoasă şi de fastul ceremoniilor, de abundenţa ospăţului şi de vestmintele de mare gală ale invitaţilor : fracuri, decolteuri, diademe şi pieptănături proaspăt ieşite din laboratorul coaforilor.

S-au ruşinat de straiele lor sărace şi străvechi, cu toate că Barbu o îmbrăţişase pe bătrînă prin unghere şi cu toate că îi trosnise oasele bătrînului, strîngîndu-l la piept, cu vorbe de ale lui deşucheate :

— Asta ar mai fi trebuit ! Să vii şi tu cu frac şi măicuţa în mare decolteu... Fiţi liniştiţi, fiindcă voi sînteţi aşa cum vă şade bine ! Nu vă dau pe jumătate din spilcuiţii şi din pănărămile astea care v-au speriat...

Liniştiţi nu puteau fi sub nici un cuvînt. Se temeau să nu-şi facă feciorul de ocară. Înghiţeau cu noduri şi se supravegheau la fiecare mişcare şi vorbă. Din instinct bătuseră laturile, apropiindu-se de rubedeniile mai nevoiaşe din neamul Cristodorenilor, strecurîndu-se printre uşi, pierzîndu-se la biserică în mulţimea cea mare.

La masă, însă, n-a mai fost chip. S-au supus orînduielilor scrise pe cărţi de vizită şi au trecut la vedere, spre locurile cuvenite, de cinste.

Lecache Leca socotise de a sa datorie să nu rămînă mut lîngă îmbălsămata bunică a miresei. Cu o mare pru-

denţă şi cazna, reuşise să născocească un subiect de conversaţie „distinsă".

Doamna Aspasia Grult îi tăiase cuvîntul.

Dezmierdîndu-şi gînditoare între degete perlele colierului de la gîtul uscăţiv (numai tendoane, vine şi pergament încreţit), bunica familiei îşi plimba privirea acidă de la un comesean la altul, păstrîndu-şi gîndurile şi judecăţile pentru sine. Vecinul o exasperase cu neghioabele sale reflecţii şi cu precipitata grijă de a-i oferi o solniţă, muştar, sosieră, lămîie, ca şi cum acestea nu s-ar fi aflat la îndemînă pentru fiecare în faţa tacîmurilor, iar chelnerii cu mănuşi albe, de la spate, nu şi-ar fi cunoscînd îndestul datoria.

Masa era întinsă în formă de potcoavă, în grădina cu tavan mobil de sticlă, sub cerul albastru cu stele. Ospăţ de peste o sută de persoane, cu mîncările pregătite la o mare casă specializată în banchete ; cu proviziile completate din îmbelşugata gospodărie de la conacul şi via de pe Valea Prahovei ; cu vinuri înadins rezervate timp de două decenii din floarea tuturor recoltelor în vederea acestui eveniment.

Pereţii dreptunghiulari ai atelierului scos din funcţie şi transformat în grădină se îmbrăcaseră în ultimii ani pînă sus cu iederă, viţă-sălbatică şi trandafiri acăţători. Becurile colorate, ascunse în verdeaţă, împrăştiau o lumină savant calculată de meşterul electrician cu perfecţionări şi ingenioase inovaţii introduse de Barbu. Fusese fericită inspiraţia lui Nae Cristodoreanu cînd a cumpărat locul din coasta casei şi s-a hotărît să-i dea această folosinţă. Fumul ţigărilor se risipea fără urme. Răcoarea se păstra plăcută, dozată de acoperişul mobil ; la florile înşirate pe mese se adăuga tapiseria vie şi verde a frunzelor, banda îngustă de gazon şi de pansele din jurul pereţilor.

„Numai în capetele imbecililor clocesc întotdeauna ideile cele cuminţi", gîndi Aspasia Grult, care nu avea o părere bună despre ginere, nici despre fiica sa, nici despre nimeni pe lume.

Ochii cocliţi au trecut de la ţeasta lucie şi brobonită de năduşeală a lui Nae Cristodoreanu la mireasa şi la mirele din fruntea mesei, străjuiţi de cele două lumînări enorme, cu flacăra legănată de o imperceptibilă adiere.

Odeta îşi lepădase cununiţa şi vălul.

Astfel, îşi pierduse jumătate din farmecul tainic şi virginal care o transfigurase în biserică.

„S-a îngrăşat ; în cinci ani are să capete proporţiile Mariei. Nici o bucurie pentru bărbatu-său", cugetă Aspasia Grult, căutînd cu o străpungătoare privire spre locul Nadinei.

Ea singură între toţi, cu ascuţimea-i demoniacă, presimţise ceva nedesluşit, turbure, nebănuit de nimeni, poate nici de Barbu, poate nici de Nadina.

Ochii s-au fixat să descopere o umbră pe faţa copilei.

Nadina rîdea.

Într-un capăt de masă, în ciuda protocolului şi a cărţilor de vizită care prescriau altă distribuţie a oaspeţilor, se înjghebase în modul cel mai spontan un grup june şi gălăgios. Se proclamase „Banda veselă" şi aclamase prezidentă de onoare pe Nadina. De acolo porneau chicote şi explozii de glasuri, acoperind în răstimpuri murmurul lin şi egal al conversaţiilor cu vocea cuviincios scăzută, sunetul mat al paharelor şi al tacîmurilor, melodiile orchestrei.

Fratele Nadinei, Bazil, licean sportiv, cu mîinile butucănoase şi roşii de salahor, uitase demnitatea şi ambiţioasele hotărîri de debutant în cariera mondenă, juruite acum cîteva ceasuri, cînd a îmbrăcat întîiul smoching. Vînăt la faţă, se stropşea ca pe terenul de rugbi la Dolofanul, care îşi îngăduise ireverenţioase comentarii asupra unor anumiţi găligani mai puţin aspectuoşi în ţinută de ceremonie decît chelnerii, adevăraţi gentlemeni prin comparaţie, în fracurile lor impecabile. Apelase la arbitrajul Nadinei. Răspunsul a fost de bună seamă demoralizant pentru Bazil, după figura lui consternată de o clipă. Demoralizant, dar împăciuitor şi hîtru, fără îndoială, căci toată „Banda veselă" a izbucnit într-un uragan de hohote. Cînd rîdeau, toţi copiii Cristodorenilor îşi încreţeau la fel colţul pleoapelor ridicate în sus, mongoloide : de fapt, pecetea mamei, a familiei Grult...

Aspasia Grult nu avea de ce să fie încîntată de această predominare a sîngelui său într-un neam corcit, pentru care nu simţea acum nici un ataşament. Îşi strămută privirea neostenită spre alt şirag de meseni, mai importanţi şi mai vrednici de luare-aminte. Depusese tacîmurile trans-

versal pe farfurie. Nu mai voia să se atingă de fripturi. Aştepta brînza şi fructele, cafeaua. În existenţa ei de avară îşi deprinsese stomacul cu un regim de schimnică.

Toată fiinţa sa cerea altă hrană.

Cu voluptate se străduia să descifreze adevăratele gînduri şi metehne ascunse ale fiecăruia, sub înfăţişarea lor convenţională, studiată de acasă, afectată din fire sau devenită după o îndelungă practică şi educaţie masca mincinoasă din fiecare zi, încrustată în obraz ca tunica lui Nessus pe trup. Îi cercetă pe rînd... Acesta şi aceasta... Un bărbat, o femeie... Nenumăraţi... Nenumărate... Bărbaţi de toate vîrstele, în straiul negru, cu pepţii cămăşilor şi cu funtele imaculate. Femei cu umerii pudraţi şi cu spatele dezgolit pînă la cingătoare. Nenumărate chipuri, care în mare parte au evoluat sub ochii săi, pe care le-a cunoscut în frăgezimea din anii copilăriei şi ai tinereţii, le-a văzut căpătînd o trecătoare plinătate a maturităţii ; le-a urmărit apoi alterîndu-se, zbîrcindu-se, ruinîndu-se.

Toţi purtau furculiţele cu mişcări cumpănite şi uşoare, sorbeau din pahare abia atingînd cristalul cu buzele, întorceau capetele cu o calmă distincţie spre vecini, să împărtăşească o glumă, un ultim zvon maliţios, părerea despre o piesă de teatru, o carte, un nou tip de automobil sau o schimbare politică în perspectivă. Toţi zîmbeau stereotip şi, din cînd în cînd, aruncau priviri de cordială simpatie mirilor din capul mesei. Femeile se alintau ca mîţele. Bărbaţii îşi apropiau coatele de trup, se ţineau ţepeni în scaune, cu o corectitudine britanică, se stăpîneau să nu clefăie, să nu se joace cu scăunaşul de argint ori cu mînerul cuţitului, să nu frămînte cocoloşul de pîine între degete.

Dar Aspasia Grult îi ştia şi sub cealaltă faţă a lor, chiar dacă nu le-o văzuse cu ochii vreodată.

Unul sfîrşea de risipit averea nevestei cu o fostă actriţă de varieteu ; iar nevasta se consola şi se răzbuna punîndu-i coarne cu secretarul. Se află tustrei aci. Trio perfect ! Altul se judecă de doi ani cu fratele pentru un testament ; nu-şi dau ziua bună, îşi îndeamnă soţiile să scrie una alteia răvaşe anonime cu insulte de mahala. Cealaltă, de alături, îşi lasă copiii pe mîinile slugilor, cutreierînd *dancing*-urile pînă la ziuă cu o echipă mereu primenită de amici ai casei. Alta

e văduvă şi a ajuns la al treilea avort. Cunoaşte din ce afacere cu autorizaţii (înăbuşită la Parchet) şi-a înălţat vilă la Sinaia cutare şi din ce epitropie a unor minori orfani şi-a cumpărat moşie cutare venerabil patriarh cu barba albă în evantai. Ştia cu cine a fugit fata unuia şi ce semnături a falsificat pe poliţe feciorul altuia.

Toţi surîd, îşi adresează cuvinte amabile, glume, întrebări şi făţarnice complimente; cuvinte care lunecă peste realitatea lor ascunsă ca picăturile de ploaie pe fulgii de gîscă... Toţi s-au examinat minuţios acasă în oglindă, şi-au restaurat stigmatele care se văd, neglijîndu-le pe cele invizibile dar ireparabile; au plecat satisfăcuţi de figura provizoriu întinerită cu briciul, cu pudră şi cu sulimanuri; bărbaţii încîntaţi de costumele scoase din şifonieră; femeile, de toaletele croite nu numai din mătase ori catifea, ci şi din multe şi nespuse peripeţii groteşti sau meschine; toţi şi toate par a nu exista pe lume decît pentru a flecări cu nevinovăţia de acum, acompaniaţi de muzica aceasta lascivă a lăutarului vestit pînă dincolo de hotarele ţării.

Pentru fiecare, însă, Aspasia Grult păstra un cazier infamant în minte, întorcînd repede foile, completînd o misiune, corectînd cu precizii o informaţie vagă, lăsată sub semnul întrebării. Cei buni, slabi, dezarmaţi, cei proşti nu se bucurau de asemenea onoare. Îi trecea îndelaolaltă într-o rubrică lipsită de interes.

Numai spre un singur colţ de masă nu îndrepta ochii. Acolo unde se afla Ioachim, fiul din carnea şi din sîngele său.

De privirea şi de judecata aceluia se temea ca de o conştiinţă exterioară; neîndurată cu dînsa, cum neîndurată era şi ea cu toţi.

Îi simţea uneori privirea oprindu-se cu o duritate de atingere materială, apăsată; iar atunci degetele îi tremurau pe boabele argintii ale perlelor.

Nadina izbutise să-i smulgă făgăduiala unui deplin armistiţiu de douăsprezece ore.

Ca o garanţie a pacificelor intenţii, Ioachim Grult consimţise să se abată prin odaia lui Bazil, să-şi radă barba ţepoasă şi sură, să-şi pieptene părul învîlvoiat şi să-şi scuture praful hainelor. Fără îndoială că hainele acestea cenuşii

distonau cu ţinuta solemnă a celorlalţi comeseni. Dar lumea ştia că Ioachim Grult a fost întotdeauna un original incorigibil şi că în timpul din urmă avusese nevoie de căutare într-o casă de sănătate. Nadina îl încredinţase Ginei Alimănescu. O rugase să se sacrifice două ore, atît cît ţinea masa, numai pentru a nu-i lăsa lui şi altora impresia că familia i-a organizat o gardă permanentă.

Gina acceptase misiunea cu dragă inimă. Nu-i părea o corvadă. Încă de cînd era copilă cu fustele deasupra genunchilor îl socotise pe Ioachim Grult un om pitoresc şi captivant, curios, paradoxal anevoie de înţeles în vorbele şi faptele lui ciudate ; însă nu un monstru cu viperine şi scelerate răzbunări, sau un nebun, cum îl zugrăvise Odeta.

Abia s-a aşezat alături, şi o cutremurase o spaimă. Descoperise că mai exista încă un motiv, în afară de rugămintea Nadinei, care tot ar fi silit-o să-şi caute un loc cît mai departe de tacîmul său, acolo unde fusese fixat de la început, în altă vecinătate.

Aşadar, venise şi *el* !

Sprijinită în spătarul scaunului, cu inima golită de sînge şi cu degetele deodată înfipte în şervetul de olandă mototolit, Gina îl văzuse înaintînd cu paşii elastici dintotdeauna, scuturîndu-şi şuviţele de păr pe fruntea boltită cu gestu-i familiar, împărţind viguroase strîngeri de mînă şi răspunzînd voioaselor întîmpinări cu surîsul contagios care-i dezvelea dinţii albi, puternici, strălucitori ; dinţi de carnivor deprins să muşte cu un robust nesaţiu din toate poftele şi îndestulările vieţii.

Aşadar, venise şi el !

Toţi i-au ascuns.

S-au ferit s-o prevină. În egoismul lor de familie, s-au gîndit îndată s-o prefacă în santinela lui Ioachim Grult ; dar de sfîşierea din inima ei nu s-a îndurat nimeni s-o cruţe. Nici Odeta, care ştia. Nici Nadina, care bănuia. Amîndouă o trădaseră într-o complicitate josnică. Dacă ar fi presimţit că se poate întîmpla aceasta, fugea de la biserică. Alerga acasă. Îl aştepta pe Sergiu. Se amăgea aşteptîndu-l pe Sergiu, pe Gigi, chiar de este scris să nu se mai întoarcă niciodată din Platoul lui, Pamir. Există o voluptate şi în supliciul unei aşteptări fără nădejde. Orice mai bine decît aceasta.

Aşadar, venise şi el !

Întovărăşea o femeie înaltă, subţire, cu părul negru-albăstrui şi cu ochii adînciţi în cearcăne viorii, înfăşurată într-o rochie de un roşu aprins ca floarea de mac, lipită de trup direct pe piele; o actriţă renumită, fiindcă jucase cu mare succes cîteva roluri de vampă. Întru această celebritate de proaspătă dată îşi schimbase numele de debut pe afiş din Pisicuţa Mladian în Pandora Mladian. Iar rolul de femeie fatală îl prelungea ostentativ dincolo de scenă, în viaţa regizată cu o impudică publicitate a aventurilor şi a dramelor sentimentale. Printre marile sale succese, se anunţa sinuciderea unui ofiţer de marină; patetic episod, într-o noapte cu lună, pe ţărmul mării, la Constanţa. Se despărţiseră după un vijelios amor de două săptămîni, îi întorsese spatele, abia a făcut cîţiva paşi, şi a auzit în urmă pocnetul revolverului. Nu s-a oprit din drum. A trimis un gardian public, cu vorbele menţionate mai apoi de anchetă şi reproduse de toate ziarele în scandalizate, dar glorioase reportaje: „Vezi, te rog. Mi se pare că în capătul aleii ai să găseşti un cadavru!" Întîmplarea i-a servit în carieră măcar tot atît ca un rol într-o piesă cu o sută de reprezentaţii jucate cu casa închisă. Pandora Mladian... O aplaudase şi Gina cu doi ani în urmă. Acum veneau împreună. După cum îi sprijinise el cotul o clipă cu vîrful degetelor, după cum îi prinsese el eşarfa pe umeri, a înţeles că nu întîmplarea i-a adus în acelaşi timp. Cunoştea gestul; îi cunoştea privirea, care, ea singură, însemna o posesiune.

Gina Alimănescu a tras în faţă o vază de cristal cu garoafe roşii şi albe. Cînd a crezut că nu-i va mai tremura glasul, s-a răsucit pe sfert către Ioachim Grult şi a încercat să discute banalităţi indiferente cu tot calmul unei vietăţi „bhave".

Ţinînd capul prăvălat pe ceafă, Ioachim Grult filtrase privirea oblică prin întredeschiderea îngustă a pleoapelor.

Nu-i scăpase panica acestui pui de femeie: încremenirea de la început, tremurul de mai apoi al mîinii încleştate în olanda apretată a şervetului, decizia curajoasă de a se birui. Căci el observa şi preştia ceea ce nu au darul să vadă şi să presimtă ceilalţi oameni, normali şi opaci subtilelor devinaţiuni. Ghici că mica şi fragila persoană

pusă să-i facă de strajă avea ea acum nevoie de sprijin şi de ocrotire. Îl mişcă răsturnarea de situaţii. Cu simpatie şi blîndeţe, încercă s-o ajute în eroica ei luptă lăuntrică. În loc să riposteze muşcător, cum îi stătea în fire, la o întrebare lipsită de interes pentru amîndoi şi formulată numai din silnica obligaţie de a rupe tăcerea, Ioachim Grult rosti cîteva constatări care răspundeau la tot ce se petrecea în sufletul Ginei:

— Mizeria comediei, ca să-i spunem aşa, mondene, este că totul se petrece ca şi cum nu s-ar întîmpla nimic... Priveşte în jurul dumitale, domnişoară!... Toţi vorbesc ceea ce n-ar trebui să vorbească şi fac ceea ce n-ar voi să facă. Toţi ar avea altceva de spus şi mai ales altcuiva de spus... Iar toţi găsesc natural să se mistifice reciproc, şi bineînţeles înaintea tuturor, să se mistifice pe sine... Mă gîndesc că măcar două treimi din aceşti vecini ai noştri, dacă n-ar fi prizonierii unei stupide convenţii, nici nu s-ar afla aci... Unii n-ar fi venit; alţii ar fi plecat. Însă cu toţii rămîn... Li se pare că rămîn din buna lor voie. Numai cînd vor ajunge acasă şi cînd îşi vor lepăda, o dată cu hainele, surîsul lor poruncit, au să simtă o sinceră desfătare. O destindere. Căci atunci vor avea toată libertatea, în doi sau în trei, în mic sobor, să bîrfească pe socoteala celor ce au văzut şi au auzit aci...

— Vedeţi lumea phea în negru, domnule Grult.

— Nu, domnişoară. Dar n-o văd numai în profil.

— Cum adică, numai în phofil?

— În profil, cu o parte ascunsă întotdeauna în umbră. Aşa se văd toţi. Aşa se cunosc toţi. Numai pe jumătatea din lumină... Eu văd şi partea din umbră. E un trist privilegiu, domnişoară!... Îl împart numai cu scumpa mea mamă, sinistra mumie din celălalt capăt al mesei.

Ioachim Grult dădu în lături vasul cu flori, ca să privească mai liber spre Aspasia Grult. Cu o mare satisfacţie o văzu plecînd ochii.

Dar mai prinse de veste că alţi ochi se opriseră miraţi, avizi, învăluitori asupra miniaturalei vecine.

— A! făcu, împingînd la loc mănunchiul de garoafe şi oblonindu-şi o clipă privirea sub pleoapele căzute total.

Îşi verificase o simplă impresie. Acum era pe deplin lămurit. Gina se pitulase după scutul florilor. Refuză tava

ovală de argint prezentată de chelner peste umeri cu onctuoase mişcări. Sorbi un pahar pînă la fund. Vinul era rubiniu, plăcut, astringent şi plăcut amărui. Ioachim Grult respinse şi el farfuria. Îşi aprinse pipa. Pîcîi de cîteva ori un nor compact de fum spre indignarea şi tusea cu icnete a vecinei din stînga : o doamnă decoltată, cu braţele groase cît picioarele, ghintuite în brăţări late, orientale, servindu-se fără excepţie a doua oară din fiecare fel de bucate şi gemînd la apariţia fiecărui fel nou.

— Mititică domnişoară, întrebă Ioachim Grult, nu este aşa că ştii prea bine cu ce fel de om vorbeşti ?... Un nebun ! Un om ieşit nu de multă vreme dintr-o casă de nebuni...

Gina crezu că a venit ceasul să-şi împlinească misiunea, întrebuinţînd tot tactul cuvenit pentru a preîntîmpina cine ştie ce izbucnire.

Silindu-se să surîdă, rectifică :

— Un sanatohiu de odihnă poate voiţi să spuneţi, domnule Grult ?... Un sanatohiu de reculegere penthu surmenaţi...

— Nu, domnişoară Gina !... N-am fost surmenat niciodată. Şi cu atît mai puţin în momentul cînd am fost băgat în casa de nebuni. Căci într-o casă de nebuni am stat, nu într-un sanatoriu de odihnă. O casă pentru oameni ca mine. Povestea nu e prea lungă. Are şi o morală... Ca să nu te gîndeşti unde te gîndeşti acum...

— Nu mă gîndesc nicăiehi...

Ioachim Grult nu luă în seamă protestarea :

— ...ca să nu te gîndeşti unde te gîndeşti acum, lasă-mă să ţi-o istorisesc. Măcar pentru o clipă ai să uiţi. Vom reveni pe urmă şi la aceasta...

— La ce să heveniţi ? Nu ştiu la ce faceţi aluzie... Ce vă închipuiţi, domnule Grult ?

— Nu-mi închipui nimic. Deocamdată îmi amintesc. Acum îmi amintesc bine. Te-am ţinut pe genunchi. Erai o fetiţă fantastică şi delicioasă pe vremea cînd te găseam aci, dumineca, la Odeta, şi cînd Odeta îţi semăna atît de mult. Lasă-mi iluzia că n-ai devenit ca dînsa... Îţi aminteşti de mine ? Eram pe atunci unchiul Ioachim, scumpul şi drăguţul unchi Ioachim, adulat de toţi, aşteptat şi primit în capul scărilor cu alai, fiindcă mi se adunau milioanele

la bancă şi mi se înmulţeau dezgustător întreprinderile prospere... Într-o bună zi, prietenia cu unchiul Ioachim s-a stricat şi a dispărut admiraţia pentru mintea lui, care ţinea în frîu douăzeci de afaceri, una mai bănoasă decît alta... Ce s-a întîmplat ?... S-a întîmplat că în acea bună zi am descoperit că devenisem prizonierul unor obligaţii la care nu mă constrîngea nimeni... Întreprinderi, fabrici, ferme, consilii ; telefoane la fiecare cinci minute ; bani şi iarăşi bani ; mai mulţi decît îmi cereau nevoile mele... Pentru ce, toate ? Îmi pierdeam viaţa cîştigînd bani... Ameninţam să ajung un mic Ford balcanic, iar eu nu găseam nici o plăcere să fiu un mic Ford balcanic... Am scăpat dintr-o dată de această primejdie. Am izbutit să fiu liber. Spre consternarea familiei, aci de faţă, am donat cea mai mare parte a acestei averi pentru a întemeia o fundaţie. Fundaţia Ioachim Grult... He-he !... Fundaţia Ioachim Grult, una din cele mai macabre glume din ţara românească !... Mi-am amintit copilăria mea. Copilăria pe care a putut s-o trăiască odrasla unei mame ca doamna Aspasia Grult. Am creat deci o fundaţie pentru copii. Pentru orfani, pentru copiii cu apucături năzuroase, pentru leneşi, pentru rebeli, pentru dezmoşteniţi. M-am gîndit că şi fluturii încep prin a fi omizi... Am vrut să cresc omizile omeneşti, ca să le pregătesc pentru o existenţă de fluturi. Am alcătuit eu regulamente, am supravegheat construirea clădirii, am numit personal... Pe urmă am plecat din ţară. Africa, Asia, Australia... Am plecat să cunosc şi altceva, de vreme ce nu mai eram prizonierul obligaţiei de a agonisi milioane care nu-mi trebuiau... La întoarcere m-am prezentat să-mi vizitez fundaţia. Probabil că ai aflat despre senzaţionala petrecanie de atunci !... A făcut epocă !... Am găsit căminul meu transformat într-un penitenciar pentru schingiuirea copiilor, pentru uciderea copilăriei. Disciplină, carcere, uniformă cenuşie. M-au primit trei sute de copii, cu călcîiele lipite, făcînd front, salutînd ca recruţii terorizaţi de sergentul-major, tunşi ca recruţii, tîmpiţi de spaimă ca recruţii. „Ce spui despre primele rezultate ?“ m-a întrebat cu satisfacţie directorul numit de mine. „Spun că eşti un infam şi că meriţi palme !“ i-am răspuns, trecînd de la vorbă la faptă, adică la perechea de palme, acolo, în faţa copiilor, a omizilor cenuşii... Scandalul a dat de lucru ziarelor cîteva

zile. Mi se pare că nu m-am oprit numai la palme. Am spart oarecari geamuri, am răcnit ca un veritabil sălbatic recent debarcat din Africa şi din Australia, am sfărîmat mese, bănci, uşi de carceră. Am cerut să mi se aducă benzină pentru a da foc penitenciarului „Ioachim Grult". Plecasem într-o ureche. Mă întorsesem nebun complet !... Era limpede ca lumina zilei !... Familia, veselii nuntaşi de astăzi au folosit admirabila ocazie pentru a mă pune la adăpost. Şi mai ales pentru a pune la adăpost o rămăşiţă de avere primejduită de apucăturile risipelnice ale unui iresponsabil dovedit. Iresponsabil dovedit m-au considerat şi conducătorii fundaţiei care-mi poartă numele şi există din a mea danie. Directorul cu palmele şi ceilalţi complici întru educaţie şi disciplină... Au dat la coş regulamentele mele, ale nebunului. Au menţinut ordinea şi disciplina lor : carcera, metode de penitenciar... Aud că Fundaţia Grult funcţionează în cele mai strălucite condiţii, e dată ca model, e vizitată de călătorii străini. Eu nu m-apropii pe o zonă de cinci kilometri... Datorită mie există un penitenciar mai mult, un loc de tortură mai mult pentru copii. S-a dovedit încă o dată cît de adevărat e că oamenii buni şi ideile generoase fac omenirii răul cel mai adînc. Faţă de rezultatul în derîdere al intenţiilor mele, poate că toţi care m-au băgat la balamuc aveau oarecare dreptate. Nu pentru ce credeau ei ; ci pentru ce ştiam eu... Acum cîteva ore mă gîndeam să răspund unei ticăloşii cu altă ticăloşie. O pregăteam de mult !... Mi-am luat seama. A ierta e încă o manieră mai teribilă de a te răzbuna. Dacă vor înţelege-o şi dacă o vor simţi ! Lucru de care mă îndoiesc... Cînd deschizi uşa unui cîine, e sigur că în judecata lui crede că pentru aceasta ai fost făcut pe lume. Să-i deschizi uşa. Cînd nu i-o deschizi, îşi spune că lipseşte de la datoria ta... Tot aşa se petrece şi cu judecata multor oameni. Eu nu-mi plăteam datoria. Eram un ingrat, un egoist, un nebun. Mă gîndeam numai la mine, îmi puneam în practică fanteziile mele. Uitam că am de deschis atîtea uşi... Că am o mamă care numără bucăţile de zahăr, o soră care are atîtea fete de măritat, cu zestrile onorabile, dar cu drept la atîtea speranţe de la unchiul Ioachim, dacă unchiul Ioachim ar fi un om ca toată lumea, serios şi tămăduit de nebuniile sale... Poate că încă mai speră. Mîine

vor veni să recunoască ispăşiţi că au greşit. A recunoaşte o greşeală e reţeta cea mai comodă pentru a te dispensa de obligaţia s-o mai repari... Cum observi, nu văd lumea în negru. O văd cum este. Unii numesc aceasta cinism. Alţii, nebunie. În orice caz, fac parte din categoria cea mai nefericită de nebuni. A nebunilor numai pe jumătate... Ar fi fost de preferat să trec peste această limită ingrată, dincolo, în paradisul absolut. Să mă cred şahul Persiei, Napoleon, sau Isus Cristos... Din nefericire, am rămas tot Ioachim Grult...

Ioachim Grult îşi îndopă din nou pipa, spre groaza vecinei din stînga, cu braţele indecent de albe şi groase.

Prin şuviţa de lumină a pleoapelor, supraveghease tot timpul obrazul Ginei Alimănescu. Se aştepta la o întrerupere, la o întrebare, la un semn de interes pentru povestea avatariilor sale, fiindcă o istorisise numai ca s-o smulgă din ea însăşi.

Dar Gina ascultase absentă.

Tot atît de străină părea de murmurul glasurilor, de melodiile pe rînd elegiace şi furtunoase ale orchestrei, de clinchetul paharelor vibrînd muzical. Nu-şi îndreptase ochii nici spre capul mesei, unde, între cele două lumînări îmbrăcate în flori şi panglici albe, Odeta şi Barbu păreau depărtaţi undeva, la capătul lumii, văzuţi prin lentila întoarsă a unui binoclu; nu-şi îndreptase ochii nici spre cealaltă extremitate a grădinii, unde „Banda veselă" îşi făcea de urît. Se pitise după mănunchiul de flori, ca o tristă Cenuşăreasă de toţi părăsită şi uitată. Nadina îi făgăduise că vine mai tîrziu să schimbe locurile. Era, însă, mai plăcută compania din „Banda veselă", unde se strămutaseră treptat şi alte rezerve din alte regiuni ale mesei.

Pentru cine, pentru ce mai îmbrăcase Gina rochia care-i fermecase pe toţi acum un ceas jumătate, cînd a apărut după întoarcerea de la biserică? Rochia stil, strînsă pe jumătate de trup şi înfoiată de la mijloc în jos în pliuri pufoase. O lună de zile o meditase în singurătatea ei de la Oradea-Mare. Totul fusese chibzuit în ciuda prejudecăţilor apărate cu fanatism de croitoreasă. Susţinuse croitoreasa că e prea mică pentru o rochie stil; că la coloarea ei bronzată nu merge verdele; că, în orice caz, nu poate comite sacrilegiul de a îngemăna verdele cu roşul. Şi toate

s-au dovedit erezii!... Rochia de tul, în culoarea aripelor de efemeridă verde-pal, cu o subţire şuviţă roşie pe marginea volanelor, ca o linie tremurată de sînge, desăvîrşea înfăţişarea aeriană a Ginei. Îşi dezvelise lobul urechiuşelor şi tîmplele într-o pieptănătură ciudată, nouă, ca a nici unei alte femei ; îşi atîrnase cerceii grei şi colierul celebru pe timpuri al Catrionei Catriowina — „cerceii şi colierul care restabileau dreptul legilor de gravitaţie şi o împiedicau să se volatilizeze", cum spusese Barbu Leca, tachinînd-o cu întrebările stăruitoare să afle pentru cine anume s-a făcut ea atît de frumoasă. Într-adevăr, pentru cine ? Pentru ce ? Se ascunsese după pavăza de flori, ca o mică, şi tristă, şi părăsită Cenuşăreasă.

Ioachim Grult pufăi prin colţul buzelor o spirală de fum în ochii vecinei din stînga (îl dezgustase capacitatea ei de ingurgitare) şi încercă o terapeutică directă, mai brutală, dar poate cu mai norocos efect. Înlăturînd cu o mişcare autoritară vaza cu garoafe din faţa Ginei, spuse neaşteptat :

— Te rog, priveşte înainte, nu pleca ochii. Ascultă povaţa unui nebun ! Priveşte drept înainte şi zîmbeşte ! Nu aşa, ca la fotograf... Cu surîsul pe care îl aveai cînd erai o copiliţă şi te ţineam pe genunchi... Aşa ! Deocamdată, pasabil... Apoi întrebă : Ai înţeles de ce aceasta ?

— N-am priceput, dah m-am supus.

— Aha !... Te-ai supus ca să nu contrariezi un nebun ! Aceasta a fost cuvîntul de ordine ?

— Nu, dah...

— Nu, dah aşa ai crezut c-ah fi trebuit să sune cuvîntul de ordine ?... Să renunţăm la explicaţii care nu explică nimic ! Să-ţi spun mai bine de ce ţi-am cerut să priveşti înainte şi să nu te mai pitulezi ca un pui de potîrniche în lucernă. Dă-i voie unui prieten vechi să-ţi dicteze cîteva observaţii de ale sale, cu pretenţii de aforisme, pentru album.

— Eu n-am nici un album... declară Gina Alimănescu, arătînd în lături palmele mînuşiţelor, ca şi cum ar fi putut să dovedească aşa cît de săracă şi de despoiată se simţea, Cenuşăreasă părăsită de toţi şi uitată de toţi.

— Chiar dacă n-ai album, nu schimbă nimic aceasta !... Ai să ţi le aminteşti şi fără să le scrii în album. Ai să ţi le aminteşti mîine, altădată, poate chiar în astă noapte,

şi îmi place să cred că vei medita la ele... Eşti la vîrsta cînd ţi se pare că iubirea e o fericire sau o nefericire excepţională, absolută, unică, destinată să umple o viaţă întreagă. Dar cum puţine femei sînt destul de înţelepte pentru a fi fericite, faci parte din categoria celor care sufăr...

— Nu sufăh de loc...

— Perfect! mîrîi Ioachim Grult un hohot de rîs, muşcînd coada de os a pipei. Nu suferi de loc? Spusele mele nu-şi pierd nici în acest caz utilitatea. Îţi vor servi atunci cînd va veni rîndul să suferi... Ştiu bine că toate peripeţiile sentimentale prin care trecem în viaţă par stupide şi banale pentru toată lumea, în afară de cei direct părtaşi. Eu n-am avut cruzimea în tinereţe să le cred stupide şi banale... Şi, în consecinţă, încă de atunci cînd umblam şi trăiam printre oameni am observat multe ciudăţenii, care se repetă mecanic, cu puterea de lege, fără să văd că femeia... femeia în genere... ştie să ia învăţătură din ele. Bunăoară, nu pot să-mi explic de ce orice femeie, fără excepţie, se simte micşorată şi umilită cînd se întîlneşte cu un bărbat care i-a fost necredincios şi a părăsit-o după ce s-au iubit şi şi-au făcut jurăminte de fidelitate eternă. În primul rînd, e discutabil dacă există iubire. Dacă a existat. E discutabilă orice iubire cînd o recapitulezi, o dată ce a devenit un trecut. Fost-a iubire cu adevărat? Puţine rezistă la întrebare... Descoperi că de ceea ce ai numit iubire te legau amănunte exterioare, elemente străine de fiinţa iubită... Parfumul trandafirilor pe lîngă care ai trecut, o muzică, o dimineaţă ori o seară cu o anumită langoare, o stare sufletească pregătită de o lectură... Singurătatea... O atmosferă perfid conspirativă... Toate au rămas indisolubil legate de iubire; au rămas chiar după ce iubirea a trecut. Deci persoana: iubita, iubitul au fost un pretext, accidentul... Nimic n-ar fi împiedicat să se întîmple totul cu alţi figuranţi interşanjabili. Numai trandafirii supravieţuiesc, au rămas la locul lor, fără să-şi fi pierdut parfumul. Privighetorile cîntă tot aşa... Toate sînt cum au mai fost. Iluzie e numai convingerea absurdă că acestea au existat de hatîrul unei iubiri şi că o dată cu ea au murit... Dar să presupunem că e vorba de o iubire, cum ţi se pare dragostea la vîrsta dumitale: o fericire ori o nefericire excepţională, absolută, unică!... N-a durat, cu toate acestea, o viaţă întreagă...

Bărbatul a minţit, a plecat, e nestatornic sau e o brută... De ce nu ştiu oare femeile că deţin o singură răzbunare pentru suferinţa şi umilinţa din acel ceas, al înşelăciunii? Una singură, dar teribilă! Zîmbesc cu milă cînd deschid ziarul şi citesc că o femeie şi-a împuşcat soţul ori iubitul fiindcă fusese abandonată. Nenorocita! Pentru ce să meargă înaintea curţii cu juri cînd avea la îndemînă o răzbunare mai cruntă decît moartea şi glonţul?... Este destul să dovedească bărbatului care i-a fost infidel şi a părăsit-o că nu-i reproşează nimic, că nu mai există în inima ei nici o urmă: a uitat tot, şi-a refăcut viaţa, e fericită... Aceasta un bărbat nu poate s-o înţeleagă şi să o suporte. Vrea să ştie cu cine l-ai uitat, cum l-ai uitat, cît de repede l-ai uitat... E rîndul lui să fie umilit şi să sufere. Nu-şi iartă că ţi-a mai lăsat încă dreptul acesta la viaţă, că nu te-a zdrobit cu desăvîrşire, ca să-ţi petreci restul zilelor cu ochii în pumni, plîngîndu-l, aşteptîndu-l...

„Ce-ar fi să apară acum Gigi! imploră Gina un destin în aceeaşi vreme blînd şi răzbunător. Tot mai este timp. Să vină cît de tîrziu... Cît de tîrziu!"...

Ioachim Grult observă slaba pîlpîire de lumină în ochii genaţi. De data asta nu-şi pierduse vorbele în deşert. Insistă:

— Bag de seamă că se arată oarecari indivizi cu instrumente barbare de muzică. Înseamnă că ne apropiem de ridicarea ospăţului şi că va începe dansul în saloanele doamnei şi domnului gheneral-director!... Te rog să-mi promiţi că n-ai să fugi...

— Phomit...

— Şi că n-ai să mai stai nici cu tatăl mirelui, lîngă sinistra mumie a bunei mele mame. Îl vezi? N-a fost mare deosebire în tot timpul mesei între el şi dumneata... Aceasta nu trebuie să mai fie! Promite-mi că ai să dansezi, că ai să fii veselă... Că ai să asculţi povaţa nebunului, pe care în loc să-l păzeşti, el te păzeşte... Promiţi?

— Phomit.

— În aşteptare, n-ar strica să mi-o trimiţi pe Nadina aci şi să-i iei locul la acea bandă veselă unde ar fi fost bine să te afli de la început... Vreau să-i vorbesc.

Ioachim Grult rămase singur, cu pipa stinsă între dinţi, cu mîna rezemată de spătarul scaunului gol, întorcînd spa-

tele doamnei decoltate, care lupta cu o dublă felie de tort.

Masa era pe sfîrşite. Un cuvîntător înălţă cupa de şampanie, închinînd pe rînd în sănătatea şi fericirea mirilor, a socrilor, a neamului Grult şi Cristodoreanu. O clipă, ochii lui Ioachim Grult s-au încrucişat cu privirea bătrînei din celălalt capăt. „De ce e aşa şi-l simt atît de străin de mine ?" se întrebă ea „de ce e aşa şi o simt atît de străină de mine ?" se întrebă el.

Scutură scrumul pipei, ciocănind în speteaza scaunului. „Poate e nefericită numai fiindcă e singură şi avară. Toţi sîntem singuri."

— Am sosit, unchiule Ioachim ! anunţă Nadina, punîndu-i mîna caldă pe braţ şi aducînd cu dînsa, în ochi, sclipirea veseliei de care se despărţise. Te rog să mă ierţi. A fost o nebunie întreagă cu noi... Ştii că am descoperit şi un Malec ? Vărul lui Barbu. E de un comic irezistibil cînd îl imită pe Malec. Ai spune că e Malec în carne şi-n oase !

— Acesta e Malec. Amicul acesta îmi ţine de urît zile şi nopţi cînd nu se prinde somnul de mine...

Sprijinit într-un cot, Ion Idiceanu se întinse peste marginea patului pentru a privi mai de aproape, cu drag, la tovarăşul său de singurătate.

Pieptul descărnat se dezvelise din cămaşa ţărănească de noapte, cusută cu arnici roşu şi negru la gît, vînătă şi sleită de atîtea sudori uscate pe trup. Sub piele se reliefau grătiile curbe ale coastelor.

„Cred că l-aş putea ridica într-o singură mînă. L-aş duce subsuoară ca pe un copil“ ! îşi spuse Sergiu Miclăuş cu milă, amintindu-şi emoţia şi respectul liceanului dintr-a cincea cînd se lipea de perete la trecerea elevului din ultima clasă, gloria şcolii, laureatul tuturor concursurilor generale pe ţară. Acum gloria şcolii era pe jumătate cadavru, duhorea a năduşeală iuţită, îşi scuipa plămînii în batistă şi căpătase un pat să zacă şi să moară din mila unei epave ca Valeriu Dragomir.

Dar bolnavul zîmbea. Uitase pentru o clipă neînduplecatul soroc al morţii, care se scurtase cu încă o foaie din calendar.

— Bună seara, Malec ! Prezintă-te şi fă frumos la domnul.

Pe măsuţă, în borcanul prea strîmt, Malec, peştele roşu, se răsuci anevoie, cu mişcări istovite de coadă şi aripi membranoase. Cînd izbuti să ajungă în poziţia cea mai puţin chinuită, rămase imobil, privind la Ion Idiceanu cu ochi rotunzi şi ficşi, de o inexpresivitate lugubră.

Bolnavul atinse o dată cu unghia în peretele de sticlă. Malec nu se clinti. Atinse de trei ori, la intervale distanțate, după metoda alfabetului Morse. Malec dădu semne de înțelegere și de neastîmpăr, deși ochii păstrau aceeași stupidă inerție.

— Precum se constată, amicul meu nu e atît de imbecil pe cît pare după fizionomie... îl apără Ion Idiceanu de un defavorabil și pripit verdict.

— Da! Are aptitudini de telegrafist... recunoscu Valeriu Dragomir. Cînd e vorba de anumite semnale de masă, bineînțeles... Încolo, e un leneș fără pereche.

Ion Idiceanu își clătină capul pe vrejul subțire al gîtului :

— Hai-hai, Dragomire! Iar îl persecuți ?! Ești gelos pe el fiindcă își cîștigă existența mai ușor decît tine... Pe urmă, adresîndu-se din nou lui Sergiu Miclăuș : Ai văzut cum cunoaște semnalul de masă ? Acesta e gongul !... Trei lovituri după alfabetul nostru. Cînd îl înșel, se supără și-mi întoarce spatele. Atunci nu se mai împacă toată ziua... Mă budează și nu vrea să mănînce, ca să-mi provoace un caz de conștiință. E teribil de susceptibil!... Dragomire, dă-mi, te rog, tainul lui. Doresc să nu ne culcăm ca aseară, certați.

Valeriu Dragomir scotoci în sertarul măsuței, printre piepteni, cutii goale de țigări și lame ruginite de ras. Descoperi o cojiță de pîine.

— Nu așa, te rog. Pîine proaspătă. Miez... Doar a fost duminecă astăzi ; merită să se înfrupte și el dintr-un *menu* mai acătării.

Prietenul lui Sergiu Miclăuș desfăcu pachetul legat cu sfoară. Frînse o bucată de franzelă. Desprinse miezul din coajă și îl trecu bolnavului. Ion Idiceanu ținea să-și hrănească tovarășul de singurătate cu mîna sa. Fărămițînd porțiuni mărunte, le presăra una cîte una în apă. Malec căsca gura inelată și hăpăia cu o voracitate care dezmințea întru totul calmul imperturbabil al ochilor.

— Acum, gata... Ajunge! Să-ți fie de bine! rosti bolnavul, transmițînd cu lovituri ușoare în sticlă semnalul lor cunoscut.

Malec clătină de două ori din coadă în chip de mulţumită. Apoi rămase iarăşi imobil în apa gălbuie şi filamentoasă, cu botul lipit de geamul curb, cu ochii tîmp zgîiţi la stăpînul şi protectorul său.

— Nu-l îndop prea mult, ca să nu se-ngraşe... lămuri Ion Idiceanu, ferindu-şi cu mîna aripa neagră de păr căzută pe frunte şi zîmbind cu o înfiorătoare uitare a morţii, pe care Sergiu Miclăuş o vedea ca în gravurile cărţilor, aşteptînd la căpătîiul patului cu dinţii rînjiţi şi coasa ridicată. Nu trebuie să se îngraşe. Spaţiul nu i-ar permite să urmeze un program de gimnastică suedeză...

Probabil că sub aceste glumeţe cuvinte se ascundea o mai veche şi indirectă doleanţă adresată la loc ştiut, căci Valeriu Dragomir simţi nevoie să-şi ceară scuze :

— Nu ştiu cum se face de nu mă pot ţine de cuvînt ! Am s-aduc eu în una din zile un vas de cristal! Am văzut unul splendid, sferic, cu irizaţii, într-o vitrină pe Calea Victoriei...

— Auzi ce te aşteaptă, iubite Malec ? Ne mutăm în casă nouă. Apartament spaţios, cu tot confortul. Şi, ridicînd privirea spre Dragomir : Numai te rog, Dragomire dragă, dacă se poate, fă-o aceasta înainte de a mă muta şi eu în locuinţa mea cea nouă.

Pe obrazul livid al bolnavului trecu o întunecare. Scurtă şi fugitivă. Înlăturîndu-şi cu degetele răsfirate franjul părului din ochi, tot aşa cum îşi dezvelea fruntea acum doisprezece ani, cînd începea să cuvînteze în numele liceului la serbările şcolare, Ion Idiceanu zîmbi din nou, cu ochii la peştele roşu :

— Îl observi, domnule Miclăuş ? E în stare să privească astfel nemişcat la mine, ceasuri şi ceasuri... Nu mă mai simt singur cînd bietul Dragomir pleacă la mizerabila lui datorie ca să-şi cîştige pîinea. S-o cîştige acum, pentru doi... Pentru trei, dacă-l numărăm şi pe Malec în buget. Stă suspendat în lichid şi priveşte... Am cîteodată impresia că asistă la toată existenţa noastră cu o curiozitate ironică şi conţinută. Se preface nepăsător. De fapt, nu s-a recules din stupoarea pe care i-au pricinuit-o absurditatea actelor noastre... Şi-o maschează sub aspectul acesta flegmatic. Cultivă umorul gen Buster Keaton. Nu

e aşa că-ţi aminteşte mutra lui Malec ? Îşi lăsă capul pe perna şiclită, albăstruie, de prea multă vreme neprimenită. Îşi acoperi pieptul cu pătura de cazarmă, şi continuă, uitîndu-se în tavan : Dacă ar putea să rîdă cu hohot, ar avea într-adevăr de ce rîde. Ce vede, în definitiv, aci ?... Un muribund, care de la vîrsta de şapte ani n-a mai trăit viaţa cu prostiile ei divine. A buchisit litera cărţilor doisprezece ani, ca să se închidă mai apoi alţi zece într-un laborator, cum stă el în borcanul de sticlă... Şi alt nenorocit, acest prieten al dumitale, care după ce şi-a pierdut o parte din viaţă învăţînd, îşi pierde cealaltă parte într-o slujbă ignobilă de noapte, sperînd ceva mai bun. Dumnezeu ştie ce poate să spere mai bun !... Iar amîndoi ne considerăm creaturi superioare, libere şi independente faţă de el, de acest Malec, vertebrat inferior şi captiv într-un borcan... Cum să nu-i pară umoristică asemenea pretenţie ?

Valeriu Dragomir se depărtase la fereastră cînd l-a auzit pomenind despre slujba sa de noapte. Se prefăcu a privi afară cu mare interes cerul învăpăiat de lumina firmelor roşii, albastre şi verzi, în tuburi subţiri de neon.

Muzica de jos, de peste drum, din grădina de noapte străbătea înăbuşit prin geamul închis. Sunetele îşi pierdeau violenţa vulgară de taraf lăutăresc. Ajungeau în surdină, idealizate şi moi.

În patul de fier, cu mîinile puse pe piept, Ion Idiceanu părea că-şi deprinde de pe acum scheletul de sub pătura aspră, cu odihna cea veşnică din sicriu.

— Ah ! Muzica aceasta !... rosti, fără să-şi mute ochii din tavan. Obrazul se scofîlci dureros, lăsînd să apară mai vizibil găvanele craniului în care se va preface peste cîteva luni. Ah ! Muzica aceasta... repetă. Nu-ţi poţi dumneata închipui ce deşteaptă asemenea muzică într-un bolnav condamnat fără drept la nici o iluzie de vindecare...

— Ai să te vindeci ! exclamă cu tărie Sergiu Miclăuş, ridicîndu-se de pe scaun şi pipăindu-şi involuntar teancul de bancnote prin stofa buzunarului. Ai să te vindeci, de ce să vorbeşti aşa ?... Te rog să-mi dai voie să mă ocup şi eu de aceasta... Am o cunoştinţă... Un prieten medic la un sanatoriu din Predeal. Medic-şef. I-am făcut o dată un foarte mare serviciu şi de atunci se simte îndatorat : mă

întreabă mereu cu ce s-ar putea plăti. S-ar ivi o ocazie să se achite...

Nu spunea adevărul, fiindcă nici nu erau de mărturisit gîndurile cîte-i treceau tumultuos prin minte. În stradă, se întrebase dacă n-ar fi de datoria sa să-şi ajute prietenul pentru a-i înlesni să înceapă altfel de viaţă. Adineaori se hotărîse să trimită el mîine dis-de-dimineaţă vasul de cristal pentru Malec, ochit de Valeriu Dragomir în vitrina de pe Calea Victoriei. Acum îşi dădea seama că deţine putinţa de a prelungi zilele unui muribund. De cîte ori n-a pierdut el la masa de cărţi, în trei ceasuri, sume care ar fi acoperit de trei ori întreţinerea şi căutarea unui bolnav într-un sanatoriu vreme de trei luni ? Acestea nu se spun. Se fac. De un sfert de oră îl munceau gîndurile, zguduit de înfăţişarea fostului superior de şcoală, de hîda mizerie a încăperii cu pereţi afumaţi şi scorojiţi pînă la tencuială, cu lavoarul de tablă şi oala de noapte sub patul de fier. Valeriu Dragomir, chibiţul de club şi de cafenea cu hainele lucii în coate, se învrednicise a se depăşi pînă la asemenea faptă, culegînd un bolnav de pe drumuri şi drămăluindu-şi ţigările ca să-i poată aduce pacheţelul zilnic de mîncare, dormind pe canapeaua dizlocată fără aşternut ca să-i lase patul şi minţind din filotimie. Lui îi atîrna greu în buzunar teancul neatins de bancnote. Lui : un oarecare Mircea... Mirclăuş... aşa ceva... „Un oahecahe Mihcea... Mihclăuş... aşa ceva“...

Cu însufleţire păşi prin cameră de la lavoarul de tablă la patul de unde rînjea dedesubt oala albă de noapte.

Acum binecuvînta slăbiciunea vinovată şi laşă care-l ţinuse paralizat aci. De cîte ori Valeriu Dragomir i-a făcut semne apăsate să-şi amintească înţelegerea de a nu întîrzia prea mult, el nu s-a ridicat să plece. A cedat la stăruinţele bolnavului. Credea că-l ţine frica să nu se trezească iarăşi în stradă cu deşertul din el. Mizeria tragică din această încăpere, soarta omului încă tînăr din pat, sortit fără amînare morţii, operase asupra sa ca un narcotic. Îi amorţise propria deznădejde. Tot ce trăise de astă-noapte încoace îi părea numai un simulacru de suferinţă pe lîngă destinul acestor doi nefericiţi adunaţi printr-o macabră ironie sub acelaşi acoperiş. Dar altceva fusese. Nu-l împietrise locului

un instinct egoist : alinarea şi uitarea momentană a unei sfîşieri, în prezenţa altor scufundări de viaţă mai crîncene. Era nevoie de această întîrziere pentru un nobil deznodămînt. Germinau în el o hotărîre, un gînd. Turburi încă. Acum au început a se limpezi.

Se vor limpezi desăvîrşit mîine, cu mintea odihnită, cînd Gina, înmormîntarea Sandei Dobrotescu, episodul din biroul lui Tatileon, scena de la cimitir, şicanările insuportabilei creaturi din căsuţa pitică de pe strada Cuţitul-de-Argint, toate, toate vor fi un trecut, o zi încheiată, amintiri fantasmagorice, cu neputinţă de reconstituit şi de încorporat vieţii trăite îndeaievea, cu peripeţiile unui voiaj himeric, prin vis, printr-un vis rău, în Platoul Pamir.

— Ai să te vindeci! repetă energic, oprindu-se înaintea patului. Mai sînt oameni de ispravă pe lume. Prietenul acesta al meu, Dragomir, ţi-a dovedit-o!... Un asemenea om e şi doctorul de la Predeal... Permite-mi să mă ocup eu. Să intru în legătură cu el. Chestie de două-trei zile...

Bolnavul nu-şi mişcă mîinile de pe piept, capul din pernă.

El îşi urmă monologul său :

— Ah ! Muzica aceasta... Atîtea prostii au fost de făcut în viaţă şi eu nu le-am făcut ! Au fost primăveri... Eu nu le-am cunoscut, nici n-am avut cînd să le văd... Am văzut viaţa de zece ani încoace prin fereastra din subsol a laboratorului. Sînteţi tineri, sănătoşi, n-o pierdeţi viaţa ; n-o pierdeţi... E de-o mie de ori mai bine să ai remuşcări decît să mori cu regrete. E primăvară... Noapte de primăvară. Auzi muzica aceasta ?... Se află vin... Sînt femei. Poate vă aşteaptă o iubire. Nu le pierdeţi... Mai bine să aveţi remuşcări decît regrete...

„Fără îndoială că nu m-a auzit sau că nu dă crezare spuselor mele“, gîndi decepţionat Sergiu Miclăuş. Apelă la sprijinul prietenului : Asculţi, frate Dragomir, ce m-am gîndit eu ?

Valeriu Dragomir se întoarse de la fereastră.

— Ei, ce te-ai gîndit tu ? întrebă cu răceală, mustrîndu-l din ochi că s-a întins la poveşti, ostenind bolnavul, în loc să dea el semnal de plecare, după cum le-a fost vorba.

Își știa prietenul mai delicat și discret. Doi ani de provincie i-au răpit aceste însușiri subtile.

Sergiu Miclăuș începu, fără să țină socoteală de reflecțiile prietenului, înscrise pe chipu-i buhăvit de noctambul :

— M-am gîndit să încercăm ceva la un sanatoriu. Am un prieten medic-șef la un sanatoriu...

— Basm ! își formulă laconic scepticismul Valeriu Dragomir.

— Nu e basm, frate Dragomir.

— Atunci iluzie.

— Nu e nici iluzie...

Sergiu Miclăuș era să adauge : „Am aci dovada palpabilă că nu e vorba de basm și iluzie". Dar îl oprea aceeași pudoare care-l silise pe Valeriu Dragomir să ascundă cu ce mijloace săvîrșea el pentru bolnav o faptă în afară de orînduielile obișnuite și egoiste ale actelor omenești.

Bolnavul se ridică într-un cot. Voi să vorbească. Îl înăbuși tusea.

Cît timp se zvîrcoli cu batista la gură, Valeriu Dragomir își trase prietenul de mînecă imperios :

— Să mergem ! Ce-s basmele acestea ?!... Îl faci să-și creeze iluzii... Se resemnase...

Sergiu Miclăuș surîse în colțul buzelor cu tristețe, stăpîn pe o siguranță ignorată de Valeriu Dragomir. Cît de greu este să convingi oamenii că te-ai hotărît la o faptă rară și dezinteresată ! Chiar prietenul care săvîrșea același lucru, încă mai eroic, fiindcă o făcea cu prețul mizeriei sale de fiecare zi ; chiar el, nu putea să creadă în fapta de bine a altuia. Cu atît mai vîrtos. Îi va ascunde încă două-trei zile, pînă ce totul va fi pregătit, încheiat, plătit. Surpriza va fi atunci întreagă. Încuviință deci, căutîndu-și din ochi pălăria :

— Bine, Dragomire. Să mergem !

Bolnavul își băgă sub pernă batista mototolită cu pete de sînge.

Vorbi, sprijinit în cot, acoperindu-și cu cealaltă mînă pe piept cămașa sleită de nădușeală :

— Te-am ascultat, domnule Miclăuș... Eu te-am ascultat și îndată am crezut că nu sînt basme, că nu e o iluzie... Ofticoșii sînt ori foarte pesimiști, ori foarte optimiști. Pe rînd, cînd una, cînd alta... Cred însă și în miracole... E o

predispoziţie care face parte din procesul boalei... Eu mai cred în miracole şi fiindcă mi-a dovedit o dată posibilitatea lor acest prieten al dumitale, care m-a strîns de pe drumuri împins nu ştiu de ce sentiment şi mă hrăneşte nu ştiu cu ce abnegaţie, rupîndu-şi bucata de la gură... Am aşadar dreptul, chiar obligaţia, să cred... Poate că amicul dumitale, medicul de la Predeal, e gata să se plătească faţă de un muribund pentru o datorie contractată faţă de dumneata...

— Nu poate ! E sigur ! stărui Sergiu Miclăuş.

— Bine. E sigur... Dar cu aceasta ce aţi rezolvat ? Mi se vor prelungi zilele cu o lună... două... În loc de maximum opt luni cîte mi-a dat medicul, voi mai trăi zece... douăsprezece... Într-un pat de sanatoriu. Nu aceasta aş vrea acum. Nu aceasta m-ar mulţumi... Vezi cît de pretenţios sînt ? Lipsit de orice modestie şi demnitate. Găsesc natural să mă culeagă de pe drum un fost elev de la aceeaşi şcoală cu mine, deşi n-am schimbat zece cuvinte pe vremea cînd eram laureatul concursurilor... Găsesc foarte natural ca dumneata, alt necunoscut, să-mi oferi o pomană...

— Nu e o pomană ! protestă Sergiu Miclăuş. De ce să întrebuinţăm cuvîntul acesta urît ?

— Urît sau frumos, de fapt aşa se numeşte ceea ce vrei dumneata să faci. O pomană !... Nici cuvîntul, nici fapta însă nu mă umilesc. Am pierdut de mult dreptul la orice amor propriu... Dar nu aceasta voiam să spun. Să presupunem că vei izbuti în proiectele dumitale. Peste două săptămîni mă voi afla întins într-un pat de sanatoriu... Fereastră deschisă spre pădure de brad... Ozon... Soare şi linişte... Mîncare caldă şi trei vizite medicale pe zi. Foaie de temperatură... Sticluţele de doctorii la cap... Nu aceasta doresc... Altceva ! Ceea ce nici dumneata, nici nimeni nu poate să-mi dea... În loc de patru, de şase ori de zece luni de agonie, întins pe pat şi în *chaise-longue*, numai două săptămîni de adevărată viaţă... Să fac toate prostiile cîte nu le-am făcut. Toate nebuniile... Acestea nu mi le mai poate da nimeni... Nu mi le mai poate da nimeni...

— Vor veni şi acestea... rosti Sergiu Miclăuş cu mai puţină încredere. Vor veni ! Întîi sănătatea. Şi după aceea prostiile, nebuniile...

— E prea tîrziu. Le-am pierdut. Bolnavul își lăsă capul pe pernă. Adăugă : În orice caz, îți mulțumesc. Nu atît pentru mine, cît pentru prietenul dumitale, acest Dragomir, căruia simt că-i apăs povară prea grea...

— Ești un ingrat, domnule Idiceanu, dă-mi voie să-ți spun fără să te supere... vorbi Valeriu Dragomir, cu o sinceră părere de rău în glas. Ce te face să crezi aceasta ? De ce o povară prea grea ?... Te-am îndreptățit eu vreodată, prin vreun cuvînt ori prin vreun fel al meu de a fi, să bănuiești una ca asta ?

Bolnavul articulă enigmatic, cu ochii în tavan :

— Poate că înțeleg mai multe decît spun. Sînt ca acest Malec.

Se răsuci iarăși într-un cot, zîmbind și privind la captivul din borcanul de sticlă, care plutea imobil între două ape, cu ochii holbați la stăpînul și protectorul său :

— Țin de la început să-mi exprim o singură dorință. O condiție, dacă vreți. Îl transport și pe Malec cu mine... Mă asculți, amice ? E foarte posibil să plecăm curînd în călătorie. Schimbăm aerul... Mergem la ozon...

Peștele roșu se uită prin geamul curb la bolnav, cu o flegmatică ironie, de rău augur.

— El e un sceptic ! proclamă Ion Idiceanu. Nu-i ofticos. Eu sînt mai optimist... Vă mărturisesc că încep să cred și în celălalt miracol... Nu să mă însănătoșesc defintiv. Dar să mă pot ridica pe picioare numai două luni... Numai o lună. Măcar două săptămîni... Se rugă : Știu că aveți țigări... Nu mă mințiți... Dați-mi și mie una...

Sergiu Miclăuș își consultă din ochi prietenul. Valeriu Dragomir strînse din umeri : „Fă ce vrei... Văd că l-ai luat în antrepriză. Eu mă descarc de orice răspundere." Sergiu așeză două țigări pe măsuță lîngă borcanul lui Malec.

— Și vă mai rog ceva... Deschideți-mi geamul. Stingeți lumina... Am să mănînc mai tîrziu... Acum aprind o țigară și fac planuri... Am să ascult muzica și am să urzesc proiecte.

I-au îndeplinit dorința. În camera cu becul stins bolnavul rămase singur. Aruncase chibritul într-o coajă de ou. În această candelă grotescă de la căpătîi flacăra mai pîlpîi cîteva clipe. Malec privea la omul din pat cu ochii holbați în sinistră fixitate, fără să arate nici o mirare de

noul zîmbet, visător şi plin de nădejde, pe care pînă atunci nu i l-a cunoscut.

— Ce-ţi veni să scorneşti basmul cu sanatoriul ? întrebă Valeriu Dragomir cînd au ajuns în stradă.

— Nu e basm. Ai să vezi... îl asigură misterios Sergiu Miclăuş. Îţi cer răbdare numai două-trei zile... Pînă atunci, să nu mai pomenim despre aceasta.

Prietenul renunţă uşor la celelalte întrebări cîte îi stăteau pe buze. Cariera de chibiţ îl învăţase să aştepte şi să asiste la actele altora fără drept la o prea indiscretă curiozitate. Pasiv, lăsa viaţa să curgă şi să-l tîrîie, ca un stîrv plutind pe o apă mîloasă. Mai ştia şi cît preţuiesc hotărîrile dintr-un ceas exaltat, cînd toate par simple şi pe jumătate îndeplinite numai fiindcă au fost spuse. Era sigur că nu rămîn nici doi sorţi dintr-o sută, să mai fie vorba despre sanatoriul şi proiectele de acum, peste două-trei zile, dacă pînă atunci Sergiu Miclăuş nu pleacă în orăşelul lui din Ardeal şi dacă se vor mai întîlni cumva. Amîndoi au făcut atîtea planuri împreună şi au luat atîtea hotărîri de care se ruşinau a doua zi !

Îşi aprinse ţigara Carpaţi şi se uită la ceas :

— Unde vrei tu să mergem ? Să ştii că nu stau mult. Nu pot să întîrzii.

Sergiu Miclăuş răspunse :

— Mergem undeva, pe aproape. Acum îmi amintesc că nici n-am mîncat astăzi. Cît despre întîrzierea ta, fă-mi astă-seară hatîrul să renunţi...

— Uşor a spune...

— Uşor ! Şi iată de ce uşor, frate Dragomire...

Pipăind în buzunarul de la spate în teancul de hîrtii, numără pe nevăzute cinci bancnote, le smulse afară cu o mişcare care îi era obişnuită din nopţile tripourilor, le mai numără o dată şi după ce le-a împăturit le întinse prietenului :

— Iată de ce îmi e uşor a spune, frate Dragomire... Fiindcă de un ceas şi mai bine, de cînd ne-am întîlnit, mi-am pus în gînd aceasta. Între noi nu încap mofturile... Te împrumut cu cinci mii de lei. Cu rugămintea, însă, în astă seară să renunţi la „slujba" ta de noapte... Şi dacă se poate să faci tot aşa şi mîine, poimîine, mai tîrziu.

Valeriu Dragomir primi banii fără codeală. Era învăţat cu asemenea situaţii, deşi de mult nu-i mai trecuse prin mînă o sumă atît de impresionantă. Nu găsi nevoie să mulţumească, nici să pomenească despre vreo vagă restituire. Astfel de formalităţi deşarte, dintr-o altă lume, nu aveau nici un sens la un chibiţ osîndit să stîrcească o noapte întreagă în spatele jucătorilor, aşteptînd pînă ce un bancher norocos zvîrlea mărunţişul de fise „pentru hrana animalelor".

— Văd că eşti în fonduri !

Aceasta fusese singura concluzie.

Sergiu Miclăuş înţelesese încă o dată cît de spăimoasă era surparea din sufletul prietenului. Se simţea bucuros că a trecut cu bine peste întîiul prag al hotărîrilor din această seară. Altfel, ar fi fost preocupat tot timpul mesei căutînd o introducere stînjenită, pîndind un moment prielnic, temîndu-se de o împotrivire. Se dovedea că toate acestea au fost exagerate. Valeriu Dragomir băgă banii în buzunarul de la piept, într-un carnet cu scoarţele de muşama flexibilă şi cadrilată.

— Ai rămas un tip şic ! recunoscu dezvelindu-şi dinţii fonfi şi cariaţi într-un surîs mizerabil. Aceasta, de altfel, o spun şi acum, toţi, pe la toate cluburile, măcar că în ultima vreme, înainte de a pleca, erai curăţat...

— Nu-mi vorbi despre timpuri pe care vreau să le uit, frate Dragomire.

— Se pare că le-ai uitat.

— Aproape.

— Aş dori şi eu s-o pot spune aceasta... Dar cum să fac ? De unde s-o încep ?

— Vom vorbi la masă, Dragomire. Ştii că este posibil să vin îndărăt în Bucureşti ? Încă nu m-am decis... Acum cinci-şase ore credeam că e sigur...

Se opri. I se părea absurdă descoperirea că au trecut numai cinci-şase ore de cînd cu nerăbdare privea la ceas în biroul lui Tatileon. Îl despărţea parcă o viaţă întreagă de atunci. Acum devenise „un oahecahe Mihcea... Mihclăuş... aşa ceva".

Reluă :

—...credeam că e sigur. În cinci-şase ore s-au schimbat unele lucruri. E inimaginabil cîte se pot schimba pentru viaţa noastră în cîteva ore!...

— Mie îmi spui?! rosti chibiţul de tripou cu gîndul la partidele care decid soarta unui sinucigaş.

— Dar dacă rămîn la hotărîrea mea să-mi dau dimisia din magistratură şi să mă apuc de avocatură serioasă, mi-ar plăcea să lucrăm împreună. Ar fi o idee!

— Da... ar fi o idee... aprobă fără prea multă convingere Valeriu Dragomir.

Sergiu îşi spuse că prietenul nu mai citeşte ziarele, n-a văzut anunţurile în chenar negru, nu bănuia că el vine de la o înmormîntare. I le va împărtăşi treptat, mai tîrziu, cînd se vor regăsi aşa cum au fost.

— Intrăm tot aci? întrebă.

În locul lui Valeriu Dragomir răspunse portarul june şi cîrn, cu şapcă de amiral încărcat de fireturi:

— Poftiţi, domnule Sergiu... Puteţi trece pe terasă dacă vă temeţi de ploaie.

— Unde vezi tu semne de ploaie, Tacke? glăsui Sergiu Miclăuş ridicînd ochii la cerul înstelat.

Şi îndată o gheară de fier îi strînse inima. Îşi aminti cerul înstelat de astă-noapte, la aceleaşi ceasuri, cînd trenul s-a oprit în cîmp şi el a rămas cu braţele rezemate de fereastra vagonului. Concertul de broaşte, cîntecul păsării din salcîm. Presimţirea mincinoasă că n-are să aştepte mult pînă ce va întîlni o vietate pe lume cu aceleaşi gînduri şi cu aceeaşi sete de un nu ştiu ce şi nu ştiu cum nou şi încă nespus. „Ai stat şi dumneata acolo, cu coatele pe geam? Ce cuhios!“ E cu putinţă să fi trecut de atunci numai o singură zi? El e acum un oahecahe Mihcea... Mihclăuş... aşa ceva...

— Stăm afară! propuse. Sub stele. Sub stelele mii...

S-au aşezat la o masă sub un tei, cu bolta de frunze între dînşii şi stelele mii.

Chelnerul se repezi cu paşi răşchiraţi, recunoscînd un client vechi şi darnic la bacşişuri.

— Să trăiţi! Bine-aţi venit pe la noi, domnule Sergiu!

Pentru Valeriu Dragomir n-arătă nici o consideraţie, omiţîndu-l din salamalecurile sale.

— Aţi lipsit şi v-a mers bine pe unde aţi lipsit! Mă băiatule, strigă la picolo, două ţuici duble şi o baterie cu capsă albastră! Multă gheaţă şi să ai ochii pe masa d-acilea!

Sergiu Miclăuş nu găsi tăria nici unei împotriviri.

Rămase faţă în faţă cu prietenul buhăvit, care îşi pipăia buzunarul de la piept în fiecare minut, păzindu-şi comoara.

O frunză galbenă, pretimpuriu moartă, coborî legănîndu-se pe şervetul alb. O împinse cu un gest amintind nopţile lor din adolescenţă, cînd discutau pînă tîrziu.

— Frunza aceasta ca mine... Ca bietul Indiceanu! Încă nici n-a trecut primăvara şi s-a sfîrşit cu dînsa... vorbi Valeriu Dragomir.

Sergiu îl privi cu o mirare blîndă şi înduioşată. Aşadar, se mai deştepta ceva în el! Încă nu era totul pierdut.

— Poate ca Idiceanu, da. Tu însă n-ai dreptul să spui aceasta, frate Dragomir.

Valeriu Dragomir dădu ţuica peste cap. Sergiu făcu la fel.

— E tare! spuse oţărîndu-se. Prea tare.

— Ştie el Tacke ce vă serveşte! se făli chelnerul sosind cu o farfurie cu trufandale. Ţuică specială, rezervată pentru clienţi ca dumneavoastră, domnule Sergiu. Şi tocmai fiindcă vă cunoşteam gusturile, am pus să mai aducă un rînd.

— Într-adevăr, e o ţuică minunată...

Vorbise Valeriu Dragomir. Chelnerul nu păru sensibil la aprecierea unui client jerpelit, care de mult îşi pierduse dreptul la stima tuturor chelnerilor de pe lume.

— Acum braziliana e în toi! declară Valeriu Dragomir privind la ceas.

Îşi tipări carnetul din buzunar cu latul palmei.

— E duminecă seara. Joc mare...

A treia oară revenea la aceeaşi obsesie, ca viespea la farfuria cu faguri.

Sergiu Miclăuş strînse din umeri cu o mare compătimire.

Sorbi îndelung paharul. Micşorase ochii cît a ţinut cristalul lipit de buze. Fiecare strop de vin îi transmitea în artere o fierbinţeală plăcută.

Ceru foc chelnerului. Cu ţigara în colţul gurii şi cu bărbia sprijinită în pumn, trecu în revistă mesele vecine. Întrezărea realitatea într-un păinjeniş jucăuş. Femei cu vulpi argintii pe umeri, bărbaţi rozînd din osul fripturilor de pui sau înfulecînd mititei cu miros sfîrîit.

Sub celălalt tei, din faţă, recunoscu domnul gros şi apoplectic, gigantul de astă-noapte, de pe culoarul vagonului.

Prezida o masă numeroasă, de amici sau de familie. Nu mai era muribund şi nu mai părea de fel antipatic. După numărul sticlelor goale aglomerate la picioarele bateriei, Sergiu Miclăuş deduse că s-au instalat în grădină de la începutul serii. Tovarăşii lungeau gîturile cu o respectuoasă şi administrativă promptitudine de cîte ori rostea un cuvînt. El dădea semnalul hohotelor de rîs, săltîndu-şi burta enormă şi răsturnîndu-se pe spetează cu zvîrcoliri gîdilate. Îşi oprise în două rînduri ochii asupra lui Sergiu Miclăuş. Poate că îşi amintea figura tînărului agitat din tren. Dar privirea nu mai avea nimic ostil. Dimpotrivă, îl înfăşura într-o universală simpatie de chefliu bine dispus.

Detună o dată cu vocea grasă către femeia din celălalt capăt al mesei :

— Ia povesteşte tu, Gina... Lăsaţi să vă istorisească Gina.

Sergiu Miclăuş retezase ţigara încleştînd dinţii. Gina... „Theger, theizeci şi thei !... De ah fi numai pantoful ! Dah mi-a sthivit degetele, bhuta..."

Gina aceasta, din capul mesei, era o doamnă sfrijită şi năsoasă, cu pălărie şi mantou de coloare cafeniu, spălăcite, ca straiele lui Valeriu Dragomir... Oare mai există Gina cea adevărată ? A existat ?... „Gigi, vezi de nu întîhzia phea mult în Platoul Pamih..."

— Ce spuneai tu de braziliană ? întrebă Sergiu Miclăuş.

Prietenul se îndreptă deodată pe scaun, înviat din letargica somnolenţă a digestiei...

— Acuma e în toi...

— Explică-mi mai întîi ce este această braziliană. Nu cunosc jocul.

Valeriu Dragomir se minună :

— Cum poţi spune că nu cunoşti jocul? Îşi făcu socoteală: Adică ai dreptate. Acum doi ani, cînd ai plecat tu, abia începuse... Astăzi se joacă în toate cluburile.

— Zi: în toate tripourile!

— Zic: în toate tripourile... E un joc ca pentru tine, Sergiule. Îţi aduci aminte de cîte ori la *chemin-de-fer* ţineai o mînă pînă ce clacai şi nu-ţi vedea ponta nici pe sfert? Braziliana e un *chemin-de-fer* cu bancul deschis. Acopere casa fie că eşti pontă, fie că eşti bancher... Săptămîna trecută Todiraşcu a ridicat... Îl ştii pe Todiraşcu?

— Cunosc. Treci!

— A ridicat Todiraşcu în mai puţin de jumătate de oră două sute de mii. A început cu atît cît avea în buzunar: trei mii. Trei, şase, douăsprezece, douăzeci şi patru... A dat peste o pasă de pontă. Tot cîte şase, cîte opt puncte... S-a ridicat cu jetoanele în coşuleţ: *Au revoir et merci!*[1] Îl ştii cît de nebuneşte joacă. Aproape ca tine...

— Aproape cum jucam eu, poate vrei să spui! rectifică Sergiu Miclăuş. E o mică nuanţă. E trecut, nu prezent...

— Da... Un trecut mai mult sau mai puţin imperfect... se hlizi Valeriu Dragomir cu dinţii cariaţi şi fonfi. Plimbînd piciorul paharului în dreapta şi în stînga, pe faţa de masă, adăugă fără să ridice ochii: Ştii ce spunea chiar în seara aceea Todiraşcu?... Spunea că n-a mai văzut aşa pasă de pe vremea cînd era tînăr şi juca în cluburi adevărate, nu tripouri, cu tatăl tău, cu Anton Miclăuş. Se pare că au fost prieteni!... Era înainte de a se decava Todiraşcu. În timpurile lui cele bune. Membru la Jockey-Club. La Select... Spunea că atunci a asistat el o dată la un *chemin-de-fer* infernal cînd a ridicat tatăl aproape o jumătate de milion... Bineînţeles că într-o săptămînă i-a făcut praf... Cică era un jucător grozav! Tremura mîna bancherului pe carte cînd se instala el la masă...

Sergiu Miclăuş sorbi paharul încet, privind peste umerii prietenului la doamna sfrijită pe care o chema Gina şi care povestea ceva foarte aprins, gesticulînd cu ţigara între degete.

— Şi zici că această braziliană...

[1] La revedere şi mersi! (fr.).

— Acum e în toi. Pînă la douăsprezece jumătate, unu. Pe urmă continuă *chemin-de-fer* obişnuit.

Valeriu Dragomir îşi apăsă prin pieptţii hainei carnetul cadrilat. Îşi muncea mintea să inventeze un pretext pentru a scăpa de tutela prietenului ca să alerge şi să ia loc la masa de joc, vis rar îngăduit unui etern chibiţ.

— Plata ! Să mergem ! hotărî Sergiu Miclăuş, golind un ultim pahar.

Valeriu Dragomir răsuflă cu uşurare. Va spune că se duce acasă : e ostenit, nu vrea să-l lase pe Idiceanu singur. Dacă prietenul îl petrece cumva pînă la uşă, intră în coridor, se ascunde pe scări şi îl aşteaptă să se depărteze. Staţia de automobile e alături.

— Ţine, Tacke... Ţine şi tu, Tăckiţă...

Chelnerul şi ajutorul făcură temenele, culegînd bacşişul lăsat pe masă. Aceleaşi temenele le repetă portarul cîrn, cu şapcă de amiral, primind în palmă atîţia poli cîţi nu capătă într-o noapte întreagă de la toţi clienţii.

Sergiu Miclăuş se înfipse în mijlocul trotuarului, sub lumina violentă de foc bengal. Toate se învîrteau delicios. Taxiurile înşirate lîngă bordura de granit, puşlamaua cu fireturi la şapcă, prietenul în hainele lui cafenii cu luciul special al tripourilor în coate.

— Eu am s-o cam iau spre casă... vorbi Valeriu Dragomir, uitîndu-se în lături.

— Ce faa-aa-ace ? !

— Mă duc acasă.

— Şi slujba ta de noapte ?

— Ţi-am făgăduit, Sergiule. Cîteva zile nu mai calc. Poate nu voi mai călca niciodată dacă într-adevăr tu te muţi aci şi vrei să lucrăm împreună.

Sergiu Miclăuş se legănă în tocuri şi în vîrful tălpilor, cu amîndouă mîinile înfundate în buzunări, măsurîndu-l de-a coasta, pe sub borul pălăriei, cu o batjocoritoare indignare :

— Pe cine vrei tu să prosteşti, Dragomire iubitule ?... Ne cunoaştem doar bine... De-abia aştepţi să dispar la colţul străzii...

— Cum îţi vine să crezi ? ! protestă îngăimat Valeriu Dragomir, potrivindu-şi nodul cravatei slinoase şi silindu-se

să pară a lua în glumă o ofensă nemeritată. De ce te-aş minţi ? Mi-ajunge exemplul tău...

— Ha-ha ! Exemplul meu ? Dă-mi voie să rîd de exemplul meu...

Împingîndu-şi pălăria pe ceafă, Sergiu Miclăuş izbucni în hohot, ridicînd ochii la cer. Dincolo de norul învăpăiat al luminii artificiale, stelele erau mai mici şi mai îndepărtate, palide, palpitînd agonic.

— Nu se poate să fie aceleaşi stele de astă-noapte ! exclamă după ce-şi potoli rîsul. Stelele din cîmp... „Cum, ai stat şi dumneata phivind acolo, cu coatele rezemate de fereasthă ? Ce cuhios !"... Mă înţelegi, Dragomire ? Nu sînt aceleaşi stele.

Valeriu Dragomir clătină din cap, dezaprobînd asemenea manifestări :

— Ţi-am spus eu să nu bei simplu ! Dacă amestecai cu sifon, ne puteam înţelege omeneşte, Sergiule...

— Aaa ! Ţi se pare că nu ne înţelegem omeneşte ? Ne înţelegem ca fraţii, mai bine ca fraţii... Niciodată nu s-au înţeles doi gemeni cum ne simţim noi acum, Dragomire. Urcă-te !

— De ce să mă urc ? Unde să mergem ?

— Urcă-te şi vei vedea ! Mergem acolo unde vrei tu să pleci de un ceas, de cînd nu-ţi mai găseşti astîmpăr. Ce Dumnezeu ! E simplu.

Valeriu Dragomir se supuse. Sergiu privea pe fereastra automobilului rapida perindare a străzilor, a caselor, a oamenilor.

Se întorcea mulţimea în noaptea molatică şi caldă de mai de la spectacole şi de la alte grădini de vară. Toţi păşeau lînced, poposeau sub felinare la colţuri, despărţindu-se în grupuri mai mărunte. Cunoştea Sergiu Miclăuş acest aspect al capitalei din alte nopţi, sute şi sute. Toate erau iarăşi cum au mai fost.

Pe Bulevardul Elisabeta firmele cinematografelor aşterneau lumina spectrală dintotdeauna, în care trecătorii apăreau straniu fardaţi, defilînd ca într-o figuraţie de teatru. Nu mai aparţineau lumii reale. Sergiu Miclăuş citea titlurile filmelor pe afişele uriaşe şi multicolore : *De-aş fi liber !* cu Irene Dunne şi Clive Brook. *Tu eşti adorata mea !*

cu Käthe de Nagy... Completare. Mîine premieră... *Voiaj în Platoul Pamir.*

— Ha-ha! Voiaj în Platoul Pamir! Platoul Pamih nu există, Dragomire. M-ai înţeles?... Pretinzi tu că există un Platou Pamir?...

Prietenul lui Sergiu Miclăuş îl privea pe furiş, cu nelinişte. Sergiu rîdea singur, sinistru.

Cînd au intrat în tripou, cerberii cavernei s-au repezit să prindă pălăria din zbor şi să deschidă uşile.

— Bine-aţi venit, domnule Sergiu!

— N-am prea venit bine, Tacke!

— Atunci o să plecaţi cu bine... îl asigură garderobierul în numele norocului.

— Aceasta şi mai puţin. Dar n-are nici o importanţă!

Fără să priceapă nimic, uşierii au zîmbit voioşi cuvintelor sibiline. Aşa le cerea meseria slugarnică şi complice.

Prin geamul cabinei de telefon, o clipă, Sergiu întrezări un necunoscut atîrnat cu gura în pîlnia neagră de ebonită ca peştele în cîrligul undiţei. El ştia ce înseamnă asemenea convorbiri într-o cabină de tripou. O minciună (a cîtea?) nevestei, care aşteaptă acasă, iubitei, părinţilor, amicilor... Necunoscutul vocifera şi se zvîrcolea în dosul geamului, gesticulînd patetic. Era roşu la faţă şi cu ochii bulbucaţi ca Malec, dar n-avea nimic din imobilitatea flegmatică a peştelui din borcanul cu lichidul filamentos.

Crupierii nu s-au schimbat. Aproape nici jucătorii. S-a petrecut doar o modificare de poziţii. Mulţi din cei cu locul rezervat altădată la masă chibiţau acum în picioare, uitînd să-şi şteargă fruntea de năduşeală, strîngînd jetoane de poli în pumni, înălţîndu-se să privească peste umeri şi primind ghionţi în burtă fără să protesteze. Decăzuseră din rang. Aceasta o dovedeau şi hainele mai mototolite, gulerele sul, cravatele destrămate; semnalmente comune cu ale lui Valeriu Dragomir. Încolo, între cei de pe scaune şi cei din picioare, prea puţină deosebire la chipuri. Aceiaşi obraji care n-au văzut lumina zilei. Obraji de sugativă, de carton mozolit, de gresie mucedă. Duhoarea de tutun, de straie şi lenjuri îmbîcsite întreţinea o atmosferă de asfixie, ca într-un submarin naufragiat. În afară de crupieri, nu rîdea nimeni, nu surîdea nimeni. Jucători şi chibiţi, băieţandri şi moşnegi, foşti (şi poate încă) oameni

cu stare și plevușcă provizoriu scăpată din năvodul raziilor de noapte, toți asudau îndelaolaltă, cot la cot, răsuflare în răsuflare, îndeplinind un grav oficiu, cu fălcile încleștate ca să-și domine tremurul buzelor.

Sergiu Miclăuș își făcu loc brutal, fără să ceară scuze. Rosti, silindu-se să pună în glas cea mai desăvîrșită lipsă de emoție :

— Mai cad trei mii la pontă.

Crupierul acoperi cărțile cu paleta, urînd cordial din ochi bună seara noului-venit, dar repetînd cu un tărăgănat calcul :

— Trei mii ați anunțat, domnule Miclăuș ?

Întrebarea și paleta așternută pe cărți aveau un anume tîlc pentru Sergiu Miclăuș. În ultimele luni înainte de a pleca, nu arareori ținuse tovărășie lui Valeriu Dragomir, ițindu-se peste umerii jucătorilor și zvîrlind poli stingheri, fiindcă istovise toate resursele onorabile și neonorabile. Aceste simptome au fost la timp notate și reținute.

Coborînd deci colțul buzelor într-o schimă disprețuitoare, Sergiu Miclăuș scoase tot teancul de bancnote cu miros proaspăt de cerneală și ceară, numără cu ostentativă nepăsare cinci în loc de trei și le aruncă în evantai pe masă.

— Au căzut cinci mii ! vesti crupierul, încercînd să dreagă cu exagerată amabilitate o îndoială ce se dovedise fără temei. Voiți loc, domnule Miclăuș ?... Un loc pentru domnul Sergiu ! Abataj la pontă ! Șapte la bancă... Doriți și jetoane mărunte sau numai mii, domnule Sergiu ?

Sergiu Miclăuș clătină din bărbie. Nu voia nimic. Totul rămînea pe loc, mai departe, pînă la sfîrșitul sfîrșiturilor. Cîțiva jucători și chibiți de o mai recentă dată în tripou întrebară în murmur cine e tipul și de unde a apărut. Comisarul de joc admonestă energic asemenea vulgară curiozitate :

— Mai multă liniște, domnilor ! Descongestionați scaunele jucătorilor, dumneavoastră, din picioare !

Sergiu Miclăuș nu mai vedea nici un chip omenesc, nu mai auzea nici un glas. Cu obrazul sprijinit în palmă, privea pierdut la postavul verde, care se învîrtea, depărtîndu-se și revenind, într-o amețeală plăcută și atroce.

Nu mai vedea nici un chip omenesc. Nu mai auzea nici un glas.

Pierdut, privea la pantofii de mătase verde care lunecau elastic pe vîrfuri, depărtîndu-se şi revenind într-o verde fîlfîire de rochie învoltă, mereu în aceeaşi tovărăşie a aceloraşi pantofi bărbăteşti, negri, de lac.

De două ori tumultul modulat al instrumentelor se curmase brusc, şi de două ori dansatorii au protestat cu vehemente aplauze. Pe urmă, cînd rîndurile s-au rărit extenuate, a rămas numai o pereche.

Pantofii de mătase verde şi pantofii negri de lac.

Fără să ridice ochii, simţea că toţi ceilalţi au făcut cerc admirînd spectacolul graţios şi unic. De pe scaunul unde se oprise, adus de o chemare năzuroasă a Pandorei Mladian, el vedea numai patinarea pe rînd, sprintenă şi lascivă, a micilor triunghiuri verzi, învolburarea rochiei de nuanţa străvezie a aripilor de efemeridă tivite cu o tremurată şuviţă de sînge.

A asemuit pantofii cu două delicate bomboniere din veacul marchizelor; cînd cu fermecaţii conduri de smaragd ai Cenuşăresei; cînd cu două agile şi fantastice păsări tropicale alungîndu-se şi căutîndu-se într-un alintat joc amoros.

Dar ştia că aceste asemuiri erau numai nişte mizere sofisme ale spiritului, pentru a justifica fără nici o convingere fascinaţia care îl irita şi îl micşora. Nu o plăcere pură şi nobil estetică îi hipnotizase privirea şi nu dorinţa de a găsi, în sfîrşit, comparaţia precisă, singura, mai plastică decît o zugrăveală cu penelul.

Picioruşele acelea le-a încălzit altădată în pumnii lui mari şi puternici, atunci cînd veneau îngheţate de tot frigul iernii. Acum îi fugeau pe dinaintea ochilor în volute ameţitoare, străine de el, departe de el, urmînd cu o intolerabilă supunere în ritm pantofii de lac cu talpa subţire ca foiţa şi cu tocurile destul de vizibil uzate.

— Dansează ca o profesionistă! pufni cu intenţie de descalificare Pandora Mladian, care nu mai admitea exercitarea altor profesii pe lume în afară de cea monopolizată de dînsa. De altfel, e şi ridicol de mică! Nu ştiu ce-or fi aflat de admirat cu gura căscată toţi filistinii aceştia!...

Aşteptă o aprobare. Fiindcă întîrzia, o provocă:

— Spune dacă nu i-ar sta bine într-o trupă de liliputani! Prinţesa Micromilda cu trupa sa de pitici!

Bărbatul rămase mut, cu ochii la arabescurile volubile ale pantofilor verzi pe parchetul oglindă.

— Ce-i cu tine? stărui Pandora Mladian fără urmă de bănuială. Te plictiseşti aci?

El îi respinse întrebările cu mîna, apărîndu-se ca de bîzîitul unui roi de ţînţari.

Pandora Mladian nu era deprinsă cu asemenea tratament din partea bărbaţilor. Îşi muşcă buzele, meditînd o lecţie drastică, un cuvînt epocal. Însă alături de dînsul devenea întotdeauna inofensiva Pisicuţă de la începutul carierei, cînd nu se specializase în misiunea satanică de vampă, cînd juca rolul modest al fetei din casă, a doua sau a treia doamnă de curte, o călugăriţă, fiica hangiului, o trecătoare — toate ciurucurile afişelor.

Resemnată acestei inferiorităţi, înghiţi cuvîntul epocal. Îşi abandonă amantul pe scaun. Traversă salonul în diagonală, cu paşi balansaţi, înaltă, felină şi fatală în rochia de flacără, ignorînd cu superbie perechea înverşunată să bată un record de rezistenţă.

Nici o clipă nu făcu vreo legătură între tăcerea ostil încleştată a bărbatului şi prezenţa fetişcanei cu rochiţă verde-pal care dansa ca o profesionistă. Avea prea strălucită opinie despre ea, prea strălucită despre el, pentru a lăsa s-o atingă astfel de presupuneri degradante. Amîndoi depăşeau mediocritatea gloatei. Erau două exemplare de altă substanţă, cu alte drepturi şi legi, altă morală. Iubirea lor făcea parte din istoria unei epoci; va da de

lucru memorialiştilor ca atîtea alte amoruri celebre : George Sand şi Musset, Rachel, Eleonora Duse şi D'Annunzio...

— Dacă mai duhează aceasta încă thei minute, ameţesc şi cad... şopti Gina Alimănescu. N-am mai dansat de un an jumătate.

— Nu se prea cunoaşte nici una, nici alta! o asigură Lucki Leca, vărul lui Barbu, sprijinind-o mai strîns cu braţul arcuit. Eu mă tem de altceva. Dacă mai durează aceasta încă zece minute, mi s-au dus pe copcă tălpile... Păcat că nu există cizmar de noapte, cum sînt farmacii de serviciu...

Gina zîmbi. Lucki Leca, vărul lui Barbu, mucalitul care îl imita atît de bine pe Malec, îşi confesase din vreme micile şi jalnicile sale tragedii de politehnician în ajun de absolvire.

Îi plăcea dansul, îi plăceau muzica, viaţa, farsele, excursiile în grupuri numeroase şi nomade, prin munţi, cînd nu ştii unde ai să dormi şi nici ce ai să mănînci. Dar era băiat sărac, şi vărul Barbu l-a executat cu o tiranie protectoare să-i calce pe urme. El l-a ajutat să intre în şcoala politehnică şi el i-a purtat de grijă. Fără nici o jenă, Lucki mărturisise că a împrumutat smochingul de la un camarad şi că pantofii de lac i-a căpătat de la Barbu, cînd acesta s-a văzut silit să-şi renoveze un grandios echipament de mire. Toate îi păreau extraordinar de comice şi vrednic să fie ştiute. Aşa a mai dansat o singură dată, la un concurs... A luat premiul al doilea ; cu o tovarăşă ca Gina, fără îndoială că ar fi luat premiul întîi. Cu banii premiului, cinci mii de lei, s-a dus atunci direct la un magazin de sport şi de acolo la gară, transformat în perfect alpinist : bocanci ţintuiţi în talpă, rucsac, pălăriuţă de coloarea spanacului cu pămătuf de bărbierit la ceafă. După ce a luat biletul de tren, i-au mai rămas douăzeci şi trei de lei în buzunar. Aceasta nu l-a împiedicat să hoinărească o săptămînă în Bucegi, mîncînd şi dormind la stîni, alăturîndu-se la grupuri de excursionişti necunoscuţi, cu care a devenit de îndată amic la cataramă, mai ales că plecaseră aprovizionaţi ca pentru o expediţie polară. Cu acest prilej a mîncat el întîia oară icre negre pînă ce s-a săturat. Icre negre cu lopăţica. El a fabricat lopăţele

de brad; ei au pus la bătaie cutiile cu icre. Fiecare cu respectiva contribuţie.

— Viaţa e plină de surprize simpatice, domnişoară Gina...

— Suhprize, da! Simpatice? O! Nu...

— Ba da, ba da! De exemplu în astă seară. Mă simţeam stingherit de tot. Adică atît cît pot să fiu stingherit! Gîndeşte şi mata... Numai personagii marcante, din cele cu automobilul la scară. Iar eu cu smoching împrumutat în ultimul moment şi cu pantofi de căprioară! Pe deasupra, un mic curs de morală al lui Barbu: „Ascultă, nebunule! Vezi să nu mă faci de ocară în familia Odetei, că-ţi tai banii de ţigări!"... Am intrat suspect ca unul care se pregăteşte să fure tacîmuri. În zece minute m-am tutuit cu Nadina. Adorabilă fată Nadina, nu?

— Încîntătoahe...

— În zece minute m-am tutuit cu Nadina, şi acum, de alte cinci minute, dansăm singuri; toţi se uită la noi; îmi examinează tocurile cu profilul cam deteriorat, dar n-am să mă sinucid pentru atît!... Vrei să ne oprim?

Gina se împotrivi, deşi spusese mai adineauri că ameţeşte şi cade.

— Îmi pare bine... murmură Lucki Leca. Să nu-i dăm Nadinei satisfacţia că am capitulat noi.

Într-adevăr, Nadina conspirase cu ultimele perechi de dansatori să abandoneze terenul treptat şi să-i lase singuri. Tot ea stătea acum lîngă *jazz-band*, înteţind muzica să accelereze ritmul. O începuse aceasta în glumă. Fără premeditare, le pregătise un triumf. Gina şi Lucki executau un *tournoi* de dans la care nici nu visaseră. Amîndoi aveau euritmia în sînge. S-au simţit de la primii paşi.

Dar pe cînd Lucki dansa cu plăcerea simplă şi robustă a unui animal tînăr care-şi cheltuieşte în joacă un prisos de vitalitate, Gina dansa cu o disperare agresivă, cu o nevoie bolnavă de a se ameţi, de a uita, de a urma sfatul lui Ioachim Grult. Mijeau şi se risipeau începuturi neisprăvite de gînd, întrebări fără răspuns: „Oare Gigi dansează? Cu el aş fi dansat tot aşa?... Are să se mai întoarcă vreodată din Platoul lui, Pamir? Nu, Gina! Fii bravă! Ai făgăduit să fii bravă. Totu-i sfîrşit!"...

Susţinută de arcul braţului subţire şi musculos care o împresura prea încăpător pentru dînsa, înclinată de la mijloc pe spate, cu bărbia în sus, purtînd paşii mărunţi şi rotunjind rochia de stil ca fustele de balerină cu o sută de falduri, Gina întrezărea printre genele adumbrite aspectul mereu schimbător al salonului, femeile înşirate pe scaune, bărbaţii în picioare între uşi, Nadina animînd gesticulat muzica, oglinzile late şi oblice, un general lărgindu-şi mereu gulerul cu arătătorul încîrligat sub barbişonul alb, la o uşă mascată şi întredeschisă iţindu-se capul servitoarei de la ţară, Lenţa-Toanta, surîsul amar al lui Ioachim Grult ; toate învîrtindu-se ameţitor, spasmodic, ireal... De ce a plecat oare Pandora Mladian ? Spre colţul acela unde a stat nu-şi îndreaptă ochii niciodată. Dar simte o privire încîlcindu-i picioarele ca o panglică de serpentină dezrăsucită dintr-un disc fără sfîrşit. Ce mai vrea oare de la mica vietate pe care a lăsat-o singură, lîngă un felinar, într-o seară cînd cădeau cei dintîi fulgi ai iernii ? Atunci paşii s-au acoperit cu zăpadă, s-au şters, pînă ce n-a mai rămas nimic, nimic... De ce se întoarce acum şi de ce nu are delicateţea s-o cruţe ? Oare Ioachim Grult ştie ceva ? Sau numai şi-a închipuit ?... În sfîrşit, generalul s-a decis. Şi-a desfăcut sponca de la guler. Respiră uşurat, ca după o definitivă victorie. Lenţa-Toanta a închis uşa. Desigur, a surprins-o cineva dinăuntru privind şi a certat-o... Mai este puţin, şi s-a făcut miezul nopţii. Mîine se urcă în tren. În cel dintîi tren. S-a terminat !... Se întoarce în exilul ei de la celălalt capăt al ţării, din nou în camera de la pensiunea „Unio", unde totul este strict, alb, ripolinat, higienic şi aerisit ca într-o severă sală de sanatoriu... S-ar fi putut altfel întîmpla toate. Noaptea trecută, cînd trenul s-a oprit în cîmp şi ea a rămas cu braţele rezemate de bara metalică a ferestrei, presimţea că altceva o aşteaptă. ...„Pe urmă ţi s-a părut că asişti la o vrajă misterioasă, cînd a început să cînte pasărea în salcîm, nu e aşa ? Şi te-ai simţit singură, şi noaptea era foarte frumoasă şi înstelată, nu e aşa ?"... S-a simţit singură, iar acum a rămas încă mai singură. Acum totu-i sfîrşit... „Nu mai am ce căuta în Platoul Pamir, nu mai plec în Platoul Pamir." Atunci unde-ai plecat, Gigi ? Unde eşti ? Unde mai eşti ?

— Eu cred că ilustrul zugrav de la spatele nostru şi-a pus în gînd să-mi treacă tocurile la nemurire... se dădu cu părerea Lucki Leca, privind peste umăr. De cînd am început să dansăm nu-l preocupă altceva... Dacă nu m-aş teme de Barbu, i-aş face una nostimă... M-aş descălţa şi i-aş oferi papucii cu un gest delicat, ţinîndu-i cu două degete : „Maestre, văd că vă interesează naturile moarte... Ocazie unică ! Preţ foarte modest. Vi-i ofer contra una pereche nouă. Contra perechea din ilustrele voastre două picioare !"...

Pînă în acea clipă, Gina găsise că tovarăşul ei de dans era un tînăr destul de simpatic, cu toate glumele băieţoase de cămin studenţesc şi cu toată sinceritatea pitoresc exagerată. Acum îi păru deodată vulgar şi nesuferit. O paiaţă ! Cum de a dansat atîta vreme în ochii tuturor cu asemenea muşteriu al balurilor populare de periferie ? Un individ cu smochingul împrumutat — poate închiriat de la o prăvălie de vechituri — şi cu pantofii de căpătuială. Ce poate să gîndească *el* despre dînsa ? „Acolo ai ajuns ? Aceasta ai ajuns ?"

— Mă simt obosită, spuse. Să ne oprim.

— Păcat ! Încă un minut dacă mai rezistai, domnişoară...

S-a întîmplat că n-au mai rezistat Nadina, muzica, saxofonistul cu ochii bulbucaţi, pianistul cu degetele dezarticulate. Într-o ultimă explozie, instrumentele au muţit. Au rămas amîndoi în mijlocul sălii. De pretutindeni s-a înălţat o clamoare de exclamaţii elogioase şi de aplauze. Gina Alimănescu s-a simţit ridicolă la braţ cu bufonul care răspundea în dreapta şi stînga, parodiind gesturile înlemnite ale lui Malec.

— Dă-mi voie, te hog. Pahdon !...

Smulse braţul şi fugi, absurd înciudată pe ea însăşi, pe spectatorii care o aplaudaseră, pe Nadina, care îi aţinea calea în uşă. Trecu prin antretul unde doamna Aspasia Grult examina minuţios, cu toată patima de avară, cadourile de nuntă înşirate pe o masă lungă în etaje. „Ce exhibiţie vanitoasă şi de gust îndoielnic ! gîndi pornită împotriva întregului univers. Toţi sînt vulgari, toate sînt vulgare. M-am molipsit şi eu !" Ajunse în sufrageria unde se afla bufetul. Barmanul pregătea un *cocktail* pentru Pandora Mladian, zgîlţîind mixtura de alcooluri în capsula

nichelată. Actrița, cu cotul rezemat de masa înaltă, își întrerupse conversația cu un bătrîn sclivisit (desigur, fost ofițer de cavalerie sau diplomat la pensie), o măsură din vîrful pantofilor verzi pînă în creștet și rosti tare:

— Așadar, s-a terminat reprezentația? În fine, putem dansa și noi...

Ce insolență și ce rușine! Gina ceru un pahar de oranjadă cu gheață, cu multă gheață. Cînd voi să ducă paharul la buze, o mînă osoasă i-l smulse cu autoritate:

— Nu aceasta, domnișoară Alimănescu. Nu oranjadă și nu gheață...

Ioachim Grult restitui paharul barmanului. Ceru o cupă de șampanie. Își explică intervenția:

— Bănuiesc că nu dorești numaidecît să cazi mîine la pat...

— Ești mulțumit de mine, domnule Grult? Ți-am ascultat sfaturile? ciripi Gina, reconfortată de prezența ocrotitoare și de șampania care îi înghimpa nările cu vîrfuri de ac.

Ioachim Grult zîmbi cu blîndețe:

— Pot spune chiar că mi-ai depășit intențiile.

— Am făcut hău, atunci?

— Bine sau rău nu există, pînă la o concluzie finală. Numai la sfîrșit se va ști dacă ai făcut bine sau rău.

Pandora Mladian își isprăvise paharul de *cocktail*. Întrebă:

— Nu mă mai recunoști, domnule Grult?

Ioachim Grult își lăsă mai jos obloanele pleoapelor, punîndu-și mîinile în buzunări și contemplînd-o din toate laturile ca pe un monument istoric care-i evoca o ilustrație din ghid. După o laborioasă sforțare de memorie, răspunse cu glas puternic, ca s-audă și cei dimprejur:

— Cum să nu vă recunosc, doamnă? De aîtea ori v-am aplaudat!

Pandora Mladian se răsuci pe șolduri și întinse mîna înalt, cu degetele atîrnate, oferindu-le pentru sărut. Ioachim Grult privi inelele cu piatră roșie ca un miop examinînd vitrina unui giuvaiergiu, fără să priceapă invitația gestului. Urmă senin:

— S-ar putea oare să n-o recunosc pe doamna Constanța Mîrza, pe marea noastră Constanța Mîrza?

Constanța Mîrza era o actriță cu vreo cincisprezece ani mai tomnatică decît Pandora Mladian și rivala sa cea mai anevoie de biruit în rolurile de femeie fatală. Femeie fatală numai pe scenă, căci acasă era o gospodină foarte burgheză și mamă a patru copii legitimi, de la unul și același tată.

— Confundați, domnule Grult!... exclamă ofensată victima acestei regretabile erori. Se poate? Și tocmai cu cine să mă confundați!? Cu o mamă de patru copii!... Eu sînt Pandora Mladian... Am luat masa împreună de cîteva ori, pe vremuri, cînd nu erați atît de mizantrop și cînd schimbați două automobile în trei ani...

— O! Sînteți atunci Pisicuța Mladian de pe vremuri? Într-adevăr, cum a fost posibil să fac o asemenea confuzie? Nu-mi rămîne decît să-mi cer scuze...

— S-au primit.

Ioachim Grult împroșcă un nor de fum în nasul femeii fatale:

— S-au primit? Acum mi se pare că faci dumneata o confuzie, domnișoară Pisicuță. Marei noastre Constanța Mîrza înțelegeam eu să-i cer scuze. Mă tem că mă va ierta ceva mai greu, iar obiectiv vorbind, îi și dau dreptate.

Pandora Mladian fierbea de mînie și de umilință, dar privirea rece a fostului client de ospiciu o povățuia să oprească discuția la atît. Știa că povestea va trece în astă seară din om în om și că a doua zi își va găsi loc cu malițioase comentarii într-un ziar teatral care nu pierdea nici un prilej să sublinieze superioritatea rivalei sale. Un binevoitor se află întotdeauna pentru a colporta astfel de ecouri mizerabile, menite să ulcereze un amor propriu de actriță mai adînc decît nedreptatea unei cronici dramatice. Pandora Mladian își culese poșeta roșie de pe masa înaltă a barului și înainte de a pleca încercă o revanșă:

— În orice caz, la revedere domnule Grult. Sper că vă simțiți acum mai bine.

— Mai bine decît dumneata? Desigur!...

— Nu, mai bine decît anul trecut. Mi se pare că ați fost cam bolnav.

Ioachim Grult rînji cu dinții încleștați în pipă:

— Ce progrese de sensibilitate ați făcut, domnișoară Pisicuță! Altădată nu vă interesa soarta cadavrelor, acum

vă înduioşază soarta unui bolnav. Mîine o să vă văd patronînd societatea pisicilor pocăite...

Pandora Mladian bătu în retragere, însoţită de domnul în vîrstă cu înfăţişare de fost cavalerist sau de diplomat în disponibilitate.

— Cum aţi putut confunda ? întrebă cu nevinovăţie Gina Alimănescu.

— Poate că am voit să confund. Eşti prea mică pentru ca să le înţelegi toate... De altfel, locul dumitale nu e lîngă un mizantrop ca mine. Barbule, te rog să-mi dansezi această microscopică domnişoară... Presupun că nu e geloasă Odeta, ca de Nadina.

Întors cu spatele, Barbu ţinea un pahar de şampanie cu mîna depărtată în lături şi întindea gîtul Nadinei ca să-i potrivească ea funta albă, rebelă şi răsucită ca elicea de avion. Făcu o piruetă în călcîi, întrebînd cu mirare:

— E geloasă Odeta din pricina Nadinei ?

— Nu e ? Cu atît mai bine pentru dînsa ! Şi pentru voi încă mai bine...

Nadina îşi zgîndărea cordonul rochiei albe, privindu-şi vîrful pantofilor. O cută mică îi tăia fruntea între sprincene. Poate atunci se făcea întîia oară o lumină în ea.

Ridică obrazul îmbujorat :

— Unchiule Ioachim, ce te-a făcut să rosteşti o asemenea monstruozitate ?

Ioachim Grult declară :

— Nebunii au drept să vorbească orice, oricînd, despre oricine. E un drept recunoscut şi inalienabil. Voi nu ţineţi socoteală de aceasta... Haide ! Locul vostru nu e aci. Faceţi stînga împrejur.

Îi răsuci pe tustrei de umeri, îndreptîndu-i cu faţa spre uşă. Barbu Leca plecă la un braţ cu Gina, la celălalt cu Nadina, îndreptîndu-se spre salon, unde muzica vibra din nou timpanul geamurilor.

Masca de sarcasm căzu ostenită de pe obrazul lui Ioachim Grult. Îl plictiseau toate şi îl plictiseau toţi. Adineauri se gîndise să se apropie de Aspasia Grult, să-i cuprindă mîna pergamentală, s-o apropie de buze şi să încheie pace. Numai ei doi ştiau să vadă dincolo de aspectul superficial al realităţii, o lume ascunsă şi hîdă, ca o colcăire de larve sub faţa amăgitor imobilă a apelor stă-

tute. Poate de aceea numai ei doi erau atît de nefericiţi, deşi nefericirea fiecăruia e atît de deosebită. Plecase s-o caute. Dar a găsit-o pipăind obiectele din expoziţia darurilor de nuntă cu o aviditate atît de respingătoare, încît toată pornirea bună s-a stins, s-a învelit în cenuşă. A trecut întorcînd ochii în altă parte. Barmanul îşi alinie sticlele cu băuturi pestriţe, răsuci alte sticle şi alte băuturi în frapierele cu gheaţă pisată.

Din dosul baricadei, întrebă :

— Nu doriţi nimic, domnule Grult ?

— Apă... Un pahar de apă.

— Şi dumneavoastră tot cu apă ? Să vă servesc atunci un Apollinaris. E apă, dar e mai vie, pişcă.

Ioachim Grult se uită mai atent la figura barmanului. Îi părea de undeva cunoscută. Omul îi ghici nedumerirea. Vorbi, rîzînd încetişor şi oarecum complice :

— Nu vă-nşală ochii. Tot Simeon sînt şi tot la ordinele dumneavoastră am rămas !... E drept că atunci eram tuns cu maşina şi că acum am căpătat din nou o mutră mai omenească...

Simeon purta părul negru despărţit de o cărare foarte corectă la mijloc, guler tare, un veston alb, impecabil, de olandă ; dar Ioachim Grult îl văzu îndată cu adevărata lui faţă din casa de nebuni. Atunci Simeon se credea împăratul exilat al Chinei, umbla cu un coif de ziar, cum îşi fabrică zidarii şi copiii cînd se joacă de-a soldaţii, îşi atîrna în fiecare dimineaţă pe piept altă serie de medalii comemorative şi decoraţii improvizate din monete învelite în hîrtie poleită. Fiindcă era un nebun inofensiv şi docil, primit într-un sanatoriu de lux din caritatea medicului, îşi plătea pîinea şi căutarea făcînd servicii domestice celorlalţi bolnavi.

Astfel, un an de zile, împăratul exilat al Chinei lustruise ghetele şi periase hainele lui Ioachim Grult, primise bacşişul săptămînal, din care îşi renova colecţia de decoraţii şi panglici, coalele de hîrtie pe care trimitea proclamaţii secrete poporului său, rămas fără tiran.

— Aşadar, tu eşti, Simeoane ! se minună Ioachim Grult întinzîndu-i mîna cu o mare simpatie peste parapetul înalt. Cînd ai scăpat şi cum ?

Simeon se sfia să apuce mina intinsă. Trase cu ochii împrejur și răspunse la această neașteptată cinste numai cînd socoti că nu-l observă nimeni. Apoi răspunse și la întrebare :

— Acum două luni am scăpat, domnule Grult. De o jumătate de an mi se luminase cîte nițel mintea la loc, dar nu mă dădeam dus... Zic, dacă mă apucă a doua oară, nu mai dau eu peste căutarea de care m-am bucurat... Pe urmă, dacă a văzut că nu plec de voie bună, m-a dat domnul doctor afară. Aștepta altul să-mi ia locul. Acela se credea tren...

— Ce se credea, Simeoane ?

— Tren ! repetă fostul împărat al Chinei cu o evidentă compătimire pentru o atît de absurdă pretenție. Tren, locomotivă ! Așa că am făcut loc trenului și m-am întors la meseria mea veche... Numai de un singur lucru am a mă păzi. Să nu pun picătură de spirt în gură, fiindcă mie din alcool mi s-a tras... De două luni numai apă și apă ! Văd că și dumneavoastră sînteți pus la regim de apă. Asta-i cam greu !... Să fabrici băuturi pentru alții și să bei apă, canon mai mare nici că se poate !...

— Și cum te împaci, așa, în lumea cuminților, Simeoane ?

— Slavă Domnului, bine !... Să nu cîrtesc : bine.

— Eu mă împac mai puțin, Simeoane. Era mai bine acolo, la noi !

Simeon își făcu o cruce măruntă deasupra pieptului, dar se abținu să contrarieze părerile ciudate ale lui Ioachim Grult. Pregăti două pahare pentru doi mosafiri proaspăt sosiți. Unul dintre dînșii, sferic și cu ochelarii foarte bombați, redactor-șef de ziar și om cu multe uși deschise la multe ministere, după ce dădu bună seara cu Ioachim Grult, își aminti :

— Dacă nu mă înșel, neică, ești sau ai fost prieten cu Grigori Costacopol...

— Să zicem...

— N-ai aflat ultima noutate, neică ?

— Nu, neică...

Gazetarul Neică se dădu un pas îndărăt, privindu-l cu o scandalizată uimire prin ochelarii cu lentile enorme :

— Se poate una ca aceasta, neică ? Păi ești de-o ignoranță teribilă... Te sfătuiesc să iei mîine dimineață telefonul, neică, și să-l feliciți. A scăpat de o mare nenorocire. Nu el, dar doamna !... Doamna Costacopol a scăpat ușor dintr-un accident grav de automobil. Mașina sfărîmată, ea cu o fractură fără importanță, trei săptămîni de ghips. Însoțitorul, mort.

— Adică șoferul ?

— Stai, neică ! Nu te grăbi, neică ! Aci e partea curioasă... Anunțat telefonic de poliție acum o oră, Costacopol susținea morțiș că nu poate să fie vorba de automobilui și de nevasta lui. Madam Costacopol a plecat astăzi după amiază singură cu șoferul, pe șoseaua București—Ploiești—Sinaia. Accidentul a avut loc acum două ore pe șoseaua Tîrgoviște, la douăzeci kilometri de București, iar șofer nu exista la mașină. Conducea victima, un oarecare tînăr Sandy Vlahide după legitimațiile găsite asupra cadavrului. Un tînăr de condiție bună, cum se spune, un d-ăia de localuri de noapte... Înțelegi cum devine cazul, neică ? Mașina poartă numărul lui Costacopol, persoana rănită e madam Costacopol ; dar Grigori Costacopol răcnea la telefon că e o confuzie, fiindcă el nu cunoaște nici un Sandy Vlahide și fiindcă el își aștepta nevasta de la Ploiești, nu de la Tîrgoviște...

Ioachim Grult, în loc să arate semne de mîhnire pentru accidentul doamnei Semiramis Costacopol, izbucni într-un rîs cu totul deplasat.

Simeon, fostul împărat în exil al Chinei, își făcu a doua cruce măruntă în dosul baricadei de lemn. Nu toți cei care scapă de la balamuc înseamnă că s-au înzdrăvenit la minte. Primul-redactor Neică își șterse ochelarii aburiți și se pregăti să stoarcă de la tovarășul său, focos debater parlamentar al majorității, oarecare știri inedite asupra remanierii. După dejun adulmecase un zvon senzațional, dacă se va dovedi adevărat. Leon Dobrotescu ar fi renunțat la toate drepturile de vechime și la statele de serviciu în partid, ar fi scris șefului un soi de abdicare în acest sens, anunțînd că e silit să plece în străinătate pentru căutarea sănătății. Debaterul părea incredul.

— Nu-l văd pe Dobrotescu făcînd asemenea neghiobie !... De zece ani la aceasta ronțăie ca o termită, și acum să

renunțe ? E o lucrătură !... Iarăși un machiavelism de al șefului, ca să mai amîne remanierea...

— Ascultă-mă, neică ! se supără gazetarul. Eu nu vorbesc din vis. Scrisoarea există. Pot să-ți mai spun și că Dobrotescu a vizat pașaportul pentru străinătate...

Apoi, fiindcă inexplicabilul tot are nevoie de o explicație, primul-redactor Neică dibui una, care-i părea mai aproape de adevăr :

— Te mai asigur că Dobrotescu n-a mințit cînd a invocat căutarea sănătății. Pleacă, neică, nu la plimbare. Merge să-și facă operație. E canceros...

— Întîia oară aud...

— Întîia oară auzi, neică, fiindcă pînă acum a ascuns. Nu-l lăsa nevastă-sa să dea sfoară-n țară. Înțelegi bine că pentru un ministeriabil cancerul nu-i un bilet de recomandație. Ce garanție de activitate și de energie îți poate da un canceros ? Te-ntreb, neică ?... Nevastă-sa s-a opus la operație, s-a opus la publicitatea boalei... Acum se duce omul să-ncerce... Dacă scapă, vă cade plocon ! Dacă nu, unul mai puțin...

Debaterul majorității rămase pe gînduri, mișcînd agitat buza de sus, ca iepurii de mosc cînd foarfecă frunza de salată. În acest caz se schimba toată strategia și configurația remanierii. Creșteau șansele sale, deși era cu vreo cincisprezece ani mai tînăr decît Leon Dobrotescu și proaspăt intrat în partid. El cîștigase, însă, gradele numai la excepțional ; era dispensat de vechime și state de serviciu.

— Atunci să-ți dau eu o idee pe mîine... propuse, oferind cu o excesivă gentilețe porttigaretul deschis. Mi se pare că o să ne putem servi reciproc.

— Dă, neică ! Zi, neică ! Să ne servim, neică...

Ioachim Grult, ca unul pe care nu-l interesau măsluielile politice, se depărtă spre alte încăperi, zumzăind de lume, de glasuri, de foșnetul rochiilor și de sonore chicote tinerești. În straiele lui cenușii, peregrina printre fracuri, smochinguri, redingote și toalete decoltate ; privind la oameni și la pereți, ca un turist blazat și devorat de *spleen*, cu totul indiferent la moravurile și pricinile de înveselire ale indigenilor.

Îndată ce se apropia de un grup, instinctiv vorbitorii scădeau glasul.

El semăna un cuvînt aci, dincolo altul; rîdea de întîmplări triste şi se întrista de cele vesele. Pe bătrînul Lecachi Leca îl aflase într-un ungher, discutînd cu o rudă mai scăpătată a Cristodorenilor despre trecerea lui Nae la ministerul unde titularii şi secretarii generali nu se puteau lipsi de concursul său.

— Toată puterea e în mîna lui Nae. Nimic nu se mişcă în minister fără contrasemnătura lui Nae...

— Vorbiţi despre amfitrionul nostru? pufni Ioachim Grult. Uite, pe Nae aşa îl văd, acolo îl văd!

Spunînd, ridicase degetul spre raftul cel mai de sus al dulapului cu cărţi de la spatele lor.

Amîndoi priviră la raft; pe urmă, unul la altul; apoi, împreună, la Ioachim Grult. Nu pricepeau nimic.

Ioachim Grult îşi tălmăci spusele:

— Nae şi oricare funcţionar superior. Cu cît e mai inutil, cu atît e mai sus pus... Cum stau cărţile în bibliotecă...

Le întoarse spatele.

Ruda scăpătată a miresei îşi îndeplini datoria penibilă de a informa confidenţial părintele mirelui că Ioachim Grult nu se prea bucura de deplinătatea facultăţilor mintale. Lecachi Leca, funcţionar vechi, necăjit şi obscur, recunoscu însă că vorba n-a fost atît de smintită cum i s-a părut la început. Ducea şi el de treizeci de ani greul unui serviciu unde şefii soseau şi plecau, mosafiri de două-trei ceasuri pe zi.

Ioachim Grult se oprise în uşa salonului mare de dans, cu degetele înfipte în buzunările de sus ale vestei, descheiat la haină, privind peste capete. Descoperise ceva nou.

Pandora Mladian se afla singură lîngă un scaun gol şi dădea semne de impacienţă. Iar pictorul dansa acum cu Gina Alimănescu. Aceasta nu intrase în prevederile sale.

— Animalul! rînji, muşcînd din coada pipei cu focul stins. Animalul!

— Pardon? întrebă bătrînul sclivist, cu înfăţişare de fost cavalerist ori de diplomat în disponibilitate.

— Nu e vorba despre dumneata. Alt animal!

Domnul îşi încrustă monoclul în arcada sprincenei, încercă să se cocoşească ofensat, întîlni privirea cenuşie şi gheţoasă abia filtrată printre obloanele înguste ale pleoa-

pelor, strînse din umeri şi se strecură pe lîngă pereţi şi scaune s-o invite pe Pandora Mladian la dans. Femeia fatală îi rezerva alte ultragii. Avea nervi. Iar cînd avea nervi, şi-i descărca foarte democrat şi fără stil, lăsînd să străbată la suprafaţă din adîncuri atavice expresii şi epitete care au făcut epocă pe maidanele copilăriei.

Şuieră printre dinţi :

— De asta-mi arde mie acum, să dansez c-un boşorog ? Cară-ţi ciolanele !...

Bătrînul fost cavalerist sau diplomat în disponibilitate scăpă monoclul din orbită şi înălţă ochii spre tavan, aşteptînd poate că crape catapeteasma cerului. Dar nici o catastrofă nu se dezlănţui. *Jazz-band*-ul continua cu acelaşi brio. Perechile se învîrteau în acelaşi ritm de sabat african.

Nimeni din toată sala nu-şi imagina că femeia în roşu, cu atît de demonice şi memorabile replici în momente fatale, ar fi putut profera asemenea cuvinte de ţaţă mînioasă. Mai ales că Pandora Mladian se silea acum să zîmbească nepăsătoare, după ce-şi descărcase o primă baterie de nervi.

Se silea să zîmbească şi să nu-şi arunce ochii spre fetişcana cu rochia de coloarea aripilor de efemeridă, mică, fragilă şi neînsemnată, ea însăşi ca o efemeridă, pe lîngă o vampă cu reputaţia consacrată de o sinucidere, două divorţuri, un bancher ruinat şi alte ravagii ciclonice.

Cu pieptul strivit în strînsoarea puternică, Gina încerca un apel deznădăjduit : „Sergiu... Gigi... Întoahce-te din Platoul Pamih... Vino şi mă scoate de aci"... Dar amintirea lui Sergiu pălise, se ştergea, murea. Nu mai ştia cum a fost chipul lui. Cum suna glasul lui.

Nimic.

Un fum care s-a risipit...

Puternic şi viu era braţul încins după mijlocul ei, ţinînd-o din nou capturată.

A fost atît de simplu ! „Gîză mică !" atît i-a spus. Gîză mică !... Aşa cum o alinta altădată. Cum o numea atunci. Şi gîza mică s-a ridicat de pe scaun, s-a supus, s-a lăsat înlănţuită de mîna pietroasă, tîrîtă în spirala ameţitoare a dansului.

Din păr şi din haine o înfăşura efluviul aceluiaşi parfum: amestec de tutun şi lavandă. Face şi aceasta parte din el, din magnetismul său.

Odeta le surîde cînd perechea lor se apropie o clipă printre alte perechi. Un surîs fotogenic, vid, lipsit de orice semnificaţie. S-a dovedit că sfaturile prieteneşti n-au nici o putere. Gina rămîne ce este. Magistratul ei nu s-a arătat. Deci n-a fost nimic serios. Încă o *phostie*. Iar acum dansează cu singurul om cu care n-ar fi trebuit să danseze.

Peste trei zile, o săptămînă ori o lună, va căuta iarăşi o canapea să plîngă cu ochii înfundaţi în pernă, căci deznodămîntul va fi acelaşi. Data trecută a lăsat-o într-un colţ de stradă, în ninsoare, fiindcă deodată îi venise capriciul să plece în Orient, la Constantinopol, în Siria, în Palestina, în Egipt, de unde s-a întors cu cinci duzini de pînze pentru o expoziţie — un nou şi mare succes. Peste trei zile, o săptămînă ori o lună, va pleca aiurea, în Italia, Tirol sau Carpaţi, unde-l va mîna alt capriciu şi de unde se va întoarce cu alte duzini de pînze pentru altă expoziţie — alt nou şi trîmbiţat succes. Nu e om să-l reţină o femeie. Şi nici n-ar permite unei femei asemenea iluzie. Îndată ce simte o cît de slabă cătuşă, se scutură. El are egoismul artei. Aceasta le-o spune tuturor cu un candid cinism. Pandora Mladian ştie ceva: ea, care în faţa lui a redevenit o biată Pisicuţă domestică şi smiorcăită.

Cu satisfacţia virtuţii asistînd la scîrbavnicele zvîrcoliri ale pasiunii, Odeta urmărea peste umărul dansatorului său cînd ochii Pandorei Mladian, cînd ochii Ginei Alimănescu.

Se petrecuse un schimb într-adevăr ciudat.

Acum trei ore actriţa intrase în casa drapată în mătase roşie, păşind cu o superbie arogantă şi abia miluind muritorii de rînd cu privirea-i fatală. Gina Alimănescu se făcuse mică în dosul mănunchiului de garoafe. După trei ore Pandora Mladian îşi sîngera buzele şi trăda o agitare nedemnă de ea. În schimb, Gina avea o faţă necunoscută, o sclipire sălbatică şi rea în ochi, provocătoare, posedată de un duh al sfruntării şi al pierzării. Tot dînsa fusese cea care a plîns astăzi-dimineaţă? Cum pot arăta aceeaşi ochi atît de altfel într-o singură zi?

În rochia albă şi virginală, Odeta se simţea egoist fericită, pusă la adăpost, apărată de astfel de rătăciri nebu-

nești cu neîntîrziate și crunte ispașe. Privirea ei îl căuta pe Barbu. Și-au surîs. Barbu dansa cu Nadina. Din nou i s-a răsucit funta ca o elice de avion. Din nou i s-a zburlit o șuviță de păr roșu în creștet, ca smocul rebel al lui *Poil de Carotte*. Dar ce însemnătate au aceste insuficiențe, comic înduioșătoare, în portul unui bărbat ? Ea n-a cerut vieții o iubire fatală, nici un tovarăș preocupat de dunga pantalonilor și de problema cravatelor savant asortate la coloarea hainelor și a cerului. Barbu e un soț ideal, sigur, fără surprize. Peste patru ore se vor urca în tren. Peste două zile vor fi în Italia, voiajul clasic de nuntă pe care l-au întreprins acum mai bine de un sfert de veac și Maria cu Nae Cristodoreanu. Veneția, Florența, Lacurile... Pe urmă viața lor va curge tot așa, molcomă, chibzuită, păstrîndu-se pe pămînt. Se va feri să prelungească prietenia cu Gina, fiindcă soarta ei e scrisă. O pîndește declasarea. Pare a nu înțelege că tot ce este permis unei actrițe scutite de tipicul moralei burgheze ca Pandora Mladian nu este tolerat unei fete care n-a trecut pe la ofițerul stării civile. Gina e lipsită de cel mai elementar instinct de conservare. Lumea nu iartă, viața nu iartă. Ea nu-și va complica existența cu o amiciție compromițătoare...

Odeta zîmbi astfel camaradei de școală și de copilărie chiar în clipa cînd o ștergea de pe lista viitoarelor invitate la masă și la ceaiuri. Nu-i părea că săvîrșește act crud, de trădare. Fiecare își apără liniștea confortabilă a vieții cum îl ajută priceperea și inima. Ea nu împărtășește judecățile extravagante ale unchiului Ioachim.

Și, într-adevăr, judecățile lui Ioachim Grult sunau acum mai extravagante decît și le-ar fi închipuit Odeta.

Trecuse în grădina cu tavan mobil de sticlă. Aci, masa cea mare în formă de potcoavă făcuse loc altora mai mici, discret și artistic grupate în unghere. La cîteva s-au aglutinat după afinități nuntașii în război cu *jazz-band*-ul, dansul și băuturile fabricate în eprubetele lui Simeon. Erau cheflii cu slăbiciune pentru vin vechi și taraf lăutăresc. Amfitrionii nu-i uitaseră. Le-au rezervat acest teritoriu cu ușile închise spre saloanele desfătărilor eretice, i-au izolat sub cerul cu stele și le-au lăsat scripcarul vestit să le sufle la ureche anumite cîntece pe drumul cel mic.

Lecache Leca se socotise, în sfîrşit, dezlegat de obligaţiile sale de părinte, socru şi cuscru. Venise vremea să-şi caute puţin şi de suflet. Se strecurase în cotlonul cel mai dosnic cu ruda scăpătată a Cristodorenilor; amîndoi cinsteau la o măsuţă rotundă, încîntaţi foarte de un vin ruginit pe care îl deşertau din sticlă în pahare şi din pahare pe gît cu o evlavie impresionantă. Tihna le-a turburat-o Ioachim Grult, înfigîndu-şi un scaun alături. Băutorii de vin au tăcut. Părintele mirelui şi-a încheiat nasturii redingotei, instinctiv, ca în faţa unui inspector general, năzuros şi sever.

Ioachim Grult mîrîi:

— Eşti un bătrînel de ispravă! De ispravă îmi pare şi Barbu. De ce nu l-ai oprit să facă prostia de astăzi?...

Bătrînul încercă să surîdă ca de o glumă care la el nu prindea.

— Tot prostii de acestea să facă Bărbucul meu!

— Îi ajunge una singură. De altele nu mai are nevoie.

— Vrei să spui dumneata că n-are să fie o căsătorie fericită? întrebă Lecache Leca, neliniştit de asemenea cobiri.

— Tocmai! Are să fie o căsătorie fericită, prea fericită. Barbu avea însă drept la altceva mai bun decît la o căsătorie fericită... Mi-a vorbit acum cîteva luni despre o invenţie a lui, despre nişte cercetări... Foarte interesante... Am cîştigat şi eu bani odinioară, mulţi bani, folosind invenţiile şi cercetările cîtorva oameni ca băiatul dumitale. Vorbesc deci în cunoştinţă de cauză... Unor astfel de oameni nu le priesc căsătoriile fericite... Sînt fericiri care atîrnă ca ghiulele de plumb: trag la fund... Lui Barbu îi trebuia o tovarăşă capabilă să rabde şi să sufere. Să locuiască într-o mansardă şi să le fie chiria o problemă. Nepoată-mea, Odeta, îl va apăra de aşa ceva... Barbu se va simţi un soţ fericit ca porcul din coteţ pus la îngrăşat.

Părintele mirelui fu cuprins de o mare mîhnire. Nu fiindcă acorda cumva vreo încredere celor rostite de Ioachim Grult, ci fiindcă se aflau pe lume oameni atît de înveninaţi. În bunăvoia tuturor, aceste două stafii, doamna Aspasia Grult şi feciorul său Ioachim, cutreierau sălile, îngheţînd veselia pe buze cu vorbele lor şi cu pri-

virile lor. Ce plăcere vor fi găsind? Vinul își pierduse aroma și gustul. Lecache Leca puse paharul pe masă, păzindu-se să nu facă pată pe fața de olandă. Mulțumi cerului că „băbușcă-sa“ nu s-a aflat aci pentru a auzi asemenea prăpăstii. Ar mai fi avut de ce să se răsucească în pat cîteva nopți, fără somn, oftînd, muncită de o nouă îndoială și grijă.

Ioachim Grult se întoarse spre ruda săracă a Cristodorenilor, întrebînd cu brutalitate:

— Și fata ce-ți face?...

Nevoiașul clătină din cap cu obidă. Întrebarea îi învenina și lui o rană mai veche:

— Ce să facă? Tot așa cum o știi, cucoane Ioachime. Cînd nu mai poate răbda, vine acasă o săptămînă, două. Atunci credem că am hotărît-o să pornească formele de despărțenie. Tace, ne ascultă și ne aprobă. Mă bucur și eu; se bucură și nevastă-mea că am înduplecat-o. Pe urmă, în ajun de a tocmi avocat, tot la el se întoarce, măcar că o schingiuiește. Nu pricep ce putere are asupra ei hoțomanul!...

Ioachim Grult rînji, scociorîndu-și pipa și presărînd scrumul pe banda îngustă de pansele:

— Dacă ai să te gîndești mai bine la cele ce te învață meseria ta, ai să pricepi.

Omul înălță ochii nedumerit. El era administrator la o moșie cu herghelii de cai. Nu vedea nici o legătură.

— Ce are a face păcătoasa mea de meserie cu necazurile fetei, cucoane Ioachime?

— Ți-am spus să te gîndești la învățăturile meseriei de herghelegiu, nu la meserie... De prisos să pierdem timpul dacă nu te-ai lămurit dintr-un cuvînt! spuse Ioachim Grult, strîmbînd dezgustat buzele și ridicîndu-se de pe scaun.

Cei doi au rămas posomorîți înaintea paharelor. Se năruise tihnita lor voie bună, sfătoasă și simplă, care pînă adineauri se mulțumise cu o sticlă de vin ruginit și cu un ungher unde nu-i turbura nimeni.

— Uite așa ne freacă! gemu rubedenia scăpătată a Cristodorenilor. E un om teribil!...

Ioachim Grult pășea din nou printre fracuri și toalete în mare decolteu cu gura încă mai amară, cu privirea încă mai ghețoasă.

El se lămurise.

Tot ce-a săvîrşit astăzi, tot ce-a spus şi-a gîndit a fost o pidosnică parodie. A turburat bucurii, a zădărnicit plăcerile vinovate şi nevinovate ale altora, îndelaolaltă, fără deosebire; a picurat pretutindeni un strop de venin. El e feciorul Aspasiei Grult; poartă blestemul ei în sînge. Iar cînd s-a înduioşat de soarta unei făpturi fragile ca Gina Alimănescu, a împins-o în braţele omului de care se cuvenea s-o apere. L-a scandalizat greoaia lipsă de pricepere a herghelegiului. Dar el n-a uitat oare aceeaşi învăţătură din cartea bunului crescător de cai, tot atît de crud potrivită la oameni ca şi la dobitoace? E o lege biologică fără abatere. Aceeaşi pentru cai, cîini, fata administratorului de moşie, Gina Alimănescu, oricine, oricare. O femelă păstrează pentru totdeauna pecetea primului mascul care i-a dat primul fior. Dezgolită de poezie, realitatea brută la aceasta se reduce. Şi el s-a făcut complicele unei hidoase capitulări a cărnii, injustă şi umilitoare.

Se dădu în lături, cum făceau toţi.

Deschideau cale Pandorei Mladian.

Actriţa trecu valvîrtej spre ieşire, cu buzele strînse, îmbrăcîndu-şi din mers mantoul de catifea roşie peste rochia de mătase roşie, uitînd să-şi ia noapte bună. Fîlfîiau în jurul ei aripi de flăcări. Niciodată pe scenă nu izbutise o ieşire mai furtunoasă şi mai încărcată de ameninţări.

— Ce-a fost, frate dragă? De ce s-a supărat? întrebă Nae Cristodoreanu, ştergîndu-şi năduşeala de pe fruntea pleaşă şi de pe obrazul cu ţepi de arici.

Pricepea tot atît de greu ca rubedenia scăpătată, herghelegiul.

— N-a fost nimic, Nae... îl linişti cu blîndeţe Ioachim Grult. Vezi-ţi de treburile tale... A fost o ieşire teatrală, şi nimic altceva.

Nae Cristodoreanu se opri, surprins de blîndeţea neobişnuită din glasul cumnatului.

— Ioachime... îngăimă, apucîndu-i amîndouă mîinile. Bine că te văd, în sfîrşit, altfel!...

Ioachim Grult îşi trase încet mîinile şi le înfundă în adîncul buzunărilor. Rosti cu o ironie indulgentă:

— Fii serios, Nae! Nu-ţi stă bine sentimental cu asemenea barbă. Du-te şi te ferchezuieşte.

— E o idee! exclamă celălalt cu entuziasm, pipăindu-şi ghimpii negri-albăstrii.

De bucuria împăcării, ar fi fost gata să îndeplinească orice capriciu al lui Ioachim Grult.

Dar Ioachim Grult îi întorsese spatele. El privea o nouă ieşire, mai puţin teatrală. Gina Alimănescu scobora treptele cu fruntea în jos, cu umerii căzuţi, cu braţele atîrnate de-a lungul trupului, ca o mică sclavă, împleticindu-se spre locul de sacrificiu. Palma bărbatului îi cuprinse un umăr în cleştele tare, cu un gest scurt şi neînduplecat de posesiune.

— Animalul! mormăi Ioachim Grult.

— Pardon? întrebă întorcîndu-se domnul bătrîn cu înfăţişare de fost cavalerist sau diplomat în disponibilitate. Cînd dădu ochii tot cu Ioachim Grult, scăpă monoclul în juvăţul negru, apucă spre cealaltă uşă şi se pierdu înghiţit în mişcarea giratorie a dansului. Omul în haine cenuşii ajunse iarăşi la bar.

— Apă? Apollinaris, domnule Grult? se repezi Simeon să-l servească.

— Nu, amice. Un coniac mare. Dublu, triplu...

— Vă servim şi coniac...

Simeon se execută cu vizibilă dezaprobare. Ioachim Grult încălzi balonul de cristal în palme. Savură mirosul coniacului, sorbi cu înghiţituri mici. Ţinînd cotul rezemat de masa înaltă, vorbi:

— Îţi mai aminteşti tu, Simeoane, despre evanghelistul nostru?

— Evanghelistul Marcu... Cum să nu mi-l amintesc, sărmanul de el?!

Simeon simţea o generoasă compătimire pentru nebunii care se socoteau locomotivă, evanghelistul Marcu, Napoleon sau Turnul de la Pisa... El admitea o singură nebunie onorabilă: a fi ori a fi fost împăratul în exil al Chinei.

— Aşadar, ţi-l aminteşti, Simeoane? Cred că a rămas tot acolo. Nu mai are vindecare! Astăzi s-a împlinit un an de cînd ne-a adunat să-i ascultăm evanghelia pentru Dumineca orbului... „Şi au pus mîinile pe el şi l-au întrebat: «Vezi ceva?» El s-a uitat şi a zis: «Văd nişte oameni umblînd, dar mi se par ca nişte copaci»... Apoi Isus au zis lor: «Eu am venit în lumea aceasta pentru o

judecată anume: acei ce nu văd să vadă şi cei ce văd să ajungă orbi»"... Simeoane, evanghelistul nostru avea mare dreptate... În lumea aceasta în care ne-am întors toţi sînt orbi. Orb sînt şi eu, mai jalnic încă decît ceilalţi...

— Hait! îşi spuse Simeon cu milă. Se crede orb, sărmanul! Îmi pare mie că în scurtă vreme am să aud că iarăşi l-au dus unde-a mai fost...

— Sînt orb. Am fost şi sînt orb, Simeoane. Nu te minunează că toţi orbecăim?... Pretinzi că eu sînt aşa cum mă vezi tu? Pot eu pretinde că tu eşti aşa cum te văd eu? Nu, Simeoane! Nimeni nu poate să vadă şi să înţeleagă pe nimeni... Nici în oglindă nu te vezi tu, pe tine, cel adevărat... Recunoşti?

— Dacă spuneţi dumneavoastră, numai că aşa este... recunoscu Simeon, care ştia din proprie experienţă că nebunii nu trebuie contrariaţi.

Ioachim Grult îl cercetă cu ochii pătrunzători.

— Şi tu pretinzi că te simţi fericit?

— Fericit nu-i nimeni, domnule Grult. Nu există fericire deplină pe lume...

— Ba există, Simeoane. Acei de acolo, de la noi, erau fericiţi. Tu, cînd erai împăratul Chinei. Evanghelistul Marcu, atunci cînd se căznea să ne deschidă ochii... Îmi pare că am să mă întorc. Sigur că am să mă întorc... Mîine dimineaţă îmi strîng bagajele şi mă prezint. Mi s-a luat o ceaţă de pe ochi în această Duminecă a orbului... „Apoi Isus au zis lor: «Eu am venit pentru o judecată anume: acei ce nu văd să vadă şi cei ce văd să ajungă orbi»"... Rămîi cu bine, Simeoane, te aştept! Voi avea nevoie de cineva să-mi curăţe hainele. Am să-ţi procur decoraţii noi. Un asortiment complet. Pot să-ţi dau dintr-ale mele. Am destule tinichele!

Simeon îşi făcu trei cruci mărunte în dosul baricadei înalte.

Ioachim Grult surîdea cu o desăvîrşită împăcare:

— Acum înţeleg ce m-a făcut să mă opresc astăzi-dimineaţă la orbul de la Grădina Tîncăbeascăi. Se pregătea ceva în mine. Orbul stătea cu palmele pe genunchi şi aştepta o minune ca pentru dumineca lui.

Orbul stătea neclintit pe marginea patului, cu palmele pe genunchi, cu bulbii albi înălţaţi spre tavan ; dar el n-aştepta nici o minune şi nici nu se mai ruga pentru vreuna.

Dumineca lui trecuse.

A ascultat orologiul din turla bisericii bătînd miez de noapte, pe urmă sferturile de ceas pînă la trei ; mai auzise şi cocoşul din vecini dînd un semnal răguşit, la care a răspuns îndată altul şi altul, din ce în ce mai slab şi din ce în ce mai departe, pînă la capătul mahalalei, pînă la capătul lumii.

Acum se lăsase tăcere.

Ca niciodată, o tăcere cutreierată de duhuri vrăjmaşe, de duhuri spăimoase.

Încă de cînd se afla la locul său pe lespedea de piatră, în colţ, la Grădina Tîncăbeascăi, simţise împresurîndu-l deodată ameninţarea aceasta vicleană, necunoscută, crescînd, strîngîndu-l de aproape. Era înainte de amiază. Trecuse omul ciudat cu vorbe nebune şi rîs nechezat, îi lepădase în pălărie hîrtia gheomotoc şi îşi culesese singur mărunţişul ca orice rest la o ticăloasă tejghea de prăvălie. Ar fi vrut să-i spună un cuvînt greu fiindcă îi blasfemase cu rînjet datoria lui de orb sărman încărcată de cutremurate răspunderi. A ridicat mîna cu gînd de vorbire. A fost prea tîrziu. Omul plecase. Paşii s-au depărtat, s-au amestecat, s-au topit în vuietul surd al altor o sută şi o mie de paşi, cîţi se ţeseau vînturîndu-se spre inima tîrgului. S-a pierdut. Şi atunci, în cele o sută şi o mie de alte sunete, urechea orbului a desluşit deodată un mers ca nici unul altul pe lume.

Un mers prelins pe tălpi de pîslă.

A tresărit din neclintirea de piatră, pe scaunul său de piatră, cînd paşii aceia s-au ales dintre alţii o sută şi o mie venind către el. Auzul i-a surprins mai întîi oprindu-se la colţul de stradă, din stînga. I-a urmărit, strămutîndu-se în celălalt colţ. Mai apoi paşii s-au întors. L-au ocolit. Nu l-au mai părăsit o clipită. Au strîns în juru-i sforile şi nodurile unui laţ nevăzut. Cei miluiţi de Atotputernicul cu lumina deplină a ochilor n-ar fi avut cum să zărească laţul, căci firele nu erau de sfoară, verigile nu erau de plumbi. Orbii, ca şi vietăţile crescute în bezna adîncă a codrilor şi în afunduri de vizunie, adulmecă însă apropierea primejdiei cu alte tainice şi neînşelate simţiri. El a cunoscut că paşii erau pentru dînsul, a ştiut că îl căutau, l-au găsit, îl aşteaptă.

Cînd a pornit, într-amurg, spre bordeiul din mahala, pipăind zidurile aspre cu mîna şi marginea trotuarului cu băţul lucios, paşii s-au înşirat după el. Fără grabă. Cu o răbdare încordată, dar plină de linişte, stăpînă pe siguranţa neclătinată a sfîrşitului. Tot aşa, fiara din codru îşi pîndeşte prada aleasă, încet, cu viclene ocoluri, pas după pas, în rîpi şi hugeaguri, pînă la adăpătoarea ori la culcuşul unde-i va sugruma beregata cu dinţii.

Orbul a poposit înadins, să încerce ceea ce nu mai era o părere. Au poposit şi paşii. Orbul a străbătut de-a curmezişul o piaţă, printre tramvaie, trăsuri şi căruţe, fiindcă vînătoarea şi pînda se desfăşurau în altfel de codru, fără frunzare, hăţişuri, poteci şi izvoare ; într-un codru de ziduri şi piatră, stîlpi de schijă şi plase de sîrme ; un codru tot atît de pustiu şi sălbatic. Paşii l-au lăsat să treacă, i-au luat-o înainte, s-au furişat arcuind un înconjur, şi din nou, pe uliţe din ce în ce mai deşarte şi mărginaşe, s-au păstrat la aceeaşi distanţă în soarele blînd şi molatic de seară.

Omul din urma orbului nu mergea singur. Îl însoţea un tovarăş. Dar paşii aceluia sunau ca oricare alţii. Orbul ştia că pentru dînsul veneau numai paşii prelinşi pe tălpi de pîslă.

În faţa portiţei s-a oprit şi a oftat. Fără durere şi deznădejde. Ar fi putut să treacă de-a dreptul la încăperile din fund, unde găzduiau muncitori mai nevoiaşi decît el, să le ceară pază şi ajutor. De ce să se împotrivească însă unei voinţe hotărîte de sus ? A oftat pentru păcatul care va apăsa pe un cuget de om. „Iară Isus zicea : «Părinte, iar-

tă-le lor că nu știu ce fac»"... Orbul a deschis portița de lemn. Balamalele uscate au scîrțîit. Atunci s-a întors și a lipit portița în lături. De ce să mai scîrțîie ? Toate vor fi precum au fost undeva scrise. „Părinte, iartă-le lor !"

Orbul lui Dumnezeu a răsucit cheia ușii, a intrat în odaia scundă și albă, a rezemat bățul lustruit de palmă la locul său, în ungher, măcar că n-avea să-i mai folosească vreodată. A aprins lampa, a suflat în chibrit, a pus bețigașul stins în cutioara de pe prichiciul sobei. Era un obicei rămas din copilărie, neașteptat și neînțeles la un orb din născare. Pe atunci îl creșteau străini cu văzul întreg, îl trimiteau să cerșească și îi numărau în fiecare seară agoniseala. Aprindeau gazornița, își vedeau de treburile lor, se căinau de necazurile lor și își urzeau pentru a doua zi plănuirile lor. Erau oameni săraci, de ispravă, cu teamă și credință în puterile cerului ; nu i-au spus niciodată de unde a venit și cum l-au strîns de pe drumuri, copil lepădat și milos ; iar dacă îl mînau să ceară de pomană, o făceau ca să-și plătească singur mîncarea, fiindcă ei nu i-o puteau da. Tot ce întrecea i-au pus la o parte. Era un drept neatins. El se așeza pe marginea laviței, cu palmele pe genunchi, cum stă și acum, ascultînd. Simțea lumina caldă și bună ; duhoarea fumegoasă a gazorniței se lega de tihna adăpostului primitor, de orînduielile vieților despărțite de noapte și zi după mersul soarelui pe cer, în lumea celor pentru care există noapte și zi, soare și stele. Cînd milostivele gazde s-au risipit în morminte și el a rămas singur, a respectat cu sfințenie orînduiala.

S-a învrednicit el, cel mai nevolnic, să intre în stăpînirea bojdeucii cumpărate din mila norodului. A cruțat toate așa cum au fost. În fiecare seară aprindea lampa, măcar că lumina nu-i pentru nimeni. Se așeza în același loc, cu palmele pe genunchi, drept și neclintit ca pe lespedea de piatră din colț de la Grădina Tîncăbeascăi. Își îndeplinea datoria. Înălța smerite rugăciuni pentru alții, precum i-au fost cerute de neveste cu necazuri casnice ; de babe bisericoase cu feciori plecați în lume ; de mahalagii cu procese și de trecători care au pierdut bani la cărți și nădăjduiau să-i cîștige înapoi.

În redingota verzuie a răposatului profesor universitar cu prelegeri celebre, orbul lui Dumnezeu a încercat să se roage

și în această seară. Venise cu un pomelnic lung, tîrîse pe umeri povara bîntuitelor suflete cîte și-au pus nădejdea din urmă într-o închinăciune de orb.

Dar gîndul mereu căuta afară, la pașii de pîslă dînd casei tîrcol, la duhul din beznă împresurîndu-l tot mai de aproape. Astfel, întîia oară își călca datoria. Iar pentru asemenea slăbiciune netrebnică se osîndea cu scîrbă de el și cu jale de el. Minune nu mai aștepta. În minune nu mai credea. Se desăvîrșise minune urîtă și rea. S-a știut orbul lui Dumnezeu, ales întru o anumită chibzuială a lumii peste puterile lui de a înțelege. A aflat că-l stăpîneau și pe dînsul păcătoasele temeri legate de carne. În loc să se roage cu sufletul slobod, cugetul căuta la oamenii de afară, auzul ciulit pîndea furișarea pașilor cu talpa moale, de pîslă. I-a înșelat pe toți cei ce așteptau în această duminecă a lui, a orbului, rugăciunile de ajutor și de izbăvire primite la ceruri. I-a minciunit. El era un păcătos ca oricare altul, rob netrebnic al trupului, cum într-altfel a fost și dascălul cu rostiri vestite, stăpînul dintîi al redingotei cu rozeta decorației prinsă în butonieră. Acela se tăvălea în paturi străine. El se cutremura la o presimțire a morții. Într-un fel ori în altul, era tot o lepădare a sufletului la poruncile păcătoase ale trupului.

Orbul a oftat așteptînd.

Omul de afară se apropiase de fereastră pe tălpile moi, a privit înăuntru pe geam, s-a întors la tovarășul său. Zvîrlind mucul de țigară, a sîsîit printre dinți și a vorbit cu mînie în întuneric :

— Dracul să-l ia de orb al lui Dumnezeu !... Nu se mai culcă... N-ai să-mi scoți mie din cap părerile mele.

— Anume ? întrebă celălalt, rezemat de zaplaz, cu mîinile înfipte în bata pantalonilor.

— Anume ? Mai întîi că nu-i orb. E un ticălos. Se preface. Altfel, de ce-ar fi aprins lampa ? Una. Și-al doilea, mă tem că ne-a simțit, ne așteaptă și ne pregătește ceva. Altfel, de ce nu se culcă ? Toți s-au culcat. El ce păzește ?

— Poate suferă de boală boierească. Nu poate dormi.

— Eu m-aș lăsa păgubaș...

Celălalt se dezlipi de zaplaz. Culese o frunză păroasă de gutui, o mestecă între dinți, scuipă sucul astringent. Se întoarse legănat și își apucă tovarășul de pieptii hainei, zguduindu-l și privindu-l în ochi de aproape, prin întunerec.

Îşi trimiteau unul altuia în nări duhneala de tutun muced şi acru.

— Ascultă, nenişorule ! Ţi-a mers rău cu mine vreodată ? Am ieşit rău la vreo socoteală pînă acum ?

— Nu zic...

— Nu zici, dar spui... Mai adineaori spuneai altfel, cînd a deschis lada şi a deşertat banii... I-ai văzut ori nu cu ochii tăi ?

— Văzut. O faţă de pernă pe sfert.

— Ţi-ajunge ? Ne-ajung ? Omul cu tălpile de pîslă rîse înăbuşit cu mîna la gură : Chiar dacă îi numai mărunţiş, ne-ajunge pe toată vara şi pe toată iarna... Asta nu zic.

— Atunci, nu zice. S-aşteptăm !

Au trecut amîndoi de cealaltă parte a uliţei. Au aprins chioştecurile adunate de pe trotuare. O duceau amarnic de două săptămîni. La aceasta ajunseseră : să strîngă capete de ţigări de pe stradă. Cînd le-a încolţit dis-de-dimineaţă gîndul să sugrume şi să prade orbul din colţ de la Grădina Tîncăbeascăi, le ghiorăiau maţele după două zile de post negru. Altă scăpare nu se arăta.

— A stins ! răsuflă cel cu tălpile moi.

— Ce-ţi spuneam ?! Răbdare... Mai aşteptăm, să-l răzbească somnul dintîi...

Trase cu sete din chioştecul jilav. Un cocoş cîntă undeva aproape de tot, bătînd din aripi. Răspunse altul şi altul, din ce în ce mai depărtat şi mai slab, pînă la capătul mahalalei, pînă la capătul lumii. Adierea de vînt aduse un miros dulceag de liliac înflorit. A duruit o birjă în afund de pămînt. S-a oprit tot la capătul lumii. Tăcerea s-a întins mai spăimoasă. Amîndoi au scuipat ţigările lipite de buze, le-au călcat cu piciorul şi au trecut uliţa îndărăt.

— Intri. Ştii unde-i căpătîiul patului. Dacă se poate : fără cuţit, fără ciocan !... Numai cu mîinile... Nu lasă urme, nu curge sînge.

— Cum ! ? Tot eu ? întrebă cel cu tălpile de pîslă.

În loc de răspuns, tovarăşul îşi ridică gheata şi ciocăni cu unghia tare în talpa scorojită de piele.

— Nu-i fi vrînd să-l deştept cu scîrţul meu !... Semnalul îl ştii. Un fluierat : rămîi pe loc şi nu mişti orice se-ntîmplă... Două : apucăm fiecare unde vedem cu ochii. Primejdie mare... Cloncanii !...

Cel cu paşii de pîslă îşi înghiţi adînc răsuflarea. Turbure îşi făcuse socoteala că e sortit să ucidă un om, să mai ucidă un om, numai fiindcă purta încălţări fără de scîrţ. Îşi şterse sudoarea rece de pe frunte cu dosul palmei. Intră cu paşii elastici de fiară. Uşa era deschisă. Orbul îl aştepta în întuneric, culcat cu faţa în sus, îmbrăcat în straiul de sărbătoare, cu ochii bulboşi şi goi, căscaţi spre tavan. Cînd a simţit degetele ciolănoase şi mari căutîndu-i gîtul, l-a potrivit singur în cleştele viu. Gîndul a fost pentru alţii, nu pentru el : „Părinte, în mîinile cui dau duhul meu ?"

Dar răspunsul nu l-a ştiut. Fără zvîrcolire şi gemăt, a trecut dintr-un întunerec în altul mai mare, gheţos şi veşnic. Se biruise.

Sineala nopții s-a topit. Deasupra caselor sure și ferecate, cerul a fost pe rînd violet, albastru-verzui, cenușiu, pe urmă roz ca puful mătăsos de pe gușa flamandului, pe urmă pal ca o poleială de veche icoană, pe urmă iarăși albastru, alt albastru, transparent și mediteranic. Stelele au căzut una cîte una. A mai tremurat luceafărul de dimineață, viu și fosforic. L-a șters cu buretele o fulguire de nor.

Și deodată a izbucnit vînzătorul de gazete cu răcnet :

— *Univers ! Dimineața !* Ziarul !

S-a deschis o fereastră. Dincolo, o poartă de fier. Au scrîșnit roțile celui dintîi tramvai. Un automobil a trecut învîrtejind în golul de aer din spate afișul de ieri, rupt de chioșcar. Hîrtia s-a lățit pe asfalt cu literele albe și roșii în sus. Era acum o hîrtie fără folos, moartă, bilanțul unei zile pentru totdeauna sfîrșite, absorbită de un neant fără întoarcere : *„Săptămîna cărții. Cum se remaniază guvernul Hitler. Ungaria se plînge Ligii Națiunilor. S-au cerut dosarele în afacerea Skoda. Ex-împărăteasa Zitta vine în Austria. Festivitățile în cinstea d-lui Tewfik Rüstü-Bey. Moartea lui Lazăr Șeineanu la Paris."*

Acum chioșcarul bătea în ținte alt afiș, proaspăt, cu alt bilanț al altei zile, din care mîine nu va mai rămîne nici o urmă într-o amintire de om : *„Groaznicul accident de automobil de pe șoseaua București-Tîrgoviște. Instalarea episcopului Dionisie Erhan. Înmormîntarea doamnei Sanda Do-*

brotescu. D-l Tewfik Rüstü-Bey vorbeşte presei. Se amînă remanierea? Seceta a încetat. Situaţia semănăturilor după ploile din Ardeal şi Moldova. Insull eliberat din închisoare."

Undeva, în cîmp, rapidul de dimineaţă pentru străinătate trece vertiginos, vînzolind frunzele mărunte ale salcîmilor de pe taluz. Acolo, în cealaltă noapte, a deraiat o garnitură de marfă. Mai este un vagon prăvălat. Dar nu mai cîntă nici o privighetoare în salcîmi şi nici un broscoi cu glasul de bas, un Şaliapin al neamului batracian. Cu coatele rezemate de bara ferestrei, priveşte spre răsărit Leon Dobrotescu dintr-un vagon; din vagonul de alături priveşte o pereche tînără, cu ochi nedormiţi: Odeta şi Barbu, plecaţi în drum către ţara Italiei: Veneţia, Florenţa, albastrele lacuri. E curios, abia au plecat, şi nu-şi mai au nimica de spus. Barbu, cu părul roşcat răsfirat de vînt, îşi păstrează gîndurile pentru el; Odeta îşi deschide cutioara de pudră comprimată. Şi tac amîndoi. Taluzul cu salcîmi a rămas în urmă. Frunzele mărunte şi ovale s-au potolit neclintite. Cine ar spune, oare, că în cealaltă noapte doi necunoscuţi au contemplat de acolo cerul şi stelele, simţindu-se singuri, căutîndu-se, lăsîndu-se furaţi de amăgirea că se pregăteşte ceva nou şi încă nespus, că-i aşteaptă? Totu-i sfîrşit şi deşert.

La masa verde a tripoului mai moţăiesc cîţiva supravieţuitori, cu obrajii de sugativă decolorată, cu ochii spuziţi de fum şi de veghe. Sergiu Miclăuş mai are două hîrtii de o mie înainte. Atît i-a rămas, ca în orice dimineaţă de altădată.

Pontează numai chibiţii, cu fişe asudate de un pol. Sergiu şi-a văzut prietenul strecurînd pe sub mîna altora cîte o sută, jucînd cu banii săi contra sa... A surîs cu milă. Milă de el? Milă de Valeriu Dragomir? Prietenul a terminat banii... A pierdut tot. S-a lungit pe un scaun lîngă perete, cu picioarele întinse pe alt scaun. Sforăie cu gura căscată. Cărnurile îi cad moi, putrede, dospite. Din cînd în cînd, Sergiu îşi aruncă ochii. Se vede pe el cum va fi. Acesta-i Platoul Pamir... „Nu întîrzia, te rog, prea mult în Platoul tău Pamir". Acesta-i Platoul Pamir! Totu-i sfîrşit şi deşert.

Florile albe s-au vestejit pe un mormînt nou şi prea încărcat de coroane. Mai este nevoie de timp pînă ce se va încorpora cimitirului. O vrabie zburlită s-a oprit să soarbă roua dintr-o cupă de crin. Paznicul a lepădat grebla şi măturoiul de pe umeri. S-a plecat într-un genunchi şi a scos briceagul. Retează panglicele late, pe care le adună pentru nepoate. Sînt multe panglici. A fost o moartă de neam ales, cu multe regrete eterne în urmă. Nepoatele se vor bucura şi vor bate din palme.

La uşă a mieunat Papanaş, cu coada bîrzoi, cerîndu-se afară. I-a deschis madam Anica Stoian, zuruind cheile în veriga de la cingătoare. Matei aşteaptă pe scări, ţinînd toarta coşului de piaţă pe braţ. A mai trecut o duminecă a orbului, fără semn să afle de urma babei pierdute în lume.

Pe alte scări, cu alt coş de papură trecut pe mînă, Reveica, baba cea surdă, îşi înnoadă tulpanul sub bărbia osoasă. A mai trecut o duminecă a orbului fără semn să afle de urma bărbatului plecat în lume după o ţigancă şuie.

Perdeaua de la fereastra Catrionei Catriowina e dată în lături. În pătucul scurt şi îngust, cu polog de mătase, fosta primă-balerină de operă imperială s-a ridicat într-un cot. Pîndeşte vuietul roţilor de automobil. Nu se opreşte nici unul. Plicurile lipite aşteaptă pe marginea mesuţei de la căpătîi.

Sînt două : unul cu un anunţ de înmormîntare, altul cu o invitaţie de nuntă. Catriona suspină uşor, cercetînd ceasornicul cu bătaia măruntă. Nu poate pricepe ce s-a întîmplat. Suspină, iar faţa i-a îmbătrînit brusc şi urît, ca un obraz de vrăjitoare pitică. În celălalt capăt al oraşului mai este o femeie cu obrazul urît şi deodată bătrîn. Pandora Mladian doarme unsă cu alifii sub masca de bandaje elastice. E răvăşit aşternutul, răvăşite sînt pernele, aruncată în mijlocul camerei e rochia de flacără roşie. Se află batista şi fulare crîmpoţite de unghii, un vas de cristal sfărîmat, borcane zvîrlite în ţăndări. Toate vestigiile unei crize de nervi.

În atelierul pictorului cu scoarţe vechi, icoane şi panoplii de arme, a străbtut cea dintîi însuliţare de soare. Joacă în

oglindă. Şi în oglindă se vede bărbatul îmbrăcat în halatul de catifea neagră, apropiindu-se şi depărtîndu-se de şevalet, cu beţele de cărbune în mînă. Schiţează din trăsuri rapide un desen. Un obraz chinuit prin somn de o durere ascunsă. Un obraz de femeie, un obraz de copilă, îngust, arămiu. Umbra genelor e prea lungă, nu mai pare naturală. O şterge, scurtînd-o, cu o atingere de deget. A scîncit copila, femeia prin vis : „Pamih"... Pictorul o examinează cu răceală, confruntîndu-şi desenul cu liniile vii, dureroase. E satisfăcut. Se apropie de fereastră. Scoate din buzunar şi despătureşte un prospect al unei agenţii de voiaj. Mîine va fi în vagon. Peste douăzeci şi patru de ore în cabina vaporului. Nimic nu-i schimbat. El nu-şi turbură viaţa pentru o femeie, pentru o copilă.

Desenul va supravieţui printre tot ce a făcut el mai bun. E tot ce-i rămîne într-adevăr preţios, după o femeie, după o copilă.

Priveşte pe geam dimineaţa scăldată în soare, vibraţia intensă a luminii.

Pe geam priveşte la cerul înalt şi Ion Idiceanu, în cămaşa lui sleită de sudori. N-a închis ochii. Toată noaptea a durat planuri. Pădure, ozon, terasă de sanatoriu... Aprinde un capăt de ţigare din găoacea golită de ou. Malec, peştele roşu, îl cercetează cu ochii holbaţi şi tîmpi, imobil în apa filamentoasă din borcanul cilindric.

Şi alte şi alte ferestre se deschid. Începe viaţa să curgă ca ieri şi ca mîine. Nimic nu-i schimbat şi nimica nu-i nou. În fiecare casă au fost şi vor fi un mort, o amăgire, o nădejde, o înşelare. Nimica nu-i nou.

Totul a mai fost.

Un loc gol pe lespedea de piatră de la Grădina Tîncăbeascăi, unde a stat un orb adîncind, rotunjind şi lustruind scaunul vreme de treizeci, de patruzeci de ani. Nu va mai sta. Îl vor căuta trecătorii o zi, o săptămînă, o lună. Va răsări în locu-i alt orb.

Totul va fi cum a mai fost.

Viaţa curge ca ieri, ca alaltăieri, de o veşnicie. Vînzătorul de gazete răcneşte în văzduhul sonor al dimineţii :

— *Univers ! Dimineaţa !* Ziarul !

Faptele diverse nu durează mai mult de o zi.

În cămara albă, curată şi scundă, orbul lui Dumnezeu a

înţepenit în straiul negru-verzui, cu rozeta de decoraţie la butonieră, cu ochii de marmoră căscaţi spre tavan. S-a răcit. O muscă se plimbă pe fruntea lucie, îşi şterge picioarele, se întoarce : e o muscă albastră de cadavru. Pe uşa trîntită de perete adie o suflare de vînt. Iar adierea mişcă părul mătăsos şi alb, învălurîndu-l cum înfioară departe în cîmpuri firul viu şi verde al lanurilor.

Acolo, o ciocîrlie se mai înalţă la cer cu tril cristalin, cu aripi încă jilăvite de rouă.

Aci, un glas răguşit din stradă în stradă :

— *Universul ! Dimineaţa !* Ziarul !...

Sfîrşit

CUPRINS

PARTEA A TREIA

Redactor responsabil : CONSTANTIN MOHANU
Tehnoredactor : ELENA CĂLUGĂRU

Dat la cules : 20.11.1967. Bun de tipar : 07.12.1967. Apărut 1967. Tiraj : 70.140 ex. broşate. Hîrtie scris I B de 70 g/m². Format : 540×840/16. Coli ed. 36,21. Coli tipar 41. A. nr. 13.669/1965. C.Z. pentru bibliotecile mari 8R. C.Z. pentru bibliotecile mici 8R—31.

Tiparul executat sub comanda nr. 70 857 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1 Bucureşti — Republica Socialistă România

Lei 17